

שבוע חג הפסח

(25 – 31 March 18)

ט' – ט"ו ניסן תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנחם חמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וַצִּוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵינוּ, וְצִאֲצֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֵךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וַצִּוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וַצִּוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֵל מְצִוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אֲתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֻּם אַחֲרֵי לִבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְדָּךְ בְּמוֹדָה מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֵת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֵלָה לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תובות "לה'") בצירוף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא וחיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִפָּה אֲזִנִּי לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצָּרִי שְׂאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אִמָּצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִה יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וַצַּדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיךָ כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלֶיךָ: ח כִּי חָלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַּחֲפוּי פְלִהָאֲדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה
כָּל־תַּגְמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אֲנִה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי־עֹבֵדְךָ בְּנ־אֲמִתָּה פִּתְחָתָ לְמוֹסְרִי:
יז לֵךְ אֲזַבַּח וְכַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצֹת |
כִּית יְהוָה בְּתוֹכֵךְ יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָל־הָאֻמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאֱמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצָּר קָרָאתִי יְהוָה עָנְנִי בְּמִרְחָב יְהוָה:

המשך מזמור קיח וביאור למזמור קיז בעמוד 10

בס"ד. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג-הפסח, ה'תשח"י

חג כשר ושמח.

מנחם שניאורסאהן

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כז) – פרק אחד ליום לשבוע חג הפסח	רו
ב) מזמורי תהלים קטז, קיז, קיח	ג	כח) – ספר המצוות לשבוע חג הפסח	רכב
ג) מאמר ד"ה כמה מעלות טובות למקום עלינו		כט) נביאים וכתובים	
ליל ב' דחג הפסח, ה'תשח"י	ו	ישעיה פרק נט, איוב פרק מא	רכו
ד) מכתב כללי י"א ניסן ה'תשמ"ח	טו	ל) משניות – מסכת יבמות	
ה) מכתב כללי י"א ניסן ה'תשמ"ח	יז	ביאור קהתי	רכח
ו) ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנ"ש		לא) עין יעקב מסכת תענית	רלה
אור ליום ג' פ' שמיני, י"א ניסן ה'תשמ"ח	כא	לב) מסכת עבודה זרה עם ביאורים	
ז) שיחות (ליל ומוצאי) י"א ניסן ה'תשמ"ח	כג	מדף סט עד דף עה	רלו
ח) משיחות (י"א ו') ניסן, יום ג' ו') פרשת שמיני			
ה'תשמ"ח	כה		
ט) שיחת ועש"ק חג הפסח ה'תשמ"ח	לג	מיתור רבותינו נשיאי חב"ד:	
י) שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשח"י	לט	לג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
יא) משיחות לילות חג הפסח ה'תשמ"ח	מג	אדמו"ר הזקן	רסד
יב) שיחת יום ה' דחג הפסח, ה'תשמ"ח	נו	לד) שולחן ערוך הלכות יום הכיפורים	
יג) שיחת אחרון של פסח ה'תשח"י	נז	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רסד
יד) שיחת אחרון של פסח (בסעודה) ה'תשמ"ח	נח	לה) לקוטי תורה	
טו) משיחות אחרון של פסח ה'תשמ"ח	סא	אדמו"ר הזקן	רסז
טז) משיחות ש"פ שמיני, מבה"ח וערי"ח אייר ה'תשמ"ח	סז	לו) שערי תשובה	
יז) לקוטי-שיחות חג הפסח כרך יז	פב	אדמו"ר האמצעי	רעו
יח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		לז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	פז	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רעח
יט) ילקוט גאולה ומשיח – חג הפסח	פט	לח) תורת שמואל תרל"ב	
כ) שיעורי חומש יומי לשבוע חג הפסח	צ	אדמו"ר מוהר"ש	רעח
כא) שיעורי תהלים לשבוע חג הפסח	קיח	לט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
כב) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע חג הפסח	קקיט	אדמו"ר מוהרש"ב	רעט
כג) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	קל	מ) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	
כד) לוח "היום יום" לשבוע חג הפסח	קלב	אדמו"ר מוהרי"צ	רפ
כה) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קלד	מא) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק	
		אדמו"ר מוהרי"צ	רפב
		מב) אגרות קודש	
		אדמו"ר מוהרי"צ	רפד
		מג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפד
		מד) לוח זמנים לשבוע חג הפסח	רפה
		מה) סדר מצות הדלקת נרות לפסח ולערב שבת קודש	רפז
		דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	

שיעורי רמב"ם

כו) – ג' פרקים ליום לשבוע חג הפסח

קלז

מנהגי יום הולדת*

- א. לעלות לתורה ביום השבת שלפני יום ההולדת, וכשיום ההולדת חל ביום הקריאה - גם ביום ההולדת עצמו.
- ב. להוסיף בנתינת הצדקה לפני תפילת שחרית ומנחה, וכשיום ההולדת חל בשבת או יו"ט - ליתן בערב שבת או יו"ט (ומה טוב - גם לאחריו).
- ג. להוסיף בתפילה - בכוונת התפילה, התבוננות בגדלות האל וכו', וכן באמירת (ספר) תהלים (עכ"פ - ספר אחד).
- ד. ללמוד ה'מזמור תהלים' החדש שמתחיל לומר ביום ההולדת¹ - בהתאם למספר שנותיו².
- ה. להוסיף שיעור נוסף בתורת הנגלה ובתורת החסידות - נוסף על השיעורים הקבועים, שלושת השיעורים בחומש תהלים ותניא, השוים לכל נפש, ושיעור היומי ברמב"ם.
- ו. ללמוד מאמר דא"ח³ בע"פ (כולו או חלקו), ולחזור אותו בחבורה (ברבים) ביום ההולדת עצמו, או בהזדמנות הקרובה, ובפרט ביום הש"ק שלאחריו (בזמן סעודה שלישית).
- ז. להוסיף בפעולה על הזולת - הפצת התורה והמעיינות חוצה, מתוך אהבת ישראל.
- ח. להתבודד ולהעלות זכרונותיו⁴ ולהתבונן בהם, והצריכים תיקון ותשובה ישוב ויתקנם, כלומר, להתבונן באופן הנהגתו בשנה שעברה, ולקבל החלטות טובות לשנה הבע"ל.
- ט. לקבל על עצמו זהירות נוספת או הידור נוסף בענין פרטי (לפי ערכו, כמובן)⁵, כמו בראש השנה⁶.
- י. לערוך התוועדות של שמחה עם בני ביתו, חבריו וידידיו - שבח והודי' להקב"ה (ובאם אפשר - לברך "שהחינו" על פרי חדש או בגד חדש), מתוך שמחה של תורה ושמחה של מצוה⁷.

(3) במקום שלבו חפץ, אבל אדעתי' הנפשי' - אג"ק אדמו"ר שליט"א ח"ו ב'צו (וראה הערה הבאה).

(4) ראה אג"ק הנ"ל ב'רכו: לצייר במחשבתו את היחידות מה ששאל ומה שענו לו, ואח"כ ללמוד מתורתו.

(5) יוש להתחיל בזה בהוספת שיעור בדא"ח - אג"ק הנ"ל ב'סו.

(6) ידוע אשר מהנכון לקבל איזה זהירות נוספת בראש השנה, ויש ללמוד מזה ג"כ על ראש השנה הפרטי בזמן הפרטי דכל אחד, היינו יום ההולדת, שאז מתחלת שנה חדשה הפרטית (ראה שיחת אחש"פ תשמ"ח הערה 33) - אג"ק הנ"ל.

(7) שיחות: כ"ה אדר, אחרון של פסח (ועוד) ה'תשמח.

(* המנהגים דלקמן (מלבד אלו שצויינו בפ"ע) - נלקטו מ"היום יום" י"א ניסן. ספר המנהגים חב"ד ע' 81. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ו אגרות: א'תקמח. א'תתנח. ח"ז: א'תתקכט. ב'כב. ב'סו. ב'צו. ב'קטז. ב'קמו. ב'רי. ב'רכו. ועוד.

(1) נוסף על המנהג "ללמוד בכל ר"ח" . מהקאפיטל בתהלים שהוא מסומן במספר שנות חייו - "פסוק אחד", "ואם הוא מרובה בפסוקים, אזי לומדים שנים או יותר", "ואם הקאפיטל מחזיק פחות מ"ב פסוקים . . . אזי כופלים", באופן ש"יעלה כמספר חדשי השנה" (אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה א'שלט).

(2) מ"יחידות" לחתני בר מצוה - ראה לקו"ש ח"כ ע' 578. חכ"ו ע' 347. ועוד.

בס"ד. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג הפסח, ה'תשמ"ח

ביום ההילולא של אדמו"ר הצמח צדק ואור לי"ד ניסן זמן הפסח וערב שקויו"ט אביע איחולי וברכותי לחג הפסח כשר ושמח וכולי. וש"ק ושלוש שהוא ראשיתו, עונג וחירות בשלמותם לכל בני"י בכל מושבותיהם.

ותקייים בקשת כל אחד ואחת, האנשים והנשים והטף¹ בתוך כלל ישראל, ועד לאופן ד"הקהל" בציון שהיו יכוונה עליון² בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

בכבוד ובברכת שבת והחג

מנחם שניאורסאהן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בני ישראל משבחים את הקדוש־ברוך־הוא על החסדים והטובות שעשה
- 2 ביציאת מצרים ואומרים:
- 3 **כִּמָּה מַעֲלֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם** לקדוש־ברוך־הוא **עֲלֵינוּ**¹ ומונים
- 4 חמישה עשר מעלות טובות שהקדוש־ברוך־הוא עשה לנו ביציאת מצרים,
- 5 **וְלִהְבִּינָן**² את המשמעות הפנימית של
- 6 **עֲנִין ט"ו הַמַּעֲלֹת שֶׁחֲשִׁיב**
- 7 **שְׁמוֹנָה כָּאֵן בְּכָלֹת הָעֲנִין**
- 8 **דִּיצִיאת מִצְרַיִם, יֵשׁ לְהַקְדִּים**
- 9 **וּלְכַאֵר תַּחֲלִילָה אֶת עֲנִינוֹ שֶׁל**
- 10 **יוֹסֵף** הצדיק, בנו של יעקב אבינו,
- 11 שיש לו קשר מיוחד לעניין יציאת
- 12 מצרים **כִּמּוֹ שְׁכָתוֹב**³ בתורה
- 13 בסיפור מכירת יוסף ויוסף הורד
- 14 ממצרים, **שֶׁעַל־יָדֵי זְרִידָת**
- 15 **יוֹסֵף לְמִצְרַיִם וְכָל הַשְׁתַּלְשֻׁלֹּת**
- 16 **הַדְּבָרִים שֶׁהִיָּיתָה בַּעֲקֹבֹת זֹאת הָיְתָה**
- 17 **יְכוּלָה לְהִיטֵל אַחֲרֵי־כֵן בְּסוּפּוֹ**
- 18 **שֶׁל דְּבַר הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם.**
- 19 והולך ומבאר את עניינו של יוסף:
- 20 **דִּהְנָה, בְּיוֹסֵף כְּתִיב**⁴ כתוב
- 21 בתורה, בברכת יעקב לבניו **בֶּן פֶּרֶת**
- 22 **יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלֵי עֵינָיו, וְצָרִיד**
- 23 **לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין ב' פְּעָמִים**
- 24 **פּוֹרֵת שְׁנָאֶמֶר גְּבִי יוֹסֵף,**
- 25 **שֶׁמֶצֶד זֶה בְּגִלְל מַעֲלֹת הַיִּיחֻדִּית**
- 26 שבהא לביטוי בכך שכתוב פעמיים
- 27 "פורת" היתה על־ידו ה'נתינת
- 28 כח' על יציאת מצרים של בני
- 29 ישראל. ויובן זה בהקדים כדי
- 30 להבין את עניין הגאולה והיציאה
- 31 ממצרים יש להקדים ולבאר את ענין
- 32 גְּלוּת מִצְרַיִם לפי המשמעות
- 33 הפנימית של הדברים, **שֶׁמִּצְרַיִם**
- 34 **הוּא אוֹתִיּוֹת מִצְרַיִם**⁵. **וְהַעֲנִין**
- 35 **הוּא, דִּהְנָה אֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ**
- 36 **וְל"6 כִּמָּה אֶרֶץ אֲפִים לְפָנָיו**
- 37 **כִּמָּה הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סָבֵל וּמֵאֲרִיךְ**
- 38 **אֶף וְאֵינוּ מִמָּהֵר לְהַעֲנִישׁ אֶת הַחוּטָאִים,**
- 39 **שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין**
- 40 **וּבָאִין כו' אֲבֵל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא**
- 41 **לֹא מִיָּהֵר לְהַעֲנִישׁ אוֹתָם אֲלֵא הַמְתִּין**

בס"ד. ליל ב' דחג הפסח,
ה'תשח"ו
(הנחה בלתי מוגה)

- 1 **כִּמָּה מַעֲלֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עֲלֵינוּ, וְלִהְבִּינָן**²
- 2 **עֲנִין ט"ו הַמַּעֲלֹת שֶׁחֲשִׁיב כָּאֵן בְּכָלֹת**
- 3 **הָעֲנִין דִּיצִיאת מִצְרַיִם, יֵשׁ לְהַקְדִּים וּלְכַאֵר עֲנִינוֹ**
- 4 **שֶׁל יוֹסֵף, כִּמּוֹ שְׁכָתוֹב**³ **וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה,**
- 5 **שֶׁעַל־יָדֵי זְרִידָת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הָיְתָה יְכוּלָה**
- 6 **לְהִיטֵל אַחֲרֵי־כֵן הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם. דִּהְנָה, בְּיוֹסֵף**
- 7 **כְּתִיב**⁴ **בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלֵי עֵינָיו, וְצָרִיד**
- 8 **לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין ב' פְּעָמִים פּוֹרֵת שְׁנָאֶמֶר גְּבִי**
- 9 **יוֹסֵף, שֶׁמֶצֶד זֶה הָיְתָה עַל־יְדוֹ הַנְּתִינָת כח' עַל**
- 10 **יְצִיאת מִצְרַיִם. וְיֻכֵּן זֶה בְּהַקְדִּים עֲנִין גְּלוּת**
- 11 **מִצְרַיִם, שֶׁמִּצְרַיִם הוּא מִצְרַיִם**⁵. **וְהַעֲנִין הוּא,**
- 12 **דִּהְנָה אֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְל"6 כִּמָּה אֶרֶץ אֲפִים**
- 13 **לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבָאִין כו',**
- 14 **וְהָיְתָה, שֶׁמִּבְּחִינַת אֶרֶץ אֲפִים נִמְשָׁךְ הָעֲנִין**
- 15 **דְּמֵאֲרִיד אֶף (אֶף־עַל־פִּי שֶׁמְכַעֲסִין וּבָאִין כו').**
- 16 **וְעֲנִין זֶה לְמִדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְל"7 מִמָּה שְׁכָתוֹב**⁸ **אֶרֶץ**
- 17 **אֲפִים, אֶרֶץ אֶף מִבְּעֵינָא לִיָּה, אֲלֵא שֶׁמֵּאֲרִיד אֶף**
- 18 **לְצַדִּיקִים וּמֵאֲרִיד אֶף לְרָשָׁעִים, וְהָיְתָה, שֶׁאִם הָיָה**
- 19 **כְּתוּב אֶרֶץ אֶף, הָיְתָה אוֹמְרִים שֶׁמֵּאֲרִיד אֶף**
- 20 **לְצַדִּיקִים בְּלִבְדּוֹ, אֲכָל כִּינּוֹ שְׁכָתוֹב אֶרֶץ אֲפִים,**
- 21 **הִנֵּה מֵהוֹסֵפֶת הָאוֹתִיּוֹת יָם, לְמִדִּים שֶׁמֵּאֲרִיד אֶף**
- 22 **גַּם לְרָשָׁעִים. וְזֶהוּ עֲנִין מִצְרַיִם יָם, שֶׁמֵּאֲוִיּוֹת יָם,**
- 23 **דִּהְיָנוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁבְּאֶרֶץ אֲפִים, נִמְשָׁךְ עֲנִין**
- 24 **גְּלוּת מִצְרַיִם. אֶף אֶף־עַל־פִּי־כֵן הָיְתָה הַיְצִיָּאָה**
- 25 **מִמִּצְרַיִם, וְהָיְתָה לְפִי שֶׁבְּעֲנִין אֶרֶץ אֲפִים אֶמְרוּ**
- 26 **חֲכָמֵינוּ וְל"9 מֵאֲרִיד אֶף וְגָבַהּ דִּילִיָּה, וְלִכְנּוֹ,**
- 27 **אֶף־עַל־פִּי שֶׁמֶצֶד בְּחִינַת אֶרֶץ אֲפִים (שֶׁמֵּאֲרִיד**

(1) נוסח הגדה של פסח. (2) בכל הבא לקמן — ראה ד"ה זה תרל"ג (סה"מ תרל"ג ח"א ע' קצז ואילך). (3) וישב לט, א. (4) ויחי מט, כב. (5) פרי עץ חיים שער חג המצות פ"ז. (6) אבות פ"ה מ"ב. (7) עירובין סב, א. (8) תשא לד, ו. (9) ירושלמי תענית פ"ב ה"א. תנחומא תשא כו.

ביאור בדרך אפשר

1 לְרַשְׁעִים) נִמְשָׁךְ גְּלוּת מִצְרִים, מִכָּל־מְקוֹם, כִּינּוּן שְׁגָבָה
2 דִּילִיָּה, לאחר שְׁגָבָה את שלו ונתן את העונש שהיה צריך לתת אֲזַי
3 נַעֲשִׂית הִי־צִיָּאָה מִמִּצְרִים כו'. וְהַמְשָׁכָה זו לְהִיּוֹת וְגָבָה
4 דִּילִיָּה גובה את שלו (לאחר שמסתיים הזמן שבו מאריך אף) הִיא
5 עַל־יְדֵי יוֹסֵף.

6 וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּכִינּוּן שְׁעִנְנֵן
7 מֵאֲרִיף אף הוא מִמְדוּתָיו שֶׁל
8 הַקֶּבֶ"ה וְהַדְּבָר נִמְנָה בִּין י"ג מִידוֹת
9 הַרְחָמִים (בפסוק ה', ה' אֶל־רָחוּם
10 וְחַנּוּן אֲרֻךְ אַפְּיִים...) שֶׁהֵם הַמִּידוֹת
11 שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הֵם כְּלִי גְבוּל
12 שֶׁהֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בַּעֲצֻמוֹ לֹא
13 נִתּוֹן תַּחַת כָּל מִדְרָה וְהַגְבֵּלָה מְכַל סוּג
14 שְׁהוּא, אִם כֵּן, מִפְּנֵי מַה לְבִסּוֹף
15 גָּבָה דִּילִיָּה גובה את שלו וכן
16 מַנְיֵשׁ, הֵרִי מֵאֲחֵר שְׁמִדוּתָיו הֵם
17 כְּלִי גְבוּל הִיָּה רֹאֵי שִׁאֲרִיךְ אֵף לֵלֵא
18 גְבוּל לֹא רַק לַמֶּשֶׁךְ זִמֵּן כֹּזֵה אוֹ אַחֵר
19 (וְלוֹ לַמֶּשֶׁךְ זִמֵּן אֲרִיךְ)?

20 (ב) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים
21 מַה שְׁכָּתוּב בְּסִפְרֵי¹⁰ [=מדרש־
22 הַלֵּכָה עַל הַחוּמִּשִּׁים בַּמִּדְבָּר וְדִבְרֵי] ¹¹ מִי כְּהוֹי
23 עַל הַפְּסוּק¹¹ אֱלֹקֵינוּ כָּכָל קִרְאָנוּ אֱלֹי,
24 אֱלֹי וְלֹא לְמִדוּתָיו הֵינּוּ שְׁכָאֲשֶׁר
25 אֲנוּ קוֹרְאִים וּמִתְפַּלְלִים אֶל הַקְדוּשׁ־
26 בְּרוּךְ־הוּא הַפְּנִיָּה אֵינָנָה לְמִידוּתָיו אֵלֶּא
27 אֱלֹי בַּעֲצֻמוֹ. וְלִכְאֹרָה אֵינּוּ
28 מוֹכֵן, דְּהִנֵּה יָדוּעַ שְׁשִׁמּוּתָיו
29 יִתְבָּרֵךְ הֵם בַּעֲשֵׂר סְפִירוֹת
30 (מִדּוֹת), וְלִדְוִגְמָה שֶׁם הוּי קְשׁוֹר
31 בְּמִידַת הַחֲסֵד וְהַגִּילּוּי, שֶׁם אֱלֹקִים
32 קְשׁוֹר בְּמִידַת הַגְּבוּרָה וְהַצְמִצּוּם וְהִרִי
33 כֹּאֲשֶׁר אֲנוּ פּוֹנִים אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא
34 וּמִתְפַּלְלִים אֵלָיו אֲנוּ קוֹרְאִים
35 לְשִׁמּוּתָיו יִתְבָּרֵךְ, וְכִמּוֹ
36 שְׁמִצְיָנוּ בְּתוֹרָה בְּתִפְלָתוֹ שֶׁל
37 מֹשֶׁה רַבְּנוּ לְקדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְשִׁלּוֹת
38 רְפוּאָה לְמִרִים אַחֲרָיו, שְׁהִיָּתָה בְּנוֹסַח

40 אֶל־נָא רְפָא נָא לָהּ¹², שְׁהוּא עֲנִין הַקְרִיָּאָה וְהַתְּפִלָּה לְשֵׁם
41 אֶל־, וְאִיךְ מִתְאַמֵּים זֶה עִם עֲנִין אֱלֹי וְלֹא לְמִדוּתָיו שֶׁשֶּׁמְעוּ
42 שֶׁאֵין לַפְּנוֹת לְמִידוּתָיו וּשְׁמוּתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אֵלֶּא רַק אֱלֹי.
43 וּמִבְּאֵר בְּזָה¹³ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ הִבְדֵּל בֵּין שְׁמוּתָיו

ביאור בדרך אפשר

44 שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְמִדוּתָיו וּבַעֲבֻת הַהִבְדֵּל הַזֶּה אֵין לַפְּנוֹת
45 לְ"מִידוּתָיו" אֲבָל כֵּן רֹאֵי לַפְּנוֹת לְ"שְׁמוּתָיו", וְהַהִבְדֵּל הוּא שְׁמִדוּתָיו
46 יִתְבָּרֵךְ הֵם בְּהַגְבֵּלָה (מְסוּרִימָת), וְלִכֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם מִדּוֹת עַל
47 שֵׁם הַמִּדְרָה וְהַהִבְדֵּל כו', וְהִנֵּנוּ, דְּהִנֵּנוּ שְׁאֵינָם כִּמּוֹ נִבְרָאִים
48 שֶׁהֵם נִפְרָדִים הַנִּבְרָאִים שֶׁהַקְדוּשׁ־
49 בְּרוּךְ־הוּא בְּרָא, וּבְמִיּוֹחַד הַנִּבְרָאִים
50 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי נִבְרָאוּ כֵךְ שֶׁהַכּוֹחַ
51 שֶׁמְהוּוֹה וּמִקִּים אוֹתָם לֹא נִיכָר בָּהֶם
52 וְהֵם נִרְאִים כְּאִילוּ הֵיוּ מִצִּיאוֹת עֲצֻמֹּת
53 נִפְרֶדֶת (חֶסֶד וְשִׁלּוּם) מִהַבְּרָא שֶׁמְהוּוֹה
54 וּמִקִּים אוֹתָם (בְּנִיגוּד לְאַמֶּת שֶׁאֵין לָהֶם
55 כָּל מִצִּיאוֹת עֲצֻמֹּת מִשְׁלָהֶם), אֲלֵא
56 מִידוּתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הֵם
57 בְּתַכְלִית הַיְחָדוּד וְהַהֲתַחַדוֹת עִם
58 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בַּעֲצֻמוֹ כו', וְהֵם
59 אֲלֵקוֹת וְלֹא מִצִּיאוֹת אַחֲרַת הַנִּפְרֶדֶת
60 מֵאֱלֹקוֹת, מִכָּל־מְקוֹם, הֵרִי הֵם
61 בְּהַגְבֵּלָה וִישׁ בָּהֶם גְּבוּל וּמִידָה
62 (מִבְּחִינַת הַהֲתַפְּסוּת וְהַהֲתַגְלוֹת
63 שֶׁלָּהֶם), וְלִכֵּן אֲסוּר לָנוּ לִקְרֹא
64 לָהֶם וְלִהְתַּפְּלֵל אֲלֵיהֶם חֶסֶד־
65 וְשִׁלּוּם וְאֲסוּר לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, לַמֶּשֶׁל,
66 מִמִּידַת הַרְחָמִים, אֲלֵא הַתְּפִלָּה
67 וְהַקְרִיָּאָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
68 לְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּלִבְדֹּ. ¹¹ אֲמָנָם עֲנִין הַשְּׁמוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ־
69 בְּרוּךְ־הוּא אֵינּוּ בְּמִדּוֹת וְהֵם
70 שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל שְׁשִׁמּוּתָיו הֵם בְּמִידוֹת
71 (וּכְמִבְּרָאָה בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁשֶׁם אֶל־
72 הוּא בְּמִידַת הַחֲסֵד וְכִינּוּעַ בְּאֵלּוּ בִּשְׂאֵר
73 הַשְּׁמוֹת) אֵין הַכּוֹנֵנָה שֶׁהַשְּׁמוֹת נִתְלַבְּשׁוּ
74 בְּמִידוֹת עֲצֻמֵּן אֲלֵא שֶׁהַשְּׁמוֹת הֵם
75 בַּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ
76 מִתְּגָלָה וּמִתְפַּשֵּׁט וְכֹא לְיָדֵי בִּטּוּי
77 בְּמִדּוֹת שֶׁהֵם כָּלִים אֶל אוֹרוֹ
78 יִתְבָּרֵךְ כְּמִבְּרָאָה בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת
79 שֶׁאֵפֶן פְּעוּלַת הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, הוּא
80 בְּאֲמַצְעוֹת 'אוֹרוֹת' הַמִּתְלַבְּשִׁים בִּכְלִים'
81 וְהוּא עֲנִין הַשְּׁמוֹת — כְּפִי שֶׁהַקְדוּשׁ־
82 בְּרוּךְ־הוּא בַּעֲצֻמוֹ נִמְשָׁךְ וּמִתְּגָלָה וּמִתְבַּטֵּא כְּאוֹרוֹת כְּלִים. וְהַתְּחַלְקוֹת
83 הַשְּׁמוֹת כֵךְ שֶׁשֶׁם מְסוּיִם מוֹרָה עַל מִידַת הַחֲסֵד וְשֶׁם אַחֵר מוֹרָה עַל מִידַת
84 הַגְּבוּרָה וְכֹד' הִיא כְּאֵפֶן הַתְּחַלְקוֹת הַכָּלִים שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁךְ אוֹרוֹ
85 יִתְבָּרֵךְ בְּהִתְאַם לַעֲנִינֵים שֶׁל הַכָּלִים הַשּׁוֹנִים, וְכֹאֲשֶׁר הָאֹרֶךְ מִצְּמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ

אֵף גַּם לְרַשְׁעִים) נִמְשָׁךְ גְּלוּת מִצְרִים, מִכָּל־
מְקוֹם, כִּינּוּן שְׁגָבָה דִּילִיָּה, אֲזַי נַעֲשִׂית הִי־צִיָּאָה
מִמִּצְרִים כו'. וְהַמְשָׁכָה זו לְהִיּוֹת וְגָבָה דִּילִיָּה
הִיא עַל־יְדֵי יוֹסֵף. וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּכִינּוּן שְׁעִנְנֵן
מֵאֲרִיף אף הוא מִמְדוּתָיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה שֶׁהֵם כְּלִי
גְבוּל, אִם כֵּן, מִפְּנֵי מַה לְבִסּוֹף גָּבָה דִּילִיָּה,
מֵאֲחֵר שְׁמִדוּתָיו הֵם כְּלִי גְבוּל.

(ב) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים מַה שְׁכָּתוּב
בְּסִפְרֵי¹⁰ עַל הַפְּסוּק¹¹ מִי כְּהוֹי
אֱלֹקֵינוּ כָּכָל קִרְאָנוּ אֱלֹי, אֱלֹי וְלֹא לְמִדוּתָיו.
וְלִכְאֹרָה אֵינּוּ מוֹכֵן, דְּהִנֵּה יָדוּעַ שְׁשִׁמּוּתָיו
יִתְבָּרֵךְ הֵם בַּעֲשֵׂר סְפִירוֹת (מִדּוֹת), וְהִנֵּנוּ אֲנוּ
קוֹרְאִים לְשִׁמּוּתָיו יִתְבָּרֵךְ, וְכִמּוֹ שְׁמִצְיָנוּ בְּתוֹרָה
אֶל־נָא רְפָא נָא לָהּ¹², שְׁהוּא עֲנִין הַקְרִיָּאָה
וְהַתְּפִלָּה לְשֵׁם אֶל־, וְאִיךְ מִתְאַמֵּים זֶה עִם עֲנִין
אֱלֹי וְלֹא לְמִדוּתָיו. וּמִבְּאֵר בְּזָה¹³, שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ
בֵּין שְׁמוּתָיו לְמִדוּתָיו, שְׁמִדוּתָיו יִתְבָּרֵךְ הֵם
בְּהַגְבֵּלָה, וְלִכֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם מִדּוֹת עַל שֵׁם
הַמִּדְרָה כו', וְהִנֵּנוּ, דְּהִנֵּנוּ שְׁאֵינָם כִּמּוֹ נִבְרָאִים
שֶׁהֵם נִפְרָדִים, אֲלֵא הֵם בְּתַכְלִית הַיְחָדוּד כו', וְהֵם
אֲלֵקוֹת, מִכָּל־מְקוֹם, הֵרִי הֵם בְּהַגְבֵּלָה, וְלִכֵּן
אֲסוּר לָנוּ לִקְרֹא לָהֶם וְלִהְתַּפְּלֵל אֲלֵיהֶם חֶסֶד־
וְשִׁלּוּם, אֲלֵא הַתְּפִלָּה וְהַקְרִיָּאָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
לְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּלִבְדֹּ. אֲמָנָם עֲנִין הַשְּׁמוֹת אֵינּוּ
בְּמִדּוֹת אֲלֵא בַּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ
וּמִתְפַּשֵּׁט בְּמִדּוֹת שֶׁהֵם כָּלִים אֶל אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ.
וְהַתְּחַלְקוֹת הַשְּׁמוֹת הִיא כְּאֵפֶן הַתְּחַלְקוֹת הַכָּלִים
שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל הַהֲשַׁפְּעָה בְּאֵה

(10) הובא בפרדס שער לב רפ"ב. (11) ואתחנן ד, ז. (12) בהעלותך יב, יג. (13) ראה סידור (עם דא"ח) שער הק"ש פה, ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האלוקות תהיה בתכלית הגילוי יִהְיוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ חֲדָשָׁה¹⁴ 45
 כדברי הנביא "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה 46
 [לעתיד לבוא] עומדים לפני [וקיימים לעולם], כן יעמוד זרעכם ושמכם", ואם 47
 כאשר יהיה גילוי אלוקות בעולם השמים והארץ הגשמיים יתקיימו בקיום 48
 נצחי, דבר שמטבע הדברים לא קיים 49
 בנבראים גשמיים וְעַל-אַחַת- 50
 פְּמַה-וְכַמָּה שָׂאם הֵיטָה 51
 הַשְּׁפָעָה של האלוקות לעולמות 52
 מלכתחילה בְּלִי פְלִים כָּלָל, 53
 בְּוִדְאֵי הֵיטָה הַשְּׁפָעָה שְׁלֹא 54
 בְּאִפְנֵי הַנִּבְרָאִים כְּפִי שְׁהֵם 55
 עָתָה, מדורים ומוגבלים כל אחד 56
 לפני עניינו וְגַם לֹא בְּגֵדֵר מַהוּת 57
 כָּלָל לא היו נבראים ברואים בעלי 58
 מהות מוגדרת כך שכל אחד שונה 59
 מחברו ומלכתחילה לא היה נברא 60
 עולם מדור ומוגבל. וְלִכְנֵן צָרִיף 61
 לְאִמְצָעוֹת הַפְּלִים דְּוָקָא. אָבֵל 62
 מְפִל־מְקוֹם, למרות חפידים 63
 המרכזי של הכלים בבריא, אֵין 64
 הַשְּׁפָעָה מִהַפְּלִים עֲצָמָם 65
 חֲסִי-וְשִׁלּוּם, אֲלֵא הַשְּׁפָעָה 66
 הִיא מִהָאֵזֶר שְׁבִתוֹף הַפְּלִים, 67
 וְהָאֵזֶר עֲצָמוּ הֵנָּה גַם בְּהִיּוֹתוֹ 68
 בְּפְלִים הִרִי אִף שֶׁאֵינוּ בֹא בְּכִלִּים 69
 בדרך 'מקור' מלמעלה אלא מלובש 70
 בהם בצורה פנימית, בְּכֹל זֹאת הוּא 71
 פְּשׁוּט בְּלִתי מוגדר ובלתי 'מצויר' 72
 בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת לֵאלּא כֹל 73
 הגדרה וללא כל 'צויר' אלא הוא נשאר 74
 באותה מהות כפי שהיה לפני 75
 שהתלבש בכלים, וְהוּא אֵין-סוֹף, 76
 בלי גבול כמו שהיה לפני ההתלבשות 77
 בכלים שמעצם מהותם מודדים 78
 ומגבילים את האור וּפְעֻלַּת הַפְּלִים הִיא רַק לְעִנְיַן הַשְּׁפָעָה כו', 79
 כאמצעי להעביר אור בלתי מוגבל לנבראים מוגבלים כְּמִבְאָר בְּמִקְוֶם 80
 אַחֲרָי¹⁵ ובלשון אדמו"ר הצמח-צדק (ב'ספר המצוות' אליו מצוין בהערה 81
 כאן): "הוא אור אחד פשוט ממש, בין האור המלובש בחסד ובין האור 82
 המלובש בגבורה", ובמקומות אחרים מבואר שהדבר דומה למים חסרי צבע 83
 ו'צויר' שנתונים בכלי צבעוני. אמנם המביט מבעד לזכוכית הצבעונית סבור 84
 שהמים הם בצבע אדום או ירוק וכד' אך האמת היא שהמים נשארו 'פשוטים' 85
 כפי שהיו ולא חל בהם שום שינוי. 86
 אֲמָנָם פִּינּוֹן שְׁאוֹר אֵין-סוֹף עֲצָמוּ הוּא פְּשׁוּט בְּתַכְלִית 87
 הַפְּשִׁיטוּת ואין לייחס לו שום תואר פרטי ושום הגדרה פרטית, וְלֵאמֹר 88

1 בא ונמשך בכלי חסד הרי זה שם של מידת חסד וכיוצא בזה בשאר
 2 המידות, אָבֵל הַשְּׁפָעָה בְּאֵה מְאֵתוֹ יִתְבַּרֵּךְ ואין כאן שום עניין
 3 נפרד ממנו, אֲלֵא שְׁהִיא יורדת ונמשכת עַל-יְדֵי באמצעות הַפְּלִים,
 4 וְעַל-דִּרְדֵּר-מִשָּׁל כְּמוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁנוֹתָן פְּעָמִים לְפַעֲמִים בִּידוֹ
 5 הֵימָנִית וּפְעָמִים לְפַעֲמִים בִּידוֹ
 6 הַשְּׁמָאֲלִית ואופן וסוג ההשפעה
 7 הוא בהתאם ליד שדרכה עובר השפע,
 8 וּמְפִל־מְקוֹם הִרִי הַמֶּלֶךְ אַחֵד
 9 הוּא ומובן שבין אם ההשפעה עוברת
 10 דרך יד ימין ובין אם ההשפעה עוברת
 11 דרך יד שמאל, מדובר בהשפעה
 12 מהמלך עצמו ולא מגורם אחר שנפרד
 13 מהמלך, וכך גם בנמשל – השמות הם
 14 השפעה מעצמותו של הקדוש-ברוך-
 15 הוא שבאה בביטויים שונים בהתאם
 16 ל'כלי' שדרכו היא נמשכת.
 17 ונשאלת השאלה: אם ההשפעה על ידי
 18 "שמותית" היא השפעה מהקדוש-
 19 ברוך-הוא בעצמו, "עצמותו יתברך",
 20 ולכן גם כאשר היא באה באמצעות
 21 "שם" כזה או אחר היא עדיין השפעה
 22 ממנו בעצמו, לשם מה בכלל יש צורך
 23 בהאורות מ"עצמותו" יבואו ויתגלו
 24 בכלים? ועל כך ממשיך ומבאר:
 25 וְהֵעֵנִין בְּזֶה, שְׁהַשְּׁפָעָה
 26 צָרִיכָה לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי הַפְּלִים
 27 דְּוָקָא, וְטַעַם הַדָּבָר, כִּי, אֵלוֹ
 28 הֵיטָה הַשְּׁפָעָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
 29 מֵאֵזֶר אֵין-סוֹף יְשִׁירוֹת בְּלִי
 30 אֲמִצָּעוֹת הַפְּלִים, אֲזִי הֵיטָה
 31 הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּגַלּוּת בְּלִי גְבוּל
 32 כָּלָל, הֵינִינוּ, שְׁלֹא הֵיטָה
 33 מְגִדֶּרֶת בְּמַהוּת אֵיזָה דָּבָר
 34 כָּלָל, ולא היה שום הבדל בין חסד
 35 וגבורה, למשל, שהרי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו נעלה מכל הגדרה וגם
 36 ההתגלות וההשפעה ממנו לא הייתה מוגדרת בהגדרה כלשהי, כך שלא היו
 37 נוצרים הבדלים בין מהות אחת למהות אחרת וּמְפִל־שָׁכֵן שְׁלֹא הֵיטָה
 38 הַהִגְבָּלָה בְּאִפְנֵי וְכַמָּה הַנִּבְרָאִים כְּפִי שְׁהֵם עָתָה כאשר
 39 ההבדלים בין הסוגים השונים הם הבדלים רבים והבדלים גדולים מאד הן
 40 מבחינת סוג הנבראים והן מבחינת כמות הנבראים, וכל ההבדלים הללו
 41 נובעים מכך שהאורות מתגלים ונשפעים באמצעות הכלים שהם שורש
 42 ההגבלה וההתחלקות.
 43 וְיִוָּכֵן זֶה בְּמִפְּל־שָׁכֵן וְקִלְ-וְחוּמֵר מְזֶה שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא כאשר
 44 העולם לא יהווה עוד העולם והסתר על האור האלוקי אלא גם בעולם הזה

ביאור בדרך אפשר

45 ארך אפים שכאמור היא "למעלה מהמידות", שִׁיף גַם במקביל ל**בחינת**
46 **מדות** ויש בו את שתי התכונות גם יחד. וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה ב**בחינת**
47 **מַמְצָע כו'** בין הבלי-גבול והגבול, כפי שנתבאר לעיל.

48 ג) וְהִנֵּה עֲנִין הַמַּמְצָע האמור לעיל, הפועל את החיבור בין בלי גבול
49 וגבול הוא **בחינת יוסף. דְּהִנֵּה**
50 **כְּתִיב¹⁷ יוסף בן שבע עשרה**
51 **שָׁנָה, שָׁבַע עֶשְׂרֵה בְּגִימְטְרִיא**
52 **טוֹב, שֶׁעֲנִין הַטוֹב** התכונה
53 להיטיב הוא הַמְקוֹר לְכָל עֲנִין
54 שֶׁל הַמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה,
55 שֶׁמַּצֵּד מֵדַת הַטוֹב וְחֹסֵד הָרִי
56 הוא המקור של השפע מַצְמָצִם
57 ומקטין אֶת עֲצָמוֹ כו' בְּכִדִּי
58 שְׁתֵּהִי הַהֲשָׁפָעָה לְזוּלָּת
59 שאיננו מסוגל להכיל את ההשפעה
60 ללא הצמצום והמדידה וההגבלה.
61 וּכְמוֹ שֶׁמַּצִּינוּ בְּהֵלֵל הַזָּקֵן
62 שֶׁאִמְרוּ וְהֵלֵל לֹא יִקְפִּיד¹⁸,
63 כמסופר בגמרא שהלל הזקן לא היה
64 כועס אף פעם וכאשר אמרו "כל מי
65 שילך ויקניט את הלל יטול ד' מאות
66 זוז", אמר אחד, "אני אקניטנו". אותו
67 היום ערב שבת היה והלה עבר על
68 פתח ביתו של הלל בשעה שהיה חופף
69 את ראשו לכבוד שבת ופעם אחר פעם
70 הטריד והקניט את הלל בשאלות
71 קנטרניות אך הלל לא כעס. אמר לו
72 אותו אדם: "אתה הוא הלל שקורין
73 אותך נשיא ישראל?" אמר לו הלל:
74 "הן". אמר לו: "אם אתה הוא, לא ירבו
75 כמותך בישראל". אמר לו הלל: "בני,
76 מפני מה?" אמר לו: "מפני שאבדתי
77 על ידך ד' מאות זוז". אמר לו הלל:
78 "הרי זהיר ברוחק, כדי [ראוי] הוא הלל
79 שתאבד על ידך ד' מאות זוז וד' מאות

80 זוז והלל לא יקפיד". והסיבה לכך שהלל לעולם לא יקפיד ובכל מצב ימשיך
81 לקבל כל אדם בסבר פנים יפות ולא יכעס היא **לפי שְׁתֵּהִי בְּמֵדַת הַחֹסֵד**
82 **לְהַשְׁפִּיעַ לְכֻלָּם.**

83 וַיּוֹכֵן זֶה עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַּל מֵרֵב הַמְשָׁפִיעַ שֶׁכָּל לְתַלְמִיד
84 שֶׁבְּאֵין-עֲרוּךְ, תַּלְמִיד שֶׁהִפְעֵר בִּינוּ וּבֵין חֶרֶב הוּא גְדוֹל וְעֵצוֹם כֵּךְ שֶׁאֵין
85 כָּל יֵחַס וְדַמְיוֹן בֵּין הֶרֶם שֶׁל חֶרֶב לֹו שֶׁל הַתַּלְמִיד שֶׁצִּירָף תַּחֲלָה
86 לְצַמְצָם אֶת הַשִּׁכָּל, הַצֵּד הָרָאוּן שֶׁנִּדְרַשׁ מֵהֶרֶב כִּדִּי לְהַצִּילָה לְהַשְׁפִּיעַ
87 לְתַלְמִיד בְּמִקְרָה כֹּזֵה הוּא לְצַמְצָם אֶת הָעוֹמֵק וְהַעוֹשֵׁר שֶׁל הָרַעִיּוֹן הַשְׁכִּיל כְּפִי
88 שֶׁהוּא אֲצֵל הֶרֶב וְהִנֵּנוּ שִׁסְלֵק אֶת עֲצָם הַשִּׁכָּל בּוֹ נִמְצָא כָּל הָעוֹמֵק

ביאור בדרך אפשר

1 מִכָּל אֵלֶין מֵדוֹת אִיהוּ כָּלֵל¹⁶, וכפי שנאמר ב'פתח אליהו' שיש לו
2 מידות ואורו מתגלה באמצעות עשר ספירות. אבל הוא עצמו, "איהו" איננו
3 מורכב מכל המידות הללו אלא הוא 'פשוט' ללא 'ציור' ותואר ספציפי וללא
4 הגדרה כלשהי לכן, בְּכִדִּי שְׁתֵּהִי הַהֲתַלְפָּשׁוֹת של האור האינסופי

5 מעצמותו יתברך בְּכֻלָּם צִרִיף
6 לְהִיּוֹת בְּחִינַת מַמְצָע מעין גורם
7 מתווך שיחבר בין האור האינסופי
8 והכלים שנועדו להגביל את ההשפעה.
9 וְהַמַּמְצָע הוּא בְּחִינַת מֵדַת
10 אֶרֶךְ אֲפִים, שֶׁעַל-זֶה אִמְרוּ
11 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁהוּא הַקְדוּשָׁה
12 בִּירוּךְ-הוּא מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו
13 ומגלה סבלנות ומוותר, שֶׁבְּחִינָה זֹו
14 בחינת ארך אפים היא הַמַּמְצָע
15 המחבר בֵּין הַבְּחִינָה שֶׁלִּמְעַלָּה
16 מֵהַפְּלִים לְבְּחִינַת הַפְּלִים כִּי
17 החיבור בין בלי גבול וגבול הוא פלא
18 וחידוש ולא חיבור טבעי ומוכן מאליו
19 ולכן יש צורך ב'מוצא' שיפעל את
20 החיבור הזה וזאת באמצעות העובדה
21 ש'ל'מוצא' המחבר יש (במובן
22 מסויים) את שתי התכונות והוא עצמו
23 המהווה (במידה כזו או אחרת) חיבור
24 של גבול ובלי גבול, שֶׁהָרִי מִזֶּה
25 שֶׁהוּא הַקְדוּשָׁה-בִּירוּךְ-הוּא כְּפִי שֶׁהוּא
26 מתגלה ופועל במידת ארך אפים
27 מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו ופועל בניגוד
28 למתבקש מצד המידות, כי בעוד שמצד
29 המידות ראוי להעניש את החוטאים
30 בכל זאת הקדוש-בִּירוּךְ-הוּא מַעֲבִיר עַל
31 מידותיו ומאריך אף, מוֹכֵן, שֶׁהוּא
32 הקדוש-בִּירוּךְ-הוּא כְּפִי שֶׁהוּא מתגלה
33 במידת 'ארך אפים', הֵינוּ לְמַעַלָּה
34 מֵהַגְּבֻלָּת הַמִּדּוֹת, שֶׁלִּכְנֵן הוּא
35 מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, וּמִכָּל-

36 מְקוֹם בְּדַבְּרֵי הָרִי בְּחִינַת אֶרֶךְ אֲפִים הוּא גַם הַמְקוֹר לְהַגְבִּילָת
37 הַמִּדּוֹת וכפי שנתבאר לעיל שהמידות הן אמנם "מידותיו" והן אלוקות, ועם
38 זאת הן בבחינת מידה וגבול, שֶׁלִּכְנֵן שִׁיף לֹוֹמֵר שֶׁמַּעֲבִיר עַל
39 מִדּוֹתָיו, כִּי אִם מִצַּד הַמִּדּוֹת לֹא הִיָּה מִתְבַּקֵּשׁ לְהַעֲנִישׁ חוֹטָאִים וְלֹא לְהִיּוֹת
40 סְבֻלָּה כְּלִפְיָהֶם, לֹא הִיָּה צוּר שֶׁהַקְדוּשָׁה-בִּירוּךְ-הוּא יַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו אֲלֵא
41 מֵאַחַר שֶׁהַמִּדּוֹת הֵן בְּבִחִינַת מִידָה וּגְבּוּל, הִרִי הַמִּדּוֹת כֵּן מַחֲבִיבֹת פְּעוּלָה
42 בְּדֶרֶךְ מִסּוּיִימַת שֶׁמֶזֶם מַשְׁמַע שֶׁהַמִּדָּה נֹוֹגַעַת לֹו וִישׁ לָהּ תַּפִּיסַת
43 מְקוֹם, וְעַל-פִּי הַמִּדָּה צִרִיף לְהִיּוֹת בְּאֶפֶן כָּךְ כו', אֲלֵא
44 שֶׁמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו וְלִמְעַשֵּׂה מֵאֲרִיךְ אֵף, וְנִמְצָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת

ליל ב' דחג הפסח, ה'תשח"י

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והעושר על הצד [=הצידה] ולא יגלה אותו כלל וימשיך ויגלה אך ורק
- 2 שכל רעיון שכלי שבערף התלמיד והתלמיד מסוגל להכיל ולקלוט
- 3 אותו, ויש בזה בצמצום ב' ענינים, שיהיה השכל בערף
- 4 התלמיד לפי יכולת הקליטה שלו, וגם שיהיה לפי אפן חושיו כו'
- 5 מותאם לפי הצורה שבה הכישרונות
- 6 והחושים שלו בפרט פועלים ותופסים,
- 7 כל תלמיד לפי עניינו ולפי התכונות
- 8 המיוחדות שלו, וצמצום זה הוא
- 9 מצד מדת הטוב והחסד דוקא
- 10 כי דווקא מידת הטוב והחסד והרצון
- 11 להשפיע לזולת ולהעניק לו, מחייבים
- 12 צמצום של העומק והפנימיות שקיימים
- 13 במקור השפע. וכן הוא בכל ענין
- 14 של השפעה, הן השפעה, הן השפעה
- 15 גשמית, והן השפעה רוחנית,
- 16 כמו השפעת השכל פנ"ל,
- 17 שכל זה הוא מצד מדת הטוב
- 18 והחסד, שמצד זה הרי הוא
- 19 מצמצם את עצמו כדי
- 20 להשפיע ומתאים את ההשפעה אל
- 21 מי שמקבל אותה שהרי בכל השפעה,
- 22 גשמית או רוחנית, אין תועלת בנתינה
- 23 כשלעצמה אלא המטרה היא שמקבל
- 24 ההשפעה ייהנה ממנה ולכן בהכרח
- 25 להתאים את ההשפעה ואת אופן
- 26 ההשפעה בהתאם ליכולת ולאופי
- 27 ולמצב של מקבל השפע.
- 28 ועל-דרך-זה יופן למעלה
- 29 בהשפעה האלוקית לעולמות
- 30 ולנבחרים, שכללות ההמשכה
- 31 וההשפעה בעולמות, שהיא
- 32 על-ידי הצמצום דוקא כמבואר
- 33 לעיל לגבי כל השפעה גשמית או
- 34 רוחנית ובמיוחד לגבי השפעת אלוקות
- 35 לעולמות ולכן ה'אורות' מתלבשים
- 36 ב'כלים', הרי זה מצד ענין
- 37 בחינת הטוב, פדאיתא ב'עץ
- 38 חיים' 19' לגבי הטעם לכללות
- 39 הבריאה שמצד רצונו של ה'
- 40 יתברך להטיב לברואיו, כי טבע הטוב להטיב 20' לאחרים, לכן
- 41 צמצם וסילק את אורו הגדול הכלילי-גבול שהיה ממלא את כל החלל על
- 42 הצד והעלים והסתיר אותו והמשיך לאחר מכן אור מועט שלפני ערף
- 43 העולמות ומותאם ליכולת הקליטה של העולמות כו'.

- 44 וכן הוא גם בהשפעת התורה מהקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל,
- 45 פדאיתא בגמרא 21' על הפסוק "יבא טוב וקבל טוב מטוב לטובים":
- 46 יבוא טוב זה משה, ויקבל טוב זו תורה, מטוב זה הקב"ה,
- 47 לטוב הם ישראל, והינו, כשם שמצד טובו של הקדוש-ברוך-הוא
- 48 נעשה צמצום באורו הכלי-גבול כדי
- 49 לברוא עולמות כך גם לענין השפעת
- 50 התורה מהקדוש-ברוך-הוא שמצד
- 51 בחינת הטוב שבו נעשה
- 52 הצמצום שהיה דרוש כדי שתוכל
- 53 להיות השפעת התורה
- 54 מלמעלה כפי שהיא חכמתו ורצונו של
- 55 הקדוש-ברוך-הוא עד לבני ישראל כפי
- 56 שהם למטה בעולם הזה, ובכללות
- 57 הצמצום שנעשה בתורה כדי שתוכל
- 58 לדרת למטה באופן כללי (מבלי לפרט
- 59 יותר) יש בזה ב' צמצומים,
- 60 האחד - שהרי עצם ענין
- 61 המשכת התורה מלמעלה,
- 62 שהוא ענין המשכת החכמה
- 63 מאור אין-סוף, הרי זה על-
- 64 ידי צמצום כי ללא הצמצום לא
- 65 היה אפשר 'להוריד' את התורה כך
- 66 שגם למטה יהיה אפשר ללמוד ולהבין
- 67 את דברי התורה, וזהו מטוב זה
- 68 הקב"ה ומצד טובו עשה הקדוש-
- 69 ברוך-הוא את הצמצום הזה, והשני -
- 70 ועוד זאת, שגם לאחר
- 71 שהתורה נמשכה והתגלתה
- 72 מלמעלה וחכמתו ורצונו של
- 73 הקדוש-ברוך-הוא 'התלבשה' בלבושים
- 74 שמאפשרים לה להתגלות גם מחוץ
- 75 לאור אין סוף, הנה בכדי
- 76 שתמשך המשכתה למטה עד
- 77 לידיה לעולם הזה כך שניתן ללמוד
- 78 ולהבין אותה אפילו בשכל אנושי הרי
- 79 זה גם פן על-ידי צמצום
- 80 דוקא, וזהו טוב זה תורה,
- 81 היינו, שגם בתורה עצמה יש
- 82 ענין של טוב שגורם לה צמצום
- 83 כדי להתגלות גם בדרגות שאינן אין סוף ממש, וכיון שטבע הטוב
- 84 להטיב, לכן נעשה בה הצמצום הנוסף שנמשכה למטה
- 85 ונתלבשה בשכל אנושי כו' עד שכל הנשמה וגם רוח
- 86 ונפש שהם דרגות יותר נמוכות בנשמה שפגוף האדם כפי שהיא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ בְּחִינַת אֶרֶץ אֲפִים, שְׁמֵאֲרִיף אֶף גַּם לְרָשָׁעִים כִּי
 שְׁמֵאֲרִיף בְּחִינַת אֶרֶץ אֲפִים, שְׁמֵאֲרִיף אֶף גַּם לְרָשָׁעִים כִּי
 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא הֵבִיא אֶת הַמְּבֹרָךְ רַק כְּעֹבֵר עֲשֵׂה דוּרֹת. אֲמָנָם,
 הַמְּשָׁכָה זֶה שֶׁל אֶרֶץ אֲפִים וְסִבְלֻנוֹת גַּם לְרָשָׁעִים הִיא מִבְּחִינַת
 חֲצוֹנוּת הַמְּקִיף דּוֹקָא, וְזֶהוּ
 שְׂרֵשׁ פְּרֻעָה, בְּחִינַת הַעֲרֵף²⁷,
 שְׁמֵאֲרִיף בְּחִינַת חֲצוֹנוּת
 הַמְּקִיף דּוֹקָא הַנִּקְרָאת בְּחִינַת
 "אֲחֹרִי" שְׁבִיגוֹר לְבַחֲנִית "פְּנִים"
 שֶׁהִיא הַשְּׁפָעָה "פְּנִימִית", הֵינּוּ
 הַשְּׁפָעָה יְשִׁירָה וּמִתּוֹךְ קִירֹב, הַשְּׁפָעָה
 זוֹ, מִהַחֲצוֹנוּת, הִיא בְּדוּמָה לְאֵדָם
 שֶׁמִּשְׁפִּיעַ לְשׁוֹנָא שְׁאִינּוּ נֹתֵן לוֹ פְּנִים
 בְּפְנִים אֲלֵא מְשִׁלֵּךְ לוֹ מֵאֲחֹרִי כְּתִפּוֹ
 וּמִבְּחִינָה זוֹ יִכְוֹל לְהוֹיֵת הַשְּׁפָעָה
 אֲפִילוֹ לְפִרְעָה. אֲבָל כְּפֶאֱשֶׁר מֵאִיר
 בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמְּקִיף, אֲזִי
 נִמְשָׁךְ הָאֹרֶךְ בְּפְנִימִיּוֹת,
 וְהַמְּשָׁכָה הִיא בְּמִקּוֹם
 הָרָאִי דּוֹקָא כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
 שֶׁרַק כֹּאשֶׁר בְּעַל הַפֶּרֶס מִשְׁקָה אֶת
 הָעֵצִים בְּמִים וְזוֹ פְּעוּלָה אַחַת
 שֶׁמִּשְׁפִּיעָה לְכָל הָעֵצִים בִּיחַד בְּדֶרֶךְ
 "מְקִיף" לֵאמֹר יֵחַס פְּנִימִי לְכָל עֵץ בְּפָנֵי
 עֲצָמוֹ, אִי כֹלֵם נִהְיָם מִהַשְּׁפָעָה
 אֲבָל כִּשְׁהוּא עוֹדֵר וּמִטְפֵּל בְּכָל עֵץ
 וְעַץ בְּצוּרָה פְּרֻעָתוֹ, הִרִי הוּא עוֹדֵר רַק
 אֶת הַטּוֹבִים. וְזֶהוּ עֲנִיָּן בְּחִינַת
 טוֹב דְּיוֹסָף, שְׁמֵאֲרִיף הַטּוֹב
 וְהַחֲסֵד הִרִי הוּא מִצְמָצֵם אֶת
 עֲצָמוֹ לְהַמְשִׁיךְ הָאֹרֶךְ
 בְּפְנִימִיּוֹת דּוֹקָא וְלֵאמֹר
 שֶׁל 'חֲצוֹנוּת הַמְּקִיף'. וְלֵכֵן, עַל־
 יְדֵי עֲנִיָּן דְּיוֹסָף הוֹרֵד
 מִצְרֵימָה, נִעֲשֶׂה בְּסוֹף שֶׁל דְּבַר
 הַיְצִיָּא מִמִּצְרַיִם, אוֹתִיּוֹת מִצְרַיִם
 כִּי שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל, דָּאֶף־עַל־פִּי שְׁמֵאֲרִיף אֶף, מִכָּל־מִקּוֹם,
 לְבִסּוֹף, כְּבֹאָה הַעֵת גְּבָה דִּילִיָּה, גְּבָה אֶת שְׁלֹו שְׁאִינּוּ מִצְד פְּנִימִיּוֹת
 הַמְּקִיף, פְּנִימִיּוֹת הַכּוֹנֵה שְׁמֵאֲרִיף חֲצוֹנוּת הַכּוֹנֵה שְׁמֵאֲרִיף חֲצוֹנוּת הַכּוֹנֵה
 לְמִקּוֹם הָרָאִי דּוֹקָא (כֶּשֶׁם שֶׁבְּעַל הַפֶּרֶס עוֹדֵר רַק אֶת הָעֵצִים הַטּוֹבִים
 וּבְמִשְׁלַח הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם שְׂכָר רַק "לְקוֹרִי" עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ) וּבְבֹאָה הַעֵת
 לְהִפְרֹעַ אִינוּ מֵאֲרִיךְ אֶף עוֹד.

מְלֻבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ גִּשְׁמִי יוֹכֵל לְהַשְׁיֵגָה²² וְלִלְמֹד וּלְהַבִּין אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה.
 וְזֶהוּ עֲנִיָּן בְּחִינַת יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעָה עֶשְׂרֵה, בְּגִימָטְרִיָּא טוֹב,
 שְׁבִיחַת טוֹב הוּא הַמְּצָע שְׁעַל־יְדוֹ נִמְשָׁכִים כָּל הַשְּׁפָעוֹת מֵאֹרֶץ אֵין־סוֹף עַד לְמִטָּה,
 דָּעֵם הֵייתָ שְׁלֹא מִכָּל אֲלֵין
 מְדוּת אִיהוּ כָּלֵל לְמִדּוֹת שְׁהוּא,
 אֹרֶץ אֵין סוֹף, אִינוּ מוֹגֵדֵר כָּלֵל בְּהַגְדֵרֹת
 מִכָּל־מִקּוֹם
 יִהְיֶה כּוֹ צִמְצוּם עַל מִנְתָּ שִׁיחִיה
 נִמְשָׁךְ בְּכָלֵם כּוֹ וְיִתְגַּלֵּה וּפְעַל
 לְמִטָּה.
 אֲמָנָם בְּכִינַת טוֹב גּוֹפָא עֲצָמָה
 יֵשׁ ב' בְּחִינֹת, דְּהִנֵּה אֲמָרִי
 רְבוּתֵינוּ ז"ל²³ כְּתִיב²⁴ בְּפִסּוֹק
 אַחַד כְּתוּב טוֹב הָיוּ לְכָל,
 וְכְתִיב²⁵ בְּפִסּוֹק אַחֵר כְּתוּב טוֹב
 הָיוּ לְקוֹרִי וּלְכֹאֲרָה שְׁנֵי הַפִּסּוֹקִים
 סוֹתֵרִים זֶה לָזֶה כִּי הָאֶחָד אוֹמֵר
 שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא טוֹב לְכָל וְאִילוֹ
 הַשְּׁנִי אוֹמֵר שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא טוֹב
 דּוּקָא לְקוֹרִי הַמְּקוֹיִם וּמִיִּחְלִים לְטוֹבוֹ
 וְחִסְדּוֹ? לְחֲכָמֵינוּ ז"ל מְשִׁיב מִתְרַצֵּם,
 מְשִׁל לְאֵדָם שְׁשֵׁי לוֹ פְּרֻעָה,
 כְּשֶׁהוּא מְשָׁקָה, מְשָׁקָה אֶת
 כָּל בְּפִעוּלָה אַחַת כְּלָלִית, מְבַלֵּי
 לְהַבְדִּיל בֵּין הָעֵצִים הַטּוֹבִים לְעֵצִים
 הַמְּקוֹלְקִים כִּי טַעַם הַטּוֹב לְהִסְטִיב
 לְכֹלֵם, וְכְשֶׁהוּא עוֹדֵר וּמִטְפֵּל בְּכָל
 עֵץ בְּפִרְט, אִינוּ עוֹדֵר אֲלֵא
 הַטּוֹבִים שְׁבָהֵם וְכֵן הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־
 הוּא מְשִׁפֵּעַ מִזֶּן וּמִפְרֵס לְכָל וְאִילוֹ אֶת
 שְׂכָר הַמִּצְוֹת הוּא נֹתֵן רַק לְמִי שְׁרָאוּ
 לוֹ. וְהַעֲנֵן בְּזֶה לְפִי הַמִּשְׁמְעוֹת
 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים, הוּא שְׁמֵאֲרִיף
 בְּחִינַת הַמְּקִיף הָאֹרֶךְ הַעֲלִיּוֹן
 שֶׁלְמַעַל מִיִּידָה וְהַתְּלַבְּשׁוֹת כְּכִלִּים
 וּבְהַגְדֵרֹת שֶׁל הַדְּרוֹגוֹת הַשְּׁנוֹת וְהוּא הָאֹרֶךְ שֶׁלְמַעַל מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
 מִסְּלֹול הָרִגֵּל שֶׁל יְרִידַת הָאֹרֶךְ מִלְּמַעַל לְמִטָּה בְּצוּרָה הַדְּרָגָתִית מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
 כְּטַבְּעוֹת שֶׁל שְׁלֹשַׁת הָאֲחֻזּוֹת זוֹ בְּזוֹ, שְׁלִפְנֵינוּ יִתְבָּרֵךְ כְּלָפִי הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־
 הוּא בְּעֲצָמוֹ בְּחִינַת הַמְּקִיף בְּחִינַת הַמְּשָׁכָה בְּחִינַת הַמְּשָׁכָה בְּחִינַת הַמְּשָׁכָה
 לֹא מִהוּוֹת הָעֵלֶם וְחִסְתּוֹ, אֲזִי הוּא טוֹב לְכָל, כָּלֵל הַבְּדִיל כָּלֵל בֵּין
 טוֹבִים לְלֹא טוֹבִים.

(22) תניא פ"ד. (23) סנהדרין לט, ב. יל"ש איכה (רמז תתרטל). (24) תהלים קמה, ט. (25) איכה ג, כה. (26) תהלים קלט, יב. (27) ראה לקו"ת להאריז"ל ר"פ וישב ור"פ שמות. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) ובאור הענין, דהנה, בכדי להגיע לבחינת פנימיות
2 המקיף ולגורם שתהיה השפעה והמשכה מבחינה נעלית זו, הרי זה
3 על-ידי העבודה דנשמות ישראל, אותיות לי ראש²⁸ דבר
4 המלמד על גדול מעלת, שפגיעים בבחינת פנימיות המקיף שמפני
5 מעלתן הגדולה של נשמות ישראל,
6 עבודתן מגיעה רנוגעת' עד ל'פנימיות
7 המקיף. והינו, שיש ב' אופני
8 עבודה, הא' היא עבודת
9 הבוררים בעולם הזה הטוב והרע
10 מעורבים והעבודה היא להפריד את
11 הטוב מהרע ולהעלות אותו לקדושה
12 וזוהי עבודה ששייכת לעולמות, ונענין זה שייך לבחינת חיצונית. והב'
13 נענין זה שייך לבחינת
14 חיצונית כי רק החיצונית יורדת
15 להיות מעורבת עם הרע. והב' היא
16 העבודה שמצד עצם הנשמה
17 שלמעלה מטעם ודעת,
18 שעל-ידי-זה מגיעים לבחינת
19 פנימיות המקיף כי בעוד
20 שהעבודה עם עניני העולם ובתוך
21 גרי העולם מגעת רק עד בחינות
22 חיצוניות מצומצמות ומוגבלות, הרי
23 העבודה שלמעלה מטעם ודעת,
24 הנעלית מהגדרים וההגבלות, מגעת
25 לאור הפנימי הבלתי מוגבל.
26 והענין הוא, דהנה בקריאת
27 שמע אומרים שמע
28 ישראל²⁹, והם שתי המילים
29 "שמע" ו"ישראל" מסמלות ב'
30 אופני עבודה שתי צורות שונות
31 של עבודת ה' שהן, העבודה
32 דשמע והעבודה דישראל.
33 שמע הוא אותיות שם ע'י³⁰, ע'
34 הוא בחינת ע' רבתי, ע' גדולה
35 והמשמעות של ע' גדולה היא דע'
36 רגילה, בגימטריא 70, הם ז'
37 המדות חסד, גבורה, תפארת, נצח,
38 הוד, יסוד ומלכות כפי שכל אחת
39 כלולה מיו"ד כל עשר הספירות, היינו שבע המידות ושלושת חלקי השכל
40 חכמה, בינה ודעת, ובסך הכול שבעים, וע' רבתי עיין גדולה הם
41 המדות כמו שהם בשרשם שם הם בגדלות יותר מכפי שהן באות
42 לידי גילוי ובטיב במידות, ושם (ע') היינו שחיות כל העולמות
- למרות שמדובר באור אלוקי גדול ונעלה שמחיה נבראים שונים מסוגים שונים
סוף סוף הוא רק שם והארה בלבד היינו אור מועט ומצומצם (בדומה
לכך שהשם איננו עצם האדם או הדבר הנקרא בשם זה) מבחינת המדות
ולא עצם ומהות המידות (שהרי המדות הם שרש העולמות, כמו
שכתוב³¹ כי אמתיו עולם
חסד יבנה ובנין העולם הוא על ידי
מידת החסד וכך גם שאר המידות),
וזוהו שמע, שהוא לשון
הבנה והשגה להתבונן ולהבין
ולחשיג, וההשגה שעליה נצטוונו
"שמע" היא בתבת שמע
עצמה, היינו, להתבונן ולהבין
שהמילה "שמע" מורכבת מ"ש"י
ומ"ם סופית" והאות "ע"י" באים
ללמדנו שרק שם והארה
מבחינת ע' היינו המידות נעשה
מקור לעולמות ואילו המהות
הפנימית והעצם של המידות לא
מתגלים למטה, ועל-ידי
התבוננות זו כאשר האדם מתבונן
שחיות כל העולמות היא בבחינה
חיצונית בלבד של המידות העליונות
נעשה אצל מתעוררת בו אהבה
ותשוקה וחפץ לא להסתפק
בהארה המועטת של האלוקות
שבאמצעותה נברא העולם אלא
מתעוררת בו שאיפה להגיע
לבחינת עצמיות המדות כו'.
וכיון שעבודה זו והתעוררות
והשאיפה להתקרב לאלוקות
שמתעוררת בלב האדם היא מצד
השכל וההתבוננות כך שהיסוד
והמקור שלה הוא השכל האנושי של
האדם שמטבעו הוא מדוד ומוגבל,
וגם ההתבוננות עצמה היא
בשרש חיות העולמות בלבד
כפי שהאלוקות מצומצמת במידות
בבחינת "שם" ו"הארה" בלבד, ומאחר
שההתבוננות מבוססת על השכל האנושי וגם עוסקת באור אלוקי מצומצם
ומועט הנה על-ידי-זה הוא מגיע רק בבחינת החיצונית
(חיצונית המקיף), ועל-ידי-זה נעשית עבודתו בענין
הבוררים כו' כפי שנתבאר לעיל שעבודה ה'נוגעת' רק ב"חיצוניות

ביאור בדרך אפשר

השִׁבְטִים כְּתִיב³³ וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִים אֲלֵמִים ועוסקים בענייני
 העולם, שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים של העולם הזה הגשמי והפרדת
 הטוב מהרע והעלאתו לקדושה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת שֵׁם ע', כִּי שֵׁם הוּא
 בְּגִימַטְרִיא רפ"ח (שֶׁהֵם רפ"ח נִיצוּצִין שעל פי הקבלה 'נפלי'
 למטה אל תוך גשמיות העולם ושקעו
 בתוך הקליפות והסטרא אחרא ויש
 לברר ולהעלות אותם לקדושה)
 ובנוסף לכך ישנו עוד "שם" (שביחוד
 עם העי"ן, אותיות "שמע" שייך
 לעבודת הבירורים - עִם שֵׁם ב"ן
 שם הוי' יכול להיות נכתב בצורות
 שונות של מילוי וכאשר הוא במילוי ה'
 היינו יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה הרי הוא
 עולה בגימטריא 52 ונקרא שם ב"ן
 (שֶׁהוּא הַמְּבָרַר), שֶׁעַל-יְדֵי
 זֶה נַעֲשִׂית הַהֲעֲלָא רַק
 לְבְּחִינַת ע' רַבְתִּי עי"ן גדולה
 שהיא כאמור לעיל שבע המידות כפי
 שכל אחת כלולה מעשר והם בדרגא
 נעלית, כמו שהמידות הן בשורשם.
 אֲבָל בְּיוֹסֵף כְּתִיב וְהָיָה קָמָה
 אֲלֵמִי וְגַם נִצְבָּה, וְהָיָה
 תְּסִבְיָה אֲלֵמֻתִּיכֶם
 וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֵלֵמִי, שֶׁהוּא
 עֲנִין בְּרוּר שְׁנֵי הַבְּרוּר דָּשֵׁם
 מ"ה כאשר שם הוי' נכתב במילוי
 אל"ף היינו יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה, הרי
 עולה בגימטריא 45 בגימטריא מ"ה
 והבירור שעל ידי שם מ"ה מעלה את
 הניצוצות המתבררים לקדושה נעלית
 יותר מאשר הבירור על ידי שם ב"ן (כי
 בדרך כלל שם מ"ה קשור בהתגלות
 האור האלוקי כפי שהוא מצד עצמו,
 ששת המידות העליונות, ושם ב"ן
 קשור להתגלות האור האלוקי לצורך
 העולמות, ספירת המלכות) שֶׁעַל-
 יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית הַהֲעֲלָא
 לְבְּחִינַת עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁלְמַעְלָה מִבְּחִינַת ע' רַבְתִּי, שֶׁזֶהוּ עֲלֵי עֵין
 על העי"ן, היינו לְמַעְלָה מִבְּחִינַת ע' רַבְתִּי שהיא בחינת המידות ולא
 עצמותו ית'.

ביאור בדרך אפשר

המקו"ף באה לידי ביטוי ב"עבודת הבירורים" שענייניה הפרדת הטוב מהרע.
 אֲמָנָם העבודה הנעלית יותר יִשְׂרָאֵל (שבאה לאחר העבודה בבחינת
 "שמע" שהיא במדרה והגבלה) הוּא עֲנִין עֲבוֹדַת הַנִּשְׁמָה מִצַּד
 עֲצֻמָּה, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל האנושי ו'נוגעת' גם בדרגות שבהם
 השכל האנושי לא מסוגל להגיע, כפי
 שמוכן גם מכך ש"ישראל" אותיות לֵי
 ראש, וְלַמַּעְלָה מִהַעוֹלָמוֹת
 כשם שהראש הוא החלק העליון
 והנעלה שבגוף, וְעַל-יְדֵי-זֶה
 מִגִּיעִים לְבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת
 הַמְּקִיף ובאמצעות עבודה זו האדם
 מסוגל להתחבר ולהתקשר עם
 האלקות שלמעלה מהעולמות, למעלה
 ממדרה והגבלה.
 וְזֶהוּ גַם כֵּן הַהֲפָרֵשׁ הַחִבְדֵּל בֵּין
 הָאֱהָבָה דְּבָכָל לְבָכָךְ וּבְכָל
 נִפְשָׁךְ³², שֶׁנַּעֲשִׂים עַל-יְדֵי
 בְּחִינַת שֵׁמֶע, ככתוב בתורה
 "שמע... ואהבת את ה' אלוךך בכל
 לבבך ובכל נפשך..." דְּבָכָל לְבָכָךְ
 היינו אהבת ה' באמצעות הלב הוּא
 עֲנִין הָאֱהָבָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
 בְּהַגְבֵּלָת כְּלֵי הַלֵּב ואדם לא יכול
 לאהוב את ה' ברמה שמעבר ליכולת
 הלב שלו להכיל, וגם אהבת ה' "בכל
 נפשך" מוגבלת לפי הכוחות והיכולות
 של האדם האוהב, ואלה הם פני
 הדברים לגבי האהבה שבאה בעקבות
 ההתבוננות של "שמע" מִה-שְׁאִין
 כֵּן מִצַּד בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל הִיא
 עִצֵּם הַנִּשְׁמָה, כאמור נַעֲשִׂית
 הָאֱהָבָה דְּבָכָל מֵאֲדָךְ³², אהבת
 ה' שֶׁלְמַעְלָה מִהַגְבֵּלָה כפי
 שמוכן גם ממשמעות הלשון "מאודך"
 כי "מאוד" היינו למעלה ממדרה
 והגבלה. וְהֵינּוּ, שֶׁגַם בְּמִדּוֹת
 נִמְשָׁךְ הָאֹר שֶׁלְמַעְלָה
 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת ולא רק האור המועט בבחינת "שם" ו"הארה", שֶׁעַל-
 יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית הַיִּצְיָאָה מִמְצָרִים, לִפִּי שֶׁגַם בְּעוֹלָמוֹת מְלִשׁוֹן
 העלם והסתור שכל התהוותם היא על ידי צמצום האור האלוקי, כמבואר לעיל
 בהרחבה, מֵאִיר בְּחִינַת הַמְּקִיף שלמעלה מההגבלות
 והצמצומים, כשם שאהבת ה' "בכל מאדך" פועלת שהמידות עצמן, למרות
 ההגבלות שלהן, יחושו אהבה לה' ללא גבול.
 וּבְעֲנִין זֶה הִיא מַעֲלַת יוֹסֵף עַל שְׁאָר הַשְּׁבָטִים, דְּבָכָל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בהדרגה, במדידה והגבלה. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁכָתוֹב גְּבִי יוֹסֵף³⁴ וְאֲנִי
2 נִתְתִּי לָךְ שָׁכֶם אֶחָד עַל אַחִיד, דְּשָׁכֶם הוּא בְּחִינַת כְּתָפִים
3 שֶׁהוּא בְּחִינַת אַחֲזִירִים, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב³⁵ [גְּבִי חָם אָבִי וְהוֹרֵשׁ
4 שֶׁל מִצְרַיִם]³⁶ וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׂמֻלָּה וַיִּשְׁמֹו עַל שָׁכֶם
5 שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכּוּ אַחֲזִירֵי וְכַפִּי
6 שֶׁנִּתְבָּר לַעֲלִי, מִבְּחִינַת אַחֲזִירִים
7 ("חִיצוֹנוּת הַמִּקִּיף") יְכוּלָה לִהְיוֹת
8 הַשְּׁפָעָה גַם לְקִלְפוֹת וְסִטְרָא אַחֲרָא,
9 וַיֹּסֵף עוֹשֶׂה מִבְּחִינַת שָׁכֶם
10 (בְּחִינַת אַחֲזִירִים שְׂמֻנָּה נִמְשָׁף
11 בְּחִינַת גְּלוּת מִצְרַיִם) בְּחִינַת
12 אֶחָד כְּתוּב "שָׁכֶם אֶחָד" שֶׁלֹּא תִהְיֶה
13 הַשְּׁפָעָה לְמִקּוּמוֹת שֶׁמֵּהוּיִם סְתִירָה
14 לְאַחֲדוֹת ה', דְּהֵינּוּ, שְׁתִּיהָ
15 הַמְשָׁכָת הַמִּקִּיף בְּפִנְיִמִיּוֹת
16 דְּוָקָא, שְׁעַל־יִדִּיָּה מֵאִיר
17 בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמִּקִּיף, וְעַל־
18 יִדִּיָּה נַעֲשִׂית הַיִּצְיָאָה
19 מִמִּצְרַיִם כִּי כֹאשֶׁר הַפְּנִימִיּוֹת
20 מֵאִירָה, הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּגַלּוּת מְגִיעָה רַק
21 לְמִקּוּם הָרָאוּי, וְהַמִּצְיָאוֹת שֶׁל מִצְרַיִם
22 כִּמְנַגֶּדֶת לְקִדּוּשָׁה מִתְּבַטֶּלֶת וּמִמִּילָא
23 יוֹצֵאִים מִמִּצְרַיִם.
24 (ה) וְזֶהוּ כִּמּוֹ מַעֲלוֹת טוֹבוֹת
25 לְמִקּוּם עֲלִינוּ, שְׁט"ו מַעֲלוֹת
26 טוֹבוֹת הֵם בְּבְּחִינַת הַיִּסּוּד,
27 שְׁזוּהִי מִדְּרָגָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף,
28 שֶׁנֶּקְרָא "יוֹסֵף הַצַּדִּיק" וְהוּא בְּדִרְגָּת
29
30
- צַדִּיק יִסּוּד עוֹלָם³⁷, שְׂמֻמָּשִׁיד אֶת הַמִּקִּיף שֶׁלֹּא מִמִּדִּידָה
וְהַגְּבִלָה בְּפִנְיִמִיּוֹת כְּחוֹךְ גְּדֵרֵי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּכָךְ שֶׁלֹּא יִנָּיִן
זֶה מִשְׁתַּמְשֵׁים בְּבִיטוּי לְמִקּוּם עֲלִינוּ, כִּמּוֹ שְׂפָרֵשׁ אֶדְמוּ"ר
הַצֶּמֶח צֶדֶק³⁸ אֶת הַבִּיטוּי "עֲלִינוּ": צוּלִיב אוֹנֵן בְּשִׁבְלֵנוּ אוֹן
דוֹרֵף אוֹנֵן וְעַל יִדִּינוּ, בִּאֲמֻצָּנוּנוּ,
וְהֵינּוּ, שְׁעַל־יִדִּי הַעֲבוּדָה
דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּהַפְּרוּשׁ
דְּ"עֲלִינוּ" דוֹרֵף אוֹנֵן" עַל
יִדִּינוּ, שֶׁהוּא עֲנִינַת עֲבוּדָה
הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה עֲבוּדָה שֶׁמֵּבִיאָה
לְאַהֲבַת ה' "בְּכָל מְאוּדָה", לְמַעַלָּה
מִמִּדִּידָה וְהַגְּבִלָה שְׂלֻמָּעֵלָה
מִהַפְּרִיר דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִּית
שֶׁמִּתְבַּצֵּעַ עַל יְדֵי הַמִּידוֹת, אֲזִי
הַפְּרוּשׁ דְּ"עֲלִינוּ" "צוּלִיב
אוֹנֵן" בְּשִׁבְלֵנוּ, הֵינּוּ, שְׁתִּיהָ
הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַבְּלִי
גְּבוּל לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא,
שֶׁגַם מִצַּד הַמִּקִּיף נִמְשָׁף
בְּפִנְיִמִיּוֹת לְמִקּוּם הָרָאוּי
דְּוָקָא לֵאלֹא כֹל הַשְּׁפָעָה וַיִּנְקָה לְהִיפֹךְ
הַקְּדוּשָׁה וְלֹכֵן יוֹצֵאִים מִמִּצְרַיִם.

(34) ויחי מח, כב. (35) נח ט, כג. (36) שם יו"ד, ו. (37) משלי יו"ד, כה. (38) ראה סה"ש תרח"ץ ע' 266. וראה בשיחה שלפני המאמר (לקמן ע' 232).

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' ב

- 1 יוֹחֲנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, כָּל אִיסוּרֵי שְׁבִיתָה, בֵּין בְּמִינֵי בִין שְׁלֵא בְּמִינֵי
2 בְּנוֹתָן מַעֲסֵם, חוּץ מִשְׁכָּל וְיִין נֶסֶף שֶׁבְּמִינֵי בְּמִשְׁהוּ וְשְׁלֵא בְּמִינֵי בְּנוֹתָן
3 מַעֲסֵם.
4 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת אֶת דַּעַת רַבִּי יוֹחֲנָן וְרִישׁ לְקִישׁ שֶׁטַּבֵּל וַיִּין נֶסֶף
5 חֲמוּרִים מִכָּל הָאִיסוּרִים וְאוֹסְרִים אֶת תַּעֲרֻבוֹתָם בְּמִינֵם בְּמִשְׁהוּ.
6 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבָר מִה שִׁינֵי נֶסֶף אוֹסֵר אֶת
7 תַּעֲרֻבוֹתָיו בְּמִשְׁהוּ, וְשֵׁלֹא כְּכָל הָאִיסוּרִים, שֶׁהַחֲמִירוֹ בּוֹ מִשְׁוֹם
8 חוֹמְרָא (חֲמוּמְרָתָה) דְּעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים, אֲלֵא מִה שְׁטָבֵל אוֹסֵר אֶת
9 תַּעֲרֻבוֹתָיו בְּמִינֵי בְּמִשְׁהוּ, מֵאִי מַעֲסָא – מִהוּ טַעַם הַדְּבָר שֶׁהַחֲמִירוֹ
10 בּוֹ כָּל כָּךְ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: בְּהִיתִירוֹ שֶׁל טַבֵּל, כִּי אִיסוּרוֹ, דְּאִמְרָה
11 שְׁמוּאֵל, חָפֵז אֶחָד שֶׁעֲשָׂא תְּרוּמָה עַל כְּרִי שֶׁל טַבֵּל, פּוֹמְרָת אֶת
12 הַכְּרִי כּוֹלֵו מִחוּבַת תְּרוּמָה, יוֹצֵא מִדִּי טַבֵּלוֹ וְהוּא מוֹתֵר לְכָל, וְעַל
- כֵּן אִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהִיתָרוֹ שֶׁל הַטַּבֵּל הוּא בְּחִיטָה אַחַת
הַמּוֹפְרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ לְתִרּוּמָה, כִּי גַם גַּם טַבֵּל הַטַּבֵּל לְתִרּוּמָה אוֹסֵר
אֶת תַּעֲרֻבוֹתָיו בְּחִיטָה אַחַת מִמֶּנּוּ הַמִּתְעַרְבֶּת בְּהִיתָרוֹ. וְכֹל זֶה בְּמִינֵי
וְאִילוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינֵי אֵין שִׁינֵי לֹמֵר כֵּן, שֶׁהִרִי אֵין חִיטָה אַחַת פּוֹטֶרֶת
אֶלֶּא כְּרִי שֶׁל חֲטִימִם, וְעַל כֵּן גַּם חִיטָה שֶׁל טַבֵּל אוֹסֶרֶת כְּרִי שֶׁל
חֲטִימִם בְּלִבָּד, וְלֹא כְּרִי שֶׁאֵינוֹ מִינָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁיָּה לְטַעַם זֶה: (וְתִנְיָא) [וְתִנְיָן] בְּמִשְׁנָה (חֲלָה פ"ג מ"י)
נִמְיָ הָכִי – גַּם כֵּן כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחֲנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, בְּמִה אֲמָרוּ שְׁטָבֵל
אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, אֵין זֶה אֵלֶּא בְּמִינֵי, וְאִילוֹ שְׁלֵא בְּמִינֵי בְּנוֹתָן מַעֲסֵם,
וְטַעַם הַחֲחִילוֹק הוּא שֶׁבְּמִינֵי הוּא אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ שֶׁכֵּן הוּא גַם הִיתָרוֹ,
אֲבָל שֶׁלֹּא בְּמִינֵי שֶׁאֵין לֹמֵר כֵּן אֵינוֹ אוֹסֵר אֵלֶּא בְּנוֹתָן טַעַם.

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

אל אחינו בני ישראל,

בכל אתר ואתר

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

כל יום-טוב יש לו תוכנו המיוחד, ולכן גם לימודיו והוראותיו המיוחדים, הנוגעים לכל אלה שהיום-טוב ניתן להם, דהיינו, כל אחד מישראל – בתור יחיד והן בתור חלק מכלל ישראל – וכן לכלל ישראל בתור כלל.

אופיו של כל יום-טוב משתקף ומתבטא בשמו של היום-טוב, והמצוות, דינים ומנהגים הקשורים עמו.

אחד העניינים העיקריים שבחג הפסח נרמז גם בשם שקבעו אנשי כנסת-הגדולה ליום טוב זה – "זמן חרותנו".

והתורה שנקראת "תורת חיים", מורה דרך בחיים – דורשת מכל יהודי לזכור, היינו לחיות מחדש, את החירות, יציאת מצרים, כל יום מימי חיינו. ובסגנון רז"ל: בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים.

הציור והדרישה הם לכל דור – הן בזמנים שמלכות בית-דוד היתה קיימת זה כמה דורות ובית המקדש היה קיים, והן בזמנים החשוכים של דור השמד, ר"ל.

ואל כל יהודי בכל יום. אע"פ שאתמול היתה אצלו "יציאת מצרים", צריך הוא לחיות את "יציאת מצרים" היום מחדש, ומחר עוד הפעם.

כי התוכן של "יציאת מצרים" מתבטא בכך שהוא משתחרר מההפרעות והמיצרים העומדים בדרכו ומונעים ממנו להיות מה שהוא צריך להיות ולעשות מה שהוא צריך לעשות.

נדפסה באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חט"ו אגרת הישנו. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים (הוצאת תשמ"ז ואילך) ע' תקעח ואילך. במהדורא זו ניתוספו בשוה"ג עוד איזה מ"מ וציונים ע"י המו"ל.

ה' עליהם יחיו: ישע"י לח, טז.

"זמן חרותנו": כן נקרא בנוסח התפילה והקידוש דחג הפסח. וראה לקו"ש ח"י ע' 71 ואילך (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים (קה"ת תשמ"ז ואילך) ס"ע תקז ואילך).
לזכור. . יציאת מצרים, כל יום מימי חיינו: כמ"ש (ראה טז, ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. הגש"פ פיסקא אמר ר"א, מברכות יב, ב (במשנה). וראה רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח הל' ק"ש סימן סז.

לזכור, היינו לחיות מחדש: ראה בארוכה לקו"ד ח"א קסד, א ואילך.

ובסגנון רז"ל: [משנה פסחים קטז, ב. וראה] תניא פרק מז.

לחיות את "יציאת מצרים": כימי (צאתך מארץ מצרים) ל' רבים. . מזמן יציאת מצרים עד גאולה העתידה לבא בבי"א הם ימי צאתך מארץ מצרים (ד"ה כימי צאתך ה'תשי"ח [סה"מ תשי"ח ע' 159]. וראה ג"כ לקו"ת ד"ה אלה מסעי – השני [פח, ג].

התוכן של "יציאת מצרים" . . מההפרעות והמיצרים: ראה תניא שם. תו"א וארא נז, ב ואילך. בשלח סד, א-ב. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פכ"א (לט, א ואילך). ובכ"מ.

אגרות קודש

ולכן, ה"יציאת מצרים" של אתמול אינה מספיקה עבור מצבו ודרגתו היום, וה"יציאת מצרים" של היום – לא תספיק עבור מחר.

האמור לעיל יובהר יותר ע"פ הרעיון דלהלן:

בהדרגות שבעולם שמסביבנו – הנה **הצומח**, כאשר כל הדרוש לצמיחה, אדמה מים ואויר וכדומה, מסופקים לו במילואם – אזי "משוחרר" הצומח מכל ה"דאגות" וההפרעות שלו. ואף שאינו יכול לזוז ממקומו, ו"נגזר" עליו להשאר במקומו כל ימיו – יש לו את מלוא החירות של צומח. כל זמן שאינו אלא צומח – הרי הוא בן חורין באמת.

אבל **החי**, אפילו כאשר מסופקים כל צרכיו, אכילה, שתיה וכדומה, אבל מוכרח הוא לעמוד במקום אחד – הרי זה אצלו המיצר הכי גדול – מאסר, מאסר הכי גרוע, כי חסרה לו **עיקר** מהותו.

ואילו האדם, שהוא שכלי, אפילו אם יש לו מלוא החירות של תנועה, אבל כשמרחיקים אותו מחיים שכליים – אזי הוא במאסר, מאסר שגוזל אותו **מעיקר מהותו**.

וכן הוא בעולם השכל עצמו – מי שביכלתו להגיע לדרגות הכי עליונות בשכל, ומגבילים אותו לחיים שכליים של ילד קטן – הרי זה המאסר הכבד ביותר עבור ה"**אני**" **האמיתי** שלו,

ואם הוא בעצמו מגביל את עצמו בכך – על ידי בזבוז שנותיו ושכלו ואפשרויותיו על אכילה ושתיה וכדומה, ולחיפוש אמצעים להשגת מאכל ומשקה, מבלי להתעלות יותר – הרי, מבחינות רבות, מאסר-עצמי זה מר יותר בהרבה, וגורם תוצאות חמורות יותר.

בני ישראל, שכל אחד מהם יש לו נפש אלקית, חלק אלוהי ממעל ממש, אשר, אפילו כאשר היא מלוכשת בנפש הבהמית ובגוף, הרי היא קשורה עם הקב"ה, עם "אין סוף" – שאיפתה לחרות האמיתית שלה, ליציאת מצרים, היא תמידית ו"אין-סופית". היא אינה יכולה להישאר במקום אחד. כל יום, בעלייתה הנוספת ע"י תורה ומצוות, המקרבים לאין-סוף – מרגישה הנשמה בעומק פנימיותה שהמדריגה של אתמול היא היום כבר בבחינת "מצרים", שיש לצאת ממנה ולהגיע למעלה יותר.

יעזור השי"ת, ש"זמן חירותנו" הבעל"ט, יביא לכל אחד ואחת את החירות מכל ההפרעות, גשמיות, חומריות ורוחניות, ולשגשג, בשמחה ובטוב לבב, בעילוי אחר עילוי, עד לזמן חירותנו במלוא המדה – הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו.

בברכת חג הפסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

ה"יציאת מצרים" של אתמול אינה מספיקה... עבור מחר: ראה ביאור על זה בשיחת אחש"פ ס"ל (לקמן ע' 265 ואילך).

שיש לצאת: גודל ההכרח בזה – נראה גם מהעונש על העדרו. וכמ"ל בנקדימון בן גוריון (כתובות סו, ב) ור' חנינא בן תרדיון (ע"ז יז, ב) על אשר כדבעי ליי למיעבד לא עבד.

לשגשג... בעילוי אחר עילוי: ראה ברכות – בסופה. זהר ח"ב קלד, סע"ב. ד"ה אם בחוקותי ש"ת ס"ה [סה"מ היש"ת ע' 92]: מהלך (שזהו מעלת בני"י על המלאכים וכו') הוא הילוך בבחי' בלי גבול כו'. עיי"ש.

חלק אלוהי מומעל מוש: תניא רפ"ב.

גאולה האמיתית והשלימה: שאין אחרי גלות (תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב) (ממכילתא עה"פ בשלח טו, א)).

מכתב כללי מכ"ק אדמו"ר שליט"א

(תרגום מאידיש)

ב"ה, י"א ניסן, נשיא לבני אשר,
יום ג' שהוכפל בו כי טוב,
פ' ויהי ביום השמיני,
שנת ה'תשמח, שנת הקהל,
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך למכתב מיום עש"ק ראש-חודש ניסן, שבו דובר על נקודות אחדות בקשר למשמעות של "יציאת מצרים", ושאת ההוראות הראשונות הנלמדות היא להשתחרר מכל 'עבודה-זרה', מכל העבודות הזרות השונות, שהן זרות ועיוניות ליהדות, הן החיצוניות (של הסביבה) והן הפנימיות – כפי שהדבר מודגש מיוחד על ידי הענין של קרבן-פסח –

כדאי להוסיף את ההדגשה, שההתבוננות בכל העניינים האלה, צריכה להיות באופן שהדבר יבוא לידי מעשה בפועל בחיי יום-יום, בהתאם ליסוד התורה: "המעשה הוא העיקר", שאי-אפשר לצאת ידי-חובה בלימוד בלבד, ואפילו לימוד המביא להסקת פסק-הדין הלכה למעשה, דבר שהוא הכרח גמור כשלעצמו כדי לדעת "את המעשה אשר יעשו" – חייב להיות מעשה **בפועל ממש**,

וכדי שמעשה המצוות יהיה כראוי, עליו להיעשות בשלימות בפרטי פרטים, כמוסבר ב'שולחן ערוך' בלשון צחה וברורה.

בהתאם לזה, נתעכב כאן על פרטים מסויימים, הקשורים השנה במיוחד בקביעות הזמן של היום הראשון של חג המצות, זמן חירותנו,

ובפרטי פרטיות: קביעות הזמן של היום **בשבוע**, קביעות הזמן של היום **בחודש**, וקביעות הזמן של היום **בשנה**.

*

י"א ניסן: ראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' שכג-שכה,
נשיא לבני אשר: שו"ע אדה"ז או"ח הל' פסח סתכ"ט סט"ו. וראה שם ס"ט. וראה לקוטי לוי"צ שם. ושם ע' תיט. וראה מכתב י"א ניסן ה'תשד"מ הערה ד"ה י"א ניסן; מכתב י"א ניסן ה'תשמ"ה, הערה ד"ה אשר (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים – קה"ת תשמ"ו ואילך – ע' תשנ"ג. שם ע' תשס"ז).
יום ג' שהוכפל בו כי טוב: פירש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו). ובאוה"ת (בראשית לג, א ואילך. משפטים ע' א'קנז. ועוד) ובמכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (נדפס בסה"מ ה'תש"ט ע' 19) (השני) ואילך. אגרות-קודש שלו ע' קלה ואילך) מקשר זה עם "טוב לשמים וטוב לבריות" (קידושין מ, א).
פ' ויהי ביום השמיני: ראה הערות למכתב י"א ניסן ה'תשמ"ה, בתחילתו (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים – קה"ת תשמ"ו ואילך – ע' תשס"ז).

שנת הקהל: ראה מכתב וא"ו תשרי שנה זו, הערה ד"ה זה.
המעשה הוא העיקר: אבות פ"א מ"ז. תקנ"ז תנ"ב (פז, סע"א). ת"ס (צג, ב). ת"ע (קלג, ב. קלד, א).
חג המצות: כן נקרא בתושב"כ (משפטים כג, טו. תשא לד, יח. אמור כג, ו. ראה טז, טז). וראה הערה במכתב ר"ח ניסן ה'תשל"ו בתחילתו (הגש"פ הנ"ל ע' תרסח). וראה לקו"ש ח"י ע' 71 ואילך (הגש"פ הנ"ל ס"ע תקז ואילך).

אגרות קודש

היום הראשון של חג הפסח, חל השנה ביום **השבת**, שנקודתה המרכזית של השבת היא – "תשבות", חירות ומנוחה מכל המלאכות של ימי החג, שיהא היום "שבת להוי' אלוֹקִיךָ", על-ידי התמסרות מוחלטת לענייני "הוי' אלוֹקִיךָ", לענייני קדושה.

והרי זה הוא גם הענין של "יציאת מצרים", כמוסבר לעיל, במובן של השתחררות מ"עבודה-זרה", כאשר מושג זה, "עבודה-זרה", כולל כל דבר שהוא זר ומנוכר לאלקות, לתורה ומצוות, והיא היפוכה של קדושה. ובפרטי פרטיות, כפי הרמז בקרבן הפסח: "ראשו על כרעיו ועל קרבו".

במיוחד כיון שהשבת עצמה היא "זכר ליציאת מצרים", ויותר מ"זכר" סתם כי-אם בפרטים: כשיהודי משתחרר מכל ההשפעות וההגבלות הגשמיות של חולין, ומתמסר ומשקיע את עצמו אל תוך הקדושה, עוסק בעניינים רוחניים – הרי זו "יציאת מצרים", יציאה מ"מצרים" ומהגבלות.

*

קביעות הזמן, של היום הראשון של חג הפסח, **בחודש** – יום חמשה-עשר לחודש האביב – מדגיש את הענין של "קיימא סיהרא באשלמותא" (כאשר הירח מגיע לשיא **השלימות**), והדבר נראה בגלוי בפרטי פרטיות: בנוגע לבני-אדם, האנשים והנשים והטף, ובנוגע לדברים שהירח מאיר אותם ומבהיר באורו את הצבע, הגוון, הצורה שלהם וכיוצא בזה, עד **לכל** הפרטים.

את מצוות "קידוש החודש" קיבלו בני ישראל עוד בהיותם במצרים, בראש-חודש ניסן בשנת ב' אלפים תמ"ח (לפני 3300 שנה), ויחד עם זה קבע הקב"ה כי "ישראל מונין ללבנה", אצל יהודים נמנים החדשים לפי הירח:

ענין זה (ש"ישראל מונין ללבנה") משקף את תולדות עם ישראל, היסטוריה של שינויים, של גלות וגאולה, של ירידות ועליות, ובאופן שמיד ותיכף לאחר העלם אור הלבנה – מגיע מולד הלבנה,

הפסח . . השבת: עוד נקודות משותפות בין פסח לשבת, נוסף על שבקרא נקרא פסח – שבת (אמור כג, טו. וראה מנחות סה, ב. תוי"כ עה"פ) – ראה מכתב י"א ניסן ה'תש"מ; עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ה (הגש"פ הנ"ל ע' תשז ואילך. שם ע' תשסב ואילך).

שנקודתה המרכזית של השבת היא – "תשבות": ראה רמב"ם הל' שבת בתחילתו (ורפכ"א). צפ"ע"נ (להרגיזובל) שם. וראה לקו"ש חכ"א ע' 71 ואילך (הגש"פ הנ"ל ע' תיח ואילך). וראה גם מכתב עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ה (הגש"פ הנ"ל ע' תשסב ואילך). וש"נ.

תשבות: משפטים כג, יב.

שבת להוי' אלוֹקִיךָ: יתרו כ, י. ואתחנן ה, יד.

ראשו . . קרבו: בא יב, ט. פסחים עד, רע"א במשנה. רמב"ם הל' ק"פ פ"ח ה"י. – ראה מכתב דער"ח ניסן. **זכר ליציאת מצרים**: ואתחנן שם, טו. – וראה מו"נ ח"ב פל"א (הובא ברמב"ן ואתחנן שם, יב). חינוך מצוה לב. וראה שער הכולל (להרא"ד לאוואוט) פי"ז סכ"ט.

יציאת מצרים . . מ"מצרים" ומהגבלות: ראה תניא פמ"ז. וראה מכתב עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ה (הגש"פ הנ"ל ע' תשסג). וש"נ.

הפסח . . לחודש האביב: משפטים כג, טו. תשא לד, יח. ראה טז, א. וראה סנהדרין ע, א-ב. ר"ה כא, א. רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ד ה"א. וראה אוה"ת משפטים ע' איקפ ואילך. ד"ה כי תבואו ג' ושבתה וד"ה קדש ישראל לה' תר"ל (סה"מ תר"ל ע' קלג ואילך. שם ע' רח ואילך). – ראה לקמן הערה ד"ה הגאולה מגלות.

קיימא סיהרא באשלמותא: ראה זהר ח"ב פה, א. רטו, א. שמו"ר פט"ו, כו.

את מצוות "קידוש החודש" . . במצרים: בא יב, א ואילך. וראה הערות למכתב ר"ח ניסן ה'תשד"מ בתחילתו (הגש"פ הנ"ל ע' תשמו ואילך).

קידוש החודש: ראה ל"ת להאריז"ל פ' בא בטעהמ"צ (ד"ה מצות קידוש חודש).

(לפני 3300 שנה): ל"ג פעמים מאה שנה – ראה שיחת יום ה' פי תצוה, ד אדר שנה-זו ס"ב ואילך. וש"נ. -

מעלת מספר ל"ג, ראה גם לקוטי לוי"צ אגרות ע' שכג-ד.

ישראל מונין ללבנה: סוכה כט, א. וראה גם ב"ר פ"ו, ג. וראה ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש תקס"ז (סה"מ תקס"ז ע' מח ואילך. ועם הגהות – באוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך). ד"ה זה במאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"א ע' קב ואילך; בסה"מ תרס"ג ע' ע ואילך. ובכ"מ.

נמנים החדשים לפי הירח: רמב"ם ריש הל' קידוש החודש. וראה לקו"ש חכ"ו שיחה א לפ' בא (ע' 63 ואילך).

מושקף את תולדות עם ישראל: ראה גם לקו"ש ח"יט ע' 448.

"היוולדות" מחדש עם כוחות ואור מחודשים, ומובטחים לבני ישראל, שהם "עתידיים להתחדש כמותה", ועד ל"סיהרא באשלמותא" - הגאולה.

הגאולה מגלות מצרים, היתה בחודש האביב - בתקופה שבה אפילו הטבע מתעורר לחיים לאחר 'תרדמת החורף' ומתחדש בכוחות רעניים. מאז, במשך 3300 שנה, היו גלויות וגאולות, חלו ירידות ועלויות, אבל זו הדרך לשלימות מושלמת עוד יותר, על ידי "ירידות-צורך-עליה", עד שתבוא הגאולה השלימה בתכלית והנצחית, ו"בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל", הגאולה הסופית והמוחלטת, שיא השלימות, עד שאין בכלל מקום לגלות ולירידה, "סיהרא באשלמותא" במלוא המידה.

*

וקביעות הזמן של חג הפסח בשנה היא – שהשנה היא "שנת הקהל", שנת "תְּשֻׁמַּח" ו"תְּשֻׁמַּח". דבר זה מדגיש עוד יותר, שכל ההוראות והעניינים של חג הפסח, צריכים לבוא לידי פועל באופן של "הקהל" (של כל פרטי הפרטים): "את העם, האנשים, והנשים והטף" ל"קהל גדול" (בלשון יחיד) אחד, שכולם חדורים בתחושה של "יחיד", של **התאחדות**: כל פרט שבפרט נשאר מציאות נפרדת, "אנשים" או "נשים" או "טף", אבל יחד עם זה – כולם יחד מתקשרים ומתאחדים לקהל אחד, גוי אחד, גוי שה' אחד הועיד אותו, באמצעות "תורה אחת" שלו, והוראותיה בפרטי פרטיות, להיות ל"ממלכת כהנים וגוי קדוש".

כדי לבצע זאת, מוכרח להיות "להבדיל בין הקודש ובין החול", אצל כל אחד ואצל סביבתו, על-ידי "להורות את בני ישראל את כל החוקים אשר דיבר ה' אליהם ביד משה".

ויהי-רצון שכל עניני הפסח, בכל הפרטים ופרטי הפרטים, יבואו לידי מעשה בפועל ממש, באופן של שמחה כפולה, "תְּשֻׁמַּח" ו"תְּשֻׁמַּח", השמחה של עצמו ולשמח את כל האנשים והנשים והטף שמסביב.

עתידיים להתחדש כמותה: ברכת קידוש לבנה, מסנהדרין מב, א.
ל"סיהרא באשלמותא" - הגאולה: ובזה גופא יהיו כמה דרגות, ע"ד החילוק עתה ברי"ח, יום ב' בחודש וכו'.
ודוגמתו גם עתה: ט"ו ברוב החדשים, בניסן ותשרי, במנ"א.
הגאולה מגלות מצרים: בחודש האביב: ראה מכילתא (הובא בפירש"י) עה"פ בא יג, ד. וראה מכתב י"א ניסן ה'תשכ"ה וי"א ניסן ה'תשל"א (הגש"פ הנ"ל ע' תרה ואילך. שם ע' תרלא ואילך).
"ירידות-צורך-עליה": ראה גם כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סרפ"א (לו, ד). ועוד. לקו"א להח"מ (הוצאת קה"ת) ס"י (ו, ג). ועוד.
הגאולה: . הנצחית: גאולה שאין אחרי' גלות (תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב, ממכילתא עה"פ בשלח טו, א).

בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל: ר"ה יא, א. וראה גם שמו"ר פט"ו, יא.
הקהל: . והטף: וילך לא, יב.
ל"קהל גדול": . אחד: ראה לקו"ש ח"ט ע' 300. שם ע' 305. שם ע' 615 ואילך.
כל פרט שבפרט: . ומתאחדים לקהל אחד: להעיר שעד"ז הוא בקרבן פסח, שהוא "קרבן יחיד (דוקא, אבל) דומה לקרבן ציבור" — פיה"מ להרמב"ם בהקדמתו לסדר קדשים. וראה בארוכה מכתב עש"ק שבת הגדול ה'תשל"ט; מוצש"ק מברכים חודש ניסן ה'תשמ"ב (הגש"פ הנ"ל ע' תרצו ואילך. שם ע' תשכג). ושי"ן.
גוי אחד: שמואל ב ז, כג. דברי הימים א יז, כא. וראה אגה"ק ס"ט (קיד, א).
הוראות בפרטי פרטיות: שבכל המצוות, וגם בכל דרכיך (שצ"ל דעהו) וכל מעשיך (שצ"ל לשם שמים).
מומלכת כהנים וגוי קדוש: יתרו יט, ו. ובאגדת בראשית פע"ט [פ]; שכולם נקראו כהנים בסיני, שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים: . כל אחד ואחד מהן כאילו כהן גדול כו', ובבעה"ט עה"פ: אילו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים, ולע"ל תחזור להם, שנא' (ישעי' סא, ו) ואתם כהני ה' תקראו.
להבדיל: . להורות: . ביד משה: פרשתנו (שמיני) יו"ד, י-יא. — סיום וחזרת שיעור יום זה.
להבדיל: . החול: שהוראת התורה היא גם נתינת כח והבטחה. וי"ל הרמז בהלכה (רמב"ם הל' אישות פרק טו"ב בתחילתו — שיעור היום לפי החלוקה ג"פ ליום): אין דין קדימה במטלטלין — כשיחודי עושה מכל עניניו וגם מעצמו מטלטלין מעוה"ז החומרי לעוה"ז ש"נשמות" העולם גוברת בו ומנהיגתו, בטלה טענת אקדמי טעניתי (זח"ב קע, א).

אגרות קודש

וכל זה – כפי שהתורה מבטיחה – מחיש עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו ובנין בית-המקדש במקומו, ותחזינה עינינו – כולנו, אנשים נשים וטף – "כהנים בעבודתם ולויים בשירים ובזמרים",

ובלשון התהלים, שהיא הוראה וגם בפרטי פרטים, בעבודת כל אחד מישראל: "לבני קורח" (שהחידוש וההוראה שלהם היא עבודת התשובה, ויש"אין לך דבר העומד בפני התשובה", כמסופר על-ידי חז"ל) "מזמור" (לזמר ולשבח לה' "בכלי" – כלומר, בכל מה ששייך לאדם) "שיר" (כך גם בפה, כלומר בגופו ובעצמו, ובאופן שמרגישים ש)"יסודתו" (כל זה חדור, כי הוא מיוסד ומבוסס) "בהררי" (בדרגות העליונות ביותר של) "קודש".

כבוד ובברכה

לחג הפסח כשר ושמן

/החתמה/

מחיש עוד יותר את הגאולה: זריזות ביציאה מן הגלות, והגאולה עצמה באופן ד"בשובה ונחת תושעון" (ישעי' ל, טו) — "כי לא בחפז תצאו ובמנוסה לא תלכו" (שם נב, יב) — מכילתא עה"פ בא יב, יא. שמו"ר פיי"ט, ו. יליש עה"פ בא שם (רמז קצט). יליש ישעי' עה"פ כי לא בחפז תצאו (רמז תעו). וראה ד"ה וככה, באוה"ת בא כך א עי' שה. כך ח ס"ע ב'תקמא ואילך. המשך וככה תרל"ז בסופו. בנין בית-המקדש במקומו: ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א. כהנים. . ובזמרים: ע"פ תפילת מוסף דיו"ט.

ובלשון התהלים: התחלת מזמור פז בתהלים. — להעיר מהמנהג לומר בכל יום קאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו — מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בקובץ מכתבים שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק ע' 214. אגרות-קודש שלו ח"א ע' לא. ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שמא.

לבני קורח. . עבודת התשובה. . כמסופר על-ידי חז"ל: ראה סנהדרין קי, סע"א. תנחומא קרח יא. זח"ג נו, ב. אין לך דבר: כי מקום נתבצר להם בגיהנם (סנהדרין ותנחומא שבהערה הקודמת) למטה גם מפתחו של גיהנם (ראה עירובין יט, א).

אין לך דבר העומד בפני התשובה: ירושלמי פאה פ"א ה"א (ד, ב). רמב"ם הל' תשובה ספ"ג. זח"ב ק, א. מדרש הנעלם בז"ח ס"פ בראשית (יט, ד). ועוד.

מזמור. . בכלי. . שיר. . בפה: לקו"ת ברכה ד"ה מזמור שיר חנוכת הכית (הא' — צח, ג); ד"ה זה בסיפור (עם דא"ח) שער החנוכה רעז, ג-ד (וראה אוה"ת וישב כך ה תתקו, א). וראה לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' רפב ואילך. קודש: מלה בגרמ"י (זהר ח"ג צד, ב. נתבאר בסיפור (עם דא"ח) סדר סעודת שבת ר, ג ואילך).

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' א

הגמרא מבררת את ההבדל בין הלשונות. שואלת הגמרא: מאי איבא בין ל'מיתני' לה א'מיתני' בין ל'מיתני' לה א'ד'בין — מהו ההבדל בין לשון זו לפיה נאמר דברי רב שמואל בר יהודה על דין משנתנו, לבין הלשון הראשונה לפיה נשנו דברי רב שמואל בר יהודה על דברי רבין. משיבה הגמרא: מאן ד'מיתני' לה א'מיתני' לא ב'ע'י-ו-אינו מצריך שיפול קיתון המים תחלה, שגם אם נפל היין נסך מתחילה ואסר את יין ההיתר, ורק לאחר מכן נפל קיתון המים, וזאים את יין ההיתר כאילו אינו והמים מבטלים את היין נסך, ואינו חולק על רבין. ואילו מאן ד'מיתני' לה א'ד'בין, ב'ע'י שיפול קיתון המים תחלה לתוך יין ההיתר, שאילו נפל היין נסך תחילה נאסר כל היין ועתה על המים לבטל את התערובת כולה ולא רק את היין נסך לבדו. ולפי זה הרי הוא חולק על דברי רבין. מחלוקת נוספת בדין יין נסך שהתערב במינו ובשאינו מינו: איתמר, יין נסך ש'נפל לבור של יין היתר, ונפל שם לבור גם קיתון של מים המותרים, והיינו שמעורבים מים ויין של היתר עם יין נסך. ומדובר שהיין נסך מועט ויין ההיתר מרובה, ולפיכך יש במים שיעור המספיק לבטל את היין נסך, דהיינו שיש בהם שישים כנגדו, ומאידיך אין בהם שיעור לבטל את יין ההיתר אפילו לבדו, וכל שכן שאין בהם שיעור לבטל את שניהם יחדיו. ונחלקו בדבר חזקיה ורבי יוחנן,

שנפלו לאחר מכן, ודעתו היא שרק מים מבטלים את היין, ואין יין ההיתר שבבור מבטל את היין נסך הנופל אליו. שמועה נוספת בשם רבי יוחנן החולקת על דברי רבין משמו: כי א'תא רב ש'מואל בר יהודה א'מר ר' יוחנן, מה שאמר רבין שאם נפל יין נסך לבור, ונפל שם קיתון של מים, שהמים מבטלים את היין, לא ש'נו א'לא ש'נפל קיתון של מים תחלה, שכאשר נפל היין נסך נתבטל מיד על ידי המים שהיו שם. א'כל לא נפל שם קיתון של מים תחלה, אלא קודם נפל היין נסך, מ'צא מין את מינו ו'ניעור — כשנפל היין נסך נתחבר ליין ההיתר שהיה בבור ואסרו, ונמצא שעל ידי כך נתעורר ונתחזק איסורו של היין נסך, שהרי נאסרה כל התערובת, ושוב אין המים יכולים לבטלה אלא אם כן הם רבים עד שאין בכל היין, ההיתר והאיסור, כדי נתינת טעם בהם. לשון אחרת לשמועה זו: איבא ד'מיתני' לה — יש ששנו את דברי רב שמואל בר יהודה, א'מיתני' — על משנתנו, האומרת יין נסך ב'ין לא היתר, ב'כל ש'הוא, א'מר רב ש'מואל בר יהודה א'מר ר' יוחנן, ש'שנו א'לא ש'נפל שם קיתון של מים, א'כל נפל שם קיתון של מים, רואין את יין ההיתר כאילו אינו, ו'ה'א'ר, היין נסך שנפל שם, המים ר'בין ע'ליו ומבטלין אותו אם אינו נתון בהם טעם והיינו שיש בהם שישים כנגדו, ואין אומרים שעליהם לבטל גם את יין ההיתר, וצריך שיהיה בהם שישים נגד הכל.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנ"ש שיחיו שברכו אותו, אור ליום ג' פ' שמיני, י"א ניסן ה'תשמ"ח לפני תפילת ערבית

(תרגום מאידיש)

בזריזות - "לא עיכבן אפילו כהרף עין"¹¹, "עם ענני שמיא"¹².

וזוכים לשלימות הארץ, ביחד עם "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹³ - כל עשר ארצות ואומות (נוסף לשבע, גם שלשה הארצות, קיני קניזי וקדמוני),

ביחד עם שלימות עם ישראל, "קהל גדול" ד"האנשים והנשים והטף" (כנ"ל), וכל סוג בפני עצמו - שלימות כל פרט, ופרט שבפרט, בפרטי פרטים, ולאריך: כל אחד¹⁴ כפרט (בהיותו מציאות לעצמו) נעשה חלק מ"קהל גדול", ועד - כתורת הבעל-שם-טוב¹⁵ שהעצם כשאתה תופס במקצתו, אתה תופס בכולו¹⁶.

ושלימות זו (של עם ישראל) פועלת בכל העולם, עולם שיש בו התחלקות, "מה רבו מעשיך"¹⁷ "מה גדלו מעשיך"¹⁸ ועד להתחלקות עד אין סוף¹⁹ - ביחד עם זה נתגלה לעין כל, שהעולם (וכל הפרטים שבו) הוא רשות היחיד ליחידו של עולם, ובאופן ד"ולא יכנף עוד מוריק והיו עיניך רואות את מוריק"²⁰, וכמבואר בספר תניא קדישא²¹.

ועוד והוא העיקר - ו"לא עיכבן אפילו כהרף עין", תיכף ומיד ממש.

[אחד מרבני אנ"ש, בירך את כ"ק אדמו"ר

שתקויים אצל כל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל, הבטחתו של הקב"ה ש"כל המברך מתברך"¹ בברכתו של הקב"ה, ש"תוספתו מרובה על העיקר"² - "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"³, לכל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל, בכל המצטרך לו.

ועד לענין העיקרי (כנזכר⁴) - הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ובפרט שזה (הגאולה) הוא ענין שהזמן גרמא, הן מצד החודש, חודש ניסן - כהבטחת "תורת אמת" ו"תורת חיים", ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל"⁵:

והן מצד השבוע - יום השלישי שהוכפל בו כי טוב⁶, שהגאולה היא שלימות הטוב, ועד לטוב כפול, טוב לשמים וטוב לבריות⁷, כפי שהם מאוחדים במציאות אחת (בכל רגע של יום השלישי):

והן מצד השנה - שנת תש"מ ותש"מ, ושנת הקהל, "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"⁸, ששלימות השמחה ושלימות ד"הקהל" יהיו בגאולה העתידה - "שמחת עולם על ראשם"⁹, ו"קהל גדול ישובו הנה"¹⁰.

אשר קביעות זו עושה את הזמן ליותר מוכשר לגאולה האמיתית והשלימה, וכל ישראל הולכים "קהל גדול ישובו הנה", לארצנו הקדושה, והולכים

(11) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(12) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

(13) ראה יב, כ. שופטים יט, ח. ובספרי ופירש"י שם.

(14) ראה בארובה בשיחה (אור ל"א ניסן) של אחרי תפילת ערבית. מכתב י"א ניסן.

(15) כתר שם טוב הוספות סקט"ז, וש"נ.

(16) היינו שגם בתור מציאות בפ"ע (ולא בתור חלק מהקהל) - הרי הוא תופס כל העצם.

(17) תהלים קד, כד.

(18) שם צב, ו.

(19) ראה ד"ה מים רבים תשי"ז ס"ט. ובכ"מ.

(20) ישע"י ל, כ.

(21) פל"ו.

(1) ראה סוטה לח, ב. ירושלמי ברכות ספ"ח. הובא בתוד"ה

ואברכה - חולין מט, א.

(2) ב"ר פס"א, ד.

(3) ברכה השלישית דברכת המזון.

(4) בברכת אנ"ש.

(5) ר"ה יא, א. וראה שמור"ר פט"ו, יא.

(6) פירש"י בראשית א, ז, מב"ר פ"ד, ו.

(7) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, א ואילך.

משפטים ע' א'קצו. ועוד.

(8) וילך לא, יב.

(9) ישע"י לה, י. נא, יא.

(10) ירמ' לא, ז.

- 1 שליט"א בברכת כהנים, ואמר כ"ק אדמו"ר
 - 2 שליט"א:]
 - 3 ולאחרי תחיית המתים, כשיהיה "משה ואהרן
 - 4 עמהם"²², אזי ישמעו כל אחד ואחת מישראל,
 - 5 וכלל ישראל (כחלק מהעצם ד"קהל גדול") כל
-
- (22) ראה תוד"ה אחד - פסחים קיד, ב. יומא ה, ב.
- (23) כי היא ברכה של הכהן גדול, שלמעלה מ(ברכת) שאר הכהנים - ראה ברכת ערב יוהכ"פ תשמ"ז (להתלמידים שיחיו) בתחילתה, ובהערות שם.
- (24) כמש"נ גדול יהי' כבוד הבית גוי' (חגי ב, ט) דכפשוטו קאי על ביהמ"ק השלישי (זח"א כח, א).
- הענינים והברכות - ברכה גדולה²³ - מפי אהרן כהן⁶ גדול, בבית המקדש השלישי - בית גדול²⁴.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, ה'תשי"א, הילולא של אד' הצ"צ
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצצ"ב וכו'

מהור"י שי' שו"ב

שלום וברכה!

הנני מסתכל בהתעסקותו בכמה וכמה ענינים אשר העמיס על שכמו כ"ק מו"ח אדמו"ר, ומתענג אני לראות אשר גם עתה ממשיך הוא בפעולותיו הטובות בזה, ובטח יוסיף בהם גם תוספות השתדלות ובלי ספק יתן לו השי"ת הכוחות הדרושים לזה, כי אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו.

וידוע אשר בריאות הגוף הישראלי תלוי בתורה ומצות, אשר ההתעסקות בהם לא לבד שאין מקלקל לבריאות ח"ו אלא עוד מחזקת את מצב הבריאות של המתעסק וכל בני ביתו שי'.

ידוע מרז"ל (ב"ק צב, ב) חמרא למרא וטיבותא לשקי", ומבאר בעל ההילולא הוא כ"ק אדמו"ר הצ"צ דאך באותם שאינם בעלי בחירה ואינם אלא כגרזן ביד החוצב בו אין שייך בזה הענין דטיבותא לשקי"י ולכן אסורה ג"כ עבודת כו"מ כי אינם אלא כגרזן ביד החוצב, משא"כ באיש הישראלי שהוא בעל בחירה מגיע טיבותא לשקי"י גם אם בלתי התערבותו הי' פב"פ ג"כ עושה המצוה (עיי' בזה בארוכה בס' דרך מצותיך, מצות מילה ספ"ג).

ועל אחת כמה וכמה בענין זה מצוה כזו שמתעסק בה, כגון המעמד, מעות חטים, גבאות בביהכ"נ דליואוויתש והדפסה, הנה במילי דשמיא הרי כל אחד ואחד יכול להשפיע על חברו, ואם כן השקיא הוא אינו רק ממוצע אלא גם משפיע ומביא את חברו לידי עשית מצוה, אשר גדול שכרו במאד. וביותר הוא בעניני צדקה שנקרא בשם מעשה הצדקה, שגדול המעשה יותר מן העושה, וענינו ל' כפי', כידוע מרז"ל מעשין על הצדקה (ראה בקונטרס חג השבועות ה'תש"ח, ד"ה ועבדי דוד, ע' 27), ואם בעושה צדקה אמרו שאוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קימת לעולם הבא, על אחת כמה וכמה בהמעשה שהוא כלי מוכן להמשיך ולקבל ברכת ה' הבטחת הקב"ה ובחוננו נא בזאת, והריקותי לכם ברכה עד בלי די, וכפשוטו - בבני חיי ומזונא רויחא.

והשי"ת יברכו אותו ואת זוג' תי' בבריאות הנכונה ופרנסה מתוך מנוחה ורב נחת אידישן און חסידישן נחת מכל יוצאי חלציהם שיחיו.

בברכת חג כשר ושמוח ובריאות הנכונה תכה"י.

בס"ד. שיחות (ליל ומוצאי) י"א ניסן ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1... יג. ויהי-רצון שכל הענינים האמורים לעיל, יבואו במעשה בפועל בכל עניני התורה ומצוות, החל משלושה קיום-עמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה (תפילה) וגמילות-חסדים¹³².
- ונקודת הענין - שמתגלה אצל כל אחד ואחד מישראל שהוא "עבד נאמן" ביחד עם היותו "עבד פשוט", חיבור והתאחדות מן הקצה אל הקצה, כמובן מהמבואר ב'המשך תרס"ו'¹³³.
- ובפרט לאחר שניתוסף אריכות והרחבת הביאור בכל עניני העבודה – על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר בשמו הראשון ("יוסף") מודגש ענין ההוספה, ובשמו השני ("יצחק") מודגש ענין השמחה, (ובפרט בשנה זו – שנת תשמ"ח, תְּשֻׁמָּה וְתִשְׁמָחָה), שפורצת גדר¹³⁴ (עד לפריצת גדרי הגלות) - שביאר את כל הענינים האמורים לעיל במאמריו ושיחותיו¹³⁵, בלשון צחה וברורה, הלכה למעשה - "דבר הוי' זו הלכה"¹³⁶,
- ומזה באים גם ל"דבר הוי', זה הקץ"¹³⁶ - שנעשה "קץ" לכל הענינים הבלתי-רצויים, עד ל"קץ" האמיתי ("קץ הימין"¹³⁷), והרי "קץ" פירושו גם "התחלה" (כפירוש ה'אבן-עזרא'¹³⁸ שהובא בחסידות¹³⁹) - התחלת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁴⁰.
- ובפרט בעמדנו לאחר חצות יום הששי מ"שית אלפי שנין דהוי עלמא"¹⁴¹ - הרי בוודאי שתיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"¹⁴², נכנסים ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ובאופן של גילוי בעולם, שהעולם כולו נעשה 'רשות היחיד', ל'יחידו של עולם' (מכיון שאצל כל אחד ואחד מישראל מאיר בגלוי ה"חלק אלקה ממעל ממש"), ועד ש"לא יכנף עוד מוריק".
- יד. וכדי למהר ולזרז עוד יותר - יש להוסיף ולסיים (כרגיל בכגון-דא) במצות הצדקה, ה"שקולה כנגד כל המצוות"¹⁴³, ו'מקרבת את הגאולה'¹⁴⁴.
- ולהעיר גם מהמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁴⁵ שענין "פדה בשלום נפשי גוי"¹⁴⁶ נעשה על-ידי "מעשה הצדקה הנקרא שלום.. ובפרט צדקת ארץ ישראל (כולל גם כפתגם ה'צמח צדק'¹⁴⁷ "עשה כאן ארץ ישראל"). . היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו כו", ועד לשלימות ענין "פדה בשלום נפשי", כפי שמאריך אדמו"ר האמצעי, בדרוש הידוע "פדה בשלום נפשי" (ב'שערי תשובה'¹⁴⁸), ש"שלום" אמיתי הוא באופן שאין נתינת מקום ואפשרות כלל לענין של "קרב" או התנגדות, ואפילו לא חילוקים בלבד, מצד גילוי בחינת ה'יחידה' שבנפש, "יחידה לייחדך"¹⁴⁹, ונמשך בגילוי בעולם, "יחידו של עולם".
- ויש להוסיף, שענין הצדקה הוא בהדגשה יתירה לפני חג הפסח – שהרי "שלושים¹⁵⁰ יום לפני הרגל..

ועוד.

- (140) תמיד בסופה.
 (141) ראה רמב"ן בראשית ב, ג.
 (142) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
 (143) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).
 (144) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא שם.
 (145) סו"ס ד.
 (146) תהלים נה, יט.
 (147) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.
 (148) ח"א מט, א ואילך.
 (149) נוסח הושענות דיום ג' דחגה"ס.
 (150) שו"ע אדה"ז אור"ח רסתכ"ט.

(132) אבות פ"ב מ"ב.

(133) ע' שיו ואילך.

(134) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(135) להעיר, שגם "שיחה" יש לה דין וגדר של תורה, ונוסף לזה, קאי "שיחה" על תפילה (פירש"י חיי שרה כד, סג), ועד ל"שיחה" (כפשוטה) בעניני העולם, שיחתו של הקב"ה שבה נברא העולם - שזוה"ע של צדקה (ראה אגה"ק סי"ז), הקשורה עם קיום מצות הצדקה דישאל.

(136) שבת קלח, ב.

(137) דניאל בסופו.

(138) שלח יג, כה. ראה טו, א. וילך לא, יו"ד. תהלים קיט,

צו.

(139) אוה"ת בראשית (כרך ג) קה, סע"ב. המשך תרס"ו ע' כ.

- 1 מפורים¹⁵¹ ואילך" מתחילים לעסוק בהכנות לחג הפסח, כולל ובמיוחד - "מעות חטים"¹⁵², היינו, להשתדל
2 שלכל אחד ואחד מישראל יהיו כל צרכי החג, מן המובחר והמשובח, כדיוק "מעות" חטים", המשובח
3 שבחמשת מיני דגן.
- 4 [ולהעיר, שעל-ידי-זה מהפכים גם את הענין הבלתי-רצוי, חטא עץ הדעת ש"חטה היתה"¹⁵³, "חטה"
5 של גן-עדן, תכלית השלימות, ועד שפועלים שלמות בכל העולם - כידוע¹⁵⁴ ש"חטה" בגימטריא כ"ב,
6 כנגד כ"ב אותיות התורה, שבהן נברא כללות העולם (וחוזר ונתהוה מאין ואפס המוחלט בכל רגע
7 ורגע¹⁵⁵), כולל גם העולמות העליונים, אשר כל זה תלוי בעבודתם של ישראל, כתורת המגיד¹⁵⁶ (שנאמרה
8 גם על-ידי רבינו הזקן, ועד שנקראת על שמו¹⁵⁷) בפירוש המשנה¹⁵⁸ "דע מה למעלה ממך", שכל הענינים
9 למעלה - הם "ממך", שתלויים בעבודת האדם].
- 10 ובעמדנו בסמיכות ממש לחג הפסח - יש להוסיף ולהשלים נתינת מעות חטים, וכל צרכי החג, באופן
11 של זריזות, אשר כללות ענין הזריזות מודגש ביותר בחג הפסח, החל מאפיית מצה שמורה בזריזות (שלא
12 תבוא לידי חימוץ חס-ושלום).
- 13 ועל-ידי-זה פועלים שגם הגאולה ("גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה") תהיה בזריזות - "מדלג על
14 ההרים ומקפץ על הגבעות"¹⁵⁹. למעלה מ"הרים" (כולל "הררי קודש") ו"גבעות" (אבות ואמהות¹⁶⁰),
15 באופן של דילוג וקפיצה, לא רק דילוג ברגל אחת, אלא גם קפיצה בשתי רגלים¹⁶¹, כולל גם דילוג על
16 הקץ¹⁶², ובפרט לאחר שכבר "כלו כל הקיצין", ועדיין לא בא... ומכיון שאין מעכב בידו חס-ושלום,
17 בוודאי שמביא את הגאולה בזריזות, שהרי "אלקיכם כהן הוא"¹⁶³, ו"כהנים זריזים הם"¹⁶⁴, ועל-אחת-
18 כמה-וכמה בדרגת כהונה גדולה, שגם הזריזות היא במדה הכי גדולה.
- 19 טו. ולכן, יסיימו עתה בענין הצדקה - לתת לכל אחד ואחת¹⁶⁵ שליחות-מצוה לצדקה, וכן יעשו בשאר
20 המקומות ששומעים את הדברים, לזכות איש את רעהו בשליחות-מצוה לצדקה, בענין שהזמן גרמא -
21 מעות חטים.
- 22 וכל המקדים וכל הזריז - הרי זה משובח, הן בנוגע לאדם התחתון, והן בנוגע לאדם העליון (ואדרבה
23 - העיקר הוא בנוגע לאדם העליון, ו"נשתלשלו מהן"¹⁶⁶ גם בנוגע לאדם התחתון) - זריזות הכי גדולה
24 בצדקתו של הקב"ה להביא את הגאולה האמיתית והשלימה ובית-המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו
25 ידיך"¹⁶⁷, שבנוי ועומד על תילו¹⁶⁸ בירושלים של מעלה, ויורד ומתגלה בירושלים של מטה¹⁶⁹, שתתפשט
26 בכל ארץ ישראל, וארץ ישראל תתפשט בכל הארצות¹⁷⁰.
- 27 ובפשטות - שהקב"ה לוקח את כל בני-ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁷¹, "האנשים
28 והנשים והטף", "קהל גדול"¹⁷², ומושיבם על "ענני שמיא"¹⁷³, ו"כהרף עין" נמצאים בארצנו הקדושה,

המשך בעמוד הב

(162) ראה שהש"ר עה"פ (א).

(163) סנהדרין לט, סע"א.

(164) שבת כ, א. וש"נ. רמב"ם הל' שבת פ"ג ה"כ.

(165) כולל קטנים, שהרי בנוגע לתכלית ומטרת הצדקה, "החיות את נפש העני", אין נפק"מ אם הנותן הוא גדול או קטן. ואדרבה - בנוגע לנתינת הצדקה בסבר פנים יפות, ה"ז בגלוי ובנקל יותר אצל קטנים, משא"כ אצל גדול, בעל שכל ובעל מדות כו', שצריך לפעול על עצמו שיהי' באמיתיות וכו'.

(166) ראה תניא רפ"ג.

(167) בשלח טו, מ.

(168) ראה פירש"י ותוס' - סוכה מא, סע"א. ועוד.

(169) ראה תענית ה, א.

(170) ראה ספרי, דברים בתחילתו. יל"ש ישעי' רמז תקג.

(171) בא יו"ד, ט.

(172) ירמ' לא, ז.

(173) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(151) שתוכנו - שגם כשנמצאים בגלות, "אכתי עבדי אחשוורוש אנן" (מגילה יד, א), עומדים בתוקף על כל עניני יהדות - "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" (ואדרבה - "נפל פחד מרדכי עליהם", עד כדי כך, ש"רבים מעמי הארץ מתייהדים"), מכיון שה"חלק אלקה ממעל ממש" הוא באופן של "ממשות", ומנהיג אותו בכל פרטי הענינים, במחשבה דיבור ומעשה.

(152) שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

(153) ברכות מ, סע"א,

(154) זח"ג קפח, ב.

(155) שעהיוה"א רפ"א.

(156) לקו"א סקצ"ח.

(157) "היום יום" יג אייר. ובכ"מ.

(158) אבות רפ"ב.

(159) שה"ש ב, ח.

(160) ראה ר"ה יא, א.

(161) ראה לקו"ת שה"ש טו, ב.

בס"ד. משיחות (י"א ו) י"ג ניסן, יום (ג' ו) ה' פרשת שמיני ה'תשמ"ח

תרגום מאידיש

הדורות. על-אחת-כמה-וכמה סיפור יציאת מצרים
שבתורה – כציווי המשנה? "בכל דור ודור וכל יום
ויום¹⁰ חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא
היום¹¹ ממצרים" (וזכירת יציאת מצרים צריכה
להיות פעמיים בכל יום) - הרי מובן שצריך לקחת
הוראה בכל דור ובכל יום (לא רק מכללות יציאת
מצרים, אלא גם) מכל הפרטים שבסיפור יציאת
מצרים שבתורה, כולל גם מה שהגאולה היתה
על-ידי משה ואהרן.

ב. ויובן ענינם ותפקידם של משה ואהרן
ביציאת מצרים, בהקדים ענין תמוה הדורש ביאור
בפרשתנו¹² ובנוגע למשה ואהרן:

בפרשתנו מסופר¹³, שלאחרי מיתת נדב
ואביהוא, ציוה משה לאהרן ובניו, אף-על-פי שהם
אוננים (ואונן אסור בקדשים) - "ואכלתם גו' כי כן
צִוִּיתִי"¹⁴ "באנינות יאכלוה"¹⁵.

וכשלא אכלו את שעיר החטאת אלא שרפוהו -
"ויקצוף (משה) גו' מדוע לא אכלתם את החטאת
גו' כאשר צִוִּיתִי"¹⁶.

ועל זה ענה אהרן למשה¹⁷: "הן היום הקריבו
את חטאתם גו' ותקראנה גו' ואכלתי חטאת היום,
הייטב בעיני ה'". וכפירוש חכמינו ז"ל¹⁸, שאהרן
טען למשה: "שמא לא שמעת (היתר אכילת
קדשים באנינות) אלא בקדשי שעה", אבל "בקדשי
דורות" אינו כן. ובלשון רש"י¹⁹: "אם שמעת
בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות".

(9) פסחים קטז, ב.

(10) הוספת אדה"ז בתניא רפמ"ו.

(11) משנה ברכות יב, ב.

(12) הפרשה שלומדים (בשנה זו) בימי הכנה לחג הפסח, וגם
בכל ימי חג הפסח עצמו. וראה של"ה (ר"פ וישב), שמועדי השנה
שייכים לפרשה בתורה שקורין אז.

(13) שמיני י, יב ואילך.

(14) שם, יג.

(15) זבחים קא, ריש ע"א. תו"כ ופירש"י שמיני שם.

(16) שמיני שם, טז ואילך. - בשיעור חומש דיום ה' י"ג ניסן,
הילולא דאדמו"ר ה'צמח צדק'.

(17) שמיני שם, טז.

(18) זבחים שם, א.

(19) שמיני, שם.

א. אחד מעניני גאולת מצרים המודגש בתורה
הוא - מה שגאולת בני ישראל ממצרים היתה
על-ידי משה ואהרן, כמו שנאמר בציווי הקב"ה
עוד בהיותם בגלות מצרים - "וידבר ה' אל משה
ואל אהרן ויצום אל בני ישראל גו' להוציא את בני
ישראל"¹, ואחר-כך בעת יציאת מצרים היה הציווי
בפרשת החודש² עם כל פרטי קרבן פסח (מצרים
ולדורות) ויציאת מצרים, למשה ואהרן ביחד³ -
"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן גו' החודש הזה לכם
גו' דברו אל כל עדת בני ישראל גו'".⁴

ועד כדי כך, שהתורה מקדימה (לפעמים) אהרן
לפני משה (בנוגע ליציאת מצרים) - "הוא⁵ אהרן
ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל
מארץ מצרים על צבאותם"⁶.

וצריך להבין, מדוע היתה יציאת מצרים כו'
דוקא על-ידי משה ואהרן (ולא על-ידי משה לבד).
ובפרט שהתורה עצמה מספרת ובארוכה⁷ איך
שהקב"ה בחר דוקא במשה⁸ להיות גואל ישראל.

גם צריך להבין - הלימוד וההוראה, מזה
שיציאת מצרים היתה על-ידי משה ואהרן.

כי כל תיבה בתורה היא הוראה נצחית לכל

(1) וארא ו, יג.

(2) בא יב, א ואילך.

(3) ראה פירש"י שם, ב: בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים
כמשה, הלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם משה בדיבור.
ושם, ג (ע"פ "דברו גו'"): והדיבור יוצא מבין שניהם, כאילו
שניהם מדברים.

(4) בא שם, א.

(5) וארא ו, כו. וראה פירש"י שם "ששקולין כאחד".

(6) ורק בנוגע לדיבור אל פרעה מקדים משה לאהרן - "הם
המדברים אל פרעה מלך מצרים גו' הוא משה ואהרן" (שם, כו).
(7) שמות ג, א ואילך.

(8) ולא את אהרן - שהרי הקב"ה שלל טענת משה "שלח נא
ביד תשלח, ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן".

ומה שאהרן הלך עמו - ה"ל כאורה רק ש"ה" לך לפה"
(אבל "אתה תהי' לו לאלקים" (שמות ד, טו)) במענה לטענת משה
"לא איש דברים אנכי גו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שם, י),
אבל לכאורה משמע שולוא טענת משה, לא ה"ל אהרן המדבר
(וכמוכך גם מזה שבתחילה ענה ה' (על טענת משה הנ"ל) "מי
שם פה לאדם גו' ואנכי אהי' עם פִּיךָ גו'") (שם, יא-יב), ורק
לאחרי שאמר משה "שלח נא ביד תשלח", אמר ה' שאהרן יהי'
המדבר).

ואם כן, היתכן שהתורה מאריכה כל־כך³¹
ב'קסלקא־דעתא' של משה "ויקצוף", ואחר־כך³²
המסקנא שלא כדעת משה, "וייטב בעיניו": התורה³³
יכלה לספר רק את המסקנא, ולכל היותר –³⁴
שהמסקנא גילה אהרן, אבל מהו הצורך לספר את³⁵
ה'קסלקא־דעתא' של משה וכו'?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

הגמרא אומרת³⁰ "אל תדור בעיר דריש מתא³¹
אסיא", תלמיד־חכם³², והטעם לזה הוא – "משום³³
דעסקי בצרכיהם, ולא מצו לעסוקי במילי³⁴
דציבורא"³⁵.

וצריך להבין:

(א) אם לא תלמיד־חכם – את מי כן יבחרו³⁶
לראש העיר – עם־הארץ חס־ושלום?!

(ב) היתכן שעל־ידי־זה שהתלמיד־חכם עוסק³⁷
ב"תורת אמת" ו"תורת חיים" (הוראה בחיים) –³⁸
הרי זה זיק בנהגת העיר?!

ויש לומר ההסברה בזה:

מובן ופשוט שאסור לבחור בעם־הארץ שינהל³⁹
את העיר [ועל־אחת־כמה־וכמה בעיר שלולא⁴⁰
אזהרת חז"ל הנ"ל, יש קסלקא־דעתא שיבחרו⁴¹
בתלמיד־חכם], ובוודאי שצריך לבחור בחכם⁴²
היודע ללמוד תורה, ומה טוב שיש לו 'סמיכה' על⁴³
רבנות, כדי שינהל את העיר על־פי הוראות והלכות⁴⁴
התורה וכו'.

אבל בזה גופא צריך להיות חכם כזה שעיקר⁴⁵
התעסקותו להעריך צרכי העיר, ועל־פי־זה לחפש⁴⁶
בתורה את ההוראות המתאימות לעיר כזאת, ולא⁴⁷
שעיקר ענינו ללמוד תורה לא כפי שהם בהתאם⁴⁸
לצרכי העיר, כדלקמן.

(30) פסחים ק"ג, א.

(31) כפירוש הב' בפירוש"י שם.

(32) פירוש"י שם – בעין יעקב.

וראה תשובת הרמב"ם פאר הדור ס"י (ובהוצאת ירושלים –
סי"ג), בביאור הירושלמי מגילה פ"א ה"ד: עשרה בטלנין – תני
עשרה בטלנין ממלאכתן לבית הכנסת, ר' יהודה אומר כגון אנו
שאינן אנו צריכין לתלמודינו – "שאם ה' הת"ח תלמודו בלתי
ערוך בפיו, אין ראוי שימנה מכלל אלו עשרה בטלנין לפי שאינו
בטל לצרכי ציבור להתעסקותו בלימוד. אמנם כמו רב יהודה אשר
אינו צריך להתלמד, ר"ל לעיין בספר ולהתעסק עסק גדול, הוא
ימנה מכלל עשרה בטלנין אשר בטלנין לצרכי ציבור הואיל ואינו
צריך לחזור על תלמודו, וכל מי שהוא צריך לתלמודו אין ראוי
לו לבטל מתלמודו לצרכי ציבור, אם לא שיהי' לענין גדול או
שלא יהי' שם אחר זולתו".

והפסוק מסיים²⁰, שמיד – "וישמע משה וייטב¹
בעיניו", "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי כו"²¹.
ועד ש"אפיך כרוזא במשריתא למימר, אנא הוא³
דאיתעלמית הילכתא מני, ואהרן אחי אדכר יתה⁴
לי²², "הוציא כרוז לכל המחנה ואמר: אני טעיתי⁵
את ההלכה, ואהרן אחי בא ולמד לי"²³.

בסיפור זה, ישנם כמה דברים תמוהים:

(א) כל דיני והוראות התורה באו דוקא ממשה⁸
רבינו (ועד שגם אהרן הכהן קיבל ולמד ממנו⁹
תורה²⁴). ואם־כן היתכן שמשה – "משה אמת¹⁰
ותורתו אמת" – לא ידע ויעשה טעות²⁵ בדיון,¹¹
ובפרט הלכה (וסברא) פשוטה לחלק בין קדשי¹²
שעה לקדשי דורות²⁶ (ודוקא אהרן גילה זאת)?

ועד כדי כך היה פשוט ובוודאות אצל משה,¹⁴
שהיו צריכים לאכול גם קדשי דורות, שכאשר שמע¹⁵
ששרפו אותם ולא אכלום. היה מיד "ויקצוף"!

(ב) מכיון שמשה סבר שהיו צריכים לאכול את¹⁷
החטאת, ובוודאות (ועד ש"ויקצוף") כנ"ל – היתכן¹⁸
שמיד כששמע את הסברא מאהרן (שיש לחלק בין¹⁹
קדשי שעה לקדשי דורות) – "וייטב בעיניו", בלי²⁰
כל שקלא־וטריא בדבר?

(ג) ויתירה מזה: לא רק "וייטב בעיניו", אלא²²
"הוציא כרוז לכל המחנה ואמר אני טעיתי את²³
ההלכה, ואהרן אחי בא ולמד לי": אפילו אם משה²⁴
טעה ואהרן צדק, למה היה צריך משה לפרסם זאת²⁵
עם כרוז לכל המחנה?!

(ד) השאלה העיקרית על זה שהתורה²⁷ מספרת על²⁷
זה: ישנו כלל שאפילו בגנות בהמה לא דיברה²⁸
התורה²⁸, על אחת־כמה־וכמה בגנות בן אדם, ובפרט²⁹
אודות הנבחר מכל מין האדם – משה רבינו²⁹.

(20) שם, כ.

(21) זבחים שם. תו"כ ופירוש"י שם.

(22) תיב"ע ות"י שם.

(23) ויק"ר פ"ג, א.

(24) עירובין נד, ב. פירוש"י תשא לד, לב.

(25) כמ"ש במדרש שם שאמר משה "טעיתי" (ולא רק
שנתעלמה ממנו ההלכה, כבתרגום שם. או ששכח ההלכה,
כזבחים שם).

(26) כקושיית אוה"ח הק' עה"פ.

(27) כי בנוגע להכרזת משה – יש לומר, שזה הי' מפני גודל
הענווה שלו.

(28) ב"ב קכג, א.

(29) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד השביעי, וראה
לקו"ש ח"ט ע' 10. וש"נ.

1 ד. והביאור בזה:

2 כמו שכללות העבודה נחלקת לשני ענינים,
3 לימוד התורה וקיום המצוות, תלמוד ומעשה:
4 לימוד התורה הוא בעיקר לימוד הענינים כפי שהם
5 בתורה, וקיום המצוות הוא שמקיימים ציווי
6 התורה במעשה בפועל – כמו-כן ישנם גם בתורה
7 עצמה שני ענינים: (א) לימוד התורה לשם תורה,
8 באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר³³, בעיקר – שקלא-
9 וטריא ופלפולא דאורייתא, בלי כל נפקא-מינה
10 להלכה ומעשה בפועל, ו(ב) לאסוקי שמעתתא
11 אליבא דהלכתא³⁴, כדי להסיק ההלכה איך להתנהג
12 בפועל.

13 ושני ענינים אלו שבתורה באים משתי דרגות
14 בתורה: (א) דרגה שבתורה שלמעלה מהעולם -
15 "קדמה לעולם"³⁵, ועד שלא בערך לעולם (למעלה
16 יותר מ"קדמה לעולם") - כפי שתורה היא חכמתו
17 ורצונו של הקב"ה³⁶, ועד "שעשועים לפניו"³⁷,
18 ו(ב) דרגה שבתורה שהיא בערך לעולם.

19 ועל-דרך-זה (בפרטיות יותר) בהלכה גופא
20 (חלק התורה שיש לו שייכות להנהגת העולם) -
21 יש לומר שישנם שני ענינים.

22 ובהקדים: התורה (מלשון הוראה³⁸) ניתנה
23 למטה כדי להורות איך להתנהג בחיי היום-יום,
24 ובלשון הכתוב בפרשתנו³⁹ - "להבדיל בין הקודש
25 ובין החול".

26 שמוזה מובן שני דברים: מצד אחד, העולם
27 (ותושבי העולם) מצד-עצמם (לפני שמתנהג על-פי
28 הוראות התורה) עומד על-פי תורה בדרגה נמוכה,
29 שעדיין אינו מזוכך ומתאים עם רצונו של הקב"ה
30 (קודש וחול מעורבין וכיוצא בזה). ולכן צריכים
31 להוראות התורה (להבדיל בין הקודש ובין החול),
32 ורק על-ידי-זה נעשה העולם - "עולם תורני",
33 המתנהג לפי הרצון של בורא העולם ומנהיגו.

34 אבל לאידך גיסא מובן, שמכיון שהתורה ניתנה
35 בכדי - ויש בכוחה - להראות לעולם איך להתנהג,
36 ישנם בתורה כל הפרטים שבעולם, ובלשון
37 המדרש⁴⁰ - שהתורה היא "דיפתראות ופינקסאות"
38 של העולם "היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את
39 העולם" (ובלשון הזוהר⁴¹ - "אסתכל באורייתא
40 וברא עלמא")⁴².

41 בסגנון אחר: יש דרגה איך שהעולם הוא
42 בתורה, אשר שם העולם הוא חלק (מדרגת
43 ה)תורה, זאת-אומרת עולם המתנהג בדיוק על-פי
44 הוראות התורה⁴³. ויש עולם כפי שהוא מצד-עצמו
45 כמו שנברא על-ידי הקב"ה, מציאות הצריכה
46 להוראות התורה וקיומן בפועל על-ידי עבודת בני
47 ישראל, בכדי להזדכך ולהיות כלי לקבל אלקות
48 וקדושה.

49 [ועל-דרך כמו שהוא בנוגע לשני האופנים
50 הכלליים בעבודת ה', תורה ומצוות (כנ"ל) -
51 שכלולים זה מזה: ישנן המצוות כפי שהן כלולות
52 בתורה, אשר שם הן בדרגת התורה. ויש תורה כפי
53 שהיא במצוות, שהן (כמאמר חכמינו ז"ל⁴⁴ אב ואם
54 יש לכם כו') בערך לגדרי העולם].

55 ונמצא, שגם בלימוד הלכה שבתורה (המורה איך
56 להתנהג בפועל) ישנן שתי דרגות: (א) כאשר
57 מסתכלים על העולם ב'עניני' ההלכה, אז העולם
58 הוא - בתכלית השלימות. (ב) אבל כשמסתכלים
59 על העולם מצד העולם, עם ההגבלות ומניעות
60 ועיכובים של העולם והאנשים הנמצאים בו, אז
61 צריכים לעבודה ויגיעה של בני ישראל שהעולם
62 יתנהג על-פי הוראות והלכות שבתורה.

63 ה. על-פי-זה מובן בנוגע ל"ריש מתא":
64 להעריך על-פי תורה, צרכי העיר - יכול להיות
65 בשני אופנים: (א) שעל-ידי התורה יודעים מה
66 צריכים להיות צרכי העיר (על-פי תורה). (ב)

(40) ב"ר בתחילתו.

(41) ח"א קלד, סע"א, ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קעח, א.

(42) דיש לומר, שמה שהתורה היא דיפתראות ופינקסאות של
העולם, קאי לא רק על בריאת העולם, אלא גם על האופן להביא
העולם לתכליתו ע"י עבודת האדם ע"פ הוראות התורה, כהמשך
הלשון בזוהר שם - "בר נש אסתכל באורייתא וקיים עלמא".

(43) עד שמציאות העולם היא "בשביל התורה" (פירש"י ר"פ
בראשית) שכולל הפי' שהעולם אינו מציאות בפ"ע, כ"א שכל
מציאותו היא רק כדי שדיני התורה יתקיימו בפועל.

(44) שבת פט, א.

(33) ישע"י מב, כא. חולין טו, ב.

(34) יומא כו, א.

(35) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד.

ועוד.

(36) ראה תניא פ"ד.

(37) משלי ח, ל. וראה לקו"ת במדבר ד"ה ואה"י אצלו אמון.

(38) ראה זח"ג נג, ב.

(39) י, י.

38 תורת משה עבדי⁴⁷), מה-שאיין-כן אהרן כהן-גדול
39 עיקר ענינו עבודה - עבודת הקרבנות וכו' במשכן.
40 אשר אחד החילוקים שביניהם הוא, שמצד
41 דרגת התורה נמצאים כל עניני העולם כפי שהם
42 בתורה. מה-שאיין-כן מצד דרגת העבודה - צריך
43 לרדת לדרגת העולם כפי שהוא במקומו במעמדו
44 ומצבו בכדי לעשות שם העבודה על-פי הוראות
45 התורה, ועל-דרך החילוק שבין תלמוד למעשה
46 (תורה ומצוות).

47 ובלשון המדרש⁴⁸, "חסד זה אהרן . . ואמת זה
48 משה". ענינו של "אמת" ("משה אמת ותורתו
49 אמת") הוא, שרואה את כל הענינים כפי שהם מצד
50 אמיתית ופנימיות הדברים, בלי כל שינויים - בכל
51 זמן ובכל מקום הוא בשוה⁴⁹. מה-שאיין-כן חסד,
52 שענינו לעשות טוב וחסד לאחרים, צריך להתחשב
53 עם מעמדו ומצבו של כל אחד מהמקבלים, שכל
54 אחד שונה מחבירו⁵⁰.

55 [ובלשון החסידות: משה⁵⁰ שושבינא דמלכא⁵¹
56 ממשיך אלקות בבני-ישראל מלמעלה למטה,
57 שהמטרה זו אינה נמדדת לפי כלי המקבלים. אהרן
58 שושבינא דמטרוניתא⁵¹ מעלה את בני-ישראל
59 מלמטה למעלה, שבזה נוגע המצב ומדריגה של
60 המטה שמעלים אותו.

61 ובכחות הנפש: משה בחינת מוחין (תורה) 61
62 ש"קדמה לעולם". ואהרן בחינת חסד, הכוללת
63 שבע המדות, מקור שבעת ימי בראשית⁵²].

64 ז. על-פי-זה מובן ששתי הסברות בנוגע לקדשי
65 שעה וקדשי דורות - הן סברת משה (שצריך לאכול
66 גם קדשי דורות, כי אין חילוק בין קדשי שעה
67 לקדשי דורות), והן סברת אהרן (שהם שונים) - הן
68 אמת, ולא רק אמת בחלק השקלא-וטריא שבתורה
69 ("אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵³), אלא גם בהלכה,
70 כי תלוי באיזו דרגה מדובר:

1 שמעריכים הצרכים שהתושבים צריכים להם מצד
2 מצבם הם (כמובן באופן המותר על-פי תורה),
3 ולפי-זה מחפשים בתורה את ההוראות המתאימות
4 לעיר ומצב כזה.

5 ושני אופנים אלו נכונים על-פי תורה: החילוק
6 הוא רק לגבי איזו דרגה מדובר: חכם שהוא בדרגה
7 שמהתורה יודע מה הם הצרכים של העיר -
8 מעריכם לפי דרגתו הוא (דרגת התורה מצד-עצמה).
9 וחכם שמעריך לפני-זה את הצרכים שהאנשים
10 צריכים להם - מתחשב בדרגת אנשי העיר, אשר
11 בהיתר, על-פי תורה, עדיין לא הגיעו לדרגה
12 הנעלית, אלא יש להם את צרכיהם המדודים לפי
13 טבעם ומהותם כו', ולכן צריכים לתת להם על-פי
14 תורה צרכים אלו.

15 ועל זה אומרת הגמרא "אל תדור בעיר דריש
16 מתא אסיא":

17 ראש העיר צריך להיות חכם כזה, שיכול לראות
18 ולהעריך את צרכי העיר (ולא רק כפי שצרכי העיר
19 צריכים להיות על-פי תורה והלכה, אלא) בפשטות,
20 לפי צרכיהם הפרטיים של אנשי עיר זו (בהיתר),
21 ולפי זה צריך להגיד הוראות התורה⁴⁵.

22 מה-שאיין-כן תלמיד-חכם שעיקר עסקו בלימוד
23 התורה (וגם בחלק ההלכה שבתורה, שבו מדובר
24 אודות הנהגת העיר וצרכי העיר כו') - הרי
25 אף-על-פי שמהתורה (שהיא "תורת חיים") יכול
26 לדעת מה הם צרכי העיר (על-פי תורה), ומצד
27 דרגתו הוא הרי הם צרכי העיר האמיתיים גם על-פי
28 הלכה (עבור מי שהוא בדרגתו) - אבל מכיון שזה
29 לא-ודקא בערך ל(דרגת) צרכי העיר שתושבי העיר
30 צריכים בפועל, ולכן אינו ראש העיר המתאים,
31 "משום דעסקי בצרכיהם (כולל) - צרכי העיר לפי
32 דרגתו) ולא מצי לעסוקי במילי דציבורא (לפי
33 דרגת הציבור)".

34 ו. על-פי הנ"ל יובן גם הסיפור בפרשתנו בנוגע
35 לשריפת החטאת:

36 ההפרש שבין משה לאהרן הוא, שמשה עיקר
37 ענינו תורה ("תורה צוה לנו משה גו"⁴⁶), "זכרו

(47) מלאכי ג, כב.

(48) שמו"ר פ"ה, י.

(49) ראה תניא פ"ג. לקו"ת מסעי צג, ב. ובכ"מ.

(50) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 113 ואילך.

(51) זח"א רסו, ב. ח"ב מט, כ. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב. ערה,

ב.

(52) ראה בכ"ז בארוכה ס' הערכים-חב"ד ערך אהרן ביחס
למשה. וש"נ.

(53) עירובין יג, ב.

(45) להעיר מהדין דאין לדיין אלא מה שענינו ראות (ב"ב
קלא, ריש ע"א. סנהדרין ו, ב. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ג ה"ט.
רמ"א חו"מ ס"ח ס"ב. אנציקלופדי תלמודית בערכו. וש"נ).

(46) ברכה לג, ד.

29 אבל אהרן, העריך את המצב כפי שהוא מצד
30 העולם⁶⁰, אשר מצד גדרי הזמן בעולם יש על-פי
31 האמת (ועל-פי התורה) חילוק בין (קדשי) שעה
32 ל(קדשי) דורות⁶¹.

33 ומכיון ששתי הסברות, לא רק סברת אהרן אלא
34 גם סברת משה, הן אמת, ולא רק בתור קסלקא-
35 דעתא אלא אמת גם מצד המסקנא לפי אמיתיות
36 הדברים – כל אחד לפי דרגתו ותפקידו על-פי ה'
37 - לכן מביאה התורה את שתי הסברות, גם סברת
38 משה, ועד ש"ויקצוף", כי מצד דרגתו של משה
39 בפשטות אין חילוק בין "שעה" ל"דורות", ואין
40 מקום לסברא אחרת, ועד ש"ויקצוף".

41 ויש לומר יתירה מזה: אף-על-פי שהמסקנא
42 נשארת שלא כמשה (אלא כאהרן), מכלל-מקום
43 מביאה התורה גם את סברת משה (לא רק בגלל
44 שהיא סברא אמיתית על-פי תורה מצד דרגת משה,
45 אלא יתירה מזה) - כי גם לאחר המסקנא (שיש
46 חילוק בין "שעה" ל"דורות") נוגע לדעת כהוראה
47 בפועל, שמצד דרגת משה (מצד התורה וכפי
48 שהעולם נמצא בתורה), האמת היא שאין חילוק
49 ביניהם, ומה שאחר-כך נעשה חילוק - הוא מצד
50 החסרון של העולם (כפי שהרגיש אהרן); שידיעה
51 זו עוזרת שנדע איפה צריך להשתדל בעולם, שכמו
52 שהוא במעמדו ומצבו - צריך להכניס שם את
53 האמת, עולם על-פי תורה.

54 ועל-דרך שהוא בעבודת האדם, שאפילו בעלי
55 עסק, שניקח עבודתם הוא כמעשה, קיום המצוות
56 (ולא בתלמוד תורה) - צריכים לקבוע קביעות
57 עתים לתורה⁶².

58 ח. אבל לאחר ששמע מאהרן, אזי "וייטב
59 בעיניו": נוסף על זה שקיבל את דעת אהרן והסכים
60 אתו בנוגע לפועל (שריפת ה"קרנן לדורות") - היה
61 שמח מזה.

62 ועוד יותר, שזה הביא (כמו שתורה שבכתב
63 והתרגום מפרש ומבאר) ש"אפיך כרזא במשריתא
64 כו", "הוציא כרוז לכל המחנה ואמר: אני טעיתי
65 את ההלכה, ואהרן אחי בא ולמד לי".

66 והביאור: כל הענינים צריכים לעבור ולהתגלות
67 על-ידי התורה. כמבואר במקום אחר, שגם (המעלה

1 מצד דרגתו של משה – כפי שהתורה מסתכלת
2 על העולם וכפי שהעולם הוא בתורה - לא ראה
3 חילוק על-פי אמיתיות הדברים ("משה אמת
4 ותורתו אמת") בין קדשי שעה לקדשי דורות, כי
5 שינויי הזמן אינם משנים בנצחיות התורה⁵⁴.

6 ובפרט שהסברא לחלק שקדשי דורות צריך
7 לשרוף הוא מצד אנינות (או טומאה)⁵⁵; ומובן
8 שמכיון שמדובר אודות הקרבת קדשים במשכן
9 משה, שמעשה ידי משה נצחיים⁵⁶ - הרי מצד
10 דרגתו של משה (ומשכן משה) אין אנינות (היפך
11 החיים) יכולה לפגוע בקדשי דורות (שבמקום
12 לאכלם ישרפם) כמו שאינו פוגע בקדשי שעה.

13 ויתירה מזה: כך היא האמת לא רק עבור משה
14 לבד, אלא בהיותו "רועה ישראל" אמיתי, העלה
15 את בני ישראל לדרגתו, ועד שכולל בו כל בני-
16 ישראל והיה בתוך כל אחד ואחד, "שש מאות אלף
17 רגלי, העם אשר אנכי בקרב" ⁵⁷ (אפילו כמו שבני
18 ישראל הם "עם מלשון גחלים עוממות"⁵⁸, ובוזה
19 גופא - "רגלי העם" - כלולים במשה)⁵⁹, וכפי שהם
20 כלולים במשה רבינו – הם באמת במעמד ומצב
21 נעלה, בדרגת משה.

22 ולכן - משה, בהיותו רועה נאמן, הסתכל
23 והעריך את בני-ישראל כפי שהם בו, ולכן סבר⁶⁰
24 (על-פי אמיתית מצבו, ואמיתית מצב בני-ישראל
25 כפי שכלולים בו) שגם אצל בני-ישראל (כולל
26 אהרן ובניו) אין חילוק בין קדשי שעה לקדשי
27 דורות, כי הזמן אינו יכול לעשות שינוי ביהודי כפי
28 שנמצא במשה רבינו.

(54) ולהעיר מהחילוק בין קיום המצוות שתלוי בזמן חיובם, ולימוד התורה שחיובו הוא בכל זמן ובכל מקום, כי תורה היא למעלה מזמן ומקום. ולכן כל העוסק בתורה כו' כאילו הקריב כו' (מנחות בסופה. וראה אוה"ת שבועות ע' קנט). ולהעיר מסוטה כא, א "מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה . . תורה מגינה לעולם". (55) כב' הדיעות בתו"כ שמיני י, ט. הובא בפירש"י שמיני שם, טו.

(56) סוטה ט, סע"א.

(57) בהעלותך יא, כא.

(58) ראה שעה"ה פ"ז.

(59) וגם כפי שהם במעמדם ומצבם, יש בכא"א מישראל בחי' משה שבקרב, שפועלת עליו בעבודתו (ראה תניא רפמ"ב, מברכות לג, ב).

(60) ראה עד"ז לקו"ש (חט"ו ע' 205 ואילך) בביאור הטעם שמשא לא ראה מעצמו למנות שרי אלפים וגו' לשפוט את העם, ודוקא יתרו הבחין כו'.

(61) ראה לעיל הערה 54.

(62) ראה אגה"ק ס"ה.

עובדי עבודה-זרה" (כמו שטענו המלאכים אפילו
בקריעת ים-סוף⁶⁸, ועל-אחת-כמה-וכמה שכן היה
בהיותם עוד במצרים, כמו שאפילו משה רבינו
אמר⁶⁹).

ובלשון החסידות, שבני-ישראל היו אז
מושקעים במ"ט שערי טומאה⁷⁰, ועד שאיתא⁷¹
שם היו נשאים עוד רגע במצרים, לא היו יכולים
ליגאל רחמנא-ליצלן!

ויציאת מצרים היתה כזה, שגם בהיותם כל-כך
שקועים ב"ערות הארץ", מקום הזוהמא והטומאה,
משם הוציאתם הקב"ה "בכבודו ובעצמו"⁷², "נגלה
עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"⁷³, ובחר
בהם, "הניח את העליונים ואת התחתונים ולא בחר
בכולם כי-אם בישראל עמו כו"⁷⁴, "ובנו בחרת
מכל עם ולשון" (שזה קאי על "הגוף החומרי
הנדמה"⁷⁵ בחומריותו לגופי אומות העולם⁷⁶),
"כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי וכו'"
בשעת מתן-תורה⁷⁴.

והנה אחד הביאורים מדוע הוצרכו בני-ישראל
לעבור את גלות מצרים "ערות הארץ", כי זה פעל
זיכוך ובידור עולם הזה הגשמי והחומרי, כהכנה
למתן-תורה, שהקב"ה נתן את התורה למטה,
באופן כזה שיוכלו לחדור בעולם⁷⁷, "להבדיל בין
החול ובין הקודש, בין הטהור ובין הטמא", עולם
שיש בו "למצרים ירדתם כו"⁷⁸.

ועל-פי-זה יש לבאר אחד הטעמים על זה
שיציאת מצרים היתה על-ידי משה ואהרן: משה
רבינו היה מושיען של ישראל בשליחותו של
הקב"ה, על-ידו נפעל הענין ד"נגלה עליהם מלך
מלכי המלכים הקב"ה וגאלם". אבל בכדי שזה

1 (ד)תשובה, שלמעלה מהתורה⁶³ - נתגלה על-ידי,
2 ובתורה⁶⁴. ועל-דרך-זה מעלת המעשה - נתגלתה
3 בתורה. והטעם לזה - כי בכדי שכל דבר (תשובה
4 ומעשה וכו') יהיה לו תוקף אמיתי ונכון על-פי
5 אמיתיות הדברים - צריכה להיות הוראה מהתורה,
6 שהיא מגלה את חכמתו ורצונו של הקב"ה בכל
7 הענינים.

8 ולכן אפילו הענין שמצד גדרי העולם יש חילוק
9 אמיתי בין "שעה" ל"דורות" (כסברת אהרן) -
10 צריך זה עצמו להתגלות על-ידי התורה.

11 ולכן מספרת התורה ש"וישמע משה" (שענינו
12 תורה) הביא ל"וייטב בעיניו", ועד ש(משה) -
13 ציווה שבענין זה צריכה להיות ההנהגה כמו
14 שאמר אהרן.

15 והציווי היה באופן של הכרזה, "הוציא כרוז
16 לכל המחנה כו" - כי היות שהחילוק בין "שעה"
17 ל"דורות" (שגילה אהרן) הוא חידוש בתורה (משה)
18 כפי שהיא מצד-עצמה, לכן הודיע זאת משה באופן
19 של כרוז.

20 ויש להוסיף הטעם ל"וייטב בעיניו" דוקא, כי
21 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה⁶⁵, אפילו מצד
22 דרגת התלמוד (משה) - נעשה בזה שלימות וגדלות
23 על-ידי מעשה, ולכן "וייטב בעיניו". כי נוסף לזה
24 שמשה ראה שהחילוק בין "שעה" ל"דורות" הוא
25 האמת לפי דרגת הנבראים, נוספה על-ידי-זה
26 גדלות במשה עצמו.

27 [ועל-דרך-זה בעבודת האדם: גם מי ש"תורתו
28 אומנתו", צריך לקיים מצות צדקה⁶²].

29 ט. על-פי כל הנ"ל, יובן גם מדוע היתה יציאת
30 מצרים (ואמירת פרשת החודש) על-ידי משה
31 ואהרן:

32 בני ישראל במצרים (לפני הגאולה) היו
33 משועבדים כעבדים למצרים, ב"ערות הארץ"⁶⁶ "גוי
34 מקרב גוי"⁶⁷, ועד שהיה נדמה שבכמה ענינים הם
35 כמו המצריים, "הללו עובדי עבודה-זרה, הללו

(63) כמובן ממאחז"ל "שאלו לתורה כו" שאלו להקב"ה כו'
יעשה תשובה ויתכפר לו" (יל"ש תהלים רמז תשב. ועוד).

(64) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1345. 1350. ועוד.

(65) קידושין מ, ב.

(66) מקץ מב, ט. יב. וראה קה"ר פ"א, ד (בסופו) וראה
פירש"י לך-לך יב, יט. אחרי יח, ג.

(67) ואתחנן ד, לר. ראה גם מכתב ער"ח ניסן ש.ז.

(68) זח"ב קע, רע"ב. מכילתא בשלח יד, כח.

(69) שמו"ר פמ"ג, ח.

(70) ראה אוה"ת שה"ש ע' רס ואילך. ובכ"מ.

(71) הובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים, פסקא מצה
זו (ע' ל). וש"נ.

(72) הגש"פ פסקא ויוציאנו.

(73) הגש"פ פסקא מצה זו.

(74) תניא פמ"ו.

(75) והדמיון לגופי אוה"ע הוא (לא רק לעיני בשר למטה,
אלא) גם לגבי למעלה כביכול, שדוקא אז שייך ענין בחירה, בב'
דברים דומים ושונים זל"ז.

(76) תניא פמ"ט.

(77) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 211 ואילך. ועוד.

(78) שבת פח, ב.

35 ("עובדי עבודה-זרה וכו'")⁸⁴, כי הקב"ה יודע
 36 עתידות ויודע תעלומות וחווה מראש מה שיהיה
 37 אחר-כך, ואף-על-פי-כן הבטיח הקב"ה (ב"ברית
 38 בין הבתרים") ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁸⁵
 39 ושהוא יקדש את בני-ישראל כו', אזי הדין הוא,
 40 שהקידושין חלים, למרות ה"מומים" שבני-ישראל
 41 מקבלים, גם "מומים" חמורים.

42 ויתירה מזה: הלשון צחה וברורה ברמב"ם
 43 הוא: "שמע ורצה" לא "שמע והסכים" או "ויתר"
 44 וכיוצא בזה: מכיון שהבעל ידע על המום מלפני
 45 זה, אזי הדין הוא שלא רק שהסכים על זה, או ויתר
 46 על זה, אלא "רצה".

47 ועל-דרך-זה בנוגע להקב"ה: מכיון שידע
 48 מקודם אודות המומים שיהיו, הרי זו ראייה
 49 ש"רצה" שיהיה כן. כמבואר בכמה מקומות⁸⁶,
 50 שכל ענין המומים בא מצד זה שהקב"ה "נורא
 51 עלילה על בני אדם"⁸⁷, ורצונו של הקב"ה הוא
 52 שיהיו ענינים הפכיים, בכדי שעל-ידי-זה יתוסף
 53 (נוסף לעבודת הצדיקים) גם מעלת עבודת
 54 התשובה.

55 ואדרבה - בזה הוא רצונו האמיתי ("רצה"),
 56 כמאמר חכמינו ז"ל⁸⁸ ש"במקום שבעל-תשובה
 57 עומדים, אין צדיקים גמורים עומדים שם, ועד
 58 ש"אין יכולים לעמוד שם"⁸⁹.

59 ולכן, מבלי הבט על כל המומים והעלמות כו'
 60 ב"ערות הארץ", נהיה הנישואין שבין הקב"ה
 61 ובני-ישראל, ונישואין בשלימותם - בנין עדי עד,
 62 לעד ולעולמי עולמים, באופן ד"והיו לבשר
 63 אחד"⁹⁰, ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד⁹¹,
 64 כפי שיהיה בשלימות ובגלוי בגאולה האמיתית
 65 והשלמה על-ידי משיח צדקנו, ש"כימי צאתך
 66 מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁹².

1 יחדור בבני-ישראל כפי שהיו "מקרב גוי", ועד
 2 ש"הללו עובדי עבודה-זרה" - היה צורך שזה
 3 יעבור על-ידי אהרן, כי משה מצד-עצמו (ובני-
 4 ישראל כפי שהם כלולים במשה) הוא למעלה
 5 ממצרים⁷⁹, ובמכל-שכן מזה שהיה למעלה
 6 מהעולם בכלל, כי דרגתו "תורה", ועולם כפי
 7 שהוא בתורה, כנ"ל.

8 י. אבל עדיין צריך להבין:
 9 היתכן, שמבלי הבט על זה שהיו "מקרב גוי"
 10 ו"עובדי עבודה-זרה" (כטענת משה כנ"ל) גאלם
 11 הקב"ה?

12 ובפרט באופן ד"נגלה עליהם מלך מלכי
 13 המלכים הקב"ה" "בכבודו ובעצמו", דלכאורה:
 14 אפילו "תפילה קלה לא התפלל בתוך הכרך, לפי
 15 שהיתה מלאה גילולים" ו"דבר חמור כזה ("החודש
 16 הזה לכם") לא כל-שכן"⁸⁰ - וא"כ, איך זה ש"מלך
 17 מלכי המלכים הקב"ה" "בכבודו ובעצמו" ירד
 18 ויבוא בתוך ארץ מצרים, בעיר מצרים, בבית פרעה
 19 וכו'??!

20 ויובן זה על-פי הלכה בשיעור היומי ברמב"ם:
 21 הרמב"ם כותב⁸¹ שהמקדש אשה ואחר-כך
 22 נמצא בה מום, הרי זה תלוי האם ידע אודות המום
 23 לפני שקידשה. ואם ידע מלפני-זה ואף-על-פי-כן
 24 קידשה, הדין הוא שהיא מקודשת, כי "שמע
 25 (אודות המום) ורצה".

26 ומזה מובן בנוגע לנישואין שבין הקב"ה ובני-
 27 ישראל - "המקדש עמו ישראל על-ידי חופה
 28 וקידושין" - ביציאת מצרים ומתן-תורה⁸² [שהרי
 29 "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", מה
 30 שהוא עושה - הוא מצוה לאחרים לעשות]⁸³:

31 מכיון שעוד לפני שהקב"ה קידש את בני-
 32 ישראל, ועוד לפני שבני-ישראל הלכו לגלות
 33 מצרים - הרי ידע הקב"ה אודות ה"מומים"
 34 שיקבלו בני-ישראל במצרים בהיותם "מקרב גוי"

(84) ראה שמור"ר פמ"ג, ח.

(85) לך-לך טו, יד.

(86) ראה תו"ח תולדות, ד"ה ויתן-לך פ"י ואילך. לקו"ש ח"י"ח

ע' 395. וש"נ.

(87) תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד.

(88) ברכות לד, ב.

(89) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(90) בראשית ב, כד.

(91) ראה זח"ג עג, א.

(92) מיכה ז, טו.

(79) ראה לקו"ת נצבים מט, ב. שמשה למטה (גם כפי שהי'

במצרים כו') ה' בבחי' אצילות.

(80) פרש"י בא יב, א.

(81) הל' אישות פכ"ה ה"ב.

(82) יום חתונתו זה מתן תורה - ראה תענית כו, ב במשנה.

ועוד.

(83) תהלים קמו, יט. שמור"ר פ"ל, ט.

ואחד ביום הולדתו. כמדובר לאחרונה⁹⁶, שכדאי
שכל אחד יתחיל לנצל את ה"יום הולדת" שלו
להוספה בטוב וקדושה, תורה ומצוות כו'.

ועל-פי הנ"ל יש לומר, אחד הטעמים מדוע
לאחרונה נהיה הדבר הוראה לרבים, ועם רעש ("א
גאנצן טראסק") ופרסום כו', הגם שבדורות
שלפני-זה היה זה רק אצל יחידי סגולה ובלי
פרסום כלל - כי מכיון שנמצאים בסיום הגלות,
צריכים לגמור ולסיים את הברורים האחרונים של
עניני חול.

ויש לומר, שאחד הברורים הוא - שיהודי
מנצל את ה"יום הולדת" שלו, שמצד-עצמו הוא
יום חול, והוא מגלה איך ש"מזלו גובר"⁹⁷,
ש"מזלו" של יהודי הוא - בחינת "אין"⁹⁸, "אין
מזל לישראל"⁹⁹, ענין הביטול, ועד לבחינת "אין"
ד"יש האמיתי"¹⁰⁰, וב"יום ההולדת" שלו מגלה
שבחינת "אין" שבו גובר על הישות ומציאות שלו,
זאת-אומרת שגם כפי שהוא נמצא במציאות "יש"
למטה, הרי כל מציאותו בטלה ו"אין" להקב"ה,
ומבין ועד שמרגיש איך ששרשו הוא "אין
האמיתי"¹⁰¹.

יג. ויהי-רצון, שהברורים האחרונים של חול
בזמן הגלות, יגלו בקרוב ממש את האל"ף
(ד"אלופו של עולם") בגלות, ונעשה "גאולת" -
גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
ונחגוג את חג הפסח בירושלים עיר הקודש,
בבית-המקדש השלישי, ביחד עם "משה ואהרן
עמהם"¹⁰², ביחד עם "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁰³,
ולא עיכבן אפילו כהרף עין¹⁰⁴.

יא. אחת ההוראות שיכולים ללמוד מזה:

הענין ד"לקחת לו גוי מקרב גוי" ביציאת
מצרים - "הולדת" עם ישראל - חוזר ונשנה בימי
הפסח מדי שנה בשנה, ועל-אחת-כמה-וכמה
כשנמצאים בגלות, שכל הגלויות נקראות על שם
מצרים⁹³.

ישנה ההוראה, שגם כשיהודי נמצא בחושך
כפול ומכופל של הגלות, וחושב שנדבקו אליו
ענינים בלתי רצויים מהגלות, ואיך יוכל ליגאל מזה
— יכול ליפול ברוחו מזה וכו',

צריך לדעת שהקב"ה "שמע ורצה", הקב"ה
יודע מכל ה"מומים", ואדרבה — בני-ישראל
נמצאים בגלות ברצונו של הקב"ה, הקב"ה רצה
שיהיו במצב והיכן שיש אפשרות ל"מומים",
ומכיון שהקב"ה יודע מזה ורצה בזה — הרי זו
ראיה שהוא נמצא ביחד עם בני-ישראל (גם בגלות)
ובאופן ד"קידושין".

והכוונה בגלות היא בכדי שבני-ישראל יבררו
ויזכרו את גשמיות וחומריות העולם על-פי הוראות
התורה "להבדיל בין הקודש ובין החול" (על-דרך
כמו עבודת אהרן), ולגלות את האל"ף ד"אלופו
של עולם" (שישנו גם) בגלות⁹⁴, ועד שיעשו את
העולם כפי שהוא במקומו "עולם תורני", לכל
לראש — על-ידי-זה שאינם מתפעלים מהנסיונות
בגלות, ואדרבה - הגלות מעורר אצלם חיוזק
בהתקשרותם עם הקב"ה, על-ידי לימוד התורה
וקיום המצוות.

יב. ויש לומר עוד ענין בזה:

"יום ההולדת" של כל יהודי הוא בדוגמא
ל"יום הולדת" של כלל ישראל בשעת יציאת
מצרים: כשם שביציאת מצרים היה "לקחת לו גוי
מקרב גוי", כמו-כן הוא ב"יום הולדת" של כל
יהודי, שממצב של עיבור במעי אמו, נולד
למציאות בפני-עצמו⁹⁵.

וכשם שיציאת מצרים (הולדת כלל ישראל) הוא
על-דרך ענין עבודת התשובה, שנגאלים ממצב
ד"קרב גוי", כמו-כן צריך להיות אצל כל אחד

(93) ב"ר פט"ז, ה.

(94) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ג. ועוד.

(95) ראה גם מכתב ער"ח ניסן ש.ז.

(96) שיחות כ"ה אדר וש"פ ויקרא ש.ז. ועוד.

(97) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובקה"ע שם.

(98) אור"ת להח"מ מט, ג. סב, ב. חנוך לנער ע' 48.

(99) שבת קנו, א.

(100) ראה דרושי פסח לאדמו"ר האמצעי (ד"ה תפול עליהם,

בתור"ח בשלח רסו, א ואילך).

(101) ע"ד ובדוגמת התהוות הבריאה ע"י הקב"ה באופן של
יש מאין בכל רגע ורגע מחדש (שעהיה"א פ"א) - והרי האדם
הוא שותף להקב"ה במעשה בראשית, ושותף אמיתי פירשו -
שהוא בדומה לשותף השני (כביכול).

(102) תור"ה אחד - פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

(103) ישע"י כו, יט.

(104) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

בס"ד, שיחת ועש"ק חג הפסח ה'תשמ"ח – לאחר תפילת שחרית –

בלתי מוגה

- [כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל אם יש מי שעורך "סיום", ואחר-כך אמר:]
 א. מכיון שערב פסח הוא יום הולדתו של הרמב"ם¹ - מן הראוי לקשר את ה"סיום" שעושים בערב פסח עם ספרו של הרמב"ם². "משנה תורה".
 ובהקדמה - שבשם "משנה תורה" עצמו מודגש ענין של סיום:
 בטעם קריאת ספרו בשם "משנה תורה" - כותב הרמב"ם בהקדמתו לספרו: "לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואחר-כך קורא בזה", היינו, שהספר "משנה תורה" בא לאחר סיום "תורה שבכתב".
 ולאחרי סיום תורה שבכתב, "קורא בזה", בספרו של הרמב"ם, עד לסיומו, שאז "יודע ממנו תורה שבעל-פה כולה", סיום התורה שבכתב ושבעל-פה כולה.
 ב. ספרו של הרמב"ם - "משנה תורה", "תורה שבעל-פה" - הוא ה"פירוש" של תורה שבכתב: התחלת תורה-שבכתב היא - "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ו"פירוש" בהתחלת ספרו של הרמב"ם בנוגע לאופן ופרטי הבריאה - "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו", היינו, שענין הבריאה ("ברא")³ הוא באופן ש"כל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו".
 ו"נעוץ תחילתן בסופן"⁴ - שתכלית כוונת הבריאה ("בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "כל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם") היא - "מלאה הארץ"⁵ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁶, שזהו ה"סיום" של "משנה תורה".
 ג. ומכאן באים גם לקשר ושייכות סיום הרמב"ם עם סיום הש"ס:
 סיום ספרו של הרמב"ם - "מכסים" - הוא במ"ם סתומה, וגם סיום הש"ס - "בשלום" - הוא במ"ם סתומה, כמבואר גם ב"הדרן" הידוע של אדמו"ר מהר"ש⁷, שתורה שבעל-פה מתחילה במ"ם פתוחה ("מאימתי") ומסיימת במ"ם סתומה ("בשלום").
 ושייכות שני הסיומים (סיום הרמב"ם וסיום הש"ס) היא גם בתוכן ענינם - כי "שלום" (סיום הש"ס) לאמיתתו ובשלימותו יהיה בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז לא יהיה מקום למציאות של מנגד כלל (היפך השלום), מכיון ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", היינו, שמציאות העולם כולו תהיה "מכוסה" לגמרי, שאינה מציאות לעצמה כלל, כי כל מציאותה אינו אלא "דעה את ה'" ("אמיתת המצאו").
 ד. ומסיום הש"ס - לתחילתו, שגם בו מודגש הקשר והשייכות לתחילת ספרו של הרמב"ם:
 בטעם התחלת הש"ס במסכת ברכות - "מאימתי קורין את שמע בערבית" - איתא במפרשים⁸ שהתחלה זו אינה שייכת לסדר זרעים דוקא, כי-אם בתור הקדמה לכל ששה סדרי משנה, שהיסוד לכולם

(5) "הארץ" - שאודותה מדובר בהתחלת התורה ו"משנה תורה".

(6) ישע' יא, ט.

(7) ד"ה מאימתי תרמ"ב (קה"ת תשכ"ה). וראה סה"מ תרכ"ט ע' רה ואילך.

(8) ראה פסקי הרי"א^ז ריש ברכות (הובא ג"כ בהגהה בהקדמת פיה"מ להרמב"ם ובמלאכת שלמה ריש ברכות). וראה גם המאירי בפתיחתו (קרבן לסופה) ובהקדמתו למס' ברכות.

(1) "נולד ערב פסח כו' אחר חצי היום" (סדה"ד ד"א תתקצו), וענין זה פועל על היום כולו - שנקרא יום הולדתו.

(2) ספרו העיקרי, ספרו היחידי שכתבו בלשון הקודש.

(3) ולהעיר גם מהפירוש דתיבת "ברא" - "אין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא" (רמב"ן ר"פ בראשית), שבזה נכלל גם חידוש ההתהוות מאין ואפס המוחלט בכל רגע ורגע, כתורת הבעש"ט (שעיהו"א בתחילתו).

(4) ספר יצירה פ"א מ"ז.

- 1 הוא - "ראשית חכמה יראת ה'",⁹ תוכן הענין דקריאת-שמע ("מאימתי קורין את שמע"¹⁰), יחודו של
- 2 הקב"ה כו'.
- 3 ודוגמתו בהתחלת ספרו של הרמב"ם - "לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'", אשר על-ידי הידיעה
- 4 וההתבוננות כו' ב"מצוי ראשון", "אמיתת המצאו", נעשה הענין ד"ראשית חכמה יראת ה'", יחוד ה' כו' (התוכן דקריאת-שמע שבתחילת הש"ס).
- 5
- 6 ובפרט על-ידי ההתעסקות בענין "לידע כו'" באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה"¹¹, היינו, שגם מציאות
- 7 ה"חוצה" נעשית "מלאה" . דעה את ה' כמים לים מכסים", שאז נעשה הגילוי ד"אמיתת המצאו" באופן
- 8 ש"לא יכנף עוד מוריק, והיו ענין ראות את מוריק"¹².
- 9 ה. ויש להוסיף, שגם בתחילת הש"ס, נעוץ סיום הש"ס:
- 10 בסיום המשנה הראשונה - "להרחיק את האדם מן העבירה", אשר הריחוק לאמיתתו ובשלימותו הוא
- 11 כשמתבטלת לגמרי האפשריות לעבור על רצונו יתברך, "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"
- 12 (סיום "משנה תורה"), שלימות ענין השלום (סיום הש"ס).
- 13 ובסיום המסכת הראשונה (ברכות) - "תלמידי-חכמים מרבים שלום בעולם", ומביא כמה וכמה
- 14 פסוקים הקשורים עם תוכן ענין השלום, שבהם יש "שמונה פעמים שלום עם תיבת שלום"¹³, עד "ה'
- 15 עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", כבסיום הש"ס.
- 16 וכל זה נעשה על-ידי העסק וקיום כל עניני התורה, כפי שנתבארו בתורה שבעל-פה נכולל ובמיוחד
- 17 הלכות התורה - כסיום הש"ס עם פירוש הגמרא: "כל השונה הלכות כו'", ש"ניתנה לעשות שלום
- 18 בעולם, שנאמר¹⁴ דרכי דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום"¹⁵, עד שפועלים שלימות ענין השלום - "מלאה
- 19 הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", סיום ה"משנה תורה".
- 20 ו. וכל הוספה ב"מעשינו ועבודתינו"¹⁶ ממהרת ומקרבת עוד יותר את קיום היעודים שב"סיום" "משנה
- 21 תורה".
- 22 ובהדגשה יתירה - על-ידי פעולה של "סיום" בתורה, שמביאה לידי "סיום" נוסף, כפי שאומרים
- 23 לאחר ה"סיום": "כשם שעזרתני לסיים מסכת פלונית, כן תעזורני להתחיל מסכתות וספרים אחרים
- 24 ולסיימם".
- 25 והעיקר - שזוכים ל"סיום" אמיתי על ענין הגלות (הן הגלות הפרטי והן הגלות הכללי), ויתירה מזה
- 26 - באופן ד"אתהפכא חשוכא לנהורא"¹⁷, שבאותיות "גלות" עצמן "מכניסים" אות אל"ף, "אלופו של
- 27 עולם", שעל-ידי-זה נעשה מ"גלות" - "גאולת"¹⁸.
- 28 ו"כן תהיה לנו" - גאולת כל אחד ואחד מאתנו, בתוככי גאולת עם ישראל, עד לגאולת העולם כולו.
- 29 ובפשטות - שהקב"ה מלקט את כל בני-ישראל "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"¹⁹, ומביא
- 30 את כולם ל"מקדש אדניי כוננו ידיך"²⁰, ב"ציון", אשר "הוא יכוננה עליון"²¹,
- 31 במהרה בימינו ממש, ממש.

(9) תהלים קיא, יו"ד.

(10) שבזה נכלל גם עצם החיוב דק"ש, אלא שניתוסף גם זמן הקריאה - "מאימתי קורין כו'".

(11) ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ואילך. ועוד.

(12) ישע' ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(13) ש"ך עה"ת ראה יד, ג. וראה שיחת י"ט כסלו תשמ"ב סל"ח ואילך (התוועדות ח"ב ע' 538 ואילך).

(14) משלי ג, יז.

(15) רמב"ם הל' חנוכה בסופו.

(16) תניא רפ"ז.

(17) ראה זח"א ד, א.

(18) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

(19) וילך לא, יב.

(20) בשלח טו, יז.

(21) תהלים פז, ה.

בס"ד. שיחת ועש"ק חג הפסח ה'תשמ"ח – לאחר תפילת מנחה –

בלתי מוגה

א. זמן הקרבת קרבן פסח הוא - "בארבעה עשר לחודש ניסן אחד חצות"¹, "אחר תמיד של בין הערביים"², ודוגמתו בזמן הזה - "ונשלמה פרים שפתינו"³ - ערב פסח לאחר תפילת מנחה שהיא כנגד תמיד של בין הערביים⁴, שלכן אומרים אז "סדר קרבן פסח", שבו נתבארו כל פרטי הקרבת הפסח, מתחילתו ועד סיומו.

ואחר-כך באים לסיום ושלמות הענין - אכילת הפסח בליל הפסח, ש"לא בא מתחילתו אלא לאכילה"⁵ [היינו, שכל עניני עבודת קרבן פסח, החל מהענין ד"משכו וקחו לכם"⁶, עד לשחיטת הפסח, הזאת הדם וכו', תכליתם ושלמותם היא - אכילת הפסח בליל הפסח], אשר על זה נאמר⁷ "וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם גו'", היינו, שעומדים מוכנים לצאת מן הגלות אל הגאולה.

ובפרטיות יותר – על-פי המבואר ב"המשך וככה" תרל"ז (הנקרא בכמה מקומות בשם "וככה הגדול"⁸) לאדמו"ר מהר"ש (שענינו "לכתחילה אריבער"⁹) פרטי הענינים ד"מתניכם חגורים וגו'" בעבודת ה'.

ולהעיר, שענין יציאת מצרים (כולל גם "וככה תאכלו אותו, מתניכם חגורים גו'") בעבודה הרוחנית ישנו גם בכל השנה כולה, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁰ "בכל דור ודור וכל יום ויום, חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים", אבל אף-על-פי-כן, מובן וגם פשוט שענין זה הוא בהדגשה יתירה ביום המיוחד בשנה לענין יציאת מצרים - ליל הפסח, וההכנה לזה - בערב פסח, אף-על-פי שנמצאים עדיין לפני אמירת ההגדה בדיבור, ואכילת הפסח בפועל.

ב. והנה, בעמדנו בזמן הקרבת הפסח - הרי זה הזמן המתאים לבאר ענין בלתי מובן בנוסח "סדר קרבן פסח" (שאומרים לאחר תפילת מנחה), שסיומו וחותרו - "ואם הפסח נמצא טריפה, לא עלה לו עד שמביא אחר" (כמוזכר לעיל¹¹).

לכאורה אינו מובן:

(א) ידוע הכלל¹² ש"מסיימים כטוב", ואילו בנידון-דין, הסיום "נמצא טריפה, לא עלה לו עד שמביא אחר", אינו טוב הנראה והנגלה לעיני בשר?

(ב) ונוסף לזה, מקומו של דין זה - אפילו לולי הטעם ד"מסיימים בטוב" - הוא בתחילת הענין, לפני ההקדמה, שהרי תוכנו של דין זה הוא בדוגמת החיוב לבדוק את הקרבן ממומין לפני ההקדמה¹³, ואם נמצא בו מום צריך להביא אחר (עוד לפני ההקדמה), שאז מתאים להוסיף גם דין דוגמתו ב"נמצא טריפה"¹⁴. ומדוע נאמר זה בסיום הענין דוקא?

(10) פסחים קטז, ב - במשנה. ע"פ הוספות אדה"ז בתניא רפמ"ז.

(11) שיחת ש"פ ויק"פ בהשלמות לסי"א.

(12) ראה ברכות לא, א. פירש"י סוף איכה. תוס' סוף נדה.

(13) פסחים צו, א. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"א ה"ט.

(14) וי"ל, שביחס להקב"ה, גם "טריפה" הוא בכלל מומים גלויים. ומזה נמשך גם אצל ישראל - מכיון שבחג הפסח מודגש הקשר והשייכות של ישראל עם "מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו", בחי' שלפני הצמצום, עד לבחי' עצמותו שלמעלה מכל תוארים, גילויים והשפעות כו' (ראה סה"מ אעת"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד).

(1) רמב"ם ריש הל' קרבן פסח.

(2) רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"א ה"ד.

(3) הושע יד, ג (ובמפרשים שם). שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ב)

סוס"א.

(4) ברכות כו, ב.

(5) פסחים עו, ב - במשנה.

(6) בא יב, כא.

(7) שם, יא.

(8) ראה ב"פתח דבר" של ההמשך.

(9) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריו.

- 1 ועל כן צריך לומר, שבסיום זה ישנו ענין טוב גם בגלוי - ככל עניני התורה, אשר "דרכיה דרכי נועם
- 2 וכל נתיבותיה"¹⁵ שלום¹⁶,
- 3 ואדרבה, מכיון שבגלוי ובחיצוניות נראה הענין באופן בלתי-רצוי, הרי זו הוכחה שיש בו טוב הכי
- 4 נעלה - על-דרך ובדוגמת כללות ירידת הגלות, אשר לא זו בלבד שעלידה באים לעילוי גדול יותר,
- 5 אלא יתירה מזה, שהגלות עצמו נהפך לגאולה, שכן כשממשיכים האל"ף ("אלופו של עולם") ב"גלות",
- 6 אזי נעשה "גאולה"¹⁷, היינו, שארבע האותיות ג' ל' ו' ת' הן חלק מענין הגאולה (ובהעדרם - חסר
- 7 כביכול בענין הגאולה), באופן ד"לילה כיום יאיר"¹⁸, "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא"¹⁹,
- 8 וענין זה נעשה לאחר הקדמת כל פרטי עבודת קרבן פסח, שלכן זה נאמר בסיום "סדר קרבן פסח",
- 9 כדלקמן.
- 10 ג. ויובן בהקדים דיוק הלשון "ואם הפסח נמצא טריפה, לא עלה לו":
- 11 לכאורה, הלשון הרגיל בכגון-דא הוא "אם הפסח נטרף (או נתברר שטריפה) לא יצא ידי חובתו",
- 12 ומדוע נאמר לשון בלתי רגיל, (א) "אם הפסח נמצא טריפה", לשון מציאה, (ב) "לא עלה לו", לשון
- 13 עליה?
- 14 ונקודת הביאור בזה - שבלשון זה מרמז מעמדו ומצבו של יהודי בסיום עבודת ההכנה לחג הפסח
- 15 (ערב פסח לאחר חצות). כלומר, בסיום כללות מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות כהכנה לגאולה, כשעומד
- 16 מוכן לצאת מן הגלות אל הגאולה ("מתניכם חגורים גו'"), שמרגיש שכל העילויים שהשיג על-ידי
- 17 עבודתו בזמן הגלות, אינם בערך כלל למעמד ומצב הגאולה, כדלקמן.
- 18 ד. "הפסח נמצא":
- 19 "פסח" - מלשון דילוג וקפיצה, כמו שכתוב²⁰ "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" - מורה על הדילוג
- 20 והקפיצה מן הגלות אל הגאולה, דמכיון שכבר נסתיימה כללות העבודה בזמן הגלות, לכן מוכן הוא
- 21 לדלג ולקפוץ מן הגלות אל הגאולה.
- 22 "נמצא" - לשון מציאה - מורה על מעמד ומצב הקשור עם ביאת משיח צדקנו, כמו שכתוב²¹ "מצאתי
- 23 דוד עבדי", וכמאמר רבותינו ז"ל²² "שלשה באים בהיסח הדעת²³.. מציאה ומשיח כו'".
- 24 ועל-פי-זה יש לבאר הפירוש ("אם) הפסח נמצא" - שעבודתו של יהודי בענין הפסח, סיום העבודה
- 25 בזמן הגלות, עד לדילוג וקפיצה אל הגאולה, היא באופן של מציאה, היינו, שמאיר אצלו הענין ד"מצאתי
- 26 דוד עבדי", גילוי בחינת ה'יחידה', "א משיח איד", שאז כל עניניו הם באופן של מציאה - "נמצא" דייקא,
- 27 ולא "נתברר" וכיוצא בזה, למעלה מענין של בירורים כו', מכיון שנעשה אצלו גילוי בחינת ה'יחידה',
- 28 "מצאתי דוד עבדי".
- 29 ה. "ואם הפסח נמצא - טריפה":
- 30 "טריפה" - "ובשר בשדה טריפה"²⁴ - מרמז על כללות ענין הגלות, שנמצאים בשדה שיש בו חיות
- 31 טורפות, וצריך להזהר מהם. ולא עוד, אלא שכדי שיהיה "פדה בשלום נפשי"²⁵, צריך להיות ביטול
- 32 מציאותם לגמרי, כמו שכתוב²⁶ "והשבתי חיה רעה מן הארץ".

(22) סנהדרין צז, א.
(23) ואין זה בסתירה לכך שנשיא דורנו "הרעיש" ללא הרף
(געהאלטן אין אין שטורעמען) שיש לדרוש את הגאולה, "עד
מתי", "מתי יבוא", "כלו כל הקיצין", "דאלאי גלות", וכו' וכו'
- כי הענין ד"היסח הדעת" הוא לגבי בחי' הדעת דלעתיד-לבוא.
(24) מפשטים כב, ל.
(25) תהלים נה, יט.
(26) בחוקותי כו, ו.

(15) לא רק "דרכים", אלא גם "נתיבות" - שאינן דרכים
סוללות וגלויות, ודוגמתו בתורה - דרשות נעלמות (ראה אוה"ת
נ"ך עה"פ (ע' תקנה ואילך)).
(16) משלי ג, יז. רמב"ם הל' חנוכה בסופן.
(17) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.
(18) תהלים קלט, יב.
(19) ראה זח"א ד, א.
(20) שה"ש ב, ח.
(21) תהלים פט, כא. וראה ב"ר פכ"ט, ג.

ובזה גופא - לא רק ביטול מציאותם, "מעבירן מן העולם"²⁷, אלא יתירה מזה, "משביתן שלא זיקן"²⁷, היינו, שנשארת מציאותם של המזיקין, אלא שמתהפכים לטוב, על-דרך מה שכתב הרמב"ם²⁸ "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה".

ולכן, כשעבודתו של יהודי בסיום זמן הגלות, כשצריכים לדלג מן הגלות אל הגאולה ("פסח"), היא באופן שמאיר אצלו כבר הענין ד"מצאתי דוד עבדי" ("נמצא") - אזי הוא מרגיש שכל עניניו הם עדיין בגדר "טריפה" (מכיון שעדיין לא בטלה האפשרות ד"בשר בשדה טריפה", על-ידי שלילת מציאות המזיקים והפיכתם לטוב).

ומוסיף, "לא עלה לו" - לשון עליה:

כי במשך העבודה בזמן הגלות היו ריבוי עליות, הן מצד העבודה באופן של אתערותא דלתתא, הן מצד המשכת וגילוי אתערותא דלעילא שעל-ידי אתערותא דלתתא, ועד לאתערותא דלעילא שאינה נמשכת על-ידי אתערותא דלתתא, כ"אם ש"ש"א באתר שלים"²⁹.

ולאחרי כל העליות כו' - הרי כשמשווים כל זה לגבי דרגתם של ישראל בזמן הגאולה [כימי צאתך מארץ מצרים]³⁰, ועל-אחת-כמה-וכמה בגאולה העתידה, כאשר "נעשה לפניך . . . כמצות רצונך"³¹, ובאופן תמידי, גאולה שאין אחריה גלות, שלילת אפשרות הגלות לגמרי³² - "כאפט מען זיך" ש"ל³³ עלה לו", היינו, שאין זה ענין של עליה ("עלה" דייקא), מכיון שאין זה בערך כלל לעליה האמיתית, בזמן הגאולה.

ו. "עד שמביא אחר":

"אחר" - מורה על עבודה אחרת לגמרי, סדר העבודה דלעיתיד-לבוא.

ויש לומר, שמה שכתוב "מביא אחר" הוא ענין נעלה יותר מה"אחר" שעליו אומרים בהגדה "אני הוא ולא אחר":

ה"אחר" שנזכר בהגדה, קאי על דרגה נעלית ביותר, שהרי לאחר ש"אומרים" "אני ולא מלאך, אני ולא שרף, אני ולא השליח", מוסיפים גם "אני הוא ולא אחר", "אחר" שלמעלה גם מ"מלאך" "שרף" ו"שליח". וכידוע הפירוש ש"אחר" (דרגה הרביעית) קאי על עולם האצילות³⁴.

ואף-על-פי-כן, שוללים הענין ד"אחר", "אני הוא ולא אחר", כי גם עולם האצילות הוא בגדר "עולם", ולא עוד, אלא שאפילו בגדרים ד"עולם" יש עולמות נעלים ממנו (עולמות האין-סוף כו'), ועל-אחת-כמה-וכמה שעולם האצילות אינו בערך לדרגת האלקות שלמעלה לגמרי מגדר "עולם" - "אני הוא ולא אחר".

אמנם, מכיון שכאן (לא שוללים הענין ד"אחר", אלא אדרבה) נאמר "מביא אחר", על כן צריך לומר, ש"אחר" זה הוא למעלה מה"אחר" ששוללים ב"אני הוא ולא אחר".

[ויש לומר, ש"מביא אחר" קשור עם בחינת "אחר" של עבודת התשובה - כידוע פירוש ה'צמח צדק'³⁴ (בעל ההילולא די"ג ניסן) כמו שכתוב³⁵ "יוסף ה' לי בן אחר", שעל-ידי עבודת התשובה עושים מ"אחר" "בן", כולל - שגם ה"בן" מתעלה לדרגה נעלית יותר, "מביא אחר").

ויתירה מזה יש לומר - ש"מביא אחר" הוא למעלה גם מבחינת "אני (ולא אחר)", כביכול, כי מזה גופא שיש צורך לשלול "אני הוא ולא אחר", מוכח, שגם בחינת "אני" היא עדיין בערך ל"אחר" שנשלל

- הרי זה באופן שאותיות אלו עצמן שוללות אפילו אפשרות לענין של גלות.

(33) סה"מ תש"ה ע' 150.

(34) ראה אוה"ת ויצא עה"פ (רכ, א ואילך). ועוד.

(35) ויצא ל, כד.

(27) תו"כ עה"פ.

(28) הל' תעניות בסופן.

(29) ראה לקו"ת שה"ש כד, א ואילך. ובכ"מ.

(30) מיכה ז, טו.

(31) נוסח תפילת מוסף.

(32) ואף שנת"ל שבתוכה "גאולת" ישנן גם האותיות ד"גלות"

- 1 ("ולא אחר"), ולכן "מביא אחר" קאי על בחינה אחרת לגמרי ב"אחר", "אחר" שאין לו שייכות וערך
- 2 כלל (אפילו לא באופן של שלילה) לכל שאר הענינים.
- 3 ז. על-פי-זה מובן שסיום "סדר קרבן פסח" הוא בטוב הגלוי, עד לטוב הכי נעלה - שמגיעים לזה
- 4 לאחר כל פרטי הענינים שלפני-זה, לאחר הקרבת תמיד של בין הערביים, ולאחרי הקרבת הפסח (על-ידי
- 5 "ונשלמה פרים שפתינו").
- 6 וענין זה נעשה היסוד לעבודת שבעת ימי הפסח - החל מהענין ד"מצות יאכל את שבעת הימים"³⁶,
- 7 דקאי על שלימות עבודת האדם בבירור שבע המדות, ועל-ידי-זה נעשה "לא יראה לך חמץ ולא יראה
- 8 לך שאור בכל גבולך"³⁶, שבאים לדרגה הכי עליונה שאין מקום ואפשרות כלל לענין של "חמץ"
- 9 ו"שאור", כמדובר לעיל בארוכה³⁷.
- 10 וטעם הדבר - מכיון שנמצאים כבר לאחר המציאה ("הפסח נמצא") ד"מצאתי דוד עבדי", שאז
- 11 העבודה היא באופן אחר לגמרי, "מביא אחר", למעלה אפילו מ"אני הוא ולא אחר", כנ"ל.
- 12 ח. ויהי-רצון - והוא העיקר - שמסיימים את ההכנה לצאת מן הגלות אל הגאולה, באופן ד"מתניכם
- 13 חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם", מתוך "חפזון", "כימי צאתך מארץ מצרים"³⁰.
- 14 ואף שבגאולה העתידה נאמר "לא בחפזון תצאו"³⁸, אלא "בשובה ונחת תושעון"³⁹ - הרי הענינים
- 15 הטובים ד"חפזון" יהיו גם בגאולה העתידה (ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז, ועד לדרגה שלמעלה
- 16 מ"שאת" ו"עוז" לגמרי).
- 17 וראיה לדבר - שמזכירים יציאת מצרים גם לימות המשיח⁴⁰, מצד גודל העילוי שבעבודה באופן של
- 18 אתכפיא אפילו לגבי העבודה דאתהפכא⁴¹, והרי העבודה דאתכפיא קשורה עם ענין ה"חפזון", כמבואר
- 19 ב"המשך וככה" הנ"ל, ובכמה מקומות.
- 20 ועל-אחת-כמה-וכמה שההכנה לצאת מן הגלות אל הגאולה צריכה להיות באופן של "חפזון", בפועל
- 21 ובגלוי, כפי שמוכן ונראה גם לתינוקות (שצריכים להשתדל "שלא ישנו"⁴²) ש"מתניכם חגורים נעליכם
- 22 ברגליכם ומקלכם בידכם", שעומדים מוכנים לצאת לדרך - מן הגלות אל הגאולה.
- 23 ט. ובהמשך לזה - יש לקשר גם עם ענין של מעשה בפועל:
- 24 הענין ד"מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם", יציאה לדרך כו' - מודגש ביותר אצל
- 25 השלוחים, שהולכים למקום רחוק כו'.
- 26 ולכן, בעמדנו בערב פסח לאחר חצות, זמן הקרבת הפסח, ובסמיכות ממש לזמן אכילת הפסח באופן
- 27 ד"מתניכם חגורים גו'" - הרי זה הזמן המתאים להכריז על השתתפות בפעולתם של השלוחים (אלו שהם
- 28 שלוחים בפועל בערב פסח, ולפני-זה כו') ממקום המשלח - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - כאן
- 29 בברוקלין, בסכום של אגף.
- 30 ועל-ידי-זה יתוסף בעבודתם של השלוחים, החל מהעבודה הקשורה עם ימי הפסח, כולל גם
- 31 חול-המועד, שביעי של פסח ואחרון של פסח, עד ליסעודת משיח' באחרון של פסח⁴³, כולל גם בארץ
- 32 ישראל, ששם יערכו סעודת משיח בשביעי של פסח, וגם בקביעות שנה זו ששביעי של פסח חל בערב
- 33 שבת - בוודאי ימצאו אופן המתאים לערוך 'סעודת משיח' בו ביום, ולהמשיך ולהוסיף - באופן ד"כפלים
- 34 לתושיה"⁴⁴ - ביום השבת שלאחרי-זה.

המשך בעמוד ק"ז

ורש"נ.

(36) בא יג, ז.

(37) ד"ה ויאמר ה' גו' די"ג ניסן.

(38) ישע"נב, יב.

(39) שם ל, טו.

(40) ברכות יב, סע"ב.

(41) ראה ד"ה כימי צאתך תשמ"ב פ"ו (סה"מ מלוקט ח"ב).

(42) שו"ע אדה"ז או"ח רסתע"ב. ועוד.

(43) שבהם יהי' המשך הדיבור - בלי נדר, עד לאופן שלמעלה

מנדר כו' - בכל הענינים האמורים.

(44) ל' הכתוב - איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

בס"ד. שיחת* ליל ב' רחג הפסח, ה'תשח"ו.

...טז. "אילו קרע לנו את הים ולא העבירונו בתוכו בחרבה דינו":

לפני חג הפסח הביאו לי הגדה⁹⁰ שיש עליה הסכמה של אדוני-אבי-מורי-ורבי ז"ל. בהגדה זו מפרש פיסקא הנ"ל, ולא העבירונו בתוכו "בחרבה", רק שהיה רפש וטיט, דינו. פירוש זה מקורו באבודרהם.⁹¹ וצריך להבין, מהו גודל המעלה כל כך בזה שהעבירונו בחרבה, ולא במעט רפש וטיט כלשון האבודרהם? ובפרט ששאר המעלות טובות' שחושב כאן הם מעלות נפלאות ביותר, וכמו יציאת מצרים, קריעת ים סוף, מתן תורה, כניסה לארץ ישראל ובנין בית הבחירה. ואיזו תפיסת מקום יש לגבי המעלות הללו, מה שהעבירונו בחרבה בלא תערובת מעט רפש וטיט?

ויוכן זה בהקדים המבואר ב'דברי אלקים חיים'⁹¹ ענין קריעת ים סוף. ים הוא עלמא דאתכסיא, ויבשה הוא עלמא דאתגליא. וענין קריעת הים, "הפך ים ליבשה"⁹², הוא, אשר בחינת עלמא דאתכסיא האיר בגילוי ממש כמו עלמא דאתגליא.⁹³

ב' בחינות אלו – עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא – ישנן בעבודה בנפש האדם. כל אחד ואחד, בשעת התפילה הוא בהתעוררות טובה, ובמשך כל היום אין נרגשת אצלו ההתעוררות שבתפילה, ונשאר בהעלם. כי, גם כאשר עבודתו בתפילה פועלת על הנהגתו שבכל היום, אשר הנהגתו היא כדבעי, מכל-מקום, יש חילוק גדול גם אצלו בין כל היום לשעת התפילה, כי בתפילה הוא בביטול לגמרי לאלקות, ובפרט בהשתחוואות שבתפילה⁹⁴, וטוב זה בהעלם הוא במשך היום.

וזהו ענין קריעת ים-סוף, אשר המכוסה יאיר בגילוי, ובעבודת האדם הוא אשר במשך כל היום יהיה בביטול לאלקות כמו בשעת התפילה.

ועל-דרך סגנון פירוש הבעל-שם-טוב⁹⁵ על הפסוק⁹⁶ "שויתי הוי' לנגדי תמיד", יש לומר: "שויתי", כל הענינים הם בהשוואה. גם בעניני הרשות, "בכל דרכיך" – "דעהו"⁹⁷ כמו בעניני תורה ותפילה⁹⁸, כי – "הוי' לנגדי תמיד".

יז. אמנם, בזה גופא, ב' אופנים:

א) הביטול במשך כל היום לאלקות (כמו בשעת התפילה) הוא רק בפועל. זאת אומרת שבאמת, בנפשו פנימה, יש בו עדיין ישות, אלא שמצד הביטול שפעל בתפילתו שמאיר אצלו בגילוי, לא נרגש הישות.

והיינו אשר קריעת הים והפיכתו ליבשה הוא אצלו רק בהנוגע לפועל, אבל לא נהפך הים ליבשה, כי בפנימיות נפשו נשאר שהוא לא דומה כלל בשעת התפילה לשאר משך היום.

ב) הביטול במשך כל היום הוא בכולו – בהנוגע לפועל וגם בפנימיותו – גם מתקיים בו "שויתי הוי' לנגדי תמיד".

ריחוק הערך בין שני אלו – מובן מריחוק הערך שבין הבינוני ואפילו צדיק שאינו גמור ובין צדיק גמור. בבינוני ואפילו בצדיק שאינו גמור, נמצא רע, אלא שכפוף ובטל הרע לטוב מחמת מיעוטו, ולכן נדמה לו כי ויגרשהו וילך לו כולו לגמרי. ובצדיק גמור אין בו רע כלל⁹⁹.

100. וש"נ) – מהנחה בלתי מוגה.

94) ראה תניא פל"ט (נג, א).

95) צוואת הריב"ש בתחלתה, עיי"ש.

96) תהלים טז, ח.

97) משלי ג, ו.

98) עיין רמב"ם הל' דעות ספ"ג, וטושו"ע או"ח סרל"א: ומי

שנוהג כן עובד את בוראו תמיד.

99) תניא פ"י.

90) צוף אמרים ע"י רמ"ח קליינמאן, ווארשא תרפ"ד. ההסכמה מיום י"ב שבט תפא"ר לפ"ק (צילום ההסכמה – בתולדות לוי"צ ח"ג ע' 858).

91) ראה תו"א בשלח סב, א. לקו"ת צו יד, ג. טז, ד. ובכ"מ.

92) תהלים סו, ו.

93) וענין זה הוא חידוש גדול כ"כ עד שאומרים על זה הלשון

"קשה" – "קשה בקריעת ים סוף" (פסחים קיח, א. סוטה ב, א.

וש"נ) – שגם לגבי למעלה הרי זה נקרא "קשה" כביכול, כיון

שע"פ סדר השתלשלות אין מקום לענין זה (ראה לקו"ש ח"כ ע'

- 1 יח. וזהו אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה, אלא במעט רפש וטיט, דיינו:
- 2 קריעת הים באופן שנשאר חלק מהמים במציאות מים (שזהו ענין רפש וטיט) מורה, אשר אף שנהפך
- 3 הים ליבשה, מכל-מקום, אי-אפשר לכל הטוב להתגלות – כיון שיש עדיין אחיזה ומציאות הרע באותו
- 4 מקום. והוא אופן א' הנ"ל – בינוני, ואפילו צדיק שאינו גמור.
- 5 וגם על זה אומרים דיינו, כי היו מושקעים במ"ט שערי טומאה¹⁰⁰, ומוכרחים היו לברוח העם¹⁰¹,
- 6 והעברה לדרגת בינוני, שלא יעבור עבירה לעולם וכו'¹⁰², הרי זו עליה נפלאה, ובפרט לעבור לדרגת
- 7 צדיק שאינו גמור, שהוא מדריגה נעלית ביותר, עד שעל-זה נאמר בראת צדיקים כו' אהב"ת כו' עולמך
- 8 תראה בחיך כו'¹⁰³.
- 9 וזהו "כמה מעלות טובות למקום עלינו", הן עצם קריעת הים והן שהעבירנו בחרבה¹⁰⁴ – כי בזה
- 10 נתנו לנו את הכח להפך את הרע כולו לטוב, לא רק בפועל, כי אם גם בפנימיות, אשר גם בנפשו פנימה
- 11 יהיה "שויתי הוי' לנגדי תמיד".

* * *

- 12 יט. "כמה מעלות טובות למקום עלינו":
- 13 סיפר¹⁰⁵ כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר המאמר הראשון שחזר אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן
- 14 היה המאמר 'דיבור המתחיל' כמה מעלות טובות למקום עלינו, שאמרו אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש
- 15 נשמתו-עדן בשבת הגדול שנת תרל"ג¹⁰⁶.
- 16 זאת אומרת אשר כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן התחיל לחזור 'דברי אלקים חיים' קודם היותו לבר מצוה,
- 17 כי נולד בשנת כתר"א עילאה – תרכ"א – ובשנת תרל"ג היה עדיין לפני בר מצוה.
- 18 – כנראה, אמרו מאמר זה כ"ק אדמו"ר מהר"ש גם בשנת תרמ"ב, וגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
- 19 נשמתו-עדן בשנות נשיאותו, וקרוב לודאי אשר בתוספת נופך משלו.
- 20 בשנת תרל"ג כשחזר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) את המאמר לפני כ"ק אדמו"ר מהר"ש, אמר לו אשר
- 21 כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' פירש:
- 22 "כמה מעלות טובות למקום עלינו" – המעלות טובות אשר למקום הם עלינו, דורך אונז[=על-ידינו],
- 23 כי אצלו יתברך הרי "כחשיכה כאורה"¹⁰⁷, ורק לנו זה נוגע.
- 24 (ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) החידוש שבפתגם זה הוא אשר המעלות הטובות אינן רק בשבילנו –
- 25 צוליב אונז – אלא שזה גם נעשה על-ידי עבודתנו – דורך אונז.
- 26 כ. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר את המאמר 'דיבור המתחיל' כמה מעלות טובות למקום עלינו (ובסוף
- 27 המאמר ביאר את הפתגם הנ"ל).

* * *

כידוע שאין דור ללא ל"ו צדיקים, ועד ש"תמינסר אלפי צדיקי קיימי קמי' קוב"ה" (סוכה מה, ב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1235 ואילך), ומ"מ, משיח עדיין לא בא. וזוהי מוכח, שמדריגת צדיק גמור לא נמשכה בגילוי ממש (מהנחה בלתי מוגה).
(105) שיחת ליל ב' דחג"פ תרח"ץ בסופה (סה"ש תרח"ץ ע' 105).
(106) נדפס בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קצז ואילך. וש"נ.
(107) תהלים קלט, יב.

(100) זו"ח ר"פ יתרו. ועוד.
(101) עיין תניא ספלא.
(102) ראה תניא רפי"ב.
(103) תניא פי"ד.
(104) והיינו, שגם הענין ד"העבירנו בחרבה" נמנה בין כל ה"מעלות טובות", כיון שגם זוהי מעלה נפלאה – בדוגמת מעלת צדיק גמור שהוא נעלה יותר באין-ערוך מצדיק שאינו גמור. ולהעיר גם ממש בתיקוני זהר (ראה זו"ח ס"פ נח) שאם הי' צדיק אחד כדבעי הי' בא משיח, והרי ישנם צדיקים בכל דור,

כא. "צפון":

"צפון" קשור ב"יחזק".

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹⁰⁸ אשר ראה שאביו כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן שבר את האפיקומן לחמש חתיכות, אבל לא ידע בבירור אם זה בדיוק, עד שראה פעם אשר האפיקומן נשבר לשש חתיכות והניח חתיכה אחת הצדה. ושאל אז אצל אביו הטעם על-זה, ואמר לו: אז מען וויל אלץ וויסן ווערט מען געך אלטן=כשרוצים לדעת הכל, מזדקנים מהר¹⁰⁹.

למחרת הלכו שניהם ביחד, בשעת ההליכה נאנח כ"ק מו"ח אדמו"ר. ואמר לו אביו: כל כך נוגע לך הדבר – וביאר לו אז את הטעם:

המצה האמצעית היא כנגד יצחק, ולכן אותיות יחזק הם מאותיות יצחק, ואפיקומן הוא חסד דאברהם, כי אפיקומן הוא אפיקו מן, השפעת מזון, ואברהם היה משפיע לכל ואפילו לערביים, ויצחק הוא בחינת עליה, וצריך להמשיך מדריגת יצחק שהיא עליה, בכלים. ולכן צריכה להיות השבירה במצה האמצעית, לשבור ה'גבורות דיצחק'. והשבירה הוא לה' חלקים כנגד ה' גבורות כידוע, ולהמתיק ה' גבורות בחסד דאברהם.

כב. כ"ק אדמו"ר מהר"ש נשמתו-עדן לקח למלמד לבניו (הרב זלמן אהרן ואדמו"ר נשמתו-עדן) את ר' שלום קיידיאנער¹¹⁰. הוא היה למדן גדול וכו'.

פעם¹¹¹ שאל ר' שלום אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש, מפני מה צריך להצפין את האפיקומן. וענה לו לפי שכתוב בהגדה צפון. ושאל שוב: אם כן, לא יהיה כתוב בהגדה צפון ולא יצטרכו להצפין? וענה לו, הוא נתינת כח לבער את הצפון בלבו של אדם הוא היצר-הרע, ככתוב¹¹² "ואת הצפוני ארחיק גוי", שאפיקומן נותן כח על זה, כי האפיקומן אין בו טעם, כן העבודה עם נפש הבהמית אינה צריכה להיות בטעמים שכליים, רק בגזירות – ניט ניט, יע ניט. היינו מה שאין צריך להיות – אינו צריך להיות. ומה שצריך לעשות – צריך לעשות.

(ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) הרי הקושיא במקומה עומדת.

היצר-הרע הלא נקרא בכמה שמות, ואם כן היה אפשר לבחור בשם אחר של היצר-הרע, ובמילא לא יצטרכו להצפין את האפיקומן?

אך הענין הוא, כי יש רע הגלוי ורע הנעלם. וזהו ענין צפון, שצריך לתקן לא רק את הרע הגלוי, כי אם גם את הרע הנעלם – צפוני.

זאת אומרת, אשר גם אם פעל בעבודתו שאינו מרגיש בנפשו רע כלל, מכל-מקום אין זה מספיק עדיין, כי אפשר אשר נשאר עדיין בתוכו רע בהעלם.

[ויש⁴ בזה כמה מדריגות: יש מי שהוא שלם במחשבה דיבור ומעשה, אבל הכוחות שכל ומדות אינם כדבעי. ויש מי שאצלו גם הכוחות הם כדבעי, אבל, רק כוחות הגלויים בלבד, וצריך לידע מה נעשה עם הכוחות הנעלמים, ועד – בעומק יותר – שצריך לידע מה נעשה עם עצם הנפש].

וכמבואר בכמה מקומות¹¹³ מה שאמר רבן יוחנן בן זכאי "איני יודע באיזו (דרך) מוליכים אותי"¹¹⁴, דלכאורה, איך היה יכול לחשוב כן, הרי לא הניח דבר גדול ודבר קטן, וכל המעלות שמנו עליו חכמינו ז"ל¹¹⁵, ואיך היה יכול להיות בספק כזה? והענין הוא, אשר כחות הגלויים אינם הוראה על עצם הנפש. ואפשר אשר כחות הגלויים יהיו בטוב, ועצם הנפש – בעמקי הקליפות.

(112) יואל ב, כ.

(113) ראה לקו"ת ויקרא (הוספות) נ, סע"ד. וראה גם תו"מ

ח"ב ע' 224. וש"נ.

(114) ברכות כח, ב.

(115) ר"ה לא, סע"ב. סוכה כח, א. ועוד.

(108) שיחת ליל א' דחג"פ תרח"ץ ס"ג (סה"ש תרח"ץ ע'

261). נעתק בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יא.

(109) הנהגה זו – שאדני"ע לא השיב – היתה פעמים רבות

(מהנחה בלתי מוגה).

(110) ראה סה"ש תש"ז ע' 82. וש"נ.

(111) שיחת ליל ב' דחג"פ תרח"ץ ס"י (סה"ש תרח"ץ ע' 226).

- 1 כג. אף שכוחות הגלויים אינם הוראה על עצם הנפש, ואם כן, לכאורה, איך אפשרית העבודה דצפון
- 2 – בירור רע הנעלם, הרי כל העבודה היא בכוחות הגלויים בלבד?
- 3 הנה באמת, על-ידי ההתעסקות בפנימיות התורה, היא מאחדת את העוסק בה עם עצמותו יתברך.
- 4 על-ידי סתים דנשמתא, סתים דאורייתא, צפון דתורה¹¹⁶ – סוף-סוף מגיעים ואפשר לתקן גם את עצם
- 5 הנפש.
- 6 וכסיפור הידוע¹¹⁷ אשר אדמו"ר הזקן אמר פעם לאחד: על מי אתה בוטח, אם עלי – הרי לא תדע
- 7 אפילו את הדרך לגן-עדן שלי.
- 8 ואמר כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' (שהיה באותו מעמד) שהיא מדריגה נעלית יותר מרבן יוחנן בן זכאי
- 9 שאמר ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, ואדמו"ר הזקן היה בטוח שיהיה בגן-עדן.
- 10 כד. כשאוכלים את האפיקומן שהוא זכר לפסח – שזהו הכנה לגאולה העתידה, צריך מקודם לתקן
- 11 גם את הרע הנעלם. ואין מספיק כל עבודת ה"סדר" שעד "צפון", כי צריכה להיות העבודה גם עם צפון
- 12 ועצם הנפש.
- 13 ועל-ידי-זה זוכים – "לשנה הבאה¹¹⁸ בירושלים", שלימות דוקא, "ונאכל שם מן הפסחים ומן
- 14 הזבחים"¹¹⁹, בבנין בית המקדש השלישי, שכבר בנוי למעלה¹²⁰, ויומשך למטה על-ידי משיח צדקנו,
- 15 במהרה בימינו.

מצוי ועומד, אלא שבא לאחר העבודה ד"צפון", שעל ידה באים להגלויים דלעת"ל.

אלא שכל זה הוא בעבודה הרוחנית, ונוסף לכך צריך להיות "לשנה הבאה בירושלים" גם בגשמיות כפשוטו (מהנחה בלתי מוגה).

(119) ההתוועדות היתה במוצש"ק, ולכן אמר נוסח זה (המור"ל).

(120) ראה פירש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד.

(116) ראה דב"ר פ"א, יט: ואין צפונה אלא תורה וכו'. אוה"ת – דרושי חנוכה – רפד, ב ואילך.

(117) שיחת י"ט כסלו תרע"ג (סה"ש תורת שלום ע' 171).

(118) ויש לומר הפירוש בזה:

בפירוש "עולם הבא" – כתב הרמב"ם (הל' תשובה ספ"ח): "זה שקראו אותו חכמים העולם הבא, לא מפני שאינו מצוי עתה . . אלא הרי הוא מצוי ועומד . . ולא קראוהו עולם הבא אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה כו'". ועד"ז יש לומר הפירוש ב"לשנה הבאה בירושלים" – שהוא

המשך מעמוד כד

- 1 ובאופן ד"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹⁷⁴, ארץ קיני קניזי וקדמוני (ארץ עשר עממין)¹⁷⁵, ושם גופא -
- 2 בירושלים עיר הקודש, שגם היא תהיה באופן של הרחבה והגבהה, "וראמה גו"¹⁷⁶ (עד שתתפשט בכל
- 3 ארץ ישראל), ובירושלים עצמה - שעיקרה "שלימות היראה"¹⁷⁷ - לבית המקדש, עד לקודש הקדשים.
- 4 ומכיון ש"מיד הן נגאלין"¹⁷⁸ - ממשיכים את ההכנות לחג הפסח מתוך שמחה וטוב לבב בארצנו
- 5 הקדושה ובירושלים עיר הקודש, עד לביעור חמץ, ואחר-כך הקרבת הפסח ואכילתו, "ונאכל שם מן
- 6 הזבחים ומן הפסחים"¹⁷⁹, וכן מצה שמורה, וגם יין המשומר¹⁸⁰ (בסעודת לויתן ושור הבר¹⁸¹) ב"כוסי
- 7 רויה"¹⁸². בפועל ממש, אמן כן יהי רצון.
- 8 [לאחרי חלוקת השטרות לצדקה - נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א 'מצה שמורה' לנוסעים לחג הפסח
- 9 למקומותיהם].

(179) נוסח הגש"פ (מפסחים קטז, ב - במשנה).

(180) ברכות לד, ב.

(181) ראה ויק"ר פי"ג, ג.

(182) תהלים כג, ה. וראה יומא עו, א.

(174) שופטים יט, ח.

(175) פירש"י עה"פ.

(176) זכרי' יד, יו"ד, וראה ב"ב עה, ב.

(177) ראה לקו"ת ראה כט, ד. ובכ"מ.

(178) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

בס"ד. משיחות לילות חג הפסח ה'תשמ"ח – לאחר תפילת ערבית –

בלתי מוגה

- 1...לט. ויש להוסיף, שענין קריעת ים-סוף פועל גם בנוגע לענין ואופן השמחה:
- השמחה - צריכה להיות קשורה עם עניני קדושה, תורה ומצוותיה, שכן אף-על-פי שצריכה להיות שמחה גם בענינים גשמיים כפשוטם, "אין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין"²³⁶, הרי מובן וגם פשוט, שהשמחה אינה מצד הבשר והיין כשלעצמם, כ-אם מצד חיוב התורה שצריכה להיות שמחה בבשר ויין, ולכן הרי זו שמחה הקשורה עם תורה. ועל-אחת-כמה-וכמה - שצריכה להיות השמחה הבאה מלימוד התורה גופא, כמו שכתוב²³⁷ "פיקודי ה' ישרים משמחי לב". אלא שהשמחה דקדושה ותורה, חודרת גם בענינים גשמיים, אכילת בשר ושתיית יין על-ידי הגוף הגשמי דוקא.
- ובענין זה ישנו עילוי מיוחד ונתינת-כח מיוחדת מקריעת ים-סוף, שאפילו אם ישנו דבר המעלים ומסתיר ("ים") על השמחה הרוחנית שתחדור ותאיר בגילוי בגוף ונפש הבהמית, נעשה ביטול ההעלם וההסתור (קריעת ים-סוף), כך שהשמחה הרוחנית מתגלית ומאירה בכל תקפה עד למטה מטה, בעניני הגוף ונפש הבהמית.
- זאת ועוד: בשמחה רוחנית עצמה יש ריבוי דרגות, ועד לשמחה שהיא באופן של "רשות" - ממקום עליון מאד, למעלה ממדידה והגבלה כו', כנ"ל בארוכה.
- וזהו החידוש המיוחד של שביעי של פסח - שלא זו בלבד ששמחה רוחנית סתם נמשכת וחודרת בעניני הגוף ונפש הבהמית, אלא עוד זאת, שאפילו שמחה נעלית ביותר, מצד "שביעי רשות", נמשכת וחודרת אף היא בעניני הגוף ונפש הבהמית, כי ענין קריעת ים-סוף (ביטול ההעלם וההסתור) הוא בכל הדרגות, מלמעלה מעלה (בחינת "רשות") עד למטה מטה (גוף ונפש הבהמית).
- ויהי-רצון שאצל כל אחד ואחד יהיה ענין קריעת ים-סוף בעבודה הרוחנית בנפש בכל האופנים האמורים, ועוד והוא העיקר - שענין זה נעשה הכנה קרובה לבקיעת הנהר דלעתיד-לבוא, "והניף ידו על הנהר גו"²³⁸, תיכף ומיד ממש, היינו, שבשביעי של פסח, זמן קריעת ים-סוף, זוכים כבר לבקיעת הנהר דלעתיד-לבוא, עוד לפני שקוראין זאת בהפטרות אחרון של פסח.
- מ. אחרון של פסח:
- ענינו המיוחד של "אחרון של פסח" מודגש בשמו - "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש, הוא כלי לחיות כו"²³⁹ שנקרא על-פי 'מנהג ישראל' (תורה היא²⁴⁰) בשם "אחרון של פסח".
- ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן: מדוע נקרא בשם "אחרון של פסח", הרי התואר "אחרון" הוא (לכאורה) ענין של גריעותא, ולכאורה, היו צריכים לקרותו בשם "שמיני של פסח", כמו "שמיני עצרת", או "יום-טוב שני" (של גלויות) של שביעי של פסח, כמו בחג השבועות, שה'יום-טוב שני' אינו נקרא "אחרון של שבועות", אלא 'יום-טוב' שני של שבועות²⁴¹?
- ואחד הביאורים בזה²⁴² - ששם זה מדגיש עילוי מיוחד ביום זה, שבכוחו וביכלתו למלא ולהשלים כל מה שהחסירו במשך כל ימי הפסח, על-דרך ובדוגמת העילוי המיוחד של "דגל מחנה דן.. לאחורונה יסעו"²⁴³ שהיה "מאסף לכל המחנות"²⁴⁴, "כל מי שהיה מאבד דבר, היה מחזירו לו"²⁴⁵.

תורה" (ולא "תשיעי"), מכיון שיש בו (גם) ענין בפ"ע, שאינו קשור עם הימים שלפניו.

(242) בהבא לקמן - ראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ב (התוועדות ח"ג ע' 1280 ואילך). עוד ביאור בזה - ראה שיחת אחש"פ תשמ"ה (התוועדות ח"ג ע' 1795 ואילך).

(243) במדבר ב, כה-לא.

(244) בהעלותך יו"ד, כה.

(245) פירש"י עה"פ - מירושלמי עירובין פ"ה סה"א.

(236) פסחים קט, א. רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח.

(237) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א. טרשו"ע או"ח ר"ס תקנד.

(238) ישע"י יא, טו.

(239) שעהיה"א ספ"א.

(240) שו"ע אדה"ו או"ח סר"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2. וש"נ.

(241) ושאני יו"ט שני דשמע"צ - שנקרא בשם מיוחד "שמחת

- 1 והענין בזה: מכיון שבימי הפסח ישנם כמה וכמה עניני עבודה מיוחדים, עד לעניני עבודת שביעי
- 2 של פסח, ענין ה"רשות", וענין קריעת ים־סוף כו' (כנ"ל כארוכה) - הרי, יתכן שבמשך שבעת ימי הפסח
- 3 החסיר יהודי ענין מסוים בעבודת ימי הפסח, כפי שידע איניש בנפשיה.
- 4 זאת ועוד: גם כאשר העבודה בכל שבעת ימי הפסח היתה בשלימותה - הרי, כשמתעלה לדרגה נעלית
- 5 יותר, "כאפט ער זיך" שהיה יכול להוסיף בעניני עבודת חג הפסח בשלימות נעלית יותר²⁴⁶.
- 6 ועל זה ניתן עילוי מיוחד ב"אחרון של פסח" - בבחינת "מאסף לכל המחנות", "כל מי שהיה מאבד
- 7 דבר, היה מחזירו לו" - שבו יכולים למלא כל מה ש"איבדו" (החסירו) בעבודת ימי חג הפסח, כולל גם
- 8 מילוי ה"אבידה" (חסרון) בערך לשלימות נעלית יותר, עד לתכלית השלימות.
- 9 מא. אמנם, עדיין צריך להבין:
- 10 מילוי ותיקון והשלמת החסרון בעניני חג הפסח - יכול להיות גם לאחר שמונת ימי חג הפסח (לאחרי
- 11 אחרון של פסח), כמודגש גם בתוכן ענין "פסח שני" - כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו²⁴⁷ ש"פסח
- 12 שני" מלמד שאף פעם לא אבוד ("עס איז ניטא קיין פארפאלן"), אלא תמיד יכולים לתקן - ש"פסח
- 13 שני" עצמו הוא בחודש אייר, לאחר חודש ניסן, ועל־אחת־כמה־וכמה לאחר "אחרון של פסח". ואם־כן,
- 14 מהו העילוי המיוחד ב"אחרון של פסח" בנוגע לתיקון ושלימות כל עניני הפסח - כשיכולים לתקן תמיד,
- 15 במשך כל השנה?!
- 16 והביאור בזה - יובן גם על־פי הדוגמא מ"דגל מחנה דן", "מאסף לכל המחנות":
- 17 השבת אבידה - מצות־עשה על כל אחד ואחת מישראל - היתה יכולה להיות גם על־ידי שאר
- 18 השבטים שאינם מ"דגל מחנה דן", ולא עוד אלא שבמקרים מסויימים היתה יכולה להיות עדיפות יתירה
- 19 לשאר השבטים - כמו כשהאבידה נתגלגלה למקום שאליו הלכו בני־ישראל, או כשחזרו לאחוריהם (כפי
- 20 שמצינו ש"חזרו לאחוריהם שמונה מסעות"²⁴⁸), שאז ההולכים ראשונה - פוגעים באבידה תחילה.
- 21 ואף־על־פי־כן, מובן וגם פשוט שהעילוי המיוחד ב"מאסף לכל המחנות", "כל מי שהיה מאבד דבר,
- 22 היה מחזירו לו", שייך ל"דגל מחנה דן" - כי נוסף לזה שעל־פי רוב היו הם רגילים למצוא האבידות,
- 23 יש עילוי מיוחד בהשבת האבידה תיכף ומיד, במסע זה עצמו (על־ידי דגל מחנה דן), לגבי השבת האבידה
- 24 לאחר זמן, במסע שלאחרי־זה (על־ידי שאר השבטים).
- 25 ומזה מובן גם בעניננו - שיש עילוי מיוחד בתיקון ושלימות ה"אבידה" בעניני עבודת חג הפסח ב"אחרון
- 26 של פסח", כשנמצאים עדיין בעיצומו של חג הפסח, לגבי התיקון והשלימות בימים שלאחרי חג הפסח.
- 27 מב. ובביאור הדבר - דלכאורה, אין זה אלא ענין של קדימה ואיחור בזמן - יש לומר בפשטות:
- 28 כשפעולת השבת האבידה היא תיכף ומיד, באותו מסע עצמו, ובנידון־דין בעיצומו של חג הפסח -
- 29 חוסכים צער מיותר וטירחא מיותרת כו', אשר גם צער וטירחא מיותרים תופסים מקום לא רק אצל האדם
- 30 למטה, אלא גם למעלה, אצל הקב"ה.
- 31 וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (אף שלא אמרו ברבים) שהיחס של כל אחד ואחת
- 32 מישראל אצל הקב"ה הוא כמו חתן הסמוך על שולחן חותנו ("א איידם אויף קעסט"), שאפילו מלאכה
- 33 קלה נחשבת אצלו לטירחא יתירה, וכאשר החותן מבקש ממנו לעשות איזה דבר, צריך לתת לו עבור זה
- 34 במיטב כספו (מיטב כספו של החותן - הקב"ה), נוסף על ההתחייבות לתת לו מזונותיו כו'.
- 35 ומזה מובן גם בעניננו - שכאשר התיקון והשלימות של עניני חג הפסח נעשים בעיצומו של חג הפסח
- 36 (באחרון של פסח), חוסכים צער מיותר וטירחא מיותרת כו' בעבודת התיקון והשלימות.
- 37 ויש להוסיף, שגם ענין הקדימה ואיחור בזמן כשלעצמו, עם היותו ענין של "כמות", יש בו גם ענין
- 38 של "איכות", כי אין לך דבר בעולם שיהיה בו כמות בלבד, אלא בהכרח שיהיה בו גם איכות (וכן לאידך,

(248) פירש"י פינחס כו, יג. דברים יו"ד, ו. וראה פירש"י חוקת כא, ד.

(246) ראה גם לעיל סכ"ט.
(247) ראה בארוכה לעיל סכ"ז ואילך.

- 1 שאין לך דבר בעולם שיהיה בו איכות בלבד, ללא כמות²⁴⁹, ולא עוד, אלא שהכמות והאיכות משפיעים
2 ופועלים זה על זה, ויש להאריך בזה, ואין כאן מקומו.
- 3 מג. ועוד דיוק בשם "אחרון של פסח" - שה"אחרון" ("מאסף לכל המחנות", התיקון והשלימות) הוא
4 "של פסח" דוקא:
- 5 ובהקדים דבר פלא, לכאורה, ששמו של היום-טוב על-פי 'מנהג ישראל' (מכמה וכמה דורות) הוא
6 "חג הפסח", ולא "חג המצות" (כפי שנקרא בתורה שבכתב²⁵⁰) - אף-על-פי שחוב ה"פסח" אינו שייך
7 אלא בזמן הבית (ובזמן הזה ישנו רק זכר לפסח), ואילו חוב ה"מצות" הוא מן התורה גם בזמן הזה?!
- 8 ומהביאורים בזה - ביאורו של הרב הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב²⁵¹, הידוע ומפורסם בגודל
9 "אהבת ישראל" שלו, שהשם "חג המצות" קורא הקב"ה (בתורה) "על שבח ישראל", כמו שכתוב²⁵² "ויאפו
10 את הבצק גו' עוגות מצות גו' וגם צידה לא עשו להם", "מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא
11 למדבר בלא צידה כו'"²⁵³. ואילו השם "חג הפסח", קורין אנו (בני-ישראל) "על שם שבח השם-יתברך,
12 ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח גו', שהוא שבח השם-יתברך".
- 13 ויש לומר ביאור נוסף²⁵⁴ בטעם דיוק השם "חג הפסח" דוקא - שהכוונה היא להדגיש שהעבודה
14 צריכה להיות באופן של דילוג וקפיצה, "ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו
15 שקרוי פסח"²⁵⁵.
- 16 ועל-פי-זה מובן גם הדיוק "אחרון של פסח" - שהתיקון והשלימות של כל שבעת הימים שלפני-זה
17 (התוכן של "אחרון", "מאסף לכל המחנות") צריך להיות (לא רק ב"כל עבודותיו", אלא) גם בענין הדילוג
18 וקפיצה ("פסח"), היינו, שאפילו אם החסיר רק בתנועת הדילוג והקפיצה שבעניני העבודה, צריך לתקן
19 ולהשלים גם ענין זה.
- 20 ובפרטיות יותר: התיקון והשלימות על-ידי ה"אחרון" צריך להיות בכל עניני העבודה השייכים
21 ליום-טוב זה. כלומר, אף שנקרא "אחרון של פסח", הרי מובן וגם פשוט, שצריך להיות התיקון והשלימות
22 גם בעניני העבודה השייכים ל"חג המצות" ("אחרון" של "חג המצות"), כמו ענין האמונה ("מיכלא
23 דמהימנותא"²⁵⁶), ועד לענין אכילת מצות כפשוטו - תכלית הזהירות²⁵⁷ ממצה שרויה²⁵⁸.
- 24 אלא שאף-על-פי-כן קוראין אותו "אחרון של פסח" דוקא - כדי להדגיש את התיקון והשלימות בענין
25 חג הפסח כשלעצמו, היינו, לתקן ולהשלים לא רק את החסרון ב"כל עבודותיו", אלא גם החסרון ב'דילוג
26 וקפיצה'.
- 27 מד. ועוד ענין בזה - שגם התיקון והשלימות ("אחרון") גופא צריך להיות באופן של 'דילוג וקפיצה',
28 "אחרון של פסח": כשאומרים ליהודי שנותנים לו יום "אחרון" שהוא בבחינת "מאסף לכל המחנות", שכל
29 מי שאיבד דבר מחזירו לו - הרי כשמתערב ענין של אמונה ("חג המצות"), יכול לטעון: אבידת דבר
30 פלוני היא בוודאי בהשגחה פרטית, ובלשון רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'²⁵⁹ "מאת ה' היתה זאת לו . . על
31 הניזק כבר נגזר מן השמים", ומכיון שכן הוא רצון הקב"ה, מדוע ישתדל להחזיר את האבידה?!

מכיון שהכוונה בפירוש דלקמן להוסיף ביראת שמים כו'.

(255) פירש"י שם, יא.

(256) זח"ג קפג, ב.

(257) כולל גם בנוגע לקטנים, אשר מצד ענין החינוך צריכים גם הם להזהר ממצה שרוי, ולכן התיקון והשלימות בענין זה נוגע גם אליהם.

(258) להעיר, שבנוגע למצה שרוי מציוו דבר פלא: במשך שבעת ימי הפסח - צ"ל תכלית הזהירות ממצה שרוי, ואילו באחרון של פסח - מזהירים לאכול מצה שרוי דוקא, וביחד עם זה, התיקון והשלימות בנוגע לזהירות ממצה שרוי נעשה (אף הוא) באחרון של פסח, שבו מהדרים לאכול מצה שרוי דוקא. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 30 ואילך וש"נ. וראה גם שיחת יום אחש"פ בסעודה סי"ב.

(259) רסכ"ה (קלח, ב).

(249) ולהעיר גם ממאד"ל (אבות בסופה) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", כלומר, כל נברא ונברא, גם ענין של כמות - הוא "לכבודו" (של הקב"ה), ולכן יש בו ענין של איכות. ולאידך, גם ענין נעלה של איכות ("לכבודו"), להיותו ב"עולם", ה"ה בגדר של בריאה ("ברא הקב"ה בעולמו"), ולכן יש בו גם ענין של כמות.

(250) משפטים כג, טו. תשא לו, יח. אמור כג, ו. ראה טז, טז.

(251) קדושת לוי פ' בא עה"פ יב, כד.

(252) בא שם, לט.

(253) פירש"י עה"פ.

(254) להעיר ממכתבו הידוע של כ"ק אדנ"ע (אג"ק שלו ח"ב ע' תשב) אפילו בנוגע לאמירת פירושים בספר התניא, שאף שיש להזהר שלא להתערב באמירת "אייגענע פירושים", מכל-מקום מותר וכדאי הדבר בשביל הוספה ביראת שמים. ועד"ו בנדוד,

- 1 והמענה לזה - בפשטות - שאין כל הכרח והוכחה שרצון הקב"ה שדבר פלוני יאבד לגמרי, אדרבה,
- 2 יחזיר האבידה לבעליה, ואז יתברר שרצון הקב"ה אינו אלא שיאבד הדבר ל"רגע קטן" בלבד, כדי לזכותו
- 3 במצות השבת אבידה שיקיים מצד "טוב בחירתו"²⁶⁰.
- 4 אמנם, מכיון שיש מקום לשקלא-וטריא בדבר, וצריכים להתווכח עמו ולהסביר לו הצורך והנחיצות
- 5 בהשבת האבידה - לא נעשית פעולת השבת האבידה בכל התוקף והזריות כו'.
- 6 וזהו היתרון המודגש בשם "אחרון של פסח" (ולא "אחרון של חג המצות") - שפעולת השבת האבידה
- 7 של "אחרון" ("מאסף לכל המחנות") צריכה להיות "של פסח", דילוג וקפיצה, היינו, שאין אצלו מקום
- 8 לחשבונות ושקלא-וטריא כו', אלא משתדל בכל התוקף והזריות ב'דילוג וקפיצה' לתקן ולהשלים כל
- 9 עניני היום-טוב (גם הענינים השייכים ל"חג המצות", כנ"ל),
- 10 מה. ועוד ענין מיוחד ב"אחרון של פסח" - המודגש בקשר ובשייכות לקריאת התורה:
- 11 ובהקדמה - שהקריאה ב"אחרון של פסח" אינה קריאה מיוחדת ליום זה דוקא, מכיון שזוהי גם
- 12 הקריאה ב"שמיני עצרת", ולכן יש להתבונן בתוכנה של ההפטר, סיום וחזרתם ומעין הקריאה בתורה,
- 13 שבה מודגש הענין המיוחד ב"אחרון של פסח" גם לגבי "שמיני עצרת" (שבו מפטירין בענין אחר),
- 14 ויתירה מזה, מכיון שהפטר הוא סיום וחזרתם ומעין הקריאה בתורה, הרי על-ידה מתגלה גם תוכנה של
- 15 הקריאה בתורה ביום זה, בהתאם לתוכנה של ההפטר.
- 16 תוכן הפטרת היום הוא על הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח צדקנו, "ויצא חוטר מגזע ישי גו'
- 17 ונחה עליו רוח ה' וגו'"²⁶¹, וממשיך לתאר מצב העולם בגאולה העתידה - "וגר זאב עם כבש וגו' לא
- 18 ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"²⁶², ועוד ריבוי פרטים
- 19 בנוגע לגאולה העתידה.
- 20 ויש לקשר זה גם עם הקריאה בתורה, ובפרט בקביעות שנה זו ש"אחרון של פסח" חל בשבת, שאז
- 21 מתחילין לקרוא מ"עשר תעשר"²⁶³ - כי הלשון "עשר תעשר", יש לפרש (על-פי דרך הלימוד ד"גזירה
- 22 שוה"²⁶⁴) על-דרך מה שכתוב²⁶⁵ "עשר אעשרנו לך"²⁶⁶, שענין זה קשור עם הגאולה העתידה²⁶⁷.
- 23 ויש להוסיף, שענין הגאולה ב"אחרון של פסח" מודגש ביותר בקביעות "אחרון של פסח" ביום השבת
- 24 - "מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁴⁹.
- 25 ועוד והוא העיקר - שתיכף ומיד זוכים לקיום היעודים בהפטר "אחרון של פסח": "ויצא חוטר מגזע
- 26 ישי גו' ונחה עליו רוח ה' גו' וגר זאב עם כבש גו' כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונכנסים
- 27 מתוך דילוג ("מ'טאנצט אריין") "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", מתוך שמחה וטוב לבב²⁶⁸,
- 28 "כן תהיה לנו" - בפועל ממש, וכפשוטו ממש, "מראה באצבעו ואומר זה" (כמו שנאמר בקריעת
- 29 ים-סוף בשביעי של פסח)²⁶⁹, ויתירה מזה - שתי פעמים "זה"²⁷⁰, כמאמר רבותינו ז"ל²⁷¹ "עתיד הקב"ה
- 30 לעשות מחול לצדיקים (שלימות ענין השמחה והריקוד) והוא יושב ביניהם בגן-עדן, וכל אחד ואחד
- 31 מראה באצבעו, שנאמר²⁷² ואמר ביום ההוא, הנה אלקיני זה, קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו, נגילה
- 32 ונשמחה בישיעתנו", ועד "נגילה ונשמחה בך" (על-דרך מה שכתוב בנוגע לבקיעת הנהר לעתיד-לבוא
- 33 "בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו"²⁷³), בעצמותך ממש²⁷⁴.

(268) להעיר, שענין השמחה מודגש ביום השבת - ש"אין עצב בו" (ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז), ויתירה מזה, "ביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד), ובהדגשה יתירה בשנה זו - שנת תשמח.
(269) שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו, ב.
(270) שמו"ר שם.
(271) תענית בסופה.
(272) שה"ש א, ד.
(273) תהלים סו, ו. וראה שיחת אחש"פ תשמ"ז ס"ג.
(274) ראה תו"א בשלח סד, סע"ב. לעיל סי"ז. סכ"ה.

(260) ע"ד לשון אדה"ז באגה"ק הנ"ל - בנוגע להפכו.

(261) ישע' י"א, א"ב.

(262) שם, ר"ט.

(263) פ' ראה יד, כב.

(264) כי הכלל ש"אין אדם דן גז"ש מעצמו" (פסחים סו, סע"א,

וש"נ) הוא בנוגע ללימוד הלכה כו'. משא"כ ע"ד הדרוש בלבד,

כשהמכוון הוא שעי"ז יתוסף ביראת שמים כו' (כנ"ל הערה 255).

(265) ויצא כח, כב.

(266) ראה גם אוה"ת ראה ס"ע תשב.

(267) ראה תו"א ויצא כב, ד - הובא באוה"ת שם.

השלמות לשיחות לילות חג הפסח

בסעיף ה, בנוגע לליל הסדר:

"ליל הסדר", מתחילתו עד לסיומו (בהכרזה "לשנה הבאה בירושלים"), כולל ריבוי ענינים, פרטים ופרטי פרטים - מהם חיובים מן התורה, ומהם חיובים מדברי סופרים, ועד לענינים שהם בגדר 'מנהג ישראל' (תורה היא¹).

ואדרבה - בנוגע לחיובים שמדברי סופרים, הרי "חמורין וחביבין דברי סופרים יותר מדברי תורה"², ועל-דרך-זה הענינים שהם בגדר 'מנהג ישראל', שיש בהם עילוי גדול יותר אפילו לגבי ענינים שמ'דברי סופרים' (ועל-אחת-כמה-וכמה לגבי ענינים שמן התורה) - כמבואר ב'לקוטי תורה'³ בדרושי 'שמחת בית השואבה' בביאור העילוי ד"הקפות" שאינו מן התורה וגם לא מ'דברי סופרים', אלא מנהג בלבד - שמצד גודל מעלתו אינו יכול להתגלות (לא רק בתורה שבכתב, אלא) אפילו בתורה שבעל-פה, 'דברי סופרים', כ-אם ב'מנהג ישראל'.

ומזה מובן גם בנוגע למעלת השמחה - הקשורה ונעשית על-ידי הגילוי מלמעלה - שכל שתגדל מעלת הגילוי, עד לגילוי הענינים שלא ניתנו להתגלות אפילו בתורה שבעל-פה, אשר הגילוי שלהם הוא ענין של חידוש, כך תגדל ביותר מעלת השמחה על גודל הגילוי שנמשך מלמעלה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁴, בגשמיות כפשוטו ממש, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענינים רוחניים, כולל גם בנוגע ללימוד והוראה בעבודת האדם, "והחי יתן אל לבו"⁵, בעניני שמחה דוקא.

בסעיף ט, החידוש בספירת העומר:

ויש להוסיף, שחידוש זה נראה בגלוי אפילו לאומות העולם⁶ - כשעוברים בסמיכות לבית-הכנסת, ועל-אחת-כמה-וכמה אם נכנסים לבית-הכנסת מאיזו סיבה שתהיה [לעשות דבר הנצרך לישראל - שהרי ביום-טוב הותרה מלאכת אוכל נפש בלבד⁷, ולכן צריכה להיות מלאכתם נעשית על-ידי אחרים⁸, שכאשר שואלים "מה זאת", "מה נשתנה" (כטבע העולם), מספרים להם אודות ענין ספירת העומר, ומנצלים זאת כדי שיתוסף אצלם בקיום מצוות דידהו, כהחיוב לפעול על אומות העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח⁹, נוסף לכך שיתוסף גם בעזר וסיוע שלהם לבני-ישראל - כל זמן שנמצאים בגלות, שאז מקבלים ההשפעה באמצעות השרים והמלאכים של אומות העולם¹⁰.

שם, שיש לבאר ענין ספירת העומר באופן המובן גם לתינוקות:

ובהקדמה - שתוכן ענין ספירת העומר נתבאר בארוכה בדרושי חסידות, החל מדרושי אדמו"ר הזקן ב'לקוטי תורה', ובאריכות יותר בדרושי אדמו"ר האמצעי בספר מיוחד ('שער האמונה') שבו נתבאר עניני פסח וספירת העומר כו', וכן בדרושי ה'צמח צדק', שבהם נכלל גם מדרושי אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי, ובאופן של הוספה כו', וכן בדרושי רבותינו נשיאנו לדורותיהם, עד לדרושי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

באזה"ע) מודגש בחג הפסח - מכיון שבו היתה לידת עם ישראל מבין אוה"ע (כמבואר בנבואת יחזקאל (פרק טז)) באופן ד"לקחת לו גוי מקרב גוי" (ואתחנן ד, לד).
(7) רמב"ם ושו"ע ואדה"ז או"ח - ריש הל' יו"ט.
(8) ע"ד ל' חז"ל - ברכות לה, ב.
(9) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.
(10) ראה אגה"ת פ"ו. ובכ"מ.

(1) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2. וש"נ.
(2) סנהדרין פח, ב - במשנה. ירושלמי שם פ"א ה"ד. ועוד.
(3) דרושים לסוכות פ, ג. ובכ"מ.
(4) נוסח ברכה הג' דברה"ז.
(5) קהלת ז, ב.
(6) ולהעיר, שהקשר דבני" עם אוה"ע (פעולתם של ישראל

1 אשר עם היות ביאורים אלו על-פי פנימיות התורה, הרי מכיון שזוהי ה"פנימיות" של התורה שבאה
2 ב"נגלה" גם לתינוקות [החל מ"בן חמש שנים למקרא"¹¹, ועוד לפני-זה "משהתינוק מתחיל לדבר, אביו
3 מלמדו תורה"¹², ועד ש"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"¹³, היינו, שכל עניני התורה, גם פנימיות
4 התורה, ניתנו בירושה לכל אחד ואחת מישראל, גם לתינוק בן יומו (שירוש הכל)¹⁴, כולל גם התינוקות
5 שנולדו בדור זה, ועד לתינוקות שנולדו ביום זה¹⁵], בוודאי יכולים וצריכים לבאר גם את עניני פנימיות
6 התורה בסגנון המתאים ושייך גם להבנת התינוקות.

7 בסעיף י, פעולת ספירת העומר - בירור בבחינת ה"בהמה" שבאדם:

8 והביאור בזה באותיות פשוטות, באופן המובן גם לתינוקות:

9 גם קטן שבקטנים שאינו יודע את החילוק שבין "עליון" ל"תחתון" – יודע אודות מציאותו של
10 הקב"ה, שנתן בו נשמה, כמו שמברכים בברכות השחר "נשמה שנתת בי כו'", ואם-כן מבין גם הוא
11 שיש חילוק בין הנשמה לגוף, ולכן יכולים להסביר לו שהחילוק שבין הנשמה לגוף, הוא על-דרך החילוק
12 שבין אדם לבהמה, כי בעניני הגוף ישנם גם דברים שבהם דומה לבהמה, ובלשון הגמרא¹⁶ "ששה דברים
13 נאמרו בבני אדם.. שלשה כבהמה".

14 [ועד כדי כך, שבנוגע לגוף צריך להיות ענין הבחירה - כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁷ שמה שאומרים
15 "ובנו בחרת" קאי על "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", היינו, שהדמיון שביניהם
16 הוא לא רק למטה, אלא גם למעלה, אצל הקב"ה, כביכול, ולא רק דמיון בלבד, אלא באופן ששניהם
17 שוים, שלכן יש צורך בענין של בחירה דוקא].

18 ועל-דרך-זה בשאר החילוקים שבו, כמו החילוק בין קטנות לגדלות, היינו, שיש דברים שבהם מתנהג
19 כגדול (כמו אביו ורבו), ויש דברים שבהם מתנהג כקטן – על-דרך ובדוגמת החילוק שבין אדם לבהמה.
20 ועל-פי-זה, גם קטן שבקטנים מבין את תוכן החידוש בלילה השני של פסח – ספירת העומר והקרבת
21 העומר, מן השעורים, מאכל בהמה – שכל ה"שטורעם" של יציאת מצרים שהיה בלילה הראשון, הוא
22 לא רק ביחס לענינים הנעלים שבו, בחינת האדם שבו, אלא גם ביחס לענינים התחתונים שבו, בחינת
23 הבהמה שבו, שגם בהם יומשך ויחדור ויפעל כל ה"שטורעם" של יציאת מצרים כו'.

24 בסעיף לא, ה"דאגה" אודות עזיבת הגלות:

25 ובפרטיות יותר: דאגתו אינה על עזיבת "סיר הבשר", שהרי בוודאי יודע שהרוחניות היא העיקר,
26 אלא דאגתו על עזיבת מקומו היא - בנוגע לענינים רוחניים:

27 מעמדו ומצבו עתה - שעוסק בלימוד התורה, כולל גם הפצת התורה, עד להפצת המעיינות חוצה,
28 וביכלתו להראות - "מראה באצבעו ואומר זה" - ענין זה פעל בלימוד התורה, ענין זה עשה בעבודת
29 התפילה, ענין זה עשה בנוגע לקיום המצוות בהידור, כדבעי למהוי וכו'.

30 וממשיך לטעון שמעולם לא היתה תקופה כה טובה ברוחניות - כשנמצאים במלכות של חסד, ללא
31 שום התנגדות על עניני יהדות, ולא עוד אלא שהמלכות מסייעת לו בכמה פרטים, ובסבר פנים יפות,
32 ואם-כן לא חסר לו דבר (לא רק בצרכיו הגשמיים, אלא גם ובעיקר) בצרכיו הרוחניים.

33 ולכן - טוען הוא - לשם מה צריך לצאת מהגלות:

34 לכל לראש - היציאה מהגלות תגרום לו בלבול זמן: יהיה עליו לארוז חבילות, אחר-כך לפרקן ולטוס

(11) אבות ספ"ה.
(12) ראה סוכה מב, סע"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו. הל'
(13) ת"ת לארדה"ז בתחילתו.
(14) ברכה לג, ד.
(15) להעיר מהשייכות דלית תינוק בישראל לחג הפסח - שבו
היתה הלידה דכללות עם ישראל (כנ"ל הערה 6).
(16) חגיגה טז, א.
(17) תניא פמ"ט (ע, רע"א).

(14) ראה נדה מג, סע"ב ואילך - במשנה.

ממקומו - אמנם "עם ענני שמיא"¹⁸, אבל גם זו טירחא - לעלות על העננים ולרדת, ועוד בלבולים...
 ואם-כן למה לו לעזוב את מקומו?¹
 ועוד ועיקר: כשיבוא משיח צדקנו יבואו כל בני-ישראל אל ארץ נושבת [הוא אמנם אינו יודע אם
 משיח יבוא כ"עני ורוכב על חמור"¹⁹, מכיון ש"לא זכו", או שיבוא "עם ענני שמיא", באופן ד"זכו"²⁰,
 אבל בכל אופן - בוודאי יבואו אל ארץ נושבת], ואם כן, הרי יצטרך לעסוק בעבודת האדמה, ושוב יתבלבל
 מעבודת ה'!²
 ואף-על-פי שהמלאכה תהיה נעשית על-ידי אחרים²¹ - יצטרך הוא ללכת ולמצוא גוי, ומפעם לפעם
 לרוץ ולבדוק האם הגוי עושה עבודתו כדבעי, וכמו-כן האם נותן די תבן למקנה או שמחסיר כו'.³
 ואילו עתה, בזמן הגלות - אין לו שדות, אין לו מקנה בקר, ופרנסתו מצויה ממילא. ברוך-ה' יש לו
 ממון רב בלי-עין-הרע, שהולך ותופח בהיתר עיסקא וכיוצא בזה, ואינו דואג כלל כיון שמובטח לו,
 שהבנק יפרע לו את ממנונו, מפני ערבות הממשלה ושאר האופנים בהם ביטח את כספו, ולכן יכול ללמוד
 תורה ולקיים מצוות בהידור מתוך מנוחה.⁴
 ובפרט שיכול להשתמש גם בחידושים שנתחדשו בתקופה האחרונה, ולדוגמא: מלפנים היה קשה
 להשיג תפילין מהודרות, והיה צורך בטירחא גדולה כדי להשיג בהמה שיש בה כל ההידורים, עור של
 שליל²². ואילו עתה, הרי גם אם אין הדבר נמצא בעירו, אין בזה קושי - יש לו טלפון, והוא מטלפן אל
 מעבר לים, ומתעניין היכן יש בהמה שיש לה שליל הדרוש, ואם הוא עדיין שלם, שהרי רצונו בתפילין
 מהודרים בתכלית ההידור (ובמיוחד שזה-עתה, בקריאת חול-המועד פסח קראו בתורה על התפילין²³).⁵
 וכן בנוגע למצות הצדקה - המצב טוב עד כדי כך, ש... ברצונו לתת צדקה ואיננו מוצא עני, [נ"מכה
 שלא כתובה בתורה"... - שהרי מפורש בתורה "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ"²⁴, ורק על לעתיד-לבוא
 דרשו חכמינו ז"ל את הפסוק "אפס כי לא יהיה בך אביון"²⁵, והלוואי יתווספו "מכות" כעין זו עוד
 ועוד...⁶
 ולהעיר, שקיימת מציאות כזו על-פי תורה - כיון שישנו דין ב'שולחן ערוך' גבי מתנות לאביונים,
 אודות שכונה או עיר שאין בה עניים, ומכיון שאינו יכול לתת המעות לאביון ביום הפורים עצמו, צריך
 לתתם לגבאי צדקה, ככל פרטי הדין ב'שולחן ערוך'²⁶], ואף-על-פי-כן ביכלתו לדבר בטלפון ולחפש
 בכל העולם עד שימצא עני, וכשימצא - ימסור לו על-ידי הטלפון יפוי-כח וכו', באופן שהכסף יגיע
 לידו בשעת מעשה, ועל-כל-פנים - ברגע כמימרא.⁷
 ומכיון שכן - ממשיך לטעון - מה "מרעישים" (מתוך "שטורעם" ו"ליארעם") אודות הגאולה?!
 אתם אומרים ש"כלו כל הקיצין" - לו יהי כן, אין התנגדות, אבל מה הרעש?!.. וכפתגם הידוע -
 עברו כך וכך שנים... ובמשך כל הזמן למד תורה וקיים מצוות כו', ואם-כן מה הרעש?!..⁸
 בשלמא כשיבוא הקב"ה ויכריח אותו לצאת מן הגלות - דמכיון ש"ואתם תלוקטו לאחד אחד"²⁷,
 בוודאי לא ישאר בגלות, והקב"ה יתפסנו בכובעו או בכנף בגדו ("פאר דעם קאלניק, און פאר דעם
 קאלנער") ויוציא גם אותו מן הגלות - לא תהיה לו ברירה; אבל עד אז - לשם מה עליו לבקש זאת
 מצד עצמו? על-כל-פנים אל תדחק את הקץ...!⁹

(23) בא יג, ט. שם, טז.

(24) פ' ראה טו, יא.

(25) שם, ד ובספרי ופירש"י.

(26) או"ח סו"ס תרצד, ובנ"ב.

(27) ישעי' כז, יב. וראה פירש"י נצבים ל, ג.

(18) דניאל ז, יג.

(19) זכרי' ט, ט.

(20) סנהדרין צח, א.

(21) ברכות לה, ב.

(22) ראה הגהות מיימוניות הל' תפילין פ"ג ה"ו. שו"ע

אדה"ז או"ח סל"ב סנ"ו.

בסעיף לג, לגלות אצל יהודי את הרצון והתשוקה לגאולה:

ומובן, שהפעולה לעורר את הזולת בענין זה (כמו בכל שאר עניני תורה ומצוות) צריכה להיות בדרכי נועם ובדרכי שלום, וביחד עם זה, בתוקף המתאים, עד שיפעל אצל הזולת שיתגלה אצלו שגם הוא בעצמו סובר כן, ואז יתוסף חיות ו"שטורעם" גם אצל המעורר והמסייע - "יותר ממה שבעל-הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל-הבית"²⁸.

ויש להוסיף ולהבהיר, שבענין זה ישנם כאלו החוששים לעורר את הזולת, להתערב בחייו הפרטיים ובהנהגתו הפרטית כו'.

בשלמא - טוען הוא - כשמדובר אודות קיום מצות-עשה או לאפרושי מאיסורא במצות לא-תעשה - אין לו ברירה, הוא מוכרח לגשת אל הזולת ולומר לו: "הקשב! התורה ציותה עלי להתערב בעניניך הפרטיים" - כמו שכתוב "הוכח תוכיח את עמיתך"²⁹, "ואהבת לרעך כמוך"³⁰, הן על-ידי אהבה והן על-ידי תוכחה (ובלשון חכמינו ז"ל³¹ "ימין מקרבת", ואחר-כך "שמאל דוחה"³², ולא עוד אלא שהדחיה גופא היא רק בשמאל, יד כחה):

אבל בנידון-דידן - הרי זה ענין ש"לא ראו אבותינו"... הוא מעולם לא שמע מאביו, ובוודאי לא מזקנו, שאביו או זקנו הוא, היו הולכים ברחוב, או עומדים בבית-הכנסת בעיצומו של יום, וצועקים "עד מתי", "היתכן שמשיח צדקנו עדיין לא בא"?...!

(כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר:) ומנין יודע אני שיטענו כך? כי גם אני לא שמעתי זאת מאביו... ובוודאי לא מזקני... ואף ממני עצמי לא שמעתי זאת לפני בואי ל'ארצות הברית' (איני יודע הטעם לזה, אבל כך היא המציאות), והעיקר - שבפועל הרי זה ענין שמביא תוצאות טובות, למרות שישנם כאלו שהנהגה זו היא לא לרוחם...

ובכלל - היכן יש אדם שמרוצים ממנו, הרי זהו טבע בני אדם שאין דעותיהם שוות, והוא איננו מרוצה מהנהגתו של פלוני, של אלמוני, של אביו, של זקנו, המשפיע, הרב וכיוצא בזה...

ובכל אופן - כל זה כדאי, כשמביטים על הילדים הקטנים ורואים כיצד הם צועקים "דאלאי גלות", ועל-אחת-כמה-וכמה כשישנם גם יהודים לאחר 'בר-מצוה' שגם הם צועקים ולא-דוקא ברוסית - "דאלאי גלות" - אלא באידיש, בלשון הקודש, ובאיזה נוסח שיהיה - ובלבד שמתכוונים לענין אחד.

בסעיף לד, בנוגע לענין השמחה:

היום בצהריים הכריזו על מסיבת "הקהל". ומכיון ש"כל ישראל בחזקת כשרות"³³, הרי אם הכריזו, בוודאי עשו כך בפועל, ובאופן ד"כדבעי ליה למיעבד"³⁴ - שאכן היה "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"³⁵, ומתוך "שטורעם" המתאים, בחיות אמיתית וחוזק אמיתי,

ועד כדי כך ש"נסי נסים נעשו להם" - שגם בעלי המזג הקר ("די קאלט בלוטיקע") שביניהם, הנה לא זו בלבד שהפסיקו את קרירותם ("נסים"), אלא גם שרו ורקדו ומחאו כף בגלוי ("נסי נסים"...), עד לנס גלוי שאינו מלובש בדרכי הטבע - אשר פלוני בן פלוני הידוע כמתון בהנהגתו ("און א סטאטעטשנער") ונזהר בכבודו ובכבוד התורה, ומכיון שהוא לומד תורה, עליו לשמור את כבוד התורה ולא לקפוץ וכו' וכו', ובכל זאת - "נסי נסים נעשו לו"...

ובכל אופן, גם אם האמור לעיל לא היה בפועל - הרי "בכח" בוודאי היה כן, ולכן יש לגלות עכשיו את הכח, ולהביאו לידי מעשה בפועל, שתהיה שמחה הכי גדולה בפועל, למטה מעשרה טפחים ובאופן ש"מראה באצבעו ואומר זה"!

(32) ראה לקו"ש ח"י"ז ע' 73 ואילך. ועוד.

(33) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"כ.

(34) ראה כתובות סז, רע"א.

(35) וילך לא, יב.

(28) ויק"ר פל"ה, ת. רות רבה פ"ה, ט. ועוד.

(29) קדושים יט, יז.

(30) שם, יח.

(31) סוטה מז, א. וש"נ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

ואין הכוונה שיאמר: הביטו וראו, הנני שמח, ואחר-כך ישב לעסוק בענינים אחרים - ענינים טובים
אמנם, אבל ללא שייכות לשמחה הנ"ל, ולדוגמא - שמקיים דברי המשנה "הרוצה שיחכים, יעסוק בדיני
ממונות"³⁶, ומתעמק במסכת בבא-בטרא, ב'שולחן ערוך' חושן-משפט, ומיישב קושיא חמורה כו', ואמנם
שמח מזה שמחה גדולה, אבל לא זוהי השמחה עליה מדובר, שכן אי-אפשר להראות עליה באצבע ולומר
"זה!"

אפשר להראות באצבע ולומר, הנה יושב יהודי מתמיד בתורה, שביכלתו לתרץ קושיא חמורה, ועד
כדי כך שראוי להיות תלמידו של שמעון בן ננס (כהמשך דברי המשנה³⁶ "הרוצה שיעסוק בדיני ממונות,
ישמש את שמעון בן ננס"): אבל אי-אפשר להראות באצבע ולומר "זה" על שמחתו - הנה יהודי שמח
באמת, והראיה ששר ניגון שמח ורוקד, ויתירה מזו - תשמח בעצמך ותשמח את הזולת!...
- בוודאי שאין הכוונה למעט בגודל ענין עיון והעמקה בתורה, ישוב קושיא חמורה כו', ואדרבה,
יהי לימודו לטובה ולברכה ("זאל אים זיין צוגעזונט"): הכוונה היא רק להדגיש הצורך והחיוב בענין
השמחה, ובלשון הידוע - "מצות היום בשמחה".

בסוף סעיף לו, בנוגע למעלת השמחה באופן של "רשות":

ובאותיות פשוטות - בנוגע למעשה בפועל:

לאחרי השמחה שהיתה במשך ששת ימי הפסח, הרי בבוא שביעי של פסח, צריך להוסיף עוד יותר
בענין השמחה, באופן נעלה יותר מהשמחה בכל הימים שלפני-זה, הן בחול-המועד והן ביום-טוב.

ועוד ועיקר - שהעילוי וההוספה בשמחה בשביעי של פסח לגבי שאר ימי הפסח צריכה להיות באופן
שלמעלה מהחובה, היינו, שמלבד השמחה והריקוד בימי הפסח שלפני-זה מצד החובה,

[ובזה גופא - חילוקי דרגות: יש מי שהחובה אצלו היא - מצד העומדים סביבו, שמכיון שכולם
שמחים ורוקדים, לכן גם הוא חייב ומוכרח לשמוח ולרקוד, מכיון שאינו יכול להתנגד להעומדים סביבו,
שהם רבים וחזקים ממנו... ויש מי שהחובה אצלו היא - מצד ציווי התורה "ושמחת בחגך", ובפרט
לאחרי ש"הרעישו" אודות הצורך בענין השמחה במשך כל ששת ימי הפסח שלפני-זה, הרי בוודאי
שמקיים חיוב זה],

עליו לשמוח ולרקוד באופן של רשות, ובפשטות - לא מצד הכרח וחיוב, אלא מצד רצונו הוא, ועד
שהשמחה עצמה היא באופן של "רשות", למעלה ממדידה והגבלה.

ויש להוסיף ולהדגיש, שכל האמור אודות מעלת השמחה בשביעי של פסח שייך לכל אחד ואחת
מישראל, אנשים נשים וטף:

מכיון שכולם נצטוו על שמחה זו³⁷ - בוודאי ניתנו להם הכחות הדרושים, כמאמר רבותינו ז"ל³⁸
"איני מבקש כו' אלא לפי כחך", לפי כחו של כל אחד ואחד מישראל.

ולא עוד, אלא שישנה גם נתינת-כח שמצד עצם מעלת היום, ועד באופן ש"אותו יום נטל כו'" -
על-דרך מאמר רבותינו ז"ל³⁹ "אותו יום נטל עשר עטרות" - שה"יום" מצד עצמו, ללא כל הכנות כו',
"נטל" (לא רק "מקבל") העילוי המיוחד השייך ליום זה (כמו שנתבאר לעיל בארוכה⁴⁰), ולדוגמא:
העילוי ד"עשר עטרות" - בראש-חודש ניסן, ועל-דרך-זה בכל יום ויום - ענינו המיוחד של יום זה, "כל
יומא ויומא עביד עבדתיה"⁴¹, ובנידון-דידך, שביעי של פסח⁴² - עילוי ה"רשות" וכיוצא בזה.

(36) ב"ב קעו, ב - במשנה. (42) ובהדגשה יתירה - בגלל שייכותו ל"אותו יום (שמפורש

בו ש)נטל עשר עטרות" - (א) יום בחודש ניסן. אשר על ראש
החודש, הכולל כל ימי החודש, נאמר ש"אותו יום נטל כו'", (ב)
קביעתו (בשנה זו) בפרשת שמני, "ויהי ביום השמיני", "שמני
למילואים, הוא ר"ח ניסן.. (ש)נטל עשר עטרות" (פירש"י ר"פ
שמני).

(37) הנשים והאנשים כו'" (שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט

ס"ו-ז),
(38) תנחומא נשא יא. במדבר"ר פ"ב, ג.

(39) שבת פז, ב. פירש"י ר"פ שמני. נשא ז, יב.

(40) שיחת ש"פ ויקרא ס"ה-ו.

(41) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב.

בסוף סעיף לז, קריעת ים־סוף בכל הדרגות, עד לפני הצמצום:

2 ופרטי הדברים - נתבארו בדרושי חסידות המבארים ענין קריעת ים־סוף בעבודה בנפש האדם, ומכיון
3 שצריך להיות "יפוצו מעינותיך חוצה", יש לבאר הדברים באופן של הבנה והשגה אפילו לאלו הנמצאים
4 ב"חוצה", כלומר, לא מספיק שבאים למקום ה"חוצה" ומניחים שם מאמר או קונטרס כו', ולכל היותר
5 לומר "א ווארט", אלא צריך להשתדל לבאר ולהסביר להם תוכן הענינים עד שיקלטו בהבנה והשגה שלהם,
6 ולא עוד אלא שיש לבאר זאת באופן שיהיה מובן גם לקטנים, כמודגש בנוגע לחג הפסח שצריך להיות
7 "והגדת לבנך"⁴³, אפילו לתינוקות שצריכים להשתדל "שלא ישנו"⁴⁴.

8 ובנידון־דידן, פרטי הדרגות בקריעת ים־סוף בעולמות העליונים כו' כפי שהם בנפש האדם - שיכולים
9 להסביר זאת גם לקטן, שגם הוא אומר "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה, אתה יצרתה,
10 אתה נפתחתה בי", ארבעה לשונות כנגד ארבעה עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה⁴⁵.

11 ולא עוד, אלא שיכולים להסביר גם לקטן את החילוק שבין לפני הצמצום ולאחרי הצמצום כו' בנפש
12 האדם: גם קטן יודע בעצמו, שלפעמים יש לו רצון כזה שאין מקום אצלו שיהיה באופן אחר, על־דרך
13 "לפני הצמצום", שאין מקום למציאות אחרת כו'. ולפעמים, רוצה אמנם דבר מסוים, אבל יש מקום
14 אצלו שיהיה גם באופן אחר, אלא שרוצה באופן כזה, היינו, שיש כאן תואר של "רצון" (מה־שאינ־כן
15 כשאינ מקום שיהיה באופן אחר, אין זה תואר של "רצון", מכיון שלא יתכן כלל באופן אחר), ולא עוד
16 אלא שיכולים לדבר ולהתווכח עמו לשנות את רצונו כו', על־דרך "לאחרי הצמצום".

17 ועל־אחת־כמה־וכמה בנוגע לדרגות שלמטה מאצילות - עולמות בריאה־יצירה־עשיה, שהם כנגד
18 לברושי הנפש, מחשבה דיבור ומעשה - שלא צריך "הסברה" על דבר קיומם, מכיון שמרגישם בעצמו⁴⁶.
19 ובהתאם לכך, יכולים להסביר לו את תוכן ענין קריעת ים־סוף בכל דרגות אלו, כולל גם - שעל־ידי
20 ההתבוננות והעבודה בכחות נפשו, פועל גם בעולמות למעלה כו'.

21 בסעיף לט, בנוגע לשמחה דקדושה שחודרת גם בגשמיות:

22 אמנם, יכול להיות מצב שיהודי לומד תורה, הלכות פסוקות⁴⁷, ואף־על־פי־כן אין לו רגש של שמחה.
23 ועל־אחת־כמה־וכמה שבאכילת בשר ושתית יין ביום־טוב אינו מרגיש את השמחה שמצד התורה.

24 ועל זה בא המענה הידוע של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁴⁸ - המשל מסוס ובעל־עגלה וחכמים
25 הנוסעים בעגלה, שהסוס חושב על התבן, בעל־העגלה חושב על השכר שיקבל על הנסיעה כדי לפרנס
26 אשתו ובני ביתו, והחכמים הנוסעים בעגלה חושבים אודות עניני חכמה. וסיום המשל, שמחשבת הסוס
27 אודות התבן אינה משנה מאומה בתוקף מציאות החכמה שבה עוסקים החכמים הנוסעים בעגלה.

28 ובביאור תוכן הנמשל - אשר להיותו משל שנאמר על־ידי נשיא הדור, וצוה לפרסמו כו', הרי הוא
29 מדויק בכל פרטיו לפרטי הנמשל - יש לומר, שנסיעת החכמים בעגלה הרתומה לסוסים, היא משל
30 לכללות ענין ירידת הנשמה ("חכמים") בגוף ונפש הבהמית ("סוס"), כמרומז בפרטי משל זה, ומהם:

31 (א) ענין הנסיעה - שעל־ידי הירידה למטה, נעשית הנשמה בדרגת "מהלך" [כידוע⁴⁹ שהנשמות למעלה
32 הן בדרגת "עומדים", ועל־ידי ירידתן למטה להתלבש בגוף ונפש הבהמית נעשים בדרגת "מהלכים",

ישנה גם אצל קטן, כפי שמרגיש בעצמו.

(43) בא יג, ח.

(47) ראה טור ורמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח סצ"ג ס"ג.

(44) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תעב.

(48) סה"מ תרפ"ח בהוספות ס"ע רא. סה"ש תש"א ע' 30.

(45) ראה לקו"ת בחוקותי מז, א. ר"פ דברים. ובכ"מ.

(49) תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת שה"ש כ, ב.

(46) כולל גם המחשבה. דאף שמצינו שקטן אין לו מחשבה

ובכ"מ.

(ראה חולין יב, ב ואילך), הרי הפירוש כזה, שמחשבתו אינה תופסת מקום בגדרי ההלכה, אבל מציאותה של המחשבה בודאי

כמו שכתוב⁵⁰ "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", ולא רק הליכה סתם, במתינות, עקב בצד אגודל⁵¹, אלא הליכה כזו שהיא באופן של נסיעה⁵².

(ב) הנסיעה (גם) של הסוסים - שאין זה באופן שההליכה והנסיעה היא רק ביחס לנשמה, ואילו הגוף ונפש הבהמית ("הסוסים") נשארים "תקועים" ("די פערד בלייבן שטעקן") באמצע הדרך, אלא שענין ההילוך עד לאופן של נסיעה נעשה גם ב"סוסים", הגוף ונפש הבהמית, שהרי כללות העבודה דקיום המצוות⁵³ צריכה להיות (לא רק ברוחניות, כוונת המצוות כו', אלא גם) במעשה בפועל דוקא, "המעשה הוא העיקר"⁵⁴, מצוות מעשיות, בדברים גשמיים שבעולם הזה הגשמי, כדי לברר ולזכך את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם (כמבואר בתניא⁵⁵).

ועל-דרך-זה בנידון-דידן - שמחת יום-טוב - שהשמחה הרוחנית, שמחה הקשורה עם עניני קדושה, תורה ומצוות, היא באופן שנמשכת וחודרת גם באכילת בשר ושתיית יין על-ידי הגוף הגשמי דוקא.

לאחרי סעיף לט:

בהמשך להאמור בענין "שביעי רשות" ובענין "קריעת ים סוף" - יש להעיר על הדרוש ביאור בענינים אלו, וכרגיל מפעם לפעם להשאיר השאלות לעיונם של השומעים, שיתבוננו ויעיינו בדבר למצוא תירוץ וביאור, ו"תשועה ברוב יועץ"⁵⁶.

(א) בענין "שביעי רשות":

בביאור עילוי שביעי של פסח, "שביעי רשות" - מבואר ב'לקוטי תורה'⁵⁷ ש"בחינת השמחה של שביעי של פסח גדול כל כך שאינה יכולה לבוא לבחינת התגלות בבחינת פנימיות שהוא בחינת אכילה", וממשיך לבאר⁵⁸ מה שכתוב "ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת לה" אלקיך⁵⁹, ש"הפסוק הזה נאמר על העתיד, שיום השביעי יהיה עצרת לה" אלקיך, בחינת עבר הנהר היוצא מעדן⁶⁰, שאין בו לא אכילה כו', לכן לא יהיה בו אכילת מצה.. ולכן כתיב לא תעשה מלאכה סתם.. אפילו מלאכת אוכל נפש נמי במשמע, לפי שאין בו לא אכילה כו'".

כלומר, גם בזמן שתהיה אכילה ושתיה בשאר ימים-טובים - הרי מצד גודל העילוי של שביעי של פסח, "שביעי רשות", הגילוי בקריעת ים-סוף וכו', יתגלה בו העילוי של עולם הבא שאין בו אכילה כו'. ולכאורה אינו מובן: מצות שמחת יום-טוב קשורה, כאמור, עם אכילה, "אין שמחה אלא בבשר", שלמי שמחה⁶¹, ומכיון שלא תהיה בו לא אכילה ולא שתיה, כיצד תתקיים אז מצות שמחת יום-טוב? ויתירה מזה: השאלה היא גם בנוגע לקיום המצוה בזמן הזה - על-פי הכלל⁶² שמצוה שאינה נוהגת לדורות (כולל גם לעתיד-לבוא) אינה נמנית במנין תרי"ג מצוות*! ?

(* הוספה לאחר זמן:

התירוק להג"ל - הבנת הדרוש שלעתיד-לבוא תהיה עבודת שביעי של פסח באופן שירצה שיום זה יהיה כולו להוי'. ומרומזו התירוק בהתחלת הדרוש.

(50) זכר' ג, ז.

(51) להעיר מב' הקצוות בהליכה באופן דעקב בצד אגודל - מנהג גסי הרוח (שבת סב, ב). או דרך הליכת הכהנים ע"ג הכבש של המזבח (ירושלמי ברכות פ"א ה"א). ואכ"מ.

(52) ובהדגשה יתירה בימינו אלו - כידוע פתגם כ"ק אדנ"ע שבימינו אלה צ"ל העבודה באופן ד"חסוף ואכול חסוף ושתי" (אג"ק שלו ח"א ע' רסו).

(53) להעיר, שלימוד התורה שייך וישנו גם בג"ע, משא"כ קיום המצוות אינו שייך בג"ע, כ"אם בעוה"ז הגשמי דוקא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 344 ושי"נ).

(54) אבות פ"א מ"ז.

(55) פל"ז ואילך.

(56) משלי יא, יד. כד, ו.

(57) צו טו, ד.

(58) שם, סע"ה ואילך.

(59) שמפסוק זה למדים הענין ד"שביעי רשות", כנ"ל סל"ו.

(60) כמבואר לפנ"ז מ"ש (ישעי' יא. טו) "והניף ידו על הנהר", ש"לע"ל יעברו את הנהר להיות בבחי' עבר הנהר. . היוצא מעדן כו'.

(61) פסחים קט, א. שו"ע אדה"ז או"ח סתק"ט ס"ז.

(62) סהמ"צ להרמב"ם בשורש הג'.

1 (ב) בענין "קריעת ים סוף":

2 בדרושי חסידות המבארים ענין קריעת ים-סוף - מצינו שני סוגי דרושים:

3 בדרושי רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'⁶³ נתבאר שענין קריעת ים-סוף הוא בספירת המלכות דעולם
4 האצילות, וזהו החילוק שבין קריעת ים-סוף ביציאת מצרים לבקיעת הנהר לעתיד-לבוא, שיציאת מצרים
5 היה רק קריעת ים-סוף, בחינת המלכות, סופא דכל דרגין, ואילו לעתיד-לבוא⁶⁴ תהיה בקיעת הנהר, בחינת
6 הבינה. אמנם, בדרושי אדמו"ר האמצעי⁶⁵ נתבאר שהענין דקריעת ים-סוף הוא לא רק במלכות האצילות
7 (כמו שכתוב בהתחלת הענין), אלא גם במלכות דעולמות האין-סוף שלמעלה מאצילות, עד למלכות
8 דאין-סוף שלמעלה מעולמות (שלאחרי הצמצום), ועד לבחינת מלכות דאין-סוף שלפני הצמצום.

9 ולכאורה אינו מובן: מכיון שביציאת מצרים היה הענין דקריעת ים-סוף גם בספירת המלכות שלמעלה
10 מאצילות, עד לפני הצמצום - מהו החידוש דלעתיד-לבוא בבקיעת הנהר, בינה דאצילות, לאחר שהיה
11 כבר הענין דקריעת ים-סוף בבחינת המלכות דאין-סוף שהיא השורש ומקור שממנו נתהווה בינה
12 דאצילות!?

13 וכאמור, שאלות אלו ישאירו לעיונם של השומעים, בבחינת "תן לחכם (השאלה והקושיא) ויחכם
14 עוד"⁶⁶, למצוא התירוץ והביאור בכל הנ"ל.

15 בסעיף זה, בנוגע לקריאת התורה:

16 וכאן המקום להעיר על ענין תמוה הדורש ביאור והסבר - כנהוג לפעמים לדבר על "קלאץ-ענין".
17 להשאיר לעיונם של השומעים:

18 לפני קריאת התורה ביום-טוב - בעת פתיחת הארון - אומר כל אחד ואחד מישראל (מגדול ועד
19 קטן⁶⁷) בנוסח ה"רבונו של עולם" ו"יתקיים בנו מקרא שכתוב (בהפטרות אחרון של פסח) ונחה⁶⁸ עליו
20 רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'".

21 והנה, עצם הענין שכל אחד ואחד מישראל, מגדול ועד קטן, מבקש בנוסח התפילה ענינים נעלים
22 ביותר - אינו חידוש בתפילה זו, מכיון שמצינו דוגמתו בכמה וכמה תפילות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה.

23 ואין לתמוה על כך - היתכן שגם קטן שבקטנים מבקש בתפילתו⁶⁹ ענינים נעלים ביותר - כשיודעים
24 גודל מעלתו העצמית של כל אחד ואחד מישראל (עוד לפני התחלת כללות ענין העבודה), שנשמתו היא
25 "חלק אלקה ממעל ממש"⁷⁰, ולכן תיכף ומיד בצאתו לאויר העולם מקבל בירושה כל התורה כולה,
26 "תורה צוה לנו משה מורשה" גוי, כולל גם פנימיות התורה⁷¹.

27 וכמוזכר לעיל (סעיף מ"ב) פתגם כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו. שכל אחד ואחד
28 מישראל הוא כמו חתן הסמוך על שולחן חותנו, אשר גם לולי עבודתו נתחייב לתת לו פרנסתו כו' כראוי
29 לחתנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

30 [וכל זה - לפני התחלת העבודה, וכאשר נוסף גם ענין העבודה - צריך הקב"ה להוסיף ולתת לו שכר
31 במיטב כספו כו'. ועל-פי-זה מתורצת תמיהה לאידך גיסא, היתכן שאותה בקשה שמבקש קטן שבקטנים,

לפני המלך (שו"ע אדה"ז או"ח סק"ד ס"ב. ועוד).
(70) תניא רפ"ב.

(71) ואדרבה - שהרי במתן-תורה היו הענינים דפנימיות
התורה (מעשה מרכבה) בגילוי יותר מאשר פרטי ההלכות בנגלה
דתורה, כי פרטי ההלכות בנגלה דתורה ניתנו רק ברמז ובהעלם,
ואילו הענינים דפנימיות התורה היו בגילוי ממש, באופן של ראי',
כמבואר במדרז"ל (ראה שמו"ר פמ"ב, ה. ושי"ג) שכל ישראל ראו
את המרכבה העליונה כו' (ולמעשה גם מהמפורש בקרא (משפטים
כד, יו"ד) - "ויראו את אלקי ישראל, ותחת רגליו כמעשה לבנת
הספיר גוי").

(63) ד"ה והניף ידו על הנהר גוי' (צו טז, ד ואילך).

(64) ומעין זה - באחרון של פסח (אף שלא נתפרש כו'), כמ"ש
בהפטרות היום "והניף ידו על הנהר גוי'".

(65) ראה שער האמונה פי"ז ופס"ד. וראה גם אוה"ת בשלח
ע' תקעג.

(66) משלי ט, ט.

(67) גם קטנים ממש - אם כבר הגיעו לחינוך אמירה נוסח
ה"רבונו של עולם" (לא רק "ויהי בנסוע הארון").

(68) ישע' יא, א"ב.

(69) שצריכה להיות בתכלית הדיוק והזהירות כו' - כעומד

- באותו נוסח ממש מבקש גם גדול שבגדולים - כי הבקשה היא מצד מעלתו העצמית של כל אחד ואחד
מישראל עוד לפני ענין העבודה, אלא שלאחרי זה נוסף בזה עוד יותר - לפי-ערך מעלת העבודה].
- אמנם, בנוגע לבקשה זו - "ויתקיים בנו מקרא שכתוב ונחה עליו רוח ה' וגו'" - מתעוררת תמיהה
ופליאה⁷²: מקרא זה נאמר על משיח צדקנו - "ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו (על משיח צדקנו)
רוח ה' וגו'". ומכיון שכן, איך יתכן שכל אחד ואחד מישראל יבקש בתפילתו "ויתקיים בנו (בכל אחד
ואחד מהאומרים תפילה זו, למגדול ועד קטן) מקרא שכתוב ונחה עליו רוח ה'" - שיתקיים בו מקרא
שנאמר על משיח צדקנו?!
- וענין נוסף הדורש ביאור והסבר - בקשר לתוכנה של ההפטרה. ובהקדמה: אודות הגאולה העתידה
נאמר בהפטרה "כיום עלותו מארץ מצרים"⁷³, ויתירה מזה - כמו שכתוב⁷⁴ "כימי צאתך מארץ מצרים
אראנו נפלאות", כמבואר בדרושי חסידות⁷⁵ (על יסוד מה שכתוב ב'זוהר'⁷⁶) שלעתיד-לבוא יהיו
נפלאות" גם בערך ליציאת מצרים.
- ולכאורה, מהו החידוש בזוהר ובדרושי חסידות שהגאולה העתידה תהיה באופן נעלה יותר מיציאת
מצרים - הרי מפורש הדבר בפשטות הכתובים ל"בן¹¹ חמש שנים למקרא": "וגר זאב עם כבש וגו' לא ירעו
ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו'"⁷⁷ - חידוש הכי גדול שלא מצינו ביציאת מצרים?!
- וגם כשלומדים מה שכתב הרמב"ם⁷⁸ (לאחרי שמגיע לגיל ד"בן עשר שנים למשנה¹¹) ש"זה שנאמר
בישעי' וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירביץ, משל וחידה.. שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי גוים
המשולים כזאב ונמר כו'" - הרי גם זה חידוש גדול שלא מצינו ביציאת מצרים, הן בנוגע לפרעה, שגם
לאחרי שהוכרח לשלוח את בני-ישראל מארצו, חזר בו ורדף אחריהם כו', והן בנוגע לשאר האומות,
נמוגו כל יושבי כנען⁷⁹, היינו, שלא השלימו עם ישראל, ואדרכה "אמרו עלינו הם באים, לכלותינו
ולירש את ארצנו"⁸⁰.
- ו"תן לחכם ויחכם עוד"⁶⁶ - שכל אחד ואחד יתבונן בענינים הנ"ל, ועל-ידי יגיעתו כדבעי - בוודאי
ימצא⁸¹ הסבר וביאור, להיותו מישראל, "עם חכם ונבון"⁸², כולל גם קטנים, שגם הם שייכים ל"עם חכם
ונבון"⁸³.

<p>(79) בשלח טו, טו.
(80) פירש"י עה"פ.
(81) ראה מגילה ד, רע"ב.
(82) ואתחנן ד, ו.
(83) ולהעיר גם מהמסופר במדרז"ל אודות גודל חכמתם של
ילדי ירושלים (איכ"ר פ"א, ו ואילך), ועד למאמרו של רבי יהושע
בן חנניא - "מימי לא נצחני אדם חוץ מתינוק ותינוקת כו'"
(עירובין נג, ב).</p> | <p>(72) בהבא לקמן - ראה בארוכה שיחת אחש"פ תשמ"ג
(התוועדויות ח"ג ע' 1315 ואילך). תשמ"ו (התוועדויות ח"ג ע'
145 ואילך).
(73) ישעי' יא, טז.
(74) מיכה ז, טו.
(75) אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז).
(76) ח"א רסא, ב.
(77) ישעי' יא, ר"ט.
(78) ה' מלכים רפ"ב.</p> |
|---|---|

תורת חיים לא רק על-שם החיים בעולם הבא אלא גם על החיים בעולם הזה.

בס"ד. שיחת יום ה' דחג הפסח ה'תשמ"ח לילדים וילדות – "צבאות השם" שיחיו בבית הכנסת, לאחר תפילת מנחה.

בלתי מוגה

- 1...יב. והנה, הפעולות בכל הפרטים האמורים לעיל, הם הכנה קרובה לקיום היעוד³¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". ובפרטיות: חג הפסח בא בסמיכות לימי הפורים. ובימים ההם, הנה לאחר שהיו בגלות במלכות אחשורוש, נבנה בית-המקדש השני, וחזרה ה"חירות" שהיתה בימי בית ראשון, לאחר "ימי צאתך מארץ מצרים".
- 5 וכך בזמן הזה: כאשר כל בני-ישראל, ובפרט השייכים ל"צבאות השם", מתנהגים על-פי רצונו של הקב"ה, ועד שלא נשארים אפילו "שיריים" מהיצר (כשם שלא נשארים שיריים מן החמץ, שהוא משל לענינים בלתי רצויים בכלל), כיון שכל הפעולות הם בטוב בלבד, טוב לשמים וטוב לבריות (ובזה גופא - הן בעניני שמים והן בעניני ארץ, כפי שדובר רבות פעמים) - הרי זו הכנה קרובה, ובזריזות הכי גדולה, עד ל"כהרף עין", לרגע שבו יביא הקב"ה את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז יקויים "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".
- 11 ובפשטות - הקב"ה לוקח את כל אחד ואחת מכם, וכל אחד ואחת מאתנו, בתוך כלל ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"³² - "תלוקטו לאחד אחד"³³, כשם שלוקחים אדם בידו, ומוציא את כולם מן הגלות.
- 14 ומכיון שהקב"ה בעצמו עושה זאת, מובן שאין מעכב בידו, וגם - מובן שהדבר איננו דורש אריכות זמן, וגם לא זמן סתם, אלא יהיה כן תיכף ומיד ממש.
- 16 וכל בני-ישראל ילוקטו על-ידי הקב"ה, ויעשו ל"קהל גדול" אחד, ובפרט בעמדנו ב'שנת הקהל', וכולם ביחד "יבואו הנה"³⁴, לארצנו הקדושה (וכמוזכר גם בקריאת התורה ביום זה) ושם - "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"³⁵, כולל - בהרחבה, ללא כל מונע ומעכב מעשיית פעולות טובות, ואדרבה - הלוח ומוסיף ברוחב, וכן בעומק וכו', בכל עניני יהדות, עד אין סוף, כמדתו של הקב"ה.
- 20 ובארץ-הקודש עצמה יקויים היעוד שבקאפיטל תהלים הידוע - "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, והוא יכוננה עליון"³⁶, היינו שבארץ-ישראל גופא, יש לירושלים ("ציון") מעמד ומצב מיוחד, ועד שהקב"ה אומר שכל יהודי נחשב כאילו נולד בירושלים, ואפילו אם למעשה נולד בחוץ-לארץ ובזמן הגלות, או אפילו בארץ-ישראל אבל לא בירושלים עצמה, הרי אצל הקב"ה הוא "רשום" כאילו נולד בירושלים.
- 25 "והוא יכוננה עליון" - הקב"ה מעמיד (גם) את כל אחד ואחד באופן חזק ומבוסס, שיעמוד בתוקף לבצע את שליחותו בכלל, ובפרט - שליחותו בתור "צבאות השם", כולל גם - התוקף הדרוש כדי להשפיע על כל בני-ישראל שבסביבתו, שגם הם יתנהגו כך.
- 28 ו(גם) הפעולה בזה תוסיף ותזרז יותר, אשר מכל בני-ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו", יעשה "קהל גדול", ועוד ועיקר, אשר ה"קהל גדול" יבואו הנה, תיכף ומיד ממש, ובזריזות - כולל הזריזות שתבוא על-ידי ה"צדקה שמקרב את הגאולה"³⁷, ו"לא עיכבן אפילו כהרף עין"³⁸, "לאלתר לגאולה" - "אראנו נפלאות".

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לשביעי של פסח ופרשת שמיני

(35) שופטים יט, ח ובפירש"י.

(36) פז, ה.

(37) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(38) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(31) מיכה ז, טו.

(32) בא יו"ד, ט.

(33) ישעי' כז, יב.

(34) ירמ' לא, ז.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- 1...מ. סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴³, שבימי כ"ק אדמו"ר הזקן (בין השנים תקנ"א-תקנ"ג) היה דוחק
 2 בפרנסה. ויחידי סגולה מהחסידים, והם כ"ק אדמו"ר האמצעי, הרב הצדיק רבי אהרן מסטאָרשעליע, הרב
 3 החסיד רבי פנחס רייזעס, נכנסו לאדמו"ר הזקן, וביקשוהו לעזור רחמים רבים על זה.
 4 ויאמר להם כ"ק אדמו"ר הזקן: כאשר נותנים השפעה מלמעלה, צריך לעשות למטה כלים לקבל
 5 אותה. והכלים הם – אהבה ואחוה ולא קנאה ורכילות. ולכן כשהכהנים מברכים את ישראל, אומרים
 6 "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לברך את עמו ישראל באהבה", שיש בזה ב' פירושים: (א) שברכת הכהנים
 7 תהיה באהבה. (ב) שמברכים שתהיה אהבה בין בני ישראל. והאהבה היא כלי לכל הברכות מ"יברךך"
 8 עד "שלום".
 9 אחר-כך יצא כ"ק אדמו"ר הזקן לבית המדרש, ועלה על הבימה, בכדי שכולם יוכלו לראות ולשמוע,
 10 – ואף שידוע שרבינו הזקן היה לו קול אדיר, קול איום וקול נעים, אף-על-פי-כן עלה על הבימה –
 11 ואמר¹⁴⁴: "מכלכל חיים בחדס", ולא ב"ברייהו" (מקום עשיית יין-שרף. כי, דוחק הפרנסה היה בגלל
 12 שהממשלה לקחה לעצמה את המונופול לעשות יין-שרף, שעד אז היו הכל יכולים לעשות יין-שרף
 13 בעצמם, והיו מוכרים אותו, ומזה היתה פרנסת הרבה מבני ישראל, ומאז נסתם מקור פרנסה זה). חסד
 14 שלמעלה אינו דומה לחדס שלמטה, כי החדס שלמטה הוא רק גורם להשפעה בלבד, מה-שאין-כן החדס
 15 שלמעלה הוא בעצמו ההשפעה, וזהו "מכלכל חיים בחדס". אלא שצריך לעשות כלים לקבל זאת, והכלים
 16 הם – אהבה ואחוה.
 17 והשנה ההיא היה שפע של פרנסה בהרחבה.
 18 סיפור זה סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנת חצר"ת¹⁴³. וסיים: גם כעת צריכים לזה, ורק שצריך שה"רבי"
 19 יאמר זאת. והרי דברי צדיקים קיימים לעד¹⁴⁵, אלא שמכוסים הם וצריך לגלותם.
 20 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) מאחר שדברי צדיקים קיימים לעד, הרי הדברים קיימים גם עכשיו.
 21 יתן השם-יתברך שתהיה פרנסה בהרחבה, ויוסרו כל הדאגות. והגם שהדאגות הן על ענינים שאין
 22 בהם ממש, שרק דואג "פן יחסר לחמו"¹⁴⁶ כו', אבל אף-על-פי-כן הרי גם דאגות אלו מבלבלות,
 23 – וכמו שאומרים על אחד שאינו חולה אלא הוא עצבני ("נערוועז"), הרי גם זה עצמו חולי הוא –
 24 והרי האופן היותר טוב להסיר דאגות אלו הוא – על-ידי-זה שיהיה שפע פרנסה בהרחבה וכל
 25 המצטרך, שיהיה קיץ בריא וקיץ מוצלח בכל הענינים הגשמיים ובכל הענינים הרוחניים.

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לשביעי של פסח ופרשת שמיני

(145) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכת.
 (146) ע"פ ישעי' נא, יד.

(143) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ בסופה (סה"ש תרח"ץ ע' 283 ואילך).
 (144) ראה גם "רשימות" חוברת קעט ע' 13.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח (בסעודה) ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. שמה של סעודה זו - "סעודת משיח" - נקבע על-ידי הבעל-שם-טוב (כפי שנתגלה ונתפרסם
- 3 על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו)¹.
- 4 ויש להוסיף בהדגשת שמה של הסעודה - על-פי תורת הבעל-שם-טוב בגודל מעלת השם:
- 5 שם - הוא ענין חיצוני, לכאורה, שאינו נוגע לעצם הדבר². אמנם, ביחד עם זה, מבאר הבעל-שם-טוב
- 6 עילוי מיוחד בענין השם - ש"שמו אשר יקראו לו בלשון-הקודש הוא כלי לחיות.. שנשתלשל מעשרה
- 7 מאמרות שבתורה, שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו כו"³.
- 8 כלומר, החיות האלקית שמחיה ומהוה את הדבר מאין ואפס המוחלט בכל רגע ורגע - כתורת
- 9 הבעל-שם-טוב³ בענין חידוש ההתהוות בכל רגע ורגע - נמשכת ומתלבשת באותיות השם, "שמו אשר
- 10 יקראו לו בלשון-הקודש", כמבואר בארוכה בתורת הרב המגיד⁴ בפירוש הכתוב⁵ "וכל אשר יקרא לו
- 11 האדם נפש חיה, הוא שמו".
- 12 [ולהעיר, ששני ענינים אלו - חידוש ההתהוות מאין ליש, והמשכת החיות על-ידי אותיות השם -
- 13 נתבארו בתחילת 'שער היחוד והאמונה' של רבינו הזקן].
- 14 ומובן, שאף שחידוש התהוות הדבר על-ידי השם הוא ענין תמידי, הרי זה בהדגשה יתירה בבוא הזמן
- 15 המיוחד לדבר זה, ובנידון-דידן בבוא זמן "סעודת משיח" ב'אחרון של פסח' בפועל ממש.
- 16 ולכן, הרי זה הזמן המתאים להתעכב על תוכנו של השם "סעודת משיח": (א) כללות ענין הסעודה,
- 17 (ב) סעודה של משיח, כדלקמן.
- 18 ב. כללות ענין הסעודה:
- 19 "סעודה" - עם היותה בלשון יחיד, הרי היא כוללת ריבוי פרטים ופרטי פרטים⁶, כפי שמצינו כמה
- 20 וכמה פרטי דינים בנוגע לסעודה, "מנהגות רבות נהגו חכמי ישראל בסעודה כו"⁷.
- 21 ובפרט על-פי המבואר בפנימיות הענינים, ולדוגמא: הדרוש הידוע⁸ בענין אכילת דגים לפני בשר,
- 22 שבידור הניצוצות בדגים קל יותר מבירור הניצוצות בבשר - על-דרך הטעם הפשוט, כמו שכתב
- 23 הרמב"ם⁹ "לעולם יקדים אדם דבר הקל, ומאחר הכבד", כדי שיתעכל תחילה דבר הקל (דגים), ואחר-כך
- 24 יתעכל דבר הכבד (בשר).
- 25 ויש להוסיף, ש"סעודה" כוללת (לא רק פרטי הסעודה עצמה, אלא) גם פרטי הענינים שלפני הסעודה
- 26 שבאים כהקדמה לסעודה (כמו ענין 'נטילת ידים'), וגם פרטי הענינים שלאחרי הסעודה שבאים בהמשך
- 27 וכתוצאה מהסעודה (עם היותם לאחרי ברכת המזון).
- 28 ולכן, כדי להבין גודל מעלת הסעודה עצמה, יש להקדים ולבאר מעלת ההכנה לסעודה, שעל-פי-זה
- 29 יובן - במכלי-שכן וקל-וחומר - גודל מעלת הסעודה שבאה לאחרי הכנה זו, אשר מכיון שמדובר אודות
- 30 "סעודה" על-פי תורה (אפילו בימי החול, ועל-אחת-כמה-וכמה בשבת ויום-טוב), חל על זה הכלל
- 31 ד"מעלין בקודש"¹⁰, היינו, שבסעודה עצמה נוסף עילוי לגבי הענינים שלפני הסעודה (ולאחרי-זה נוסף
- 32 עילוי גדול יותר בענינים שלאחרי הסעודה כו").

(1) ריבוי פרטים ופרטי פרטים כו'.
 (2) רמב"ם הל' ברכות רפ"ז.
 (3) סה"מ תקס"ג ע' תרצ. תקס"ז ע' קצא. וראה לקו"ת
 בהעלותך לג, ב. הנחות הר"פ ע' פב.
 (4) הל' דעות פ"ד ה"ג.
 (5) ברכות כח, א. וש"נ.

(1) "היום יום" כ"ב ניסן אהש"פ.
 (2) ראה לקו"ש חט"ז ע' 37. וש"נ.
 (3) שעהיוה"א פ"א.
 (4) לקו"א סרמ"ד. אות"ד, סע"ג ואילך.
 (5) בראשית ב, יט.
 (6) נוסף לכך שבכל ענין שבעולם (ובפרט עניני קדושה) ישנם

ג. מהענינים העיקריים שבהכנה לסעודה – הוא ענין 'נטילת ידים':

מבואר בדרושי חסידות¹¹ שתוכן 'נטילת ידים' הוא – על-דרך מה שכתוב¹² "שאו ידיכם קודש", היינו, להעלות ולהגביה את הידים לבחינת "קודש", ועל-ידי-זה – "וברכו את הוי'" (כהמשך הכתוב), כולל גם הפירוש הפנימי (נוסף על הפירוש הפשוט) ש"ברכה" היא "מלשון המברך את הגפן¹³, והיינו בחינת השפעה והברכה מעולם ועד עולם"¹⁴, היינו, שממשיכים גילוי שם הוי' בעולם.

והענין בזה:

מציאות העולמות, כללות סדר ההשתלשלות – קשורה עם שם אלקים, כמו שכתוב¹⁵ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (כולל גם שמים וארץ רוחניים, כללות סדר ההשתלשלות¹⁶), ולמעלה מזה – "ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים"¹⁷, שם הוי' שנמשך ומתלבש בשם אלקים. ובזה נוסף החידוש ד"וברכו את הוי'" – שנמשך בעולם (כל סדר ההשתלשלות) גילוי שם הוי' עצמו, למעלה מהתלבשות בשם אלקים.

ובפרטיות יותר – מלמעלה מעלה עד למטה מטה:

כאשר נמשך גילוי שם הוי' בעולם, הרי נוסף בדרך ממילא בשם הוי' עצמו בעילוי אחר עילוי כו', [ולא רק "בדרך ממילא", כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁸ ש"אצל חסידים אין בדרך ממילא" (כי-אם על-ידי עבודה דוקא), ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע למקור החסידים – חסידות, עד לשם הוי', שהרי החילוק שבין נגלה דתורה לפנימיות התורה – חסידות, הוא על-דרך ובדוגמת החילוק שבין שם אלקים לשם הוי' – שבוודאי לא שייך בזה "בדרך ממילא", כי-אם בתור ענין בפני-עצמו], וביחד עם זה – ההמשכה היא עד למטה מטה ביותר, סעודה גשמית בעולם הזה הגשמי והחומרי, אשר על-ידי עבודתם של בני-ישראל עושים מהחומריות – גשמיות, ומהגשמיות – רוחניות¹⁹ (אף-על-פי שנשאר בציור של דבר גשמי).

ונוסף לזה, ההמשכה היא על-דרך-משל "המברך את הגפן" – כמשל שמובא בתורת החסידות, משל בתורה, שהוא בתכלית הדיוק בכל הפרטים שבו – "עץ עושה פרי אשר זרעו בו"²⁰, "גרעיני כל פרי שמהן האילן צומח כשזורעין אותו"²¹, פירות ופירי פירות עד עולם²².

ואם הדברים אמורים בנוגע ל'נטילת ידים', שאינה אלא הכנה לסעודה – בנוגע לסעודה עצמה על-אחת-כמה-וכמה שגדלה מעלתה עוד יותר.

ד. ונוסף לזה – העילוי ב"סעודת משיח":

"סעודת משיח" – כשמה כן היא, שאין זו סעודה של אדם סתם, או אפילו סעודה של מלך, ובמלך גופא – לא רק מלכי ישראל, אלא מלכי יהודה, מלכי בית דוד, עד לדוד עצמו, אלא יתירה מזו – סעודה של מלך המשיח, עליו נאמר²³ "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו", שלכן נקרא בשם מלך המשיח. ובפרט על-פי המנהג שקבע כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן (שבנו יחידו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) לשתות בסעודה זו ארבע כוסות²⁴, אשר במנהג זה מודגש עוד יותר הקשר ושייכות סעודה זו לענין הגאולה – עליה נאמר (בהפסטר היום)²⁵ "ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ", כמרומו בארבע הכוסות.

(19) ראה "היום יום" כ"ז טבת, כ"ז אלול.

(20) בראשית א, יב.

(21) פירש"י שם, יא.

(22) ע"ד כתובות רפ"ט.

(23) תהלים פט, כא.

(24) ראה גם לקמן סט"ז.

(25) ישעי' יא, יב.

(11) סד"ה שאו ידיכם קודש תרפ"ז.

(12) תהלים קלד, ב.

(13) כלאים רפ"ז.

(14) תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

(15) בראשית א, א.

(16) ראה זח"א רנו, ב.

(17) בראשית ב, ד.

(18) סה"ש הי"ת ע' 57. תש"ב ע' 119.

- 1 וביחד עם גודל העילוי וההפלאה של סעודה זו - נמשך כל זה, כאמור, למטה מטה ביותר, בסעודה
 - 2 גשמית כפשוטה.
 - 3 ה. והנה, כל הענינים שהם "אחת בשנה", תכליתם ומטרתם - שיומשכו על ובכל השנה כולה.
 - 4 ובנידון-דין, שסעודת משיח נמשכת על ובכל השנה כולה - שנעשית שנת גאולה, גאולה האמיתית
 - 5 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 - 6 והעיקר - שבמקום שיצטרכו לדבר על זה, ולומר דרשות ורמזים כו', יתגלו כל הענינים בפועל ממש,
 - 7 באופן של ראי', שאז אין צורך בדיבור והסבר, מכיון שרואים במוחש, "מראה באצבעו ואומר זה".
 - 8 ובפשטות - כאמור - שנת גאולה, ובאופן שאין צורך להמתין על כל השנה, ואפילו לא על יום בשנה,
 - 9 ואפילו לא על שעה בשנה, מכיון ש"לא עיכבן המקום כהרף עין"²⁶, תיכף ומיד, זוכים לגאולה האמיתית
 - 10 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בפשטות ממש.
- המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לשביעי של פסח ופרשת שמיני

(26) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בנועם שמעתי מידידנו הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ עוסק בצצ"ב וכו' מהור"ר בנימין שי' גאראדצקי על דבר עבודתו הנמרצה והמסורה בעד החזקת והפצת התורה בכלל, והשתתפותו בעבודתו החינוכית במוסדות "אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש" בפרט.

והתקוה תאמצני כי כת"ר שי' עוד יוסיף אומץ בעבודתו הק' להגדיל תורה ולהאדירה.

וידוע מרז"ל בזח"ב (קפג, ב) בענין אכילת מצה, למלכא דהוה ליי בר יחידאי וחלש, יומא חד הוה תאיב למיכל, אמרו ייכול ברי' מיכלא דאסוותא כו' כך כד נפקו ישראל ממצרים כו' אמר הקב"ה יטעמון ישראל אסוותא.

והנה בבוא חג הפסח הבע"ל אשר כל איש בישראל בראשית סדרו שלחנו קורא ומכריז כל דכפין ייתי וייכול גוי' ענינו לא רק כפשוטו אלא גם להמציא מיכלא דאסוותא מיכלא דמהימנותא לבר יחידאי דחלש ותאיב למיכל וגדול הנחת רוח שגורמים על ידי זה לאבינו שבשמים יתברך שמו ויתעלה, ומה רב הטוב הצפון בזה ובבא לכל העושים ומתעסקים בעבודת החינוך לחנך בני ובנות ישראל בחינוך הכשר, וביחוד להעומדים בראש כמרז"ל כהן גדול נוטל חלק בראש.

ובזה הנני לברך את כת"ר וכל הנלוים אליו בברכת חג כשר ושמח וכל טוב הנראה מנפש ועד בשר, ומהרה בעגלא דידן תקויים בקשתנו לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין על ידי משיח צדקנו.

הדורש שלומו וטובתו תמיד כל הימים.

בס"ד. משיחות אחרון של פסח ה'תשמ"ח

תרגום מאידיש

ועבודת⁴¹ שלוש סעודות⁴² של שבת⁴³. מה-שאיין-כן "סעודת משיח" באחרון של פסח היא סעודה בפני עצמה, בלי קשר לשאר סעודות.

ג) בשם: סעודת מוצאי שבת-קודש נקראת "סעודת דוד מלכא משיחא", מה-שאיין-כן ב"סעודת משיח" לא נזכר "דוד" אלא "משיח" סתם.

ד) כנ"ל, סעודת 'מלוה מלכה' (דוד מלכא משיחא) הוא דין ב'שולחן ערוך'⁴⁴. וסעודת משיח הוא 'מנהג ישראל' שנקבע על-ידי הבעל-שם-טוב ורבותינו נשיאינו. ועוד חילוקים.

ד. והביאור בזה יש לומר:

אף-על-פי שבכללות, יש קשר בין "דוד מלכא משיחא" ל"משיח", מכל-מקום הרי הם שני אנשים (וענינים) נפרדים⁴⁵. כדאיטא בגמרא⁴⁶ "עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר (שעתיד למלוך עליהם)⁴⁷, שנאמר⁴⁸ ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם, הקים לא נאמר אלא אקים, א"ל כו' והכתיב⁴⁹ ודוד עבדי נשיא להם לעולם, כגון קיסר ופלגי קיסר", ופירש רש"י: "מלך ושני לו, כן דוד החדש מלך, מדכתיב ודוד מלכם אשר אקים. ודוד המלך שני לו, כדכתיב נשיא להם, ולא כתוב מלך".

והחילוק ביניהם (בין דוד המלך למשיח), יובן לאחר ביאור בדיוק לשון הגמרא "קיסר ופלגי קיסר", דלכאורה הרי זה תמוה ביותר:

...ג. ענין סעודת משיח באחרון של פסח, הוא בהדגשה יתירה בגלוי בשנה זו, שאחרון של פסח חל ביום השבת, שאז נכנסים מסעודת משיח (בסוף היום) מיד (בלי הפסק סעודה אחרת) לסעודת 'מלוה מלכה' במוצאי שבת³⁷, הנקראת "סעודת דוד מלכא משיחא"³⁸, כי אז ישנו גילוי דוד מלכא משיחא בסעודה גשמית (סעודת 'מלוה מלכה').

וכמובן שעל-ידי-זה נוסף בגילוי סעודת משיח, כי מזה לוקחים הכח ליכנס מיד לסעודת דוד מלכא משיחא.

ויובן זה בהקדים ביאור החילוק שבין "סעודת משיח" באחרון של פסח ל"סעודת דוד מלכא משיחא" במוצאי-שבת, שמכיון ש"סעודת משיח" היא רק פעם אחת בשנה (באחרון של פסח), ובתור מנהג, מובן ש"סעודת משיח" שונה מ"סעודת דוד מלכא משיחא" שהיא בכל מוצאי-שבת, וכדין ב'שולחן ערוך'.

והחילוק הוא בכמה ענינים:

א) בזמן - "סעודת דוד מלכא משיחא" היא בכל מוצאי שבת-קודש, ו"סעודת משיח" באחרון של פסח, כנ"ל.

ב) "סעודת דוד מלכא משיחא" באה לאחר שלוש סעודות שבת שלפני-זה, ועד שנקראת לפעמים בשם סעודה רביעית³⁹ כנגד רגל הרביעי של המרכבה - דוד מלכא משיחא, הבאה לאחר שלוש הסעודות שכנגד שלוש רגלי המרכבה - שלושת האבות⁴⁰. שזה מורה שהיא צריכה להכנת

(41) להעיר גם מלקוטי לוי"צ אגרות ע' רנה"ו.

(42) כמובן גם מזה שהוא כנגד רגל ה' דהמרכבה (כנ"ל בפנים), שהוא זקוק לג' הרגלים אחרים, בכדי להעמיד המרכבה.

(43) ויתירה מזה: מבחי' הסעודות (דשבת) אנו עושים סעודה ד' במוצאי שבת, וכוונתה היא להמשיך אור קדושת סעודת שבת לכל ימי החול כו'. וכנגד אור החזור מפאת סעודת שבת, אנו עושים סעודה בכל ליל מוצאי שבת, סעודה ד' (שער הכוונות שם. וראה גם סידור האריז"ל ופע"ח שם).

(44) שבהערה 37.

(45) כפס"ד הרמב"ם בהל' מלכים פ"א.

(46) סנהדרין צח, ב.

(47) פירש"י שם.

(48) ירמ' ל, ט.

(49) יחזקאל לו, כה.

(37) שבת קיט, ב. טושו"ע ושו"ע אדה"ז אר"ח ס"ש.

(38) סידור האריז"ל (לר"ש מרשקוב). ובכ"מ נק': סעודת דוד מלכא (פע"ח סוף שער השבת פכ"ד. סידור האריז"ל (קול יעקב). של"ה מס' שבת, קלג, ב מכנפי יונה (ח"ב ס"ג). ועוד).

(39) ראה שער הכוונות, ענין ויהי נועם. סידור יעב"ץ (מוצאי שבת). ועוד.

(40) עש"מ מאמר חקו"ד ח"א פכ"ג (בשם האריז"ל). הובא באוה"ת בשלח ע' תרג. וראה של"ה שם. וראה זח"ב פח, ב (וראה במק"מ שם. סידור עם דא"ח כא, ד), ובשער הכוונות ענין השולחן - שג' הסעודות הן כנגד ג' האבות.

שלימות ומוחלטת וכו' ("כמצות רצונך"⁵⁶)
 ושיוכלו לקיים תורה ומצוות במנוחה כו'), כי זה
 היה כבר בזמן שלמה, ומעין זה בזמן חזקיהו
 וכיוצא בזה - אלא מה שיתקן את כל העולם כולו
 והאומות שבו, "ויתקן"⁵⁷ את העולם כולו לעבוד את
 ה' ביחד, שנאמר⁵⁸ כי אז אהפוך אל עמים שפה
 ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד".

מה-שאינ-כן בזמן הזה, הגם שישנו הציור⁵⁹
 "לכופ את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני
 נח", הרי כל הזמן שלפני ביאת המשיח (לא רק
 בגלות, אלא אפילו בזמן האבות, ובזמן שבית
 המקדש היה קיים, בזמן דוד וכו') העולם עדיין
 אינו מתוקן "לעבוד את ה'", כפי שראו (ורואים)
 בפועל, שגם בזמן דוד (וכיוצא בזה) היו אומות
 העולם בתקפם (ואדרבה - עיקר עבודת דוד היתה
 במלחמות האומות, "דם לרוב שפכת, ומלחמות
 גדולות עשית"⁶⁰). ובזמן שלמה היתה במצרים
 מלוכה שלשם ברח ירבעם שמרד בשלמה⁶¹, ועל-
 אחת-כמה-וכמה בזמנים אחרים.

ובזה יהיה עיקר החידוש של משיח צדקנו,
 כנ"ל, שלא ישאר פרט בעולם שלא יהיה במצב של
 "והיתה לה' המלוכה"⁶².

ו. על-פי-זה מובן, למה הגמרא משתמשת
 בתואר "קיסר" בקשר למשיח:

הגמרא רוצה להשתמש במשל ותואר שיתאים
 לתוכן הנמשל. כיון שעיקר החידוש של משיח
 יהיה (לא גילוי בקדושה, אלא בעיקר) בתיקון
 העולם והאומות ("אז אהפוך אל עמים שפה ברורה
 גו") - לכן מתארת אותו הגמרא בשם "קיסר",
 בלשון אומות העולם⁶³ [ובפרט שהכוונה בשבעים
 לשון של אומות העולם היא, כדי לברר את אומות

1 (א) "קיסר ופלגי קיסר" הוא תרגום בלשון רומי
 2 ל"מלך ומשנה-למלך". ואינו מובן: מצינו בריבוי
 3 מקומות בגמרא, הלשון "מלך" (ועד שאפילו מלכי
 4 אומות העולם נקראים בגמרא בכמה מקומות בשם
 5 "מלך"). ומדוע מתארת הגמרא את דוד המלך ומלך
 6 המשיח (כפי שיהיו בהתגלות לעתיד-לבוא) דוקא
 7 בלשון "קיסר ופלגי קיסר", בלשון אומות העולם,
 8 וביניהם גופא - לשון רומי, העם שהחריב את
 9 בית-המקדש ("לבנון באדיר יפול"⁵⁰), ולא "מלך
 10 ומשנה-למלך" בלשון הקודש⁵¹!?

11 (ב) ויתירה מזו: "קיסר" בלשון רומי, נלקח
 12 מ"לשון כרות בעברית"⁵², "חתיכה וכריתה"⁵³, על
 13 שמו של מלך מרומי שנקרא "קיסר", כי בשעה
 14 שנולד "נתקשתה (אמו) בלדתה, וכתרו בטנה
 15 והוציאו הולד דרך דופנה" (ובלשון הקודש - הרי
 16 זה נקרא לידה באופן ד"ויצא דופן"), "ועל שמו
 17 נקראו כל המלכים שאחריו קיסר"⁵⁴.

18 ואם-כן, היתכן שהגמרא מדמה את דוד ומשיח,
 19 דוקא ל"קיסר" - המרמז ללידה באופן של.. יוצא
 20 מן ה"קיסר" של מלך רומי?!

21 נוסף לזה, צריך להבין בכללות הענין: הגמרא
 22 אומרת רק שמהפסוקים (הנ"ל) מובן שמשיח ודוד
 23 המלך יהיו לעתיד-לבוא כמו "קיסר ופלגי קיסר".
 24 אבל עדיין דורש הסברה למה באמת יהיה כך?
 25 ה. ויש לומר הביאור בכל זה:

26 עיקר החידוש בגלוי של משיח צדקנו בגאולה
 27 האמיתית והשלמה, לגבי דוד המלך ובכלל כל
 28 מלכי ונשיאי ישראל וצדיקים כו' בזמן הזה, הוא
 29 - ההשפעה ופעולה והשינוי שיפעל בעולם:

30 עיקר החידוש של משיח צדקנו יהיה לא
 31 בעבודת ישראל בתורה ומצוות⁵⁵ (אף שיפעל בזה

(50) ישע"י י, לד. גיטין נו, ריש ע"ב.

(51) ולהעיר מגיטין שם, סע"א ואילך שקרא ריב"ז
 לאספסינוס (מלך רומי שע"י נחרב ביהמ"ק) בשם "מלכא". וראה
 שם לעיל שנקרא בגמרא בשם "קיסר". וראה גם שם, ב.

(52) תוד"ה כל - ע"ז י, ב.

(53) סדר הדורות ג"א תרס"ב.

(54) תוס' שם.

(55) ומ"ש הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ד) "יעמוד מלך מבית
 דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כו' ויכופ כל ישראל לילך בה
 ולחוק בדקה כו'" - הרי זה עוד לפני שהוא "משיח בורא"
 (כ"אם "בחזקת שהוא משיח"), ושלמות ענין המשיח (לאחרי
 בנין ביהמ"ק וקביצו נדחי ישראל) מתאר הרמב"ם בסוף ההלכה

- "ויתקן את העולם כו'". ועוד ועיקר: אף שמשיח יביא שלימות
 גם בעבודת בני בתומצ' - הרי עיקר חידושו של משיח הוא
 בתיקון העולם (שזה לא ה' לפני ביאתו, משא"כ עבודת בני"),
 כבפנים.

(56) תפילת מוסף. וראה בארוכה תו"ח וחי צה, א ואילך.
 המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך. ועוד.

(57) רמב"ם הל' מלכים שם.

(58) צפנ"י ג, ט.

(59) רמב"ם שם ספ"ח.

(60) דה"א כב, ח. וראה שם כח, ג.

(61) מ"א יא, מ.

(62) עובד"י א, כא.

(63) ולא רק בלשון תרגום וכיו"ב שהוא קרוב ללשון הקודש
 (רמ"א אה"ע רסק"ו) "וניתן בסיני, כגון יגר שהדו"ת" (שו"ע

ועל-דרך-זה למטה יותר (במציאות היש גופא):³⁵
 בכדי שיוכל להיות מציאות דהיפך הקדושה, אינו³⁶
 מספיק השתלשלות מדרגה לדרגה. כי גם בריבוי³⁷
 השתלשלות המדרגות, לא יוכל להיות מציאות³⁸
 דהיפך הקדושה. אלא צריך לכמה וכמה פרסאות³⁹
 ומסכים וכו' והפסק, עד שיהיה "יוצא דופן" שלא⁴⁰
 בדרך הסדר הרגיל (מצד סדר השתלשלות), היפך⁴¹
 השתלשלות.⁴²

על-דרך-זה יש לומר גם בנוגע לתואר "קיסר"
 על משיח:⁴⁴

הגאולה נמשלה ללידה (בערך לגלות שנמשל⁴⁵
 לעיבור)⁴⁶. ובכדי להדגיש את החידוש של משיח
 בלידת הגאולה, שיהיה (לא רק במקום הקדושה,⁴⁷
 אלא) בתיקון העולם והאומות (שמציאותם היא⁴⁸
 על-ידי מסכים ופרסאות כו'), לכן מדמה אותו⁴⁹
 הגמרא ל"קיסר", שקאי על לידה באופן שלא בדרך⁵⁰
 הטבע כלל.⁵¹

ז. ויש לומר, שהכח שיש למשיח לתקן את⁵²
 העולם ואומות העולם (מציאות שלא בסדר⁵³
 השתלשלות, כנ"ל) הוא מזה שהשורש של משיח⁵⁴
 הוא ממקום שלמעלה מכל סדר השתלשלות,⁵⁵
 בחינת "קיסר" ("יוצא דופן") למעליהם:⁵⁶

כל דבר בעולם, גם מציאות של "יוצא דופן"⁵⁷
 בלידה בעולם הזה הגשמי והחומרי, מוכרח שיהיה⁵⁸
 לו שורש בקדושה⁵⁹ (ובתורה, כמאמר⁶⁰ "אסתכל
 באורייתא וברא עלמא"). ויש לומר שהשורש⁶¹
 בקדושה של "קיסר" (יוצא דופן) לגריעותא - הוא⁶²
 מדרגה (בלידה, זאת-אומרת גילוי) שלמעלה מכל⁶³
 ענין סדר השתלשלות וטבע העולם, למעלה אפילו⁶⁴
 מענין בכור, ראש כל השתלשלות (ולכן פוטר⁶⁵
 ומחליף, את ענין הבכור, כנ"ל), שזהו בחינת⁶⁶
 "קיסר" ("יוצא דופן") בקדושה.

וכידוע שבהנהגת העולם על-ידי הקב"ה⁶⁷
 (וממילא בידיעת אלקות שעל-ידי-זה) ישנם שני⁶⁸

העולם כפי שהם במעמדם ומצבם, וכפי לשונם¹
 ומדינתם כו'⁶⁴. ובזה גופא - לשון רומי (הירוד²
 שבאומות, שהחריב את בית-המקדש), להדגיש³
 שמשיח עצמו יהיה כמו "קיסר" (שם מלך בלשון⁴
 האומות) שמושל ומנהל ומשפיע ומתקן את אומות⁵
 העולם (ועד לירודים שבהם, אלו שעשו מלחמה⁶
 עם עצם ומקור הקדושה כו').⁷

ובלשון האומות גופא - תואר שמורה על לידה⁸
 באופן של "יוצא דופן":⁹

כח הלידה הוא גילוי שהטביע הקב"ה בטבע¹⁰
 העולם, הנהגה טבעית של העולם (בבני אדם כו').¹¹
 [שזה נשתלשל מלידה ברוחניות - לידת המדות¹²
 מחכמה-ובינה (אבא-ואמא)⁶⁵ וכו']. ודרך הלידה¹³
 על-פי טבע היא דרך רחם האם. אבל כאשר יש¹⁴
 איזה דבר בלתי רצוי המעכב את הלידה על-ידי¹⁵
 רחם האם, ועד שזה מעמיד בסכנה את העובר (או¹⁶
 את האם) רחמנא-ליצלן, צריך לענין של "קיסר"¹⁷
 חתיכה וכריתה, והולד נולד באופן ש'יוצא דופן'⁶⁶
 (שלא על-פי סדר הטבע). ועד שאצל בני ישראל,¹⁹
 ישנו הדין⁶⁷ ש'יוצא דופן' אין לו דין של בכור (כי²⁰
 אינו "פטר רחם").²¹

כמו כל ענין בגשמיות העולם, הרי זה נשתלשל²²
 מרוחניות הענינים:²³

בכדי שתהיה מציאות יש (נברא), אינו מספיק²⁴
 השתלשלות מדרגה לדרגה, גם בריבוי השתלשלות²⁵
 המדרגות לא יוכל להתהוות מציאות יש. והתהוות²⁶
 היש היא דוקא בדרך הפסק והתחדשות. וגם האור²⁷
 האלקי המהווה את היש, צריך לעבור כמה וכמה²⁸
 מסכים ופרסאות וכו', המסתירים עליו, ועד²⁹
 שמשנים אותו כביכול, שלא יהיה כל-כך עדין³⁰
 ובהיר וכו'⁶⁸ (בדוגמת מסך גשמי - המסתיר לראות³¹
 דבר שמעברו השני של המסך). זאת-אומרת³²
 שנמצא במצב ש'יוצא דופן' שלא בדרך הסדר³³
 הרגיל (מצד סדר השתלשלות) כלל.³⁴

אדה"ו או"ח ספ"ה ס"ב. וראה לקו"ש חכ"א ע' 447 (בהערות),
 אלא לשון רומי.

(64) ראה תו"א משפטים עז, ד. עח, ג.

(65) ראה תניא פ"ג.

(66) "כותל" בלי כל פתח ונקב.

(67) בכורות מז, ב. רמב"ם הל' ביכורים פ"א הט"ז. טושו"ע

יו"ד ס"ה סכ"ד.

(68) ועד שנקרא אור חדש (תו"א וירא ד"ה פתח אליהו יד,

ג.)

(69) ראה תו"א ר"פ וארא. תו"ח וארא צו, ב ואילך. ובכ"מ.
 ד"ה בלילה ההוא תשר"מ (סה"מ מלוט ח"ב ע' רסה ואילך) ס"ד
 ואילך. וש"נ.

(70) אלא שגילוי הדבר בפועל הוא ע"י מסכים ופרסאות כו',
 כנ"ל בפנים.

(71) זח"ב קסא, א"ב.

מה-שאיין-כן בזמן שלפני ביאת המשיח -
 אפילו בזמן שבית-המקדש היה קיים, וכל הנסים
 וגילויים במשך הדורות, היו הנסים בעיניים
 מסויימים⁷², אבל לא היה חידוש בכל הבריאה,
 שיראו אלקות בגלוי בכל פרט שבעולם.

ועל-פי-זה יש לבאר החילוק שבין משיח לדוד
 המלך: בזמן דוד היתה בעיקר הנהגה טבעית,
 כמובן מזה שהיה צריך להלחם עם אומות העולם
 וכו' [ורק בימי שלמה נהיה שלום בעולם⁷⁸, הנהגה
 נסית⁷⁹ (אבל גם אז - רק) מעין ימות המשיח⁸⁰]
 זאת-אומרת, שעיקר עבודתו היתה בכירור טבע
 העולם - שיהיה טבע דקדושה, מה-שאיין-כן ענינו
 של משיח - הוא הנהגה נסית, לפעול חידוש
 בבריאה.

ויש לומר שהטעם על זה הוא, כי משיח עצמו
 הוא מבחינת "קיסר" ('יוצא דופן') דקדושה,
 שלמעלה מסדר השתלשלות וסדר טבע הבריאה
 (שלידה הוא על-ידי (פטר) רחם)⁸¹.

ולכן בכחו של משיח ("קיסר") לתקן את
 העולם ואומות העולם (בחינת "קיסר" ('יוצא
 דופן') ד'לעומת-זה') - כי הכח להסתיר על אור

אופנים⁷²: הנהגה טבעית, הסדר שקבע הקב"ה
 בבריאה באופן ד'תמידין כסדרן", ש"לא
 ישבותו"⁷³. שעל-ידי-זה מתגלה כח האיין-סוף
 ש"לא שנית". והנהגה נסית "מוספים כהלכתם",
 שעל-ידי-זה מתגלה אלקות שלמעלה מן הבריאה,
 שפועל חידוש בבריאה.

ענין "יוצא דופן" בקדושה (בשרשו למעלה) -
 הוא על-דרך כמו הנהגה נסית, למעלה מסדר וטבע
 הבריאה (לידה שהיא על-ידי (פטר) רחם).

ויש לומר, שכביכול זוהי למעליותא הדרגה
 אצל משיח⁷⁴: בימות המשיח יופעל (על-ידי משיח)
 חידוש (נס) בכל הבריאה⁷⁵, כמו שכתוב בהפטרות
 'אחרון של פסח' - "וגר זאב עם כבש גר", זה יהיה
 כפשוטו (כהכרעת תורת הקבלה והחסידות)⁷⁶.

(72) ראה עקידה פ' בא שער לח. הובא ונת' באוה"ת בראשית
 יח, ב ואילך. רד"ה החודש תרנ"ד. תרס"ו. תרע"ח (דפ' החודש).
 ועוד.

(73) נח ח, כב.

(74) ועפ"ז יומתק הקשר עם אחרון של פסח (וחג הפסח
 וחודש ניסן בכלל) - שחודש ניסן הוא הראש להנהגה נסית, ועד
 שניסן (בב' נז"נ) מורה על "נסי נסים" (ברכות נו, רע"א).
 ועאכו"כ בחג הפסח ששמו על שם שפסח ודילג כו' (פירש"י בא
 יב, יא. וראה קדושת לוי פ' בא, שזהו הטעם שבנ"י קורין היר"ט
 בשם "חג הפסח"), שמורה על הנהגה נסית, וי"ל שאחרון של
 פסח (שבו מאיר גילוי הארת המשיח) הוא ע"ד "המאסף לכל
 המחנות" (ראה בהעלותך י, כה ובפירש"י) שפסח ודילג, היינו
 דילוג על גבי דילוג. וראה שיחת ליל אחרון של פסח.

(75) ראה תהלים קאפיטל עב (לפי הפירוש שהוזמור קאי על
 מלך המשיח - ראה רב"ע שם, א. פירש"י שם, טז). וראה מכתב
 י"א ניסן תשל"ג ובהערות שם.

(76) ראה ד"ה כי פדה לאדח"ז (סה"מ אתהלך לאזניא ע' נח),
 ועם הגהות - באוה"ת נח (כרך ג) עתר, א. וראה שם עתר, ב
 ואילך. מאמרי אדח"ז ענינים ע' פז, ועם הגהות - באוה"ת שם
 תרג, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פצ"ד. ועוד.

וגם לדעת הרמב"ם (הל' מלכים רפ"ב) שזה משל, וקאי על
 אוה"ע (משא"כ לדעת הרב"ד שם) - הרי (נוסף לזה ששלום
 כל אומות העולם (באופן שגר זאב עם כבש) הוא ג"כ חידוש
 שלא הי' בכל הזמן שלפני-זה (כנ"ל ס"ה), ורק מעין זה בזמן
 שלמה) הרמב"ם מפרש דבריו באגרת תחיית המתים (פ"ו)
 דמש"כ דמשל הן "אין דברינו זה החלטי" כו' ואם הוא כפשוטו
 הרי יהי' נס כו'. והרי אחרי הכרעת תורת הקבלה** והחסידות
 (שהדברים הם כפשוטם) - מובן, שגם הרמב"ם ס"ל כן***.

(*) ובכל אופן מוכרח לומר כן לדעת הרמב"ם - כי לכו"ע יהי' תחיית
 המתים, ואין לך חידוש ונס גדול מזה.

(**) ולהעיר מהדיעה שבסוף ימיו למד הרמב"ם תורת הקבלה כו'
 (מגדול עוז הל' שוה"ת פ"א ופ"ב שו"ת מהר"ם אלשקר סי' קיז.
 עבודת הקודש ח"ב פ"ג. הלבוש בלבוש פינת יקרת ח"א פנ"ג. וראה
 שומר אמונים ויכוח א"ס י"ג. פי' הר"מ בוטריל לספר יצירה פ"ד מ"ג).
 (***) ולהעיר מהשינויים בדעות הרמב"ם ושינה בהלכות שלו (אגרותיו

ויש לומר שלדעת הרמב"ם יהיו ב' תקופות, כמבואר במ"א
 (ראה הערה במכתב הנ"ל. ועוד). או יש לומר, שזה תלוי אם
 הגאולה תהי' באופן ד'לא זכו', שאז תהי' (בתחילת הגאולה)
 הנהגה טבעית, או באופן ד'זכו אחישנה' שאז תהי' תיכף הנהגה
 נסית. והרמב"ם בספר הלכות כותב הלכה מה שמוכרח להיות
 (דבכלל מאתים יש מנוח) בכל אופן (היינו אפילו אם יהי' "לא
 זכו").

(77) לבד במ"מ ש"ציפור לא צווה כו' שור לא געה כו' (כו'
 (שמו"ר ספכ"ח), ו"הי' הקב"ה מדבר והקול יוצא בכל העולם",
 מכל הרוחות הקול יוצא אנכי הוי' גו' (תנחומא שמות כה. שמו"ר
 פ"ה, ט. תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא פל"י).

(78) דה"א כב, ט. וראה ד"ה בלע המות לנצח תשכ"ה (סה"מ
 מלוקט ח"ב ע' רנו ואילך) ס"ב. וש"נ.

(79) ראה תהלים שם (עב) - לפי הפירוש שהוזמור קאי על
 שלמה המלך (ראה במפרשים שבהערה 75). שמוה מוכח שבזמן
 דוד לא הי' כן, כ"א הנהגה טבעית. וראה מכתב הנ"ל.

(80) ראה שערי תשובה ח"א, ד"ה פדה בשלום פי"א.
 (81) להעיר שדוד ומשיח נקרא בר נפלי (סנהדרין צו, סע"ב.
 זח"ג רעט, א. ובהנמסר בנצו"ז שם). וראה סהמ"צ להצ"צ מצות
 מינוי מלך בסופה (קיא, רע"א) שנאמר על משיח "חיים שאל
 ממך נתתה לו" (תהלים כא, ה), וקיבל חיים מ"הא"ס בעצמו"
 (ולא כמו דוד שקבל חיים מאדח"ר והאבות כו').

- בתשובת הרמב"ם ליפסיא סכ"ט. ס"מ. סמ"ו. ועוד) - ולהעיר מרבינו
 הקדוש שיש ששנה בצעירותו וחזר בו בקטנותו (ב"מ מד, טע"א) - ועד
 שבאחרונים קראו לזה המהדורות שברמב"ם (ראה סיום הרמב"ם
 בשיחת יו"ד שבט תשמ"ג, ע"ד המהדורות בספר הרמב"ם. וש"נ).

ד"קיסר" (מלך המשיח) ו"פלגי קיסר" (דוד) 36
 המלך). וזהו ענין שתי הסעודות: סעודת משיח 37
 ב'אחרון של פסח' - מעין ענין "קיסר" (משיח), 38
 ו"סעודת דוד מלכא משיחא" - מעין ענין "פלגי 39
 קיסר" (דוד). 40

ועל-פי כל הנ"ל יובנו החילוקים הנ"ל (סעיף 41
 ג) בין "סעודת משיח" (ב'אחרון של פסח') 42
 ו"סעודת דוד מלכא משיחא" (במוצאי שבת- 43
 קודש), והמעלה בקביעות שנה זו כשבאים בהמשך 44
 אחד: 45

א) "סעודת דוד מלכא משיחא" היא בכל 46
 מוצאי שבת-קודש, כי זה (יותר) קשור עם טבע 47
 (והזמן ד)העולם, סדר העבודה בזמן הזה. מה- 48
 שאין-כן "סעודת משיח" היא חידוש רק פעם אחת 49
 בשנה ב'אחרון של פסח' - כי זה מרמז על החידוש 50
 ונס שיהיה בעיקר לעתיד-לבוא, ולכן זה דוקא 51
 ב'אחרון של פסח', שבחודש ניסן, הקשור בהנהגה 52
 נסית, ו"אחרון" של ההנהגה של פסח ודילג כו'. 53

ב) "סעודת דוד מלכא משיחא", הקשורה עם 54
 סדר הטבע, באה לאחרי העבודה מלמטה למעלה, 55
 בסדר מסודר, לאחרי שלוש סעודות השבת, מה- 56
 שאין-כן "סעודת משיח" היא למעלה מכל 57
 הסדרים, וחידוש בפני-עצמו, שאינו קשור לסדר 58
 הטבע (שלפני-זה) - ולכן היא באה בלי הכנות 59
 (של סעודות) לפני-זה. 60

ג) כשקוראים לסעודה בשם "סעודת משיח" 61
 סתם, הרי זה כולל כל הענינים והגילויים של 62
 משיח. מה-שאין-כן "סעודת דוד מלכא 63
 משיחא", הרי זה מגביל, כביכול, את ענינו של 64
 "מלכא משיחא" כפי שקשור דוקא לתואר "דוד". 65

ולהוסיף, שהשם "דוד" הוא לפעמים חסר יו"ד 66
 ולפעמים מלא יו"ד, שזה מורה ששייכים בו 67
 שינויים, ובפרט שינוי של חסר יו"ד, שיו"ד מורה 68
 על נצחיות⁸⁷. 69

וההגבלה בתואר "דוד" היא - שזה מורה על 70
 ההלבשה שלו והפעולה בטבע העולם, כנ"ל 71
 בארוכה. 72

ד) ועל-פני-זה מובן גם למה "סעודת משיח" 73
 היא 'מנהג ישראל', שלא כסעודת 'מלוה מלכה' 74

הקדושה (על-ידי "קיסר" ד'לעומת-זה), וממילא 1
 גם - להפכו ולתקנו, שרשו מכח האין-סוף, בחינת, 2
 כביכול, "קיסר" דקדושה, שלמעלה מסדר 3
 השתלשלות. על-דרך המבואר שהתהוות היש 4
 (באופן של התחדשות, כנ"ל סעיף ו) אינו בסדר 5
 השתלשלות, כי-אם דוקא בכח האין-סוף, שבכחו 6
 לחדש מציאות חדשה, "יש מאין ואפס המוחלט 7
 ממש, בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש 8
 הזה"⁸². 9

ת. לאידך גיסא, החידוש של משיח אינו מבטל 10
 את העולם והטבע שהטביע בו הקב"ה, כי-אם 11
 שהוא מעלה את הטבע גופא ללמעלה מן הטבע. 12

ויש לומר, שזהו הענין שבנוסף לזה שמשיח 13
 יהיה ה"קיסר" בגאולה העתידה, יהיה דוד המלך 14
 "פלגי קיסר", דלכאורה אינו מובן: כיון שרק 15
 משיח קשור עם הנהגה נסית, מה-שאין-כן דוד 16
 קשור להנהגת הטבע (כנ"ל), היה צריך להיות 17
 כתוב "קיסר" (המרמז על הנהגה נסית) רק בנוגע 18
 למשיח, מה-שאין-כן בנוגע לדוד, היה צריך להיות 19
 כתוב "משנה לו" (בלשון הקודש), וכיוצא בזה? 20

אלא שהחידוש שמשיח יפעל לעתיד-לבוא, 21
 ישפיע גם על הנהגת הטבע של דוד המלך, שגם 22
 הוא יהיה "קיסר"⁸³, אבל לא "קיסר" כמו מלך 23
 המשיח כי-אם "פלגי קיסר", לרמז שמצד אחד הוא 24
 "קיסר", המורה על חידוש בטבע הבריאה, אבל 25
 בזה גופא הוא, כביכול, רק "פלגי קיסר", כי 26
 מכל-מקום ענינו טבע והעבודה בקדושה ותורה- 27
 ומצוות כו'.⁸⁴ 28

בסגנון אחר: "קיסר ופלגי קיסר" הוא ענין 29
 החיבור שיהיה בגאולה העתידה משני הענינים - 30
 תמידין כסדרן ומוספים כהלכתם, הנהגה טבעית 31
 והנהגה נסית⁸⁵. 32

ט. על-פי הידוע שכל הענינים דלעתיד-לבוא 33
 תלויים ב"מעשינו ועבודתינו" בזמן הזה⁸⁶ - יש 34
 לומר, שגם עכשיו ישנם מעין שני הענינים 35

(82) אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(83) להעיר שכנ"ל גם דוד הוא בר נפלי (וח"א קסח, א. נה,

סע"א. צא, ב. ובהנסמן בנצו"ז שם. ועור. וראה סהמ"צ שם קח, סע"ב ואילך). וראה הערה 81.

(84) ראה אוה"ת נ"ך ע' תיט ואילך.

(85) ראה שער האמונה פט"ר-טז.

(86) תניא רפ"ז.

(87) ראה שהיהו"א פ"ד. ולהעיר ש"משיח" יש בו אות יו"ד.

- 1 שהיא דין ב'שולחן ערוך' – על-פי המבואר בכמה
 2 מקומות⁸⁸ מעלת 'מנהג ישראל' (כמו מנהג
 3 'הקפות' בשמחת תורה) לגבי דין המפורש בתורה
 4 שבכתב ותורה שבעל-פה (ניסוך המים וניסוך
 5 היין), כי זה בא בשרשו ממקום שיותר נעלה
 6 מגילוי בתורה, ולכן אינו יכול "לירד" ולהתגלות
 7 כציווי מפורש בתורה.
- וכמו-כן יש לומר בנוגע ל"סעודת משיח",⁸
 הקשורה עם "קיסר" דקדושה, שלמעלה מכל סדר
 השתלשלות וטבע הבריה, גם אפילו מבחינת
 'בכור' – ולכן אינו יכול להתגלות כדין ב'שולחן
 ערוך', כי-אם דוקא כ'מנהג ישראל'.¹²
 המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לפרשת שמיני

(88) לקו"ת סוכות פ, ג.

המשך מעמוד ג

ו יהוה לי לא אירא מה-יעשה לי אדם: ז יהוה לי בעזרי ואני אראה בשנאי: ח טוב לחסות ביהוה
 מבטח באדם: ט טוב לחסות ביהוה מבטח בנדיבים: י כל-גוים סבבני בשם יהוה פי אמילם: יא סבבני
 גם-סבבני בשם יהוה פי אמילם: יב סבבני כדברים דעכו כאש קוצים בשם יהוה פי אמילם: יג דחה
 דחיתני לנפל ויהוה עזרני: יד עזי וזמרת יה ויהי-לי לישועה: טו קול רפה וישועה באהלי צדיקים
 ימין יהוה עשה חיל: טז ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל: יז לא-אמות פראחיה ואספר מעשי
 יה: יח יפר יפרני יה ולמות לא נתנני: יט פתח-לי שערי-צדק אבא-בם אודה יה: כ זה-השער ליהוה
 צדיקים יבאו בו: כא אודך פי עניתני ויהי-לי לישועה: כב אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה:
 כג מאת יהוה היתה זאת היא נפלאות בעינינו: כד זה-היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו: כה אנא
 יהוה הושיעה נא אנא יהוה הצליחה נא: כו ברוך הבא בשם יהוה ברכנוכם מבית יהוה: כז אל
 יהוה ויאיר לנו אסרו-תג בעבתים עד-קרנות המזבח: כח אלי אתה ואודך אלהי ארוממך: כט הודו
 ליהוה בייטוב פי לעולם חסדו:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיז מתוך "תהילות מנחם"

א-ב – הללו את הוי' כל גוים שבחחו כל האומים.

כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללו

הכרת העולם כולו ב"חסדו"

א. איתא בגמרא¹ "מאי דכתיב הללו את ה' כל גוים – אומות העולם מאי עבידיתייהו
 (ופרש"י – "לשבחי משום דגבר עלינו חסדו, הא עלן לשבוחי", ומתרגן) הכי קאמר הללו את
 הוי' כל גוים – אגבורות ונפלאות כו' (ופרש"י – "דחזיתו שעשה לי" (שאומות העולם ישבחו
 את הקב"ה על הגבורות והנפלאות שהם ראו שעשה לישראל), כל שכן אנו דגבר עלינו חסדו"
 (שאנו צריכים לשבח אותו ית').

והיינו ש"כי (גבר עלינו חסדו וגו')", הוא נתינת טעם ל"הללו את הוי' וגו'".

בס"ד. משיחות שבת פרשת שמיני, מבה"ח וער"ח אייר ה'תשמ"ח.

והביאור בזה⁶ - כמ"ש ה'כלי יקר'⁷ "לפי שהי'
יום זה שמיני, דבר זה גרם קדושה ביתר שאת, כי
כל מספר ז' חול⁸, ומספר שמיני קודש . . כי מספר
זה מיוחד אליו ית". וכמבואר גם בתשובות
הרשב"א⁹, שמספר שבעה מורה על שבעת ימי
ההיקף, שבעת ימי הבנין, כללות סדר
ההשתלשלות, ומספר שמונה מורה על הבחי'
שלמעלה משבעת ימי ההיקף, שומר ההיקף,
למעלה מסדר השתלשלות.
ונמצא, שהחילוק בין שבעת ימי המילואים
ליום השמיני הוא - ששבעת ימי המילואים עיקרם
עבודת המטה, עבודה שהיא מצד ובגדרי העולם,
ועל-ידה נעשית ההכנה ליום השמיני, שבו נעשה
גילוי אור אלקי שלמעלה מגדרי העולם.
וכשם שהדברים אמורים בנוגע למשכן - כן
הוא גם בנוגע לכללות העולם¹⁰:
עבודת המטה, כללות "מעשינו ועבודתינו"
בזמן הזה - שייכת למספר שבעה, גדרי העולם (ע"ד
ובדוגמת עבודת הכהנים¹¹ בשבעת ימי המילואים),
ועל-ידה נעשית ההכנה לגילוי והשראת השכינה

(6) בבא לקמן - ראה ד"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח, תש"ד,
תש"ה. ועוד.

(7) ריש פרשתנו.

(8) כולל גם יום השבת (כמבואר בהמשך הענין הטעם שמילה
שבשמיני דוחה שבת שבשביעי), כי הקדושה דיום השבת (שבת
קודש) קשורה עם האור האלקי שמתלבש ושייך להבריאה* (ועד
שיום השבת נכלל ב"שבעת ימי בראשית" - השלימות שלהם**),
ונקראת "חול" בערך לדרגת הקדושה דהאור האלקי שלמעלה
לגמרי מגדרי הבריאה, "שמיני" מיוחד אליו ית".
ולא עוד, אלא שגם זמן רצוא דרעוין, אינו אלא מעין ודוגמת
"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה לקמן הערה 81),
ולא כהגילוי דלעתיד ממש, שלכן יום השבת בכללותו הוא בבחי'
השייכת לגדרי העולם (וראה לקו"ש ח"ג ע' 975. וש"נ).

(9) ח"א ס"ט.

(10) שהרי השראת השכינה במשכן היא נקודת ותכלית כל
מעשינו ועבודתינו, לעשות לו ית' דירה בתחתונים - ראה לקו"ת
צו יו"ד, ד. המשך באתי לגני השי"ת בתחילתו. וראה גם אוה"ת
ריש פרשתנו.

(11) להעיר ממ"ש (יתרו יט, ו) "ואתם תהיו לי ממלכת
כהנים", שפירושו "כהנים גדולים" (בעה"ט עה"פ), היינו,

(*) ובוה נכלל גם אור הסוכ"ע (ראה ד"ה ויהי ביום השמיני הנ"ל).
(**) ואפילו תכלית השלימות דקישוין. כידוע בענין כ"ד קישוטי כלה
שביום השבת (ראה בחיי תשא לא, טז. ועוד) - נכללת אף היא
בשלימות בגדרי העולם (שבעה).

א. בשבת זו - שני ענינים (כלליים):
(א) פרשת השבוע¹ - פרשת שמיני, אשר בשבת
זו קורין (לא רק חלק מהפרשה, כבמנחת שבתות
שלפנ"ז, שני וחמישי, אלא) כל הפרשה כולה
מתחילתה ועד סופה.
(ב) שבת מברכים חודש אייר - שבו וממנו
נמשכת ברכה לראש-חודש ולכל ימי החודש הבא,
חודש אייר.
ובשניהם יש עליו מיוחד בקביעות שנה זו:
בפרשת שמיני - שקריאת "ויהי ביום השמיני"
בשבת זו היא בפעם השמינית², שמיני שבשמיני.
ובברכת חודש אייר - שהמשכת הברכה מיום
השבת לר"ח היא ללא הפסק בינתיים, היינו, שמיום
השבת וברכתו נכנסים תיכף ומיד לר"ח.
וע"פ הידוע³ שפרשיות התורה שייכות לזמני
השנה שבהם קורין פרשיות אלו - יש לבאר הקשר
והשייכות דפרשת שמיני לברכת חודש אייר, שלכן
ברכת חודש אייר היא (ככו"כ שנים) בשבת פרשת
שמיני. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת מצד העילוי
המיוחד שבקביעות שנה זו, הן בנוגע לפרשת
שמיני, והן בנוגע לברכת חודש אייר, כדלקמן.
ב. ויובן בהקדים ביאור התוכן ד"ויהי ביום
השמיני":
בהתחלת פרשת שמיני מסופר אודות העילוי
דיום השמיני למילואים - שאף שגם לפנ"ז היו כל
פרטי העבודות דשבעת ימי המילואים, מ"מ ביום
השמיני דוקא נעשה גילוי והשראת השכינה
במשכן, "היום ה' נראה אליכם"⁴, "וירא כל העם
וירונו גו"⁵.
(1) כידוע פתגם רבינו הזקן שצריכים לחיות עם הזמן. כלומר,
לחיות עם חלק התורה שקורין בזמן זה, פרשת השבוע ("היום
יום" ב' חשון).
(2) לאחר הקריאה ז"פ - במנחת ש"פ צו, במנחת שבת דיום
א' דפסח ודאחרון של פסח, ובשני וחמישי בשבוע שלפני הפסח,
ובשבוע שלאחרי הפסח.
(3) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א): "המועדים
של כל השנה . . בכלול יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן,
כי הכל מיד ה' השכיל", ומטעם זה צריכים לחיות עם הזמן, כנ"ל
הערה 1.
(4) ט, ד.
(5) שם, כד.

23 "אני²¹ ה' רופאך"²², אשר ענין הרפואה (גם כאשר
24 היא באופן ש"לא אשים עליך"²¹ מלכתחילה)
25 מדגיש שיש מקום ואפשרות עכ"פ למציאות של
26 חולי, מצד גדרי העולם. וכמודגש גם בעבודה
27 דספירת העומר (ש"עיקר ספה"ע הוא כל חודש
28 אייר"²³) שתוכנה - "לטהרנו"²⁴, בידור המדות
29 דנה"ב²⁵, כלומר, עבודת המטה, בגדרי העולם -
30 ובמילא, אינו שייך (לכאורה) לבחי' שמני,
31 שלמעלה מגדרי העולם.

32 ואינו מובן: היתכן שעיקר הקריאה דפרשת
33 שמני - בשבת פרשת שמני, שקורין הפרשה
34 כולה, ובפרט בשנה זו שהקריאה בש"פ שמני היא
35 הקריאה השמינית בפרשת שמני, שמני שבשמיני -
36 היא בשבת (האחרונה דחודש ניסן, שבו) מברכים
37 חודש אייר דוקא?!

38 ד. ויובן בהקדים ענין נוסף ב"שמני":
39 "שמני" - קשור עם "זא", בגימטריא שמונה,
40 ובלשון ה'כלי יקר'²⁶ "כדעת המדרש²⁷ שכל קילוסו
41 של משה היא באז . . אז ישיר משה כו', כי אז
42 היינו אחד רוכב על ז".

43 ולכאורה, הפירוש כזה, ש"שמני" קשור גם עם
44 הז' שלפניו²⁸, היינו, שהעילוי ד"שמני" בא לאחר
45 הקדמת השבעה שלפניו²⁹, כפשטות הכתובים,
46 שיום השמיני בא לאחר ההקדמה דשבעת ימי

ולהעיר גם שאחד הטעמים לאמירת פרקי אבות החל משבת
מברכים חודש אייר (השבת שלאחרי הפסח) - כדי לשלול
התגברות התאוות הגופניות מצד התגברות טבע העולם כו'
(מדרש שמואל לאבות בהקדמה ד"ה אמר המחבר).

(21) בשלח טו, כו.
(22) ראה ח' חת"ס לשבת קמז, ב. שער יששכר (להרה"צ כו'
ממונקאטש) מאמר אייר ס"ג (בשם סה"ק).
(23) אוה"ת בהעלותך ע' שסז. ועוד.
(24) נוסח ה"רבונו של עולם" - לאחר ספה"ע.
(25) ראה לקו"ת אמור לה, ד ואילך. ספר הליקוטים (דא"ח
להצ"צ) ערך ספיה"ע ע' תקפד ואילך. וש"נ.
(26) שם. וראה גם אוה"ת ריש פרשתנו, וש"נ.
(27) שמו"ר פכ"ג, ג.
(28) כמודגש בשמו - "שמני" - המורה שאינו ענין בפ"ע,
אלא יש לו שייכות (ובא בהמשך) לשבעה שקדמו לו, שהוא
"שמני" לשבעה.

(29) להעיר, שגם בחי' האלקות שלמעלה מגדרי העולם לגמרי,
שאנה נמשכת ע"י עבודת המטה (אתעדל"ע שלמעלה
מהאתעדל"ע שנמשכת ע"י אתעדל"ת) - מתגלית רק לאחר
עבודת המטה, "באתר שלים" דוקא (ראה לקו"ת שה"ש כו', א
ואילך. ובכ"מ).

1 (המרומוז במספר שמני, ש"מיוחד לו ית")
2 דלעיתיד לבוא, "ביום השמיני" ש"נטל עשר
3 עטרות"¹², "רמז למה שארז"¹³ כינור של ימות
4 המשיח יהי' שמונה נימין, ושל העוה"ב עשרה
5 נימין, לפי שלימות המשיח נגלה כבוד ה' וראו כל
6 בשר כי ה' אחד . יראו את כבוד ה' עין בעין .
7 . כי היום ה' נראה אליכם"¹⁴.

8 ג. אמנם, עפ"ז אינו מובן, מהי השייכות ד"ויהי
9 ביום השמיני" לחודש אייר - שבשבת מברכים
10 חודש אייר קורין פרשת שמני:

11 "שמני" - שייך לחודש ניסן¹⁵, הן מצד פשטות
12 הכתובים ש"ויהי ביום השמיני" "הוא ר"ח ניסן"¹²,
13 והן מצד תוכן הענין ש"שמני" מורה על הבחי'
14 שלמעלה משבעת ימי ההיקף, למעלה מגדרי
15 העולם - כמודגש בשם "ניסן", מלשון "נס"¹⁶,
16 ויתירה מזה - ב' נון, "נסי נסים"¹⁷, היינו, גילוי
17 אלקות שלמעלה מגדרי העולם, שזהו ענינו של חג
18 הפסח (עיקרו של חודש ניסן) - ש"נגלה עליהם
19 מלך מלכי המלכים הקב"ה (בכבודו ובעצמו"¹⁸)
20 וגאלם"¹⁹.

21 משא"כ חודש "אייר" - הרי ידוע שקשור עם
22 מציאות וגדרי העולם, כמרומוז בשם "אייר"²⁰, ר"ת

שכא"א מישראל הוא בדרגת כה"ג*. ולהעיר גם מפס"ד הרמב"ם
(סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש
כו' הרי זה נתקדש קודש הקדשים" - דרגת הכהונה דכה"ג, כמ"ש
(דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים", היינו,
שכא"א מישראל יכול לבוא - בפועל ובגלוי - לדרגת הקדושה
דכה"ג.

(12) פירש"י ריש פרשתנו (מסדר עולם (רבא - פ"ז)).
(13) ערכין יג, ב.
(14) כלי יקר, שם.
(15) ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - שרובו של חודש
ניסן (רובו ככולו) הוא בפ' שמני.
(16) ראה מדרש לקח טוב בא (יב, ב) "ניסן שבו נעשים נסים
לישראל".
(17) עיין ברכות נו, רע"א וברש"י שם (וכ"ה גם לפי
המהרש"א בחדא"ג שם, שהרי ניסן הוא לשון נס, כנ"ל).
(18) נוסח ההגדה, פיסקא ויוציאנו.
(19) נוסח ההגדה, פיסקא מצה זו.
(20) וכן בשם "זיו" (מ"א ו, א) - "שבו זיוו של עולם הצמחים
ניכרין והאילנות ניכרין" (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב), היינו,
התגברות טבע העולם.

(*) אף שמצד מעמדו ומצבו בגלוי ובחיצוניות יש חילוקי דרגות
בהיחס להקב"ה, ע"ד חילוקי הדרגות בין כהן סתם ל"כהן מיוחד" (ועמ"כ כ"ה) וכו' שנתבאר בשיעור היומי ברמב"ם (הל' איסורי
ביאה פ"כ).

הכתר, כמבואר בכ"מ³⁵ בפירוש הכתוב³⁶ "אני
ראשון"; ולאידך גיסא - "ראשון" (ולא "יחיד")³¹
מורה שיש גם שני וכו', אלא שהוא "ראשון"³²
ו"ראש" אליהם. היינו, שבחי' "ראשון" שלמעלה³³
מגדרי העולם, מתגלית ומאירה וחודרת בדרגות³⁴
שלמטה מזה (שני וכו'), שגם הם חדורים בענינו³⁵
של ה"ראשון"³⁷.

ומזה מובן גם בנוגע ל'חודש הראשון'³⁸ - שעם³⁷
היותו קשור עם דרגת האלקות שלמעלה מגדרי³⁸
העולם, כאמור, "נסי נסים", מ"מ, תכליתו ושלמותו³⁹
שיומשך גם בגדרי העולם, "ראשון הוא לכם⁴⁰
לחדשי השנה"³⁹, היינו, שגם "בחדשי השנה"⁴¹
הקשורים עם גדרי העולם, יומשך ויתגלה בחי'⁴²
האלקות שלמעלה מגדרי העולם, שעי"ז נעשית⁴³
השלמות ד"חודש ניסן".⁴⁴

(35) אוה"ת בא ס"ע רסא ואילך. נ"ך עה"פ ישעי' מד, ו (ס"ע
רמב ואילך).
(36) ישעי' שם.

(37) להעיר גם מלשון הרמב"ם (ריש הל' יסוה"ת) "לידע שיש
שם מצוי ראשון", וב"פירוש": "ראשון, כלומר שלא קדמו שום
דבר מפני שאין לו תחילה ולא עילה". וראה גם המשך תרס"ו
(ריש ע' תלא) "שבחי' המצוי הראשון שהוא שם הוי' . . . הוא
בחי' אמיתת העצמות, שהוא הוי' האמיתית שמציאותו
מעצמותו".

וצריך ביאור: הרי "ראשון מורה שיש לו יחס להדברים
שנמנים אחריו, ואין שייך לומר על "אמיתת העצמות" שהוא
מצוי ראשון"?

ועי' פ"מ בפנים, יש לומר (ע"ד הרמז), שהשלמות בידעת
ה' היא - לא רק לידע ענינים הכי נעלים באלקותו ית', עד
ל"אמיתת העצמות" ש"מציאותו מעצמותו", אלא גם - ש"אמיתת
העצמות" הוא ה"ממציא כל נמצא" (כמבואר באגה"ק ס"כ
שהתהוות היש היא בכח העצמות דוקא), שלכן אמיתת המציאות
דכל הנמצאים הוא העצמות (ראה בארוכה ד"ה ולקחתם לכם
תרס"א. ובכ"מ), ולכן מדגיש הרמב"ם הלשון "מצוי ראשון" -
בכדי לרמז שאמיתת העצמות הוא ה"ראשון וה"ראש" (אמיתת
המציאות) של כל הנמצאים.

(38) ולא נקרא "חודש האחד", כמו "הכבש האחד" (תצוה
כט, לט), או "יום אחד" (שהי' הקב"ה יחיד בעולמו - פירש"י
בראשית א, ה).
(39) בא יב, ב.

(*) בהדרן על הרמב"ם (קה"ת תשמ"ה) מבואר שכונת הרמב"ם
ב"מצוי ראשון", שבכדי להיות "ממציא כל נמצא" השפיל הקב"ה את
עצמו, כביכול, להיות בבחי' "מצוי ראשון", שיהי' לו יחס ודמיון,
כביכול, למציאות הנמצאים שנמצאו ממנו. ובהערה מבאר, דמ"ש
בהמשך תרס"ו ש"מצוי ראשון" הוא "אמיתת העצמות", לכאורה הוא
ע"פ הרמז, נע"מ.

אבל מובן, שדיוק הלשון "ראשון" (שמורה על היחס להדברים
שלאחריו) הוא גם להביאור שבהמשך תרס"ו ש"מצוי ראשון" הוא
"אמיתת העצמות".

1 המילואים, שגם הם באופן של שלימות³⁰, אלא
2 שלאח"ז ניתוסף שלימות נעלית יותר, ועד באיך-
3 ערוך³¹.

4 אמנם, מכיון שבתיבת "אז", הא' הוא לפני ה'
5 - עכצ"ל שהא' (גם) משפיע בז', ובלשון ה'כלי יקר'
6 "להשליט את השי"ת על כל ז' כוכבי לכת, ועל כל
7 הנמצאים שנתהוו בשבעת ימי בראשית".

8 כלומר: סדר העבודה הוא - שתחילה צ"ל
9 השלימות דז', ואח"כ באים להעילוי והשלמות
10 דא' (שמיני), ולאח"ז צריך להמשיך הא' בז', ועד
11 שהא' נעשה "ראש" גם לז', שהרי הר"ת ד"אז"
12 הוא - אל"ף.

13 והענין בזה³² - שתכלית הכוונה היא שבחי'
14 האלקות שלמעלה מגדרי העולם, ה"מיוחד אליו
15 יתברך", לא תשאר באופן של הבדלה מהעולם,
16 אלא אדרבה, שתחדור ותאיר בגילוי במציאות
17 העולם גופא. היינו, שמציאות העולם מצ"ע תהי'
18 אז חדורה בבחי' האלקות שלמעלה מגדרי העולם.

19 וזהו"ע ד"אז", "אחד רוכב על ז'", היינו,
20 ש"לימות המשיח ("אז" דייקא, לשון עתיד) נגלה
21 כבוד ה' וראו כל בשר, כי ה' אחד רוכב על ז' כו",
22 שיראו בגילוי שמציאותם של "כל הנמצאים
23 שנתהוו בשבעת ימי בראשית" (ז') היא - "אחד".

24 ה. והנה, ב' קצוות הנ"ל שב"שמיני" (שמצ"ע
25 הוא למעלה מגדרי העולם, ותכליתו ושלמותו
26 שיומשך בגדרי העולם) - מצינו גם בחודש ניסן,
27 ששמו בתושב"כ הוא "חודש הראשון"³³:

28 ב"ראשון"³⁴ - ב' קצוות: מחד גיסא - קאי על
29 בחי' נעלית שלמעלה מסדר השתלשלות, בחי'

(30) ראה פירש"י תצוה כט, כב.

(31) ודוגמתו בעבודת האדם - שגם כאשר עבודתו היא
בשלמות, צ"ל עילוי והוספה עד באיך-ערוך - "שמיני", ויתירה
מזו - באופן ד'נטל עשר עטרות': "נטל" - שנוטל בכח עצמו,
"עשר" - כל עשר כחות הנפש, ובאופן של "עטרות", ענין המקיף
(ראה גם שיחת ש"פ ויקרא שנה זו, ס"ד ואילך).

(32) ראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 93 ואילך.

(33) אמור כג, ה. פינחס כח, טז. ועוד.

(34) ולהעיר, ש"ראשון" קשור גם עם הזמן דלעתיד-לכוא (ע"ד
המבואר לעיל בענין "שמיני", כינור של ימות המשיח של שמונה
נימין) - כדוד"ל (פסחים ה, א. שמו"ר פט"ו, א. ועוד*) שמשיח
נקרא "ראשון", וביהמ"ק נקרא "ראשון", "יבוא משיח שנקרא
ראשון, בחודש הראשון כו", ויבנה ביהמ"ק שנקרא ראשון כו"
(שמו"ר שם).

והכח לזה - מיום השבת (א) האחרון דחודש 38
ניסן, (ב) שקורין בו פרשת שמיני: 39

ההמשכה מ"חודש הראשון" ל"חודש השני" 40
(המשכת הבחי' שלמעלה מגדרי העולם בגדרי 41
העולם) היא נעלית יותר מאשר הגילוי ד"חודש 42
הראשון" עצמו, ולכן הכח לזה נמשך (א) בסיומו 43
של ה"חודש הראשון" (בשבת האחרונה שבו) 44
כשבאים לגמור ושליומות "חודש הראשון", (ב) 45
וכשקורין פרשת שמיני (כולה), שתוכנה המשכת 46
הבחי' שלמעלה מגדרי העולם (א) בגדרי העולם 47
(ז'), הנתינת-כח לברך ולהמשיך (ברכה מלשון 48
המשכה⁴⁴) מה"חודש הראשון" ל"חודש השני" 49
(התחלת העבודה דכל חדשי השנה). 50

ז. ובקביעות שנה זו, ניתוסף עילוי מיוחד בכל 51
הנ"ל - הן בנוגע לשבת האחרונה ד"חודש 52
הראשון", והן בנוגע לפרשת שמיני, ובשניהם - הן 53
בנוגע לגודל מעלת הברכה ד"חודש הראשון", והן 54
בנוגע להמשכתה ופעולתה ב"חודש השני": 55

בנוגע לשבת האחרונה ד"חודש הראשון": 56
שבת האחרונה ד"חודש הראשון" (בקביעות שנה 57
זו) היא - בסיומו של החודש, בער"ח אייר - תכלית 58
השליומות (גמר וסיום) ד"חודש הראשון". 59

וברכה נעלית זו - בשבת האחרונה שבסיום 60
החודש ממש - היא באופן שממנה נכנסים תיכף 61
ומיד לראש "חודש השני"⁴⁵, ללא הפסק בינתיים, 62
שאו פעולת הברכה וההמשכה היא בתוקף ובעילוי 63
גדול יותר. 64

ובנוגע לפרשת שמיני: הקריאה ד"ויהי ביום 65
השמיני" בשבת מברכים "חודש השני" (בקביעות 66
שנה זו) היא - בפעם השמינית, היינו, שבבחי' 67
שמיני עצמה, ה"ז בעילוי לגבי עילוי, "שמיני 68
שבשמיני". וגם בחי' נעלית זו - שמיני שבשמיני - 69
ממשיכים ב"חודש השני", ובכל חדשי השנה. 70

בשמינית" - דלכאורה, ענין ה"רפואה" הוא מצד גדרי העולם, ואילו בחי' "שמינית" היא למעלה מגדרי העולם? והביאור - שהתכלית דבחי' "שמינית" היא שתאיר ותחדור גם בגדרי העולם, ועד שהרפואה עצמה היא באופן שלמעלה מגדרי העולם, כבפנים.

(44) תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

(45) וכזה גופא - יום א' דר"ח, יום השלושים דחודש הראשון (ואילו מנין הימים דחודש השני מתחיל ביום ב' דר"ח - שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו), שבו מודגש ביותר החיבור וההמשכה דחודש הראשון לחודש השני.

ויש לומר, שהשליומות ד"חודש הראשון" ע"י 1
המשכתו ב"חדשי השנה", מרומזת גם ב"פסח שני" 2
שב"חודש השני"⁴⁰ (התחלת ההמשכה ד"חודש 3
הראשון" ב"חדשי השנה") - שבו נעשה התיקון 4
והשליומות דעניני הפסח שב"חודש הראשון", לא רק 5
באופן של מילוי החסרון, אלא גם באופן של 6
שליומות, עד לתכלית השליומות. די"ל, שבזה מרומז 7
גם שהמשכת עניני "חודש הראשון" (פסח, דילוג 8
וקפיצה שלמעלה מגדרי העולם) ב"חודש השני" 9
(פסח שני) פועלת עילוי ושליומות ב"חודש 10
הראשון". 11

ו. ע"פ כהנ"ל יש לבאר גם תוכן ענין ברכת 12
חודש אייר ("חודש השני") - בסיומו של חודש 13
ניסן ("חודש הראשון"), ובפרשת שמיני: 14

מכיון שסדר העבודה הוא באופן ד"ילכו מחיל 15
אל חיל"⁴¹, בהכרח לומר שב"חודש השני" ניתוסף 16
עילוי לגבי ה"חודש הראשון". ולאידך, הברכה 17
והנתינת-כח לעבודה ד"חודש השני" היא - 18
מ"חודש הראשון" גופא. 19

וההסברה בזה - ע"פ האמור לעיל - 20
שהשליומות ד"חודש הראשון" היא כשנמשך גם 21
ב"חודש השני", שלכן ב"חודש השני" דוקא 22
ניתוסף עילוי ושליומות לגבי ה"חודש הראשון". 23
ומכיון שההמשכה שממשיכים ב"חודש השני", 24
היא ענינו של "חודש הראשון", לכן הוא המבורך 25
את ה"חודש השני". 26

[וענין זה נעשה לפני שנכנסים לחודש אייר 27
(בשבת שלפני ר"ח) - להורות שה"כניסה" לגדרי 28
העולם ("בחודש השני", ובמילא גם בחדשים 29
שלאחריו) היא באופן שמלכתחילה מאיר בהם 30
הגילוי ד"ראשון" ("שמיני"), ע"ד מ"ש "לא אשים 31
עליך (מלכתחילה) כי אני ה' רופאך" ("אני ה' 32
רופאך" - ר"ת אייר), כי הגילוי ד"אני ה'" (ע"ד 33
"אני ראשון") שב"חודש הראשון"⁴² פועל שגם 34
בגדרי העולם (שיש אפשרות לחולי, רצ"ל ענין של 35
רפואה) נעשית הרפואה באופן שלמעלה מגדרי 36
העולם, "לא אשים עליך" מלכתחילה⁴³. 37

(40) בהעלותך ט, יא.

(41) תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. וש"נ.

(42) ראה גם של"ה מס' פסחים (קסב, ב במצה שמורה) ש"אני הוא ולא אחר" (דיצ"מ) קשור ל"אני הוי' רופאך". וראה לקו"ש חלב"ב ע' 73 ואילך.

(43) ועפ"ז יומתק גם מארז"ל (מגילה יז, ב) "רפואה

וגדרי העולם), תהי' באופן ד"ראשון", מתוך חיות
יתירה ומחודשת, היינו, שגם העבודה בענינים
הקשורים עם גדרי העולם, נעשית מתוך חיות
והתלהבות כו' בדוגמת הענינים שהם בבחינת
חידוש שלמעלה מגדרי העולם (ועד ל"נסי נסים"),
שעי"ז נעשית השלימות ד"חודש הראשון",
שהחיות הקשורה עם החידוש ד"ראשון" נמשכת
ומתגלה גם בענינים שמצ"ע הם באופן ד"חודש
השני".

ונמצא, שהפעולה דשבת מברכים "חודש
השני" היא - הוספה בענין החיים (חיות), כאמור,
"החי יתן אל לבו" שנותן (לכל לראש) - חיים,
תוספת חיות בכל עניני העבודה ד"חודש השני",
ועד לדרגא נעלית יותר בענין החיים⁵³ - "מחי'
חיים יתן לך חיים"⁵⁴.

ט. ויש להוסיף ולקשר זה עם הענין ד"שמיני"
- כאמור לעיל (ס"ב) שקשור עם החידוש של ימות
המשיח, כינור של שמונה נימין:

"שמיני" - הוא המספר דאות ח', ר"ת⁵⁵ "חיים",
וכן בלשון יחיד - "חי" (לשון זכר או "חי"⁵⁶ לשון
נקבה).

והשייכות שביניהם - שהרי אחד החידושים
העיקריים שיהיו בימות המשיח⁵⁷ הוא בענין
החיים, חיים נצחיים, מצד גילוי בחי' היחידה (עצם
החיות) שבכאור"א מישאל⁵⁸ (ניצוץ מנשמת
משיח, בחי' יחידה הכללית⁵⁹), כולל גם תחיית

ויומתק יותר ע"פ הפתגם הידוע אצל חסידי פולין,
"שמונה שמיני שמינה", שכאשר קורין "שמיני"
שמונה פעמים, אזי השנה כולה היא שנה שמינה
(כמדובר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז⁴⁶) - היינו,
שגם בחי' שמיני שבשמיני (שמונה שמיני)
ממשיכים בכל השנה כולה⁴⁷, שנעשית שנה שמינה,
שנה שחדורה בהענין ד"שמיני", עד ל"שמונה
שמיני".

ח. ההוראה מכל האמור בנוגע למעשה בפועל
- "והחי יתן אל לבו"⁴⁸:

אחד החילוקים שבין "חודש הראשון"
ל"חודש השני" בעבודה בפועל - מתבטא בענין
ה"חיות" (חיים), כפי שרואים במוחש בטבע בני
אדם, שענין "ראשון" (בפעם הראשונה) נעשה
מתוך חיות והתלהבות כו', ואילו ענין "שני"
(שחזור ונשנה פעם נוספת) אינו נעשה מתוך חיות
כל-כך, שלכן אפילו בנוגע לדברי תורה, שהתורה
היא נצחית, יש צורך בציווי מיוחד ונתינת-כח
מיוחדת ש"לא יהיו בענין כדיוטגמא ישנה"⁴⁹,
אלא "בכל יום יהיו בענין כחדשים"⁵⁰ (עד
ל"חדשים"⁵¹ ממש).

ובסגנון אחר - בהמשך להמדובר לעיל:
ב"ראשון" - מודגש ענין החידוש ("חודש")
שלמעלה מטבע וגדרי העולם (- ציווי הקב"ה כו'),
ואילו ב"שני" - מכיון שחזור ונשנה עוה"פ - לא
ניכר בו ענין החידוש, אלא נעשה כדבר שהוא
בטבע וגדרי העולם⁵².

ועפ"ז, תוכן ההמשכה מ"חודש הראשון"
ל"חודש השני" (בשבת מברכים "חודש השני")
הוא - שגם העבודה בענינים שהם בבחינת "שני"
(שחזור ונישנו ונעשו) (לכאורה) כדבר שהוא בטבע

(53) שלכן, בכחה לפעול ענין החיות גם בענינים הקשורים עם
טבע וגדרי העולם.

(54) יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44.

(55) אחד מאופני הלימוד אפילו בנגלה דתורה, עד לחלק
ההלכה (ראה שבת קה, רע"א. ועוד), ועאכ"כ ע"פ דרך הרמז,
הדרוש והסוד.

(56) להעיר מפירש"י בפרשתנו (יא, ב) "זאת החי", לשון חיים,
לפי שישראל דבורין במקום וראויין להיות חיים כו'.

(57) להעיר, שמשיח עצמו הוא אחד משמונה נסיכי אדם (סוכה
נב, ב), וביניהם גופא - השמויני*. ומרומז גם בשמו - משיח -
ס"ת ח'.

(58) "יחידה לייחדך", ומלושב בה ניצוץ בורא (לקו"ת ראה
כה, א. כו, א), שלכן לא שייך בה ענין של העדר ח"ו, או אפילו

שינוי וחלישות כו', אלא קיימת בכל תוקף הנצחיות.
(59) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב (נדרס במק"מ קמו, ב) ולזח"ג
רס, ב (במק"מ קצ, ב). ל"ת להאריז"ל בראשית עה"פ ויתהלך
חנוך. ועוד.

(*) בגירסת העין יעקב (וראה גם בדקדוקי סופרים, וש"נ) - ש"רוב
סודות התורה גנוזין בה" (אגה"ק סכ"ג).

(46) שיחת אחרון של פסח.

(47) וע"פ הידוע ש"מכל רגל ויר"ט ה' נמשך.. עד הרגל הבא
אחריו" (לקו"ת ברכה צח, ב) - י"ל, שהענין ד"שמונה שמיני" -
נמשך (לא רק בחדשי שנה זו, עד פ' שמיני בשנה הבאה, אלא)
גם בשנים שלאח"ז, עד לפעם הבאה שתבוא קביעות שקורין
שמיני שמונה (ורא תהי' ההמשכה באופן נעלה עוד יותר כו').

(48) לשון הכתוב - קהלת ז, ב. וראה גם פ' אוה"ח ריש
פרשתנו: החי יתן לבו כו'.

(49) ספרי ופירש"י ואתחנן ו, ו.

(50) שו"ע אדה"ז או"ח סימן פא ס"ב.

(51) פירש"י עה"ת: יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

(52) להעיר ש"ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון
על הטבע . . ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ" (כש"ט סקי"ט).

18 "קשׁוט אחרים" 66 - צריכים להיות חדורים ונעשים
19 לשם מטרה ותכלית אחת - לפעול "תכלית
20 השלימות של ימות המשיח ותחיית המתים.. גילוי
21 אוא"ס בעוה"ז הגשמי" (התוכן ד"שמיני", "אז",
22 אחד רוכב על ז', כנ"ל ס"ד).

23 ובענין זה, נעשית פעולת ההמשכה מ"חודש
24 הראשון" ל"חודש השני" - שכללות מעשינו
25 ועבודתנו לפעול השלימות דימות המשיח (כולל
26 ובמיוחד הציפי' והדרישה כו' על הגאולה), עם
27 היות שזהו"ע החוזר ונשנה ריבוי פעמים ("חודש
28 השני") "כל זמן משך הגלות", מ"מ, יהי' זה בכל
29 תוקף החיות ד"חודש הראשון", כאילו שומע בפעם
30 הראשונה שעבודה זו פועלת תכלית השלימות של
31 ימות המשיח, שאז עובד עבודתו בכל תוקף החיות
32 שמצד בחי' היחידה שבנפש, מכיון שהוא "חיי" עם
33 משיח!

34 וכאמור, ענין זה שייך לכללות מעשינו
35 ועבודתנו, אבל בהדגשה יתירה הוא ב"חודש
36 הראשון ("חודש של גאולה" 67), ובפרט בסימו
37 (גמר ושלמות) של החודש, ובפרט כשקורין בו
38 פרשת שמיני כולה (ובשנה זו - בפעם השמינית),
39 שאז ניתוסף הדגשה יתירה בענין הגאולה, על-מנת
40 להמשיכה בכל חדשי השנה, החל מ"חודש השני"
41 שמתברך בשבת זו 68.

42 י. והנה, כל האמור לעיל (הדגשת ענין הגאולה
43 להמשיכה ב"חודש השני" ובכל חדשי השנה) שייך
44 לכל שבת מברכים "חודש השני" שקורין בו פרשת
45 שמיני, ובפרט בקביעות שנה זו, "שמונה שמיני".
46 ונוסף לזה, ישנה הדגשה יתירה בנוגע לענין
47 הגאולה - מצד כללות השנה 69:

48 שנה זו היא 'שנת הקהל' - "מקץ שבע שנים" 70,
49 "שנה" 71 (ראשונה של שמיטה) שהיא שנה
50 שמינית 72. ולא עוד, אלא שגם במנינה ליצירה,
51 מודגש מספר שמונה - ה' אלפים שבע מאות

1 המתים" 60, "הקיצו ורננו שוכני עפר" 61, ובאופן
2 שלא נשאר אפילו רושם מהענין הבלתי-רצוי כו',
3 כמ"ש 62 "ומחה" 63 ה' אלקים דמעה מעל כל פנים",
4 ויתירה מזה - שהענין הבלתי-רצוי נהפך לטוב,
5 כדיוק הלשון "הקיצו ורננו", שניתוסף ענין
6 הרינה" 64.

7 ועפ"ז י"ל, שעיקר פעולת ההמשכה ד"חודש
8 הראשון" ב"חודש השני" (בשבת פרשת שמיני)
9 בנוגע לענין החיים ("החי יתן אל לבור"), היא -
10 בקשר ובשייכות לאמיתות ושלמות ענין החיים, חיים
11 נצחיים בימות המשיח.

12 ובאותיות פשוטות - בנוגע לעבודה בפועל:
13 "תכלית השלימות . . של ימות המשיח ותחיית
14 המתים . . תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך
15 הגלות" 65, ולכן, כל הענינים ד"מעשינו
16 ועבודתנו", הן עניני העבודה בנוגע לעצמו,
17 "קשׁוט עצמך" 66, והן עניני העבודה בנוגע להזולת,

(60) וכדברי המשנה* (סנהדרין רפ"א - הנקרא "חלק", ר"ת
ח') "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, שנאמר ועמך כולם צדיקים
לעולם ירשו ארץ גור", דקאי על עולם התחי'.

ולהעיר גם מחילוקי הדגות ד"חלק לעוה"ב", "בן עוה"ב",
ו"מזומן לחיי העוה"ב" (ראה שער מאמרי רז"ל להאריז"ל
סנהדרין שס**). וראה גם ספר הליקוט (דא"ח להצ"צ) ערך
עוה"ב (ע' כג ואילך), היינו, שהענין ד"חלק לעוה"ב" שייך
לכאור' מישראל מצד עצם מציאותו ("נצר מטעי מעשה ידי"),
וע"י עבודתו ניתוסף גם העילוי ד"בן עוה"ב" ו"מזומן לחיי
העוה"ב".

ואולי י"ל, שמכיון ש"חלק לעוה"ב" ישנו בכאור' מישראל
מצד עצם מציאותו, ה"ז קשור גם עם עצם הנפש מומש, "חלק
אלקה ממעל ממש", בחי' היחידה.

(61) ישע"י כו, יט.

(62) שם כה, ח. משנה מו"ק בסופה.

(63) מחי' בתכלית, ע"ד מ"ש "תמחה את זכר עמלק" (ס"פ
נצא), ויתירה מזה - "מחה אמה" (בשלח יו, יד), היינו, נוסף
על מעשינו ועבודתנו, גם ע"י פעולתו של הקב"ה עצמו,
שבוודאי אז לא נשאר מזה שום רושם כלל.

(64) ע"ד פס"ד הרמב"ם (סוף הלכות תעניות) "כל הצומות
האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים
להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה . . והאמת והשלום אהבו".
(65) תניא רפ"ז.

(66) לשון חז"ל - ב"מ קז, סע"ב. וש"נ. - ולהעיר מדיוק
הלשון "קשׁוט" - לא "התקן", ואפילו לא "השלם" (לשון ממוצע,
הכולל גם תשלום החסרון וגם שלימות), אלא "קשׁוט", ענין
הקישור, תכלית העילוי והשלימות (וראה לעיל בשוה"ג הב'
להערה 8).

(*) שאומרים בהקדמה לפרקי אבות "בכל שבת שבין פסח לעצרת
במנחה" - החל משבת זו.

(**) ועיי"ש ב' אופנים בנוגע ל"בן עוה"ב" ו"מזומן לחיי העוה"ב" - מי
גדול ממי.

(67) שמו"ר פט"ו, יא. וראה לעיל הערה 34.

(68) ולהעיר, שהתחלת ר"ח השני - מוצאי ש"ק - ב"סעודתא
דדוד מלכא משיחא" (סידור האריז"ל (להר"ש מרשקוב). ועוד).

(69) בהבא לקמן - ראה גם שיחת שבת שובה (התוועדות ב'
- המשך לר"ה) שנה זו סי"ז ואילך.

(70) וילך לא, יו"ד.

(71) פירש"י עה"פ.

(72) להעיר גם ממאד"ל "במוצאי שביעית (שנה השמינית)

בן דוד בא" (סנהדרין צו, א).

אלו"ח⁸⁰) שצ"ל "לאלתר לגאולה" (מכיון שהי' כבר 17
"לאלתר לתשובה"). 18

יא. ובנוגע לפועל: יש להתחיל בזה תיכף ומיד, 19
בהתוועדות זו עצמה - בשבת פרשת שמיני, שמונה 20
שמיני, שבה מברכים "חודש השני" (התחלת 21
העבודה דחדשי השנה) של שנה השמינית, זמן 22
מסוגל⁸¹ ומקום מסוגל - להדגיש את ענין הגאולה 23
(בכל ענין וענין, ולכל לראש - הציפי' והדרישה 24
לגאולה) מתוך חיות ד"ראשון", ומתוך שמחה⁸² 25
(הקשורה עם חיות), ועד שהדבר מתבטא גם בנוגע 26
להחיות שבהתוועדות עצמה - "א לעבעדיקע 27
התוועדות", עד לחיות שבחיות - "לעבעדיק 28
שבלעבעדיק" (ע"ד שמונה שמיני, ודוגמתו בחיים 29
- "מחי' חיים)⁸³, אשר הסימן ואבן-הבוחן לזה הוא 30
- אופן העבודה בפועל ממש בימים שלאח"ז, 31
שנעשית מתוך חיות בענין הגאולה. 32

ועוד והוא העיקר - שהעבודה נעשית מתוך 33
שלימות החיות (לא רק בנוגע לענין הגאולה, לפועל 34
את הגאולה, אלא) דהגאולה עצמה, חיים נצחיים 35
מצד גילוי בחי' היחידה שבכא"א מישראל, מכיון 36

דוקא . . מספרו הוא ח"פ הוי', לכן הוא שייך ליום השמיני . .
יצחק הוא מלשון צחוק ותענוג, הוא ע"ד כמו וירונן שהו"ע צחוק
ותענוג, עיי"ש.

(79) ב"קול קורא" שלו ב"הקריאה והקדושה" דשנת תש"א
ותש"ב. ועוד.

(80) ולהעיר, שבב' ניסן בשנה זו (יום התחלת הנשיאות דכ"ק
מו"ח אדמו"ר) מלאו ס"ח שנה - בגימטריא חיים - לנשיאותו של
נשיא דורנו, ולכן צ"ל הוספה בענין החיים - "יחי המלך", דוד
מלכא משיחא (נבאר בארוכה בשיתח' ב' ניסן).

(81) ובפרט בזמן רעוא דרעוין - מעין ודוגמת הזמן דלעת"ל,
"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה המשך תרס"ו
בסופו).

(82) ובפרט ששנה זו היא שנת תשמח - תְּשֻׁמָּה (בעצמך)
ותְּשֻׁמָּה (גם אחרים), ועד ש"כל השומע יצחק ליי" (וירא כא, ו).
ולהעיר גם מהשייכות לפ' שמיני: "ויהי ביום השמיני" - "אותו
היום היתה שמחה לפני הקב"ה כו" (מגילה יו"ד, ב. וראה פי'
אוה"ח ריש פרשתנו), ובהמשך הענין - "וירא כל העם וירונן".
ועד"ז בהפסטה דפ' שמיני*** - "דוד מכרכר בכל עזו לפני
ה'", "המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'" (ש"ב ו, יד-טז), שמה
לומדים מעלת השמחה בעבודת ה' בנוגע לכא"א מישראל
(רמב"ם סוף הל' לולב).

(83) בסיום חלק זה מהשיחה - ניגנו "זאל שוין זיין די
גאולה", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו ורקד בחיות
ושמחה עצומה (המו"ל).

****) ובפרט שגם כשמפסירין מחד חודש (וכי"ב) אומרים (ביחיד)
ההפסדה השייכת לפרשה ביחד עם אמירת שמו"ת (ספר המנהגים
חב"ד ריש ע' 25).

1 ארבעים ושמונה (ה'תשמ"ח⁷³ - ר"ת חירות⁷⁴),
2 ונפק"מ בדיני שטרות - "אם דילג האלפים
3 והמאות, רק שכתב בכך וכך לפרט ("אפי' לא כתב
4 רק פרט האחרון", ובנדוד"ד, "שמונה") כשר⁷⁵.

5 ומזה מובן עד כמה מודגש ענין הגאולה
6 ("שמיני") בשבת זו - מצד צירוף כל הענינים
7 האמורים - פרשת שמיני, בפעם השמינית, ובשנה
8 השמינית⁷⁶, כלומר, זמן מסוגל ביותר לפעול
9 ולהמשיך ענין הגאולה בשנה זו (עוד בסיומו של
10 "חודש הראשון", לפני שנכנסים ל"חודש השני"),
11 שתהי' שנת גאולה.

12 ויש להוסיף בסגולה המיוחדת לפעול ולהמשיך
13 ענין הגאולה, גם מצד מעלת המקום - ביהכנ"ס
14 וביהמ"ד (שמגדלין בו תפילה ותורה⁷⁷, וגם גמ"ח)
15 של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, נשיא
16 השמיני⁷⁸, שהכריז⁷⁹ (בשעתו אז, ועאכ"כ בימינו

(73) ראה גם שיחת ד' אדר שנה זו סוס"ה, הערה 35. ובשוה"ג
שם.

(74) כולל גם - חירות ממלאך המות (שמו"ר פמ"א, ז), חיים
נצחיים.

(75) שו"ע אה"ע סקכ"ז סי"א, ובכ"ש שם.
(76) וי"ל, שההוספה ב"שמיני" (שמיני שבשמיני כו') רומזת
לדרגא נעלית יותר בגאולה, ובכללות - לא רק תקופה הא' דימות
המשיח, ש"עולם כמנהגו נוהג", בתכלית השלימות, ש"לא יהי'
שם לא רעב ולא מלחמה כו' וכל המעדנים מצויין כעפר כו'"
(רמב"ם סוף הל' מלכים), שכן בימות המשיח גופא ה"ז שייך
עדיין למספר ז', שלימות ההיקף, אלא יתירה מזה - גם תקופה
הב' דימות המשיח, "חידוש במעשה בראשית" (החל מהחידוש
העיקרי דתחיית המתים), שאז מתגלה הענין ד"שמיני" (למעלה
מההיקף) לאמיתותו ובשלימותו (נבאר בארוכה בשיתח' שבת
שובה הנ"ל, סכ"א ואילך).

(77) מגילה כו, רע"א.

(78) ומרומז גם בשמו השני* - "יצחק" - בגימטריא ח' פעמים
הוי"ו*, וקשור עם הגאולה העתידה - "אז (בגימטריא ח') ימלא
שחוק פיננו" (תהלים קכו, ב), שלעתיד-לבוא יאמרו ליצחק דוקא
כי אתה אבינו (שבת פט, ב. וראה תו"א ויצא כא, ג. ובכ"מ).
ולהעיר גם מדברי הזוהר ריש פרשתנו: "ויהי ביום השמיני
וגר', ר' יצחק פתח, ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלקים
כו", ובלקוטי לוי"צ*** (ע' רסט) "בעל הפתיחה הוא ר' יצחק

(*) וכן שמו הראשון - "יוסף" - כידוע ש"שמיני נצרת" קשור עם עניני
של יוסף (וח"א כז, ריש ע"ב), ובגאולה העתידה נאמר (ישעי' יא, יא)
והי' ביום ההוא יוסיף אד' שנית גר'.

(**) והענין בזה - שגילוי שם הוי' בעולם (שנברא ע"י שם אלקים) הוא
לא רק הגילוי דשם הוי' שיש לו שייכות עכ"פ לגדרי העולם ז' פעמים
הוי' - הגימטריא ד"עקב", בחי' עקב), אלא גם הגילוי דשם הוי'
שלמעלה לגמרי משייכות לגדרי העולם, ח' פעמים הוי'.

(***) להעיר, שגם שמו השני (של אאמו"ר) - "יצחק", ושמו הראשון -
"לוי" - רומז לענין הליות, שהוא לשון התחברות, כמו "הפעם ילוה
אישי אל"י" (ראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו).

- 1 שתיכף ומיד ממש, היינו, בעיצומו של יום השבת,
2 זוכים ל("ויהי ביום השמיני", (ב)ביאת דוד מלכא
3 משיחא, שאז יהי' כינור של שמונה נימין (עד
4 לכינור של עשרה נימין, כשם שיום השמיני נטל
5 עשר עטרות), ובמילא, תהי' כל העבודה שלאח"ז
6 בתכלית השלימות - "כמצות רצונך"⁸⁴.
7 ובפשטות - גאולה האמיתית והשלימה ע"י
8 משיח צדקנו בפועל ממש, "בנערינו ובזקנינו גו'
9 בכנינו ובבנותינו"⁸⁵, "הקהל את העם, האנשים
10 והנשים והטף"⁸⁶, "קהל גדול ישובו הנה"⁸⁷,
11 וב'שנת הקהל' - לארצנו הקדושה, לירושלים עיר
12 הקודש ולבית-המקדש.
13 ובלשון הכתוב⁸⁸ "מזמור שיר יסודתו בהררי
14 קודש", "יסוד השיר הזה לדבר במהללי קודש, והם

(84) ראה בארוכה - תורת חיים ר"פ ויחזי*. ובכ"מ.

(85) בא יו"ד, ט.

(86) וילך לא, יב.

(87) ירמי' לא, ז.

(88) תהלים מזמור פז. ולהעיר, שפ' מספרו שמונה בעשירות. וי"ל, שגם ה', להיותו בעשור השמיני, שייך אף הוא לענין הגאולה - ע"ד תקופה הא' דימות המשיח (כנ"ל הערה 76).

(*) וי"ז (ע"ד הרמז) הקשר לענין החיים - כי העילוי ד"במצות רצונך" לעת"ל קשור עם **שלימות החיות** בכל פרטי הנבראים דדצח"מ. כמבואר בתו"ח שם.

(89) מצו"ד עה"פ.

(90) שם, ה.

(91) פירש"י שם, ד.

(92) ראה לקו"ת ר"פ דברים. ובכ"מ.

(93) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(94) סנהדרין צח, א. ולהעיר, ששורש תיבת "אחישנה" - "חש" - ר"ת ח'. ויומתק - ע"ד הרמז - שענין זה הובא בפרק "חלק" (ראה לעיל הערה 60), ובדף צ"ח.

(95) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(96) ירמי' לא, לג. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(97) ע"ד מאד מאד (לקו"ת שלח לו, א ואילך).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרב הגאון הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצרכי ציבור

איש רב פעלים חוי"ב וכו' וכו' מהור"א שליט"א

שלום וברכה!

מוסג"פ העתקת מכתבי ל"ק"ה ההצלה".

בידעי יחסו הטוב למוסדות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבי"מ זי"ע ובפרט עבודת העזר וההצלה וסידור הפליטים באירופא, ואחרי אשר כהדר"ג בעצמו ביקר באירופא והי' עד רא' לכל הטוב הגשמי ורוחני הנעשה שם באמצעות משרדנו בפאריז,

חושבני שלמותר להאריך לדכותי, ובטח יעשה כל אשר בידו אשר התמיכה תינתן בהקדם.

ותשואות חן חן לכהדר"ג עבור השתדלותו הנמרצה בזה.

בברכת רפואה קרובה.

השלמות לשיחות דלעיל

בסעיף ח, ש"שני" מצדעצמו אינו מתוך חיות, ויש צורך בציווי כו':

ולהעיר, שהמדובר הוא אפילו בזמן שהיו ישראל במדבר, כשראו בעיניהם ממש את הנסים והנפלאות שעושה עמהם הקב"ה, ואכלו לחם מן השמים, ושתו מים מבארה של מרים, והיו מוקפין בענני הכבוד שהיו מוהצין לבושיהם וכו', ואף-על-פי-כן היה גם אז חילוק בין "ראשון" ל"שני" (שלכן, היה צורך בציווי מיוחד ש"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"), כמודגש גם בשמות החדשים כפי שנקראו בתורה שבכתב (לפני הירידה לבבל, שאחר-כך עלו עמהם שמות החדשים כו') - "חודש הראשון" ו"חודש השני".

בסעיף יא, בנוגע להתוועדות מתוך חיות:

מובן וגם פשוט, שאין מקום לחשד חס-ושלום, שלא נמצאים בהתוועדות, אבל אף-על-פי-כן, בהתוועדות עצמה יש חילוקי דרגות: התוועדות שהיא באופן ד"פארשלאפן", עד לשניה ממש, או התוועדות על דרך הרגיל, כמנהג בעלי-בתים חשובים [ולהעיר, שגם ראשי-תיבות 'חשובים' הוא ח'], עד להתוועדות מתוך חיות.

וגם זה בכלל "ובחרת בחיים" ¹ - שההתוועדות תהיה מתוך חיות, "א לעבעדיקע התוועדות", ויתירה מזה - "לעבעדיק שפֿלעבעדיק".

ויש להוסיף, שענין זה מתחיל עוד לפני ההתוועדות - בעניני ההכנה להתוועדות, אשר אף שההכנה להתוועדות שייכת כבר להעבר, ואין צועקין על העבר, הרי ידוע ² הפתגם ש"פסח שני" - בחודש אייר, המתברך משבת זו - מלמדנו ש"אף פעם לא אבוד, אלא ניתן תמיד לתקן", ואם-כן נוגע גם מצב העבר.

בסיום השיחה, שרואים בגלוי ממש כו':

ויש להוסיף בנוגע להדגשת הצורך בענין הגילוי דוקא: אחד הטעמים של כוונת כללות הבריאה הוא "כדי שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו יתברך" ³, שמזה מובן עד כמה נוגע ענין הגילוי למעלה.

ועל-דרך-זה בנוגע לעבודת האדם - כתורת הבעל-שם-טוב ⁴ על הפסוק ⁵ "כי תהיו אתם ארץ חפץ", שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת ארץ שיש בה אוצרות יקרים כו', אלא שצריכים לגלות את האוצרות.

יב. מאמר דיבור-המתחיל "ויאמר לו יהונתן מחר חודש".

* * *

יג. נהוג בכל התוועדות ביום השבת-קודש, ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין בהערות אאמו"ר על הזוהר, ובשנים האחרונות - גם הלכה בשיעור היומי ברמב"ם, וענין נוסף החל משבת זו - ש"נוהגין לומר פרקי אבות, פרק אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת במנחה" (כמו שכתב רבינו הזקן בסידורו השוה לכל נפש) - לבאר גם ענין בפרקי אבות.

בנוגע לפירוש רש"י - העירו (על כמה וכמה ענינים, וביניהם - גם) על פירוש רש"י בפסוק ⁶ "וישאום בכותנותם", "מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם". דלכאורה, הן אמת שממה שכתוב "וישאום

(4) "היום יום" י"ז אייר, כש"ט הוספות סמ"ד, וש"נ.

(5) מלאכי ג, יב.

(6) פרשתנו י, ה.

(1) נצבים ל, יט.

(2) "היום יום" י"ד אייר, פסח שני. סה"ש תש"א ע' 115.

(3) ראה ע"ח בתחילתו (שער ההקדמות הקדמה ג').

- 1 בכותנותם" יש הכרח "שלא נשרפו בגדיהם", מכל-מקום עדיין אינו מובן מהו הטעם שהוצרך לנס מיוחד?
- 2 שלא נשרפו בגדיהם?
- 3 גם צריך להבין המשך דברי רש"י - "כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם" - מהו ההכרח
- 4 על זה בפשוטו של מקרא⁸?
- 5 כן יש לבאר ענין בהתחלת הפרשה - "ויהי ביום השמיני" - בנוגע לעבודת ה', "והחי יתן אל לבו"⁹.
- 6 יד. בהערות אאמו"ר¹⁰ מובא מאמר הזוהר בריש פרשתנו¹¹ "ויהי ביום השמיני וגו', רבי יצחק פתח,
- 7 ברן¹² יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלקים כו'", ומבאר אאמו"ר "בעל הפתיחה הוא רבי יצחק דוקא..
- 8 מספרו הוא ח' פעמים הוי', לכן הוא שייך ליום השמיני".
- 9 וצריך להבין: השייכות שמתבטאת במספר, היא כתוצאה מהשייכות שבתוכן הענין. ובנידון-דידן,
- 10 מהי השייכות לתוכן ענין ח' פעמים שם הוי' דוקא?
- 11 ונוסף לזה, יש לבאר גם הלימוד וההוראה בעבודת האדם, "והחי יתן אל לבו", כפי שיתבאר לקמן.
- 12 טו. בשיעור היומי ברמב"ם¹³ נתבארו כמה חילוקי דרגות בכהונה - כהנים ש"אין אוכלים אלא בקדשי
- 13 הגבול.. תרומה של דבריהם", ולמעלה מזה, "כהן מיוחד" (שאוכל גם "תרומה של תורה וחלה של
- 14 תורה"), "שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן כו' עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן
- 15 ששימש על המזבח".
- 16 וזהו הקשר והשייכות לפרשת השבוע - "ויהי ביום השמיני", "שמיני למילואים", שאז נשלם החינוך
- 17 של אהרן ובניו, לענין הכהונה.
- 18 ויש לבאר גם הלימוד וההוראה - "החי יתן אל לבו" - ב"לתקן הדעות"¹⁴, כפי שיתבאר לקמן.
- 19 טז. בנוגע לפרקי אבות שמתחילים לומר בשבת זו - נתעכב על המשנה שאומרים לפני פרקי אבות
- 20 - "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר¹⁵ ועמך כולם צדיקים, לעולם ירשו ארץ, נצר מטעי
- 21 מעשה ידי להתפאר"¹⁶;
- 22 בנוגע לעולם הבא - מצינו במדרשי חכמינו ז"ל כמה לשונות: "חלק לעולם הבא", "בן עולם הבא",
- 23 ו"מזומן לחיי העולם הבא". וצריך להבין: (א) הדיוק במשנה זו - "חלק לעולם הבא", (ב) הלימוד
- 24 וההוראה בעבודת ה', כפי שיתבאר לקמן.
- 25 יז. כאן המקום להזכיר גם (בהמשך להמדובר לעיל¹⁷) אודות פעולות של תוספת חיות - "החי יתן אל
- 26 לבו" - בנוגע לעניני יהדות, תורה ומצוותיה. ולכן, יגשו עתה אלו שהכינו קנקני משקה (דבר המשמח)
- 27 עבור התועודיות ומסיבות של כמה וכמה מישראל בקשר לעניני תורה ומצוות מתוך שמחה, - ובהדגשה
- 28 יתירה בשנה זו, 'שנת הקהל', "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", ושנת תשמח, תְּשַׁמַּח וְתִשְׁמַח
- 29 (לעצמו ולאחרים) -
- 30 ויכריזו אודות תוכן המאורע, ויזמינו את כל המסובים כאן, האנשים והנשים והטף, להשתתף
- 31 בהתועודיות ומסיבות אלו (אלו שיכולים - גם) בגופם, ועל-כל-פנים - בנשמתם, וכן בממונם כו'.
- 32 ויהי-רצון - והוא העיקר - שעל-ידי ההוספה בכל עניני תורה ומצוות, ובמיוחד באהבת ישראל

(11) לה, ב.
 (12) איוב לח, ז.
 (13) הל' איסורי ביאה רפ"כ.
 (14) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
 (15) ישעי' ס, כא.
 (16) סנהדרין ר"פ חלק.
 (17) משיחות דלעיל ס"ח ואילך.

(7) היפך הכלל ש"לא עבד קוב"ה ניסא למגנא" (ראה דרשות הר"ן דרוש ח'. וראה לקו"ש ח"ה ע' 124 ואילך, ועוד).
 (8) ובפרט שרש"י אינו מביא פירוש זה בשם "רבותינו" וכיו"ב (שגם אז יש צורך בראי' והוכחה בפשוטו של מקרא, "אגדה המיישבת דברי המקרא" (פירש"י בראשית ג, ח)). אלא מפרש כן בפשוטו של מקרא ממש.
 (9) נכלל בשיחות דלעיל - ס"ד. ובהערה 31.
 (10) לקוטי לוי"צ ריש פרשתנו (ס"ע רסז ואילך).

1 ואחדות ישראל, מבטלים לגמרי את סיבת הגלות¹⁸, ובהבטל הסיבה - בטל בדרך ממילא גם המסובב,
2 ותיכף ומיד נגאלין בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
3 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

4 יח. הביאור בפירוש רש"י:
5 ובהקדמה - שמפני גודל הדיוק בתיבות שבפירוש רש"י, שוכחים את תוכן הענין, שלכן מתעוררות
6 שאלות בפירוש רש"י. ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שאין מקום לשאלה מהו הצורך בנס מיוחד שלא ישרפו
7 בגדיהם - אם רק חושבים על תוכן המאורע.
8 מיתת נדב ואביהוא לא היתה כתוצאה משריפה שפרצה מאש טבעית, שהרי פעולת "ויקחו.. איש
9 מחתתו ויתנו בהן אש גו"¹⁹ אינה סיבה לשריפה, מכיון ש"מחתה" היא כלי מיוחד לשים בו אש באופן
10 שלא תהיה שריפה כו' (שלכן, לא פרצה שריפה מעבודת הקטורת שבכל יום, או מ"אש²⁰ תמיד תוקד
11 על המזבח"²¹), וכפי שרואה ה"בן חמש למקרא" שיש בביתו כלי מיוחד לאש, ואין זה גורם לשריפה -
12 אלא, כמפורש בקרא "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם"²², כלומר, אש שבאה "מלפני ה'" שלא באופן
13 טבעי, ומכיון שכן, אין פלא שלא נשרפו בגדיהם, כמו שלא נשרפה הפרוכת שהיתה סמוכה אליהם, מכיון
14 שאין זו אש טבעית.
15 השאלה היא רק מהו הטעם שהקב"ה הענישם באופן כזה - "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם" -
16 על-ידי אש דוקא²³?

17 ושאלה זו לא צריך רש"י לתרץ - שהרי כבר פירש לפני-זה²⁴ שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד
18 מדה", ובנידון-דידן מכיון ש"ויקריבו לפני ה' אש זרה"¹⁴, לכן "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם".
19 ועל-פי-זה מובן גם הטעם שלא נשרפו בגדיהם²⁵ - כי בנוגע לבגדים לא שייך ענין של עונש, מכיון
20 שהיו בתכלית השלימות, "לכבוד ולתפארת"²⁶, ולא היה בהם ענין בלתי-רצוי (כמו חטא כו').
21 יט. וממשיך רש"י, "כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם" - כדי להדגיש יותר הענין ד"מדה
22 כנגד מדה": "קטורת" ("ויקחו.. איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת"¹⁴) - שנעשית ממיני
23 בשמים²⁷ - קשורה עם ענין הריח באפו של הקב"ה²⁸ (על-דרך מה שכתוב בקרבנות "ריח ניחוח לה"²⁹),
24 אשר כתוצאה מזה היה גם הכהן שהקטיר את הקטורת מריח את ריחה של הקטורת בחוטמו.
25 ומכיון שחטאם של נדב ואביהוא היה קשור עם קטורת שמריחים בחוטם - לכן נענשו במדה זו, לא
26 רק על-ידי אש בכלל, "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם" (בגלל שהקריבו לפני ה' "אש זרה אשר לא
27 צוה אותם"), אלא יתירה מזה, ששריפת האש ("ותאכל אותם") גופא, היתה באמצעות החוטם, "כמין
28 שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם".

29 כ. הביאור בהערות אדמו"ר - השייכות ד"יצחק" ל"ביום השמיני" המרומזת במספרו, ח' פעמים
30 הוי':

(פירש"י משפטים כא, טז).

(18) ראה יומא ט, ב.

(24) נח ז, יא, ז. ועוד. וראה יתרו יח, א ובפירש"י.

(19) פרשתנו יו"ד, א.

(25) נוסף על האמור לעיל שבנוגע לאש של מעלה (שאינה

(20) צו ו, ו.

טבעית) אין הכרח כלל שתאכל גם את הבגדים.

(21) להעיר מתוס' סוף חגיגה "בתנחומא (תרומה יא. וראה גם

(26) תצוה כח, ב"מ.

ויק"ר פ"ז, ה) יש שהי' משה תמי'. . אי אפשר שלא ישרף העץ

(27) תשא ל, כג ואילך.

(של המזבח). אמר לו המקום, כך דרכי באש של מעלה כו". אבל

(28) ראה ברכה לג, יו"ד: "ישימו קטורה באפיך".

ענין זה לא הובא בפירש"י בפשוטו של מקרא.

(29) ויקרא א, ט. ועוד.

(22) פרשתנו שם, ב.

(23) ובפרט ש"כל מיתה האמורה בתורה סתם חנק היא"

- 1 נתבאר לעיל³⁰ החילוק שבין שבעת ימי המילואים ליום השמיני – שמספר שבעה שייך למציאות
- 2 העולם (שבעת ימי בראשית, שבעת ימי ההיקף), ומספר שמונה הוא למעלה ממציאות העולם.
- 3 ועל-פי-זה יש לבאר הקשר והשייכות לח' פעמים הוי':
- 4 שם הוי' הוא למעלה ממציאות העולם, שהרי מציאות העולם קשורה עם שם אלקים ("בראשית ברא
- 5 אלקים"), ועל-ידי עבודתם של ישראל ממשיכים בעולם גילוי שם הוי'.
- 6 ובפרטיות יותר - גם בהמשכת שם הוי' יש שני אופנים: (א) שם הוי' שיש לו שייכות על-כל-פנים
- 7 לגדרי העולם, שזהו ענין ז' פעמים הוי', שם הוי' כפי שקשור עם מספר ז', גדרי העולם. (ב) שם הוי'
- 8 שלמעלה לגמרי משייכות לגדרי העולם, שזהו ענין ח' פעמים הוי', שם הוי' כפי שקשור עם מספר ח',
- 9 שלמעלה מגדרי העולם.
- 10 וענין זה תלוי באופן עבודתם של ישראל: "יעקב" בגימטריא ז' פעמים הוי', היינו, שכאשר העבודה
- 11 היא באופן של "יעקב", מלשון עקב, אזי ממשיכים רק שם הוי' השייך לגדרי העולם, ז' פעמים הוי'.
- 12 ו"יצחק" בגימטריא ח' פעמים הוי' - דקאי על הגילוי דלעתיד-לבוא, כידוע שלעתיד-לבוא יאמרו
- 13 ליצחק דוקא "כי אתה אבינו"³¹, שאז יתגלה שם הוי' שלמעלה לגמרי מגדרי העולם, ח' פעמים הוי',
- 14 ומעין זה - כאשר העבודה היא בתכלית השלימות, שבאה לידי ביטוי בענין השמחה והתענוג, עד ל"כלות
- 15 הנפש", שזהו ענינו של "יצחק" - "מלשון צחוק ותענוג"³², כמו ב"יום השמיני" ש"וירא העם וידונו"³³,
- 16 "שהוא ענין צחוק ותענוג"²⁷.
- 17 וענין זה נעשה בכחו של רבי יצחק - "פתח רבי יצחק", שפותח הדרך³⁴ לכל אחד ואחד מישראל,
- 18 ובהדגשה יתירה בנוגע לדורנו זה, שהרי שמו (השני) של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הוא - "יצחק".
- 19 ולהעיר, שגם שמו השני של אדמו"ר (שמבאר ענין זה) הוא - "יצחק", מלשון צחוק ותענוג. וגם
- 20 שמו הראשון - "לוי" - מורה על שלימות העבודה, שהרי "לוי" הוא על שם "הפעם ילוה אישי אלי"³⁵,
- 21 מלשון התחברות, וכידוע גם בענין "לויתן"³⁶.
- 22 [ברשימתו הידועה³⁷ כותב אדמו"ר "שמי רומז על גבורות, הן לוי והן יצחק", אבל מכיון שמדגישים
- 23 לאחרונה את ענין "החי יתן אל לבו" בקו השמחה דוקא, בטוב הנראה והנגלה דוקא - יש להדגיש את
- 24 הענין הטוב שבשמות אלו, הן "לוי", "הפעם ילוה אישי אלי", כמבואר בארוכה ב'תורה אור' ריש פרשת
- 25 ויחי - מלשון חיים - תוכן הענין בעבודת ה', שלאחרי עבודת ראובן ושמעון, באופן של ראייה ("ראה
- 26 ה'")³⁸ ובאופן של שמיעה ("שמע ה'")³⁹, אזי באים לעילוי ד"לוי", "הפעם ילוה אישי אלי", והן "יצחק",
- 27 ענין הצחוק והתענוג].
- 28 כא. הביאור בשיעור היומי ברמב"ם - בענין הכהונה:
- 29 כתיב⁴⁰ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", שפירושו "כהנים גדולים"⁴¹. והרי התואר "כהנים" גדולים
- 30 עצמו מוכיח שיש עוד שתי דרגות (לכל הפחות) - בינונים וקטנים⁴², ואף-על-פי-כן מדגישים שהתואר
- 31 של כל ישראל (כל אחד ואחד מישראל) הוא "ממלכת כהנים", היינו, לא רק כהנים סתם, אלא "כהנים
- 32 גדולים".

(37) נדפסה בריש לקוטי לוי"צ הערות לס' הזהר. ועוד.

(38) ויצא כט, לב.

(39) שם, לג.

(40) יתרו יט, ו.

(41) בעה"ט עה"פ.

(42) ככל דבר גדול, שיש דוגמתו גם בינוני וקטן, כמו הר גדול, הר בינוני והר קטן או גבעה (כלשון הכתוב (שה"ב, ח) "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" - השייך לחג הפסח דמיני אזלינן), וכיו"ב.

(30) משיחות דלעיל ס"ב.

(31) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב. וראה תו"א ויצא כא, ג.

ובכ"מ.

(32) לקוטי לוי"צ שם ע' רסט.

(33) פרשתנו ט, כד.

(34) ראה אמ"ב שערי הק"ש פנ"ז (נה, א). סה"מ תרע"ח ע'

רפג. תרפ"ח ע' קב. ועוד.

(35) ויצא כט, לד.

(36) ראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו.

ולאלו ש"תואנה הם מבקשים", ואומרים שכל זה אינו אלא בדרך הדרוש כו' - מפורש הדבר בדברי הרמב"ם עצמו, בלשון צחה וברורה. בסוף הלכות שמיטה ויובל - כותב הרמב"ם: "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש כו' אשד נדבה רוחו אותו כו' הרי זה נתקדש קודש קדשים", היינו, ש"כל איש ואיש", לא רק משבט לוי (כהנים ולוים), אלא גם ישראלים, ואפילו גרים, יכול להגיע לדרגה הכי נעלית בשבט לוי - לא רק דרגת כהונה סתם, אלא דרגת כהן גדול, שזהו ענין "קודש קדשים", תואר שנאמר בכתן גדול, כמ"ש⁴³ "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים".

וההירצון - והוא העיקר - שמהדיבור אודות עניני כהונה, נזכה לראות כהן בציון, כנוסח הברכה הרגיל אצל אחינו בני-ישראל הספרדים: יראה כהן בציון, ובלשון הכתוב⁴⁴ "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון"⁴⁵, במהרה בימינו ממש.

כב. ענינה של מסכת אבות - שמתחילים ללמוד בשבת זו - הוא ש"מלאה תוכחות ומעוררת האדם לדרוף אחר כל מדה טובה כו"⁴⁶, עד להנהגה באופן של "מדת חסידות"⁴⁷ - תוכן כללות עבודת האדם. ולכן, בתור הקדמה לזה אומרים משנת "כל ישראל כו'", שבה נתבאר גודל מעלתו של כל אחד ואחד מישראל מצד עצם מציאותו, עוד לפני ענין העבודה, שמזה מובן עד כמה צריך להיות גודל ההשתדלות של כל אחד ואחד מישראל לנצל הכחות הנעלים שניתנו לו.

והענין בזה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - כל ישראל ממש, מכיון שכל אחד ואחד מישראל הוא "נצר מטעי מעשה ידי" של הקב"ה, אשר ענין זה הוא מצד עצם מציאותו, תיכף ומיד כשנולד ויצא לאויר העולם, עוד לפני התחלת ענין העבודה, כשם שמקבל בירושה כל התורה כולה, כמוודגש גם בשם "ישראל", ראשי-תיבות "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"⁴⁸, היינו, שמצד עצם מציאותו, עוד לפני ששייך ללימוד התורה כו', יש לו שייכות לעצם מציאות התורה, אות בתורה⁴⁹.

ועל-פי-זה מובן גם דיוק הלשון "חלק לעולם הבא":

מבואר בדרושי חסידות⁵⁰ החילוק שבין "חלק לעולם הבא" ל"בן עולם הבא" - ש"חלק" היינו חלק רביעי, "רובע"⁵¹, וענינו בספירות - ההמשכה מ'יסוד' ל'מלכות', ואילו "בן עולם הבא" (בדוגמת הבן שיורש הכל) - קאי על 'תפארת' (זעיר-אנפין), שהוא "בן" לספירת הבינה. ולמעלה מזה - "מזומן לחיי העולם הבא", דקאי על בחינת הבינה עצמה (שזוהי דרגת עולם-הבא עצמו⁵²).

ומכיון שבמשנה זו מדובר אודות ענין השייך ל"כל ישראל" (מצד עצם מציאותם), עוד לפני ענין של עבודה - לכן מדייק "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", כי "חלק לעולם הבא" ישנו לכל אחד ואחד מישראל, אפילו לקטן שבקטנים⁵³, לפני התחלת העבודה.

אמנם, על-ידי ענין העבודה - כולל פרטי הענינים שנתבארו במסכת אבות, החל מ"משה קיבל תורה מסיני, ומסרה כו'" באופן ד"העמידו תלמידים הרבה", שכל אחד ואחד מישראל נעשה תלמידו של משה רבינו כו' - אזי באים גם לעילוי ד"בן עולם הבא", ו"מזומן לחיי העולם הבא".

כג. ויש להוסיף ולהעיר, שמלבד פרטי הדרגות בעולם-הבא ("חלק", "בן" ו"מזומן"), יש דרגה נעלית יותר - שלמעלה מכללות ענין עולם-הבא, עד כדי כך, שעולם-הבא אינו נחשב לענין של שכר לגבי דרגה נעלית זו⁵⁴.

(51) ראה ב"ב סג, א.

(43) דה"א כג, יג.

(52) ראה זח"ב כד, סע"ב. ועוד. אגה"ק רס"ה, ובכ"מ.

(44) תהלים פז, ה.

(53) ולהעיר גם ממ"ש (בלק כג, י"ד) "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל". ובתרגום אונקלוס: "דעדיקא דבית יעקב", היינו קטני ישראל.

(45) ראה גם שיחות דלעיל בסופן.

(54) כידוע פ"י החסי' במארו"ל (סנהדרין קח, א - במשנה)

(46) מדרש שמואל עמ"ס אבות בהקדמה (ד"ה אמר המחבר).

"דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב" - שהם למעלה מעוה"ב, שלכן עוה"ב אינו נחשב לשכר אצלם (ראה לקו"ש חכ"ג ע' 102 הערה 60, וש"נ).

(47) ראה ב"ק ל, א.

(48) מגלה עמוקות אופן קפו.

(49) ראה סה"מ תש"ו ע' 46.

(50) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך עוה"ב ע' כג ואילך. וש"נ.

(51) ראה סה"מ תש"ו ע' 46.

(52) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך עוה"ב ע' כג ואילך. וש"נ.

(53) ראה סה"מ תש"ו ע' 46.

(54) כידוע פ"י החסי' במארו"ל (סנהדרין קח, א - במשנה)

(50) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך עוה"ב ע' כג ואילך. וש"נ.

- 1 ולא עוד, אלא שיהודי הוא זה ש"בורא עולמות"⁵⁵, כולל גם עולם-הבא (ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע
2 לעניני עולם הזה - בני חיי ומזוני רויחא, וכולם רויחא), ובלשון חכמינו ז"ל⁵⁶ "זוטי דאית בכו, מחיה
3 מתים" (תוכן ענין עולם-הבא, עולם התחיה), כידוע⁵⁷ הפתגם בנוגע לתלמידי רבינו הזקן, שמזה מובן,
4 שכאשר נמצאים במעמד ומצב ד"תלמידו של משה", אזי "זוטרא דבכו - כל אחד ואחד מכם (כ"ק
5 אדמו"ר שליט"א הראה באצבעו על הקהל) - מחיה מתים"!
- 6 ובפרטיות יותר: "מחיה מתים" - בנוגע לעבודה הרוחנית, הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה עם
7 הזולת. ועד שבכחו לפעול (דוגמת) ענין "מחיה מתים" גם בגשמיות, כידוע⁵⁸ הסיפור - מעשה רב -
8 אודות ההוראה "טראכט גוט - וועט זיין גוט", שעל-ידי מחשבתו הטובה נפעל ענין שהוא בבחינת
9 "מחיה מתים".
- 10 אלא, שכדי לפעול זאת צריך לקיים ההוראה "טראכט גוט" (ופשיטא - שלא לבלבל את עצמו
11 במחשבות שהן היפך הטוב), שעל-ידיזה פועל שאכן יהיה טוב בפועל, ולא רק באופן ד"מחיה מתים",
12 היינו, שיש תחילה ענין בלתי-רצוי ואחר-כך נתתקן [שהרי בינתיים ישנו צער ועגמת-נפש כו', ואין פנאי
13 לבלבול זה, מכיון שצריך לעסוק בתורה מתוך מנוחה וישוב הדעת], אלא באופן ש"לא אשים עליך"
14 מלכתחילה.
- 15 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין תחיית המתים ברוחניות - שענין זה הוא בוודאי בכחו של כל אחד
16 ואחד, ובפרט בנוגע לעצמו, שאין הדבר תלוי אלא ברצונו.
- 17 ויש להוסיף, שענין תחיית המתים הוא לא רק בנוגע למצב הכי ירוד שנחשב כמיתה, אלא גם "מאן
18 דנפיל מדרגיה איקרי מית"⁵⁹, "מדרגיה" דייקא, היינו, שהנפילה אינה אלא ביחס לדרגתו הקודמת (אף
19 שגם עתה נמצא בדרגה נעלית כו'), ואף-על-פי-כן "איקרי מית".
- 20 ולדוגמא: יהודי שנולד גדל ונתחנך בין חסידים, למד ב'תומכי תמימים', וזכה לקבל הדרכתו של
21 נשיא דורנו - פעם היה חוזר חסידות ברכים, היה מתפלל באריכות וכו', אבל כל זה היה 'פעם'
22 ("למפרע"), ואילו כיום - נעשה עשיר, וטוען ששייך לקו העבודה ד"זבולון", הוא צריך לתמוך ולהחזיק
23 כמה וכמה מוסדות, ולכן אין לו פנאי להתעסק בחזרת 'דברי-אלקים-חיים' ותפילה באריכות כו'.
- 24 ועל-דרך-זה אצל אחד שנשאר בקו העבודה ד"יששכר" - שמצד התעסקותו עם תלמידים, "והעמידו
25 תלמידים הרבה", אין לו פנאי - טוען הוא - לחשוב על עצמו.
- 26 איתא בגמרא⁶⁰ אודות רב שמואל בר שילת, ש"רב אשכחיה.. דהוה קאי בגינתא (מטפל בגינתו). אמר
27 ליה: שבקתיה להימנותך (שהיית רגיל ללמדם באמונה, וללמד ולישב על גבם תמיד⁶¹). אמר ליה: הא
28 תליסר שנין דלא חזיא לי, והשתא נמי דעתאי עליהו", ואם הדברים אמורים בנוגע למחשבתו על
29 התלמידים, שדעתו עליהם גם בשעה שמתעסק בצרכי גינתו, על-אחת-כמה-וכמה שיכול לחשוב על עצמו
30 גם בשעה שמתעסק עם התלמידים, כהוראת חכמינו ז"ל⁶² "קשוט עצמך (תחילה), ואחר-כך קשוט אחרים".
- 31 ובפרטיות יותר - בנוגע לעבודת התפילה: רבינו הזקן מביא ב'שולחן ערוך' שלו - הלכה למעשה -
32 ש"המתפלל צריך שישעה במקום שמתפלל שעה אחת קודם תפילתו כדי שיכוין לבו למקום . . ושעה
33 אחת אחר תפילתו כו', וחסידים הראשונים היו שוהין שעה ממש משעות בינוניות שהן כ"ד
34 במעט-לעת"⁶³, ומוסיף, "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד
35 שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות וכו'"⁶⁴.
- 36 ולכל הפחות - צריכה להיות התפילה על-פי המבואר ב'קונטרס העבודה' ו'קונטרס התפילה', ובפרט
37 שבמשך הזמן נוספו עשרות מאמרים של נשיא דורנו בנוגע לעבודת התפילה.

(55) ראה ב"ר פצ"ח, ג.

(56) ע"ז יר"ד, ב.

(57) ראה סה"ש תש"ג ע' 99.

(58) לקו"ד ח"א קנט, א-ב.

(59) ראה זח"ג קלה, ב. לקו"ש ח"י ע' 211. וש"נ.

(60) ב"ב ח, ב.

(61) פירש"י שם.

(62) ב"מ קו, סע"ב. וש"נ.

(63) או"ח רסצ"ג.

(64) שם רסצ"ח.

ובכן, יעשה כל אחד ואחד חשבון לעצמו - מתי היתה הפעם האחרונה שהתפלל בהקדמת התבוננות לפני התפילה!

אינני רוצה להראות באצבע על איש פלוני ולשאול אותו שאלה זו, כדי שלא לביישו, אבל ידע אינש בנפשיה, ויחשוב לעצמו - כשיעמוד לפני ה'ראי' (כמנהג המדינה שלפני היציאה מן הבית מסתכלים ב'ראי' לוודא שה'עניבה' היא באמצע הצווארון... שהרי צריך להזהר ב'כבוד הבריות'), ויחליט שאניו מכוונים הדברים - מתי היתה הפעם האחרונה שהתפלל לאחר הקדמת ההתבוננות לפני התפילה במשך שעה, ששים רגעים, או מחצית השעה על-כל-פנים!

ולהוסיף, שחשבון זה יכולים לעשות לא רק בנוגע לתפילה בימי החול, אלא גם בנוגע לתפילה ביום השבת - מתי היתה השבת האחרונה שהתפלל בהקדמת ההתבוננות לפני התפילה? ...!

כד. ונחזור לעניננו - שענין "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" הוא מצד עצם מציאותו של כל אחד ואחד מישראל, לפני ענין העבודה, ומזה מובן עד כמה צריך להשתדל בכל עניני העבודה, כדי לנצל הכחות הנעלים שניתנו לו.

וכאמור, כללות ענין העבודה מתחיל מ"משה קיבל תורה מסיני, ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה", ולא עוד, אלא שעל-ידי עבודתו פועל בכל העולם, כהמשך דברי המשנה "על שלשה דברים העולם עומד"⁶⁵, ועד לסיום הפרק⁶⁶ "על שלשה דברים העולם קיים", עמידה בקיום אמיתי.

ולאחרי כל זה - מסיימים במשנה⁶⁷ "רבי חנניה בן עקשיא אומר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר⁶⁸ ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר":

לכאורה, יכול יהודי לטעון, שלאחרי כל עניני העבודה האמורים, הרי הוא בתכלית השלימות, צדיק גמור, ובעל-תשובה גמור וכו', ואין לו יותר מה להוסיף.

ולכן, לאחרי שמסיימים כל זה, אומרים שעכשיו "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", שלכן יש להוסיף בכל עניני העבודה בתורה ומצוות כהנה וכהנה, ביתר שאת וביתר עוז, באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר".

ומזה באים בקרוב ממש לענין "יבוא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים באדירים"⁶⁹, ועד לבנין בית-המקדש (כהמשך הסוגיא), בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

כה. על-פי הוראת חכמינו ז"ל⁷⁰ ש"חוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה" - יש לעורר ולזרז עוד פעם אודות הפעולות והמבצעים השייכים במיוחד לימי הקיץ, הן בנוגע לאנשים, הן בנוגע לנשים, והן בנוגע לטף, כל אחד ואחד לפי ענינו. וכן בנוגע לכללות העבודה - הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לזולת - להוסיף בלימוד התורה, בעבודת התפילה, ובעניני צדקה וגמילות-חסדים, וכל זה - באופן ד"הקהל", ומתוך שמחה, "תְּשֻׁמַּח" ו"תְּשֻׁמַּח".

ובאופן שממשיכים ופועלים כל זה גם על החורף שלאחרי-זה, אלא שבינתיים יבוא משיח צדקנו, ולא רק "בינתיים", אלא תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"⁷¹, שאז יהיה המשך העבודה בתכלית השלימות, "כמצות רצונך", ביחד עם כללות מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות, שעל זה נאמר⁷² "כן יעמוד זרעכם ושמכם" (כמבואר ב'לקוטי תורה' בסופו).

והעיקר - שכל זה יהיה בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש. ממש ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

(69) מנחות נג, סע"א.

(70) מכילתא ופירש"י יתרו יט, כד.

(71) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(72) ישעי' סו, כב.

(65) משנה ב'.

(66) משנה יח.

(67) מכות כג, רע"ב.

(68) ישעי' מב, כא.

לקוטי-שיחות חג הפסח כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

ידי שנהיו לעם, הפכו בני ישראל⁷ ל"מציאות
חדשה"⁸.

כוונת ושליומות⁹ יציאת מצרים הוא מתן תורה, כפי
שנאמר¹⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
האלקים על ההר הזה".

[זהו אחד ההסברים לכך שחג השבועות, "זמן מתן
תורתנו"¹¹, נקבע על-ידי ספירת שבע שבתות ממחרת
הפסח, וזאת כדי ללמד שחג שבועות, מתן תורה, הוא
המשך¹² ליציאת מצרים, לידת עם ישראל].

כלומר, לידת עם ישראל קשורה בכך שהם הופכים
לעם-תורה¹³ – כל מהותם של בני ישראל (גם)
כיחידים¹⁴) היא תורה.

והמציאות החדשה איננה רק מפני שבגלות מצרים
היו בני-ישראל במצב שפל ביותר, ולא היוו "כלים"
מתאימים לקבלת תורה, ואדרבה: בהיותם במ"ט שערי
טומאה¹⁵, הם היו שרויים במצב המנוגד לתורה
וקדושה,

אלא בעיקר מפני שהתורה היא "אצלו אמון...
שעשועים"¹⁶, חמדה גנוזה שגנוזה לך¹⁷ – היא נעלית
לגמרי מן הנבראים, ולפיכך היא היתה לגבי בני
ישראל, - שהם למטה, ובנוסף לכך במצרים - דבר
חדש לגמרי, שלא בתחומם.

בכך מוסברים שלושת השמות – "חג המצות",
"זמן חרותנו" ו"חג הפסח". הם מבטאים שלושה
שלבים, הנדרשים (ודוקא בסדר זה) כדי ליצור מציאות
חדשה.

א.

שמותיו של חג הפסח וסדרם

1 חג הפסח מכונה בשלושה שמות: (א) בתורה
2 שבכתב¹ הוא נקרא "חג המצות". (ב) בנוסח התפלה
3 קבעו להוסיף ("חג המצות הזה...") זמן חרותנו. (ג)
4 בלשון חז"ל (וכך גם בלשון הנפוצה) נקראים כל
5 שבעת (או שמונת) הימים² בשם "חג פסח".
6 יש לומר שבחג זה ישנו תוכן עיקרי כללי, המכיל
7 שלושה ענינים, שמתבטאים בשלושת השמות שהוזכרו
8 לעיל.

9 וכיוון שגם סדר בתורה הוא "תורה" – הוראה³,
10 יוצא ששלושת השמות והוראותיהם באים לפי סדר
11 חשיבותם:

12 בתחילה מופיע הענין של "חג המצות", השם
13 המופיע בתורה שבכתב, אחר-כך הענין של "זמן
14 חרותנו", מטבע שטבעו חכמים – אנשי כנסת הגדולה⁴
15 – לומר בתפלה, ולבסוף – "חג הפסח", שהוא שם
16 הנפוץ בלשון חז"ל ובלשון בני אדם⁵.

ב.

יציאת מצרים - הפיכת בני ישראל למציאות חדשה

17 זמן יציאת מצרים הוא, כמוסבר בנבואת יחזקאל⁶
18 זמן לידת עם ישראל. ענין זה מתואר בלשון "לידה",
19 לא רק מפני שאז נהיו בני ישראל לעם, דבר שמתאים
20 לאומרו, להבדיל, גם על עמים אחרים, אלא מפני שעל

(10) שמות ג, יב.

(11) שזהו תוכן העיקרי דחגה"ש – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע'
21, עיי"ש.

(12) להעיר משהש"ר (פ"ז, ב (ב)), דשבועות נק' "עצרת של פסח".

(13) כמאמר הרס"ג: אומתנו איננה אומה כי אם בתורתנו (ס'
האמונות והדעות מ"ג פ"ז).

(14) להעיר ממדר"ל (סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א) דכל המלמד
(את) בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וראה לקו"ש
[המתורגם] חט"ו ע' 192 ואילך. ובארוכה – לקו"ש חכ"ג ע' 11 ואילך.

(15) ז"ח ר"פ יתר.

(16) משלי ח, ל. וראה אנה"ק ד"ה דוד זמירות. לקו"ת במדבר ד"ה
ואהי' אצלו אמון. סהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון בכתף. המשך
תער"ב פ' קפג. ובכ"מ.

(17) שבת פח, ב.

(1) משפטים כג, טו. תשא לד, יח. אמור כג, ו. ראה טז, טז.

(2) ולא רק יום י"ד וט"ו ניסן שנק' "פסח" גם בתושב"כ (ראה
השקו"ט כו' – בס' המועדים בהלכה (לרש"י זיין) ע' רטו ואילך. וראה
הערה הבאה במכתב כללי לחגה"פ תשל"ו בתחילתו (נדפס – בהגש"פ
(קה"ת, תשמ"ר) ע' תרסח)).

(3) דתורה מלשון הוראה ("חז"ל נג, ב. ועוד).

(4) ברכות לג, א.

(5) ראה קדושת לוי פ' בא בנוגע להשמות חמ"צ וחה"פ.

(6) קאפיטל טז ובמפרשים שם.

(7) שהיו כבר במציאות של "גוי גדול עצום ורב" (תבוא כו, ה).

(8) וכן – ביצ"מ היתה התחלת הגירות דבני' ובמ"ת גמר הגירות
(יבמות מו, א ואילך. כריתות ט, א), אשר "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"
(יבמות כב, א. וש"נ).

(9) שאז בטל המיצר (ההגבלה) שתחתונים לא יעלו למעלה (תנחומא

וארא טו. שמור"ר פ"ב, ג).

לדרגת שכלו של הרב. באמצעות זאת הוא יוכל בסופו 30
של דבר להיות "קאי... אדעתי דרבי", שהוא שכל 31
נעלה יותר. 32

ד.

הקושי לגבי סדרם של שלבי הלימוד הנ"ל,
וההסבר עליו

על הסדר שצויין לעיל בין חלקי הלימוד – תחילה 33
"שפתותיו נוטפות מר" (התבטלות עצמית), ואחר כך 34
הכנה להיות כלי (מציאות עצמית), מתעורר, לכאורה, 35
קושי: 36

הגמרא²⁷ אומרת ש"רבה²⁸ מקמי דפתח להו לרבנן 37
אמר מלתא דבדיחותא ובדחי רבנן (=רבה – לפני 38
שהתחיל לימודו לחכמים אמר דבר של שמחה, 39
והחכמים בדחו, שמחו) לסוף יתיב באימתא ופתח 40
בשמעתא (=לבסוף ישב באימה ופתח בלימוד). מכאן 41
נראה שתחלה יש ליצור את השלב של "נפתח לבס" 42
הכנה ה"כלי" הראוי להכנה ה"שמעתא", ורק אחר- 43
כך "יתיב באימתא" (יראה וביטול)? 44

ההסבר על כך הוא: "מלתא דבדיחותא" אשר 45
"מקמי דפתח להו לרבנן", הוא רק הכנה כללית 46
ללימוד. אין זה חלק מן הלימוד עצמו. 47

במילים אחרות: "מלתא דבדיחותא" לא נועדה 48
להכין אותו לקליטת הרעיון השכלי, אלא לעורר אצלו 49
את הרצון הכללי לקבל, ששכלו יהי בכלל בהלך רוח 50
של "קבלה"³⁰. 51

אבל הקשר בין הרב לתלמיד, העברת הרעיון אל 52
התלמיד, יכול להיווצר רק כאשר "יתיב באימתא"³¹ 53
ו(פתח בשמעתא)". 54

ה.

הקושי בסדר "שמאל דוחה וימין מקרבת"

הסדר במאמר חז"ל³² "לעולם תהא שמאל דוחה 55
וימין מקרבת" קשה לפי האמור לעיל, שהרי לפיו³³ 56

ג.

בהעברת רעיון חדש מרב לתלמיד יש שלושה
שלבי-עבודה

1 את האמור לעיל ניתן להבין באמצעות דוגמא של
2 רב המלמד תלמיד רעיון חדש, שהתלמיד עצמו,
3 בשכלו שלו, לא יכול היה להגיע אליו, לגביו זהו דבר
4 חדש¹⁸, ולא מפני שלא שמע זאת עד עתה, אלא מפני
5 שזה מעבר לתחום שכלו של התלמיד. בלימוד זה
6 דרושים גם-כן שלושה כיווני עבודה:

7 דבר ראשון צריך להיות אצל התלמיד כיוון של
8 התבטלות עצמית, כמאמר חז"ל¹⁹, שאצל "תלמיד חכם
9 שיושב לפני רבו" צריך להיות "שפתותיו נוטפות מר"
10 ("מרירות מחמת אימה"²⁰),

11 [שהרי בכוחותיו ובשכלו שלו אין התלמיד יכול
12 להגיע לרעיון החדש, הנשגב מתחומו. רק התבטלות
13 עצמית – חוסר מציאות – מהווה "כלי" לכך²¹, בדומה
14 לרבני חז"ל²²: "כלי ריקן מחזיק"].

15 אך לאחר מכן צריך התלמיד להשתדל לקלוט את
16 הרעיון, ולכך עליו להשתמש בשכלו שלו.

17 [יחד עם זאת שדוקא "כלי ריקן מחזיק" – הרי צריך
18 הוא להיות "כלי" שלם, ללא נקב המבטל את ענינו²³.
19 ולפיכך אין די בהתבטלות, ויש צורך בהכנה מתאימה
20 לקליטת הרעיון, באמצעות כלי מקבל ומחזיק].

21 מטרת הלימוד היא, שבסופו של דבר יגיע התלמיד
22 למצב של "קאי (איניש) אדעתי דרבי" (=אדם עומד
23 על דעת רבו)²⁴. אמנם במצבו העכשווי אין התלמיד
24 מסוגל להגיע ל"דעתי דרבי"²⁵

25 – לכן על הרב "לצמצם" את הרעיון בהתאם
26 לשכלו של התלמיד (כך שעומקו של הרעיון יהיה
27 טמון בהעלם ברעיון הפשוט, ה"מצומצם")²⁶ –

28 אך יחד עם זאת צריך התלמיד לפעול בכיוון של
29 השתחררות ממגבלות שכלו שלו, והתעלות שכלו

(28) בתניא פ"ז – "רבא". והוא ע"פ גירסת ה"ל"ש מ"ב רמז רכו.
ר"ח פסחים שם (וראה ד"ס שבת ופסחים שם). נתיב בשיחת יוד שבת
תשכ"ד.

(29) פרש"י שבת שם ד"ה ובדחי.

(30) עייג"כ ד"ה לכה דודי תרפ"ט פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א כ, ב).
(31) להעיר ג"כ מהמשך תערובת ח"ב ע' תתפו, דגם התשוקה לשמוע
את שכל הרב מבלבלת מקבלת השכל (כי צ"ל כלי ריקן לגמרי, ביטול
מכל וכל).

(32) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. הובא להלכה – ה' ת"ת לאדה"ז
פ"ד סי"ז.

(33) וכו"ה סדרם בכתוב – שה"ש ב, ו. יל"ש עה"פ.

(18) ראה סה"מ ע"ת ע' ג'. המשך תערובת פרק קפח. ועוד.

(19) שבת ל, ב. פסחים קז, א. וראה אוה"ת מסעי ע' א"תב. ועוד.

(20) פרש"י שבת שם ד"ה נוטפות.

(21) ראה המשך תערובת פקל"ט ופקצ"ט (ושם, שעי' הביטול מקבל
עצם השכל, ע"ש).

(22) ברכות מ, א. וראה ד"ה היושבת בגנים ה"שית" פ"ו (וש"ג).

(23) כלים פ"ג.

(24) ע"ז ה, ב.

(25) רק לאחר "ארבעין שנין" – ע"ז שם.

(26) ראה בארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז. ובכ"מ.

(27) שבת ופסחים שם.

מקרבת" הבאות כהנה הכרחית לפני עצם ההשפעה⁴⁰,
כאמירת מלתא דבדיחותא לתלמידים, או משיכת
התלמיד הקטן ב"דברים אהובים אצלו".
ו.

הפיכתם של בני ישראל למציאות חדשה כרוכה בשלושת הענינים הללו

כשם ששלושה ענינים אלו נדרשים בלימוד רעיון
חדש, כך הוא גם, וקל וחומר שכך הוא הדבר, כאשר
מדובר בשינוי מהותי של מציאות האדם עד להפיכתו
ל"מציאות חדשה".

וכך בענינינו, בקשר לבני ישראל, ש"לידתם" כעם
ישראל, שהשלמתה היא כאשר "תעבדון את האלקים
על ההר הזה" (כפי שהוסבר לעיל בסעי' ב), כרוכה
אף היא בשלושת הענינים הללו:

א) כדי שבני ישראל יוכלו לקבל את התורה, יש
צורך ב"תעבדון" – עבודה ויגיעה לביטול דמותם
הקודמת המנוגדת לתורה. "תעבדון" – עבודת עבד,
העובד מתוך התבטלות עצמית וקבלת עול⁴¹.

שהרי כדי לקבל את תורת ה' יש צורך ב"נעשה
ונשמע"⁴², הקדמת⁴³ נעשה לנשמע.

ב) מצד שני, העבודה של "תעבדון" איננה מסוג
השובר את מציאותו של היהודי, אלא להיפך: זהו עצם
מציאותו⁴⁴, בדומה לדגים, שלדברי רשב"ג הם אינם
חוצצים⁴⁵, והרי יהודים ותורה הם כדגים וים⁴⁶.

1 משתמע שתמיד יש צורך תחילה ב"שמאל דוחה" ורק
2 אחר־כך "ימין מקרבת".

3 [וההדגשה במאמר זה היא שאת ה"דוחה" יש
4 לעשות ב"שמאל" – יד כהה, ואת ה"מקרבת" ב"ימין"]³⁴.

5 ועל כך יש לשאול: כיצד מתאים סדר זה למאמר
6 ש"מקמי פתח להו... אמר מלתא דבדיחותא ("מקרבת")
7 .. לסוף יתיב באימתא (כיוון הפוך לקודם)...?

8 ועוד: כלל הוא³⁵ שימין קודמת לשמאל, ואילו כאן
9 שמאל קודמת לימין?

10 והשאלה גוברת יותר³⁶: לאחר המאמר "לעולם
11 תהא..." מובא ש"יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה
12 וימין מקרבת" – והרי הסדר אצל "תינוק" הוא,
13 שתחילה יש לזרוז ללימוד "בדברים שהם אהובים
14 אצלו לקטנות שניו... קרא ואתן לך אגוזים וכו'", כפי
15 שמרחיב הרמב"ם בפירוש המשניות³⁷.

16 ומכך מובן שאצל תינוק יש צורך ב"ימין מקרבת"
17 לפני "שמאל דוחה" [כפי שרואים, אכן, במציאות,
18 שאם יגשו אל התינוק בתחילה ב"שמאל דוחה" עלול
19 הדבר להרחיקו לחלוטין מן הלימוד].

20 הדברים מובנים³⁸ לפי האמור לעיל (בסעיף ד):
21 במאמר "לעולם תהא..." מדובר רק על סדר ההשפעה
22 בפועל על הזולת, שבכך הסדר הוא: תחילה "שמאל
23 דוחה" ואחר כך "ימין מקרבת"³⁹.

24 אך אין מדובר כאן על פעולות מסוג של "ימין

(34) ראה עיון יעקב לע"י סוטה שם.

(35) שו"ע אדה"ז או"ח סי' ב' סעיף ד'.

(36) כי במאמר הנ"ל אפשר לתרץ, דוח שהקדים "שמאל דוחה" ל"ימין מקרבת" הוא (לא מפני שכן צ"ל הסדר בכלל, כ"א) מפני שקאי שם באלישע וגחזי, לאחר שגחזי כבר ה' תלמיד אלישע (ועד כ"כ ששלח אותו עם משענתו להחיות בן השתומית (מ"ב ד, כט ואילך)) – וא"כ כבר ה' ה"ימין מקרבת" לפני⁴⁰.

[ועפ"ז צ"ל דב' הדגשות ישנן במאמר הנ"ל: א) שדחי צ"ל רק בשמאל וקירוב בימין, כנ"ל בפנים, ב) גם אם כבר קיים "ימין מקרבת" ולא הועיל ככל הדרוש ולכן צ"ל הנהגה ד"שמאל דוחה" – הנה לאחר ה"שמאל דוחה" צ"ל עוה"פ "ימין מקרבת"].

אבל [נוסף ע"ז, שמסתימת הלשון "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת" משמע, ש"לעולם" כן צ"ל סדרם (ובפרט, שבזהר (ח"ג קעז, ב) הובא מאמר זה סתם ("שמאל תהא דוחה וימין מקרבת" – לא בשייכות לסיפור דאלישע)) – הרי] ב"יצר תינוק כו" עכצ"ל כפנים.

(37) סנהדרין פ' חלק ד"ה והכת החמישית.

(38) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 359.

(39) ועד"ז במאמר "יצר תינוק ואשה כו". ועיין רמב"ם הל' תשובה (פ"ה ה"א. ועיי"ש ה"ה), שהעובד כדי לקבל שכר כו' נק' "עובד מיראה",

ו"על דרך זה" עובדים "עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה" ("שמאל") עד שתרכב דעתן ויעבדו מאהבה ("ימין").

(40) להעיר ד"בריתו של עולם" היא בסדר ד' ברישא חשוכא והדר נהורא, בתחילה "צמצום" ("שמאל") ואח"כ אור ("ימין") – שבת עז, ב. סידור רעט, סע"ב. ובכ"ו – אבל זהו בנוגע לסדר הבריאה בפועל, אבל טיבת הבריאה היא מפני "כי חפץ חסד הוא" (ימין מקרבת). וראה ס' הערכים-חב"ד כרך ב' ע' אורי-ביחס לחושן סעיף ב"ה, ושו"נ.

(41) להעיר דבמ"ת "וינועו" – באימה וביראה וברתת ובזיע" (יתרו כ, טו. ברכות כב, א ובפרש"י שם).

(42) משפטים כד, ז. (ושם, ג (ויתרו יט, כ): נעשה).

(43) שבת פח, סע"א ואילך.

(44) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 246 (ועוד) שמכיון שקב"ע היא מציאות האמיתית של ישראל לכן יש לו חיות ותענוג בעבודה זו.

(45) משנה מקואות פ"ז, מ"ז. אלא שאין הלכה כמותו – נת' בד"ה וראיתי אני, תרס"ב. – אבל הרי פסקין כוותי' בהא דובחים (כב, א). וכבר שקי"ט בזה בתו"ט מקואות שם. והאריך בזה בס' גולות עליות שם. חיבור לטהרה הל' מקואות כלל ב' בסופו (לפענ"ד בשנויא דחיקא). ועוד, ואכ"מ.

(46) ברכות סא, ב.

הנעלה באין-ערוך ממה שהיה אצל בני ישראל⁵⁴ (מצד⁵²
 ה"דילוג" הנעלה שבא מלמעלה ביציאת מצרים⁵⁵ ומתן⁵³
 תורה), וזוהי עבודה של השתחררות מן ההגבלות,⁵⁴
 והתעלות לדרגה גבוהה ביותר.⁵⁵

ז.

ההוראה בעבודת ה'

אחת מההוראות הנלמדות מכך לגבי עבודת ה' של⁵⁶
 כל יהודי:⁵⁷

"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" היא "יראה"⁵⁸
 וקבלת עול, "עבודת עבד"⁵⁹, אך עבודה זו איננה⁶⁰
 צריכה להיעשות מתוך עצבות והישברות, ח"ו, שהרי⁶¹
 "ועמך כולם צדיקים"

— אלא אם כן הוא הקים מסך ומחיצה מבדילה...
 שאז עליו לשבור אותן תחילה — "לשבר הקליפות..."
 על-ידי שבירת לבו ומרירות נפשו⁵⁷ —

כי בקדושה מצד עצמה אין "שבירה". כאשר יש⁶²
 צורך במרירות "ולב נשבר ורוח נמוכה" הרי זה "מצד⁶³
 הגוף ונפש הבהמית"⁶⁴, כאשר הם בבחינת "שולט ח"ו⁶⁵
 על האדם"⁶⁶, ואז "לב נשבר ומרירות הנפש" (של⁶⁷
 "גבורות קדושות") מבטלים את שליטתם⁶⁸, אבל "מצד⁶⁹
 נפש האלקית" אין כלל "שבירה" — אלא "שמחה"⁷⁰.

[זהו גם ההסבר לסיפור: לאדמו"ר הזקן היתה⁷¹
 קופסת טבק מכסף, ללא מכסה, כי אדמו"ר הזקן⁷²
 השתמש במכסה הכסף המבריק כדי לכוון את התפילין⁷³
 שבראש, שיהיו בדיקו באמצע.]

כאשר דברו על כך לפני ה"צמח צדק", תוך⁷⁴
 התבטאות שאדמו"ר הזקן שבר את המכסה מן⁷⁵
 הקופסא, אמר על כך ה"צמח צדק", ששבירה לא⁷⁶
 היתה ענינו של ה"סבא" (אדמו"ר הזקן), הוא לא שבר,⁷⁷
 אלא כפי הנראה, המכסה היה מחובר לקופסא בחוט,⁷⁸
 וה"סבא" הסיר את החוט המחבר.⁷⁹

1 וכך אומרים חז"ל⁴⁷ "אין לך בן חורין אלא מי
 2 שעוסק בתלמוד תורה" (והלא לכאורה, תורה היא ענין
 3 של "תעבדון" — עבדות?) — כיוון שטבעם האמיתי של
 4 היהודים הוא קיום תורה ומצוות, כדברי המשנה⁴⁸: אני
 5 נבראתי לשמש את קוני.

6 ולפיכך: כאשר יהודי אינו מקיים תורה ומצוות ר"ל,
 7 הרי למרות שנראה לו שהוא "חפשי" ובלי עול, ושכך
 8 קל לו יותר מאשר לו היה מקיים תורה ומצוות, בכל
 9 זאת, כיוון שחיים שאינם לפי התורה ח"ו הם ההיפך
 10 מן הנדרש לפי מהותו וטבעו האמיתיים, הרי זהו ענין
 11 של "עבודת פרך".

12 [בדומה למאמר חז"ל⁴⁹ שמשמעותה של עבודת
 13 פרך⁵⁰ היא "מלאכת נשים לאנשים" — למרות
 14 שהעבודה היא, לכאורה, קלה יותר, הרי אצל אנשים
 15 זוהי "עבודת פרך", כי זה בניגוד להרגלם וטבעם].

16 רק כאשר קיים אצלו הענין של "תעבדון", הריהו
 17 בן חורין אמיתי.

18 ג) באמצעות מתן תורה נוצר שינוי נעלה באין ערוך
 19 בבני ישראל, עד שהענין של "תעבדון" של בני ישראל,
 20 שהוא, לכאורה, עבודה מדודה ומוגבלת, הרי
 21 בפנימיותה זוהי עבודה הקשורה בנותן התורה⁵¹,
 22 וכתוצאה מכך היא נעלית מכל מדידה והגבלה.

23 וזהו שלושת השמות — "חג המצות", "זמן
 24 חרותנו", ו"חג הפסח":

25 "מצה" ("חג המצות") מורה על התבטלות עצמית
 26 וחוסר התנשאות⁵².

27 "חרותנו" ("זמן חרותנו") מורה על כך שהביטול
 28 מתהווה במציאותו של היהודי באופן שמורגשת אצלו
 29 החרות האמיתית, כפי שהוסבר לעיל, ויש לו הנאה
 30 ותענוג מכך.

31 "פסח" ("חג הפסח") הוא מלשון "דילוג"⁵³. דילוג

וגם מטעם זה הוצרך להיות ענין ה"דילוג" אצל בני עור בהיותם
 במצרים (כנ"ל בהערה הקודמת), כי
 — נוסף לזה, שמכיון שייצ"מ היא הכנה למ"ת, לכן תיכף ביצי"מ
 צ"ל ההכנה (לא רק ד"מצה" ו"חירות", כ"א) גם להדילוג דמ"ת [בסגנון
 אחר: תיכף בתחילת החינוך על המחונך להתחיל להכין את עצמו
 לשלימות חינוכו, שהוא "דילוג" בערך מצבו בהווה] —
 מכיון שביצי"מ גופא ה' ה"דילוג" מלמעלה, הוצרך להיות דוגמתו
 אצל בני "זכר לשמו שקרוי פסח" (לשון רש"י הנ"ל).

(56) תניא רפ"א.

(57) תניא פ"ז.

(58) תניא ספ"ד.

(59) תניא פל"א (ל"ט, ב).

(47) אבות פ"ו מ"ב.

(48) קידושין בסופה.

(49) סוטה יא, ריש ע"ב. שמו"ר פ"א, יא.

(50) ולגירסת רש"י סוטה שם — נק' "עבודה קשה".

(51) כמשנ"ת בכ"מ ע"פ דר"ל (הובא לעיל הערה 9) שבמ"ת נעשה

ביטול ה"גזירה" דעליונים לא ירדו לתחתונים כו'.

(52) לקו"ת צו ד"ה ששת ימים (הא') פ"ג. ובכ"מ.

(53) פרש"י בא יב, יא, שם, יג. כדעת ר' אישי' במכילתא שם.

(54) ראה פרש"י שם (יא): ואתם עשו כל עבודותיו .. דרך דילוג

וקפיצה. ראה מכתב כללי לחגה"פ תשל"ו (נדפס — בהגש"פ קה"ת,

תשמ"ד) ע' תרסח). ובארוכה — שיחות ומאמרים דחודש ניסן תשל"ו.

(55) ראה לקמן ע' 159 וש"נ.

ולפי כל האמור לעיל, הרי ההתבטלות העצמית
וקבלת-העול, הנדרשים כ"ראשית העבודה" בעבודת
הנפש האלקית עצמה, צריכים להיעשות בשמחה
ובחיות, תוך ידיעה שזוהי חירותו האמיתית
ומציאותו⁶¹ האמיתית של יהודי.

(משיחת אחרון של פסח תשל"ז)

ולכאורה יש לשאול: הלא אף אם אדמו"ר הזקן
היה שובר את המכסה, הרי היה זה לשם קיום מצוה⁶⁰,
ולא ענין של "שבירה" בפני עצמה?
אך הענין הוא כך: בקדושה מצד עצמה אין כלל
ענין של "שבירה", ולפיכך היה ברור ל"צמח צדק"
שאדמו"ר הזקן בודאי לא שבר את המכסה].

(61) להעיר שמציאותו של עבד הוא מציאות האדון שלכן מה שקנה
עבד קנה רבו מלכתחילה (רשב"א קידושין כג, ב).

(60) ולהעיר משו"ע אדה"ז הל' שמירת גוף ונפש וכל תשחית סעף
טו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' א

יין נסך, נאסר על ידי החיבור של קילוח היין (ניצוק). ותחילה
מביאה דינים אחרים שנושנו בענין זה: תנן ה"ם – שנינו במשנה
בטהרות (פ"ח מ"ט), הַנְצוּץ – קילוח מים הבא מלמעלה למטה,
וְהַקְטֵפֶרֶם – מים הבאים דרך מדרון ממקום גבוה למקום נמוך,
וּמִשְׁקָה טוֹפֶה – לחלוותי משקה, אינו נחשב חיבור, לא לענין
לְעֵנִי טוֹפֶה, כגון שיש בקרקע גומת מים שאין בה ארבעים סאה,
הקילוח, או שופך ממנו על מדרון וטמא נוגע במשקה שבתחתית
המדרון, או שהמשקה הטהור נוגע במשקה טמא וטמא נוגע בו,
אינו נחשב חיבור והמשקה הטהור לא נטמא, וכן לא נחשב חיבור
לְעֵנִי טוֹפֶה, כגון שיש בקרקע גומת מים שאין בה ארבעים סאה,
שאינה כשרה לטבילה, ומחוברת על ידי ניצוק או קטפרס או
משקה טמא למקוה כשר, אין זה נחשב לחיבור, והטובל בגומה זו
לא עלתה לו טבילה. אולם הַאֲשְׁבֹרֵן – קרקע מלוחה שנבקעה
ונתאספו שם מים, הרי זה חיבור לטומאה ולטהרה, שאם נטמאו
מים שבצד אחד הטומאה עוברת לצד השני, וכן אם מים מחוברים
על ידו למקוה, הוכשרו לטבול בהם.

הגמרא דנה האם האופנים הללו הם חיבור לענין נסך: אָמַר רב
הוּנָא, נָצוּץ, וְהַקְטֵפֶרֶם, וּמִשְׁקָה טוֹפֶה, הרי הם חיבור לענין יין נסך,
שאם יין כשר מחובר על ידי אחד מאופנים אלו ליין נסך, נאסר
היין שבכלי העליון מחמת החיבור.
אָמַר ליה רב תנן ר' הוּנָא, מָנָא לָךְ הָא – מהיכן למדת דין זה,
שניצוק וקטפרס ומשקה טמא הם חיבור לענין יין נסך. אִילֵּימָא –
אם תאמר שדין זה למדת מִתְנַן במשנה שהובאה לעיל, הַנְצוּץ,
וְהַקְטֵפֶרֶם וּמִשְׁקָה טוֹפֶה, אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה,
ודייקת שדווקא לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור, הָא – אבל
לְעֵנִי יין נסך הוי חיבור. ואם אכן ממשנה זו למדת את דבריך, אם
כן, אִילֵּימָא סִיפָא – אמור ולמד את הסיפא של המשנה, שמשם
מוכח שלא ניתן לדייק כך, ששנינו (שם) הַאֲשְׁבֹרֵן, חיבור לטומאה
ולטהרה, ויש לדייק, שדווקא לטומאה ולטהרה הוא דהוי חיבור,
הָא – אך לְעֵנִי יין נסך לא הוי חיבור. וזה הרי לא יתכן לומר, שהרי
החיבור של אשבורן הוא יותר חיבור מניצוק וקטפרס, ואין יתכן
שלענין יין נסך ניצוק וקטפרס הם חיבור ואשבורן לא יהיה חבור.
אֵלָּא על כרחך מָהָא – ממשנה זו, לִבָּא לְמַשְׁמַע מִינָהּ – אין לדייק
כלל לענין יין נסך, וקשה מנין רב הונא למד את דינו.
מביאה הגמרא מקור לדברי רב הונא, ממשנתו: תנן – שנינו
במשנתנו, נָטַל הישראל מוכר היין את הַמִּשְׁפָּךְ וְהָדָר – שפר על
ידו יין מכלי מידתו, לְתוֹךְ צִלוּחִיתוֹ שֶׁל הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְהָדָר הַמוֹכֵר
וְהָדָר עִם אוֹתוֹ הַמִּשְׁפָּךְ לְתוֹךְ צִלוּחִיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל

הקנין עַד דְּאָמְרִי בְּאַרְבָּעָה – עד שיאמרו ארבעה אנשים את שוויה,
ואף שהזכיר 'שומה' שהיא לשון האמורה אצל דיינים ושהולכים
בהם אחר הרוב, אך מכיון שהזכיר ארבעה, הוכיח שרוצה
להרבות בדיעות, ובודאי התכוון שכל ארבעתם יהיו שוים בדעה
אחת. וְכָל שָׂכֵן, הִיאָה דְּאָמְרִי לִיה' בְּדָאמְרִי בְּאַרְבָּעָה, דהיינו שלא
הזכיר 'שומה' אלא אמר 'בדאמרי' שבאופן זה בודאי כוונתו עד
שיסכימו ארבעה אנשים על שוויה.
דין נוסף: אָמַר ליה המוכר לקונה אמכור לך את הקרקע 'בְּרִשְׁיִי'
בְּתִלְתָּא' – כפי איך שישומו את שוויה שלושה אנשים, ועשו על
כך קנין, וְאֵתוּ תִלְתָּא וְשִׁמְיָה – ואכן באו שלושה אנשים ושמו
אותה, וְאָמַר לִיה' אֵיךְ – אמר הקונה למוכר שאינו סומך על
שומתם אלא ליתו תִלְתָּא אֲחֵרֵינִי – שיבואו שלושה אנשים אחרים,
דְּקִים לְהוּ מִפִּי – שהם בקיאים יותר בשומת קרקעות, ונקיים את
המכירה על פיהם. אָמַר רב קָפָא, דִּינָא הוּא דְּמַעֲבָב – הדין הוא
שיכול הקונה לעכב, ולהביא שלושה בקיאים אחרים שיעריכו את
הקרקע.

מִתְקִיף לָהּ – הקשה על כך רב הונא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, מָמָא דְּהִנִּי
קִים לְהוּ מִפִּי – מי אומר לנו שאלו האחרים בקיאים יותר
מהראשונים, דְּלָמָא הִנִּי קִים לְהוּ מִפִּי – אולי הראשונים בקיאים
יותר מהם. וכיון שאין לנו לדעת מי בקי ממי, על כן אין לקבל את
טענתו, ויש לקיים את המקח על פי מה שהעריכו הראשונים.
מסיקה הגמרא: וְהִלְכָה בזה, כְּרַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב
יְהוֹשֻעַ, שאין הקונה רשאי לערער על שומתם של הראשונים.
משנה משנתנו מביאה דינים נוספים לגבי המוכר יין לגוי: ישראל
המוכר יין לגוי ולאחר מכן לישראל, ונָטַל המוכר את
הַמִּשְׁפָּךְ, וְהָדָר – שפר את היין מתוך כלי המדידה שלו, לְתוֹךְ
צִלוּחִיתוֹ (– צנצנת) שֶׁל הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, ולאחר מכן חזר וְהָדָר לְתוֹךְ
צִלוּחִיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֵם יֵשׁ בּוֹ בַּמִּשְׁפָּךְ עֲכָבִית יֵין – מקום בשפת
הכלי שמתעכבות שם טיפות יין, היין שבצלוחית הישראל אִסּוּר,
לפי שהיין שבמשפך נאסר בשעת המזיגה לכלי של הגוי, והטיפות
שהתעכבו שם, יכנסו עתה לצלוחיתו של הישראל ויאסרו את
כולו. דין נוסף: גוי הַמַּעֲבֵרָה – השופך יין מִכְּלִי אֶל כְּלִי, אֵת שְׁעִירָה
מִמֶּנּוּ – היין שנותר בכלי שממנו הוא שפר, מוֹתֵר, אֵת שְׁעִירָה
לְתוֹבֵי – היין הנמזג לתוך הכלי השני, אִסּוּר בהנאה. לפי שגזרו
חכמים לאסור יין שנמזג מכוחו של גוי, וגזרו רק על מה שייצא
מחבלי, אבל על מה שנשאר בתוך הכלי לא גזרו.

גמרא

הגמרא דנה אם יין הנשפך מכלי של ישראל לכלי של גוי שיש בו

ועיין ברשימה דמורדיא דלברות⁸ בענין שם הנהר לברות ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שט

קלב

"חשם מארץ התימני" (ממלכי תוהו) ר"ת חמה, עונש של גהינם (זח"א רל"ח ע"ב) – דשרשו מתהו, "חשם" אותיות "חמש", רמז על ה' גבורות

[זוהר ח"א דף רל"ח ע"א] דינא⁹ דחייבא בגיהנם תריסר ירחי, פלגא מנייהו בחמא ופלגא מנייהו בתלגא¹⁰.

חמה הוא בחי' גבורות דקליפה וכו', הנה כשעובר על מצות לא תעשה הוא מצד חמימות אש, עונשו הוא מדה כנגד מדה, בגיהנם דחמה אש.

שרש גהינם הוא מתהו¹¹ וכו', זהו מתחלה פלגא בחמה, ר"ת חשם מארץ התימני, שהוא המלך דגבורה¹².

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' רלז

חשם שהוא המלך דגבורה, הוא אותיות¹³ חמש, שרומז על ה' גבורות¹⁴ ועיין בעץ חיים שער¹⁵ דרושי נקודות פ"ד ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד יג

קלג

רמז בגי' ד"בלע יובב חושם" הם מעולם התוהו שנעבר אתמול¹⁶ הוא היום העבר, הוא עולם התוהו שעבר,

(8) ראה לקוטי לוי יצחק, לקוטים על תנ"ך ומאחז"ל עמוד קצז. וראה שם עמוד קפ בביאור שם "לברות". לעיל סימן סב.

(9) [תרגום ללה"ק] דינם של אלו החייבים גיהנם הוא י"ב חודש, חציים באש וחציים בשלג.

(10) ראה ביאור הענין בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' פרשת בראשית סימן יג. מו.

(11) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן יא. יב. יג. יד.

(12) ראה עץ חיים שער (ח) דרושי הנקודות פרק ד. לעיל סימן קכג. קכח. קכט. קלא.

(13) ראה גם קול ברמה על האדרא רבא ע' מו.

(14) ראה תניא — שער היחוד והאמונה סוף פרק ד'.

(15) שער ח.

(16) פירוש: מפרש ומבאר מ"ש (ישעי' ל, לג) "כי ערוך מאתמול תפתה", דקאי על גיהנם — עולם התוהו. ראה פסחים נד, א. בראשית רבה פרשה ד, ו. (ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן יג. יד. אור התורה נ"ך עמוד תשצ"א), וראה ויקרא רבה פרשה לא, יא: בזכות

בראשית לו, לגילד: וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן זרח מבצרה: וימת יובב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני:

קלא

"חשם מארץ התימני" ממלכי תהו – ורמז "חשם" אר"י"י הוא אותיות "חמץ שאר", שהם גסות וישות, גבורות ודינים בחי' תהו

חשם מארץ התימני.

חש"ם אר"ן הוא אותיות חמ"ן שא"ד.

שחמץ הוא גבורות ודינים, גסות וישות, הוא בחי' תהו² שהוא בסוד הגבורות והדינים וישות וגסות.

חמץ ושאר שהם גבורות, שרשם מהמלך³ דגבורה חשם מארץ התימני.

כי כולם הם⁴ שמות אלקים דגבורה.

חמ"ן, אלקים פשוט, ונ"ב⁶ אותיות דמילוי המילוי.

שא"ד⁷, אלקים במילוי יודי"ן וברובע.

(1) ראה לקוטי תורה פרשת צו ד"ה ששת ימים (הא' פ"ג. שיר השירים יד, ד ואילך. אור התורה דרושים לחג הפסח (ויקרא כרך ב') עמוד תנח. מכתב כללי ר"ח ניסן ה'תשמ"ג. ועוד.

(2) ראה לעיל סימן צו ואילך, דכל מלכי אדום הם מלכי תהו.

(3) ראה עץ חיים שער (ח) דרושי הנקודות פרק ד. לעיל סימן קכג. קכח. קכט. לקמן סימן קלב.

(4) פירוש: מבאר ש"חמץ" ושאר" שייכים לתהו, הן מצד "תוכן" ענין חמץ ושאר — דהם בחי' ישות וגאוה, והן מצד ה"אותיות" דמרומו בהם שמות אלקים. ושם אלקים הוא מדת הדין והגבורה (רש"י ד"ה "ברא אלקים" בראשית א, א).

(5) פירוש: חמץ בגי' 138, וכן אלקים בפשוט הוא (86) + אותיות דמילוי המילוי דשם אלקים הוא נ"ב (52), היינו:

שם "אלקים" עצמו 5 אותיות + שם "אלקים" במילוי הוא: אל"ף, למ"ד, ה"י, יו"ד, מ"ם, (13 אותיות), והמלוי דמילוי הוא אל"ף, למ"ד, פ"י, למ"ד, מ"ם, דל"ת, ה"י, יו"ד, וא"ו, דל"ת, מ"ם, מ"ם, (34 אותיות).

נמצא 5 (אלקים עצמו) + 13 (אותיות המלוי דאלקים) + 34 (האותיות דמילוי המילוי) = 52, (ראה פרי עץ חיים שער השופר פ"ג. לעיל סימן קא הערה 10).

סך הכל $86 + 52 = 138$, חמ"ן.

(6) נ"ב הוא אותיות "בן", הרומז דהם "בן" אלקים, וזהו ע"ד ה"מילוי" — התולדה, כלומר — שהם מקבלים ויונקים משם "אלקים". ראה בהרשימה (הערה 8) המצויין כאן.

(7) פירוש: באותיות שא"ר מרומז שם אלקים, והוא:

אות "ש" בגי' אלקים במילוי יודי"ן, כזה: אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"י (15), + יו"ד (20), + מ"ם (80) = 300,

ואות "ר" בגי' אלקים ברבוע, כזה:

א' (1), + אל" (31), + אל"ה (36), + אלק"י (46), + אלקי"ם (86) = 200,

סך הכל $200 + 300 = 500$, ועם הכולל הוא בגי' אותיות שא"ר, 501.

והיום דעתה הוא עולם התיקון.

הימים¹⁸ כתיב חושם בו).

תמו"ל¹⁷ גימטריא בל"ע יוב"ב חוש"ם, (כי בדברי

בל"ע יוב"ב חוש"ם עם י' אותיותיהן גי'19 לילית²⁰.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד שב, שג

יערך (היינו הערכת נרות) תנצל מן ערוך מאתמול, ופירוש במתנות כהונה "ערוך מאתמול, זהו גיהנם שנברא קודם שנברא העולם". ועיין אור התורה שמות ח"ה פרשת תצוה עמוד א'תקסח. לעיל סימן קטו. (17) פירוש: תמו"ל בגי' 476, וכן בל"ע (102), + יוב"ב (20), + חוש"ם (354) = 476. וראה לעיל סימן קכג. קכו. לקמן סימן קלד. קלה. קלו. קמב. דעיקר השבירה ה' בהג' מלכים הראשונים בלע יובב חשם.

(18) דברי הימים א, א, מה.

(19) בל"ע (בגי' 102), + יוב"ב (20), + חש"ם (348), + 10 אותיות "בלע, יובב, חשם" = 480, כמספר "לילית".

(20) לילית: ראה זהר חלק ב' דף צו, ב. תיקוני זהר תיקון כב. פרי עץ חיים שער ק"ש של המטה פרק יא ד"ה הלחש קודם הזווג. קהלת יעקב ערך לילית. תורת חיים פרשת וארא עד, ב. ועוד.

המשך מעמוד 10

והנה אדמו"ר הזקן כותב² ש"אין זה טעם מספיק" ל"הללו את הוי' כל גוים", שכן הם רק רואים את הגבורות והנפלאות שנעשו לישראל, ולא שאירע להם גבורות ונפלאות.

ולכן מביא פירוש הרשב"ם³, שמפרש את תשובת הגמרא "דעביד בהדיהו – דחזינן שעשה בעולם" (ולא רק בישראל, כפרש"י), שע"ז גם "כל גוים" צריכים לשבח אותו, "וכל שכן אנו כי גבר עלינו חסדו יותר מכל אומה ולשון". היינו ש"כ"י דכאן אינו נתינת טעם אלא במ"כל שכן"⁴.

ב. וי"ל שכאן מדובר אודות מדרגות נעלות ביותר "גבר עלינו חסדו".

וביאור הענין, בהקדם דיוק הלשון "כ"י גבר עלינו חסדו" – חסדו שלו, ולא חסד סתם. הוא ע"ד מארז"ל⁵ "הני עשרים וששה (פסוקים) הודו ("כי לעולם חסדו")⁶, כנגד מי, כנגד עשרים וששה דורות שברא הקב"ה בעולמו, ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו". ומבואר ע"ז ש"חסדו" הוא בחינה נעלית יותר מ"עולם חסד יבנה"⁸, שהוא חסד ("עולם חסד") השייך לעולמות, ואילו "חסדו" הוא למעלה משייכות לעולמות, למעלה מהשתלשלות, אריך אנפין. ומזה מובן שכתוב כאן "גבר עלינו חסדו", היינו, שהגילוי הוא לא רק מבחי' "חסדו", אלא "גבר עלינו", התגברות בבחי' "חסדו" הנ"ל, בחינה נעלית ביותר.

ובהמשך ל"חסדו" כנ"ל, גם ה"אמת" היא לא אמת סתם, אלא אמת שלו – "ואמת הוי'", שעל בחי' זו כתב הרמב"ם⁹ "הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמיתתו", וז"ש שם "הוא שהנביא אומר", כי הנבראים בדעתם אין להם ידיעה באמיתתו ית'. וביחד עם זה נאמר "ואמת הוי' לעולם", שבחינת ואמת הוי' נמשכת "לעולם".

היינו, שמדרגות הנעלות הנ"ל נמשכות גם בידיעת הגוים והאומים (לפרש"י הנ"ל ש"כי גבר גו' חסדו גו' הוא טעם ל"הללו גו' כל גוים גו' האומים"), דאף שבכללות הידיעה של הגוים והאומים, היא בשם "אלקים"¹⁰, כמ"ש¹¹ "אלקים יענה את שלום פרעה", ורק ישראל עם קרובו מקבלים משם "הוי'", הנה היא נמשכת (בחג הסוכות)¹² "לעולם" – לגדרי העולם, ופועלת גם בהם¹³.

(2) בלשון אדה"ז בסה"מ תקסט ע' רלח ואילך. ועם הגהות הצ"צ, באוה"ת סוכות ע' א'תשנה ואילך.

(3) שם, בד"ה אגבורות ונפלאות.

(4) מ"ש בחדא"ג מהרש"א שם. ראה שם. משא"כ לפרש"י ש"כ"י כאן אינו כל שכן, אלא נתינת טעם, כנ"ל בפנים.

(5) פסחים ק"ח, א.

(6) תהלים קלו.

(7) תו"א ר"פ בשלח. קונטרס ומעין מ"ח פ"א. וראה ד"ה הודו ה'תשכ"ב.

(8) תהלים פט, ג.

(9) ה' יסוה"ת פ"א ה"ג

(10) ראה שער הכוונות ענין הפסח דרוש א. תו"א הוספות קט, ד. סה"מ תש"ט ע' 189.

(11) מקץ מא, טז. וראה תו"א יתרו ע"א, ד.

(12) במאמר כאן מקשר מעלה זו לחה"ס שמקריבים בו ע' פרים. עיי"ש.

(13) מ"ה הללו את הוי' ה'תשל"א.

לכך אמרו אור לארבעה עשר בודקין את החמץ אחר שעבר י"ג יום, כי אחד מספרו י"ג אז מתחיל לבדוק חמץ, כי כאשר יגיע זמן שיהי האחדות בעולם אז בודקין החמץ בחורין ובסדקין לבער אותו ולסלקו מן העולם, כי אע"ג שאמרנו כי אחר שיוסלק השאור מן העולם אז יהי ה' אחד ושמו אחד, וסלוק השאור הוא גורם לאחדות הש"י שיהי נגלה בעולם, מ"מ סיבת סילוק השאור שהוא היצר הרע, כאשר הזמן ראוי שיהי הש"י אחד ואז יסולק יצר הרע מן העולם, ואז יהי ה' אחד ושמו אחד שלא יהי נמצא ונגלה שום עבודת אלילים, אבל על כל פנים יהי קודם הזמן ראוי שיהי ה' אחד, ולפיכך התחלת הביעור הוא אחר י"ג מיד, כאשר הגיע י"ג, כי מספר אחד הוא י"ג ואז תיכף ומיד בודקין החמץ.

ואין זה דומה אל אחד בחודש, כי האחד הוא התחלה ומורה על האחדות שהי' בתחלה מצד שלא היו נמצאים המלאכים ושאר דברים שהם עובדים, אבל לעתיד שיהי הש"י אחד, לא מצד ההתחלה שהוא אחד רק שהכל עובדים אל הש"י, ולפיכך כאשר הגיע הזמן של י"ג שהוא אחד דהיינו תיכף בלילה אז בודקין החמץ והוא התחלה לבער החמץ, וכאשר החמץ מסולק מן העולם אז שחיתת הפסח כי אז יהי ה' אחד ושמו אחד כי יעבדו הכל לאחד.

דרוש נאה לשבת הגדול – הגדה של פסח – מהר"ל מפראג

ב. בפרשת בא (יב, ג-ד) כתוב ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית ואם ימעט הבית וגו' ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו.

יש לומר בדרך אפשר דמרומוז כאן בקרא הג' בתי מקדשות, דמבואר במהרש"א (פסחים פח) דהג' בתי מקדשות כנגד האבות, בית ראשון כנגד אברהם, בית שני כנגד יצחק, ובית שלישי כנגד יעקב עיי"ש. גם ידוע דבית המקדש הב' הי' חסר ה' דברים (יומא כא:) הארון הכפורת האורים ותומים וכו' עיי"ש. גם ידוע דבית המקדש הב' נחרב ע"י שנאת חנם (יומא ט:) וכמבואר גם בהסוגיא דקמצא בר קמצא (גיטין נו:).

וכל זה מרומוז בקרא, וזהו "ויקחו להם איש שה", דבני ישראל המשולים לשה "שה פזורה ישראל" (ירמ' נ, יז), "יקחו", "לבית אבות" הבתי מקדשות כנגד "אבות", והפסוק ממשיך בנוגע הג' בתי מקדשות, וזהו "שה לבית" זה קאי על בית ראשון ורמז בתיבת ש"ה נוט' שלמה המלך דהוא בנה בית ראשון, ואח"כ יהי בית שני וזהו "ואם ימעט הבית", בית השני יהי "ימעט" דיחסר חמש דברים כנ"ל, והי' מיעוט לפי ערך בית ראשון, ואח"כ נחרב הבית שני ע"י שנאת חנם, וזהו שהפסוק ממשיך "ולקח הוא ושכנו" דע"י האחדות יתקרב קץ הגאולה, וזהו "הקרוב אל ביתו" דע"י השלום יתקרב בנין בית השלישי שיהי נצחי לעולם ועד.

פרי דוד

א. יש עוד טעם מה שהי' הדבור ביום אחד לחודש, וההקרה בי"ד לחודש, כי הפסח הוא עבודת השי"ת והעבודה הזאת היא שאנו עובדין לו שהוא יתברך אחד ואין זולתו ולפיכך ראוי לעבוד אותו, ולפיכך כל ענין עבודת הפסח שהי' הקרבן אחד בכל צד מפני שהוא לאל אחד יתברך.

ולפיכך פירשנו בחיבור גבורות השם (פ' ל"ה) שהי' הקרבן הזה כל ענין שלו שיהי' אחד.

הראשון, שהרי נאמר בפירוש (שמות יב, מז) בבית אחד יאכל שאסור לחלקו ולאכול אותו בשתי חברות, שלא יהי' נחלק קרבנו של הש"י שהוא עבודה לאל אחד.

והשני (שמות יב, מז) ועצם לא תשברו בו שלא יהי' נחלק בעצמו, כי העצם הוא בנין בעל חי, ולא הי' נחלק עיקר בנין בעל חי שהם עצמות שעליהם נסמך הבעל חי.

השלישי (שמות יב, ט) אל תאכלו ממנו נא ומבושל כי אם צלי אש, כי הבשר הוא מבושל נעשה פרורים מחולקים עד שנחלק לגמרי, רק צלי אש, כי כל זמן שהוא צלי נתקשה ונעשה חלקיו אחד, ולפיכך צלי אש דוקא, ועוד מצותו שיהי' בן שנה אחת ולא שנים, ושם מבואר באורך עוד יותר.

לפיכך המצוה באחד לחודש, כי באחד מורה על התחלה, ובפרט אחד לחודש ניסן שהוא התחלת העולם, ובהתחלה הש"י אחד, וזה שכתוב בתורה ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ולא כתיב יום ראשון כמו שכתוב אח"כ, על שם שהי' הקב"ה אחד ולא נבראו המלאכים עד יום השני, אבל יום הראשון הי' הש"י אחד ושמו בלבד, ולפיכך מצות התורה על הקרבן באחד לחודש, כי האחד בחודש מורה על התחלת העולם אשר בו הי' הש"י אחד, והתורה שהייתה גם כן בתחילת הבריאה כי נבראת קודם העולם, לכך מצות התורה ביום זה שהוא התחלה ליקח הפסח לעבוד לאל אחד, לכך ראוי ביום זה שתצוה התורה שיקח הפסח לעבוד הש"י שהוא אחד.

אמנם שחיתת הפסח הי' בי"ד, כי אימתי יהי' ה' אחד ושמו אחד כשיסלק יצר הרע מן העולם אשר היצר הרע מסית אחר עבודת אלילים, והיצר הרע עצמו קראו חז"ל אל אחר כמו שכתוב (תהלים פא, י) לא יהי' בך אל זר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע והוא נקרא אל זר, וכן אומר במסכת ברכות אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יקרא קריאת שמע, ומה ענין קריאת שמע ליצרו, אבל פירוש זה כי היצר הרע הוא עבודת אלילים באדם, כי ראוי הי' שיהי' היצר טוב בלבד אשר הוא מביא לעבודת הש"י, אבל יצר הרע הוא שניות ליצר טוב ומביא לידי שניות ונקרא עבודת אלילים, וכאשר יקרא קריאת שמע ויהי' דבק באחדותו יתברך יהי' מסלק השניות הוא יצר הרע, ולפיכך לעתיד בסלוק יצר הרע מן העולם אז לא יהי' שום שניות ואז יהי' ה' אחד לגמרי, ולפיכך אחר ביעור שאור וחמץ שהוא מורה סילוק היצר הרע מן העולם אז ישחטו הפסח שהוא עבודה אל הש"י שהוא אחד לגמרי.

♦ יום ראשון ט' ניסן ♦

ט (א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לְהַשְׁמִיעַם שְׁעַל-פִּי הַדְּבָר אֲהֲרֹן נִכְנָס וּמֹשֶׁה
בְּכֹהֵנָה גְדוֹלָה, וְלֹא יָאֲמְרוּ מֵאֲלֵיו נִכְנָס.

ה"י וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, הוּא
רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם; וְנִטְלָה עֶשֶׂר
עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיּוֹת בִּ"סֹדֶר עוֹלָם". וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמייני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ח)

וּמִזֶּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע לַעֲבוֹדַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
בַּמִּשְׁכָּן הַפְּרָטִי שָׁבוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיִּשְׁכְּנֵתִי בְּתוֹכָם", דְּקָאִי
עַל כָּל בֵּית יְהוּדִי, שֶׁהוּא בְּבִחִינַת מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהַקְבִּ"ה,
עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהַבֵּית מִתְנַהֵל וְחָדוֹר בְּאַוִּירַה יְהוּדִית, וּמוֹאָר
בְּאוֹר דִּ"נִר מִצִּוָּה וְתוֹרָה אוֹר, עַל-יְדֵי כָּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה
וּמִצְוֹתֶיהָ, וּבִמְיֻחָד עַל-יְדֵי הַדִּלְקַת גְּרוֹת-שְׁבֶת-קֹדֶשׁ -
שֶׁהַעֲבוֹדָה בְּכָל זֶה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שְׂאִינוֹ מִסְתַּפֵּק
בְּהִישָׁגִים הַקּוֹדְמִים, אֲלֹא מוֹסִיף וּמַעֲלָה בְּקֹדֶשׁ בִּיְתֵר שְׂאֵת
וּבִיְתֵר עוֹז.

אַף-עַל-פִּי שֶׁגַּם לִפְנֵי יוֹם הַשְּׁמִינִי לַמִּלּוּאִים הָיוּ כָּל עֲנִינֵי
הַמִּשְׁכָּן בְּשִׁלְמוּתָם, קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וְכו' וְכֵן כָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן,
וְעַד שֶׁמֹּשֶׁה רִבְּנוּ הַקְּרִיב קָבֵר קִרְבָּנוֹת, שֶׁהָיָה "כָּל שְׁבִעַת
יְמֵי הַמִּלּוּאִים (ש) הַעֲמִידוֹ מֹשֶׁה לַמִּשְׁכָּן וּשְׁמֵשׁ בּוֹ" - הִנֵּה
כָּל עֵילוּיִים אֵלּוּ לֹא הִסְפִּיקוּ עֲדוֹן, וְהָיָה צוּרָף בְּעֵינָיו נִעְלָה
יֻתֵּר ("מַעֲלִין בְּקֹדֶשׁ") - יוֹם הַשְּׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, שְׂאֵז
נִתְקַיְּמָה הַבְּרָכָה דִּ"וְהָיָה נֹעֵם ה' אֲלֵינוּ עַלֵינוּ. . תִּשְׁרָה
שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה'
וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ גֹּו וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ".

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֹגֶל בֶּן-בָּקָר לַחֲטָאת
וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרִב לִפְנֵי יְהוָה:

ה"י קַח-לָךְ עֹגֶל. לַהֲדִיעַ שְׁמִכְפָּר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל-יְדֵי עֹגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֹגֶל שֶׁעָשָׂה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 19)

בַּפֶּסַח. (א) שְׁנִמְחַל לוֹ לְגִמְרֵי מִה שֶׁעָבַר עַל מִצְוֹת הַפֶּסַח..
וְנִפְטָר לְגִמְרֵי מִן הַדִּין. (ב) "שִׁיְהִינָה לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה', וּמִרְצָה
וְחִבִּיב. . כְּקֹדֶם הַחֲטָא. . לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנוֹ".

קַח לָךְ עֹגֶל (ט, ב) לַהֲדִיעַ שְׁמִכְפָּר לוֹ הַקְבִּ"ה. . עַל
מַעֲשֵׂה הָעֹגֶל (רש"י) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, הָרִי בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים
הַקְרִיב אֲהֲרֹן פֶּר קֹדֶשׁ לְכַפֵּר עַל הָעֹגֶל (תְּצוּהוּ כט, א), וְלִשְׁם
מִה הַקְרִיב קִרְבָּן נוֹסֵף. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שִׁישׁ כָּאֵן שְׁנֵי שְׁלָבִים

ג וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלֹל לְמִימְרָם סִיבּוֹ צִפִּיר
בֶּר עֲזִין לְחֲטָאתָא וְעֹגֶל וְאֵמֶר בְּנֵי שְׁנָא
שְׁלָמִין לְעֹלָתָא:

(ג) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים
לַחֲטָאת וְעֹגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנִי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

ד וְתוֹר וּדְבָר לְנִכְסֵת קוֹדֶשׁא לְדַבְחָא קֹדֶם
יְי וּמִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָ אֲרִי יוֹמָא דִּין
יִקְרָא דִּינִי מִתְגַּלִּי לְכוּן:

(ד) וַיֹּשׁוּר וְאֵיל לְשָׁלָמִים לְזִבְחֵי לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלִילָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:

ה"י כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם; לְכֹךְ קִרְבָּנוֹת הַלֵּלוּ בְּאֵין חוֹבָה לַיּוֹם
זֶה.

ספורנו

ט (ד) כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. כִּכֵּר נִרְאָה בְּמַעֲשֵׂי יְדִיכֶם, כְּאֲמָרוֹ "וּבְכֹד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (שְׁמוֹת מ, לד), וְרָאוּ
שֶׁתְּכַבְּדוּהוּ בְּקִרְבָּן זֶה עַל גְּלוּי שְׁכִינָתוֹ. תוֹרָה ה

ה וְנִסִּיבוּ יָת דִּי פִקִּיד מִשָּׁה לְקִדְם מִשְׁכָּן
זִמְנָא וְקָרִיבוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קִדְם יי:

(ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פָּנָי אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי יְהוָה:

ו וַאֲמַר מִשָּׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יי
תַּעֲבִדּוּ וַיִּתְּגַלִּי לָכּוֹן וְקָרָא דִּי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ
וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

ז וַאֲמַר מִשָּׁה לְאַהֲרֹן קָרֵב לְמִדְבַּחַת וְעִבֵּד
יָת חֲטָאתָךְ וַיֵּת עֲלֶתְךָ וְכֹפֶר עֲלֶיךָ וְעַל עֲמָא
וְעִבֵּד יָת קָרְבֵּן עֲמָא וְכֹפֶר עֲלֵיהוֹן כָּמָא דִּי
פִקִּיד יי:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קָרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה
אֶת־חֲטָאתְךָ וְאֶת־עֲלֹתְךָ וְכֹפֶר בַּעֲדֶךָ וּבַעֲדֵי הָעָם
וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכֹפֶר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה:

איל. קָרְבֵּן הָעָם • שְׁעִיר עִזִּים וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ. כָּל מְקוֹם
שֶׁנֶּאֱמַר "עֵגֶל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אִתָּה לְמַד.

כ"י • קָרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא
לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לָמָּה אִתָּה בּוֹשׁ? לָכֵךְ
נִבְחַרְתָּ!'. אֶת חֲטָאתְךָ • עֵגֶל בֶּן בְּקָר. וְאֶת־עֲלֹתְךָ •

ח וְקָרֵב אַהֲרֹן לְמִדְבַּחַת וְנָכַס יָת עֲגֻלָּא
דְּחֲטָאתָא דִּי לַה:

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל
הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ:

ט וְקָרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דָּמָא לַה וּטְבַל
אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וַיִּהַב עַל קֶרְנֵת מִדְבַּחַת וַיֵּת
דָּמָא אֲרִיק לִיסוּדָא דְּמִדְבַּחַת:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ
בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יִצַּק
אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

י וַיֵּת תְּרֵבָא וַיֵּת כְּלִיתָא וַיֵּת חֲצָרָא מִן כִּבְרָא
מִן חֲטָאתָא אֶסֶק לְמִדְבַּחַת כָּמָא דִּי פִקִּיד יי
יָת מִשָּׁה:

(י) וְאֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶיִת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֶּבֶד
מִן־הַחֲטָאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

יא וַיֵּת בִּשְׂרָא וַיֵּת מִשְׁכָּא אֹקִיד בְּנוֹרָא
מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:

(יא) וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מְחִוִּין
לְמַחֲנֶה:

כ"י • וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֱלָא זֶה וְשֵׁל מְלוֹאִים; וְכֵלֶן עַל־פִּי
הַדְּבָר.

(ו) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'. מְלֻבֵּד גְּלוּי הַשְׂכִּינִיָּה שְׁהִיָּה בַּמִּשְׁכָּן, כְּאִמְרוֹ "וַיֵּרָא לָכֵן" (לְהֵלֶן פֶּסוּק)
תַּעֲשׂוּ. לְסִמּוֹן דִּיכֶם עַל הַחֲטָאת וְעַל הַשְׂכִּינִיָּה שְׁהִיָּה בַּמִּשְׁכָּן, כְּאִמְרוֹ "וַיֵּרָא לָכֵן" (לְהֵלֶן פֶּסוּק)
הַעֲלָה שֶׁל הַצְּבוֹר.

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֱלֹוֹ
אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
כִּי־יִמְצְאוּ • לְשׁוֹן הַשֹּׁטָה וְהַזְמָנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 54)

לְשׁוֹן הַשֹּׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י ט, יב) כָּאן נֶאֱמַר "וַיִּמְצְאוּ",
וְאֵלּוּ בְּחֻטָּאת נֶאֱמַר "וַיִּקְרִיבוּ". וְנִשְׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה זְרִיקַת דָּם
הַחֻטָּאת הִיטָה בְּאֻמְצָעוֹת טְבִילַת הָאֻצָּבַע בְּדָם, וְאֵלּוּ זְרִיקַת
דָּם הָעֹלָה הִיטָה בְּאֻמְצָעוֹת כָּלִי שָׁבוּ וְתוֹן הַדָּם. לָכֵן נֶאֱמַר
אֻצָּבַע.

(יג) וְאֶת־הָעֵלָה הִמְצִיאוּ אֱלֹוֹ לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ
וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

(יד) וַיִּרְחֹץ אֶת־תְּקֵרָב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־
הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַ:

(טו) וַיִּקְרַב אֶת קָרְבֵּן הָעֵם וַיִּקַּח אֶת־שְׁעִיר הַחֻטָּאת
אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּשְׁחָטוּהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ כְּרֹאשׁוֹן:

כִּי־יִחַטְּאוּהוּ • עֲשֵׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חֻטָּאת. כְּרֹאשׁוֹן • כְּעֵגֶל שָׁלוֹ.

(טז) וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט:

כִּי־יַעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט • הַמִּפְרֹשׁ בְּעֹלֹת נִדְבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה כ).

♦ יום שני י' ניסן ♦

(יז) וַיִּקְרַב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּף מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבֹּקֶר:

כִּי־יִמְלֵא כַּף • הִיא קְמִיצָה. מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבֹּקֶר • כָּל אֵלֶּה עֲשֵׂה אַחֵר עֹלֹת הַתָּמִיד.

(יח) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם אֱלֹוֹ וַיִּזְרְקוּהוּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(יב) וַיִּמְצְאוּ. כְּדִי שִׁיתְחַנְכוּ (טז) כְּמִשְׁפָּט. שְׁבִנֵי אֶהֱרֹן זָקְרוּ וְעָרְבוּ (יח) וַיִּמְצְאוּ. הִתְחַנְכוּ גַם בְּשִׁלְמֵי
בְּהַתְעַסְקָם בְּקָרְבֵּן אֲבִיהֶם. תוֹרָה יג וְהַקְטִירוּ. תוֹרָה יז
(טו) כְּרֹאשׁוֹן. שְׁנִשְׂרָף אָף עַל פִּי (יז) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבֹּקֶר. מִלֶּבֶד מִנְחַת
שְׁהִיטָה חֻטָּאת חִיצוֹנָה. תוֹרָה טו עֹלֹת הַבֹּקֶר. תוֹרָה יח

(יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלֶּיָּהּ יֵט וְיֵת תִּרְבֵּיָא מִן תוֹרָא וּמִן דְּכָרָא אֲלִיתָא וְחָפִי גִּוָא וְכָלִיתָא וְחָצֵר פְּכֻדָּא:

וְהַמִּכְסָּה וְהַפְּלִיָּת וְיִתְרַת הַכֹּהֵן:

כ"י – וְהַמִּכְסָּה • חֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקָּרֵב.

(כ) וַיִּשְׁימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹּר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ:

כ וַיִּשְׁימוּ יֵת תִּרְבֵּיָא עַל חֲדוּתָא וְאַסְק תִּרְבֵּיָא לַמִּדְבָּחָא:

כ"י – וַיִּשְׁימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת • לְאַחַר הַתְּנוּפָה נִתְּנָן כֹּהֵן הַמִּנְיָף לְכַהֵן אַחֵר לְהַקְטִיר, נִמְצָאוּ הַעֲלִיּוֹנִים לַמִּטָּה.

(כא) וְאֵת הַחֲזוֹת וְאֵת שׁוֹךְ הַיָּמִין הַנִּיף אֶהְרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה בַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה:

כא וְיֵת חֲדוּתָא וְיֵת שׁוֹקָא דִּימִינָא אֶהְרֹן אֶרְמָא קָדָם יְיָ כְּמָא דִּי פְקִיד מֹשֶׁה:

(כב) וַיֵּשֶׂא אֶהְרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעַם וַיְבָרֶכֶם וַיִּרֶד מַעֲשֵׂת הַחֲטָאֹת וְהַעֲלָה וְהַשְׁלָמִים:

כב וַיִּשְׂאֵר אֶהְרֹן יֵת יְדוּהִי עַל עַמָּא וַיְבָרְכֵנוּ וַיִּנְחַת מִלְמַעְבַּד חֲטָאָא וְעֲלָתָא וְנִקְסַת קוּדְשִׁיא:

כ"י – וַיְבָרֶכֶם • בִּרְכַת כֹּהֲנִים: יְבָרְכְךָ, יָאֵר, יֵשֶׂא. וַיִּרֶד • מַעַל הַמִּזְבֵּחַ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך כב, עמוד 39 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

ברכת כהנים בפרשת שמייני

ההלכה. כְּדִמְזַכֵּחַ בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בִּשְׁ"ס וַיְבָרֶכֶם" קָאֵי עַל מִצְוֹת בִּרְכַת כֹּהֲנִים].

דְּהִנָּה, הַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה בַּמִּשְׁכָּן הִיָּתָה הוֹכְחָה עַל כִּפְרַת חֲטָא הַעֲגֹל, וְכִמּוֹ שְׁפַתְב רש"י עַל הַפְּסוּק מִשְׁכָּן הַעֲדוֹת (סוף פרשת פקודי) "עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל שְׁוִיתוּ לָהֶם הַקֶּבֶ" עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, שֶׁהָיָה הַשְׂרָה שְׂכִינָתוֹ בִּיְהוּדָה.

וְזֶהוּ וְתוֹךְ הַבְּרָכָה שֶׁבִּירֹךְ אֶהְרֹן אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יְבָרְכֶהּ – הַבְּרָכָה תִּגְעֵי מִהַקֶּבֶ"ה בְּעַצְמוֹ, שֶׁאַחֲרֵי כִפְרַת חֲטָא הַעֲגֹל, הוֹדִיעַ הַקֶּבֶ"ה שֶׁ"פָּנֵי יִלְכוּ" – "אֲנִי בְּעַצְמִי" (תשא לג, יד ורש"י שם).

יָאֵר – "יִרְאֶה לָךְ פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת" (רש"י נשא ו, כה), וְהִינֵנו שֶׁתִּשְׁכַּח וְתִשְׁרָה הַשְׂכִּינָה בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְהוּא עַל־יְדֵי שֶׁ"יֵשֶׂא" – "יִכְבּוֹשׁ כְּעֹסוֹ" (רש"י שם, כו), הִינֵנו שֶׁיִּכְפֹּר הַקֶּבֶ"ה עַל חֲטָא הַעֲגֹל.

כג וְעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן לְמַשְׁכָּן זִמְנָא וְנִפְקוּ וַיְבָרְכוּ יֵת עַמָּא וְאֶתְגַּלִּי יִקְרָא דִּי לְכָל עַמָּא:

(כג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעַם וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעַם:

יְרִידָה וּבִיאָה טְעוּנוֹת בְּרָכָה: מֶה יְרִידָה מַעֲיִן עֲבוּדָה, אִף בִּיאָה מַעֲיִן עֲבוּדָה. הָא לְמַדְתָּ, לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אֶהְרֹן? לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת. דְּכָר אַחֵר: כִּינֵן שֶׁרָאָה אֶהְרֹן שֶׁקָּרְבִי כָּל הַקְּרִבָּנוֹת וְנִעֲשִׂיו כָּל

וַיֵּשֶׂא אֶהְרֹן אֶת־יָדָיו גו' וַיְבָרֶכֶם

וַיְבָרֶכֶם – בִּרְכַת כֹּהֲנִים, יְבָרְכְךָ, יָאֵר, יֵשֶׂא (ט, כב). ובפירושו רש"י

בַּמִּפְרָשִׁים הִקְשׁוּ עַל פְּרוּשׁ רש"י: א. הָיָה עַל מִצְוֹת בִּרְכַת כֹּהֲנִים נִצְטוּוּ רַק לְקַמֵּן בְּפִרְשַׁת נִשְׂא, וּמִדּוּעַ מִפְּרִשׁ שֶׁהַבְּרָכָה כָּאֵן הִיא בִּרְכַת כֹּהֲנִים. ב. מִדּוּעַ מִפְּרִשׁ "יְבָרְכְךָ יָאֵר יֵשֶׂא", הָיָה פְּשִׁיטָא שֶׁבִּרְכַת כֹּהֲנִים כּוֹלֶלֶת ג' בְּרָכוֹת אֵלּוּ. וְתִרְצוּ בְּכִמָּה אוֹפְנִים (ראו רמב"ן, שְׁפָתֵי חֲכָמִים, מִשְׁכִּיל לְדוֹד, וְעוֹד).

וְנִשׁ לֹמֵר בְּזֶה, דְּחֻדָּא מִתּוֹרַצַת בְּחִבְרִיתָהּ; וְהַפְּנִיָּה בְּ"וַיְבָרֶכֶם", הִיא לֹא שְׂקִים אֶהְרֹן אֶת מִצְוֹת בִּרְכַת כֹּהֲנִים, אֲלֵא שֶׁבְּחֹר אֶהְרֹן בְּרָצוֹנוֹ לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ עַת בְּפִסּוּקֵי בִרְכַת כֹּהֲנִים, "יְבָרְכְךָ, יָאֵר, יֵשֶׂא" [לְהַעֲיִר, שֶׁזֶּהוּ רַק לְרִש"י הַמִּפְרָשׁ "פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא", מִה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּדִרְךְ

כ"י – וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וְגו' • לָמָּה נִכְנְסוּ? מִצְּאִתִּי בְּפִרְשַׁת מְלוֹאִים בְּבִרְיָתָא הַנּוֹסֶפֶת עַל 'תּוֹרַת כֹּהֲנִים' שֶׁלָּנוּ: לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אֶהְרֹן? לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת. אוֹ, לֹא נִכְנַס אֲלֵא לְדַבֵּר אַחֵר? הִרְיֵנִי דִן

המלוואים שהעמידו משה למשכן ושמם בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: 'משה רבנו, כל הטרח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל!'. לכן אמר להם: "זוה הדבר אשר-צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'", אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר: 'יודע אני שפעם הקדוש-ברוך-הוא עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל!'. אמר לו למשה: 'משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתפישתי? מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל. ויצאו ויברכו את-העם'. אמרו: "ויהי נעם ה' אלהינו עלינו" (תהלים צ), "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם". לפי שכל שבעת ימי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 237)

השתלשלות. אף ביום השמיני היתה השראה זו מצד הקב"ה, ולכן נמשכה בחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. ובהתאם לכלל שכל הגבוה יותר, יורד למטה יותר - הגיע הגלוי גם ל'עם'.

וירא כבוד ה' אל כל העם (ט, כג) 'עם', מלשון גחלים עוממות, מורה על בחינה נמוכה. בשבעת ימי המלוואים היתה השראת השכינה על ידי עבודת ישראל (הקרבנות), ועבודת המטה' ממשיכה אור מסדר

♦ יום שלישי י"א ניסן ♦

כדונפקת אשתא מן גדם יי ואכלת על מדבחה ית עלתא וית תרביא וחזא כל עמא ושכחו ונפלו על אפיהון:

(כד) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על-המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא כל-העם וירצו ויפלו על-פניהם:

כ"י - וירצו • פתרגומו.

אונסיכו בגי אהרן נדב ואביהוא גבר מחתיתה ויהבו בהן אשתא ושויאו עלה קטרת וקריבו גדם יי אשתא נוקריטא די לא פקיד יתהון:

י (א) ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 99)

(קטרת מלשון התקשרות) עד שלא נזקקו לצווי: כל מעשיהם היו בדרך ממילא בהתאמה מלאה לרצון ה', כי רצונו הפך לרצונם שלהם.

אשר לא צוה אותם (י, א) כתב ב'אור החיים', שבגי אהרן מתו מ'כלות הנפש', תשווקה עזה להקב"ה. ויש לשאל, הרי פתיב "אשר לא צוה אותם", ומשמע שעברו על רצון ה'. ויש לומר, שהיו בדרגה כזו של התקשרות והתחברות לה'

כדונפקת אשתא מן גדם יי ואכלת יתהון ומיתו ומיתו

(ב) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם לפני יהוה:

שאחר מיתתן הזהיר הנוטרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא ב"ויקרא רבה".

כ"י - ותצא אש • רבי אליעזר אומר: לא מתו בגי אהרן אלא על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע,

ספורנו

להקטיר קטרת חדשה עתה על הגלות כבוד ה' אל כל העם (פסוק כג) ועל וירידת האש (פסוק כד). ולכן הקריבוהו לפני ה'

תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה', אשר אנעיד לכם שמה" (שמות כט, מב) - תבא הקטרת, כך היה ראוי

י (א) ויקחו שני בני אהרן איש מחתתו. חשבו, שכמו שאחר התמיד - אשר בו תשרה שכינה, כאמרו "עלת

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת שמני, מברכים החודש אייר תשכ"ז)

המלכים הקב"ה, ומאן דמחוי בקמחוג קמי מלפא וכו' - שצריך להיות בתכלית הביטול "כעבדא קמי מריה", אבל עבודתו ויגיעתו בתורה צריכות להיות באופן ד"שתני יין" שכל מציאותו ממולאת וחדורה בשכל התורה.

- וכמו שמצינו בברי יהודה ברי אילעאי שאמר לו מטרוניתא, שפניו היו דומים לפני "שתני יין". ואמר לה רבי יהודה שזהו לפי שתלמודו מצוי בידו - והינו דזה שבגשמיות היה נראה כ"שתני יין", הרי זה מפני שהגשמיות שלו היתה כפי הרוחניות שלו, וברוחניות היה "שתני יין" - חדור בהבנת התורה -

והנה זה שבזמן התפלה (במקדש), מתבטל האדם ממציותו לגמרי כ"ל - הרי זה נותן כח ופועל שגם עבודתו אחר-כך בלימוד התורה בשכלו הוא, תהיה בביטול הראוי, עם שהיא גם בהבנה והשגה כדבעי.

אמנם נשאלת השאלה: איך יתכן החיבור של שני הפכים בלימוד התורה: הרגש שכלו והבנתו של הלומד, וביטול מציאותו וכו'? - התשובה ניתנת בהמשך פירוש רש"י להלן: "משל למלך שהיה לו **בן-בית** וכו'" - מפניו שהמדינר בבני ישראל שהם "בן-בית" של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי הוא יתברך נותן להם הכח לחבר ב' ההפכים, שיוכלו ללמוד בהבנה והשגה, ובניחא עם זה להיות בביטול המתאים וכו': עד שעל-ידי זה יפעלו את החיבור (דב' ההפכים) של עולם ואלקות, העולם מתנהג על-פי פסק-דין של הלומד ומסקנתו בלימודו, וכדרשת רבותינו ז"ל על הפסוק לא-ל גומר עלי, ומקרב על-ידי זה את קיום היעוד "ונגלה כבוד הוי' וראו כל **בשר** יחדיו כי פי הוי' דבר". בביאת משיח צדקנו.

עם היות שמדרגתם של נדב ואביהוא היתה נעלית ביותר, ועד כדי-כך שאמר משה לאהרן: "שהם גדולים ממני ומקרי", והקב"ה קראם "בקרובי" - בבחי"ד, בכל זאת נענשו בעונש חמור ביותר, בגלל העדר ה"ביטול" הראוי לרבים - שהורו הלכה בפניו.

ורבי אליעזר - למרות כחו הרב בתורה כ"ל - הוא האומר ש"האומר דבר שלא שמע מפי רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל", שהביטול לרבו הוא דבר הנוגע לגילוי השכינה לכללות ישראל.

ומזה ההוראה, שאל יאמר אדם מישראל: למדן אני ותלמיד-חכם הנני, ואיך אהיה בטל לרב ולחפות שיערה לי ההלכה בתורה, וכן בהליכות עולם, והדרך אשר אלך בה בעבודת ה' - והלא בכוחי להורות לעצמי!

- כי מי לנו גדול כנדב ואביהוא, ובכל-זאת זה היה **כל** חטאם, "לא מותו בגי אהרן **אלא** על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבו", ועד כדי כך - שזה נוגע לא רק להם, אלא שגורם להיפך הענין של גילוי השכינה בישראל.

לאידך גיסא: דורשים מפל אחד ואחד שלימוד התורה שלו יהיה דוקא בהבנה והשגה בשכלו הוא - ועד שכל כולו יהיה חדור בהבנת התורה.

- וזהו שמומשיך רש"י ואומר "רבי ישמעאל אומר שתני יין נכנסו **למקדש**": יין הוא בחינת בינה - הבנה והשגה, ו"שתני יין" פירושו שהיו מלאים וחדורים בהבנה והשגה, והחטא הוא - שנכנסו **למקדש** בצויר זה: החסרון של "שתני יין" אינו אלא בעת הפניסה **למקדש** - אבל עבודת האדם לקונו כשאנו במקדש, הרי אדרבה, צריכה להיות בהבנה והשגה:

מקדש הוא ענין התפלה, שאז עומד האדם לפני מלך מלכי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 51)

ומזה שלשון **זה עצמו** מופיע גם בבני אהרן, מוכח שאף עבודתם גרמה גלוי השכינה. לכן מפרש שהעבודה פשלעצמה היתה כדבעי, אלא שהיה חסרון באופן הנהגתם בעבודה זו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב, עמוד 49 - מתוך "לקראת שבת")

בני ביתו של הקב"ה

משל למלך שהיה לו בן בית נאמן, מצאו עומד על פתח חנויות והתיו את ראשו בשתיקה, ומזה בן בית אחר תחתיו, ואין אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה שמצאנו את השני ואמר לא תפנס בפתח חנויות, אנו יודעים שמתוך כך הרג את הראשון. (ויקרא רבה)

שהורו הלכה בפני משה . . שתני יין נכנסו למקדש (רש"י, ב) יש לתמוה, הרי החטא מפורש בפתוב - הם הקטירו קטרת בנגוד לצווי ה'. ויש לומר, דהנה לעיל בסמוך נאמר לגבי השפאת השכינה "ותצא אש מלפני ה'";

ותצא אש מלפני הנה ותאכל אותם וגו'

ותצא אש - . . רבי ישמעאל אומר שתני יין נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתתו הזהיר הנהגתם שלא יכנסו שתני יין למקדש, משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאייתא בויקרא רבה (יב. ובפירוש רש"י)

ספורנו

במנחת הפנימי שנאמר בו "לא תעלו ראוי לעשות כך אם היו מצוים בזה, אותם, כאמרם ז"ל 'שהורו הלכה בפני עליו קטרת ורה" (שם ל ט). וגם אם היה חטאו לעשותו עתה אשר לא צוה משה רבם" (עירובין סג א). תורה ב

תירץ ממשל למלך שהיה לו בן בית, דזה שהענישו המלך, אף-על-פי שלא הוזהר על כך, הוא מפני שבהיותו "בן בית" של המלך היה צריך להבין מעצמו - גם מבלי אזהרה מפורשת - שהנהגה זו היא הפך רצונו של המלך. ועל-דרך-זה בענינו, מפניו שגני אהרן היו בני ביתו של הקב"ה "בקרובי אקדש", הנה מעצמם ידעו הנהגות ביתו, גם כשלא נצטוו על זה בפרוש.

ג) ואמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה! בקרובי אקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר בְּקִרְבֵּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל-פָּנֵי כָל-הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדְם אַהֲרֹן:

ומה שְׂכַר קבל? שְׁנתיחד עמו הדבור, שְׁנאמרה לו לבדו פרשת שְׁתוּי יין. בקרובי. בבחירי. ועל-פני כל-העם אֶכָּבֵד. כְּשֶׁהקדוש-ברוך-הוא עושה דין בצדיקים מתנא ומתעלה ומתקלס; אם בן באלו, כל-שֶׁכֶן בְּרִשְׁעִים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אלהים ממקדשיו" - אל תקרי "ממקדשיו", אלא 'ממקדשיו'.

כ"י! הוא אשר-דבר וגו'. (ובחסים קט) היכן דבר? "ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא 'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור: או בי או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני וממך! (ת"כ. ויקרא רבה). וידם אהרן. (שם ושם) קבל שְׂכַר על שתיקתו,

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ח ע' קנב)

ידיעת הרע יכולה לגרם נזק לאדם, ואלו בדרגות אלקיות שאין להם כל קשר לרע, אין ידיעת הרע גורמת לנזק. לכן משה ידע על ההולך להתרחש, כי משה הוא בבחינת אלקות שלמעלה מהעולם וידיעת הרע לא מזיקה לו. מה-שאינו-כן אהרן עצם הידיעה היתה יכולה להזיק לו, לכן לא ידע מההולך להתרחש.

ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד וידם אהרן (ג.)

משמע מהפסוק שמושה ידע על מה שעומד להתרחש ואלו אהרן לא ידע. ויש לבאר הטעם לכך: מבאר בהסידות שמושה הוא "שושבינא דמלכא" - שתפקידו להמשיך אלקות בעולם. ואהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא" - שתפקידו להעלות את העולם למעלה. עוד מבאר, שעצם

ויקרא משה למישאל ולאֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיאל אח אבוי דאהרן ואמר להון קריבו טולו ית אחוכון מן קדם אפי קודשא למברא למשריתא:

(ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיאל יְדֵד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרִיבוּ שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

כאדם האומר לחברו העבר את המלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.

כ"י! דוד אהרן. עזיאל אחי עמרם היה, שנאמר: (שמות ו) "ובני קהת וגו'". שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם וגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות כרך יז עמוד 107 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

המשימה של כל 'לוי'

מצינו שבמעשה זה ד"העבר את המלפני" - נצטוו קרובי המלפני, הלויים. ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

על הפסוק "שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה" (י. ד), מפרש רש"י כאדם האומר לחברו העבר את המלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.

נתקדשו קדש קדשים, ועדו לא פקדו מעל צואתם
 "החשבונות הרבים".
 וזה משמענו הכתוב, שקדי "לא לערבב את השמחה",
 שהעולם יהיה מכוון ומדור לשבתו ותבונה, צריך ל"העביר
 את המות" ולא פרושי מאיסורא. ובצווי זה "שאו את אחיכם
 מאת פני הקדש" נצטוו הלויים דוקא. דאף שהם מורמים
 מעם, ומובדלים "לעמוד לפני ה' לשבתו ולעבדו" - עליהם
 לעסוק בהעברת האיסור וה"לכלוף", "מלפני הפלה". ורק
 באופן זה יבשר העולם להיות מכוון ומדור לשבתו ותבונה.

כתב הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד
 אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו
 להבדל לעמוד לפני ה' לשבתו ולעבדו כו' ופרק מעל צואתו
 עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה
 נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונתתו כו' כמו שזכה
 לכהנים וללויים".
 והנה איש זה ש"נדבה רוחו אותו" והוא בבחינת "לוי", יכול
 לחשוב, שמפניו ש"נתקדש קדש קדשים" עליו לעסוק רק
 בעניני תורה וקדושה, אף בענינים הקשורים ב"סור מרע"
 ו"לאפרושי מאיסורא" - מוטב שיעסוק בזה אלו שעדיין לא

(ה) ויקרבו וישאם בכתנתם אל מחוץ למחנה
 כאשר דבר משה:

כ"י בכתנתם. של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם, אלא נשמתם; כמין שני חוטין של אש נכנסו
 לתוך חוטמיהם (פסדורין נב. ת"כ).

(ו) ויאמר משה אל אהרן ולא לעזר ולא יתמר
 ראשיכם אל תפגעו. ובגדיכם לא תפרמו ולא
 תמותו ועל כל העדה יקצף ואחיכם כל בית ישראל
 יבכו את השרפה אשר שרף יהוה:

כ"י אל תפגעו. אל תגדלו שער. מכאן, שאכל
 אסור בתספורת. (מ"ק יד ב) אכל אתם אל תערבבו
 שמחתו של מקום. ולא תמותו. הא אם תעשו כן,

(ז) ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו פירשמן
 משחת יהוה עליכם ויעשו כדבר משה: פ

(ח) וידבר יהוה אל אהרן לאמר:

(ט) ויון ושר אל תשח. אתה. ובגיד אתך בבאכם
 אל אהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדורתיכם:

כ"י ויון ושר. ויון כדרך שכתובו. בבאכם
 אל אהל מועד. (ת"כ) אין לי אלא בבואם להיכל,
 בגשתם למזבח מניין? נאמר כאן 'ביאת אהל מועד',
 ונאמר בקדוש ידים ורגלים: 'ביאת אהל מועד', מה
 להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד, אף כאן
 עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד.

ספורנו

(ה) בכתנתם אל מחוץ למחנה. שלא
 חששו לפשטם את כתנות הקדש,
 מאחר שכבר נטמאו. תורה ו
 ראשיכם אל תפגעו. אף על פי
 שהיו תמותים מהקרובים שמטמא להם
 כהן הדיוט, הקמיר על אלה מפני
 שהיו משוחים, באמרו "כי שמן משחת
 ה' עליכם" (פסוק ו).

כל בית ישראל יבכו. שחקרו שני
 צדיקים וגדולים, ובכן לא יגרע יקרא
 דשכבי. תורה ו

(י) וְלֹהֲבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין
הַטָּהוֹר:
יולא־פֶּרֶשׁא בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין חֵלָא וּבֵין
מִסְאָבָא וּבֵין דְּכָא:

כ"י • וְלֹהֲבָדִיל • כְּדֵי שֶׁתִּבְדִּילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לַמַּחֲלָלָה. הָא לַמִּדָּה, שָׁאם עָבַד – עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה (זבחים יז. ת"כ).

(יא) וְלַהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ
יֵא וְלֹא־לָפָא יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת כָּל קִזְמִיָּא דֵי
מַלְיִל יֵי לַהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה:

כ"י • וְלַהוֹרֹת • לְמַד שְׂאִסּוּר שְׂכוּר בְּהוֹרָא (ת"כ). יָכוֹל
הָא חֵיב מִיתָה? תִּלְמוּד לומר: "אַתָּה וּבְנֶיךָ אַתָּה..."
וְלֹא תִמְתּוּ" (במדבר יח). כְּהֻנִּים בְּעֲבוּדָתָם בְּמִיתָה וְאִין
חֻכְמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.

♦ יום רביעי י"ב ניסן ♦

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֲלֻעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר
בְּנֵי־הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה
וְאִכְלוּהָ מִצֹּת אֲצֵל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא:

כ"י • הַנּוֹתָרִים • מִן הַמִּיתָה. מְלַמֵּד, שָׁאף עֲלֵיהֶם
נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֲוֹן הַעֲגָל. הוּא שְׁנֵאָמַר: (דברים ט)
"וַיִּבְאֶהֶרֶן הַתַּאֲנֹף ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאִין 'הַשְׁמִידָה'
אֶלָּא כְּלֹא כְּלֹא בְּנִים, שְׁנֵאָמַר: (עמ"ס ב) "וְאִשְׁמִיד פְּרִיֹו
מִמֶּעַל"; וְתִפְּלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֵלָה מִחֻצָּה, שְׁנֵאָמַר
(דברים ט): "וְאַתָּה פֶּלֶל גַּם־בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא". קָחוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 275)

וְתִפְּלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֵלָה מִחֻצָּה (רש"י י, יב) סִפֵּר כ"ק
מו"ח אֲדָמוֹר, שְׁמוּהָר"י סְלֵטֶר שָׁאֵל אֶת הַרְבֵּי מַהֲר"ש,
מִדּוּעַ מֵאֲרִיכִים חֲסִידִים כְּלִיכָּה בַּתְּפִלָּה, וְעָנָה, שֶׁיִּדְוָעָה
הַפְּלוּגָתָא אִם תִּפְּלָה עוֹשֶׂה מִחֻצָּה אוֹ כְּלָה, וְלֹכֵן מֵאֲרִיכִים

(יג) וְאִכְלָתֶם אֹתָהּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי חֹקֶךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ
הוּא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צִוִּיתִי:

כ"י • וְחֻק־בְּנֵיךָ • אִין לְבָנוֹת חֹק בְּקֳדָשִׁים. כִּי־כֵן צִוִּיתִי • בְּאַנִּינּוֹת יֹאכְלוּהָ (ת"כ. זבחים קא) ♦

(יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ
בַּמָּקוֹם טָהוֹר אֹתָהּ וּבְנֵיךָ וּבְנֵיתֶיךָ אִתְּךָ כִּי־חֹקֶךָ
וְחֻק־בְּנֵיךָ נָתַן מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ספורנו

(י"א) וְלֹהֲבָדִיל.. וְלַהוֹרֹת. כִּי "יֵין וְתִירוּשׁ וְקַח לֶב" (תוֹשֶׁע ד, יא). כְּאִמְרוּ "אֵל לְמַלְכִּים שְׁתוּ יֵין, וְלִרְוֹנִים אֵי שְׂכָר, פֶּן יִשְׁתָּה
וְיִשְׁכַּח מִחֻקְךָ" (משלי לא, ד. ה). תוֹרָה יב

שְׂקָדָשִׁים קָלִים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר. אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵיכֶם • (ת"ס) אַתָּה וּבְנֶיךָ בְּחֶלֶק, אָבֵל בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֶלֶק, אֵלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מִתְּנוֹת, רִשָּׁאוֹת הֵן לֹאֲכֹל בְּחֻזָּה וְשׁוֹק. אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא אֶף הַבְּנוֹת בְּחֶלֶק? תִּלְמֹד לומר: "כִּי-חֶקֶךָ וְחֶק-בְּנֶיךָ נִתְּנוּ" – חֶק לַבָּנִים וְאֵין חֶק לַבְּנוֹת.

טו שׁוֹק דִּאֲפָרְשׁוּתָא וְחֻזָּה דִּאֲרָמוּתָא עַל קֶרְבְּנֵי תִרְבִּיָּא יִיתוּן לְאַרְמָא אֲרָמָא קָדָם יי ויהי לך ולבְנֶיךָ עִמָּךְ לְקִנָּם עַלֶם פָּמָא דִּי פָקִיד יי:

עַל אֲשֵׁי הַחֲלָבִים • מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמִטָּה בְּשַׁעַת תְּנוּפָה. וְיָשׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא יִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה, כָּכָר פְּרָשְׁתִּי שֶׁלִּשְׁתֵּן בִּ"צוֹ אֶת אֶהְרֹן".

כ"י • וְאֵת חֻזָּה הַתְּנוּפָה • שֶׁל שְׁלָמִי צָבוּר. תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר • וְכִי אֵת הָרִאשׁוֹנִים אָכְלוּ בְּמָקוֹם טָמֵא? אֵלָּא, הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קִדְשֵׁי קָדָשִׁים, הִזְקָקָה אֲכִילָתָם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. אָבֵל אֵלוֹ אֵין צְרִיכִים תוֹךְ הַקְּלָעִים, אָבֵל צְרִיכִים הֵם לְהֵאכֵל תוֹךְ מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהַפְּנֵס שָׁם מְצַרְעִים (שם נה). מִכָּאן,

(טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהַגִּיף תְּנוּפָה לַפָּנִי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבְנֶיךָ אֶתְךָ לְחֶק-עוֹלָם בְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה:

כ"י • שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה • לְשׁוֹן "אִשֶּׁר הוֹנִף וְאִשֶּׁר הוֹרֵם". תְּנוּפָה – מוֹלִיף וּמְבִיא, תְּרוּמָה – מַעֲלָה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חֶלֶקן הַכְּתוּב תְּרוּמָה בְּשׁוֹק, וְתְנוּפָה בְּחֻזָּה? לֹא יִדְעֵנוּ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּהֶרְמָה וְהֶנְפָּה.

• יום חמישי י"ג ניסן •

טז וְזֶה צִפְרִיא דְחִטָּאָתָא מִתְּבַע תְּבַעֵי מִלָּשָׁה וְהָא אֲתוּקָד וְרַגְזָא עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתְמָר בְּנֵי אֶהְרֹן דִּאֲשַׁתְּאָרוּ לְמִיתָמָר:

(טז) וְאֵת | שְׁעִיר הַחֲטָאֹת דִּרְשׁ דִּרְשׁ מִלָּשָׁה וְהִנֵּה שֶׁרָף וְיִקְצָף עַל-אֶלְעָזָר וְעַל-אִיתְמָר בְּנֵי אֶהְרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר:

בַּמִּנְחָה: "וְאֶכְלוּהָ מִצֹּת". דִּרְשׁ דִּרְשׁ • שְׁתֵּי דְרִישׁוֹת הִלְלוּ: מַפְנִי-מָה נִשְׂרָף זֶה, וּמַפְנִי-מָה נֶאֱכָלוּ אֵלוֹ? כֶּף הוּא בִ'תוֹרַת כֹּהֲנִים' (וַעֲיִין זִבְחִים ק"א הַגִּידִסָּא לֹא נֶאֱכָלוּ אֵלוֹ וְכֵן גִּרְסַּהּ רַא"ם חֲכִי וּמַפְנִי מָה לֹא נֶאֱכָלוּ) • עַל-אֶלְעָזָר וְעַל-אִיתְמָר • בְּשִׁבְלִי כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֶהְרֹן, הִפְךָ פָּנָיו כִּנְגַד הַבָּנִים וְכַעַס. לֵאמֹר • אָמַר לָהֶם: הִשְׁכִּיחוּנִי עַל דְּבָרִי!.

כ"י • שְׁעִיר הַחֲטָאֹת • שְׁעִיר מוֹסְפִי רֹאשׁ-חֵדֶשׁ. וְשִׁלְשָׁה שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׁעִיר עֲזִים וְשְׁעִיר נִחְשׁוֹן וְשְׁעִיר רֹאשׁ-חֵדֶשׁ. וּמִכָּלֵן לֹא נִשְׂרָף אֵלָּא זֶה. וְנִחְלָקוּ בִּדְבָר חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל (בכ"כ), יֵשׁ אוֹמְרִים: מַפְנִי טוֹמְאָה שֶׁנִּגְעָה בּוֹ נִשְׂרָף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מַפְנִי אֲנִינוּת נִשְׂרָף, לִפִּי שֶׁהוּא קִדְשֵׁי דוֹרוֹת; אָבֵל בְּקִדְשֵׁי שְׁעָה סָמְכוּ עַל מִלָּשָׁה, שֶׁאָמַר לָהֶם

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כֹּךְ ח עמ' 182)

מִחֲלָקֶת מַפְנִי שְׁאֵין דַּעֲיוֹת בְּנֵי אָדָם שְׁווֹת, וְלֹא מַפְנִי שֶׁאֶחָד מֵהֶם טוֹעָה. אָבֵל לְאַחֲרֵי שֶׁלְּמַדְנוּ שֶׁשֶּׁם שֶׁטָּעָה מַפְנִי הַפַּעַם, יֵשׁ לְפָרֶשׁ כֵּן גַּם כָּאן.

וְיִקְצָף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתְמָר (י, טז) בְּפֶרֶשֶׁת מִטּוֹת (לא), כ"א פֶּרֶשׁ ר"ש": "וְיִקְצָף" . . בָּא לְכַלֵּל פַּעַם בָּא לְכַלֵּל טַעְמוֹת". וְכֵּהָ שֶׁלֹּא כָּתַב כֵּן כָּאן – יֵשׁ לומר: הַחֲלוּק בֵּין קִדְשֵׁי שְׁעָה לְקִדְשֵׁי דוֹרוֹת הוּא דְּבַר הַתְּלוּי בְּסִבְרָא, וְכֵּהָ אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה

י מִדִּין לֹא אֲכַלְתִּינִי יֵת חֲטָאָתָא בְּאִתְרֵי קִדְשֵׁי אֲרִי קִדְשׁ קוּדְשִׁין הִיא וְיָתָה יִהֲב לְכוּן לְסַלְחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁמָא לְכַפֵּרָא עַלִּיהוֹן קָדָם יי:

(י) מִדּוּעַ לֹא-אֲכַלְתֶּם אֶת-הַחֲטָאֹת בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קִדְשׁ קָדָשִׁים הוּא וְאֵתָהּ | נִתְּן לָכֶם לִשְׂאֹת אֶת-עוֹן הָעֶדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לַפָּנִי יְהוָה:

ספורנו

הָעֶדָה. אֶף עַל פִּי שְׁנִתְּנָה לָכֶם, לֹא הָיָה לָכֶם רְשׁוּת לְשַׂרְפָּהּ, כִּי לֹא נִתְּנָה לָכֶם אֵלָּא לְאֶכְלָהּ "לִשְׂאֹת אֶת עוֹן הָעֶדָה". תוֹרָה יח

(טו) וְאֵת שְׁעִיר הַחֲטָאֹת. אוֹתוֹ הִשְׁעִיר שֶׁהָיָה לִ"חֶק עוֹלָם" (פסוק טו), וְהוּא שְׁעִיר רֹאשׁ חֵדֶשׁ שֶׁהָיָה קִדְשֵׁי דוֹרוֹת. תוֹרָה יח (יז) וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לִשְׂאֹת אֶת עוֹן

(טו) יָבִיאוּ לְהַגִּיף.. וְהָיָה לְךָ וּלְבְנֶיךָ. שֶׁלֹּא תִזְכְּבוּ בָהֶם עַד אַחֵר הַנֶּפֶשׁ, שְׁאֵז תִּזְכְּבוּ בָהֶם מִשְׁלַחַן גְּבוּלָה. תוֹרָה טז

אומה? ואתה נתן לכם לשאת וגו'. שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. לשאת את-עון העדה. מכאן למדנו ששעיר ראש-חדש היה, שהוא מכפר על עון טמאת מקדש וקדשיו, שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה באו.

כ"י מדוע לא-אכלתם את-החטאת במקום הקדש. וכי חוץ לקדש אכלוה, והלא שרפוה? ומהו אומר "במקום הקדש"? אלא אומר להם: שמה חוץ לקלעים יצאה ונפסלה? כי קדש קדשים הוא. ונפסלת ביוצא, והם אמרו לו: לאו. אומר להם: הואיל ובמקום הקדש היתה, מדוע לא אכלתם

יח הא לא אתעל ית דמה לבית קודשא גאא מייכל תיכלון יתה בקודשא כמא די פקדית:

(יח) הן לא-הובא את-דמיה אל-הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש כאשר צויתי:

אף-על-פי שאתם אוננים. כאשר צויתי. לכם במנחה.

כ"י הן לא-הובא וגו'. שאלו הובא היה לכם לשרפה, כמו שנאמר: (לעיל ח) "וכל-חטאת אשר יובא מדמה וגו'". אכול תאכלו אתה. היה לכם לאכלה

יט ומליל אהרן עם משה הא יומא דין קריבו ית חטאתהון וית עלתהון קדם יי בערעא יתי עקן כאלין אלו פון אכלית חטאתא יומא דין תתמן קדם יי:

(יט) וידבר אהרן אל-משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת-עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה:

אפ' אלא, אומר להם משה: שמה ורקתם דמה אוננים, שהאונן שעבד חלל. אומר לו אהרן: וכי הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבת, שאני כהן גדול ומקריב אונן. ותקראנה אתי כאלה. אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני חיב להיות אונן עליהם כאלו, כגון כל האמורים בפרשת כהנים, שהכהן מטמא להם. ואכלתי חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'. היום. אכל אנינו לילה מתר, שאין אונן אלא ביום קבורה. הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות.

כ"י וידבר אהרן. אין לשון "דבור" אלא לשון עז, שנאמר: (במדבר כא) "וידבר העם וגו'". אפשר, משה קצף על אלעזר ועל איתמר, ואהרן מדבר? הא ידעת, שלא היתה אלא מדרך כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו, ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב? תלמוד לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא וגו'". הרי כשרצה, דבר לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי ב'ספרי' של פנים שני. הן היום הקריבו. מהו אומר? (ובחס)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 106)

שעה לקדשי דורות. על כך השיב לו אהרן, שההוראה להמנע מאבלות אינה אלא לפני ה'. במקום המזבח, אף אכילת הקרבנות אינה לפני ה' ולכן אין לאוכלם (מלבד קדשי שעה, שלגביהם היתה הוראה מיוחדת).

אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות (רש"י יט) משה סבר שההתר לאכל קדשים באנינות הוא כדי שלא לפגוע בשמחה על ידי מנהגי אבלות (בדומה לצווי "ראשיכם אל תפרעו"), ואם פן אין הבדל בין קדשי

כושמע משה ושפר בעיניה:

(כ) וישמע משה וייטב בעיניו: פ

כ"י וייטב בעיניו. הודה, ולא בוש לומר: 'לא שמעתי'.

ספורנו

יד, ואף על פי שצוית שנאכל באנינות את המנחה (פסוק יב) שהיא קדשי שעה, לא יתחייב זה בקדשי דורות. תורה כ (כ) וייטב בעיניו. שמח על טוב סברת אחיו ובניו שהיטיבו לראות ולהורות. תורה כא

לדורות, והיינו אוכלים ה"חטאת היום" בהיותנו אוננים, הייטב בעיני ה'. שנאכל קדשי דורות באנינות? הלא דבר ידוע הוא שאין אכילת אונן בכונה ראויה לכפר, כאמרו בקדשים קלים "לא אכלתי באני ממנו" (ירמיה כב,

(יט) הן היום הקריבו. כמו "הן ישלח איש את אשתו" (ירמיהו ג, א), "הן ישא איש בשר קדש" (חגי ב, ב). וטעמו, אם היה הענין בן שהיו אלה מקריבים "חטאתם" של חובה ואת "עולתם" של נדבה, אף על פי שאינם קדשי צבור

♦ יום שישי י"ד ניסן ♦

יא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:
אַלֶּהֶם:

אומר: "דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הָרִי דְבוּר אָמור לְיִשְׂרָאֵל. הָא מָה אֲנִי מַקְיִם: "לֹאמַר אֲלֵהֶם"? לְבָנָיו, לְאֶלְעָזָר וְלֹאִיתָמָר.

ה"י אֶל מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן • לְמֹשֶׁה אָמַר שִׂיאמַר לְאַהֲרֹן. לֹאמַר אֲלֵהֶם. אָמַר שִׂיאמַר לְאֶלְעָזָר וְלֹאִיתָמָר. אוּ אֵינוּ אֵלָּא "לֹאמַר" לְיִשְׂרָאֵל? כְּשֶׁהוּא

(ב) דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

זֹאת הַחִיָּה • מִלְמַד, שֶׁהִיא מִלֶּשֶׁה אוֹחֵז בַּחֲזָה וּמִרְאָה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זֹאת תֹּאכְלוּ, וְזֹאת לֹא תֹאכְלוּ. "אֶת-זֶה תֹּאכְלוּ וְגו'", אָף בְּשָׂרָצֵי הַמַּיִם אָחֻז מִכָּל מִין וּמִין וְהָרָאָה לָהֶם, וְכֵן בְּעוֹף: "וְזֹאת אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף", וְכֵן בְּשָׂרָצִים: "וְזֶה לָכֶם הַטֶּמָּא". זֹאת הַחִיָּה. מִכָּל הַבְּהֵמָה • (מִנְחָת כ) מִלְמַד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָל חִיָּה.

ה"י דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֵת כָּלֶם הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת שְׁלוֹחִים בְּדְבוּר זֶה, לְפִי שֶׁהָשׁוּוּ בְּדִמְיָה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת הַמָּקוֹם מֵאַהֲבָה. זֹאת הַחִיָּה • לְשׁוֹן חַיִּים, לְפִי שִׂישְׁיָאֵל דְּבוּקִים בַּמָּקוֹם וְרֹאוּיִין לְהִיּוֹת חַיִּים, לְפִיכָךְ, הַכְדִּילֶם מִן הַטֶּמָּאָה וְגִזַּר עֲלֵיהֶם מִצְוֹת, וְלֹאמֹת הַעוֹלָם לֹא אָסַר כָּלוּם. מִשָּׁל לְרֹפֵא שְׁנֹכְנֵס לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה וְכוּ' כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחומָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ח)

גָּמַל, שָׁפָן וְאַרְנֶבֶת, וְכֵן עוֹפוֹת, כְּמוֹ "נֶשֶׁר" וְכוּצָא בְּזֶה, וְעַל-אַחַת-כַּמֶּה-וְכַמֶּה "כָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם" - אֵין צוֹרֵךְ לְהַזְהִיר מִיָּד עַל אִיסוּר אֲכִילָתָם, מִפְּיֹון שֶׁבְּלֹא-הִכִּי לֹא הִיתָה קִנְיָת אֲפָשׁוֹת כָּלֶל לְאַכְלָם.

וּבְנוֹגַע לְ"נֶחֱשׁ" ("כָּל הוֹלֵךְ עַל גַּחֲלוֹ") שְׁנִמְצָא בְּ"מִדְבָּר" [וְכִמּוֹ שֶׁתּוֹב "הַמּוֹלִיכֵךְ בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא נֶחֱשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב גו'"] - הָרִי הַבּוֹחֵם לְמִקְרָא יוֹדַע שֶׁבָּצִאתָם

מֶה שֶׁלֹּא נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל הָאִיסוּר דְּאַכִּילַת חַיּוֹת וּבַהֲמוֹת שְׂאִיִן טְהוֹרוֹת מִיָּד לְאַחֲרֵי מִתְּנִי-תוֹרָה - אֲפָשׁוּר לְתַרְץ בְּפִשְׁטוֹת, שֶׁבַתְּקוּפָה זֶה לֹא הָיָה עֵנִין זֶה נוֹגַע לְמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל:

בְּמִשְׁךְ כָּל הַתְּקוּפָה הַסְמוּכָה לְמִתְנִי-תוֹרָה - חֲנוּ יִשְׂרָאֵל בְּסִבִּיבוֹת הַר סִינִי, כְּלוּמַר, בְּמִדְבָּר סִינִי (עַד לְשִׁנָּה הַבָּאָה). וּמִפְּיֹון שֶׁבַּמָּקוֹם מִדְבָּר אֵינֶם בּוֹנֵמָא כָּלֶל בְּעַל־חַיִּים, כְּגוֹן:

ספורנו

אֵת הַזֶּרַע וְלִטְהָרוֹ מִכָּל טֶמְאָה, כְּאָמְרוּ "וְהִזְרִיתֶם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטֶּמְאָתָם, וְלֹא יָמוּתוּ בְּטֶמְאָתָם, בְּטֶמְאָם אֵת מִשְׁפָּנִי" (לֵחֵן טו, לא), וְהַזְכִּיר לְשׁוֹן טֶמְאָה בְּנִבְלַת בְּהֵמָה וְחִיָּה טֶמְאָה (לֵחֵן פסוקים כו כח), וּבְשִׁמּוּנָה שְׂרָצִים (שם כט לד), וּבְנִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה (שם לו), שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵאלוֹ יֵשׁ טֶמְאָת מִגֵּעַ וּבִקְצֵתָם טֶמְאָת מִשָּׂא. אָמְנָם הַמִּטְמָאִים אֵת הַנֶּפֶשׁ בְּלֶבֶד, וְהֵם דְּגִים וְעוֹפוֹת וְחִגְבִּים וְשָׂרָף שְׂרָצִים שְׂאִין בָּהֶם טֶמְאָת מִגֵּעַ כָּלֶל, וְזֶכֶר בָּהֶם "שְׂרָץ", כְּאָמְרוּ "שְׂרָץ הֵם לָכֶם", "לֹא יִאֲכָלוּ, שְׂרָץ הֵם", "שְׂרָץ הוּא לֹא יִאֲכָל", "לֹא תֹאכְלוּם כִּי שְׂרָץ הֵם". תוֹרָה ג

"וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֵל כָּל הָעָם" (לעיל ט, כג), וְאֵל יִרִידַת אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם (שם כד), וּבִכְּן רָאָה לְתַקֵּן מוֹגֵם שִׁיחָה מוֹכֵן לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים, וְזֶה בְּתַקֵּן הַמּוֹנוֹת וְהַתּוֹלָדָה. וְאָסַר אֵת הַמִּטְמָאִים הַמִּטְמָאִים אֵת הַנֶּפֶשׁ בְּמִדּוֹת וּבְמִשְׁפָּלוֹת, כְּאָמְרוּ "וְנִטְמַתֶּם בָּם" (שם), וּבְאָמְרוּ "אֵל תִּשְׁקְצוּ אֵת נִפְשֵׁיהֶם" (לֵחֵן פסוק מו), וּבְאָמְרוּ "וְלֹא תִטְמְאוּ אֵת נִפְשֵׁיהֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ". כִּי אֵין ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, וְהַתְּקַדְּשֵׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים" (פסוקים מד מה), פְּרוּשׁ: נִצְחִיִּים, מִתְּדַמִּים לְבוֹרָא יִתְבָּרָךְ, כְּאָמְרוּ "כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי" (שם). וְאָסַר הַנֶּבֶל וְהַזֶּבֶה וְהַזֶּבֶה לְקַדֵּשׁ

יא (ב) זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ. הִנֵּה אַחֲרֵי שֶׁהִתְנַצְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֵת עֲדִים הַרוֹחֲנִי שֶׁקָּנוּ בְּמִתְנִי תוֹרָה, אֲשֶׁר בּוֹ הָיוּ רֹאוּיִים לְשִׁרּוֹת שְׂכִינָה עֲלֵיהֶם בְּלִתי אֲמָצְעִי, כְּאָמְרוּ "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי, אָבָא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ" (שְׁמוֹת כ, כא), כְּמוֹ שֶׁהִיא הַעֲנִין לְעִתִּיד לָבָא, כְּאָמְרוּ "וְנִתְּתִי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם, וְלֹא תִגְעַל נִפְשִׁי אֶתְכֶם" (לֵחֵן כו, יא), מֵאִס הָאֵל יִתְבָּרָךְ אַחֲרֵי כֵךְ מִהֲשִׁירוֹת עוֹד שְׂכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם כָּלֶל, כְּאָמְרוּ "כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ" (שְׁמוֹת לג, ג).

וְהַשִּׁיג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּתַפְלִיתוֹ (שְׁמוֹת לג, יב טו) אֵיזָה תְּקוּן, שֶׁתִּשְׁרָה הַשְּׂכִינָה בְּתוֹכָם בְּאֲמָצְעוֹת מִשְׁכָּן וְכִלְיוֹ וּמִשְׁרָתָיו וְזִבְחָיו, עַד שֶׁהַשִּׁיג וְכוּ' אֵל

ולכן, לכל־לראש באו ענגנים שהזמן גרמא - נדבת המשפן והקמתו כו', ורק אחר־כך נצטוו על איסור אכילת חיות ובהמות שאינן טהורות, דבר שיהיה נוגע לפועל בזמן שלאחר־זו - פאשר יתקברו למקום ישוב, לארץ סיחון ועוג, וכיצא בזה, שאז תהיה באפשרותם לקנות מתגרי אומות העולם, וכיצא בזה.

ממצרים הלך לפניהם "עמוד ענן", שתפקידו היה "לנחותם הדרך", וכן להרוג נחשים ועקרבים. וכפי שידע הבן־חמש למקרא אודות קיום מצות סוכה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", ובדאי הסביר לו אביו שהפונה ל"ענני כבוד" שהקיפו את מחנה בני ישראל. ומכיון שכן, מבין בפשטות שבשטח דמחנה ישראל לא היו בנמצא נחשים ועקרבים.

ג. כל די סדיקן פרסתא ומטלפן טלפין
פרסתא מסקא פשרא בכעירא יתה תיכלון:

(ג) כל מפרסת פרסה ושעט שסע פרסת מעלת
גרה בבהמה אתה תאכלו:

כך שמו; ויתכן מגזרת: (שמואל ב יד) "וכמים הנגרים", שהוא נגור אחר הפה; ותרגומו: 'פשרא', שעל־ידי הגרה, האכל נפשו ונמוח. בבהמה • תבה זו תרה היא לדרשה, להתיר את השליל הנמצא במעי אמו. אתה תאכלו • ולא בהמה טמאה. והלא באזהרה היא? אלא לעבר עליה בעשה', ו'לא תעשה' (זכח)

(לד)

ז"ל מפרסת • כתרגומו: 'סדיקא'. פרסה • פלאנט"ה בלע"ז. ושעט שסע • שמבדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפונין, כתרגומו: "ומטלפא טלפין", שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומבדלות לגמרי, שמלמטה מחברות (חולין עא). מעלת גרה • מעלה ומקיא האכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק. גרה •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך א עמ' 222)

שבוחן שוב ושוב האם המעשה שהוא עומד לעשות, הוא אכן, טוב ונחוצ. מי שיש בו שני 'סמנים' הללו - נפשו הבהמית היא 'בהמה טהורה'.

מפרסת פרסה .. מעלת גרה (יא, ג). מפרסת פרסה - רמז לאדם שעובד את ה' בשני הקוים של חסד (ימין מקרבת) וגבורה (שמאל דוחה), שאז מוכח שעושה זאת לשם שמים, לא מצד טבעו. מעלת גרה - רמז לאדם

דברים ית דין לא תיכלון ממסקי פשרא וממסדיקי פרסתא ית גמלא ארי מסיק פשרא הוא ופרסתא לא סדיקא מסאב הוא לכו:

(ד) אף את־זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את־הגמל כי־מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרים טמא הוא לכם:

ה וית טפא ארי מסיק פשרא הוא ופרסתא לא סדיקא מסאב הוא לכו:

(ה) ואת־השפן כי־מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים טמא הוא לכם:

ו וית ארנבא ארי מסיק פשרא הוא ופרסתא לא סדיקא מסאבא היא לכו:

(ו) ואת־הארנבת כי־מעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה טמאה הוא לכם:

ז וית חזירא ארי סדיק פרסתא הוא ומטילפן טלפין פרסתא והוא פשרא לא פשר מסאב הוא לכו:

(ז) ואת־החזיר כי־מפרים פרסה הוא ושעט שסע פרסה והוא גרה לא־יגר טמא הוא לכם:

ח ממסרהון לא תיכלון ובגבלתהון לא תקרבון מסאבין אנון לכו:

(ח) מבשרם לא תאכלו ובגבלתם לא תגעו טמאים הם לכם:

כ"י - מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו, שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה, מניין? אמר קל וחמר: ומה אלו, שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' (כל הענין בתורת כהנים). **מבשרם** - על בשרם באזהרה, ולא על עצמות וגידין וקרננים וטלפים. ובנבלתם לא תגעו. יכול יהיו ישראל מזהרים על מגע נבלה? תלמוד לומר: "אמר

אל-הכהנים וגו'" - כהנים מזהרין ואין ישראל מזהרין, קל וחמר מעתה: ומה טמאת המת חמורה - לא הזהיר בה אלא כהנים, טמאת נבלה קלה - לא כל-שכן?! ומה תלמוד לומר: "לא תגעו"? ברגל, וזהו שאמרו: חזיב אדם לטהר עצמו ברגל (ר"ה יו) *

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 58)

על האדם לקדש את היום באכילתו ובשתיתו, מוכן שעליו להטהר, שהרי אכילה ושתיה בטמאה אין בכחם לקדש את היום.

חזיב אדם לטהר עצמו ברגל (רש"י יא, ח) יש לשאל, מנין לו שחובת הטהרה מתיחסת לרגל דוקא. ויש לומר, דהנה רש"י פרש לעיל בפרשת בא על הפסוק "מקרא קדש" - "קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וקסות". ומאחר שמטל

(ט) את-זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר-לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו:

כ"י - סנפיר - אלו ששט בהם. קשקשת - אלו קלפין הקבועים בו, כמו שנאמר: (שמואל א יו) "ושריון קשקשים הוא לבוש".

(י) וכל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם:

כ"י - שרץ - בכל מקום משמעו: דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימת יט אלול תש"א - מתוך 'לקראת שבת')

סימני הפשרות - בעבודת האדם

שמשמרת על הלימוד, כמו קב חומטין המשמרת את התבואה. וסנפירים שבהם הדג שט למקום אחר, מורה על פח החידוש בתורה, שאף הוא ענין המוכרח. וזהו הרמז במה דאמרו רבותינו ז"ל שלכאורה התורה לא היתה צריכה לכתוב סנפיר, כי כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, אלא "אמר קרא משום יגדיל תורה ויאדיר", שהסנפיר ענינו יגדיל תורה - פח החידוש בתורה.

והנה על-זה אמרו במסכת נדה, דג שיש לו קשקשת - תלמיד-חכם שהוא ירא-שמים - יש לו סנפיר, הוא בודאי יחדש בתורה והוא דג טהור - כף צריך לנהוג. אבל יש לו סנפיר ואין לו קשקשת - מי שמחדש בתורה בלא יראת-שמים הוא דג טמא, כמאמר רבותינו ז"ל "לא זכה נעשית לו סם המות".

את-זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר-לו סנפיר וקשקשת במים. כל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם: (יא, ט"ב)

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת (נדה נא, ב).

יש לבאר זאת בעבודת האדם לקונו:

דגים הנמצאים תמיד במקום חיותם - מים, רומזים ליושבי אהל שעוסקים בתורה שנמשלה למים, והיא מקום חיותם של בני ישראל. וצריך להיות בהם קשקשים וסנפירים, ששניהם אינם מעקר הדג, ואינם אלא טפלים ומשפשים את הגוף: קשקשים שהוא לבוש המגן על הדג, וסנפירים שבהם הדג שט ממקום למקום.

וזה מורה, על ענינים בלימוד התורה שאינם מגוף הלימוד, אבל נצרכים הם להלימוד: קשקשת - יראת שמים

(יא) וְשָׁקֵץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ:

יא וְשָׁקֵץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ:

כ"י • וְשָׁקֵץ יִהְיוּ • לְאָסֵר אֶת עֲרוֹבֵי הָעֵץ, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתָן טֶעַם (חולין צט) • מִבְּשָׂרָם • אֵינּוּ מְזַהֵר עַל הַסְּנִפִּירִים וְעַל הָעֲצָמוֹת. וְאֶת נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ • (שם)

סו) לְרִבּוֹת יִבְחוּשִׁין שְׁסָנָנָן. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנָא בְּלַע"ז.

(יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנִפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים שָׁקֵץ הוּא לָכֶם:

יב כָּל דִּי לֵית לֵה צִיִּצִין וְקִלְפִין בְּמִיָּא שָׁקֵץ הוּא לָכוֹן:

כ"י • כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגו' • (ת"כ) מַה תִּלְמוּד לומר? שִׁיכּוּל, אֵין לִי שִׁיָּהּ מִתֵּר אֱלָא הַמַּעֲלָה סִמְנִין שְׁלוֹ לִבְשָׁה; הַשִּׁירִין בְּמִים מִנִּין? תִּלְמוּד לומר "כָּל אֲשֶׁר

אֵין־לוֹ סְנִפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים", הָא אִם הָיוּ לוֹ בְּמִים, אָף־עַל־פִּי שֶׁהַשִּׁירִין בַּעֲלִיתוֹ, מִתֵּר.

(יג) וְאֶת־אֵלֶּה תִּשְׂקְצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שָׁקֵץ הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּהָם וְאֶת־הָעוֹנִיָּה:

יג וְנִת אֵלֶּין תִּשְׂקְצוּן מִן עוֹפָא לֹא יִתְאֲכְלוּ שָׁקֵץ אֲנֹן נִשְׂרָא וְעַר וְעוֹנִיָּא:

כ"י • לֹא יֹאכְלוּ • (שבת קיד) לְחַיֵּב אֶת הַמַּאֲכִילֵן לְקַטְנִים, שָׁפָךְ מִשְׁמַעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֹאֲכָלִים עַל־יָדָךְ. אוֹ אֵינּוּ אֱלָא לְאָסֵרן בַּהֲנָאָה? תִּלְמוּד לומר: (דברים יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בַּאֲכִילָה אֲסוּרִין - בַּהֲנָאָה מִתְּרִין. כָּל עוֹף

שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "לְמִינָהּ", "לְמִינּוּ", "לְמִינֵהוּ", יֵשׁ בָּאוֹתוֹ הַמִּין שָׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, לֹא בְּמִרְאֵיהֶם וְלֹא בְּשִׁמוֹתָם, וְכֵלֶן מִין אֶחָד.

(יד) וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאִיָּה לְמִינָהּ:

יד וְנִדִּיתָא וְטִרְפִּיתָא לְזִנְה:

(טו) אֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינוֹ:

טו יֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְה:

(טז) וְאֵת בֵּת הַיְעֹנָה וְאֶת־הַתַּחֲמֵם וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵהוּ:

טז וְנִת בֵּת הַיְעֹנָה וְנִצִּיתָא וְצִפִּירָא וְשֹׁחַף וְנִצָּא לְזִנְהֵי:

כ"י • הַנֶּץ • אישפרו"ר.

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשֵּׁלֶף וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף:

יז וְנִקְרִיא וְשִׁלִּי נִנְאָ וְקִפּוּפָא:

כ"י • הַשֵּׁלֶף • פֶּרֶשׁוֹ רִבּוּיָּנוּ: (חולין סה) זֶה הַשּׁוֹלָה (פ') מִגְּבִיָּה דְּגִיִּים מִן הַיָּם. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס: וְשִׁלִּינִנְאָ. כּוֹס וְיִנְשׁוּף • הֵם צוּאִיטִ"ש הַצּוֹעֲקִים בַּלִּילָה וְיֵשׁ

לָהֶם לְסֻטּוֹת כְּאָדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמָה לוֹ שְׁקוֹרִין יִיב"ו.

(יח) וְאֶת־הַתְּנִשְׁמֶת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֵם:

יח וְכִבְתָּא וְקָאָתָא וְיִרְקָקָא:

כ"י • תְּנִשְׁמֶת • הִיא קִלְב"א שׁוּרִי"ץ וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפְזוּרְחַת בַּלִּילָה; וְתְנִשְׁמֶת הָאֲמוּרָה בְּשִׁרְצִים הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינִים וְקוֹרִין לָהּ טִלְפָּא.

(יט) וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנֶפֶה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפָּת וְאֶת־הָעֶטְלָף:

יט וְחִסְרִיתָא וְאֲבוֹ לְזִנְה וְנִגְרָ טוֹרָא וְעֶטְלָפָא:

וְכַבְּלָתוֹ כַּפּוּלָה, וְכָלֶעֶז הַרֹפֶא. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ
דְּיוֹכִיפַת? שֶׁהוּדוֹ כָּפוּת, וְזוֹ הִיא כְּרָבְלָתוֹ. "וְנָגַר
טוֹרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשִׂיו, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ
בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק "מִי שֶׁאֲחֻזּוֹ" (דף ס"א).

כִּי"י" הַחֲסִידָה • זוֹ הִיא לְבָנָה צִיגוֹנִי"א. וְלָמָּה נִקְרָא
שְׁמָהּ חֲסִידָה? שֶׁעוֹשֶׂה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ
בְּמִזְוִנוֹת. הָאֲנָפָה • הִיא דִּיהַ רְגִזְנִית. וְנִרְאָה לִי שֶׁהִיא
שְׁקוּרִין לָהּ הִיירוֹ"ן. הַדְּיוֹכִיפַת • תְּרַנְגוֹל הַכּוֹר

כָּל רַחֲשָׂא דְעוֹפָא דְמַהֲלָךְ עַל אַרְבַּע
שְׁקָצָא הוּא לְכוּן:

(כ) כָּל שְׂרִץ הָעוֹף הַהֲלֹךְ עַל-אַרְבַּע שְׁקָץ הוּא
לָכֶם:

כִּי"י" שְׂרִץ הָעוֹף • הֵם הַדָּקִים הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וְצִרְעִין וְיִתוּשִׁים וְחִגְבִּים.

כָּא בָרַם יֵת דִּין תִּיכְלוֹן מִכָּל רַחֲשָׂא דְעוֹפָא
דְּמַהֲלָךְ עַל אַרְבַּע דִּי לָהּ קַרְצוּלִין מַעֲלִי
רְגִלֹּהִי לְקַפָּצָא בְּהוֹן עַל אַרְעָא:

(כא) אֵךְ אֶת-זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שְׂרִץ הָעוֹף הַהֲלֹךְ
עַל-אַרְבַּע אֲשֶׁר-לוֹ כַרְעִים מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתֵר
בְּהוֹן עַל-הָאָרֶץ:

וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקַרְסְלִין, אֵלּוּ כַרְעִים הַכְּתוּבִים כָּאן,
וְכִנְפֵי חוֹפִין אֶת רַבּוֹ. וְכָל סִמְנִים הֵלְלוּ מִצּוּרֵין
בְּאוֹתָן שְׂבִינּוּתֵינוּ, אֲבָל יֵשׁ שְׂרָאשֵׁן אֲרֹךְ, וְיֵשׁ שְׂאִין
לָהֶם זָנָב, וְצִרִיף שִׁיחָא שְׁמוֹ 'חֲגָב'; וּבְזֶה אֵין אִנּוּ
יודָעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם.

כִּי"י" עַל אַרְבַּע • עַל אַרְבַּע רַגְלִים. מִמַּעַל לְרַגְלָיו •
סְמוּךְ לְצוּאָרוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמִין שְׁתֵּי רַגְלִים לְכַד אַרְבַּע
רַגְלָיו, וְכִשְׂרוּצָה לְעוֹף וְלַקְפִּץ מִן הָאָרֶץ, מִתְחַזֵּק
בְּאוֹתָן שְׁתֵּי כַרְעִים וּפּוֹרֵת. וְיֵשׁ מִקֵּן הַרְבֵּה, בְּאוֹתָן
שְׁקוּרִין לְנִגּוּשׁ"א, אֲבָל אֵין אִנּוּ בְּקִיאִין בְּהוֹן,
שֶׁאַרְבַּעָה סִמְנֵי טְהִירָה נֶאֱמָרוּ בָּהֶם: אַרְבַּע רַגְלִים

כָּב יֵת אֵלִין מִנְהוֹן תִּיכְלוֹן יֵת גּוֹבָא לְזִנְה וְיֵת
רְשׁוּנָא לְזִנְהֵי וְיֵת חֲרָגוּלָא לְזִנְהֵי וְיֵת
חֲגָבָא לְזִנְהֵי:

(כב) אֶת-אַלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת-הָאֲרָבָה לְמִינּוֹ
וְאֶת-הַפְּלָעִים לְמִינֵהוּ וְאֶת-הַחֲרָגָל לְמִינֵהוּ וְאֶת-
הַחֲגָב לְמִינֵהוּ:

כָּג וְכָל רַחֲשָׂא דְעוֹפָא דִּי לָהּ אַרְבַּע רַגְלִין
שְׁקָצָא הוּא לְכוּן:

(כג) וְכָל שְׂרִץ הָעוֹף אֲשֶׁר-לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שְׁקָץ
הוּא לָכֶם:

כִּי"י" וְכָל שְׂרִץ הָעוֹף וְגו' • בָּא לְלַמֵּד שָׂאֵם יֵשׁ לוֹ חֲמֵשׁ - טְהוֹר.

כָּד וְלֹאֲלִין תִּסְתַּאבּוּן כָּל דִּיקְרָב בְּנִבְלָתֵהוֹן
יְהִי מִסָּאָב עַד רִמְשָׂא:

(כד) וְלֹאֲלֶה תִּסְתַּאבּוּן כָּל-הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם וְטִמָּא עַד-
הָעֶרֶב:

כִּי"י" וְלֹאֲלֶה • הָעֵתִידִין לְהִתְאֵמֵר לְמִטָּה בְּעֶנְיָן. תִּסְתַּאבּוּ • כְּלוּמָר, בְּנִגְיַעְתֶּם יֵשׁ טִמָּאָה.

כָּה וְכָל דִּיטוֹל מִנְבְּלָתֵהוֹן יִצָּפֶע לְבוֹשׁוּהִי
יְהִי מִסָּאָב עַד רִמְשָׂא:

(כה) וְכָל-הַנֶּשֶׂא מִנְבְּלָתָם יִכָּבֵם בְּגִדָיו וְטִמָּא עַד-
הָעֶרֶב:

כִּי"י" וְכָל-הַנֶּשֶׂא מִנְבְּלָתָם • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָרָה טִמָּאת מִשָּׂא, חֲמוּרָה מִטִּמָּאת מַגֵּעַ, שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס
בְּגָדִים.

(כו) לְכַל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי
 אֵינְנָה שֹׁסְעַת וְגֵרָה אֵינְנָה מַעֲלָה טִמְאִים הֵם לָכֶם
 כָּל־הַנִּגְעַ בָּהֶם יִטְמָא:
 כו לְכָל בְּעִירָא דִּי הִיא סְדִיקָא פִּרְסָתָא
 וְטִלְפִין לִיתְהָא מִטְּלָפָא וּפְשָׁרָא לִיתְהָא
 מִסְקָא מִסְאָבִין אֲנֹן לָכֹן כָּל דִּיקָרְבַּ בְּהוֹן
 יְהִי מִסְאָב:

מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן | מִחֲבֵרַת. כָּאן לְמִדָּה, שְׂנֹבֶלֶת בְּהֵמָה טִמְאָה מִטְמָאָה,
 גָּמַל שִׁפְרָסְתּוֹ סְדִיקָה לְמַעֲלָה, אָבֵל לְמִטָּה הִיא | וּבְעִנְיָן שִׁבְסוּף הַפְּרָשָׁה פִּרְשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

(כו) וְכָל הַחֵלֶךְ עַל־כַּפְּיוֹ בְּכָל־הַחֵיָה הַהֹלֶכֶת עַל־
 אַרְבַּע טִמְאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנִּגְעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
 עַד־הָעֶרֶב:
 כו וְכָל דְּמַהֲלָךְ עַל יְדוּהִי בְּכָל חֵיָתָא
 דְּמַהֲלָכָא עַל אַרְבַּע מִסְאָבִין אֲנֹן לָכֹן כָּל
 דִּיקָרְבַּ בְּנִבְלָתָהוֹן יְהִי מִסְאָב עַד רִמְשָׁא:

מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל. טִמְאִים הֵם לָכֶם • לְמַנְעַ.

(כז) וְהַנֶּשֶׂא אֶת־נִבְלָתָם יִכַּסּ בְּגָדָיו וְטִמָּא עַד־
 הָעֶרֶב טִמְאִים הֵמָּה לָכֶם: ׀
 כז וְהַנֶּשֶׂא אֶת־נִבְלָתָהוֹן יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִהְיֶה
 מִסְאָב עַד רִמְשָׁא מִסְאָבִין אֲנֹן לָכֹן:

(כח) וְזֶה לָכֶם הַטִּמָּא בִּשְׂרָץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֵד
 וְהַעֲכָפָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ:
 כח כַּס וְדִין לָכֹן מִסְאָבָא בְּרִחְשָׁא דְּרִחֻשׁ עַל
 אֶרֶצָא חֹלְדָא וְעַכְפָּרָא וְצֵבָא לְזִנְיָה:

מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל. טִמְאִים הֵם לָכֶם • לְמַנְעַ. | מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל. טִמְאִים הֵם לָכֶם • לְמַנְעַ.
 אֲכִילָה, אֵלֶּא לְטִמְאָה מִמֶּשֶׁ; לְהִיּוֹת טִמָּא בְּמַנְעֵן
 וְנִאָסֵר לְאָכֵל תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים וְלִפְנֵס לְמַקְדָּשׁ.

(ל) וְהַנֶּשֶׂא וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָטָה וְהַתְנַשְּׁמָה:
 ל וְזֶלָא וְכַחַא וְחִלְטִיתָא וְחִמְטָא וְאַשׁוּתָא:

מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל. טִמְאִים הֵם לָכֶם • לְמַנְעַ. | מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל. טִמְאִים הֵם לָכֶם • לְמַנְעַ.
 וְהַלְטָאָה • הַרִיצוּן. וְהַחֲמָטָה • לִישְׁרָדָה. וְהַחֲמָטָה • לִימְצָא. וְהַתְנַשְּׁמָה • טִלְפָּא.

(לא) אֵלֶּה הַטִּמְאִים לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרִץ כָּל־הַנִּגְעַ בָּהֶם
 בְּמָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
 לא אֵלֶּיִן דְּמִסְאָבִין לָכֹן בְּכָל רִחְשָׁא כָּל
 דִּיקָרְבַּ בְּהוֹן בְּמוֹתָהוֹן יְהִי מִסְאָב עַד
 רִמְשָׁא:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְלֵעֲלֹי מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל־
 כְּלִי־עֵץ אוֹ בִגְד אוֹ־עוֹר אוֹ שֶׁק כְּלִי־אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
 מִלֶּאכָה בָּהֶם בְּמִים יוֹבָא וְטִמָּא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר:
 לב וְכָל דִּי יִפְלַ עֲלוּהִי מִנְהוֹן בְּמוֹתָהוֹן יְהִי
 מִסְאָב מִכָּל מָאן דָּאָע אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מִשְׁף אוֹ
 שֶׁק כָּל מָאן דִּי תַתְעַבֵּד עֲבִידָא בְּהוֹן בְּמִיָּא
 יַתְעַל וְיִהִי מִסְאָב עַד רִמְשָׁא וְיִדְכִּי:

מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל. טִמְאִים הֵם לָכֶם • לְמַנְעַ. | מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַי אֵינְנָה שֹׁסְעַת • כְּגֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל. טִמְאִים הֵם לָכֶם • לְמַנְעַ.
 בְּמִים יוֹבָא • (יְבִמּוֹת עַה) וְאֶף לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טִמָּא הוּא לְתְרוּמָה. עַד הָעֶרֶב • וְאַחֲרֵי־כֵן — וְטָהַר • בְּהָעֶרֶב
 הַשֶּׁמֶשׁ.

♦ שבת קודש ט"ו ניסן ♦

(לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל
 אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ:
 לג וְכָל מָאן דְּחֶסֶף דִּי יִפֹּל מִנְהוֹן לְגִוּוֹה כָּל
 דִּי בְּגִוּוֹה יִסְתָּאב וְיִתָּה תַתְכְּרוּן:

מה שפאָוירן (ספרים אחרים: צריך לומר: 'בתוכו'). וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ • (ת"כ) לְמַד שָׁאִין לוֹ טְהָרָה בְּמִקְוָה.

לֹד מִפֶּלֶא מִיכְלָא דְמִתְאַבֵּל דִּי יַעֲלוֹן עֲלוּהִי מִיָּא יְהִי מִסָּאב וְכָל מִשְׁקָה דִּי יִשְׁתִּי בְּכָל מָאָן יְהִי מִסָּאב:

מִטְמֵאִין מְאֹויר כְּלִי חֶרֶס, לְפִי שֶׁהִשְׁרַץ אָבִי הַטְמָאָה וְהַכְּלִי שֶׁנִּטְמָא מִמֶּנּוּ וְלֹד הַטְמָאָה, לְפִיכָף אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִטְמָא בָּלִים שְׁבִתוֹכוֹ. וְלִמְדֵנוּ עוֹד שֶׁהִשְׁרַץ שֶׁנִּפְל לְאֹויר תִּנּוּר וְהַפֶּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נִגַע הִשְׁרַץ בַּפֶּת: הַתִּנּוּר - רֵאשׁוֹן, וְהַפֶּת - שְׁנִיָּה; וְלֹא נֹאמַר רוֹאִין אֶת הַתִּנּוּר כְּאֵלּוֹ מְלֵא טְמָאָה וְהִיא הַפֶּת תַּחֲלָה, שְׁאֵם אֶתָּה אוֹמֵר בֶּן, לֹא נִתְמַעֵטוּ כָּל הַכְּלִים מִלְטְמָא מְאֹויר כְּלִי חֶרֶס, שֶׁהִרִי טְמָאָה עֲצֻמָּה נִגְעָה בָּהֶן מִגֶּבֶן; וְלִמְדֵנוּ עוֹד עַל בֵּיאַת מִים שְׁאֵינָה מְכַשֶּׁרֶת זָרַעִים, אֲלֵא-אִם-בֶּן נִפְלָו עֲלֵיהֶן מִשְׁנַתְּלָשׁוּ; שְׁאֵם אֶתָּה אוֹמֵר מְקַבְּלִין הַכֶּשֶׁר בְּמִחְבֵּר, אִין לָךְ שְׁלֹא בָּאוּ עֲלֵיו מִים. וּמֵהוּ אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יָבוֹא עֲלֵיו מִים"? וְלִמְדֵנוּ עוֹד, שְׁאִין אֶכֶל מִטְמָא אַחֲרִים, אֲלֵא-אִם-בֶּן יֵשׁ בּוֹ כְּבִיצָה (ת"כ). יוֹסֵף א' (ד), שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר יֵאָכֵל", אֶכֶל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אַחַת, וְשִׁעְרוֹ חֲכָמִים: 'אִין בֵּית הַכְּלִיעָה מִחֲזִיק יוֹתֵר מִבִּיצָתָהּ. תַּרְנֻגְלָתָהּ.

לֹה וְכָל דִּי יִפֹּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עֲלוּהִי יְהִי מִסָּאב תִּנּוּר וְכִירִים יִתְרַעוּן מִסָּאבִין אֲנִין וּמִסָּאבִין יִהְיוּ לְכוֹן:

שְׁלֹא תֹאמַר: 'מִצְוָה אֲנִי לְנִתְצָם', תִּלְמוּד לומר: "וּטְמָאִים יִהְיוּ לָכֶם"; אִם רָצָה לְקַיֵּן בְּטְמָאָתָהּ - רִשְׁאִי.

לֹו בְּרַם מַעֲזֵן וְגוֹב בֵּית כְּנִישׁוֹת מִיָּא יְהִי דְכִי וְיִקְרַב בְּנִבְלְתָהוֹן יְהִי מִסָּאב:

יְטָמָא. שְׁלֹא תֹאמַר קַל-וְחֹמֶר: אִם מִטְהַר אֶת הַטְמָאִים מִטְמָאָתָם, קַל-וְחֹמֶר שִׁיִּצִּיל אֶת הַטְהוֹר מִלְטְמָא, לְכָף נֹאמַר: "וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם יְטָמָא".

לֹו יִזְרִי יִפֹּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל כָּל פֶּר זָרַע זָרִיעַ דִּי יִזְרָע דְכִי הוּא:

טְהוֹר הוּא • לְפִדָּךְ הַכְּתוּב, שְׁלֹא הַכֶּשֶׁר וְנִתְקַן לְקִרְוֹת אֶכֶל לְקַבֵּל טְמָאָה עַד שִׁיבֹאוּ עֲלֵיו מִים.

כִּי-אֶל-תּוֹכוֹ • אִין כְּלִי חֶרֶס מִטְמָא אֲלֵא מְאֹוירוֹ כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יְטָמָא • הַכְּלִי חוֹזֵר וּמִטְמָא (תולין כד).

(לד) מִפֶּלֶא-הָאֶכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עֲלֵיו מִים יְטָמָא וְכָל-מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל-כְּלִי יְטָמָא:

כִּי-אֶל-הָאֶכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל • מוֹסֵב עַל מְקָרָא הַעֲלִיּוֹן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יְטָמָא.. מִפֶּלֶא הָאֶכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, אֲשֶׁר יָבוֹא עֲלֵיו מִים וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטְמָא - יְטָמָא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטְמָא - יְטָמָא. לְמַדְנֵנוּ מִכָּאן דְּבָרִים הִרְבֵּה: לְמַדְנֵנוּ שְׁאִין אֶכֶל מְכַשֶּׁר וּמִתְקֵן לְקַבֵּל טְמָאָה עַד שִׁיבֹאוּ עֲלֵיו מִים פַּעַם אַחַת, וּמִשְׁבָּאוּ עֲלֵיו מִים פַּעַם אַחַת, מְקַבֵּל טְמָאָה לְעוֹלָם וְאִפְלוּ נִגּוֹב; וְהִינֵן וְהִשְׁמַן וְכָל הַנִּקְרָא מִשְׁקָה, מְכַשֶּׁר זָרַעִים לְטְמָאָה כְּפִים, שְׂכָף יֵשׁ לְדַרְשׁ הַמְקָרָא: 'אֲשֶׁר יָבוֹא עֲלֵיו מִים, אוֹ כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל-כְּלִי - יְטָמָא הָאֶכֶל'. וְעוֹד לְמַדּוּ רַבּוֹתֵינוּ (פסחים כ) מִכָּאן: שְׁאִין וְלֹד הַטְמָאָה מִטְמָא בָּלִים, שְׂכָף שְׁנִינֵנוּ: יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַכְּלִים מִטְמֵאִין מְאֹויר כְּלִי חֶרֶס? תִּלְמוּד לומר: "כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יְטָמָא... מִפֶּלֶא-הָאֶכֶל", אֶכֶל וּמִשְׁקָה מִטְמָא מְאֹויר כְּלִי חֶרֶס, וְאִין כָּל הַכְּלִים

(לה) וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנְּבִלְתָּם עֲלֵיו יְטָמָא תִּנּוּר וְכִירִים יִתֵּן טְמָאִים הֵם וּטְמָאִים יִהְיוּ לָכֶם:

כִּי-תִנּוּר וְכִירִים • (כלים יא) בָּלִים הַמְטַלְטְלִים הֵם, וְהֵם שֶׁל חֶרֶס יֵשׁ לָהֶן תּוֹךְ, וְשׁוֹפֵת אֶת הַקְּדוּרָה עַל נֶקֶב הַחֲלָל, וְשִׁנְיָתָם פִּיהֶם לְמַעֲלָה. יִתֵּן • שְׁאִין לְכָל חֶרֶס טְהָרָה בְּטְבִילָה. וּטְמָאִים יִהְיוּ לָכֶם.

(לו) אֵךְ מַעֲזֵן וְכוּר מְקוּה-מִים יִהְיֶה טְהוֹר וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם יְטָמָא:

כִּי-אֵךְ מַעֲזֵן וְכוּר מְקוּה-מִים • הַמְחַבְּרִים לְקִרְקַע, אִין מְקַבְּלִין טְמָאָה; וְעוֹד יֵשׁ לָךְ לְלַמֵּד. יִהְיֶה טְהוֹר • הַטּוֹבֵל בָּהֶם - מִטְמָאָתוֹ. וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם יְטָמָא • (ת"כ) אִפְלוּ הוּא בְּתוֹךְ מַעֲזֵן וְכוּר וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם,

(לז) וְכִי יִפֹּל מִנְּבִלְתָּם עַל-כָּל-זָרַע זָרִיעַ אֲשֶׁר יִזְרָע טְהוֹר הוּא:

כִּי-זָרַע זָרִיעַ • זָרִיעָה שֶׁל מִינֵי זָרַעֲנִין. "זָרִיעַ" שֵׁם דְּבַר הוּא, כְּמוֹ: (דניאל א) "וַיִּתְּנוּ-לָנוּ מִן-הַזָּרַעֲנִים".

(לח) וְכִי יִתְּנֵם מִיָּדְךָ וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא
הוא לָכֶם: ׀

ב'תורת כהנים'. וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו • אף מִשְׁנֵגֶב
מִן הַמִּים, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תוֹרָה אֲלֵא לְהִיּוֹת עָלָיו שֵׁם
אֶכָּל, וּמִשְׁיָרָד עָלָיו הִכָּשֵׁר קִבְּלַת טָמְאָה פֶּעַם אַחַת,
שׁוֹב אֵינוֹ נֶעְקָר הֵימָנוּ.

כִּי יִתְּנֵם מִיָּדְךָ • לְאַחֵר שְׁנִתְּלֵשׁ. שָׂאֵם
תֹּאמַר: "יֵשׁ הִכָּשֵׁר בְּמַחְבֵּר", אֵין לָךְ זֶרַע שֶׁלֹּא
הִכָּשֵׁר! • מִיָּם עַל זֶרַע • בֵּין מִים בֵּין שָׂאֵר מִשְׁקִין,
בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע בֵּין הַזֶּרַע נָפַל לְתוֹכָן; הַכֹּל נִדְרָשׁ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 74)

שֵׁשׁ בּוֹ קִדְשָׁה יִתְּרָה, כְּדִי לִקְבֹּל מִשָּׁם תּוֹסֶפֶת חַיּוּת. וְכִפִּי
שְׁמִצִּינוּ לְגַבִּי נְגִיעָה בְּמֵאֵקֶל לִפְנֵי נְטִילַת יָדַי: "לְנִגְיַעַת
הַנִּזְכָּרִים אֵין לְחוּשׁ, כִּי רוּחַ טָמְאָה זֶה אֵינָה מִתְּאֵנָה לְשִׁרּוֹת
אֲלֵא • • בְּמִקּוֹם קִדְשָׁה שְׁנִסְתַּלַּק".

וְכִי יִתְּנֵם מִיָּדְךָ • • טָמֵא הוּא לָכֶם (יא, לח) מֵאֵקֶל
יָבֵשׁ - רוּמֹז לְעִבּוּדַת ה' 'יָבֵשׁה'. מֵאֵקֶל רָטֵב - רוּמֹז
לְעִבּוּדָה מִתּוֹךְ חַיּוּת 'לְחִלּוּחִית'. וּמֵאֵקֶל אֵינוֹ מִקְבֵּל טָמְאָה
עַד שֶׁיִּבְאוּ עָלָיו מִיָּם, שֶׁכֵּן הִטְמְאָה נִמְשַׁכֶּת דְּוָקָא לְמִקּוֹם

לְטוֹאֲרֵי יָמוֹת מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לְכוּן
לְמִיכָל דִּיקְרַב בְּנִבְלָתָהּ יִהְיֶה מִסָּאָב עַד
רְמָשָׁא:

(לט) וְכִי יָמוֹת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאֹכְלָהּ
הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כִּי • בְּנִבְלָתָהּ • (חולין קיח, ת"כ) וְלֹא בַּעֲצָמוֹת וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנִים וְטַלְפִּים, וְלֹא בַּעֲוֹר.

מִדִּנְכוּל מִנִּבְלָתָהּ יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִהְיֶה
מִסָּאָב עַד רְמָשָׁא וְדִישׁוּל יֵת נִבְלָתָהּ יִצְבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִהְיֶה מִסָּאָב עַד רְמָשָׁא:

(מ) וְהֵאֱכַל מִנִּבְלָתָהּ יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב
וְהִנֵּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

נִבְלַת בְּהֵמָה מִטְמָאָה בְּגָדִים בְּאֲכִילָתָהּ בְּלֹא מִשָּׂא,
כְּגֹזֶן: אִם תִּחְבֶּה לּוֹ חִבְרוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן
מִה תִּלְמוּד לִזְמַר "הֵאֱכַל"? לְתַן שְׁעוֹר לְנוֹשֵׂא לְנוֹגַע
כְּדִי אֲכִילָה, וְהוּא כְּזִית (נדה מב). וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב •
אַף־עַל־פִּי שְׁטֵבֶל, צָרִיף הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ.

כִּי • וְהִנֵּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ • חֲמוּרָה טָמְאָה מִשָּׂא
מִטְמָאָה מְגַע, שֶׁהִנֵּשָׂא מִטְמָא בְּגָדִים, וְהִנֵּגַע אֵין
בְּגִדָיו טָמֵאִין, שֶׁלֹּא נֹאמַר בּוֹ: "יִכְבֶּם בְּגִדָיו". וְהֵאֱכַל
מִנִּבְלָתָהּ • יָכוֹל תִּטְמָאֵנוּ אֲכִילָתוֹ? כִּשְׁהוּא אוֹמַר
בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר: (לקמן כב) "נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֵאֱכַל
לְטָמְאָה־בָּהּ", אוֹתָהּ מִטְמָאָה בְּגָדִים בְּאֲכִילָתָהּ וְאֵין

מֵא וְכָל רְחִשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אֲרַעָא שְׁקִצָּא הוּא
לֹא יִתְאַבֵּל:

(מא) וְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵּץ הוּא לָא
יֵאֱכַל:

לְאוּרִי וְשָׂרָצוֹ, הָרִי נֶאֱסָרוֹ. לֹא יֵאֱכַל • לְחַיִּב עַל
הַמֵּאֲכִיל כְּאוֹכֵל. וְאֵין קְרוִי "שָׂרֵץ" אֲלֵא דְבָר נִמּוּךְ
קָצֵר רַגְלִים שְׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֲלֵא כְּרוּחַשׁ וְנָד.

כִּי • הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ • (חולין סז) לְהוֹצִיא אֶת הַתּוֹשִׁין
שֶׁבְּפִלִּיסִין וְשֶׁבְּפּוֹלִין וְאֶת הַזִּיזִים שֶׁבַּעֲדָשִׁים, שֶׁהָרִי
לֹא שָׂרָצוֹ עַל הָאָרֶץ אֲלֵא בְּתוֹךְ הָאֶקֶל, אֲבָל מִשְׁיָצָאוֹ

מִכָּל דְּמַחְלָף עַל מַעוּהִי וְכָל דְּמַחְלָף עַל
אֲרַבַּע עַד כָּל סְגִיאוֹת רַגְלָאִין לְכָל רְחִשָׁא
דְּרַחֲשׁ עַל אֲרַעָא לֹא תִיכְלֹנוּ אֲרִי שְׁקִצָּא
אֲנוּן:

(מב) כָּל הַחֵלֶף עַל־גִּחוֹן וְכָל הַחֵלֶף עַל־אֲרַבַּע עַד
כָּל־מְרִבָּה רַגְלִים לְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא
תֵאֱכֹלוּם כִּי־שֶׁקֵץ הֵם:

אִשְׁקִרְבוּ טָ בְּלַעַז וְאֶת הַדּוֹמָה לְדוֹמָה. מְרִבָּה
רַגְלִים • זֶה נָדֵל, שָׂרֵץ שֵׁשׁ לוֹ רַגְלִים מִרְאֵשׁוֹ וְעַד
זָנְבוֹ לְכָאן וְלְכָאן וְקוֹרִין צִינְטִפִיד"ש.

כִּי • הַחֵלֶף עַל־גִּחוֹן • זֶה נִחַשׁ. וְלִשׁוֹן "גִּחוֹן",
שִׁחְיָה, שֶׁהוּלָף שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעֲיוֹ. כָּל הַחֵלֶף •
לְהִבִּיא הַשְּׁלִשׁוּלִין וְאֶת הַדּוֹמָה לְדוֹמָה. הַחֵלֶף עַל
אֲרַבַּע • זֶה עֶקְרָב. כָּל לְהִבִּיא אֶת הַחֲפוּשִׁית

העצה שלא להיות "נופל על מעיו"

ראשו ולהיות "הולך שח". ועל-ידי-זה יכול היצירה להוריד את האדם, רחמנא-ליצלן, עד שלא זו בלבד שיהיה "הולך" על מעיו, אלא שיהיה "נופל על מעיו", דהינו שיהיה שקוע לגמרי בתאוות רחמנא-ליצלן. וכמאמר חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) "כף אומנותו של יצירה-הרע, היום אומר לו עשה כף וכו' עד שאומר לו עבוד עבודה-זרה".

והעצה להנצל מזה היא להיות שקוע בעניני "מרום" ו"שמים" שהוא העסק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפפרט (ראה 'תורה אור' לבעל התניא בתחילתו. לקוטי שיחות חלק ד' עמוד 1038-9), דכש"מרים" ראשו ועוסק בתורה, הרי הוא נצול מ"הנחש דא יצירה-הרע".

מג לא תשקצו את נפשתיכם בכל רחשא דרחש ולא תסתאבון בהון ותסתאבון פון בהון:

בארץ, אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה.

מד ארי אנא יי אלהכון ותתקדשון ותהון קדישין ארי קדיש אנא ולא תסתאבון את נפשתיכון בכל רחשא דרחש על ארעא:

עליהם בלאוין הרבה; וכל לאו – מלקות. וזהו שאמרו בגמרא: אכל פוטיטא – לוקה ארבע, נמלה – לוקה חמש, צרעה – לוקה שש.

הזהירות בבל תשקצו לטהרת הנפש

קדושה וטהרה יתרה לנפשו, וממורק נפשו לשם הקב"ה, שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני". ויש לעין מדוע כתב הרמב"ם ש"הנזהר בדברים אלו" דוקא שהם הדברים שאסרו חכמים מפני "בל תשקצו", מביא קדושה וטהרה יתרה לנפשו, ולא כתב כן לגבי דברים

כל הולך על-גחון
זה נחש. ולשון גחון שחיה, שהולך שח, ונופל על מעיו (יא. מב. ובפירוש רש"י)

יש לפרש הטעם שנקט הפתוב מכל תכונות הנחש דוקא "לשון גחון שחיה, שהולך שח" – בדרך הדרוש: אמרו חכמינו ז"ל (זהר חלק א לה, ב) "נחש דא יצירה-הרע". ומשמיענו הפתוב, שאין היצירה-הרע בא לאדם לפתותו שיהיה "הולך על מעיו", שיהיה שקוע בתאוות האכילה ובענינים ארציים, אלא בראשונה אומר היצירה-הרע לאדם שיהיה "הולך שח".

כלומר: בנגוד להוראת התורה "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), שהאדם צריך להעלות ראשו, ולהתבונן בגדלות האל, אומר היצירה-הרע לאדם להוריד

(מג) אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם:

כ"י ~ אל-תשקצו • באכילתן, שהרי כתיב: "נפשתיכם". ואין שקרץ נפש במגע. וכן ולא תטמאו, באכילתם. ונטמתם בהם • אם אתם מטמאין בהם

(מד) כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ:

כ"י ~ כי אני ה' אלהיכם • כשם שאני קדוש, שאני ה' אלהיכם, כך: "והתקדשתם", קדשו את עצמכם למטה. והייתם קדשים • לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא. ולא תטמאו וגו' • לעבר

הזהירות בבל תשקצו לטהרת הנפש

אל-תשקצו את-נפשתיכם גו' והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני (יא. מג-מד)

כתב הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות, לאחר שמונה את הדברים שאסרו חכמים מפני שהם "בכלל אל תשקצו את נפשתיכם", "כל הנזהר בדברים אלו מביא

חפצתי כדי שתתקדשו ותכינו עצמכם אל הקדשה. תורה מד (מד) והייתם קדשים, כי קדוש אני. כדי שתהיו קדושים ונצחיים בהפירכם את בוראכם והלכתם בדרךיו, וזה

(מג) ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם כי אני ה' אלהיכם.. והתקדשתם. אל תטמאו בהם באופן שתהיו טמאים ומטמטמים בהם, וזה יקרה באכילתם. כי אמנם בהיותי

חפצתי כדי שתתקדמו אלי "כי קדוש אני". וכל זה תשיגו כשתתקדשו ותשקצו מאסורי מאכלות, באמרום ו"ל: אדם מקדש עצמו מעט, מקדשים אותו הרבה וכו' (יזמא לט, א). תורה מה

המפוזשים בקרא שהם ב"בל תשקצו"?

ויש לומר, דבזה השמיענו גדר הזהירות מהדברים שהם ב"בל תשקצו" מדבריהם.

דהנה הדברים שאסרו חכמים משום "בל תשקצו", הם דברים "שנפס רוב בני אדם קהה מהן כו' מתאוננת מהם" (לשון הרמב"ם כאן הלכה כט), ואם כן יש מקום לתמוה, מה ראוי חכמים להזהיר שצריך להמנע מדברים אלו, כפאשר

בלאזהכי טבע רוב בני אדם להתרחק מהם?

וזה משמיענו הרמב"ם, שפונת האדם בהירותו בדברים אלו צריכה להיות לא רק מצד טבע גופו, אלא מפני ש"הנזהר מדברים אלו מביא קדושה וטהרה יתרה לנפשו ומקורק נפשו לשם הקב"ה" היינו שזה נוגע לקדושת וטהרת הנפש.

(מה) **כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיִית לָכֶם לֵאלֹהִים וְהֵייתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי:**

מה ארי אָנָּה יי דאָס יתכן מארעא דמצרים למחוי לכוֹן לאֵלֶּה וְהֵיוֹן קדוּשִׁין אַרִי קדוּשׁ אָנָּה:

העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות - דים, ומעליותא היא גביהו, והוא לשון "מעלה".

כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם • עַל־מִנֵּת שֶׁתִּקְבְּלוּ מִצּוֹתַי הָעֲלִיתִי אֶתְכֶם. [דָּבָר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם", כִּלְכֵּן כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכֵן כְּתִיב: "הַמַּעֲלֶה". תָּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אֵלְמָלָא לֹא

מוֹדָא אוֹרִיתָא דְּבִעֲרָא וְדַעוּפָא וְדָכָל נִפְשָׁתָא חִיתָא דִּרְחִישָׁא בְּמִיא וְלָכֵל נִפְשָׁא דִּרְחִישָׁא עַל אֶרְעָא:

(מו) **וְזֹאת תֹּרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמִשֶׁת בַּמִּים וְלִכְלֹל־נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצָת עַל־הָאָרֶץ:**

מוֹ לֵאפְרָשָׁא בֵּין מִסְאָבָא וּבֵין דְּכִנָּא וּבֵין חִיתָא דְּמִתְאַכְלָא וּבֵין חִיתָא דִּי לֹא מִתְאַכְלָא: פ פ פ

(מו) **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכְלָת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל: פפפ**

שֶׁל קָנָה לְנִשְׁחַט רַבּוֹ. וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכְלָת • צָרִיף לֹאמַר בֵּין צָבִי לְעֶרֶוֹד? וְהֵלֵא כָּבֵר מִפְרָשִׁים הֵם?! אֵלֹא בֵּין שְׁנוּלָדוֹ בֵּה סִמְנֵי טְרֵפָה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלָדוֹ בֵּה סִמְנֵי טְרֵפָה פְּסוּלָה:

כִּי לְהַבְדִּיל • לֹא בִלְבַד הַשּׁוֹנֶה, אֵלֹא שֶׁתִּהְיֶה יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָהֶן. בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר • צָרִיף לֹאמַר בֵּין חֲמֹר לְפָרָה? וְהֵלֵא כָּבֵר מִפְרָשִׁים הֵם?! אֵלֹא בֵּין טָמֵא לְטָהוֹרָה לָךְ, בֵּין נִשְׁחַט חֲצִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקר"ש כרד ז ע' 65, משיחות שבת פרשת שמייני תשכ"ה)

הַסֵּבֶר לָכֵף הוּא: כָּאֲשֶׁר עוֹסְקִים בְּהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר הַמִּתְבַּטָּא בְּדִקּוֹת, כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, כִּף שְׁנֵתָן לְחֹשֶׁב שֶׁהַטָּמֵא הוּא טָהוֹר, וּבְכָל זֹאת נִדְרָשִׁים לְהַבְדִּיל וּלְהַדְגִּישׁ שֶׁהוּא טָמֵא וּלְדוּחֹתוֹ - לְשֵׁם כִּף יֵשׁ צָרִף בְּנִתְיִנָּה כֹחַ מִיְחָדָת, דְּוָקָא מִהַדְרָגָה הַנְּעִלִית שֶׁל "שְׁמִינִי":

בְּדִרְגָּה שֶׁל "שְׁבַעַת יְמֵי הַבִּנְיָן", בְּדִרְגָּת "הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת", קִשָּׁה לְהַבְדִּיל כְּרָאִי בְּסִפְק דָּק כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה. אֲדִרְבָּה: הַיֵּצֵר הָרַע, שֶׁהוּא הַ"פִּקְחָה", עוֹטָה "גְּלִימָה שֶׁל מִשִּׁי", אִיצְטָלָא דְּקִדּוּשָׁה, וְטוֹעֵן כְּלָפִי הָאָדָם:

כִּיּוֹן שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא מְזַמֵּן לָאָדָם, הָרִי זֹאת

כָּבֵר הַסֵּבֶר פְּעֻמִּים רַבּוֹת, שֶׁשֵּׁם הַפְּרָשָׁה מְכִיל אֶת תְּכֵנֶה שֶׁל כָּל הַפְּרָשָׁה וְהַפְּסוּקִים שָׁבָה, וְעַל־אֲחַת־פְּמָה־וְנִכְמָה אֶת סוּמָה, בְּבַחֲנִית "נְעוּץ תַּחֲלָתוֹ בְּסוּפּוֹן וְסוּפּוֹן תַּחֲלָתוֹ".

וְצָרִיף לְהַבִּיֵּן: מַהוּ הַקִּשּׁוֹר בֵּין הַמּוֹלִים וְהַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר" לְבֵין שֵׁם הַפְּרָשָׁה "שְׁמִינִי"? וְלַהִיפֹךְ: "שְׁמִינִי" הוּא מְסַפֵּר מְקַדָּשׁ, וּמִפְּנֵי הַמַּעֲלָה שֶׁב־"שְׁמִינִי" - אָף, בִּינָה שֶׁל תּוֹרָה, מִלְשׁוֹן "שְׁמִין" - נִטֵּל יוֹם זֶה עֶשׂוֹר עֲטוּרוֹת, וְכָאֲשֶׁר מְדַבֵּר עַל דִּרְגָּה כֹּה נְעִלָה, שְׁנֵאמַר לְגַבִּיָּה "לֹא יִגּוֹרֵף רַע", כִּיצַד תִּתְּכֵן טָמֵאָה, שְׁבִינָה יֵשׁ צָרִף בְּהַבְדִּילָה "בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר"?

ספורנו

אָנִי. תורה זו
(מו) **וְזֹאת תֹּרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף.** זֹאת הִיא כֹּנֶת וְטַעַם אֲסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת שְׁהוֹכִיר לְמַעַלָּה. תורה זו

כֹּנֶנִּי בְּשִׁהְיָתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הִיָּה כְּדִי שֶׁתִּשְׁיִגּוּ זֶה, שֶׁאֵינִי לָכֶם לֵאלֹהִים בְּלִתִּי אֲמִצְעִי, וְשִׁתְּהִי קְדוּשִׁים וְנִצְחִיִּים בְּהַדְמוּתְכֶם אֵלֵי בְּמִדּוֹת וּבְמִשְׁכָּלוֹת, "כִּי קְדוֹשׁ

(מה) **כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיִית לָכֶם לֵאלֹהִים.** וְרָאִיו לָכֶם שֶׁתַּעֲשׂוּ זֶה הַהִשְׁתַּדְּלוּת לְהַתְקַדֵּשׁ וּלְהִיָּת קְדוּשִׁים, כְּדִי לְהַפִּיק רְצוֹנִי, כִּי אֲמַנֵּם

כדי שהאדם יברר ויזכר את הנצוץ האלקי הטמון בדבר, ואם כך - טוען היצר הרע - כיצד תוכל להמנע ממשמוש במאכל ולדחות את הנצוץ האלקי שבו? אמנם, יש ספק, שמא הדבר אסור, אף מדוע עליך לחשש לך? ובכלל - כך טוען היצר הרע - פאשר שוחטים בהמה, הרי זו שחיטה כשרה. רב השחיתות הן כשרות, ומדוע להעלות חשש ומשום כך לדחות את הנצוץ האלקי שבדבר? אף פאשר יש ליהודי דרגה של "שמייני" שלמעלה מהשתלשלות, יש לו רצון אמתי שלא לעבר חס-ושלום על רצון העליון אף כחוט השערה, ויש לך תקף הנעלה מהגבלות השכל - אז אין נכנעים לפתויי היצר, כי הנפש הבחמית אינה יכולה להכניע את הרצון העצמי של היהודי, שהוא 'למעלה מהשתלשלות' בנפש.

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמייני

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש - "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד - יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד - יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

ה ויאמר יהושע אליהעם התקדשו תהיו מונמים לעבור כי מחר ביום השלישי, ויום ל' של אבל משה תהא ראשון לשלשת הימים יעשה יהוה בקרבכם נפלאות: ו יאמר יהושע אליהכהנים ביום המחרת לאמר שאו את-ארון הברית עד עכשו נשאו היום, והיום הכהנים יעברו לפני העם וישאו את-ארון הברית וילכו לפני העם: ו יאמר יהוה אליהושע היום הזה אהל גדלך אבקע תרדו בעיני כל-ישראל אשר ידעו כי פאשר הייתי עם משה אחיה עמך: כ בעת ההיא אמר יהוה

הפטרה ליו"ט ראשון של פסח

ביהושע פרק ה

ה ויאמר יהושע אליהעם התקדשו כי מחר יעשה יהוה בקרבכם נפלאות: ו יאמר

עטרת מרים

אליהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את-בני-ישראל שנית כי גם כליל צאתם ממצרים נמולו כל ישראל יחד (במדבר רבה יא ו): ג ויעשלו יהושע חרבות צרים וימל את-בני ישראל אל-גבעת הערלות על שם המאדע: ד וזה הדבר הפיכה אשר-מל יהושע לבר את כליהעם היצא ממצרים הזכרים ולא מלו אז זה את זה, כי כל אנשי המלחמה שהיו נמולים וראוים למול מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: ה כי רק מלים היו כליהעם היצאים וכל העם הילדים במדבר בדרך

יהושע אליהכהנים לאמר שאו את-ארון הברית ועברו לפני העם וישאו את-ארון הברית וילכו לפני העם: ו יאמר יהוה אליהושע היום הזה אהל גדלך בעיני כל-ישראל אשר ידעו כי פאשר הייתי עם משה אחיה עמך: ה כ בעת ההיא אמר יהוה אליהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את-בני-ישראל שנית: ג ויעשלו יהושע חרבות צרים וימל את-בני ישראל אל-גבעת הערלות: ד וזה הדבר אשר-מל יהושע כליהעם היצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: ה כי-מלים היו כליהעם היצאים וכל העם

עטרת מרים

עטרת מרים

בַּצִּאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ וְהֵם לֹא הָיוּ אִם בֶּן רִאיוֹם לְמוֹל: ו' כ"א |
 אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר עַד־תָּהָם כָּל־הַגּוֹי אֲנָשִׁי
 הַמִּלְחָמָה הַיָּצְאִים מִמִּצְרַיִם וְאֵם בֶּן, לֹא הָיָה מִי מִהַנּוֹמְלִים לַחַיּוֹת רָאוּ
 וְהָיוּ לְמוֹל וּזְלָתוֹ אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה בְּמַעֲשֵׂה הַמִּרְדָּלִים אֲשֶׁר
 נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי

בַּלִּילָה שְׁלֹפָנָיו, עִם כָּל הַלִּילָה הוֹלֵךְ אַחֵר הַיּוֹם: יב וַיִּשְׁכַּבְתָּ פֶּסֶק הַמָּוֶן
 מִמַּחֲרֹת אַף כִּי מִיּוֹם מוֹתֵת מֹשֶׁה בְּשִׁבְעָה בְּאֶדְר פֶּסֶק הַמָּוֶן מוֹלִיר, מִכָּל־מְקוֹם
 הָיוּ נוֹגִים בָּנָם מִמֶּן שֶׁבְּכִלְהֵם, וּבְאֶכְלָם מַעֲבֹד הָאָרֶץ וְלֹא־יָהוּהָ עוֹד
 לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן לֶבֶן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בִּשְׁנָה הַחַיָּה:
 יג וַיְהִי בַּחַיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ

הַיְלָדִים בְּמִדְבַּר בַּדֶּרֶךְ בַּצִּאתָם מִמִּצְרַיִם
 לֹא־מָלוּ: ו' כ"א | אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר עַד־תָּהָם כָּל־הַגּוֹי אֲנָשִׁי
 הַמִּלְחָמָה הַיָּצְאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
 בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי
 הַרְאוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה
 לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וּדְבָשׁ:
 וְאַתָּה־בְּנִיחֵם הַקִּים תַּחְתָּם אֹתָם מֶלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ
 כִּי־עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בַּדֶּרֶךְ:
 ח וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיִּשְׁכּוּ
 תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חַיּוֹתָם: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גְּלוֹתִי אֶת־חֶרֶפַת מִצְרַיִם
 מֵעַל־יְכִיכָם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד
 הַיּוֹם הַזֶּה: י וַיַּחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ
 אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב
 בַּעֲרֻכּוֹת יְרִיחוֹ: יא וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֶד הָאָרֶץ

בְּגִלְגָּל הַרְאוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 נִשְׁפַּע יְהוָה לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ
 אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וּדְבָשׁ: ז וְאַתָּה
 מֶלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ כִּי־עֲרֵלִים הָיוּ עַד
 חַיּוֹתָם הַיּוֹם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם
 גְּלוֹתִי הַסְּרוֹתִי אֶת־חֶרֶפַת מִצְרַיִם
 מֵעַל־יְכִיכָם לִפִּי שֶׁיֵּצְאוּ הָאֲבוֹת מִמִּצְרַיִם
 וְהָיוּ תְּנִינִים עֲרֵלִים כְּמוֹ הַמִּצְרַיִם,
 וְהַעֲרֵלָה חֶרֶפָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי חֶרֶפָה
 הָיָה לָנוּ וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא
 גִלְגָּל עַל שֵׁם 'גְּלוֹתִי' מִלְשׁוֹן גִּלְגָּל
 וְסִבּוֹב עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י וַיַּחֲנוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־
 הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם
 לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב אַחֵר חַיּוֹת הַיּוֹם קְרוִי
 עֶרֶב בַּעֲרֻכּוֹת יְרִיחוֹ: יא וַיֹּאכְלוּ
 מֵעֵבֶד מִדְּמֵן הָאָרֶץ מִמַּחֲרֹת יוֹם
 רִאשׁוֹן שֶׁל הַפֶּסַח אַחֵר הַקֶּרֶבֶת
 הַעוֹמֵר מִצּוֹת וְקִלְוֵי שִׁבְלִים צִלְחִים
 בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בְּנוֹפֵף שֶׁל יוֹם, לֹא

מִמַּחֲרֹת הַפֶּסַח מִצּוֹת וְקִלְוֵי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: יב וַיִּשְׁכַּבְתָּ הַמָּוֶן מִמַּחֲרֹת בְּאֶכְלָם מֵעֵבֶד הָאָרֶץ
 וְלֹא־יָהוּהָ עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בִּשְׁנָה הַחַיָּה: יג וַיְהִי בַּחַיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ
 בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה־אִישׁ עֹמֵד לְנִגְדּוֹ וְחִרְבּוֹ שְׁלּוּפָה בְּיָדוֹ וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ
 הֲלָנוּ אֹתָהּ אִם־לְצָרֵינוּ: יד וַיֹּאמֶר | לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־יְהוָה עֹתָה בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פְּנָיו
 אֶרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ: טו וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
 שַׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֹתָהּ עֹמֵד עָלָיו קָדֵשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: ו' כ"א וַיְרִיחוּ
 סִגְרָת וּמִסְגֶּרֶת מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין כָּא: כז וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שָׁמְעוֹ
 בְּכָל־הָאָרֶץ:

א) וַיִּסַּף עוֹד דָּוָד אֶת כָּל בַּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁהָיוּ רַבִּים נֹאֲסָפִים אֵלָיו מֵעַת הַמִּלְכּוּ, אָמַר כֹּאן שְׁחוּסִיף עוֹד לְאַסֵּף אֵלָיו אֶת הַנִּבְחָרִים בְּיִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. וּבִירוּשָׁלַיִם (סנהדרין פ' ר' הלכה ב') לָמְדוּ מִכֹּאן שְׁדוֹר הַמִּלְכּוּ סָמָךְ בַּיּוֹם אַחֵר שְׁלֹשִׁים אֲלָף מִיִּשְׂרָאֵל שִׁהְיוּ רַאיוּיִים לְסַנְהֶדְרִין.

וְרֹאֵה רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת סְנִיֶּדְרִין פֶּרֶק ד'

הַלְכָה ו' (ב) מִבְּעָלֵי יְהוּדָה, הִיא

"קִרְיַת יַעֲרִים", שְׁלֹשָׁם הַעֲלָה אֲרוֹן

הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית שֹׁמֶשׁ. אֲשֶׁר נִקְרָא

שֵׁם שֶׁ ה' וְגו', אֲשֶׁר נִקְרָא לוֹ

לְאֲרוֹן שֶׁם, וּמִהוּ הַשֵּׁם, שִׁתִּיתָ ה'

צִבְאוֹת יוֹשֵׁב הַקְּרוֹבִים עָלָיו. (ג) אֵל

עֲנִלָּה חֲדָשָׁה, לִכְבוֹד אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ

עָשׂו עֲנִלָּה חֲדָשָׁה שְׁלֹא הִשְׁתַּמְשׂוּ בָּהּ

לְעֹדֵךְ הַדְּיוֹט. אֲכָל טַעַם בְּדָבָר, כִּי לֹא

זֶהוּ הַכְּבוֹד שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ, אֲלֵא

כִּמּוֹ שֶׁתּוֹכּוּ בַתּוֹרָה "בַּקֶּתָּה יִשְׁאוּ"

(במדבר טו.) עַל יְדֵי הַלְוִיִּם. נִהְיִים

אֶת הַעֲנִלָּה, הַעֲנִלָּה הִתְהַוָּת רְחוּמָה

לְקָרָה, וְהֵם נִהְיוּ בָּהּ. (ד) וַיִּשְׁאַהּוּ

וְגו', הַבָּקָר נִשְׁאוּ אֶת הַעֲנִלָּה עִם

הָאֲרוֹן אֲשֶׁר עָלָיו. (ה) כָּכָל עֲצֵי

כְּרוֹשִׁים, כָּכָל כָּלִי שִׁיר הַעֲשׂוּיִים

מַעֲצֵי כְרוֹשִׁים. (ו) וַיִּשְׁלַח עֲזָה,

הַיּוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ. כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר,

כִּי שָׁמְטוּהוּ הַבָּקָר וַעֲנִנְעוּהוּ. (ז) וַיַּחֲרֹ

אֶף ה' בַּעֲזָה, עַל שְׁחִישֵׁי יָדוֹ

לְאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת כִּי־אִם

לְלִוִּים. וְעוֹז, שְׁתִּיתָ לוֹ לְדָרֶשׁ קָלִי

וְחֹמֶר, אִם הָאֲרוֹן נוֹשֵׂא אֶת נוֹשְׂאָיו

כִּפִּי שְׁתִּיתָ בְּעָרֵם בִּירְדוֹן בִּזְמַן וַיִּחְשַׁע,

הוּא עֲצֻמוֹ לֹא כִלְשָׁבָן. עַל הַשֵּׁל,

עַל הַשִּׁבְחָה וְהַשְׁגָּה. עִם אֲרוֹן,

סָמָךְ לְאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. (ח) וַיַּחֲרֹ

לְדָוִד, עַל עֲצֻמוֹ תְּרָה לוֹ, כִּדְרָךְ

הַמַּצִּיר (וּבַהֲלֵ ט) אֵיךְ יָבֹא אֵלֵי

וְגו', כִּי חֲשַׁב שְׂאִי אֲפָשֶׁר לְהִיּוֹת נוֹהֵר

בְּקִדְשָׁתוֹ. (י) וַיִּטְהָרוּ דָּוִד, הַמֶּלֶךְ אוֹתוֹ

מִדְּרָךְ עִיר דָּוִד אֵל בֵּית עוֹבֵד אֲדָרִים.

הַגִּתִּי, שְׁתִּיתָ מִתְגַּדֵּר בְּנֶת. וְהִנֵּה

מִשְׁכַּט לִי מִן הַשּׁוֹעֲרִים, כְּתוּב בְּסֹפֶר

"דְּבָרֵי הַיָּמִים". (יא) וַיִּכְרֹךְ ה' אֶת

עֶבֶד אֲדָרִים, אֲשֶׁתוֹ וּשְׁמוֹנֶה כִלְתֹּתֶיהָ

יָלְדוּ שֵׁשֶׁה בָּנִים בְּכָרִם אַחֶת, וּבְכֹתוֹב

בְּ"דְבָרֵי הַיָּמִים" רַבּוֹ הַבָּנִים שְׁהָיוּ

לָהֶם. (יב) עִיר דָּוִד, לְעִיר דָּוִד.

הפמרה לפרשת שמיני בשמואל ב פרק ו

ו א וַיִּסַּף עוֹד דָּוָד אֶת־כָּל־בַּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל

שְׁלֹשִׁים אֲלָף: ב וַיִּקֶּם א וַיִּלְכֹּד דָּוִד וְכָל־הָעָם

אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעָלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשְׁם אֶת

אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֶׁם יְהוָה

צִבְאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֹבִים עָלָיו: ג וַיִּרְפְּבוּ אֶת־

אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲנִלָּה חֲדָשָׁה וַיִּשְׁאַהּוּ

מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וְעִזָּא וְאַחִיו בְּנֵי

אֲבִינֶדָב נִהְיִים אֶת־הָעֲנִלָּה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׁאַהּוּ

מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן

הָאֱלֹהִים וְאַחִיו הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן: ה וַדְּוֹד א

וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל

עֲצֵי כְרוֹשִׁים וּבְכַנְזוֹת וּבְנִגְלִים וּבְתַפִּים

וּבְמִנְעֻנְעִים וּבְצִלְצָלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֶּרֶן נָכוֹן

וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֲזוּ בָּו כִּי

שָׁמְטוּ הַבָּקָר: ז וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּעֲזָה וַיַּכְהוּ

שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשֵּׁל וַיָּמָת שֵׁם עִם אֲרוֹן

הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹ לְדָוִד עַל־אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה

פָּרַץ בַּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה

עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם

הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלֵי אֲרוֹן יְהוָה:

י וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה

עַל־עִיר דָּוִד וַיִּטְהָרוּ דָּוִד בֵּית עֶבֶד־אָדָם

הַגִּתִּי: יא וַיִּשְׁבֹּר אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֶבֶד אָדָם

הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וַיִּכְרֹךְ יְהוָה אֶת־עֶבֶד

א כִּשְׁהַמְלִיכוֹ אֶת דָּוִד בַּחֲבֵרוֹן נֹאסְפוּ עָלָיו רַבִּים, וְזוֹ הִתְהַוָּת אֲסִיפָה שְׁנִיָּה, לָזֶה אָמַר וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בַּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֲלָף לְהַעֲלוֹת הָאֲרוֹן: ב וַיִּקֶּם א וַיִּלְכֹּד דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעָלֵי יְהוּדָה הִיא קִרְיַת יַעֲרִים (יהושע טו ט) כִּי כֹאן שְׁמָה לְהַעֲלוֹת מִשְׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא לוֹ לְאֲרוֹן שֵׁם וּמִהוּ הַשֵּׁם, שִׁם יְהוָה צִבְאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֹבִים עָלָיו: ג וַיִּרְפְּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲנִלָּה חֲדָשָׁה וַיִּשְׁאַהּוּ עַל יְדֵי הַבָּקָר אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲנִלָּה מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וְעִזָּא וְאַחִיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נִהְיִים נִהְיוּ הַבָּקָר הַמְּשֻׁכִּים אֶת־הָעֲנִלָּה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׁאַהּוּ עַל יְדֵי הַבָּקָר אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲנִלָּה מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחִיו לְבַד הָלַךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן וְעוֹז הַלֵּךְ מִצַּד הָאֲרוֹן, וְלָזֶה חֲרָשִׁי הוּא אֲשֶׁר שָׁמְטוּ הַבָּקָר לְאֲרוֹן, וְאַחִיו אֲחִיו לֹא חֲרָשִׁי: ה וַדְּוֹד א וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה בְּכָל כָּלִי שִׁיר הַעֲשׂוּיִים מַעֲצֵי כְרוֹשִׁים וּבְכַנְזוֹת וּבְנִגְלִים וּבְתַפִּים וּבְמִנְעֻנְעִים וּבְצִלְצָלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֶּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה הַיּוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֲזוּ בָּו כִּי נַעֲנִנְעוּהוּ מִמְּקוֹמוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר וְחֲשַׁב עֲזָה שְׁכִיבָה מִן הָעֲנִלָּה: ז וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּעֲזָה עַל מִעוֹת הַמִּנְעוֹת בָּהּ, לְחֲשׁוֹב שְׁכִיבָה אֲרוֹנוֹ לְאֲרִיז וַיַּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשֵּׁל עַל הַשְׁגָּה וַיָּמָת שֵׁם עִם סָמָךְ לְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹ לְדָוִד עַל עֲצֻמוֹ תְּרָה מִדְּרָךְ הַמַּצִּיר וּבַהֲלֵ פָרַץ יְהוָה פָּרַץ בַּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלֵי אֲרוֹן יְהוָה הֲלֹא אִי אֲפָשֶׁר לְהִיּוֹת נוֹהֵר בְּקִדְשָׁתוֹ: י וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיִּטְהָרוּ דָּוִד וַיִּטְהָרוּ עִיר דָּוִד אֵל בֵּית עֶבֶד־אָדָם הַגִּתִּי: יא וַיִּשְׁבֹּר אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֶבֶד אָדָם הַגִּתִּי לִי יְהוָה בֵּית עֶבֶד אָדָם הַגִּתִּי לִי יְהוָה וּמִן הַשּׁוֹעֲרִים הָיָה (ד"ה"א טו כ"א),

עטרת מרים

שי למורא

(יד) מכרפר, מרפרד מתוך שמחה. אפור בדר, מעיל עשוי מפשתן. (טז) מפוז, גם הוא ענין רסוד (בפזיות ומחירות). ותבז לו בלבה, כי חשבה שאין זה מדרך המלך לעשות ככה אפילו לפני ארון הקדש. (יט) לאיש, כלומר, לכל אחד, בין איש ובין אשה. ואשפר, מנה יפה של בשר.

וקראו גתי לפי שהתגורר בנת שלשה חדשים ויכרך יהוה את-עבר אדם ואת-כל-ביתו: יב ויגד למלך דוד לאמר בך יהוה את-בית עבד אדם ואת-כל-אשר-לו בעבור ארון האלהים אשר יושב בביתו, ויגד דוד ויעל את-ארון האלהים מבית עבד אדם לעיר דוד היא

ציון בשמחה: יג ויהי כי צעדו הלכו נשאי ארון יהוה ששה צעדים בסיעות ויזבח שור ומריא שור פסם: יד ודוד מכרפר מרפר בכל עז לפני יהוה ודוד חגור אפור בדר מלבוש עשוי בדמות האפור של בן דוד: טז ודוד וכל בית ישראל מעלים את-ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: טז ויהי ארון יהוה בא עיר דוד ומיכל בת-שאול נשקפה ו הביטה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפוז ומכרפר לפני יהוה ותבז לו בלבה בותה אותו בלבה כי חשבה שאין זה מדרך המלך: יז ויבאו את-ארון יהוה ויצגו אתו במקומו במקום שהכין לו בתוך האהל אשר נטה-לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה וישלמים: יח ויחלק לכל-העם לבשר ויבשר את-העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל-העם הבאים עם הארון לכל-המזון ישראל למאיש תנו, ויגד למלך את-העם איש לביתו:

אדם ואת-כל-ביתו: יב ויגד למלך דוד לאמר

בך יהוה את-בית עבד אדם ואת-כל-אשר-לו בעבור ארון האלהים ויגד דוד ויעל את-ארון האלהים מבית עבד אדם עיר דוד בשמחה:

יג ויהי כי צעדו נשאי ארון יהוה ששה צעדים ויזבח שור ומריא: יד ודוד מכרפר בכל עז לפני יהוה ודוד חגור אפור בדר: טז ודוד וכל בית ישראל מעלים את-ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: טז ויהי ארון יהוה בא עיר דוד ומיכל בת-שאול נשקפה ו בעד החלון ותרא את-המלך דוד מפוז ומכרפר לפני יהוה ותבז לו בלבה: יז ויבאו את-ארון יהוה ויצגו אתו במקומו בתוך האהל אשר נטה-לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה וישלמים: יח ויחלק לכל-העם לבשר ויבשר את-העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל-העם לבשר ויבשר את-העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל-העם הבאים עם הארון לכל-המזון ישראל למאיש ועד-אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת ויגד כל-העם איש לביתו:

ועד-אשה לאיש לכל אחד חלת לחם אחת ואשפר מנה יפה בשר אחד ואשישה אחת כל אשר ישימו בה תנו, ויגד למלך את-העם איש לביתו:

עטרת מרים

הפטרה לשבת חול המועד פסח

שי למורא

יחזקאל פרק יז

(א) יד ה', בן חנוך הנבואה. ויציאני ברוח ה', הוציא אותי ממקומי ברצון ה', ולא מדעתי הלכתי שמה. ויניחני, רוח ה' שם אותי. והיא מלאה עצמות, אמרו רז"ל, שהעצמות האלו היו מבני שבט אפרים, שניצאו ממצרים שלשים שנה לפני הקץ של יציאת מצרים, והלכו דרך ארץ פלשתיים, והרגום אנשי גת. ככתוב בספר "דברי הנביאים" (ד"ה א' י. כא. וראה סנהדרין דף צב. ב.) (ב) סביב

א היתה עלי יד-יהוה ויציאני ברוח יהוה ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות: ב והעבירני עליהם סביב וסביב והנה רבות מאד על-פני הבקעה והנה יבשות מאד: ג ויאמר אלי בן-אדם התיינה העצמות האלה ואמר אדני יהוה אתה ידעת:

א היתה עלי יד-יהוה בן חנוך הנבואה ויציאני ממקומי ברוח יהוה ברצון המקום ויניחני בתוך הבקעה העמוקה והיא מלאה עצמות מבני אפרים שמהרו את הקץ לצאת ממצרים והרגום אנשי גת: ב והעבירני עליהם סביב וסביב לבקעה, ולא הכניסו לתוכה והנה המה רבות מאד על-פני הבקעה והנה יבשות מאד: ג ויאמר אלי בן

סביב, סביב לבקעה העביר אותי. ולא הכניסו לתוכה, לפי שהיה בן. ג) בן אדם, בני ליחזקאל הנביא. (ראה פירוש רש"י ומצודות ביחזקאל ג.א.) התיינה, האם אפשר שיהיו. אתה ידעת, כאומר, לפי המבט אין מקום לומר שיהיו, אולם אם רצונך שיהיו כרי יהיו, ואם בן אתה

היודע. ו) וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים, אֲתֹן עַל הָעֲצָמוֹת גִּידִים (מִיתָרִים) לְחֹבֵר וְלִקְשֹׁר הָעֲצָמוֹת זֶה בָּזָה. וְקִרְמָתִי עֲלֵיכֶם עוֹר, אֲעִשֶׂה עֲלֵיכֶם קְרוֹם שֶׁל עוֹר. וְיִדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה', שֶׁכֵּל הַיִּבְלֹת בְּיָדִי. ז) וְהִנֵּה רָעַשׁ, וְהִנֵּה הָיָה רָעַד וְהִנֵּה הָיָה גַם הַשִּׁמְעַת קוֹל. וְתִקְרְבוּ

עֲצָמוֹת, כְּמוֹ וְתִקְרְבֵנָה הָעֲצָמוֹת.

עֲצֵם אֶל עֲצוֹמוֹ, כֵּל עֲצֵם תִּתְקַבֵּר

אֶל הָעֵצִים שֶׁהִיא מְחַבֵּר בּוֹ בְּזִמָּן

שֶׁהִיא ח. ח) וְרוּחַ אֵין בָּהֶם,

וְעָדִין לֹא הָיָה בָּהֶם רוּחַ חַיִּים.

ט) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאֵי הָרוּחַ,

כֵּל מְקוֹם שֶׁהָלְכוּ נִשְׁמוֹתֵיהֶם לְשׁוֹט

לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, מִשָּׁם יִתְקַבְּצוּ

וְיִבְאוּ. וּפְתִי, כְּמוֹ "נִפְחָ בְּאֵשׁ פֶּהֶם"

(ישעיה נד, יז). וּמִלְשׁוֹן "וַיִּפֹּחַ בְּאֶפְרוֹ

נִשְׁמַת חַיִּים" (בראשית יב, ג).

יא) הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה, כֵּל בֵּית

יִשְׂרָאֵל הֵמָּה וְגו', כְּלוּמָר,

הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּמוּ לְתַחֲתֵיהֶן, כְּמוֹ

וְדִקְמָא הֵם לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל

בְּצִוְרוֹתֵיהֶם. שֶׁהֵרִי הֵם אוֹמְרִים וְכִשּׁוּ

עֲצָמוֹתֵינוּ בְּצִרוֹת, אֲבָדָה תְּקוּנָתָנוּ, וְכִּי

נִצָּנָה לִישׁוּעָה עוֹר. יב) הִנֵּה אֲנִי

פָּתַח אֶת קַבְרוֹתֵיכֶם וְגו',

כְּלוּמָר, הִנֵּה תַּחְתִּיהֶן הָעֲצָמוֹת הַיְּבֵשׁוֹת

שֶׁקָּמוּ לְתַחֲתֵיהֶן בְּקִיעָה, הִיא לְאוֹת עַל

הַתַּחֲתִּיה וְהַנֶּאֱלָה הַעֲתִידָה.

יד) וְנָתַתִּי רוּחִי בְכֶם וְחַיִּיתֶם,

אֲתֹן בְּכֶם רוּחַ חַיִּים וְתִשְׁאָרוּ חַיִּים

וְקַיָּים. וְהִנֵּחְתִּי אֶתְכֶם, וְאוֹשִׁיב

אֶתְכֶם בְּמִנְחָה עַל אֲדָמַתְכֶם.

וְיִדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' דְּבַרְתִּי

וְעָשִׂיתִי, וְאֵן תִּדְעוּ שֶׁאֲנִי ה' הַנֶּאֱמָן

בְּמִאֲמָרִי, אֲנִי דְּבַרְתִּי, וְאֲנִי עָשִׂיתִי כְּפִי

שֶׁדְּבַרְתִּי. נֶאֱמַר ה', מֵאֲמַר ה'.

ד וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנֶּבֶא עַל־הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה

וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת הַיְּבֵשׁוֹת שְׁמָעוּ דְּבַר־

יְהוָה: ה כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה

הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם: ו וְנָתַתִּי

עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקִרְמָתִי

עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וְיִדְעֶתֶם

כִּי־אֲנִי יְהוָה: ז וְנִבְאָתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וַיְחִי־קוֹל

כְּהִנְבָאִי וְהִנֵּה־רָעַשׁ וְתִקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֲצֵם אֶל־

עֲצָמוֹ: ח וְרָאִיתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר

עָלָה וַיִּקְרָם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה וְרוּחַ אֵין

בָּהֶם: ט וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנֶּבֶא אֶל־הָרוּחַ הַנֶּבֶא

בְּנֶ־אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל־הָרוּחַ כֹּה־אָמַר י אֲדֹנִי

יְהוָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאֵי הָרוּחַ וּפְתִי בְּהַרְוִיגִים

הָאֵלֶּה וַיְחַיּוּ: י וְהִנְבְּאָתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וְתִבְּאוּ

בָּהֶם הָרוּחַ וַיְחַיּוּ וַיַּעֲמֵדוּ עַל־רִגְלֵיהֶם חֵיל גְּדוֹל

מְאֹד מְאֹד: יא וַיֹּאמֶר אֵלֵי בְּנֶ־אָדָם הָעֲצָמוֹת

הָאֵלֶּה כִּלְבִּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הִנֵּה אֹמְרִים יִבְשׁוּ

עֲצָמוֹתֵינוּ וְאֲבָדָה תְּקוּנָתָנוּ נִגְזַרְנוּ לָנוּ: יב לָכֵן

הַנֶּבֶא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנֵּה אֲנִי פָתַח אֶת־קַבְרוֹתֵיכֶם

וְהַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקַּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי וְהִבְאָתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל:

יג וְיִדְעֶתֶם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּפִתְחִי אֶת־קַבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם

מִקַּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי: יד וְנָתַתִּי רוּחִי בְכֶם וְחַיִּיתֶם וְהִנֵּחְתִּי אֶתְכֶם עַל־

אֲדָמַתְכֶם וְיִדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי נֶאֱמַר־יְהוָה:

אָדָם הַתַּחֲתִּינָה הָאֵם אֲשֶׁר שָׁחַו הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר אֲדֹנִי יְהוָה אֵתָּה יִדְעָתִי: ד וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנֶּבֶא עַל־הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת הַיְּבֵשׁוֹת שְׁמָעוּ דְּבַר־יְהוָה: ה כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בְכֶם רוּחַ חַיִּים וְחַיִּיתֶם: ו וְנָתַתִּי

עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם

בָּשָׂר וְקִרְמָתִי אֲעִשֶׂה עֲלֵיכֶם קְרוֹם

שֶׁל עוֹר וְאִתְּרִבּוּ וְנָתַתִּי בְכֶם רוּחַ

חַיִּים וְחַיִּיתֶם וְתִשְׁאָרוּ חַיִּים וְקַיָּים

וְיִדְעֶתֶם כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכַּל בְּיָדִי:

ז וְנִבְאָתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וַיְחִי־קוֹל

מִן הָרוּחַ וְהָאִוִּיר הַנִּשָּׁב כְּהִנְבָאִי

וְהִנֵּה־רָעַשׁ נִדְרַד וְהִנֵּה הָעֲצָמוֹת

שָׁחַו מִזְחִין זֶה לָזֶה וְתִקְרְבוּ עֲצָמוֹת

עֲצֵם אֶל־עֲצָמוֹ כֵּל אֶחָד וְאֶחָד אֵצֶל

מְקוֹם תְּבוּרָתוֹ: ח וְרָאִיתִי וְהִנֵּה נָתַן

עֲלֵיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה עַל

הַגִּידִים וַיִּקְרָם עֲלֵיהֶם עוֹר

מִלְמַעְלָה וְרוּחַ חַיִּים עָדִין אֵין

בָּהֶם: ט וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנֶּבֶא אֶל־

הָרוּחַ הַנֶּבֶא בְּנֶ־אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל־הָרוּחַ כֹּה־אָמַר י אֲדֹנִי יְהוָה

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם שֶׁהָלְכוּ

נִשְׁמוֹתֵיהֶן לְשׁוֹט בָּאֵי הָרוּחַ וּפְתִי

וְנִפְתִּי בְּהַרְוִיגִים הָאֵלֶּה וַיְחַיּוּ:

י וְהִנְבְּאָתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וְתִבְּאוּ

בָּהֶם הָרוּחַ וַיְחַיּוּ וַיַּעֲמֵדוּ עַל־

רִגְלֵיהֶם חֵיל גְּדוֹל מְאֹד מְאֹד:

יא וַיֹּאמֶר אֵלֵי בְּנֶ־אָדָם הָעֲצָמוֹת

הָאֵלֶּה אוֹת וְסִימָן עַל כִּלְבִּית

יִשְׂרָאֵל הַמֵּתִים בְּגוֹלָה הֵמָּה הִנֵּה

הַגּוֹלִים אֹמְרִים עַד שְׁלֹא תִבְּאוּ הַנֶּאֱלָה

כְּכֹר נִהְיָ מֵתִים וַיִּבְשׁוּ עֲצָמוֹתֵינוּ

וְאֲבָדָה תְּקוּנָתָנוּ נִגְזַרְנוּ לָנוּ נִגְזַר

עָלֵינוּ וְכִּי תִשְׁלַח לָנוּ עִם הַנֶּאֱלָה כִּי לֹא

נִתְּנָה עוֹד שְׁנֵית כְּשִׁחְיוֹ הַמֵּתִים: יב לָכֵן

הַנֶּבֶא שֶׁעֲתִיד אֲנִי לְהַחְיֹתָם שְׁנֵית

וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי

יְהוָה הִנֵּה אֲנִי פָתַח בְּזִמָּן הַנֶּאֱלָה

אֶת־קַבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלִיתִי אֶתְכֶם

מִקַּבְרוֹתֵיכֶם חַיִּים וְקַיָּים אֶתְכֶם עִמִּי

וְהִבְאָתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדָמַת

יִשְׂרָאֵל לֹא בְּגִלְגֵּל וְדָרַד מְחִילוֹת

וְהַפְסוֹק הִנֵּה מוֹכִיחַ כִּי בְּחַיִּין לֹא־יָחַד

כְּמוֹ מֵתִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵם כֵּן גַּם אֶתְכֶם תִּרְאוּ הַנֶּאֱלָה: יג וְיִדְעֶתֶם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּפִתְחִי אֶת־קַבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקַּבְרוֹתֵיכֶם

עִמִּי: יד וְנָתַתִּי רוּחִי בְכֶם וְחַיִּיתֶם וְהִנֵּחְתִּי אֶתְכֶם עַל־אֲדָמַתְכֶם וְיִדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֶּאֱמָן בְּמִאֲמָרִי דְּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי נֶאֱמַר־יְהוָה:

עטרת מרים

א וישלח המלך ויאספו אליו פלזקני יהודה וירושלם: ב ויעל המלך בית-יהודה וכל-איש יהודה וכל-ישראלי וירושלם אתו והכהנים והנביאים וכל-העם למקטן ועד-גדול ויקרא באזניהם את-פלדכרי ספר הכרית הנמצא בבית יהודה מפני שמצאו שיהיה

נגלל בתוכה שפיומה אלה דברי הכרית: ג ויעמוד המלך על-העמוד מקום מעמד המלך בבית המקדש ויכרת את-הכרית | לפני יהודה ללכת אחר יהודה ולשמור מצותיו ואת-עדותיו ואת-חקתיו בכל-לב ובכל נפש להקים את-דברי הכרית הזאת הכתבים על-הספר הזה ויעמוד כל-העם בכרית קדוה הכרית: ד ויצו המלך את-חלקיהו הכהן הגדול ואת-כהני המשנה סגני כהונה גדולה כסני משיח מלחמה ואת-שמרי הסף השוערים להוציא מהיכל יהודה את כל-הכלים העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים וישרפם מחוץ לירושלם בשדמות מישור קדרון ונשא את-עפרם בתיאל כי שם היה מקום טומאה: ה והשבית ביטל את-הכמרים כהני עבודתה אשר נתנו אשר העמידו מלכי יהודה וקטרו להיות מקטרים בכמות בערי יהודה ומסבי וסביבות ירושלם ואת-המקטרים לבעל לשמש ולירח

עטרת מרים

ולמזלות ולכל צבא השמים גם אותם השבית: ו ויצא את-האשרה מבית יהודה מחוץ לירושלם אל-נחל קדרון וישרף אתה בנחל קדרון וידק לעפר שרפה עד שהיתה דק כעפר וישלף את-עפרה על-קבר בני העם שהיו עובדים להם: ז ויתן את-בתי הקדשים בתי

הזוה אשר בבית יהודה אשר הנשים מוזהרות לזנות ארנות שם בתים וירעות לאשרה: ח ויבא לירושלם להחזירם בתשובה את-כל-הכהנים מידע אחו מערי יהודה אשר נעשו כמרים לעבודתה ויטמא את-הבמות השליד שם נבלות וכדומה אשר קטרו-שמה הכהנים הבמות אשר עמדו מגבע עד-באר שבע ונתן את-במות השערים אשר עמדו מול השערים ואשר בפתח שער יהושע שר העיר אשר-על-שמאול איש בבוא אל העיר בשער העיר: ט אך לא יעלו כהני הבמות עוד לשרת אל-מזבח יהודה בירושלם כי לא הוכשרו עוד לעבודה כי אם-אכלו מצות מנחות הנאפות מצות והוא הדין לשאר קדשים בתוך אחיהם: כא ויצו המלך את-כל-העם לאמור עשו פסח ליהודה אלהיכם ככתוב על ספר

הפטרה ליום שני של פסח

מלכים ב פרק כג

כג א וישלח המלך ויאספו אליו פלזקני

יהודה וירושלם: ב ויעל המלך בית-יהודה

וכל-איש יהודה וכל-ישראלי וירושלם אתו

והכהנים והנביאים וכל-העם למקטן ועד-

גדול ויקרא באזניהם את-פלדכרי ספר

הכרית הנמצא בבית יהודה: ג ויעמוד המלך

על-העמוד ויכרת את-הכרית | לפני יהודה

ללכת אחר יהודה ולשמור מצותיו ואת-

עדותיו ואת-חקתיו בכל-לב ובכל נפש

להקים את-דברי הכרית הזאת הכתבים

על-הספר הזה ויעמוד כל-העם בכרית:

ד ויצו המלך את-חלקיהו הכהן הגדול ואת-

כהני המשנה ואת-שמרי הסף להוציא מהיכל יהודה את כל-הכלים

העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים וישרפם מחוץ לירושלם

בשדמות קדרון ונשא את-עפרם בתיאל: ה והשבית את-הכמרים אשר נתנו מלכי יהודה וקטרו

בבמות בערי יהודה ומסבי וירושלם ואת-המקטרים לבעל לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא

השמים: ו ויצא את-האשרה מבית יהודה מחוץ לירושלם אל-נחל קדרון וישרף אתה בנחל קדרון

וידק לעפר וישלף את-עפרה על-קבר בני העם: ז ויתן את-בתי הקדשים אשר בבית יהודה

אשר הנשים ארנות שם בתים לאשרה: ח ויבא את-כל-הכהנים מערי יהודה ויטמא את-הבמות

אשר קטרו-שמה הכהנים מגבע עד-באר שבע ונתן את-במות השערים אשר-פתח שער יהושע

שר-העיר אשר-על-שמאול איש בשער העיר: ט אך לא יעלו כהני הבמות אל-מזבח יהודה

בירושלם כי אם-אכלו מצות בתוך אחיהם: כא ויצו המלך את-כל-העם לאמור עשו פסח ליהודה

יהודה ובירושלם בער ואשיהו
למען הקים את דברי התורה
הכתבים על הספר בעבור הספר
אשר מצא חלקיהו הכהן בית
יהודה כי הספר הזה היתה סיבה לכל
זה: כה וכמהו לא היה לפניו
מלך אשר ישב אל יהודה בכל
לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו
בכל תורת משה ואחריו לא
קם כמותו:

אלהיכם כפתוב על ספר הברית הזה: כב כי
לא נעשה בפסח הזה מימי השפטים אשר
שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל
ומלכי יהודה: כג כי אם בשמנה עשרה שנה
למלך ואשיהו נעשה הפסח הזה ליהודה
בירושלם: כד וגם את האבות ואת הידענים
ואת התרפים ואת הגללים ואת כל

הברית הזה: כב כי לא נעשה
פסח הזה מימי השפטים אשר
שפטו את ישראל וכל ימי מלכי
ישראל ומלכי יהודה: כג כי
אם בשמנה עשרה שנה למלך
ואשיהו נעשה הפסח הזה
ליהודה בירושלם: כד וגם את
האבות ואת הידענים ואת
התרפים ואת הגללים ואת כל
השקצים אשר נראו בארץ

השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם בער ואשיהו למען הקים את דברי התורה הכתבים
על הספר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהודה: כה וכמהו לא היה לפניו מלך אשר ישב אל יהודה
בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו בכל תורת משה ואחריו לא קם כמותו:

המשך מעמוד לח

שיחת ועש"ק חג הפסח ה'תשמ"ח

- 1 ויהירצון שהמחשבה והחלטה טובה בזה עתה, שהקב"ה "מצרפה למעשה" ⁴⁵ תיכף ומיד – אף-על-פי
- 2 שהנתינה בפועל (על-ידי המחאות וכיוצא בזה) תהיה רק בחול-המועד וכיוצא בזה – תפעל כבר את
- 3 המעשה של הקב"ה, "הקטן יהיה לאקף" ⁴⁶.
- 4 י. ומזה באים לענין "מתניכים חגורים וגו'" בנוגע לכל בני-ישראל – שכל אחד ואחד מישראל עומד
- 5 מוכן ומזומן ל"שליחות" היציאה מן הגלות אל הגאולה, ובאופן גלוי לעין-כל, עד שאפילו שבעים אומות
- 6 העולם – שגם ביחס אליהם יקויים היעוד ⁴⁷ ד"והיתה לה' המלוכה" – רואים שכל אחד ואחד מישראל
- 7 הוא "שליח" של עצמותו ומחותו, "מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו" ⁴⁸, שנמצא יחד עם כל
- 8 אחד ואחד בצרת הגלות, "עמו אנכי בצרה" ⁴⁹. ותיכף ומיד – "וגאלם", מכיון שכבר "דאלאי גלות"...
- 9 ולכן, יש להדגיש עוד פעם אודות הזריזות המיוחדת בנוגע לסיום העבודה ברגעי הגלות האחרונים.
- 10 ולדעת שכל זה אינו אלא הכנה לעבודה אחרת לגמרי, "יביא אחר", שאז תהיה העליה האמיתית,
- 11 שלא בערך לכל עניני עליות וירידות כו',
- 12 "כן תהיה לנו" – במהרה בימינו ממש, במהרה בימינו ממש, במהרה בימינו ממש.
- 13 חג הפסח כשר ושמח.

(48) נוסח ההגדה פיסקא "מצה זו". ושם לפני פיסקא

"וירציאנו".

(49) תהלים צא, טו.

(45) קידושין מ, א.

(46) ישעי' ס, כב.

(47) עובדי' בסופו.

שיעורי תהלים לשבוע חג הפסח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט' ניסן פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד	יום רביעי - י"ב ניסן פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח
יום שני - י' ניסן פרק כ, מפרק נה עד סוף פסוק נט	יום חמישי - י"ג ניסן פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שלישי - י"א ניסן פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה	יום שישי - י"ד ניסן פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עז
שבת קודש - ט"ו ניסן פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 104, ועולם האצילות שהוא... עד עמ' נג, ל"ח]:

האצילות" בו ספירות חכמה-בינה-דעת הן, כמו שהן בעצם -
אין בכוח שכלם של נבראים לקבל מהן השגה באור אינסוף
ברוך-הוא - ובלשון רבנו הזקן: והנה, צמצום זה - מה
ספירות חכמה-בינה-דעת של "אצילות" נצטמצמו, כדי
להאיר ב"עולם הבריאה",
היא סבת ההארה
שמיאירות שם חכמה
בינה-דעת של אינסוף
ברוך-הוא - חכמה
בינה-דעת של "עולם
האצילות", לנשמות אלו
בעולם הבריאה, - שכן,
בגלל שהאור בא על ידי
צמצום - יכולות הנשמות
לקבל ממנו, שתהיה להן
השגה באור אינסוף
ברוך-הוא. מה שאין-כן
באצילות, שאינם -
ספירות חכמה-בינה-דעת
שב"אצילות", אינן
בבחינת צמצום כל כך
- כפי שהדבר ב"עולם
הבריאה". שהרי, בכל
זאת, בהיותן ענין של
"ספירות", יש כבר בכך
משום צמצום מסוים,
אלא לא צמצום כזה כמו
שהוא ב"עולם הבריאה",
ולכן אי אפשר לשכלים

נבראים לקבל מהן, - מהספירות שב"אצילות". ולכן לית
מחשבתא דילחון תפיסא שם כלל. - אין למחשבה של
הנבראים "תפיסה" (השגה) שם כלל. המחשבה וההשגה של
נבראים אינן יכולות כלל "לקלוט" את האור המאיר
ב"אצילות". לכן הוא - "עולם האצילות", מדרג לצדיקים
הגדולים, שעבודתם היא למעלה מעלה אפילו בבחינת
דחילו ורחימו - יראה ואהבה, הנמשכות מן הבחינה ודעת
בגדלותו ותבונה, כמו שעולם האצילות הוא למעלה מעלה
מבחינת בינה ודעת לשכל נברא, - כך גם עבודתם היא
הרבה למעלה מהאהבה והיראה הבאות מן השכל, אלא
עבודתם היתה בבחינת מרפקה ממש לאינסוף ברוך
הוא, ולבטל אליו במציאות, ולהכלל באורו ותבונה, הם
וכל אשר להם, על-ידי קיום התורה והמצוות, על-דרך

ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה
לשכל נברא, - שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של
"עולם הבריאה", הוא בכל זאת "נברא", ו"עולם האצילות"
הוא למעלה גם מהשגתו. טעמו של דבר: כי חכמתו ובינתו
ודעתו של אינסוף
ברוך-הוא מיוחדות שם
בו בתכלית היחוד,
ביחוד עצום ונפלא,
ביתר שאת ויתר עז
לאין קץ מבעולם
הבריאה. כי שם
ב"עולם הבריאה", ידרו
להאיר בבחינת צמצום,
- חכמה-בינה-דעת של
"עולם האצילות",
הנקראות "חכמתו ובינתו
ודעתו של אינסוף ברוך-
הוא", מאירות ב"עולם
הבריאה", רק אחרי
שהצטמצמו במדה כזו,
כדי שיוכלו שכלים
נבראים - השכל של
הנשמות והמלאכים של
"עולם הבריאה", לקבל
מהן - ענין של חכמה
בינה-דעת, לדעת את
ה', ולהבין ולהשיג איו
השגה באור אינסוף
ברוך-הוא, כפי כח
שכלים הנבראים, שהם בעלי גבול ותכלית, שלא יתבטלו
במציאותם, - בלי הצמצום האמור, ויתירה מזה: ולא יהיו
בגדר נבראים כלל, רק יחזרו למקורם וישרשם שהוא
בחינת אלהות ממש. - אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של
"עולם האצילות", היו מאירות ב"עולם הבריאה", בלי צמצום,
והנבראים של "עולם הבריאה" היו מקבלים מהן השגה להבין
אלקות כפי שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן
בעצם - היו אז אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח
השגתם "לקלוט" אור נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך
ירידת הארת חכמה-בינה-דעת של "אצילות", ב"עולם
הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש בכוח שכלו של הנברא,
לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף ברוך-הוא, עד כמה
ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור אינסוף. אך, ב"עולם

שכלים הנבראים, שהם בעלי גבול ותכלית, שלא יתבטלו
במציאותם, - בלי הצמצום האמור, ויתירה מזה: ולא יהיו
בגדר נבראים כלל, רק יחזרו למקורם וישרשם שהוא
בחינת אלהות ממש. - אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של
"עולם האצילות", היו מאירות ב"עולם הבריאה", בלי צמצום,
והנבראים של "עולם הבריאה" היו מקבלים מהן השגה להבין
אלקות כפי שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן
בעצם - היו אז אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח
השגתם "לקלוט" אור נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך
ירידת הארת חכמה-בינה-דעת של "אצילות", ב"עולם
הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש בכוח שכלו של הנברא,
לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף ברוך-הוא, עד כמה
ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור אינסוף. אך, ב"עולם

6. ולא שזה (ש"לא יהיו בגדר נבראים כלל") הוא תוצאה (ממה שיתבטלו ממציותן), (כ"א הוא הוספה על זה, דהיינו שיתבטלו ממציותן, ויתירה מזה... הם לא יהיו... גדר נבראים), וכדלקמן "וליבטל כו' וליכלל" ע"פ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. "לכאורה ציל 'היא' וכלפני זה" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

- 1 שְׁאֵמְרוּ: - חכמינו ז"ל⁸: "הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֵּה", וְהֵינּוּ -
 2 מזה שהאבות מתוארים כ"מרכבה", הוא: לְפִי שְׂכָל יְמִיהֶם
 3 הִיָּתָה זֹאת עֲבוֹדָתָם. - האבות היו תמיד בהתבטלות של
 4 "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם יוצרים, על עצמם
 5 ועל כל עניניהם את דרגת
 6 ההתבטלות העליונה
 7 ביותר להקב"ה, כך שאין
 8 להם רצון אחר כלל, אלא
 9 רק מזה שהוא רצון ה' -
 10 ולכן מקומם של צדיקים
 11 אלה הוא ב"עולם"
 12 האצילות", בו מורגש
 13 אותו סוג של ביטול. אָךְ
 14 מִי שֶׁשָּׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ קָמָן
 15 מִהִכָּל עֲבוֹדָה תָּמָה זו, -
 16 של בחינת "מרכבה",
 17 לְבָטֵל וְלִכְלֹל בְּאוֹרוֹ
 18 יִתְבָּרֵךְ בְּעֲבוֹדָתוֹ
 19 בְּקִבְעוּת, - לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו יתברך, רק
 20 לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עַת רְצוֹן לְמַעְלָה, וְכֵמוֹ בְּתַפְלָת
 21 שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁהִיא בְּאֲצִילוֹת, - שכן ארבעת השלבים
 22 שבסולם התפילה, הם כנגד ארבעת העולמות: חלק התפילה עד
 23 "ברוך שאמר", הוא בבחינת "עולם העשיה", "פסוקי דזמרה" -
 24 בבחינת "עולם היצירה"; "קריאת שמע" - בבחינת "עולם
 25 הבריאה": "שמונה עשרה" - בבחינת "עולם האצילות", וּבְפֶרֶט
- 26 בְּהַשְׁתַּחֲוֹאוֹת שָׂבָה, - כשכורעים בשמונה־עשרה, שְׂכָל
 27 הַשְׁתַּחֲוָה הִיא בְּבַחֲנֵת אֲצִילוֹת [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפָרִי עֵץ
 28 תִּיִּם בְּקִבְלָת שָׂבָת - שהשתחוואות הן בבחינת "אצילות"],
 29 כִּי הִיא - ההשתחוואה היא, עֲנִין בְּטוֹל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְהִיּוֹת
 30 חָשִׁיב קָמִיָּה כְּלָא מְשֻׁשׁ,
 31 - להיות חשוב לפני
 32 הקב"ה, כלא ממש; אֲזִי
 33 גַּם־כֵּן - כשעומד בבחינת
 34 ביטול גמור רק "לפרקים
 35 ועתים", כמו למשל בשעת
 36 "שמונה עשרה" בכלל,
 37 ובהשתחוואות שב"שמונה
 38 עשרה" בפרט, עֶקֶר
 39 קִבְעוּת נִשְׁמָתוֹ הוּא
 40 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה - שכן,
 41 מדובר כאן בקשר לנשמה,
 42 ששייכותה היא ל"עולם
 43 הבריאה", [רק לְפָרְקִים
 44 בְּעַת רְצוֹן תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת בְּבַחֲנֵת "מִיּוֹן נִקְבִּין",
 45 בְּיָדָיו לְיִדְעֵי ח"ן]: - רק בשעת רצון, תעלה נשמתו ל"עולם
 46 האצילות", על ידי התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי תורת
 47 הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של
 48 הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו
 49 הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות
 50 העבודה עצמה:

ליקוטי אמרים

- יום שני י' ניסן
- מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נג, והנה שכר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.
- 51 וְהֵנָּה, "שֶׁכֶר מִצְוָה - מִצְוָה", - השכר אינו דבר נפרד ונוסף
 52 על המצוה, שהנשמה מקבלת כגמול עבור המצוה - כמו,
 53 למשל, כסף שאדם מקבל עבור עבודה מסוימת שביצע - שאז,
 54 אין אנו יכולים לדעת מהשכר, את מהות העבודה; אלא שכר
 55 המצוה הוא הרי, כאמור,
 56 ההארה של המצוה
 57 המתגלה לנשמה ב"גן"
 58 עֵדֶן, פְּרוֹשׁ שְׂמִינְיָה -
 59 של המצוה, נִדָּע מְהוּתָהּ
 60 וּמִדְרָגָתָה - של המצוה.
 61 שלפי אופן השכר
 62 וההתגלות שמהמצוה
 63 לנשמה - אפשר לדעת
 64 מהות ומדרגת המצוה.
 65 וְאִין לָנוּ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת - להסביר את הענינים הנסתרים,
 66 שֶׁהֵם צִדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, שֶׁהֵם - שעבודתם היא, בְּבַחֲנֵת
 67 מְרַבֵּה, - עבודה שלמעלה משכל, ואשר משום כך היא
 68 נקראת "נסתרות", רַק הַנִּגְלּוֹת לָנוּ, שֶׁאַחֲרֵיהֶם כָּל אָדָם
- 51 יְמִשְׁךְ, - רק אל אופני עבודה אלה, בענינים הגלויים, על כל
 52 אחד להימשך ולשאוף ולהגיע אליהם, לִידָע נֶאֱמָנָה - לדעת
 53 באמת, מְהוּת וּמִדְרָגַת עֲבוֹדַת ה' בְּדַחֲלֵיו וּרְחִימוֹ - ביראה
 54 ואהבה, בְּהַתְגַּלּוֹת לָבוֹ, הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַכִּינָה וְדַעַת בְּגִדְלָת
 55 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא -
 56 הערת כ"ק אדמו"ר
 57 שליט"א: "שכנ"ל שכרה
 58 בעולם הבריאה, מזה נדע
 59 שהעבודה (מצוה) מקומה
 60 ב"ס דבריאה". כלומר:
 61 שכר עבודה זו, הוא,
 62 כאמור, ב"עולם הבריאה",
 63 הרי שנדע מכך, שהעבודה
 64 (המצוה) - מְקוּמָהּ בְּעֶשֶׂר
 65 סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה, וְעֲבוֹדָה בְּדַחֲלֵיו וּרְחִימוֹ - ביראה ואהבה,
 66 הַמְבַעֲרִים שְׂבָמָחוֹ - אהבה ויראה שאינן גלויות ומורגשות בלב,
 67 אלא הן בעיקר במוח, שהאדם זוכר ומעורר במוחו אהבה
 68 מסותרת. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה ביצירה

עוסקים בה עתה היא בקשר למה שנקרא "חיצוניות העולמות",
ואין בה — בעבודה זו, כח לעלות ולכלל ביחודו ותכונה,
שהן עשר ספירות הקדושות, וכמו שכתוב ב'תקונים'
דכלא דחילו ורחימו — לא פרחא לעילא, — וכמו שכתוב
ב'תיקוני זוהר', שבלי

יראה ואהבה, אין הן
פורחות למעלה. שכן, כפי
שיוסבר להלן, נמשלות
אהבה ויראה לכנפיים,
בהן עפה הציפור למעלה
— כך גם, על-דרך משל,
האהבה והיראה הן
ה'כנפיים', שעל ידן
עולות התורה והעבודה
למעלה. ואילו, בעבודה
בלי אהבה ויראה, חסרות

הרי ה'כנפיים' שיעלו אותה למעלה, ולא יכלא לסלקא
ולמיקם קדם ה'. — ואין עבודה זו יכולה לעלות ולעמוד לפני
הקב"ה. רק כשהעבודה היא מתוך אהבה ויראה — היא עולה
למעלה לפני ה'. להלן, מסביר רבנו חזקן, שמה שלמדנו שבלי
התעוררות אהבה ויראה, אין בכוח העבודה לעלות למעלה
"קדם ה'", אין זה רק אם הוא עוסק בעבודה לשם פניה עצמית;
אלא גם אם הוא עוסק בעבודה בלי שום פניה, כי"אם באופן
סתמי, כמציאות אנשים מלומדה" — מפני שהוא רגיל מקטנותו
לקיים את המצוות — הרי גם עבודה זו נקראת "שלא לשמדה",
כי חסר בה ה'לשמדה' של אהבה ויראה.

מזה נדע שהעבודה מקומה ב"ס דיצירה". כלומר: שבר עבודה
זו, הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", הרי שנדע מכך שמקומה של
עבודה זו הוא בעשר ספירות דיצירה. אבל עבודה בלי
התעוררות דחילו ורחימו — יראה ואהבה, אפילו במחז

בבחינת גלוי, — שגם
במחז אין האהבה
והיראה בהתגלות, דחינו
לעורר האהבה הטבעית
המסתרת בלב,
להוציאה מההעלם
והסתור חלב אל הגלוי,
אפילו במחז ותעלומות
לבו על-כל-פנים, —
כלומר: לא זו בלבד שאין
בכוחו לעורר אהבה גלויה
ומורגשת בלבו, אלא הוא

גם אינו יכול לעורר את האהבה הטבעית המסותרת, שתורגש
לפחות בהתגלות במחז, ותהיה בהתעוררות בתעלומות לבו,
דבר המביא ליצירת רצון במחז, לקיים תורה ומצוות, כדי
להידיבק, על ידן, עם הקב"ה, רק היא — האהבה, נשארת
מסתרת בלב בתולדתה כמו שהיתה קדם העבודה —
כשהאהבה להקב"ה מוסתרת לגמרי, ואינה מעוררת ענין
העבודה — הרי עבודה זו — שהוא עובד בלי התעוררות רגשי
אהבה ויראה, נשארת למטה בעולם הפריד, הנקרא
"חיצוניות העולמות"¹⁰, — "פנימיות העולמות" היא
ה'ספירות', שהן האלקות של העולמות. ואילו הדרגה שאנו

יום שלישי י"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, והיינו אפילו אם... עד עמ' 106, לקמן.

את ה' ולעבדו. ואינו עוסק — בתורה ובמצוות, לשמה ממש,
כי — לעסוק בעבודה לשמה ממש אי אפשר בלא
התעוררות דחילו ורחימו — יראה ואהבה הטבעיים על-כל-

פנים, להוציאן מהסתר
חלב אל הגלוי במח
ותעלומות לבו על-כל-
פנים, — אם אין בכוחו
ליצור ולעורר אהבה
גלויה בלבו, שהלב ירגיש
את האהבה — עליו,
כאמור, לעורר לכל
הפחות את האהבה
המסותרת, שתורגש

ליקוני אמרים

והיינו

אפי' אם אינו עוסק שלא לשמה ממש לשום איזו פניה
ח"ו אלא כמ"ש ותהי יראתם אותי מצות אנשי מלומדה
פי' מחמת הרגל שהורגל מקטנותו שהרגילו ולימדו
אביו ורבו לירא את ה' ולעבדו ואינו עוסק לשמה
ממש כי לשמה ממש אי אפשר בלא התעוררות דחילו
ורחימו הטבעיים עכ"פ להוציאן מהסתר חלב אל
הגלוי במחז ותעלומות לבו עכ"פ כי כמו שאין אדם

והיינו אפילו אם אינו עוסק — בתורה ומצוות, שלא לשמה
ממש, לשום איזו פניה חס-ושלום, — כשהוא עוסק בעבודה
מתוך פניה עצמית, לא זו בלבד שחסר אז ה'לשמדה', אלא קיים
באן ה'היפך' מ"לשמדה",

שהרי הוא עושה זאת
בגלל הפניה העצמית
שלו; אלא כמו
שכתוב¹¹: "ותהי יראתם
אותי מצות אנשים
מלומדה", פירוש מחמת
הרגל שהרגל
מקטנותו¹², שהרגילו
ולמדו אביו ורבו לירא

9. "ראה לקמן רפ"מ — שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשארה למטה' ועיין בקו"א. — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
10. "ע"פ הנ"ל מובן 'העולמות' — לשון רבים, עשי' ויצירה". — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. ישעי' כט, יג. 12. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "משא"כ באם (מפני שהרגיל עצמו) בגדלותו (כדלעיל פרק ט"ו) — שאז י"ל שהלשמה דתחלת עבודתו מעלה ג"ז,
וכמו בתפילה מלוקטת (שבסוף הפ'). וצ"ע. וי"ל דנקט בקטנותו — מפני שזהו נמצא בכא"א, וצ"ל נמצא ע"פ תורה שציוותה ושננתם
לבניך גו'".

21 שאין לו שום פניה עצמית בעבודתו זו, אלא הוא עושה אותה
22 בגלל רגילותו. וְגַם אֶהְיֶה לְבָדָה גַם אִם הוּא מְעוּרָר וּמְגַלָּה
23 בתוכו אהבה להקב"ה, אך אם זו אהבה בלבד שיעורר
24 בתוכו גם יראה, אֵינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם "עֲבֹדָה", – אם היא
25 נעשית, בְּלִי יִרְאָה תִּתְּנָה
26 – יראה תחתונה, לְפָחוֹת, שְׁהִיא – היראה
27 התחתונה, מִסְתַּרֶת בְּלֵב
28 כָּל יִשְׂרָאֵל, – כלומר: העבודה שהוא עושה
29 מתוך התעוררות אהבה
30 בלבד, בלי הרגש היראה,
31 אינה נקראת בשם עבודה;
32 אמנם יש כאן ה"לשמה",
33 שהרי הוא עושה זאת מתוך אהבה ה', ובכל זאת אין היא יכולה
34 להיחשב ל"עבודה". שכן, עבודה משמעה – כעבד המשרת את
35 אדונו, שעבודתו באה בעיקר מתוך יראתו את אדונו; שלא כמו
36 בן שממלא רצון אביו בעיקר מתוך אהבתו אליו. ומכיון שחסרה
37 היראה – אין זה נחשב ל"עבודה" כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר לְקַמְּנָה. – בפרק
38 מ"א.

1 במוחו ובהעלם לבו. גם אהבה כזו מעוררת בו רצון ונכונות
2 ללמוד תורה ולקיים מצוות. הרי שגם התעוררותה של האהבה
3 המסותרת, מהווה סיבה לעבודה זו, כי הנכונות לעסוק בעבודה
4 זו, באה כתוצאה מהאהבה המסותרת. ברם, כשהוא אינו
5 מעורר את האהבה
6 המסותרת, למרות שהיא
7 קיימת בתעלומות לבו, אין
8 היא מהווה סיבה לעוררו
9 לעסוק בעבודה – וממילא
10 חסר ה"לשמה" בעבודה
11 זו, וכל כך למה? – כִּי כְמוֹ
12 שְׁאִין אֶדָם עוֹשֶׂה דָּבָר
13 בְּשִׁבְלֵי חֲבֵרוֹ לְמַלְאָת
14 רְצוֹנוֹ אֶלֶּאֱסִיכֵן
15 אוֹהֲבוֹ אוֹ יֵרָא מִמֶּנּוּ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לְשִׁמּוֹ יִתְבָּרֵךְ
16 בְּאִמָּת לְמַלְאָת רְצוֹנוֹ – של הקב"ה, לְבַד בְּלִי זְכוּרִין
17 וְהַתְעוּרָרוֹת אֲהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ כִּלְל כְּמֹחֹ וּמִשְׁחַבְתּוֹ
18 וְתַעֲלָמוֹת לְבוֹ עַל־כָּל־פְּנִיָּם. – שיזכור לפחות את האהבה
19 במוח ויעוררה בתעלומות לבו. אך, אם גם דבר זה הוא לא עורר
20 בתוכו – אין עבודתו נעשית כדי למלא רצון הקב"ה, למרות

ליקוטי אמרים

עושה דבר בשביל חבירו למלאת רצונו אא"כ אוהבו
או ירא ממנו כך אי אפשר לעשות לשמו ית' באמת
למלאת רצונו לבד בלי זכרון והתעוררות אהבתו
ויראתו כלל במוחו ומחשבתו ותעלומות לבו עכ"פ
וגם אהבה לבדה אינה נק' בשם עבודה בלי יראה
תתאה לפחות שהיא מסותרת בלב כל ישראל כמ"ש
לקמן

יום רביעי י"ב ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, וכשעוסק שלא לשמה... עד עמ' נד, בזהר:

66 שלמד מתוך פניה – הרי שאז הוא יגיע ל"לשמה". הרי
67 שפירוש המאמר הוא לא ש"ש"ל לשמה" הוא יכול להגיע
68 ל"לשמה", אלא שהוא בודאי יגיע ל"לשמה". ויתירה מזו, גם
69 מה שלמד שלא לשמה – יעשה למצב (יעלה) כאילו נלמד
70 מלכתחילה לשמה –
71 הערת כ"ק אדמו"ר
72 שליט"א. כל האמור הוא
73 כשהלימוד הוא ממש
74 שלא לשמה, לשם פניה
75 של כבוד עצמי. אך
76 כְּשֶׁעוֹשֶׂה סֵתֵם, לֹא
77 לְשִׁמָּה וְלֹא שְׁלֹא לְשִׁמָּה
78 – אֵין תִּדְבָּר תִּלּוֹי
79 בְּתִשּׁוּבָה, אֶלֶּא מִיד
80 שְׁחֹזֵר וְלֹמֵד דָּבָר זֶה
81 לְשִׁמָּה, הֲרִי גַם מֵה
82 שְׁלֵמִד בְּסֵתֵם, מִתְּחַבֵּר
83 וּמִצְטָרֵף לְלִמּוּד זֶה
84 וּפְרָחָא לְעִילָא, – ועולה
85 למעלה, מֵאַחֵר שְׁלֹא
86 נִתְלַבֵּשׁ בּוֹ עֲדִין שׁוּם קְלִפָּה דְּנִגְמָה. – שהרי, הוא לא למד
87 מתוך פניה עצמית (ולכן לימוד התורה הראשון שלו, לא היה
88 בגלות בקליפת נוגה) היה חסר כאן רק ה"לשמה", לכן זה עולה
89 כעת, כשהוא חוזר על אותו לימוד "לשמה". וְלִכֵּן "לְעוֹלָם
90 יַעֲסֹק אֲדָם בּוֹ". – בתורה, גם כאשר חסרה הכוונה "לשמה",

41 וּכְשֶׁעוֹסֵק שְׁלֹא לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, – שלא זו בלבד שחסר
42 בעבודה זו ה"לשמה" של אהבה ויראה, אלא, שהעבודה
43 נעשית בפירוש שלא לשמה, רק לְשׁוּם אֵיזוֹ פְּנִיָּה לְכָבוֹד
44 עֲצָמוֹ, כְּגוֹן לְהִיּוֹת תִּלְמִידֵיהֶם וּכְהֵא יְנוּנָא – וכדומה,
45 אֵין אוֹתָהּ פְּנִיָּה שְׁמִצָּד
46 תְּקַלְפָּה דְּנִגְמָה מִתְּלַבֵּשֶׁת
47 בְּתוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה –
48 שלמד מתוך אותה פניה,
49 הִיא בְּכַחֲנִית גְּלוּת
50 בְּתוֹךְ תְּקַלְפָּה לְפִי
51 שְׁעָה, – הגלות היא רק
52 לְפִי שְׁעָה, עַד אֲשֶׁר
53 יַעֲשֶׂה תִשּׁוּבָה, שְׁמִיבִיאָה
54 רְפוּאָה לְעוֹלָם, שְׁכָשׁוּבוֹ
55 אֶל ה' – גַּם תּוֹרָתוֹ –
56 שלמד מתוך פניה של
57 קליפה, שְׁכָה עֲמוֹ. וְלִכֵּן
58 אֲמָרוּ רַבְּתֵינוּ זְכוּרֵם
59 לְבִרְכָּהּ: "לְעוֹלָם יַעֲסֹק
60 אֲדָם וְכוּ' – בתורה,
61 אפילו שלא לשמה, שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה בֹא לְשִׁמָּה"
62 בּוֹדָאִי, שְׁבוּדָאִי סוּפוֹ לַעֲשׂוֹת תִּשּׁוּבָה בְּגִלְגּוּל זֶה אוֹ
63 בְּגִלְגּוּל אַחֵר, כִּי לֹא יֵדָע מִמֶּנּוּ נִדָּח. – גם מי שהיה בזמן
64 מסויים "נדח" מהקב"ה, לא ישאר נידח, אלא לבסוף יחזור
65 בתשובה; ובשעה שיעשה תשובה, תחזור לקדושה גם התורה

כתוב להלן ב"קונטרס אחרון", שמכיוון שכונתו (בתפילה) היא 10
לשמים, לכן מספיק הדבר, שבמשך כל השנה, תצטרף, מכל 11
התפילות של כל השנה, תפילה אחת מתוך כוונה (יום אחד הוא 12
התפלל חלק זה בכוונה; יום אחר – חלק אחר, עד שבמשך כל 13
השנה, מצטרפת תפילה 14
אחת שלמה בכוונה) 15
עולות או למעלה כל 16
התפילות שהתפלל במשך 17
כל השנה. 18

ליקוטי אמרים

1 נתלבש בו עדיין שום קליפה דנוגה ולכן לעולם יעסוק
2 אדם כו' וכן הענין בתפלה שלא בכוונה כמ"ש בזהר:
3 בזהר¹⁴: באשר לתפילה,

יום חמישי י"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נד, פרק מ אך... עד עמ' 108, למטה בעו"הו.

19 הוא, ובלא דחילו ורחימו – בלי יראה ואבהה, לא יכלא
20 לסלקא ולמיקם קדם ה', – אין בכוח לימודו לעלות ולעמוד
21 "קדם ה'", לפני אור אינסוף ברוך-הוא, כמו שכתוב
22 ב"תיקונים", – ב"תיקוני זוהר". רק למודו עולה להיכלות
23 ומדורין שחן חיצוניות
24 העולמות – ה"ספירות" 25
הן הפנימיות והאלקות 26
של העולמות, ואילו 27
ה"היכלות" וה"מדורין" 28
הם חיצוניות העולמות – 29
ענין של "עולם" ולא ענין 30
של "אלקות", שכתבן – 31
ב"היכלות" וב"מדורין", 32
עומדים המלאכים; 33
וכמו שכתב הרב חיים 34
ויטאל ו"ל בשער 35
הנבואה פרק ב, 36
שמהתורה שלא בכוונה 37
נבראים מלאכים בעולם היצירה, ומהמדות בלי כוונה 38
נבראים מלאכים בעולם העשיה, – ומכיוון שגם מהתורה 39
והמצוות בלי כוונה, נבראים מלאכים, משמעות הדבר, שאין 40
התורה והמצוות נכללות ב"ספירות" שהן אלקות, אלא הן ענין 41
שמקומו בחיצוניות העולמות. המלים "שלא בכוונה" ב"שער 42
הנבואה" האמור, אין משמען שלא היתה לו כל כוונה ומחשבה 43
כלל ורק הסתפק בעצם אמירת המלים ועשיית המצוות, שכן 44
– וכל המלאכים הם בעלי חמר וצורה. – דבר המורה, 45
שהדבר שממנו נבראו (הלימוד או המצוה), היה לו נוסף 46
ל"חומר" (עצם הדיבור והעשיה), גם "צורה" – פירוש המלות, 47
המודעות לעשיית המצוה וכיוצא בזה – אלא שחסר 48
ה"לשמה". שכן, מ"חומר" המצוה, נברא ה"חומר" של מלאך, 49
ומ"צורת" המצוה, – "צורת" המלאך, והעובדה שב"עולם 50
היצירה" או ב"עולם העשיה", נברא מלאך בעל חומר וצורה, 51
מראה, שלמצוה או ללימוד התורה אודותם מדבר רבי חיים

1 מפני שמה"שלא לשמה" יגיע הלימוד עצמו ל"לשמה" (ולא
2 דוקא על ידי תשובה, המעלה את מה שלמד "שלא לשמה",
3 אלא) על ידי שילמד מחדש אותו דבר ומתוך "לשמה". וכן
4 הענין בתפלה שלא בכוונה, – שאם הוא מתפלל לאחר מכן,
5 אותה תפילה מתוך כוונה
6 – עולה גם התפילה
7 הקודמת שהיה חסר בה
8 הכוונה, כמו שכתוב
9 בזהר¹⁴: באשר לתפילה,

ליקוטי אמרים

19 פרק מ. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שעליית התורה והמצוות,
20 שיהודי לומד ומקיים, תלויה בכוונה וברצון המביאים ללימוד תורה
21 ולקיום מצוות: אם כוונתו ורצונו הם באהבה ויראה הבאות מתוך הבנתו
22 העמוקה בגדלות ה' – עולות או תורתו ומצוותיו בעשר ספירות "עולם
23 הבריאה", שהוא עולם
24 ההשגה; אך, אם הן אהבה
25 ויראה טבעיות – עולות
26 התורה והמצוות בעשר
27 ספירות "עולם היצירה",
28 שהוא עולם המדות.
29 ברם, אם כשהוא לומד תורה
30 ומקיים מצוות, חסר
31 ה"לשמה" של אהבה ויראה,
32 גם אם אינו "שלא לשמה"
33 ממש (בגלל פניה עצמית).
34 אלא מתוך "מצות אנשים"
35 מלומדה", מפני שהוא רגיל
36 מקטנתו ללימוד תורה ולקיים

37 מצוות – אין בכוח לימוד התורה וקיום המצוות שלו, לעלות "קדם ה'",
38 (לפני ה'). ואילו – הסביר רבנו הזקן – כשהוא חוזר ולומד אותה תורה
39 "לשמה" – מצטרף הלימוד הקודם שהיה חסר בו ה"לשמה", ללימוד
40 "לשמה" הנוכחי, וגם הוא עולה למעלה יחד עם הלימוד הנוכחי שלמד
41 "לשמה".

42 אף, כל זמן שלא חזר ולמד דבר זה לשמה – שלא חזר
43 ולמד "לשמה" את מה שלמד קודם מצד "מצות אנשים
44 מלומדה", וחסר ה"לשמה" באותו לימוד, אין למודו עולה
45 אפילו בעשר ספירות המאירות בעולם היצירה והעשיה,
46 – לא זו בלבד שאין לימודו עולה בעשר ספירות "עולם
47 הבריאה", אלא גם אינו עולה בעשר ספירות "עולם היצירה"
48 וגם לא בעשר ספירות "עולם העשיה", כי הספירות הן
49 בתינות אלהות, ובהן – בספירות, מתלבש ומתחד אור
50 אינסוף ברוך-הוא ממש, – ובאם לימודו היה עולה בעשר
51 הספירות, היה זה אומר שלימודו עולה באור אינסוף ברוך-

אנו רואים, שדיבורי התורה עולים למעלה ו"בוקעים רקיעים".
 וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהָר עַל פְּסוּקֵי: "מִה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל
 עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ" — על פסוק זה אומרים חכמינו
 ז"ל, שרק ב"עמל" שחת השמש, אין לאדם יתרון, ואילו
 ב"עמל תורה" יש לאדם

יתרון, כי תורה איננה
 תחת השמש, אלא
 למעלה מהשמש — ואילו
 ב"זהר" נאמר על פסוק זה:
 דְּאִפְלוּ דְּאִרְיִיתָא, אִי עֵבִיד בְּגִין
 יִקְרִיה בּוֹ. — שאפילו
 עמל תורה, אם הוא
 נעשה בשביל כבוד, הוא
 גם כן עמל ש"תחת
 השמש", וגם עליו נאמר
 "מה יתרון". וְזֶהוּ
 שְׁאֵמְרוּ: — חכמינו ז"ל:
 "אֲשֶׁרִי מִי שֶׁנָּפָא לְכָאן
 וְתִלְמוּדוֹ בִּירוֹ, פְּרוּשׁ

שֶׁלֹּא נִשְׁאָר לְמִטָּה בְּעוֹלָם הָזֶה. — כלומר: לימודו היה
 "לשמה" והתורה שלמד עלתה למעלה; ואילו כשהלימוד הוא
 "שלא לשמה" — נשארת אז התורה למטה בעולם הזה.
 על כל פנים, למדנו שאם הלימוד הוא מצד "מצות אנשים
 מלומדה", למרות שאין הלימוד לשם פניה, אלא שחסר בו
 ה"לשמה" של אהבה ויראה — אין אותו לימוד עולה למעלה
 בספירות העליונות. מדוע, באמת, אין תורה זו עולה למעלה?
 — התורה והקב"ה הם הרי דבר אחד לגמרי, שהרי התורה היא
 רצונו של הקב"ה, והרצון העליון הרי הוא למעלה מהספירות
 העליונות, מדוע, איפוא, על התורה להזדקק ל"כוונה" כדי
 להתעלות על ידה בספירות שבעולמות ה"יצירה" וה"בריאה"?
 אמנם, הספירות הן אלקות, אבל התורה היא הרי רצון העליון
 שהוא למעלה מהספירות! ובלשון ה"תניא":

וויטאל, יש גם חומר וגם צורה, ומה שנקרא "שלא בכוונה",
 הוא רק מפני שחסר בהן ה"לשמה"; ובכל זאת עולות תורה זו
 ומצוות אלו ב"חיצוניות העולמות" בלבד — דרגת המלאכים,
 ולא בספירות — "פנימיות העולמות". האמור לעיל מתייחס

כאמור לתורה ולמצוות
 שחסר בהן הכוונה
 "לשמה", אך אין הן
 נלמדות ונעשות במפורש
 "שלא לשמה". אֲבָל
 תוֹרָה — שנלמדה, שֶׁלֹּא
 לְשִׁמָּה מְשֻׁשׁ, — אלא
 לשם דבר אחר, בְּגִין —
 שהוא לומד כדי לְהִיּוֹת
 תְּלִמִּיד־חֶכֶם וּבְהֵא
 בְּנָא וכדומה, אִינֵה
 עוֹלָה — תורה זו, כָּלֵל
 לְמַעֲלָה — היא אינה
 עולה אֲפִלּוּ לְהִיכָלֹת
 וּמְדוּרָה הַמְּלָאכִים
 דְּקִרְשָׁה, — כי הרי

חיצוניות העולמות היא ענין של קדושה. אֲלָא נִשְׁאָרֶת לְמִטָּה
 בְּעוֹלָם הָזֶה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא מְדוּרָה תְּקַלְפוֹת; במקום זה
 נשארת התורה שנלמדה מתוך פניה, כי עצם הפניה באה מצד
 הקליפה. הנהגה * וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהָר חֲלָק גַּ דָּף לֹא עֲמוּד
 בַּ דָּף קבא עמוד ב, עֵין שָׁם: הֵיא מְלָה סְלִקָא וּבִקְעָא
 רְקִיעִין בּוֹ. — אותה מלה עולה ו"בוקעת רקיעים" וְאִתְעָר מִה
 דְּאִתְעָר — ומתעורר מה שמתעורר: אִי טַב טַב בּוֹ, — אם
 המלה היא טובה (דיבור של תורה וכדומה) — מתעורר טוב ב',
 עֵין שָׁם; וְדָף קה עמוד א: מְלָה דְּאִרְיִיתָא אֲתַעְבִּיד מְנִיָּה
 קְלָא וְסִלִּיק בּוֹ; — מדיבור של תורה מתהווה קול שעולה
 למעלה, וְדָף קסח עמוד ב: קְלִין דְּאִרְיִיתָא וְצִלּוּתָא סְלִקִין
 לְעֵילָא וּבִקְעִין רְקִיעִין בּוֹ. — קולות התורה והתפילה עולים
 למעלה ו"בוקעים רקיעים": מכל הדברים האמורים שב"זהר"

יום שישי י"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 108, ואף דאורייתא וקב"ה... עד עמ' נה, הוא גשמי.

לומד, אין בכוח תורה זו לעלות למעלה בעשר ספירות? — מסביר
 רבנו הזקן להלן: דיבורו
 של אדם המדבר דברי
 התורה, הוא דיבור גשמי,
 ולכן למרות שמדובר כאן
 בדברי קדושה, שהחיות

וְאֵה דְּאִרְיִיתָא וְקִרְשָׁא בִּירוֹ הוּא בְּלֹא חֵד, — התורה והקב"ה
 הם דבר אחד, שֶׁהוּא
 הקב"ה, וְרִצּוֹנוֹ — תורה,
 אֲחָד — מדוע, איפוא,
 כשחסרה ה"כוונה" של
 "לשמה" בתורה שהוא

ליקוטי אמרים

ואף דאורייתא וקב"ה כולא חד
 שהוא רצונו אחד הרי קב"ה איהו ממלא כל עלמין

1. הפירוש ב"וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה" הוא מכ"ק אדמו"ר שליט"א בשם אביו הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק ז"ל, רבה של קטרינוסלב. 2. "בוהר שם: סלקין לעילא ובקעין רקיעין. ונ"ל שגם כאן צ"ל כן (והוא השמטת המעתיק) ובפרט שבכ" הצינים שלפ"ז בהגהה זו מדייק דסליק" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. קהלת א, ג. 4. פסחים ג, א.

הנפש החיונית, דברי תורה ותפלה בלא כונה, אף שהן
אותיות קדושות, ואין קליפת נגה שבנפש החיונית מסך
מבדיל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ותבדוד המלכשת
בהן, כמו שהיא מסתרת ומכסה על קדושתו ותבדוד
שבנפש החיונית
בשם דברת דברים
בטלים, - כשמדברים
דברים בטלים, מכסה
קליפת נוגה ומסתירה על
קדושתו של הקב"ה,
ושבנפש החיונית
שבשאר בעלי חיים
הטהורים, - שגם בהם
מכסה קליפת נוגה במידה
רבה ביותר על קדושת
הקב"ה שבהם; דאף דלית
אתר פנוי מניה, -
למרות שאין מקום פנוי
מהקב"ה, הרי שהוא
יתברך נמצא בנפש
החיונית גם בשעה שהיא
מדברת דברים בטלים, או
בנפש החיונית של שאר
בעלי חיים. כיצד, איפוא,
שייך לומר, שקליפת נוגה
תכסה שם בכלל על
קדושתו של הקב"ה?
אומר על כך רבנו חזקוני:
מכל מקום איהו סתימו
דכל סתימו, - הקב"ה הוא ה"מסתתר" מכל המסתתרים,
ונקרא "אל מסתתר", - שהוא מסתיר עצמו מהנבראים, וגם
ההארה והתפשטות החיות ממנו ותבדוד מסתתרת
בלבושים ומסכים רבים ועצומים, עד שנתלכשה ונסתתרה
בלבוש נגה; - התלבשות והסתתרות זו בלבוש קליפת נוגה
היא, בנפש החיונית כשהיא מדברת דברים בטלים, או בנפש
החיונית של שאר בעלי חיים, בהם החיות האלקית לבושה
בלבושים ומסכים המסתירים; מה שאין כן באותיות
הקדושות של דברי תורה ותפלה, דאדרבה - להיפך,
קליפת נגה מתהפכת לטוב ונכללת בקדושה זו, כנזכר
לעיל⁵ - הרי, שבדיבורי תורה ותפילה, לא זו בלבד שלא
קיימים בהם הלבושים והמסכים של קליפת נוגה, אלא להיפך,
קליפת נוגה עצמה נהפכת על ידי דיבורים אלה לקדושה -
ובאשר לבחינה השניה, שבגלל הלבושים והמסכים הרבים,
העולם הזה הוא עולם השפל, הרי בכך, שונים לגמרי דיבורי
התורה והתפילה מאשר שאר עניני העולם הזה; ואילו בנוגע
לבחינה הראשונה, שההארה האלקית המחיה את עניני העולם
זה, היא מצומצמת ביותר - שונים דיבורי התורה והתפילה

האלקית שבהם אינה מכוסה באותם לבושים המכסים את החיות
של שאר הדברים הגשמיים שבעולם הזה, אך כיוון שהחיות
האלקית המחיה בדרך כלל את הדברים הגשמיים, היא חיות
מצומצמת - הרי דבר זה קיים גם בדיבורים הגשמיים של תורה.
ולכן אין דיבורים אלה
יכולים לעלות בספירות
העליונות שהן אלקות.
ורק אם יש בהם הכוונה
הרוחנית של אהבה ויראה
- מעלות או אהבה
והיראה את דברי התורה
לספירות ומתבטא בהם
הרצון העליון בגילוי -
הרי קדושתו היא -
הקב"ה, איהו מלא כל
עלמין בשמה, - נמצא
בכל העולמות בשוה,
ואף על פי כן אין
העולמות
במשלם; והשני - שבין
עולם אחד למשנהו, הוא
מקבלים, - את החיות
האלקית, כב' בחינות: -
בשתי בחינות מתבטא
ההבדל שבין עולם אחד
למשנהו:
האחת, העולמות -
הנבראים העליונים,
מקבלים הארה יותר
גדולה לאין קץ מהתחתונים;
בהרבה מאשר ההארה שמקבלים העולמות והנבראים
התחתונים; והשנית, - הבחינה השניה, בה מתבטא ההבדל
שבין עליונים ותחתונים, הוא: שמקבלים - העליונים, בלי
לבושים ומסכים רבים בלבד, מהתחתונים; - ההארה
שמקבלים העליונים, היא בלי כל כך הרבה לבושים ומסכים,
כמו שהדבר בקבלת ההארה על ידי התחתונים; ועולם הזה
הוא עולם השפל - ושפלותו מתבטאת כב' בחינות: -
האמורות: כי ההארה שבו - החיות האלקית המחיה את
העולם הזה, מצומצמת מאד עד קצה האחרון, ולכן הוא
חמרי ונשמי, וגם זאת, - ונוסף לכך הבחינה השניה, היא -
ההארה המצומצמת, מלובשת בו בלבושים ומסכים רבים,
עד שנתלכשה בקליפת נגה לחיות כל דברים הטהורים
שבעולם הזה, - וכפי שלמדנו בפרקים הקודמים, שכל הדברים
הטהורים והמותרים שבעולם הזה, מקבלים חיות מ"קליפת
נוגה", ויכולים להיות מנוצלים גם לטוב ולקדושה וגם להיפך
מכך, ובכללם הוא - בתוך כל הדברים הטהורים שבעולם
זה, נפש החיונית המדברת שבאדם; ולכן, בשם דברת -

- 1 לשאר עניני העולם הזה, שהרי גם הם הינם דיבורים גשמיים – תורה, והרי "אורייתא וקוב"ה כולא חד" (=התורה והקב"ה הם
2 ובלשון ה"תניא": מַבְלִי- דבר אחד). בכל זאת, אם
3 מְקוֹם הַהֲאָרָה שֶׁבָּהֶן – חסרה בהם ה"כוונה"
4 בדיבורי התורה והתפילה, הרוחנית של אהבה
5 מְקַדְּשֵׁתוֹ וְיַתְבָּרָה, היא ¹ מקדשתו ית' היא בבחי' צמצום עד קצה האחרון
6 בְּבִחִינַת צִמְצוּם עַד ² מאחר שהקול והדבור הוא גשמי
7 קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, מאחר
8 שֶׁהַקּוֹל וְהַדְּבֹר הוּא גִשְׁמִי. – ולכן, למרות שאלה הם דיבורי
מאחר שההארה האלקית שבהם – מצומצמת ביותר.

יום שבת קודש ט"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נה, אבל בתפלה בכוונה... עד עמ' נו, בפרע"ח:

- 17 אֲבָל בְּתַפְלָה בְּכוּנָה וְתוֹרָה בְּכוּנָה לְשִׁמָּה – שהוא מתפלל
18 ולומד תורה מתוך כוונה "לשמה", הרי בְּכוּנָה מְתַלַּבֶּשֶׁת
19 בְּאוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר, הוֹאִיל וְהִיא מְקוֹר וְשֵׁרֵשׁ לָהֶן, – לאותיות
20 התורה והתפילה שהוא אומר, שֶׁמִּתְחַמֶּתֶת וְכִסְפָּתָה הוּא מְדַבֵּר
21 אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, לָכֵן הִיא –
22 הַכוּנָה הַרוּחָנִית שֶׁל
23 אַהֲבָה וִירָאָה, מַעֲלָה ³
24 אוֹתָן – את דיבורי התורה
25 והתפילה, עַד מְקוֹמָה ⁴
26 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה ⁵
27 או – בעשר ספירות
28 דְּבִרְיָאָה, לְפִי מָה שֶׁהִיא ⁶
29 בְּכוּנָה בְּדַחֲלִי וְרִחִימוֹ ⁷
30 שְׂכָלִיִּים – יראה ואהבה
31 שְׂכָלִיּוֹת, שאז העליה היא
32 בעשר ספירות "עולם
33 הבריאה", או מְבַעֲיִים
34 כִּי, – או יראה ואהבה
35 טבעיות, שאז העליה היא
36 בעשר ספירות "עולם
37 היצירה", בְּנוֹכַח לְעִיל. ¹⁶
38 הרי שהכוונה הרוחנית
39 מעלה את אותיות הדיבור, שמצד עצמן הן אותיות גשמיות,
40 בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה"; וְשֵׁם –
41 בעשר הספירות, מֵאִיר וּמְתַגַּלָּה אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
42 שֶׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, הַמְלַכֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה
43 שְׁלֹמֹד וּבְכוּנָתָן, – שכן, גם בכוונה קיים הרצון העליון,
44 שהקב"ה רוצה שיהודי ידבק עצמו אתו על ידי אהבה ויראה,
45 או – הרצון העליון המלוכש, בְּתַפְלָה וּבְכוּנָתָה, או בְּמִצְוָה
46 – שהוא מקיים, וּבְכוּנָתָה, – מאיר הרצון העליון בְּהֲאָרָה
47 גְּדוּלָּה לְאֵין קֵץ, – ומתגלה שם, מָה שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהֵאִיר
48 וְלַהֲתַגַּלּוֹת כָּלֵל בְּעוֹד הָאוֹתִיּוֹת – של תורה ותפילה, וְהַמְצִינָה
49 בְּעוֹלָם הָהָה הַגִּשְׁמִי, – הארת והתגלות הרצון העליון באותיות
50 התורה והתפילה או במצוה, כשהן עדיין בעולם הזה הגשמי,
- אינה דומה כלל להארה ולהתגלות הרצון העליון, בשעה שהן
עולות למעלה בעשר ספירות עולמות ה"יצירה" וה"בריאה" –
לֹא מִיָּנָה וְלֹא מְקַצָּתָה, – לא ממנה ואף לא מקצת ממנה –
מההארה כפי שהיא מאירה בעשר הספירות (כשאותיות התורה
והתפילה והמצוה עולות
למעלה) – לא תוכל
להתגלות כשאותיות
התורה והתפילה הן עדיין
בעולם הזה הגשמי –
ודבר זה הוא כך, עַד עַתָּה
קֵץ הַיָּמִין, – של לעתיד
לבוא, שִׁיתְעַלָּה – אז,
הָעוֹלָם מְגֻשְׁמִיּוֹתוֹ,
וְיִגְלַל כְּבוֹד ה' וְגו' ⁹, –
וכפי שמסיים הפסוק "וראו
כל בשר יחדיו", שכולם
יראו כבוד ה', בְּנוֹכַח
לְעִיל ¹⁰ באריכות.
לעתיד לבוא, יאיר הרצון
העליון בהתגלות, בתורה
ובמצוות כפי שהן למטה
בעולם הזה. ברם, עד אז,
הרי הארת הרצון העליון המאירה בתורה ובמצוות כפי שהן
למטה בעולם הזה, אינה דומה כלל ואינה בערך להארת
והתגלות הרצון העליון בשעה שהתורה והמצוות עולות
למעלה. הנהגה בהגדה הבאה, אומר רבנו הזקן, שבהתגלות
הרצון העליון הנוצרת למעלה בעולמות העליונים, על ידי
עליית התורה והמצוות ב"עת רצון" – מתהווה התכללות
במדות שבאותם עולמות, וה"גבורות" נמתקות ב"חסדים"
(שממילא נוצרת על-ידיה השפעה של חסדים למטה בעולם
הזה); אלא, כפי שמסיים רבנו הזקן, עיקר ה"יחוד" של המדות,
יוצרות המצוות ב"עולם האצילות". * (וְשֵׁם מֵאִיר וּמְתַגַּלָּה
גִּם־כֵּן יִתְחַד הָעֲלִיּוֹן הַנִּצְעָשָׁה בְּכָל מִצְוָה וְתִלְמוּד תּוֹרָה,
שֶׁהוּא יִחוּד – התאחדות והתכללות, מְדוּתָיו וְיַתְבָּרָה, – מן

47 ויראה, [ובמו' שָׁקַבְתָּ הָרֶב חַיִּים וַיִּשְׁאַל ז'ל בְּשֵׁעַר הַיְּחִידִים
48 פָּרַק יֵא] שֶׁהַכִּנְפִּים בְּעוֹף הַן – כִּמו, וְרוּעוֹת הָאֵדִים כו'; – כִּשׁ
49 שְׁשֵׁתִי הַמְדוֹת אַהֲבָה וִירָאָה מִכּוֹנוֹת "רוּעוֹת הָאֵדִים", לְמַשְׁלֵ:
50 "חֹסֶד דְּרוּעָא יִמְיָא, גְּבוּרָה דְּרוּעָא שְׁמָלָא" (=חֹסֶד – זְרוּעַ יְמִינִית,

ליקוטי אמרים

הגדה

(רשם מאיר ומתנגלה ג"כ היתור)
העליון הנעשה בכל מצוה ות"ת
שהוא יתור מדותיו ית' שנכללות
זו בזו ונמתקות הגבורות בחסדים
ע"י עת רצון העליון א"ם ב"ה
המאיר ומתנגלה בבחי' גילוי רב
ועצום באתערותא דלתתא היא
עשיית המצוה או עסק התורה
שבהן מלוכש רצון העליון א"ם
ב"ה אך עיקר היתור הוא למעלה
מדות ועצמות מדותיו ית' מיוחדו'
מחות ועצמות רצון העליון א"ם
נ"ע בכל עולם מהן לפי מעלתו
ומצוה זו אינה מאצילות מ"מ
זו והוא הוא עצמו הדבר הלבב
ואור א"ם המאציל ב"ה שהוא
מדותיו המיוחדות בו ית' וע"י
גילוי רצונו המתנגלה ע"י עסק
תורה ומצוה זו הן נכללות זו בזו
ונמתקות הגבורות בחסדים בעת
רצון זו):

הגהה

73 שכשם שהכנפיים אינן (ובתיקון) מ"ה דעופא הוא מנ"ט
74 עיקר העוף, הן משמשות ותרין רישא דיליה ' ו' וגופא וא"ו ותרין
75 רק לצורך זה, שעל ידן גרפין ה' ה' ב' והיינו עולם
76 יוכל העוף לעוף ולפרוח –

77 כך גם אהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות, כפי שרבונו זקוק
 78 הביא מ"תיקוני זוהר" – על כך מביא רבנו זקוק בהגדה זו מ"תיקוני
 79 זוהר" תיקון מ"ה – שם מוסברים הדברים יותר בפרוטרוט:
 80 ***(וּבְתַקְנֵן מ"ה, – כתוב: דְּעוּפָא הוּא מַט'ט, – "עוף" הוא בחינת**
 81 **"מט'ט", וכשם שהעוף מורכב מראש, גוף וכנפיים – כך הדבר גם**
 82 **בבחינת מט'ט: רִישָׁא דְּלִיָּה', י' – הראש של בחינת מט'ט, הוא**
 83 **ה"ר"ד" משם הוי' – בחינת חכמה, עליה רומזת האות י"ד, וְגוּפָא**
 84 **וְאִי"ו, הגוף של בחינת מט'ט, הוא ה"א"ר" משם הוי' – בחינת**
 85 **המדות שהן במספר ששה, ולכן הן מרומזות באות ו', וְתַרְיֵין גְּדַפִּין**
 86 **ה' ה' כו', – שתי הכנפיים הן שתי ה"הא"ר" משם הוי', שהן**
 87 **בחינות בינה ומלכות, וְהֵינּוּ עוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁנִּקְרָא מַט'ט, – כפי**
 88 **הידוע, רומזת בחינת מט'ט, ל"עולם היצירה" הנקרא "מט'ט",**
 89 **ובו¹² – ב"עולם היצירה", הֵן גּוּפֵי הַלְבוּשׁ שֶׁכְּמוֹשָׁנָה, וְרִישָׁא**
 90 **דְּלִיָּה הֵן תַּחוּתֵין וּבְחִינֹת חֲכָמָה בִּינָה דַּעַת, – כענין הראש**
 91 **בכמה מקומות, שהוא בחינת המוחין חכמה-בינה-דעת. ולגבי**
 92 **ענין המשנה שמקומה ב"עולם היצירה", הרי זה: שְׁהֵן פְּנִימִיּוֹת**

1 הספירות שבאותם עולמות, שנקבללות זו בזו, ונקמתקות
2 הנבורות בחסדים, – שנהיה טוב בלבד, על-ידי עת רצון
3 העליון אינסוף ברוך-הוא, המאיר ומתגלה בבחינת גלוי
4 רב ונצח, פאתערותא דלתתא – על ידי התעוררות הבאה

5	מלמטה – היא –	
6	ההתעוררות מלמטה,	
7	עֲשִׂיתָ הַמַּצֹּחַ אוֹ עֵסֶק	מגשמייתו ונגלה כבוד ה'
8	הַתּוֹרָה, שֶׁבָּהֶן מִלְכָּשׁ	וגו' כנ"ל באריכות*
9	רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן אֵינִי־סוֹף	ובזה יובן היטב הא
10	בְּרוּךְ־הוּא. – ההתגלות	דדחילו ורחימו נקראי'
11	של אותו רצון – "עת	גדפין ד"מ כדכתי' ובשתי
12	רצון" – מביאה	יעופף [וכמ"ש הרח"ו ז"ל
13	להתכללות במדות	בשער היחודים פי"א]
14	ולהמתקת הגבורות. אף	שהכנפים בעוף הן זרועות

מַעֲלָה בְּעוֹלָם הַאֲצִילוֹת שֶׁשֶּׁם הַ	עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, הוּא	16
בְּמַאֲצִילָן אִ"ם ב"ה וְשֵׁם הוּא	לְמַעֲלָה מְעֻלָּה בְּעוֹלָם	17
ב"ה וְהֶאֱרַתָּן לִבְדּ הִיא מְאֹדָה	הַאֲצִילוֹת, שֶׁשֵּׁם הוּא	18
וְאִף שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם הַעוֹסֵק בַּת	מְהוּת וְעֲצָמוֹת מְדוּתָיו	19
חַרֵּי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן הַמְּלוּבֶשׁ בְּמִצְוָה	יִתְבַּרְךָ, מִיְּחִדְרוֹת	20
וְהַתּוֹרָה שֶׁעוֹסֵק בָּהּ הוּא אֱלֹהִים	בְּמַאֲצִילָן אִין־סוֹף	21
וּרְצוֹנוֹ אֶחָד וּבְרִצּוֹנוֹ ית' הָאֵל	בְּרוּךְ־הוּא, וְשֵׁם הוּא	22
	מְהוּת וְעֲצָמוֹת רִצּוֹן	23
הָאָדָם כו' וּבְתִיקוּנִים פ'י	הַעֲלִיּוֹן אִין־סוֹף בְּרוּךְ	24
שֶׁהַעוֹסֵקִים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת	הוּא, וְהֶאֱרַתָּן לִבְדּ הִיא	25
בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ נִקְרָאִים	מְאִידָה בְּכִרְאֵה־יְצִידָה	26
בְּנִים וְאִם לֹא נֶק' אֶפְרוּחִים	עֲשִׂיָּה, כָּכָל עוֹלָם מִתֵּן	27
דְּלֹא יִכְלִין לִפְרָחָא*	לִפִּי מַעֲלָתוֹ. וְאִף שֶׁנֶּפֶשׁ	28
כִּי כְמוֹ שְׂכַנְפֵי הָעוֹף	הָאָדָם הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה	29
	וּמִצְוֹת ז"ו אֵינָה	30

31 **מַאֲצִילוֹת**, – כִּידָה, אִיפּוֹא, בְּכוּחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אִדָּם לְהִבִּיאַת אֵת
32 הַ"יְחִידוֹ" בְּ"עוֹלָם הַאֲצִילוֹת"? – מִכָּל-מָקוֹם תְּרֵי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
33 הַמְּלֻכָּשׁ בְּמַצּוֹת זֶה, – וּלְמַעַלָּה מִכָּךְ, הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלוּבָשׁ
34 בַּתּוֹרָה, וְהוּא הוּא – הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, עֲצָמוֹ הַדָּבָר הַלֵּבָה
35 וְהַתּוֹרָה שְׁעוֹסֵק בָּהּ, הוּא – הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, הוּא אֱלֹהוֹת וְאוֹר
36 אֵין-סוּף הַמַּאֲצִיל בְּרוּךְ-הוּא, – שֶׁהָאֲצִיל אֶת עֶשֶׂר סְפִירוֹת
37 "עוֹלָם הַמַּאֲצִיל", שֶׁהוּא – אוֹר אֵין-סוּף, וְרִצּוֹנוֹ אֶחָד, וּבְרִצּוֹנוֹ
38 יִתְבָּרֵךְ הָאֲצִיל מִדּוֹתָיו הַמִּתְחַדֹּת בּוֹ וְיִתְבָּרֵךְ, – הִרֵי שֶׁהָרִצּוֹן
39 הָעֲלִיּוֹן הוּא מְקוֹר הַמְּדוּת, וְעֲלִיָּדֵי גְלוּי רִצּוֹנוֹ הַמְּתַנַּגֵּל
40 עֲלִיָּדֵי עֶסֶק תּוֹרָה וּמַצּוֹת זֶה, הֵן – הַמְּדוּת, נִכְלָלוֹת זֶה בְּזֶה
41 וְנִמְתַּקְּוֹת הַגְּבוּרוֹת בְּחֻסִּים, בְּעַת רִצּוֹן זֶה: וְכֵן – בְּמַה
42 שֶׁלְּמַדְנוּ, שֶׁאַהֲבָה וִירָאָה מַעֲלוֹת אֶת הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת לְמַעַלָּה,
43 וְשֶׁמִּתְגַּלֶּה הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן וּמִתְהוֹוֶה עַל יְדֵי כָךְ יְחִידוֹ הָעֲלִיּוֹן – יִכָּן
44 הַיִּטֵּב, הָאֵל הַדְּחִילוֹ וְרַחֲמֵיו נִקְרָאִים "נִדְפִין" דֶּרֶךְ מִשָּׁל, – מֵה
45 שִׁירָאָה וְאַהֲבָה נִקְרָאוֹת "כַּנְפִּיִּים" לְמַשָּׁל, בְּדִבְכֵּיבִי: – כְּמוֹ
46 שֶׁכְּתוּב: "בְּכַשְׁתִּים יַעֲזוּבָה" – הַכוֹנוֹהָ לְשֵׁנֵי הָעֲנִינִים שֶׁל אַהֲבָה

45 אהבה ויראה "גדפין" (כנפיים), מפני שהן מעלות את התורה
46 והמצוות, כשם שהכנפיים מרימות את העוף למעלה. הנהגה על
47 מה שרבנו הזקן אמר, שהמקום בו מתגלה הרצון אור אינסוף
48 ברוך הוא והיחוד, הוא בעולמות ה"יצירה" וה"בריאה" –
49 ומבהיר בהגהה * (א) אפילו בעשייה בעשר

50 ספירות דקדשה, –
51 שב"עולם העשייה", מקום
52 מצות מעשיות, – גם
53 שם, יכולה להיות עליית
54 המצוות והתגלות היחוד
55 העליון, וזאת בשעה
56 שמקיימים את המצוות
57 מתוך קבלת עול, שקבלת
58 עול מלכות שמים, יש לה
59 שייכות ל"עולם העשייה",
60 וכן מקרא. – המצוה
61 שב"מקרא" היא לבטא את
62 הפסוקים בדיבור, הרי
63 שיש לכך שייכות ל"עולם
64 העשייה", כי דיבור הוא
65 ענין של "מעשה וזטא",
66 אכל במשנה מתגלה
67 היחוד ואור אינסוף
68 ברוך הוא ביצירה, – כי
69 משנה היא הרי פסק
70 ההלכות: כשר או פסול או
71 חייב וכדומה, דבר זה בא
72 ממדות חסד או גבורה, ולכן יש לכך שייכות ל"עולם היצירה",
73 ובתלמוד בבב"א. – ב"תלמוד" מתגלה יחוד אור אינסוף
74 ברוך הוא, ב"עולם הבריאה" ¹⁴, דהיינו, – משמעות הדבר אינו
75 שה"יחוד" מתהווה רק ב"עולם העשייה" או ב"עולם היצירה",
76 ולא בעולמות שלמעלה מהם, שהרי "מקרא" קדוש יותר מאשר
77 "משנה" (כפי שאנו רואים שמותר להניח חומש על גבי משניות,
78 ולא להיפך), כך גם קדושה יותר "משנה" מאשר "תלמוד", מדוע,
79 איפוא, סדר ההתגלות הוא להיפך – "מקרא" בעולם התחתון
80 ביותר – "עשייה", "משנה" בעולם עליון יותר – "יצירה", וכך
81 הלאה? – אלא משמעות הדבר היא: שבתלמוד מקרא מתפשט
82 – ומתגלה, היחוד ואור אינסוף ברוך הוא באצילות עד
83 העשייה, ובמשנה עד היצירה לבדה, – ולא גם ל"עולם
84 העשייה", כפי שהדבר ב"מקרא", ובתלמוד עד הבריאה לבדה,
85 – ולא גם ל"עולם היצירה", כפי שהדבר ב"משנה", כי כלל – גם
86 מקרא, גם משנה וגם תלמוד, הן באצילות. – והיחוד מתהווה
87 ב"עולם האצילות", ההבדל מתבטא רק בכך, עד היכן

ליקוטי אמרים

1 ההלכות וסודן וטעמיהן, שכן במשנה הרי ישנם גם ענינים אלה,
2 ותריין גדפין דחילו ורחימו – ושתי הכנפיים (שענינם לעופף
3 בהם בככמה מקומות – הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א) המכוונות
4 ליראה ואהבה – הן ה' עלאה, – שידוע בכמה מקומות – שהיא
5 רחימו, – שהן: ה' עילאה
6 (ה"הא" הראשונה שבשם

7 הוי') שכפי הידוע בכמה
8 מקומות, היא מרמות
9 ל"אהבה", ונה' תתאה –
10 שידוע בכמה מקומות –
11 היא יראה תתאה, –
12 וד"הא" השניה שבשם
13 הוי', מרמות, כפי הידוע
14 בכמה מקומות, ל"יראה"
15 (המזריגה)
16 התחתונה שביראה),
17 שהיא – על מלכות שמים
18 ופחד ה', בפחד המלך
19 דרך משל, שהיא – יראה
20 זו, היא יראה חיצונית
21 ונגלית; מה שאין
22 יראה עלאה, – המזריגה
23 העליונה שביראה, שהיא
24 ירא פשת, – הוא ירא
25 מחמת בושותו מגדלות ה',
26 היא מ"הנסתרות" –
27 השייכות לה' אלהינו,
28 והיא – "יראה עילאה" זו,
29 בקבוצה עלאה – שעליה מרמזת יו"ד של שם הוי"ה ברוך הוא,
30 כמו שקבוצה בראייה מהימנא): מכל האמור אנו למדים,
31 שאהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין); ובהתאם למה שלמדנו
32 שאהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות – יובנו הדברים
33 היטב: כי כמו שכנפי העוף אינם עקר העוף, ואין חיותו –
34 של העוף, תלוי בהם כלל, – בכנפיים שהרי העוף יכול לחיות
35 גם בלי הכנפיים, דתנן: – כפי שלמדנו ¹³, נמלך אנפיה –
36 בששה, – גם כשניטלו כנפיו – העוף כשר, והעקר – של העוף,
37 הוא ראשו וכל גופו, והכנפים אינם רק משמשים לראשו
38 וגופו לפרחא בהון; – הכנפיים משמשות לעוף כלי שרת
39 שראשו וגופו יכולו לעוף; וכך דרך משל, התורה ומצות הן
40 עקר היחוד העליון, עלידי גלוי רצון העליון המתגלה
41 עלידיהן, – על ידי התורה והמצוות, והדחילו ורחימו –
42 והיראה והאהבה, הם מעלים אותן – את התורה והמצוות,
43 למקום שיתגלה בו הרצון אור אינסוף ברוך הוא והיחוד,
44 שהן – המקום הוא, עולמות יצירה ובריאה. – ולכן נקראות

13. "במשנה: 'נשתבר' (חולין פ"ג מ"ד). אלא שמזה נלמד דגם ניטלו כשרה (ראה ט"ז ר"ס נג) – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה בכ"ז, דמקרא מקודש יותר ממשנה (שלכן הדין דמניחין מקרא – חומש – על המשנה, אבל לא להיפך) וכן משנה מתלמוד, והתגלותם, כנ"ל, בהיפך: מקרא בעולם הכי תחתון – עשי', משנה כר'. – אבל הפי' בזה: דהיינו שבלימוד... ראה תו"א יז, רע"א."

ליקוטי אמרים

הנהגה

(או אפילו בעשיה ב"ם דקדושה מקום מצות מעשיות וכן מקרא אבל במשנה מתגלה היחוד ואור אין סוף ברוך הוא ביצירה ובתלמוד בבליא' דהיינו שבלימוד מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם ב"ה מאצילו עד העשיה ובמשנה עד היצירה לברה ובתלמוד עד הבריאה לברה כי כולן באצילות אבל קבלה אינה מתפשטת כלל מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ח):

16 מפני שהכנפיים בעוף אינן
17 נחשבות לעיקרו של
18 העוף, תפקידן מתבטא רק
19 בכך שעל ידן פורח העוף
20 למעלה - כך גם ביחס
21 של אהבה ויראה לגבי
22 תורה ומצוות: העיקר
23 הוא (קיומן של) תורה
24 ומצוות, ענינן של אהבה
25 ויראה הוא רק שעל ידן
26 עולות למעלה התורה
27 והמצוות. רבנו הזקן מעיר
28 להלן, שגם אהבה ויראה
29 הן הרי מתרי"ג המצוות,
30 מדוע, איפוא, הן נקראות "גדפין" (כנפיים) בלבד? -

1 מתפשטים על ידי
2 הלימוד, היחוד
3 וההתגלות של אור אין
4 סוף. **אבל קבלה אינה**
5 **מתפשטת כלל**
6 **מאצילות לבריאה**
7 **יצירה עשיה**, - בלימוד
8 תורת הקבלה, מתהווה
9 ה"יחוד" כולו וההתגלות,
10 ב"עולם האצילות" דוקא,
11 ואין זה מתפשט כלל
12 בעולמות שלמטה
13 מ"עולם האצילות". **כמו**
14 **שכתוב ב'פרי עץ**
15 **חיים**): - למדנו, שאהבה ויראה נקראות "גדפין" (כנפיים),

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' ב

28 ארבעים סאה, והן טהורין. דברים שנסתמש בהן על ידי צונו, כגון
29 כוסות וקטניות - כלי שתייה, וצלוחיות, קדיחין - שוטפם במים
30 מלכלוך הדבוק בהם ומטבילין במקוה, והם טהורין. דברים
31 שנסתמש בהן על ידי חמין, כגון תיירות, והקומקומוסין - יורה קטנה,
32 ויחמין חמין, מטבילין - במים חמים, ומטבילין במקוה והן טהורין.
33 דברים שנסתמש בהן על ידי האור, כגון השפודין - ברזל שתוחבים
34 בו בשר בשעת הצליה, והאסקולאות - רשתות שצולים עליהן
35 בשר, מטבילין והן טהורין.
36 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: וכולן - כל הכלים הללו,
37 שנסתמש בהן עד שלא יטביל וישלח ויעיל וישלח וישלח, אומרת
38 הגמרא: תני תרין אסור - בברייתא אחת שנינו שהתבטל נאסר
39 באכילה, ותניא אידך מותר - ובברייתא אחרת שנינו שהמאכל
40 מותר באכילה. ונמצא שיש סתירה בברייתות. משיבה הגמרא: לא
41 קשיא, הא כמאן דאמר גיתן טעם לפגם אסור - הברייתא שאסרה,
42 היא כמו השיטה שסוברת, שטעם פגום של איסור, שהתערב עם
43 מאכל אחר, אוסור, ולכן אף שסתם כלי הנקנה מגוי טעם האיסור
44 שבו כבר פגום, מכל מקום אם יבשלו בו קודם הכשרו, יאסר
45 המאכל. והא - הברייתא שהתירה היא כמאן דאמר גיתן טעם
46 לפגם מותר.
47 הגמרא דנה לדעת הסובר שנותן טעם לפגם מותר, מדוע צריך
48 להכשיר כלל את הכלים. שואלת הגמרא: ולמאן דאמר גיתן טעם
49 לפגם מותר, קשה, גיעולי עובדי כוכבים - כלים של גויים שבלוע
50 בהם מאכלות אסורות, דאמר ר' חמנא - שהקדוש ברוך הוא אסרם
51 בפרשת כין מדין, עד שיכשירום, היכי משפחת לה - באיזה אופן
52 ימאסר כלי זה, הלא סתם כלי הטעם שבו פגום ומותר. משיבה
53 הגמרא: אמר רב תימא בריה דרב הונא, אכן לא אסרה תורה אלא
54 קדירה

1 יש אפשרות לעשות מהם כלי על ידי התכה, ככלי מתכות דמו -
2 הרי הם דומים לכלים העשויים ממתכת, וצריכים טבילה מדרבנן.
3 הגמרא דנה לגבי כלים העשויים מחרס ומצופים עופרת. אומרת
4 הגמרא: כלי קוניא - כלי חרס שמצופה עופרת, ותשמישו בצונן,
5 פליגי בה - נחלקו בדין כלי זה רב אחא ורבינא, חד אמר פתחלתו
6 - אחד מאמוראים אלו אמר, שנדון כשעת תחילת עשייתו, ומכיון
7 שבתחילתו היה חרס אין צריך טבילה. וחד אמר, כסופי - ואחד
8 מאמוראים אלו אמר, שיש לדון כלי זה לפי מה שהוא בסוף
9 עשייתו, ומכיון שעכשיו מצופה ממתכת, צריך טבילה ככלי מתכות.
10 אומרת הגמרא: והלכתא כסופי - ההלכה היא שנידון לפי מה
11 שהוא בגמר עשייתו, ומעתה כלי קוניא צריך טבילה.
12 התבאר לעיל שרק בכלים הלקוחים חלה חובת טבילה ולא בכלים
13 שאולים. מסתפקת הגמרא: איבעיא להו - הסתפקו בני הישיבה,
14 משפנתא מאי - גוי שלוח מישראל ונתן משכון כנגד ההלוואה,
15 ובא הישראל להשתמש במשכון האם צריך להטבילו. אמר מר בר
16 רב אשי, אפא משפן ליה עובד כוכבים כסא דכספא - אבי ורב אשי
17 קיבל מגוי במשכון, כוס שעשויה מכסף, ואמבליה, ואישתי ביה -
18 והטבילו ורק אחר כך שתה ממנו, ולא ידענא אי משום דקסבר
19 משפנתא כוכביי דמא - ואיני יודע אם הטבילו משום שסובר
20 שמשכון הרי הוא כעין קנין, ותמיד מתחייב בטבילה, אי משום דהו
21 לעובד כוכבים דעתיה לשקועיה - או משום שראה שדעתו של
22 הגוי להשאיר את הכלי אצלו, ולא לפדותו עוד, ודווקא באופן זה
23 הרי המשכון כקנוי כבר מעכשיו, אבל בשאר משכון סובר רב אשי
24 שאינו כקנוי ואין צריך טבילה.
25 הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה דיני ההכשר בכלים הנקנים
26 מגוי: תנו רבנן בברייתא, תלוך כלי תשמיש סעודה, מן העובדי
27 כוכבים, דברים שלא נשתמש בהן הגוי כלל, מטבילין במקוה

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ט' ניסן

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן־גדעני: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אבירן בן־גדעני:

יום שני, י' ניסן

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן־עמישדי: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן־עמישדי:

יום שלישי י"א ניסן

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן־עכרן: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן פגעיאל בן־עכרן:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי י"א ניסן

אשר

ליום שני י' ניסן

דן

ליום ראשון ט' ניסן

בנימן

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום רביעי י"ב ניסן

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחרע בן-עין: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחרע בן-עין:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתו קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום רביעי י"ב ניסן

נפתלי

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

יום חמישי י"ג ניסן

זאת חנכת המזבח ביום המושח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרק-כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע-מאות בשקל הקדש: כפות זהב שתים-עשרה מלאת קמרת עשרה עשרה כף בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים ומאה: כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המושח אתו: וכבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו: וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-אהרן ואמר: אליו בהעלתך את-הנרות אל-מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות: ויעש בן אהרן אל-מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה יהוה את-משה: וזה מעשה המנרה מקשה זהב עד-ירכה עד-פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה יהוה את-משה בן עשה את-המנרה:

יום ראשון

יום רביעי

ט ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, רביעי עם פירש"י.
תהלים: מט"ג.
תניא: והנה אף דדחילו . . . באריכות.

ניט הייזער און געלד איז דער אידישער רייכטום. דער אידישער אייביקער רייכטום איז, אז מען איז אידען וואס היטען אפ תורה און מצות, און מ'בריינגט אויף דער וועלט קינדער און אייניקלאך וואס היטען אפ תורה און מצות.

לא בתים וממון הם העשר היהודי. העשר היהודי הנצחי הוא, שאנו יהודים השומרים תורה ומצות, ומביאים לעולם בנים ונכדים השומרים תורה ומצות.

יום שני

יום חמישי

י ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, חמישי עם פירש"י.
תהלים: נה"ט.
תניא: פרק מא. ברם . . . עבודת עבד.

בדבר התעמולה בענין טהרת המשפחה במושבו, יתבונן בזה: אלו יציר, אשר ה' אנה לידו להציל מושב יהודים מכליון, רחמנא לצלן, הנה בטח היה מוסר נפשו על זה, והיה מהלל ומשבח את ה' יתברך, על גדל החסד לזכותו בזכות גדול כזה. כן ויותר מכן היא תעמולה זו, שהיא הצלת נפשות ממש.

יום שלישי

יום ששי

יא ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, ששי עם פירש"י.
תהלים: ס"ח.
תניא: והנה ה' . . . 112 ותפילין.

ביום ההללית, על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תקון ותשובה ישוב ויתקנם.

יום רביעי

שבת

יב ניסן, שבת הגדול

ה'תש"ג

הפטורה: וארבעה אנשים. במנחה: עבדים היינו.
שיעורים. חומש: מצורע, שביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"ח.
תניא: וגם יתבונן . . . 112 והמוח כו'.

מזמן יציאת מצרים נקראו בני ישראל "עבדות ה'". ההפרש בין עבדים – שנקראו כן בני ישראל – ועבדות, הוא: עבד עושה עבודת רבו – ובה כמה דרגות, נוקב מרגליות, עושה שאר מלאכות, עושה מלאכות פשוטות – ויש בה יגיעה ועמל רב, אבל אין זה ענין של מסירת נפש. צבא הם עבדים שעובדים ביגיעה רבה ועמל ובמסירת נפש, הן במלחמת הגנה והן במלחמת תנופה, ועומדים על משמרתם בתכלית התקף מבלי התפעל מהמנגד ושונא, ועבודתם זו אינה ענין של השגה, כי הם מתנהגים על פי הוראת מצביאם.

והנה נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעיניו קשים ומרים, ועם זה לא שנו

שָׁמַם וּלְשׁוֹנָם וּלְבוֹשֵׁיהֶם, וְעָמְדוּ עַל מַשְׁמַרְתָּם בְּתַכְלִית הַחֶזֶק, כִּי יָדְעוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְטִיחַ לְגָאֵל אוֹתָם, וְהַמְתַּנְהֵג כִּזֶּה בְּמַצָּב זֶה הוּא מַצָּבָא ה', דְּה' עוֹזְרוֹ בְּדֶרֶךְ מַלְמַעְלָה מִן הַטָּבַע בְּטָבַע.

ה'תש"ג

יג ניסן

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: אחרי מות, פר' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תנאי: ובעטיפת ציצית . . . נו לאדונו ומלכו.

הַלּוּלָא שֶׁל כְּבוֹד קִדְשָׁת הַ"צִּמְח צֶדֶק". נִסְתַּלַּק שְׁנַת תַּרְכּו"ו בְּלִיּוּבֵאֲוִיטָשׁ, וְשָׁם מְנוּחָתוֹ כְּבוֹד.
מִסְפּוּרֵי אֲדִנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מְהַר"ש]: הַ"צִּמְח צֶדֶק" הִתְחִיל לִכְתֹּב 'נִגְלָה' וְדַא"ח
[=חֲסִידוֹת, דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים] בְּהִיוֹתוֹ בֶּן שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה.

ה'תש"ג

יד ניסן

יום שני

יום
שישי

בְּרִיקַת חֲמִיץ אַחֵר תַּפְּלַת עֶרְבִית.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תנאי: משא"כ . . . נו לידועים.

בְּבֵית רַבְּנוּ נוֹהֲגִים שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת אֶת הָרֵב לְמַרְשָׁה, אֲלֵא לְמַכּוֹר לוֹ אֶת הַחֲמִץ וּבְעֶרֶב קִבְּלָן.
בְּאַפִּית הַשְּׁמוּרָה עֶרֶב פֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת, הִזָּה אֲדִנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] נֹכַח, וְאוֹמֵר גַּם כֵּן
הַלֵּל, וְהִזָּה מִפְּסִיק – גַּם בְּאַמְצַע פֶּרֶק – לְהוֹרוֹת בְּהַנּוּגָע לְהַלִּישָׁה, אֲפִיָּה וְכֵהָא גִּנְאָא [=וְכַדוּמָה].

ה'תש"ג

טו ניסן, א דחג המצות

יום שלישי

שבת
קודש

לְמָרוֹר וְחֻצְרַת – הֵן חֲרִיין וְהֵן סַלְאֵט [=חֶסֶת].
קָדוֹשׁ בְּעִמְדָּה. הָא לְחֶמָא – הָהָא בְּצִירִי. בְּבִרְכַּת אֲכִילַת מָרוֹר מְכֻנָּיִם גַּם עַל מָרוֹר שֶׁבְּכוֹרֶךְ.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עז"עח.
תנאי: והנה . . . 114 ולבושיהן כנ"ל.

בסדר הראשון הי' אאמו"ר מקצר בכדי לאכול האפיקומן לפני חצות, אבל בשני הי' מאריך. מתחיל לפני שעה ט וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והי' מאריך בביאור ההגדה.
אדמו"ר הזקן אמר: מיכלא דמהימנותא – לילה הראשון; מיכלא דאסותא – לילה השני. אז די רפואה בריינגט די אמונה, וואס ער זאגט א דאנק דיר ג-ט פאר מיין רפואה, איז ער דאך געווען קראנק. אבער אז די אמונה בריינגט די רפואה, איז מען לכתחילה ניט קראנק.

בסדר הראשון הי' אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מקצר בכדי לאכל האפיקומן לפני חצות, אבל בשני הי' מאריך. מתחיל לפני שעה ט, וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והי' מאריך בבאור ההגדה.

אדמו"ר הזקן אמר: מכלא דמהימנותא [=מאכל האמונה] – לילה הראשון; מכלא דאסותא [=מאכל הרפואה] – לילה השני. כאשר הרפואה מביאה (גורמת) את האמונה, שאומר "תודה לך ה' על רפואתי" – הוא הי' הרי חולה; אך כשהאמונה מביאה את הרפואה – מלכתחילה לא חולים.

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ח

האם אפשר להביא פסח שני מספק?

הקרבן ונתערבו לאחר זריקת דמם, פטורים מפסח שני (כי הקרבת פסח שני על ידי אלו שקרבנם היה כשר היא כהבאת חולין בעורה), הרי כל אחד מהחמשה יכול להתנות: אם המום היה בפסחי, הריני ממנה עצמי עם חבורה זו. ואם לא היה בפסחי אינני ממנה את עצמי?

ומבאר ה'תורת חסד' (אור"ח סי' מח סק"י):

ה'כסף משנה' מפרש ברעת הרמב"ם שהרוצה להחמיר יביא פסח שני בלי להתנות שום תנאי אלא יתמנה עם אחרים המביאים את הקרבן לעצמם ומצטרף אליהם.

ואף שלעיל (ב'חמשה שנתערבו עורות פסחיים') מבואר שאין אפשרות לצרף מנוי שיצא ידי חובתו בפסח ראשון, כי "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו" (לעיל פ"ב ה"א) ואם אינו חייב בפסח שני הרי זה כמו שנשחט שלא למנויו, יש לחלק: ב'חמשה שנתערבו פסחיהם' וט"ז שארבעה מהם יאכלו מהפסח שני והם 'שלא למנויו' (כי כבר יצאו ידי חובתם בפסח ראשון) ואין הפסח נאכל על ידי מי שאינו מנוי בוודאות, מה שאין כן כאן (ששוחט הפסח אמר ששחטו שלא לשמה) 290 ק"א יצא ידי חובתו בפסח ראשון ומחמיר על עצמו להימנות על פסח שני, לא נשלל ממנו המינוי והוא 'ספק מנוי' ומותר לו לאכול מבשר הפסח השני.

הלכות קרבן פסח פרק ד, הלכה א: השוחט את הפסח על בני חבורה, ואמר להם לאחר זמן: 'אותו הפסח ששחטתי עליכם, שלא לשמו שחטתי' - אם היה נאמן להם, סומכין על דבריו; ואם לאו, שורת הדין שאינו נאמן, והרוצה להחמיר על עצמו, הרי זה משבח, ויביא פסח בשני.

על דברי הרמב"ם שהרוצה להחמיר הרי זה משובח ויביא פסח שני, השיג הראב"ד: "אין כאן שבח, שאם היה פטור (כי אינו נאמן לומר ששחט שלא לשמו) אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים".

וה'כסף משנה' תמה, הרי גם הרמב"ם כתב כן (לעיל בסוף פ"ג) ש'הניתיני בוריקה לא יתן אותן בשפיכה', היינו דם שלמים הנזקים לקרי המזבח אי אפשר להתנות ולומר 'אם אינו פסח יהיה שלמים' (כי דם הפסח טעון שפיכה ולא זריקה) ולכן בספק אם חייב להביא פסח שני - אינו מביא! וביאר כי דברי הרמב"ם שהרוצה להחמיר יביא פסח שני, הם באופן שיהא מנוי עליו ויצטרף לבני חבורה.

והקשו על זה (לחם משנה, עוג יו"ט סי' קעז ב'הגה'):

אם בספק מועיל המינוי עם אחרים ויכול להביא את פסחו על תנאי (אם פסח ראשון נשחט שלא לשמו יהא מן המנויים על פסח שני ואם נשחט לשמו אינו מנוי), מדוע לעיל (סוף פ"ג) כתב הרמב"ם "חמשה שנתערבו עורות פסחיהן" ונמצא באחד מהם מום הפרסל את

יום שני י' ניסן ה'תשע"ח

טבול יום בהקרבת קרבן פסח

שאינו עולה, אך אילו היתה הזאה וטבילה היו שוחטים עליהם כמו כל טבול יום.

ויש שרצו להביא ראייה לשיטת הרמב"ם:

הגמרא (סוכה כה, ב) לומדת ממאורע זה ש'עוסק במצוה פטור מן המצוה', כי אותם אנשים עסקו במצוות קבורת המת שבעה ימים לפני הפסח ונטמאו, אף שעל ידי זה נמנע מהם קיום מצוות קרבן פסח שהיא חמורה יותר (וחייבים כרת על ביטולה) - כי העיסוק במצוות קבורת המת פוטר את העוסקים בה ממצוות הפסח.

ואם נאמר כשיטת הראב"ד שאחר הזאה וטבילה יכולים היו לשחוט את הפסח, אלא שבטעות שחטוהו לפני כן ובאו לשאול לאחר שעבר זמן השחיטה, אין ראייה מזה שטימאו עצמם לפני הפסח ש'עוסק במצוה פטור מן המצוה' שהרי היו יכולים לטהר את עצמם מבעוד מועד ולהקריב את הפסח! אבל לשיטת הרמב"ם שטימאו עצמם אף שידעו שבכך ימנע מהם מלהקריב את הפסח - הרי זו ראייה ש'עוסק במצוה פטור מן המצוה'.

(מהר"ץ ידיות סוכה כה, ב. מחנה אפרים)

הלכות קרבן פסח פרק ו, הלכה ב: טמא מת שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר - אף על פי שטבול וטהר עליו, וחריו הוא ראוי לאכל קדשים לערב - אין שוחטין עליו, אלא נדחה לפסח שני, שנאמר: "ויהי אנשים, אשר היו טמאים לגוף אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא" ... ועל זה שאלו, אם ישחט עליהם והם יאכלו לערב, ופרש שאין שוחטין עליהם.

לדעת הרמב"ם טמא שרץ טבול יום" שוחטין עליו אחר שיטבול ולערב כשיעריב שמשו אוכל את הפסח" (לעיל ה"א), אבל טמא מת גם לאחר טבילה והזאה "אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני". והראב"ד חולק כי בגמרא (פסחים ז, ב) משמע שכל טבול יום, גם טמא מת, שוחטים עליו את הפסח.

ולדעת הרמב"ם, האנשים במדבר היו טמאי מתים ולאחר הזאה וטבילה שאלו את משה ביום השביעי שלהם שחל בארבעה בניסן, האם ישחט עליהם הפסח ויאכלוהו בערב והשיבם שאין שוחטים. אבל לדעת הראב"ד טעו ושחטו לפני הזאה וטבילה, ובאו לשאול לאחזר שעבר זמן השחיטה האם הקרבן שהביאו לפני ההזאה והטבילה עולה להם והשיב

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלה

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ח

שיעור הוצאה בשבת ובפסח

סתמא הוא בכזית". ולמרות שהוצאת הפסח דומה להוצאת שבת לענין עקירה והנחה ו"צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת" שיעור הוצאתו שונה – כי יש לחלק: דין עקירה והנחה נלמד מכך שהפסוק נקט לשון הוצאה, מה שאין כן שיעור הוצאה הרי השיעורין הם הלכה למשה מסיני.

ובספר 'תוצאות חיים' (סי' ח אות ז) מבאר את ההבדל באופן אחר:

את הטעם לכך ששיעור ההוצאה בשבת הוא כגורגרת, מבאר רשב"ם (ב"ב נה, ב ד"ה ספק ביאה טהור): "דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ולא חשיבא הוצאת דבר מאכל חשוב בפחות מכגורגרת". כלומר, רק בנוגע לשבת שנאמר בה 'מלאכת מחשבת' אין ההוצאה נחשבת מלאכה עד שיוציא כגורגרת, אבל בפסח שנאמר בו 'לא תוציא' סתם, ואין האיסור מצד מלאכה, גם פחות מכגורגרת נחשב להוצאה ושיעורו בכזית.

הלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה א: וְהוּצִיא מִמֶּנּוּ כְּזֵית מִחֲבוּרָה לְחֲבוּרָה בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי - לִזְכָּת, שְׁנֵאמַר: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבֵּית מִן הַבֶּשֶׂר הוּצָה". ו... צָרִיךְ עֲקִירָה וְהִנָּחָה, כְּהוּצָאת שֶׁבֶת.

בשונה משיעור הוצאה לענין שבת, שהוא כגורגרת, הנה לגבי פסח איסור הוצאתו בכזית. וב'מנחת חינוך' (מצוה טו) לא מצא מקור לדברי הרמב"ם ששיעורו בכזית, וסיים: "אך ודאי מצא הר"מ כן באיזה מקום". אך העירו האחרונים (ראה 'המועדים בהלכה' עמ' רעה) כי הדבר מפורש בתוספתא מכות (ריש פ"ג): "הוציא ממנו כזית מבית לבית ומחבורה לחבורה בשעת אכילה הרי זה חייב, שנאמר לא תוציא מן הבית". וכן מפורש בירושלמי (פסחים פ"ז ה"ג).

ומדוע באמת שונה שיעור הוצאה בפסח (כזית) משיעור הוצאה בשבת (כגורגרת)?

ב'מנחת חינוך' (שם) ביאר כי לא רק איסורי אכילה שיעורם בכזית, אלא "כל מקום שאין אנו מוצאים שיעור מפורש –

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ח

מצות הקהל בביאת המשיח

ומלשון רש"י בפירושו על התורה נראה שקיימת תלות בין שתי המצוות כי על הפסוק 'מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה' (ויקרא לא, י), פירש: 'ולמה קורא אותה שנת השמיטה (והרי מדובר בשנה השמינית שלאחר השמיטה) – שנדיין שביעית נוהגת בה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית'. ומכאן שמצות הקהל אכן תלויה בקיום דיני שנת השמיטה (לקוטי שיחות כד, ע' 201).

ולפי זה עולה לכאורה שאם יבוא משיח בתחילת השנה השמינית, עדיין לא תתקיים מצות הקהל באותה שנה מהתורה שהרי מצות השמיטה לא נהגה בשנה הקודמת מהתורה (ראה 'ימות המשיח בהלכה' ב, סי' מח).

אך יתכן שאף אם מצות הקהל תלויה בשמיטה, מכל מקום היא נוהגת מהתורה גם כאשר השמיטה נוהגת רק מדרבנן, כי מאחר ולמעשה שובתים מעבודת האדמה על פי ציווי חכמים, הרי זו נחשבת שמיטה גם ביחס לדיני תורה ובשנה שלאחריה חלה מצות הקהל (לקוטי שיחות שם).

הלכות חגיגה פרק ג, הלכה א: מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְהִיל אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל... בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה... שְׁנֵאמַר: "מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים, בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה - בָּחַנְתָּ הַפְּכוּת... הַקְהַל אֶת הָעָם. אִם יָבוֹא מֹשִׁיחַ בְּתַחֲלִיל הַשָּׁנָה שְׁאֲחֵרֵי הַשְּׁמִיטָה, הָאֵם יִקְיִמוּ אֶת מִצְוַת הַקְהַל מִיד?

והנה, בתורה נאמר שזמנה של מצות הקהל הוא 'במוצאי שנת השמיטה', היינו בשנה שלאחר השמיטה. ויש לדון האם הכוונה שמצות הקהל תלויה במצות השמיטה ואם אין השמיטה נוהגת אף הקהל אינה נוהגת או ששנת השמיטה משמשת רק כסימן לזמנה של מצות הקהל אך מצות הקהל נוהגת גם בהעדר מצות השמיטה.

ונחלקו אחרונים בדבר. יש שנקטו כאופן הראשון ולדעתם כבר בזמן בית המקדש השני לא נהגה מצות הקהל מהתורה שכן השמיטה לא נהגה אז כי לא היו רוב ישראל בארץ (זכר למקדש להאדר"ת – קונטרס 'הקהל' ע' כד), אך יש שכתבו שהשמיטה משמשת כסימן בלבד ומצות הקהל נהגה מהתורה בזמן בית שני אף שהשמיטה לא נהגה (ראה שם ע' עב).

יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ח

ספק בכור

בין העובר לרחם. ופסק הרמב"ם שהוא ספק בכור. והקשה ה'כפות תמרים' (סוכה לו, תוס' ד"ה כ"ז): לדעת הרמב"ם מין בשאינו מינו חוצץ (הל' לולב פ"ז ה"ב), ואם כך הסיב שאינו ממין העובר – חוצץ, ומה מקום יש לומר שאם כרכו בסיב חלה עליו קדושת בכורה?

ומבאר:

אם העובר צריך לגעת בדפנות הרחם – הסיב אכן מהווה חציצה, אלא שזה גופא הספק בגמרא, האם צריך הוולד

הלכות בכורות פרק ד, הלכה יז: בְּכוֹר שֶׁכָּרְכוּ בְּסִיב וְהוּצִיא, וְלֹא נָגַע בָּרָחֶם... או שְׁנִכְרְכָה עָלָיו אֲחוּתוֹ, וַיָּצֵא... הָרִי זֶה סֵפֶק בְּכוֹר.

קדושת בכור נקבעת ביציאת העובר בלידה דרך הרחם (פטר רחם). וספק הוא בגמרא (חולין ע, א) אם לא נגע העובר ביציאתו בדפנות הרחם, כגון שהיה כרוך בסיב (ממין הצומח) או "שנכרכה עליו אחותו" (שנולדה עם הבכור תאומה ונכרכה עליו והוצעת בינו לבין דפנות הרחם), האם נחשב הדבר שנכרך כחציצה

קלו הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

ומבאר ה'אבני נזר' (יור"ד סי' רסו) על פי דברי הרמב"ן (בכורות פ"ג):

מין במינו אינו חוצץ ונחשב כאוויר רק כאשר אין צריך נגיעה ממש והספק בבכור שנכרכה עליו אחותו הוא שמא צריך נגיעה בדפנות הרחם, ואזי גם מין במינו חוצץ שהרי אין כאן נגיעה העובר ברחם.

לגעת בדפנות הרחם או שמא די בהימצאותו באוויר בית הרחם כדי להתקדש קדושת בכור.

והתוספות (בכורות ט, א ד"ה אמר) הקשו: מדוע יש להסתפק בבכור שנכרכה עליו אחותו אם חלה עליו קדושה, הרי שני העוברים, הבכור ואחותו, הם מאותו מין ו'מין במינו אינו חוצץ' (ראה הל' לולב שם)?

מעשר בהמה משנה על שנה יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ח

לדינים שונים, והגמרא (שם ז, ב) שואלת מדוע אין המשנה מזכירה את האחד בניסן, ראש השנה לתרומת שקלים? ומבארת: אילו המשנה היתה מונה את האחד בניסן כראש השנה לתרומת שקלים, היה משתמע שהשקלים הישנים פסולים לקרבנות ציבור אפילו בדיעבד, והרי אם הביא קרבנות ציבור משקלים ישנים יצא ידי חובה. ונמצא שראשי השנה נקבעו במשנה להלכה, הן לכתחילה והן בדיעבד, ואם כדברי הרמב"ם, שבדיעבד אם עישר בהמה משנה על שנה חל המעשר, לא היתה המשנה צריכה למנות את ראש השנה למעשר בהמה! ומבאר:

בין ראשי השנה הנמנים במשנה ראוי להימנות גם ראש השנה שתוקפו רק לכתחילה, ולכן מונה המשנה את ראש השנה למעשר בהמה, ובכל זאת נמנעת מלמנות את ראש השנה לתרומת השקלים, כי מצינו שגם לכתחילה אפשר לקחת מהשקלים הישנים, כאשר עדיין לא נאספו השקלים החדשים, כדבר המשנה (שקלים פ"ד, מ"ה) "אם בא החדש בזמנו לוקחים אותם מתרומה חדשה - ואם לאו מן הישנה".

הלכות בכורות פרק ז, הלכה ה: אין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת... ויראה לי, שאם עישר בהמה בשנה על שנה - הרי זה מעשר. מכפל לשון הפסוק "עשר תעשר" לומדים חז"ל (בכורות נג, ב): "בשתי מעשרות הכתוב מדבר - אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן". וכשם שאין מעשרין דגן מתבואה חדשה על תבואה ישנה, כך אין מעשרין מעשר בהמה משנה על שנה. ומניין למד הרמב"ם ש"אם עישר משנה על שנה הרי זה מעשר"?

מבאר ה'לחם משנה' (ע"פ דברי התוס' שם, ד"ה תלמוד): כנגד היקש מעשר בהמה למעשר דגן שאין לעשר משנה על שנה, אפשר ללמוד מההלכה (לעיל ה"ד) המתירה לעשר כבשים ועזים זה מזה בקל-וחומר: אם אלו שהם כלאים זה בזה מתעשרים זה מזה, חדש וישן שאינם כלאים אינו דין שיתעשרו זה מזה (בכורות שם)? והרי אפשר לקיים את שני הלימודים כאחד - ללמוד מההיקש שלכתחילה אין לעשר משנה על שנה ומה'קל וחומר' שבדיעבד הרי זה מעשר. וה'טורי אבן' (אבני מילואים ר"ה ב, א) הקשה על הרמב"ם: המשנה (בתחילת מסכת ראש השנה) מונה ארבעה ראשי שנים

הידור מצוה לאחר קיום המצוה ש"ק חג הפסח ט"ו ניסן ה'תשע"ח

מצוה גם לאחר שכבר יצא ידי חובת עיקר המצוה. אך יש שדחו ראייה זו, כי כאן מדובר כאשר בהמה נשחטה אך עדיין לא נזרק דמה על המזבח ונמצא שעוד לא התקיימה מצות ההקרבה ולכן ראוי שישחט בהמה שמה כדי לקיים את מצות ההקרבה לכתחילה, אך כאשר סיים את המצוה לגמרי, אין אפשרות לחזור ולקיימה בהידור. אמנם יתכן שדברי ה'ברכי יוסף' נאמרו באופן שסיים את הקידוש אך עדיין לא טעם מהכוס והרי זה דומה לקרבן בין שחיטה לזריקה, כי שתיית הכוס נחשבת כסיום מצות הקידוש (הליכות שלמה תשרי-אדר ע' רפז).

ועוד יש לדון בעיקר הדמיון בין ההידור בקרבנות להידור בשאר המצוות, כי בשאר המצוות החפץ שבו מתקיימת המצווה אינו 'ניתן' לה' אלא רק משמש ככלי לצורך קיום המצווה של האדם, אך בקרבנות הבהמה עצמה מוקרבת ו'ניתנת' כביכול לה' וככל שהיא משובחת יותר, הנתנה מושלמת יותר ורק בזה יש לחזור ולקיים את המצוה בהידור לאחר שיצא ידי חובה (לקוטי שיחות כו עמ' 13, הערה 37).

הלכות שגגות פרק ב, הלכה טו: היו לפניו שתי בהמות של צבור, אחת בחושה ואחת ששמה... אם שחט בחושה בתחלה, ואחר כך שחט השמה - פטור מקרבן חטאת; ולא עוד, אלא שאומרים לו: 'הבא שמה ושחט', לכתחלה. מי שהדליק נרות חנוכה בנרות שעווה ולאחר מכן הזדמן לו שמן זית שהוא מהודר יותר - האם יחזור וידליק או שאין מקום לקיים את המצוה שוב בהידור לאחר שכבר יצא ידי חובתו?

בשאלה דומה דן ה'ברכי יוסף' (אורח סי' רעב) לגבי מי שקידש על יין שהיה מגולה ובדיעבד יוצאים בו ידי חובת קידוש, ואחר כך הזדמן לו יין מכוסה הכשר לכתחילה - האם יחזור ויקדש?

וכתב כי יש להוכיח זאת מהמבואר כאן שהשוחט בשבת בהמה כחושה לקרבן ואחר כך הזדמנה לו בהמה משובחת, יחזור וישחט את המשובחת כדי לקיים את המצוה בהידור, הרי שגם לאחר שכבר יצא ידי חובתו בכחושה מצוה לחזור ולשחוט בהמה מהודרת יותר, ומכאן יש ללמוד לקיים הידור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קלז
מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ט"ו ניסן תשע"ח

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ח

הלכות קרבן פסח

פרק שלישי

(1) יבאר האומר לעבדו לך ושחוט לך עלי את הפסח, ואם קבע גדי או טלה.

א. האומר לעבדו: צא ושחוט עלי את הפסח, אף על פי שדריך רבו לשחוט טלה בכל שנה והלך ושחט עליו גדי, או שהיה דרכו לשחוט גדי והלך ושחט עליו טלה - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פירש ואמר לו שחוט לי ממין פלוני. הלך ושחט גדי וטלה² - אינו אוכל משניהם, אלא יצאו לבית השרפה; שאין נמנין על שני פסחים³. ואם היה מלך או מלכה ואמר לעבדו לשחוט עליו ושחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום מלכות⁴.

(2) שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (3) כדי לאכול מאיזה מהם שירצה בשעת אכילה, לפי ש"אין ברירה" ושמה בשעת שחיטה לא הייתה דעתו על זה. (רש"י שם). אבל אם נמנה על שני פסחים כדי לאכול משניהם - אוכל מן הנשחט ראשון. (4) ומפרש רבינו שמשום שלום מלכות הקלו בה מפני שדעתם קלה לכעוס (מאירי וכסף משנה). וצריך לומר לדעת רבינו שמה שאמרו "אין ברירה" - אין זה מן התורה, אלא מגזירת חכמים, ומשום שלום מלכות לא גזרו.

ב. האומר לשלוחו: צא ושחוט עלי את הפסח, וקבע לו גדי או טלה, ושבח מה אמר לו רבו - הרי זה שוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי. שבח השולח⁵ מה אמר לו - שניהן יצאו לבית השרפה⁶. ואם שבח השולח קדם שיצרך הדם⁷ - חיבין לעשות פסח שני⁸; שחב אחר שגזרק הדם⁹ - פטור מלעשות פסח שני¹⁰. וכן הדין באומר לעבדו¹¹: צא ושחוט עלי, וקבע לו, ושבח העבד מה אמר לו רבו. והוא שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה ויאמר לו: שחוט שניהן, כדי שתשחוט כמו שאמר לך רבך. והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו כלום¹². אם עשה הרועה כך, אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שבארנו¹³.

(5) אחר ששחט השניים (רש"י). בין ששחט קודם שגזרק הדם ובין ששחב אחר שגזרק הדם. (6) שהרי אינו ידוע איזה הוא של השולח ואיזהו של השליח, ואינם יכולים לאכלם, כי אין הפסח נאכל אלא למנויו. (7) שבשעת הזריקה לא היו שניהם ראויין לאכילה. (8) שם בגמרא

מימרא של אביי: "שחב (רבו) לפני זריקה דכי איזריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני". וכחכמים של ר' נתן (פסחים עח:): שאכילה (אם לא היה הקרבן ראוי לאכילה בשעת זריקה) מעכבת את כשרות הקרבן. (9) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה. (10) משנה שם ומימרא של אביי בגמרא: "ופטורין מלעשות פסח שני - ששחב אחר זריקה דבעידנא (בשעה) דאיזריק דם הוה חזי לאכילה". ואף לרבנן הסוברים "אכילה מעכבת", אין זה אלא באופן שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקה. וראה לחם משנה להלן הלכה ד. והוא הדין שפטורים מלעשות פסח אחר אם יש עוד שהות בי"ד בניסן. (11) כלומר, עבד כנעני. (12) שאם לא אמר לו כן, הרי מה שקנה עבד כנעני קנה רבו (גמרא שם). וכוונת רבינו שאמר לו בלשון המועיל שלא יקנה רבו, כגון שאמר לו: על מנת שתאכל אתה הפסח. (13) ששוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי.

ג. פני חבורה שאמרו לאחד: צא ושחוט לנו את הפסח, ואמר הוא להן: ואתם שחטו עלי, ושחטו הם ושחט הוא - כלם אוכלין מזה ששחט ראשון, והאחרון יצא לבית השרפה¹⁴.

(14) דברים פשוטים הם, ונלמדים ממה שמתבאר בהלכות שבסמוך (כסף משנה).

ד. חבורה שאבד פסחה, ואמרו לאחד¹⁵: צא ובקש¹⁶ ושחוט עלינו¹⁷, הלך ומצא פסח שאבד ושחטו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו: אם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והן אוכלין עמו, והשני ישרף¹⁸; ואם שלהן נשחט ראשון - הן אוכלין משלהן¹⁹, והוא אוכל משלו²⁰. אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת²¹ - הוא אוכל משלו²², והן אינן אוכלין עמו²³, ושללהן יצא לבית השרפה²⁴, ופטורין מלעשות פסח שני²⁵.

(15) מבני חבורתם (רש"י בקידושין מא:). (16) חפש את הפסח האבוד. (17) כלומר: כשתמצאנו, תשחטנו בשבילנו. (18) כיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן מן הקרבן, ומשום כך השני ישרף שהוא פסח בלא בעלים, ראה רש"י שם. (19) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד לפני שנשחט. (20) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן השני. (21) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (22) שהרי הוא אוכל משלו בכל אופן. (23) שמה שלהם נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מזה ששחט השליח ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנויו. (24) שמה שלו נשחט ראשון והם נמנו על שלו ולא על שלהן, ודין פסח שאין לו בעלים - בשריפה. (25) ובדבריו

23 - חבורה זו לוקחין כֶּבֶשׂ אֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבוֹת
24 וְהַשְּׁנִיָּה לֹקְחִין הַשְּׁנִי, וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה זוּ בָּא
25 אֶצְלָא³⁹ וְאֶחָד מִבְּנֵי שְׁנִיָּה בָּא אֶצְל הָרִאשׁוֹנָה,
26 וְכָל חֲבוּרָה מֵהֵן אוֹמֶרֶת לְזֶה הָאֶחָד שָׂבָא אֶצְלָם:
27 אִם שָׁלְנוּ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה - יְדִיף מִשּׁוֹכוֹת מִשְׁלָף
28 וְנִמְנִיָּה עַל שְׁלָנוּ, וְאִם שָׁלַף הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה - יְדִינוּ
29 מִשּׁוֹכוֹת מִשְׁלָנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שְׁלָף. וְכֵן חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת
30 שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה⁴⁰ בְּנֵי אָדָם, אוֹ עֶשֶׂר חֲבוּרוֹת שֶׁל
31 עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה - מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה
32 לְחֲבוּרָה הָאַחֶרֶת⁴¹, וְכָף הֵם מִתְּנִים וְאוֹמְרִים⁴², וְאַחֵר
33 כָּף שׁוֹחֲטִין.

(38) והיינו מפני שאז אפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח. ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנוייו, ואלו אינם יודעים על איזה נמנו, לכן עושים כדלהלן. (39) במשנה שם. והוצרך לכך משום שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעת הבית משה", ומזה למד ר' יהודה (פסחים צט.) "שמתמעטין והולכין (אנשי חבורה מושכין את ידיהן מן הקרבן) ובלבד שיהיה אחד מבני החבורה קיים (נשאר)". (40) בגמרא פסחים שם אמרו ש"חמשה חמשה" דווקא הוא, אבל של חמשה וארבעה לא, שהרי אם יתפזרו הארבעה אלו לארבע חבורות, יישאר הפסח החמישי בלי אף אחד מבני החבורה שלו. (41) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתפזרים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אף פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (42) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה (רש"י שם).

34 ח. שְׁנִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ פִּסְחֵיהֶן - זֶה לֹקֵחַ פֶּסַח אֶחָד
35 מִן הַתַּעֲרֹבוֹת וְזֶה לֹקֵחַ לוֹ אֶחָד, וְזֶה מִמֶּנָּה עַל
36 פֶּסְחוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק וְהָאֶחָד מִמֶּנָּה עִמּוֹ אֶחָד מִן
37 הַשּׁוֹק⁴³, כְּדֵי שִׁיחִי שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת, וְאַחֵר כָּף יָבֹא
38 אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אֶצְלָא וְיָבֹא אֶחָד מֵאֵלּוּ אֶצְל
39 הָאֶחָד⁴⁴, וּמִתְּנָה כָּל אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ שָׂבָא אֶצְלוֹ
40 מִחֲבוּרָה שְׁנִיָּה וְאוֹמֵר: אִם שָׁלִי הוּא פֶּסַח זֶה - יְדִיף
41 מִשּׁוֹכוֹת מִשְׁלָף וְנִמְנִיָּה עַל שְׁלִי⁴⁵, וְאִם שָׁלַף הוּא -
42 יְדִי מִשּׁוֹכָה מִפֶּסַח שְׁלִי וְנִמְנִיָּה עַל שְׁלָף. וְנִמְצָא
43 שֶׁלֹּא הִפְסִידוּ כָּלֹם⁴⁶.

(43) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חבירו וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר, לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד (רש"י שם). (44) משמע שאפילו שני המנויין הראשונים יכולים ללכת כל אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן השוק. (45) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול

רבינו יש לומר שסמך על מה שכתב למעלה בהלכה ב, שרק אם שכח לאחר הזריקה פטור מלעשות פסח שני, כמו כן כאן מה שאמר "אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת" אין הכוונה שבעת זריקה לא ידעו, אלא שידעו ולבסוף נשכח ושוב לא ידעו, באופן שבני החבורה אינם יכולים לאכול לא משלו ולא משלהם. ומכיוון שבעת הזריקה היה ידוע - פטורים הם מלעשות פסח שני.]

1 ה. אָמַר לָהֶם זֶה שֶׁשְׁלַחוּהוּ לִבְקֵשׁ פֶּסַח שְׂאֵבֵד
2 וְלִשְׁחֹט²⁶: אִם אַחֲרָתִי - שִׁחֲטוּ אֹתָם עָלַי, הֲלֹף
3 וּמִצָּא וְשִׁחֲטוּ, וְהֵם לָקְחוּ וְשִׁחֲטוּ: אִם שָׁלַחַן נִשְׁחַט
4 רִאשׁוֹן - הֵם אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶם, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶם,
5 וְהַשְּׁנִי יִשְׂרָף; וְאִם שָׁלַח נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל
6 מִשְׁלוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן²⁷. אִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֵן
7 נִשְׁחַט רִאשׁוֹן אוֹ שִׁשְׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד²⁸ - הֵן
8 אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן, וְהוּא אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן²⁹, וְשָׁלוֹ יִצָּא
9 לְבֵית הַשְּׂרָפָה³⁰, וּפְטוֹר מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי.

(26) לא שאמרו לו שישחוטו בשבילם אלא רק שיחפש את הפסח וכשימצאו יביאו אליהם והם ישחטוהו (כסף משנה). (27) שהם לא אמרו לו שישחוטו להם. ונמצא שמשכו ידם מהקרבן שלו. (28) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (29) כי שמא שלו נשחט ראשון ולא נמנה כלל על שלהן. (30) שמא שלהם נשחט ראשון והוא נמנה עממה, ושלו הוא פסח שאין לו בעלים, שהוא לשריפה.

10 ו. אָבֵד לָהֶן פֶּסְחָם, וְאָבֵד לוֹ פֶּסְחוֹ, וְאָמַר לָהֶן: צָאוּ
11 וּבְקִשׁוּ וְשִׁחֲטוּ עָלַי³¹, וְאָמְרוּ לוֹ: צָא וּבְקִשׁ וְשִׁחֲטוּ
12 עָלֵינוּ, וְהֲלֹף וּמִצָּא וְשִׁחֲטוּ, וּמִצָּאוּ הֵם וְשִׁחֲטוּ - כָּלֹם
13 אוֹכְלִין מִן הָרִאשׁוֹן³², וְהַשְּׁנִי יִשְׂרָף³³. וְאִם אֵין יָדוּעַ
14 אִי זֶה נִשְׁחַט תַּחֲלָה אוֹ שִׁשְׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד³⁴ -
15 שְׁנֵיהֶן יִשְׂרָפוּ³⁵, וּפְטוֹרִין מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי. הֲלֹף
16 הוּא לִבְקֵשׁ וְהִלְכוּ הֵם לִבְקֵשׁ וְלֹא אָמְרוּ זֶה לְזֶה
17 כָּלֹם, אֶף עַל פִּי שֶׁהִיָּה בְּלִבָּם שִׁשְׁחֲטוּ כָּל אֶחָד
18 מֵהֵן עַל חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁהִיָּה שֵׁם רְמִיזוֹת וּדְבָרִים שְׂאֵמִידִן
19 הִדְעַת בָּהֶן שֶׁכָּל אֶחָד שִׁמְצָא יִשְׁחֹט עַל חֲבֵרוֹ³⁶,
20 הוֹאִיל וְלֹא פָּרְשׁוּ וְלֹא אָמְרוּ זֶה לְזֶה כָּלֹם - אֵינֶן
21 אַחֲרָאִין זֶה לְזֶה³⁷.

(31) חפשו את הפסח שאבד לכם ושחטו אותו גם בשבילי. (32) שהרי כולם נמנו עלי, ומשנשחט אין למשוך את ידיהם ממנו. (33) כדין פסח שאין לו בעלים. (34) שוודאי אחד מהם נשחט תחילה. (35) משום שלא ידוע איזה מהם הוא שנמנו עליו. (36) במשנה שם: "לא אמר להן ולא אמרו לו", ומפרש רבינו שהיו שם רמזיות, שאם לא כן, הדבר פשוט ואין למשנה להשמיע לנו זאת (כסף משנה). (37) ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא זה אוכל משלו אף אם שלהן נשחט ראשון, וכן הם אוכלים משלהם, אף אם שלו נשחט ראשון (רש"י שם).

22 ז. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ פִּסְחֵיהֶן קָדָם שִׁשְׁחֲטוּ³⁸

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד. (46) שאף אחד מן הקרבנות אינו יוצא לבית השריפה.

ט. חֲמִשָּׁה⁴⁷ שְׁנֵעָרְבוּ עוֹרוֹת פִּסְחֵיהֶן וְנִמְצְאוּ יִבְלָת⁴⁸ בְּעוֹר אֶחָד מֵהֶן - כָּלֵם יֵצֵאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה⁴⁹.
וְאִם נִתְעָרְבוּ קֳדָם זְרִיקַת דָּמָן⁵⁰ - חִיבִין בְּפֶסַח שְׁנִי⁵¹; נִתְעָרְבוּ אַחֵר זְרִיקָה - פְּטוּרִין מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי⁵². שְׁאֵם הַקְּרִיבוּ פֶּסַח שְׁנִי - נִמְצָא זֶה שֶׁקָּרַב בְּרִאשׁוֹן קָרְפֶּן כְּשֶׁר מִבִּיא חֲלִין לְעוֹרָה⁵³. וְאִם נִמְנוּ כָּלָן עַל פֶּסַח אֶחָד⁵⁴ - נִמְצָא נִשְׁחַט שְׁלֵל לְמַחֲבִיב⁵⁵, וְזֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁלֵל לְמִנְיָו⁵⁶. וְאִם הִתְנַה כָּל אֶחָד מֵהֶן וְאָמַר: אִם אֵינוּ פֶּסַח יִהְיֶה שְׁלָמִים - דָּם הַפֶּסַח בְּשִׁפְכָה וְדָם הַשְּׁלָמִים בְּזְרִיקָה, וְהַנִּתְנִין בְּזְרִיקָה אֵל יִתְּנֵם בְּשִׁפְכָה לְכַתְחִילָה⁵⁷. לְפִיכָךְ פְּטוּרִין מִפֶּסַח שְׁנִי.

(47) ברייתא שם פח: ונקט חמישה והוא הדין לפחות וליותר. (48) היא אחד מן המומין הפוסלים בקרבן. (49) שכל אחד ואחד מהם בספק, שמא הוא הבעל-מום. (50) וכל זה כששינוי מן הסדר, והפשיטו את עורותיהן לפני ששפכו את הדם על יסוד המזבח, שהרי הסדר הוא ש"אחר ששופכים דמו מפשיטין אותו". (51) שהרי בשעת זריקה לא היו הקרבנות ראויין לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. (52) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויין לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק. (53) ואין מביאין חולין לעזרה (קדושין נז:), משום שנאמר (דברים יב, כא) "וזבחת מבקרך ומצאנך וכו' בשערך" (רש"י שם). (54) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (55) שהרי מן הדין כולם פטורים. (56) וראה למעלה פרק ב הלכה א ש"אין שוחטין את הפסח אלא למנוי". (57) אף על פי שבדיעבד יצא.

פרק רביעי

(1) יבאר פסח הנשחט במחשבת שינוי השם והשוחט על בני חבורה, ואמר: הפסח ששחטתי שלא לשמו היה.

א. כָּבֵר נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין², שֶׁהַפֶּסַח אֵינוּ נִשְׁחַט³ אֶלָּא לְשֵׁם פֶּסַח וְלֹא שֶׁעָלִי⁴; וְאִם שִׁחֲטוּ בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנֵי הַשֵּׁם⁵ - פְּסוּל⁶. הַשּׁוֹחֵט⁷ אֶת הַפֶּסַח עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, וְאָמַר לָהֶם לְאַחַר זְמַן⁸: אוֹתוֹ הַפֶּסַח שֶׁשִּׁחַטְתִּי עֲלֵיכֶם - שְׁלֵל לְשִׁמּוֹ שִׁחַטְתִּיו, אִם הָיָה נֶאֱמָן לָהֶן - סוֹמְכִין עַל דְּבָרֵי⁹, וְאִם לֹא - שׁוֹרֵת הַדִּין¹⁰ שְׁאֵינוּ נֶאֱמָן. וְהַרְוָה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ¹¹ - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח, וְיָבִיא פֶּסַח שְׁנִי¹².

(2) פט"ו הלכות א, ג, יא. (3) וכמו כן קבלת הדם והולכתו וזריקתו, ראה שם. (4) שנאמר (דברים טז, א) "שמור את חודש האביב ועשית פסח" - שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, הרי שינוי קודש (=שעשאו לשם קרבן אחר). ועוד נאמר (שמות יב, כז) "ואמרתם זבח פסח הוא", שתהא זביחה לשם פסח, אם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי

בעלים (זבחים ז:). (5) שלא לשם פסח או שלא לשם בעליו, ראה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (6) משנה בזבחים ב. ופט"ו שם הלכות ג"א. (7) בתוספתא תרומות פ"ב ופסחים פ"ג, בשינוי לשון קצת. ובמאירי לגיטין נד: (עמוד 224) הביא כלשון רבינו, מכאן עד סוף ההלכה, בשם ברייתא בפסחים. (8) בתוספתא שם ושם ליתא, אבל כן הוא במאירי שם בלשון הברייתא. והוא לדעת אב"י בגיטין שם שכל שבידו, נאמן. ואם אינו בידו, אינו נאמן. וכן כתב רבינו בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו: "היה מקריב עמו זבחים ואמר לו נתפלגו - נאמן; וזבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפלגו - אם היה נאמן לו סומך על דבריו וכו'" [ומה שכתב בפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ח: "היה עושה עמו בטהרות, ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו, טהרות שעשיתי עמך נטמאו, הרי זה נאמן" - היינו אם הוא נאמן לו, וכמו שכתב כאן ובהלכות פסולי המוקדשין שם. ועיין בכסף-משנה שם]. (9) קידושין טו. בההוא סמיה שאמר לו עד אחד: אשתו זינתה, ובא לשאול את מר שמואל, ואמר לו מר שמואל אם הוא נאמן לו - יגרשנה. וכן כתב רבינו בהלכות פסולי המוקדשין שם. (10) "כלומר, הדין נותן" (רש"י גיטין שם). (11) ולעשות לפנים משורת הדין. (12) כן בלשון הברייתא במאירי שם. והראב"ד כתב: "אין כאן שבח, שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים", רוצה לומר, כמו שכתב רבינו בסוף פרק ג, שהנתינין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה. והלחם-משנה מתוך שרק בחמשה אמרו כן למעלה, שאינו בדין שכולם יעברו על איסור לכתחילה כדי לזכות לאחד שחייב בפסח, אבל כאן הוא עצמו חייב בספק והוא עצמו יעבור על איסור לכתחילה כדי להקריב קרבן פסח.

ב. בְּשֶׁר הַפֶּסַח שֶׁנִּטְמָא וְנוֹדַע לוֹ קֳדָם זְרִיקָה, אָף עַל פִּי שֶׁהָאֻמּוּרִין טְהוּרִין - לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם¹³; שְׁאִין הַפֶּסַח בָּא אֶלָּא לְאַכִּילָה¹⁴. וְאִם זָרַק - לֹא הִרְצָה¹⁵. וְאִם לֹא נֹדַע לוֹ עַד שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הִרְצָה¹⁶; שֶׁהֲצִיץ מִרְצָה¹⁷ עַל שִׁגְגַת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא, וְאֵינוּ מִרְצָה עַל הַדָּוָן¹⁸. נִטְמָאוּ מִקְצַת הָאֵיכָרִים - שׁוֹרֵף אֶת הַטְּמָאִים וְאוֹכֵל אֶת הַטְּהוּרִים¹⁹. נִטְמָאוּ הָאֻמּוּרִים וְהַבֶּשֶׂר קָדָם - זָרַק אֶת הַדָּם וְהַבֶּשֶׂר נֶאֱכַל לְעֶרְבָה²⁰. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט²¹ - לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם. וְאִם זָרַק - לֹא הִרְצָה²². לְפִיכָךְ חִיבִין בְּפֶסַח שְׁנִי. שְׁאִין הֲצִיץ מִרְצָה עַל טְמֵאת הַגּוֹף²³. אֶלָּא אִם נִטְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוּם²⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ²⁵.

(13) משנה בפסחים עח: כחכמים של רבי נתן שאכילה מעכבת. וראה למעלה פרק ג הלכה ב. (14) וכיון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (15) וחייב לעשות פסח שני. (16) ופטור מלעשות פסח שני. (17) פסחים פ: במשנה. (18) כדברי רבינו בגמרא שם. (19) בתוספתא פסחים פרק ו: נטמאו חלבים והבשר קיים, אם יש כזית לכל אחד ואחד, יזרוק. ואם לאו, לא יזרוק.

יציאה מחבורתו אינה אסורה אלא בליל חמשה עשר, כמו שנראה מדבריו להלן פ"ט הלכה א. ועיין שם הערה ג. ועיין 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל. (27) ואינו צריך עיבור צורה (ראה להלן), משום שהפסול הוא בגוף הבשר. (28) משנה שם, וכחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא. והמדובר כשנטמא או מתו לפני שחיטה, שלא נודע על זה אלא לאחר שחיטה, ראה להלן. (29) לפני שנשחט, שהרי לאחר שנשחט אינם יכולים למשוך את ידיהם, ראה למעלה פ"ב הלכה יד, אלא שלא נודע עד לאחר שנשחט, שמשכו ידיהם לפני השחיטה. וכל אלה כשלא נודע שנטמא, שמתו ושמשכו ידם על לאחר זריקה, וראה להלן. (30) שם פב: כרב יוסף לפי הלשון השניה, ואליבא דחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא, שאפילו לפני זריקה אין זה פסול הגוף אלא פסול בעלים. (31) מניח את הבשר עד שיסריח, או משאירו לילה אחד ונפסל בלינה. אחרת - אין לשרפו, משום בזיון קדשים. (32) פסחים עג: (33) כגון שנטמא הבשר. (34) ואין צריך להניח עד שתעובר צורתו, משום שהבשר נפסל ואין זה מבזה קדשים. (35) שנטמא הדם או נטמא הבעלים. (36) שזה נחשב פסול בגוף הקרבן (כסף-משנה). ואף-על-פי שבפסחים עג: נראה מפורש, שאף אם לא נודע אלא לאחר שחיטה, ישרף מיד - סמך רבינו על דברי הירושלמי פסחים סוף פרק ו, שנראה משם, שאם לא נודע אלא אחר שחיטה - אין זה פסול הגוף (אור שמח). [ועיין בספר "הר המוריה" להלן פ"ב, מהלכות שגגות הלכה יא]. (37) תוספתא פסחים פ"ז, וירושלמי שם סוף פרק ז. (38) כלומר, הטמאים התחילו לאכול (ירושלמי שם). (39) [כלומר, הטהורים עדיין לא התחילו. ובירושלמי שם מפורש, שכל-שכן אם התחילו הטהורים ולא התחילו הטמאים, שזכו הטהורים בחלקם של הטמאים. והמאירי שם פא: (עמ' 130) כתב "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול, לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכן" וכן היא בתלמוד המערב]. ונראה שיש לתקן דבריו: "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול [זכו בחלק הטמאים, אבל אם התחילו לאכול] - לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו'", שהכל תלוי באכילת הטהורים. וכן הוא ברמב"ם כ"י תימן להלן בסמוך: "אבל אם התחילו ונטמאו קצתן וכו'", ותיבת "כולן" חסרה. ולפי זה, הכל תלוי באכילת הטהורים כנ"ל. וכן מוכח מזה שרבינו השמיט ולא כתב למעלה דין התחילו הטהורים, אבל הלא בירושלמי שלפנינו מפורש להיפך כנ"ל, וראה עוד להלן]. (40) [שכיון שהתחילו כולם לאכול - נקבעה חבורתם (ראה להלן פ"ט הלכה א והערה ג, ולמעלה הערה כה, ובפ"ב הלכה טו הערה פז) וכיון שנטמאו מקצתם שאינם יכולים עוד להצטרף, נתפרדה החבילה, והרי הם מעתה כשתי חבורות, ואסור לטהורים לאכול מחלקם של הטמאים, לפי ש"אינו אוכל אלא בחבורה אחת" (להלן פ"ט הלכה א), אבל אם לא התחילו כולם לאכול, זכו הטהורים בחלקם של טמאים, שהם קובעים חבורתם במקומם. וכן נראה קצת בירושלמי שם שסמכו לדין הנ"ל ענין של שתי חבורות]. (41) תוספתא שם: "בני חבורה שמתו מקצתן או נטמאו מקצתן, השאר אוכלין ואין חוששין". (42) פירוש, כל הקרבן. (43) רוב הקרבן, ויש כאן פשיעת בעלים, לפיכך

ומשמע לו לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן, מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד (כסף-משנה). (20) במשנה שם עח: "נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם". (21) שאם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו, ראה להלן פ"ה הלכה א, ופ"ו הלכה א. (22) כלומר, אף אם לא נודע עד שנזרק הדם. (23) שם פ: במשנה. (24) מת שלא ידעו עליו, ורק אחר שנטמא נודע שיש שם מת (ברייתא בפסחים פא:). ובמשנה שם: "נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה". "ואיזוהי טומאת התהום? כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם, ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד, אבל הרוג לא, שהרי יודע בו זה שהרגו" (פ"ו מהלכות נזירות הלכה יח). (25) פ"ד הלכה ו. ושם כתב רבינו שאף אם נודע לו שהוא טמא טומאת התהום קודם שיזרוק הדם, זורק אח"כ את הדם - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד.

- 1 ג. הפסח שיעצא מירושלים²⁶ או שנטמא בארבעה
- 2 עשר - ישרף מיד²⁷. נטמאו הבעלים או מתו²⁸ או
- 3 משכו את ידיהם²⁹, אפילו נטמאו או מתו קודם זריקת
- 4 הדם³⁰ - מניחין אותו עד שתעבר צורתו³¹ ואחר כך
- 5 ישרף. זה הפסח³²: כל שפסולו בגופו³³ - ישרף
- 6 מיד³⁴; בדם או בבעלים³⁵ - תעבר צורתו ואחר כך
- 7 ישרף. לפיכך, אם שחטו אחר שנודע שמשכו
- 8 הבעלים את ידיהם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח
- 9 שני - הרי זה ישרף מיד³⁶. במה דברים אמורים
- 10 שישירף אם נטמאו הבעלים? כשנטמאו כל בני
- 11 החבורה; אבל אם נטמאו מקצתן - זכו טהורים
- 12 בחלקם של טמאים³⁷. אף על פי שנטמאו מקצתן
- 13 אחר שהתחילו לאכל³⁸ - זכו הטהורים שעדיין לא
- 14 התחילו³⁹. אבל אם התחילו כלן ונטמאו מקצתן -
- 15 לא זכו טהורים בחלקן של טמאים; אלא הטהורים
- 16 אוכלין חלקם, וחלק הטמאים ישרף⁴⁰. והוא הדין
- 17 אם מתו מקצתן⁴¹. נטמא שלם⁴² או רבו⁴³ - שורפים
- 18 אותו לפני הבירה⁴⁴ בפני הכל, כדי לבישן עד
- 19 שיזהרו בו⁴⁵. ושורפין אותו מעצי המערקה⁴⁶, כדי
- 20 שלא יחשדו אותן ויאמרו מעצי המערקה גנבו⁴⁷.
- 21 לפיכך, אם ישרפוהו בקש ובקנים⁴⁸ ורצו לשרף
- 22 משל עצמן - שורפין⁴⁹. נטמא מעוט⁵⁰ וכן הנותר⁵¹
- 23 - שורפין אותו בחצרותיהן⁵² מעצי עצמן⁵³, אבל לא
- 24 מעצי המערקה, שלא ישארו מהן אצלם וימעלו
- 25 בהן⁵⁴.

(26) משנה בפסחים פב. "הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד", ומפרש רבנו בפיה"מ "שיצא מן הבית שנאכל בו", וחזר בו רבינו כאן והעתיק "שיצא מירושלים", שהרי המדובר כשיצא ביום ארבעה-עשר, כמו שכתב רבינו: "שיצא וכו' שנטמא בארבעה עשר", וכן מוכח מזה שאמרו "ישרף מיד". ואילו בליל חמשה עשר, אסור לשרוף, שאין שורפין קדשים ביום-טוב (פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה). ואם כן, על-כרחינו שיצא מירושלים, שאילו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קמא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. הפריש⁵⁷ פסחו וְמָתָה⁵⁸ - לֹא יִבְיָאוּ בְּנֵי אֲחֵרֵי
לִשְׁם הַפֶּסַח⁵⁹, אֲלֵא לִשְׁם שְׁלָמִים⁶⁰. וְאִם הָיָה מִמֶּנָּה
עִם אֲבִיו עָלָיו - יִבְיָאוּ לִשְׁם פֶּסַח⁶¹. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים?⁶² בְּשִׁמְת אֲבִיו אַחֵר חֲצוֹת אֲרֻכָּה עֶשְׂרִים⁶³;
אֲבָל קֹדֶם חֲצוֹת - הָרִי זֶה נִדְחָה לְפָסַח שְׁנִי, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא אוֹגֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁶⁴, וְיִבְיֵא פֶסַחוֹ זֶה בְּשִׁנִּי⁶⁵.

(57) משנה בפסחים צא. (58) ואין עליו מנויים אחרים
זולתו. (59) שהרי אין לו מנויים. וראה למעלה פ"ב הלכה
ה. (60) שכל מותר הפסח קרב שלמים, ראה להלן הלכות
רז. ואין להקריבו אחר תמיד של בין הערבים, משום "עליה
השלם כל הקרבנות". ראה פרק א מהלכות תמידין ומוספין
הלכה ג (מאירי שם). (61) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים,
ואין זה פסח שמתו בעליו (בריייתא שם). (62) שיביאנו
לשם פסח, אם הוא ממנוה עליו. (63) ולא חלה עליו
אנינות, שמשעת שחיטת הפסח כיום-טוב הוא חשוב,
שאומר בו הלל, לפיכך לא חלה עליו אנינות (רבינו חננאל
שם), וכל זה הוא שם בגמרא על דברי הבריייתא.
(64) להלן פ"ו הלכה ט. (65) ודין זה הוא גם למ"ד בעלי
חיים נדחים, שמכיון שמת קודם חצות לא נקבע כלל לקרבן
פסח, ולדברי הכל אינו נדחה, ואפשר להקריבו בפסח שני,
ראה שם בגמרא בתירוצו רבה.

ו. מִי שֶׁאָבַד פֶּסַחוֹ וּמִצָּאָה אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ פֶּסַח אַחֵר
וְהָרִי שְׁנִיָּהּ עוֹמְדִין - יִקְרִיב אִי זֶה מֵהֶן שִׁירְצָה
לִשְׁם פֶּסַח⁶⁶, וְהַשְּׁנִי יִקְרֵב שְׁלָמִים⁶⁷. מִצָּאָה אַחֵר
שֶׁשָּׁחַט פֶּסַחוֹ - הָרִי זֶה יִקְרֵב שְׁלָמִים⁶⁸. וְכֵן אִם
הָמִיר בָּזָה הַנִּמְצָא⁶⁹ אַחֵר שְׁחִיטָה - הָרִי תְּמוּנָהּ זֹו
תִּקְרֵב שְׁלָמִים⁷⁰. אֲבָל אִם מִצָּאָה קֹדֶם שְׁחִיטָה זֶה
שֶׁהִפְרִישׁ, הוֹאִיל וְזֶה הַנִּמְצָא רָאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח
וְרָאוּי לְהִקְרִיבוֹ שְׁלָמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷¹, אִם הָמִיר
בָּזָה הַנִּמְצָא, בֵּין קֹדֶם שְׁחִיטָה הַמִּפְרִישׁ תְּחִלָּתוֹ בֵּין
אַחֵר שְׁחִיטָה - אֵין תְּמוּנָתוֹ קִרְבָּה, אֲלֵא תִרְעָה עַד
שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיִבְיֵא בְדָמֶיהָ שְׁלָמִים⁷².

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שאבד פסחו ומצא אחר שהפריש פסח אחר, והרי שניהם
עומדין - יקריב איזה מהם שירצה בו".

אבל באותו מקרה בפר ושעיר של יוהכ"פ שאבדו, פסק
הרמב"ם (עבודת יוהכ"פ פ"ה הט"ז) שיקרבו הראשונים.
ויש להסתפק מה יהיה הדין באשם שאבד, האם הוא כמו
קרבן פסח או כמו פר ושעיר של יוהכ"פ. ונראה שבכגון
דא שלא נמצא מפורש, יש למצוא סימוכין ממקום אחר
ולא חידוש, וכיון שנאמר הכלל "כל שבחטאת מתה -
באשם עולה, וכל שבחטאת מתה - בפסח קרב שלמים",
והדין שווה בשניהם, נמצא הדין באשם כפסח, ולא כדין
פר ושעיר של יוהכ"פ.

(על"פ לקו"ש חל"ז עמוד 147)

(66) כדברי חכמים בבריייתא יומא (סד.). (67) כדברי ר'

שורפין אותו לפני הבירה. (44) משנה בפסחים פא: וכל
המקדש כולו נקרא בירה (רש"י שם), ויש שם הרבה אנשים.
(45) גמרא שם: "מאי טעמא, א"ר יוסי בר חנינא כדי
לביישן", "כדי שישמרו להבא ולא יבואו לידי טומאה"
(פירוש המשניות שם). (46) משנה שם. והם עצי הקדש,
שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח, והתירו חכמים
לעשות כן, כי כן הוא תנאי ב"ד מתחילה כשהקדישו את
העצים, שישתמשו בהם גם לשם שריפת פסח שנטמא (תוס'
שם ד"ה נטמא). (47) כרבא, ולא כרב יוסף שאמר "שלא
לבייש את מי שאין לו [עצים]" (שם פב). ופירושו של דבר:
אם נצריכהו לשרוף במקדש בעצים שלו, - כשישארו לו
עצים ויקחם לביתו, יחשדו בו הרואים שמעצי המערכה
גנב. (48) שאין בהם חשד, שהרי "אינם ראויים למערכה,
כדתנן בתמיד (כט). באלו היו רגילים במורביות של תאנה
ושל אגוז ושל עץ שמן" (רבינו חננאל שם). ויש שכתבו
שהם פסולים למערכה (מאירי, וכן נראה מלשון הגמרא
בפסחים שם "דאייתי קני וחירותא דלא חזי למערכה", ועיין
רש"י שם). (49) שם בגמרא: "מאי בינייהו (בין טעמו של
רב יוסף לבין טעמו של רבא)? איכא בינייהו דאייתי קני
וחירותא (שהביא קנים וענפי דקל) דלא חזי למערכה".
לטעם של "חשד" - מותר, שאין חשד. ולטעם "שלא לבייש
את מי שאין לו" - אסור, שהרי גם בקש ובקנים יש בושה
למי שאין לו, ורבינו פסק כרבא שהטעם הוא משום "חשד".
משום כך מותר לשרוף בקש וקנים של עצמן. (50) של
הקרבן, ואין כאן פשיעה כל-כך (מאירי). (51) מן הקרבן.
(52) כיון שלא פשעו, אין לביישן לשרוף בבירה בפני קהל
רב. (53) שבחצרותיהן אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי
המערכה. וגם זה במשנה שם. (54) שם פב. "דילמא פיישן
מינייהו, ואתי בהו לידי תקלה".

ד. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפֶסַחוֹ אוֹ זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים⁵⁵ -
יִרְעָה עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכֹּר וְיִבְיֵא בְדָמָיו פֶּסַח.
וְאִם לֹא נָפַל בּוֹ מוֹם עַד שֶׁהִקְרִיב פֶּסַחוֹ - יִבְיֵא
בְּדָמָיו שְׁלָמִים⁵⁶.

(55) והרי "אין שוחטין אלא מן הכבשים ומן העזים בלבד,
זכר בן שנה" (למעלה פ"א הלכה א.). (56) משנה בפסחים
צז: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד
שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים", ובתוס' ד"ה
המפריש, וז"ל: אומר ר"ת דהא דתנאי ויביא בדמיה שלמים,
היינו בשנשתיירה אחר הפסח, אבל קודם הפסח יביא
בדמיה פסח, וכן מפורש בבריייתא תמורה יט. וראה בלח"מ
כאן שמקשה על רבינו שפסק בפ"ג מהלכות פסולי
המקודשין הלכה כג, ובפס"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד
שארין בעלי חיים נדחים (היינו, שאין אומרים שבהמה
שנדחתה בחיים לקרבן שהיא לא ראויה לו, שתידחה גם
לקרבן שהיא כן ראויה לו. לדוגמא, בהמת נקבה שהופרשה
לפסח, שהיא לא ראויה לזה, אין אומרים שמשום כך לא
יקריבו אותה קרבן שלמים שהיא ראויה לזה) ה' לו לפסוק
כאן לענין נקבה שהפרישה לפסח שהיא עצמה תיקרב
שלמים, ולמה פוסק שיביא בדמיו שלמים. וראה מה שתיירץ
שם, ובתוספות יו"ט פסחים פ"ט מ"ז בביאור דברי
הרמב"ם.

פ"ח: "שלמים שנתערבו עם שלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו", אין זה אלא לדעת האומרים שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה (פסחים פט.), ואם יקריבם לשלמים נמצא מביא שלמים, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, לבית הפסול. אבל מדברי רבינו שהשמיט דברי הגמרא הנ"ל, ולא הביא שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה - נראה שסובר שדינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד (ראה בצ"ח לפסחים ע:). ולפיכך פסק שיקרבו כולם שלמים. וראה בשער המלך פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח וב"ה המוריה" וב"אור שמח" כאן. וכתב המאירי (פסחים צח:): "ויקרבו כולן שלמים לאחר זמן הפסח ולא בזמן הפסח, מפני שהשלמים טעונים סמיכה, ופסח אינו טעון סמיכה. ואם סומך בה, עובר עבודה בקדשים" (81) משנה בפסחים צח. (82) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואינם שווים לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים. (83) פירוש, כשאין דמי הבהמות שוים, יביא עולה בסכום כסף שהיה שוה הקרבן היפה, שמה העולה היתה היותר חשובה, וכמו כן האשם יביא בדמי היפה, שמה הוא היה השוה יותר. (84) זהו בשביל הפסח שקרב עתה לשם שלמים, שמותר הפסח קרב שלמים, שמה הוא החשוב ביותר. (85) כגון שהיה אחד מהם שוה דינר אחד, השני שנים והשלישי שלשה, בסך-הכל ששה דינרים, והוא צריך לקנות כל אחד מהם בשלשה, בסך-הכל תשעה, ונמצא מפסיד שלשה דינרים. (86) פרק ו הלכה ה. (87) פסחים צח: לדעת רבנן החולקים על ר' שמעון. (88) "ולמה לא יקרב? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והבכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לכהנים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול ואין ממעטים באכילתם" (פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב). (89) ראה פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. (90) שמה הפסח היה היפה שבהם. (91) שהפסח שנפל בו מום, יש לו פדיון. אבל בכור בעל מום אינו נפדה (פ"ג מהלכות תמורה הלכה ב). (92) שמותר הפסח מקריבו שלמים, ואם לא קרב פסחו - מקריבו פסח.

ט. המפריש⁹³ פסחו עד שלא נתגיר⁹⁴ ונתגיר, עד שלא נשתחרר⁹⁵ ונשתחרר, עד שלא הביא שתי שעירות והביא⁹⁶ - הרי זה מקריבו לשם פסח⁹⁷; שאין בעלי חיים נדחין⁹⁸, כמו שפארנו בפסולי המקדשין⁹⁹.

(93) לפי ירושלמי פסחים פ"ל הלכה ב, ראה להלן. (94) שאז אינו ראוי לפסח, ראה להלן פ"ט הלכה ז. (95) כלומר, חצי עבד כנעני וחצי בן חורין, שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כולו בן חורין (למעלה פ"ב הלכה י"ג), ובהגהות "טוב ירושלים" על הירושלמי שם נדחק בזה. (96) קטן שהפריש פסח כדי להקריבו לאחר שיגדיל והגדיל. והמדובר כשהיה בן שתים עשרה שנה ויום אחד, שהוא "מופלא סמוך לאיש" שנדרו נדר והקדשו הקדש (ראה בכסף-משנה למעלה פ"ב הלכה ד). (97) אע"פ שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגיר, הוא כאדם אחר,

ליעזר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ו, ומה ששינו במשנה פסחים צו: "הפסח שנמצא קודם שחיתת הפסח, ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמי שלמים", אינו אלא למאן דאמר "בעלי חיים נדחים", אבל לפי מה שפסק רבינו, ש"בעלי חיים אינם נדחים" (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג), - השני עצמו קרב שלמים (כסף-משנה, ועיין ראב"ד). וראה למעלה הלכה ח והערה נט. (68) שם במשנה פסחים צו: "נמצא אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים". שכיון שנמצא לאחר שחיתה - לא קבעתו שעת השחיטה בשם פסח ואינו דחוי. (69) שאמר: זו תמורת זו, שדין הוא שהתמורה אף היא קודש. (70) שם במשנה, "אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים וכן תמורתו". (71) בהתחלת הלכה זו. (72) אף-על-פי שסובר רבינו "אין בעלי חיים נדחים" - כיון שאין לשני קדושה אחת בלבד אלא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים, אין בו כח להתפס לתמורתו להיקרב בעצמו, אלא ירעה עד שיסתאב (כסף-משנה, עיין שם).

ז. פסח שעברה שנתו⁷³ ושלמים הבאים מחמת הפסח⁷⁴ - הרי הם כשלמים לכל דבר⁷⁵: טעונין סמיכה⁷⁶ ונסכים⁷⁷ ותנופת חזה ושוק⁷⁸, מה שאין כן בפסח⁷⁹.

(73) כלומר, הופרש בתוך שנתו, ולפני שהגיע זמן ההקרבה מלאה לו שנה, וראה למעלה פ"א הלכה א, שאין שוחטין אלא בן שנה. וראה להלן. (74) כגון תמורת הפסח או פסח שאבד שנתכפרו בעליו באחר, או חגיגת ארבעה עשר (רש"י פסחים צו:). (75) פסחים שם. ואין זה דומה להפריש פסח בן שתי שנים שירעה עד שיפול בו מום (למעלה הלכה ד) - ששם דחוי בידים, אבל כאן שהפרישו בתוך שנתו ומלאה לו שנה, אינו דחוי בידים, אלא נדחה ממילא, ועיין שם בלחם-משנה. (76) שצריך לסמוך ידיו על ראש הקרבן כשהוא חי. (77) שיביא יין עם הקרבן. (78) "מפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה ושוק על ידי הבעלים, וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח" (פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו). (79) ראה בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, שאין הפסח טעון סמיכה, ובפ"ב שם הלכה ג שאינו טעון נסכים, ובפ"ט שם הלכה כה, שאינו טעון תנופת חזה ושוק.

ח. פסח שנתערב בשלמים - יקריבו פלן שלמים⁸⁰. נתערב⁸¹ בזבחים אחרים⁸² - ירעו עד שיפול בהן מום, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה⁸³ ובדמי היפה שבהן שלמים⁸⁴, ויפסיד המותר מבייתו⁸⁵, כמו שפארנו בפסולי המקדשין⁸⁶. נתערב⁸⁷ בכבדות - ירעו הכל עד שיפול בהן מום⁸⁸, ויאכלו ככבדו בעל מום⁸⁹; ויביא בהמה שהיא יפה פיפה שפנתערוכות⁹⁰ ויאמר: כל מקום שהוא הפסח - קדשתו תחול על זו⁹¹. ויקריבנה שלמים, אם קרב פסחו⁹².

(80) "זה פשוט על-פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים (כסף-משנה). ומה שאמרו בתוספתא פסחים פ"ט, וזבחים

למנותו עמו במצה ומרור או להיות לו חלק בפעמים
שצולה בהן - הרי המעות חלין¹⁰⁷.

(107) המדובר כאן כשקיבל המעות שהפריש חבירו לפסח - עבור עצים או עבור מצה ומרור (משנה-למלך). והשמייענו בזה, שלא רק אם מקבל המעות עבור הפסח, המעות חולין, אלא אף אם מקבל המעות עבור עצים או עבור מצה ומרור - המעות מתחללים, שהמצה ומרור והעצים לצלייה הם כפסח עצמו. ודבר זה לא נזכר בגמרא, ולמדו מתוך מה שאמרו בסוגיא שם אליבא דמאן דמיקל (שרבינו פוסק כמותו, ראה למעלה), שהמחלוקת של רבי וחכמים אינה אלא לקנות במעות חלוק וטלית שאינם צרכי הפסח, אבל בעצים ומצה ומרור, אפילו חכמים מודים שמותר לקנות - הרי שהם כפסח עצמו (משנה-למלך). וצריך לומר שגם זה משום על-מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהם, כנ"ל.

פרק חמישי

(1) יבאר קרבן פסח-שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

א. מי שהיה² טמא³ בפשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין עליו⁴, או שהיה בדרך רחוקה⁵, או נאנס באנס אחר, או ששגג⁶ ולא הקריב בראשון - הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני בין הערבים⁸. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני עצמה⁹, ודוחה את השבת¹⁰; שאין השני תשלומין לראשון, אלא רגל בפני עצמו. לפיכך חייבין עליו פרת¹¹.

(2) משנה, פסחים צב, ב. (3) שנאמר (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו'" ועשה פסח לה' בחודש השני¹². (4) כלומר: זבים וזבות נדות ויולדות ובוועלי נדות, שאינם יכולים לאכול את הפסח בליל חמשה עשר בניסן, שאין שוחטים עליהם, שאילו הנוגע בנבילה ושרץ הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול (להלן פ"ו ה"א). וההבדל ביניהם לענין כרת, ראה להלן ה"ב-ד. (5) שנאמר (במדבר שם) "איש איש כי יהיה וגו' בדרך רחוקה וגו'" ועשה פסח לה' בחודש השני¹³. (6) משנה, שם. ונלמד מן הכתוב (שם) "איש איש כי יהיה טמא", "איש איש, ריבה אנוסים ושוגגים" ("ירושלמי" פ"ט ה"א). (7) חודש אייר. (8) כמו שנאמר (במדבר שם) "איש איש וגו'" ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו¹⁴. (9) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "בפני עצמה". וכרבי, שם צג, א. ראה להלן. (10) משנה, שם צה, א. שכל שנאמר בו "במועדו" דוחה את השבת (פסחים סו). ופסח שני נאמר בו (במדבר שם, יג) "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו". ולדעת רבי, שהיא מצוה בפני עצמה, הכוונה לפסח שני (שם צג). וראה רש"י שם צה: ד"ה דוחה. (11) על פסח שני, כרבי (שם צג). הסובר ש"וחדל לעשות הפסח ונכרתה", היינו שלא עשה פסח ראשון, ו"כי קרבן ה' לא הקריב במועדו", היינו שלא עשה פסח שני שחייב כרת בשניהם. ואילו לרבי נתן, שאמר "פסח שני תשלומין

יכול להקריב את הפסח הזה, משום שבעלי חיים אינם נדחים, וראוי עכשיו הפסח להקריבה. ואילו היה דבר זה לאחר שחיטה היה הקרבן נדחה, אבל אם הקריבו עליו כשהיה קטן, ושוב גדל - יצא בקרבן שהקריבו עליו בקטנותו (לקמן פ"ה הלכה ז). (98) בירושלמי פסחים פ"ח ה"ב: "א"ר יוחנן, הפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר; עד שלא נשתחרר ונשתחרר; עד שלא הביא ב' שערות והביא ב' שערות, צריך להמנות על פסח אחר", וסובר רבינו שזה אינו אלא למאן-דאמר בעלי חיים נדחים, ור' יוחנן לשיטתו שסבר כן ביומא סד (אור שמח). אבל לדעת רבינו שאין בעלי חיים נידחין, הרי זה מקריבו לשם פסח (כסף-משנה). (99) פ"ג הלכה כג.

י. המפריש מעות לפסחו והותירו¹⁰⁰ - יביא המותר שלמים¹⁰¹. הממנה אחרים¹⁰² על פסחו ועל חגיגתו¹⁰³ - הרי המעות שיקח מהן בחלקם חלין¹⁰⁴. אף על פי שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו, ולקח ממנו המעות ומנחו על פסחו¹⁰⁵ - הרי המעות חלין; שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן¹⁰⁶.

(100) הפריש סכום כסף כדי לקנות שה או כבש לקרבן פסח, והשיג שה או כבש בפחות מן הסכום שהפריש. (101) פסחים ע: "אמר רב נחמן וכו' מנין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר, וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר (שהוא שלמים). (102) פסחים פט: בבביתא. שהפרישו מעות לשם קניית פסח או חגיגה, והלך הוא ומינה אותם על שלו, והם נתנו לו את המעות כל אחד לפי חלקו. (103) חגיגת ארבעה עשר, שאף היא באה לכל המנויים (רש"י). [והמאירי שם כתב: "שלא היתה נאכלת אלא למנויים". אבל זה אינו אלא לבן תימא (פסחים ע), אבל לדעת חכמים אין דינה כפסח, ראה להלן פרק י הלכה יב, ובפ"ח מהלכות חמץ ומצה ולחם-משנה שם, ובצל"ח פסחים ע.]. (104) שקדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (105) כלומר, אין חילול אלא כשהקדש נתפס על דבר של חולין, אבל אם שניהם הקדש אין מתחלל הקדש על הקדש, וכאן הרי הוקדש הפסח והוקדשו המעות. (106) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו. ולא רק לצרכי הפסח, כמו עצים לצלייתו ומצה ומרור, אלא אפילו לקנות בגד לעצמו. וכרבי בפסחים צ. וכמאן דמיקל בפלוגתא דרבה ורבי זירא. ולמדו כן גם מהפסוק "אם ימעט הבית מהיות משה" - "החיה עצמך מן השעה", כלומר: קנה לעצמך כל צרכיך. וראה משנה-למלך.

9. יא. עצים של צלית הפסח - בפסח. וכן מצה ומרור, הואיל והן מכשירי הפסח - הרי הם בפסח. 10. ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנח אותו עמו פדי

(20) כגון הנוגע בבבילה ושרץ וכיוצא בהן, שהם טובלים ושוחטים עליהם אחר טבילתם (להלן פ"ו ה"ב). וראה למעלה ה"א והערה ג. (21) ישראל, אבל גוי שנתגייר ומל וטבל בערב הפסח - אין שוחטין עליו, ראה להלן פ"ו ה"ז. (22) ברייתא, פסחים סט, ב: "יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלח היה בדרך רחוקה, ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מנין? תלמוד-לומר והאיש". (23) כדין הזיר בראשון, למעלה ה"ב.

ה. כָּשֶׁם שְׁמִילַת עֲצָמוֹ מֵעַפְכָּתוֹ מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח²⁴, כָּף¹⁸ מִילַת בָּנָיו הַקְטָנִים²⁵ וּמִילַת כָּל עֲבָדָיו²⁶, בֵּין גְּדוּלִים¹⁹ בֵּין קְטָנִים²⁷, מֵעַפְכָּת אוֹתוֹ; שְׁנֵאֲמַר: הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאִזָּא יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ²⁸. וְאִם שָׁחַט קֹדֶם שְׁיִמּוֹל אוֹתָם - הַפֶּסַח פָּסוּל²⁹. וְכֵן טְבִילַת אֲמֵהוּתָיו לְשֵׁם עֲבָדוֹת מֵעַפְכָּתוֹ³⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבָלָה, שֶׁהַטְבִּילָה לְשִׁפְחוֹת מִמִּילָה לְעֲבָדִים³¹.

(24) שנאמר (שמות יב, מח): "וכל ערל לא יאכל בו". ובמכילתא (שם): "למה נאמר, לפי שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו, אבל ישראל ערל - שומע אני יהא כשר לאכול פסח, ת"ל וכל ערל לא יאכל בו". ואין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, ראה למעלה פ"ב ה"ג. (25) שחייב למולם. אבל גדולים אינו חייב למול, שהרי הם חייבים למול עצמם (פ"א מהל' מילה ה"ב). ועי' בפירוש המשניות, שבת פ"ט מ"ו. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה ב אות ב. (26) הכנענים. (27) שחייב למול גם הקטנים וגם הגדולים. (28) במכילתא, שם: "המול לו כל זכר, מגיד שמילת זכרים מעכבתו וכו' מילת עבדים מנין, הרי אתה דן: נאמר כאן "אז", ונאמר להלן "אז" ("וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו"), מה להלן מילת עבדים, אף כאן מילת עבדים". וראה ביבמות ע, ב. עא, א. (29) למד כן מדברי הגמרא ביבמות עא, א - שאלו, למה הוצרך פסוק מיוחד למילת זכריו שמעכבתו מאכילת הפסח, והלא כבר עכבוהו בשעת ההקדשה, הרי שאף בדיעבד פסול ('אור שמח'). (30) כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח: "מי שהיה לו עבדים מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו מלאכול". וכן במכילתא דרשב"י (שמות יב, מד) "ומלתה אותו אז יאכל בו, שאם היו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו לאכול פסח". וראה להלן שכשם שמעכבין מלאכול, כן מעכבין מלעשות. (31) ראה ביבמות מו, ב: "יורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן, סברא הוא, דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה". ומכיון שהטבילה בשפחות כמילה בעבדים - כשם שמילה בעבדים מעכבת גם לאכילתו (להלן פ"ט ה"ט) וגם לעשייתו, כמבואר כאן, כמו כן טבילה בשפחות.

ו. הַקְטָן - אֵין מִילַת עֲבָדָיו וְטְבִילַת שְׁפָחוֹתָיו²⁵ מֵעַפְכָּתוֹ מִלְהַמְנוֹת עַל הַפֶּסַח³²; שְׁנֵאֲמַר: וְכָל עֶבֶד²⁶ אִישׁ³³ - לְהוֹצִיא אֶת הַקְטָן³⁴.

(32) עם בני חבורה גדולים. ראה למעלה פ"ב ה"ד: "ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה". (33) וגו': "מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו".

לראשון" - אין חייבין כרת על השני, ו"לא הקריב במועדו" היינו ראשון (שם צג:).

ב. מִיִּצֵּד¹²? מִי שֶׁשָּׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן, אִם הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּשָׁנִי - חֵיב כֶּרֶת¹³; וְאִם שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַס אַף בְּשָׁנִי - פָּטוּר¹⁴. הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן - הָרִי זֶה מִקְרִיב בְּשָׁנִי¹⁵; וְאִם לֹא הִקְרִיב בְּשָׁנִי, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁגַג - הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת¹⁶, שֶׁהָרִי לֹא הִקְרִיב קֶרְבֵּן ה' בְּמוֹעֲדוֹ וְהָיָה מִזִּיד. אֲבָל מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הַרְאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהִזִּיד בְּשָׁנִי - אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת, שֶׁפָּטַר נִפְסָח בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן מִן הַכֶּרֶת¹⁷.

(12) חיוב הכרת בשני. (13) שם צג, ב: "שגג בראשון והזיד בשני, לרבי חייב". (14) שם: "שגג בזה ובוזה, דברי הכל פטור". (15) שם בגמרא, שגם מזיד בכלל. וב'ירושלמי' (פ"ט ה"א) אמרו: "מזיד מניין (= שמביא פסח שני), אמר רבי זעירה, "והאיש" לרבות את המזיד". (16) שם צג, ב: "הזיד בראשון ושגג בשני, לרבי ולרבי נתן חייב". וראה למעלה פ"א ה"ב ובמה שכתבנו שם. (17) במשנה, שם: "אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת". וכתב רבינו בפירוש המשניות, שם: "שטמא ושהיה בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשו את השני אף במזיד, אינו חייב כרת, שכבר נפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת, ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת, ואם שגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת". וראה בהשגת הראב"ד. ואף-על-פי שבגמרא שם הקשו: "ואלו חייבין בהכרת וכו' אילמא אשוגג ונאנס, שוגג ונאנס בני כרת ניהו?" ולא פירשו כדברי רבינו הנ"ל, - היינו, משום שרצו ליישב המשנה גם לדעת רבי נתן, שאין חיוב כרת בפסח שני, אבל לפי ההלכה שיש חיוב כרת בפסח שני, וכדעת רבי, המשנה מתפרשת היטב כנ"ל (לחם-משנה). וראה להלן ה"ט ובהערה.

ג. וּמִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וְשָׁחַטוֹ וְזָרְקוֹ עֲלֵיו¹⁸ אֶת הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁבָּא לְעֶרֶב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב בְּפֶסַח שָׁנִי¹⁹.

(18) שלוחיו. (19) פסחים צב, ב. כדעת רב ששת, שזה שהוא בדרך רחוקה נדחה הוא מן הפסח כמו טמא, ולפיכך אם שחטו וזרקו עליו - לא הורצה (ויתכן, כי מי שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו שהרי הוא אנוס ואינו בדרך רחוקה (להלן ה"ט) - אם שחטו עליו, הורצה, וראה להלן ה"ז והערה לו).

ד. טָמֵא שִׁיכּוֹל לְטַהֵר בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן²⁰ שֶׁלֹּא טָבַל אֶלָּא יָשַׁב בְּטָמְאָתוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקְּרָבָן, וְכֵן עֲרָל²¹ שֶׁלֹּא מָל עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקְּרָבָן - הָרִי זֶה מִזִּיד בְּרֵאשׁוֹן²². לְפִיכָּה, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשָּׁנִי אֶפְלוּ בְּשָׁגָגָה - חֵיב כֶּרֶת²³.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(פירוש המשנה, שם). ואמר עולא (שם): "מן המודיעים לירושלים, חמשה עשר מילין". (43) ולא תלו הדבר בקרבת מקום לעזרה, אלא לחומת ירושלים, שצריך שיהא ראוי להיות בשעת התחלת השחיטה (ראה להלן) במקום שראוי לאכילת הפסח). וכן מורה לשון הגמרא שם: "מן המודיעים לירושלים".

(34) מכילתא דרשב"י (שם): "יכול אף עבדי קטן יהו מעכבין אותו לאכול פסח, ת"ל עבד איש, עבדי איש מעכבין אותו לאכול פסח, ואין עבדי קטן מעכבין אותו לאכול פסח" (ובמכילתא דרבי ישמעאל, מפורש שעבדי קטן מעכבין אותו, ראה בכסף-משנה), וסובר רבנו דמ'גזירה שוה' של "אד-אז" למדים שגם להקריב את הפסח אין מעכבין אותו מילת עבדיו וטבילת אמהותיו של הקטן.

ט. מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עלית השמש⁴⁴ חמשה עשר מילין או יותר - הרי זה דרך רחוקה. היה בינו ובין פחות מזה - אינו בדרך רחוקה, מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות⁴⁵ כשיהיה ברגליו בנחת⁴⁶. הלוך ולא הגיע מפני שעכבוהו הבהמות בדרך⁴⁷, או שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן⁴⁸ - הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה⁴⁹. מי שהיה חבוש⁵⁰ חוץ לחומת ירושלים⁵¹ והבטיחוהו לצאת לערב - שוחטין עליו⁵², וכשיצא לערב - יאכל. במה דברים אמורים? כשהיה חבוש ביד ישראל⁵³; אבל אם היה חבוש ביד עובדי כוכבים - אין שוחטין עליו⁵⁴ עד שיצא⁵⁵. ואם שחטו עליו ויצא - הרי זה אוכל; ואם לא יצא - פטור מלעשות פסח שני, שהרי נשחט עליו⁵⁶. וכן האונן⁵⁷ והחולה והזקן שהם יכולים לאכל⁵⁸ ששחטו עליהן⁵⁹, ואחר שנוזק הדם נטמאו בַּמַּת והרי אינן יכולין לאכל - הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני⁶⁰.

ז. גר שנתגר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים³⁵ - תיבין לעשות פסח שני³⁶. ואם שחטו עליו³⁷ בראשון - פטור³⁸.

(35) בין פסח ראשון לפסח שני. (36) כרבי, בפסחים צג, א - שאין פסח שני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו, ראה למעלה ה"א. (37) כלומר, על הקטן (כסף-משנה). (38) אף כי בעת ששחטו עליו הראשון לא היה בר חיוב - פטור הוא לעשות פסח שני, מכיון ששוחטין עליו וממנים אותו על הפסח, שנאמר (שמות יב, ג) שה לבית אבות, מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' (פסחים פח). נפטר הוא בכך מלהקריב פסח שני (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (ואסמכתא לכך, מה שאמר רב נחמן (שם צב): שמי שהיה בדרך רחוקה שפטור מקרבן פסח ושחטו וזרקו עליו, הורצה ופטור מפסח שני, משום ש"מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבוא עליו ברכה" (אלא שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת רב ששת, שמי שהיה בדרך רחוקה הרי הוא כטמא ונדחה, ראה למעלה ה"ג) - הרי שכל שהוא פטור רק משום שהתורה חסה עליו - אם עשה הורצה ופטור מפסח שני, והרי גם קטן אינו פטור מעונש אלא משום "דרחמנא הוא דחס עליה" (סנהדרין נה:). והרי הוא כמו שהיה בדרך רחוקה לדעת רב נחמן, שאם שחטו עליו הורצה ופטור מפסח שני (וראה למעלה ה"ג והערה יח). אבל יש להבין איך יצא ידי חובתו בפסח שהקריבו עליו כשהיה קטן. וראה ב'מגן אברהם' סי' רסז ס"ק א, ד"ה וצ"ע).

ח. נשים שנדחו לשני, בין מפני האנס והשגגה בין מפני הטמא ודרך רחוקה - הרי פסח שני להם רשות: רצו שוחטין, רצו אין שוחטין. לפיכך אין שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני³⁹. אבל אם היתה האשה אחת מפני חבורה - מתור⁴⁰. ואי זו היא דרך רחוקה? חמשה עשר מילין⁴² חוץ לחומת ירושלים⁴³.

(39) אבל בחול שוחטין עליהן בפני עצמן אפילו בפסח שני, ראה למעלה פ"ב ה"ד, ובהערות שם. (40) כרבי יהודה (פסחים צא:). שאמר: אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחרים. וראה למעלה שם. (41) בכת"י תימן, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכן נראה בדפוס רומי. (42) משנה, פסחים צג, ב: "איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ וכמתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר וכו'" והלכה כרבי עקיבא

(44) כן משמע בגמרא שם, שמה שאמרו חמשה עשר מילין, הוא משעת הנץ החמה ולא מעלות השחר. (45) כן מפרש רבינו, מה שאמר עולא (שם צג): "כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה", דהיינו בשעת התחלת זמן השחיטה. (וכן נראה שם בסוגיא, מדברי רבי יהודה שאמר: "כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה", והיינו ודאי בשעת התחלת זמן אכילה, כמו שכתבו ה'תוספות', שהרי הלכה כרבי עקיבא שהפסח נאכל כל היום מן התורה (להלן פ"ח הט"ו), ולמה לא נתנו לו מרחק של שלשה מיל? אלא על-כרחך שמדובר בתחילת זמן אכילה, ואם כן הוא-הדין ש"בשעת שחיטה" לעולא, היינו תחילת זמן שחיטה. ועוד שאם לדברי עולא - סוף זמן שחיטה, מה בינו לבין רבי יהודה? ועי' 'תוספות' שם ד"ה רבי יהודה). (46) אבל אם אינו יכול להגיע אלא בסוסים ובפרדים, הרי זו דרך רחוקה (שם צה). (47) שם צד, א: "היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב, ת"ל (במדבר ט) ובדרך לא היה. הרי לא היה בדרך". וראה בסמוך. (48) ב'ירושלמי' פסחים פ"ט ה"ב: "ותניי תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים, ורגליו רעות, יכול יהא חייב ת"ל וחדל, יצא זה שלא חדל". וראה מה שנכתוב בהלכה זו בסמוך. (49) שתי הברייתות הנ"ל שבבבלי ו'ירושלמי' נראות לכאורה כסותרות: הברייתא בבבלי מחייבת את זה

יום שני י' ניסן ה'תשע"ח

פרק ששי

(1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת.

א. אי זהו טמא שנדחה לפסח שני? כל מי שאינו יכול לאכל את הפסח בלילי חמשה עשר בניסן מפני טמאתו, כגון זבים² וזבות³, נדות ויולדות⁴ ובוטלי נדות⁵. אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר⁶ - הרי זה טביל, ושוחטין עליו אחר שיטביל, ולערב כשיעריב שמשו אוכל את הפסח.

(2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקצצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המזורת". (3) "אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב איש ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר רב שאמר (פסחים צ. צ:): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ".

ב. טמא מת⁸ שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר, אף על פי שטביל והזה עליו⁹ והרי הוא ראוי לאכל קדשים לערב¹⁰ - אין שוחטין עליו¹¹, אלא נדחה לפסח שני. שנאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. מפי השמועה למדו, ששביעי שלהן היה¹², ועל זה שאלו¹³ אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב, ופרש להן שאין שוחטין עליהן¹⁴. במה דברים אמורים? בשנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן¹⁵; אבל אם היה טמא בשאר טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטביל ויהי עליו, וכשיעריב שמשו אוכל פסחו.

(8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טביל במקוה והזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר

שעמד לפניו מן המודיעים, ואינו יכול ליכנס מפני הגמלים, ואילו הברייתא ב'ירושלמי' פוטרת את זה שנתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות (ועי' ברש"י שם צד.). וכדי ליישבן, פירשן רבינו כדלהלן: הברייתא בבבלי מדברת באופן שהזיד בשני, והיא משמיעה לנו שבאופן זה אינו כדרך רחוקה שפטור אף אם הזיד בשני (ראה למעלה ה"ב), אלא דינו כאונס אחר (ראה למעלה שם). ואילו הברייתא ב'ירושלמי' מדברת באופן ששגג בשני, והשמיעה לנו שדינו כאונס אחר ופטור מן הכרת כששגג בשני, וראה בראב"ד וסוף-משנה. (50) משנה, פסחים צא, א: "מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן". (51) שאין להביא את הפסח לשם, שהרי אסור להוציא את הפסח מירושלים, ואם יצא פסול (להלן פ"ט ה"ב). לכך אין שוחטין עליו רק אם הבטיחוהו לצאת מהמאסר, אבל אם היה חבוש בתוך חומת ירושלים אפילו לא הבטיחוהו לצאת - שוחטין עליו, שהרי אפשר להכניס את הפסח לשם ('ירושלמי' פסחים פ"ח ה'): "בנתון חוץ לירושלים, אבל בנתון בתוך ירושלים אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו", ואפילו חבשוהו גויים שוחטין עליו בפני עצמו, שהרי אפשר להכניס לשם את הפסח (פסחים, שם). (52) בפני עצמו (לחם-משנה). וראה להלן בסמוך. (53) כדי לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון. אי נמי, כדתינא (כתובות לג:). אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו (רש"י שם) - אז שוחטין עליו בפני עצמו (בבלי פסחים שם, מימרא של רבי יוחנן). (54) בפני עצמו. פסחים, שם: "לא שנו אלא בית האסורים דעכו"ם (שכתוב בתהלים קמד, ח, אשר פיהם דיברו שוא וימינם ימין שקר, 'ירושלמי' שם, ולא יקיימו הבטחתם להוציאו והפסח יבוא לידי פסול), אבל בית האסורים של ישראל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו - מפיק ליה, דכתיב (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". (55) שמא יביאו את הפסח לידי פסול (משנה, שם). ויש להבין למה לא העתיק רבינו שעם אחרים מותר לשחוט עליו, כמפורש במשנה שם (לחם-משנה). (56) משנה, שם. (57) שמת לו מת אחר חצות היום ושכבר נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו מת קודם חצות - אין שוחטין עליו, אלא ידחה לפסח השני, ראה להלן פ"ו ה"ט. (58) כזית, שוחטין עליהם עם אחרים ולא בפני עצמן (משנה שם, ולמעלה פ"ב ה"ג-ד) "הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פסול" (למעלה שם ה"ד). ובכתי' תימן: "וכן האונן והחולה והזקן שאינן יכולין לאכול", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו שאינן יכולין לאכול הרבה. (59) בפני עצמן. (60) משנה, שם: "על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמא יביאו את הפסח לידי פסול, לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני". וכתב רבינו בפירוש המשנה, שם: "וכאשר הודיענו שהם ראויים, אמר לפיכך אם אירע בהם פסול, ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואעפ"י שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה, פטורים הם מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח".

למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם צ: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, ט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בבביתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראוייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם.

- ד. מִחֲפָרִי כְּפֻרִים²⁸ שָׁחַל יוֹם הַבָּאָת קֶרְבְּנוֹתֶיהָן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן, וּמִקְרִיבִין
קֶרְבְּנוֹתֶיהֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן בֵּין קֶדֶם שְׁחִיטַת
הַפֶּסַח בֵּין אַחֵר שְׁחִיטַת²⁹, וְאוֹכְלִין פֶּסְחִיהֶן
לְעֶרֶב³⁰. וְאֵין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן עַד שְׁמִימָסוֹ
קֶרְבְּנוֹתֶיהֶם בֵּיד בֵּית דִּין³¹, שְׁמָא יִפְשְׁעוּ וְלֹא יִקְרִיבוּ
אוֹתָם.

(28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב) והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיטת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבת פסח שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט). והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. [ובדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיטת הפסח" משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבת קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשאיירע לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיטת הפסח, ולא חששו שמא יפשעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמא יפשע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח]. (30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל

בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים צ: דיבור המתחיל שחל). ודעת הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. [ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים סז). "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות בטהרה מחזירים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה (ראה בובחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחר טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד]. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליי בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח.

- ג. זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאוּיֹת¹⁶, וְסִפֵּר שְׁבַעָה יָמִים¹⁷
וְטָבַל בְּשָׁבִיעִי¹⁸ - שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרֶב.
וְאֵם רָאָה זֹכֵב¹⁹ אַחֵר שֶׁנִּזְרַק הָדָם - הָרִי זֶה פְטוֹר
מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁰. וְכֵן שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם²¹ -
טוֹבֶלֶת בְּיוֹם הַשְּׁמֹרֶת²², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּבִיאוֹת
אֲסוּרוֹת, וְשׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ²³ וְהִיא אוֹכֶלֶת לְעֶרֶב. וְאֵם
רָאתָה דָם אַחֵר שֶׁנִּזְרַק דָּם הַפֶּסַח - פְטוֹרָה מִלְעֲשׂוֹת
פֶּסַח שְׁנִי²⁴. וְאֵין שׁוֹחֲטִין עַל הַנֶּהֱבֵשׁ בְּשָׁבִיעִי שְׁלָה²⁵,
שֶׁהָרִי אֵינָה טוֹבֶלֶת עַד לֵיל שְׁמִינִי²⁶, וְאֵינָה רְאוּיָה
לְאָכֹל קֶדְשִׁים עַד לֵיל תְּשִׁיעִי²⁷.

(16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכרב יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת

למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה מתפרשים כששביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - שוחטין עליו שביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שבוים ההזאה הוא גם זמן חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו, ועיין כסף משנה]. (42) הפסח. (43) למעלה הלכה ב, שטמא מת שחל שביעי שלו בי"ד אין שוחטין עליו. (44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה), בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט). (45) יום השבת שחל בי"ג ניסן. (46) שהרי זמנו למחר ביום י"ד.

ז. וְיִשְׂרָאֵל עָרְלָה⁴⁷ שְׁמֵל פְּעָרָב הַפֶּסַח - שוֹחֲטִין עָלָיו¹⁹
אֲחֵר שְׁמֵל⁴⁸. אָכַל גֵּר שְׁנֵתָגִיר בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר²⁰
וּמֵל וְטָבַל - אֵין שוֹחֲטִין עָלָיו; שְׂאִינוּ אוֹכֵל לְעֶרֶב,²¹
וְהָרִי הוּא פְּפוּרֶשׁ מִן הַקֶּבֶר⁴⁹ שְׁצָרִיף שִׁבְעָה יָמִים²²
וְאַחֵר כֶּף יִטְהַר. גִּזְרָה שְׁמָא יִטְמָא גֵּר זֶה לְמַת לְשָׁנָה²³
הַבָּאָה⁵⁰ בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר וְיִטְבֵּל וְיֹאכֵל לְעֶרֶב,²⁴
וַיֹּאמֶר: אֲשַׁתְּקֵד כֶּף עֲשׂוּ לִי יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁמְלָתִי²⁵
טְבַלְתִּי וְאֶכְלָתִי לְעֶרֶב. וְהִלּוּא גִזְרָה זֹו מִדְּבָרֵיהֶם,²⁶
וּפֶסַח בְּכָרְתָּ, וְהִיאֵף הַעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת²⁷
בְּיוֹם הַקֶּרֶבָן שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר⁵¹? מִפְּנֵי שְׂאִין²⁸
הַגֵּר מִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת עַד שִׁמְיֹול וְיִטְבֵּל⁵², וְאִינוּ טוֹבֵל²⁹
עַד שִׁירְפָא מִן הַמִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֶנְיֵן הַגְּרוּת,³⁰
לְפִיכֶךְ הַעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם זֶה, שֶׁהָרִי זֶה הֵמֶל³¹
יֵשׁ לוֹ שְׁלֹא לְטָבֵל עַד שִׁיבְרִיא וְלֹא יָבֹוא לְיַדִּי חַיִּיב³²
כָּלָל.³³

(47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". (48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו' דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמהו בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושביעי קודם שימול ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבול לטומאתו - שאין אומרים שהזאתו נעשית כשהוא ערל אינה הזאה". (49) משנה פסחים צב. "גר שנתגייר בערב פסח בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל. (50) שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. (51) וכאן אין מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שבוים שהוא אסור

ואחר כך אוכל". (31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות".

ה. מִצָּרַע שֶׁחָל שְׁמִינִי שְׁלֹו³² לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר¹
וְרָאָה קָרִי³³ בּוֹ בְּיוֹם - הָרִי זֶה טוֹבֵל וְנִכְנֵס לְעִזְרַת²
נָשִׁים וּמְבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו. וְאֵף עַל פִּי שֶׁטָּבֹול יוֹם אֶסוּר³
לְהִכְנֵס לְעִזְרַת נָשִׁים, הוֹאִיל וְאֶסוּרוֹ לְהִכְנֵס שָׁם⁴
מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת מִקְדָּשׁ, וְיוֹם⁵
זֶה הוּא יוֹם הַקֶּרֶבֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵד³⁴ - יָבֹוא עֲשֵׂה³⁵
שֵׁשׁ בּוֹ פֶּרֶת וְיִדְחָה אֶסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁶.

(32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". (33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ועזרת נשים מחנה לוי היא. (34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (35) של הקרבת הפסח. (36) אסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

ו. טָמֵא מֵת³⁷ שֶׁחָל שְׁבִיעִי שְׁלֹו לְהִיּוֹת בְּשֶׁפֶת³⁸ -
אֵין מִזִּין עָלָיו³⁹ אֲלָא לְמַחֲרָו⁴⁰. וְאִפְלוּ חָל שְׁבִיעִי⁹
שְׁלֹו לְהִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן וְהוּא שֶׁבֶת - יִדְחָה¹⁰
לְיוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר⁴¹; וּמִזִּין עָלָיו, וְאֵין שוֹחֲטִין¹¹
עָלָיו⁴², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁴³, אֲלָא יִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי.¹²
וְהִלּוּא אֶסוּר הַזֶּה בְּשֶׁפֶת מְשׁוּם שְׁבוּת, וְהַפֶּסַח¹³
בְּכָרְתָּ, וְהִיאֵף הַעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת⁴⁴? מִפְּנֵי¹⁴
שִׁבּוּיִם שֶׁהוּא אֶסוּר בְּהַזִּיָּה מְשׁוּם שְׁבוּת⁴⁵ אֵינוּ זִמֵּן¹⁵
הַקֶּרֶבָן⁴⁶ שֶׁחֵיבִין עָלָיו פֶּרֶת, לְפִיכֶךְ הַעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶן¹⁶
בְּמָקוֹמָן, אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר גִּזְרֵם לְעִתִּיד לְבֹוא¹⁷
לְעַמֵּד בְּמָקוֹם פֶּרֶת.¹⁸

(37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך להזות עליו מי חטאת בשלישי ושביעי שלו. (38) וצריך להזות עליו בו ביום. (39) משנה בפסחים סה: וכרבי עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם סט). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת. (40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה אדומה הלכה ב: "מי שהזזה עליו בשלישי ולא הזזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם כאן וגם שם (כסף משנה). (41) במשנה בפסחים סה: "השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזאה תוכיח שהיא מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק

בהזייה אינו זמן הקרבן, כי כאן הגזירה היא לאותו יום שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. (52) כן הוא בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו' "גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול".

- 1 ח. מי שֶׁבֵּא בְּבֵית הַפֶּסֶס⁵³ - הָרִי זֶה מִנְפַח וְהוֹלֵךְ⁵⁴,
- 2 וְאֵם לֹא מִצָּא עֵצִים⁵⁵ וְלֹא נִטְמָא - שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל
- 3 פֶּסַח⁵⁶ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ בְּבֵית הַפֶּסֶס. שְׁטַמְאָת בֵּית
- 4 הַפֶּסֶס מְדַבְּרִיהוֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת טָמֵא מֵת,
- 5 וְלֹא הָעֵמִידוֹ דְּבִרְיָהֶם בְּמָקוֹם כֶּתֶר⁵⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁸.
- 6 וְכֵן בֵּית הַפֶּסֶס שְׁנֹדוּשׁ⁵⁹ - טָהוֹר לְעוֹשֶׂה פֶּסַח⁶⁰.

(53) "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". (54) יקח את העפר שהלך עליו וינפחוהו. (55) בגודל שעורה, שהוא מטמא במגע ובמשא. (56) משנה אהלות פרק י"ח הלכה ד' "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח". ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח בית הפרס והולך". (57) פסחים צב. "אמר רבא וכו' אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת". (58) למעלה הלכה ה לענין מצורע. (59) ברגל, שדריסת הרגליים העבירתה (רש"י פסחים צב:). (60) פסחים שם, ר' יהודה בר אבבי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

- 7 ט. הָאוֹנָן⁶¹ רְאוּי לְאָכֵל הַפֶּסַח לְעֶרְבֹה⁶². מִפְּנֵי
- 8 שְׁאֲנִינֹת לִילָה מְדַבְּרִיהֶם⁶³, לֹא הָעֵמִידוֹ דְּבִרְיָהֶם
- 9 בְּמָקוֹם כֶּתֶר בְּדָבָר זֶה⁶⁴; אֲלֵא שׁוֹחֵטִין עָלָיו וְטוֹבֵל
- 10 וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל⁶⁵, כִּדִּי שִׁפְרֹשׁ מְאִינֹתוֹ וְלֹא יִסִּיחַ
- 11 דַּעְתּוֹ⁶⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׁמַת לֹא הֵמֶת אַחֵר
- 12 חֲצוֹת, שֶׁכָּבֶד נִתְחַיֵּב בְּקֶרְבֵּן פֶּסַח⁶⁷; אֲבָל אִם מֵת לֹא
- 13 הֵמֶת קֵדֶם חֲצוֹת⁶⁸ - אֵין שׁוֹחֵטִין עָלָיו⁶⁹, אֲלֵא יִדְחָה
- 14 לְשָׁנָיו⁷⁰. וְאֵם שִׁחְטוּ עָלָיו וְזָרְקוּ הֶדֶם - טוֹבֵל וְאוֹכֵל
- 15 לְעֶרְבֹה⁷¹. מֵת לֹא מֵת בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר וְקִבְרוֹ בְּאַרְבָּעָה
- 16 עֶשֶׂר - הָרִי הוּא בְּיוֹם קְבוּרָה אוֹנָן מְדַבְּרִיהֶם⁷², וְאִינוּ
- 17 תוֹפְסִי לִילֹ מְדַבְּרִיהֶם⁷³. לְפִיכָּה שׁוֹחֵטִין עָלָיו וְטוֹבֵל
- 18 וְאוֹכֵל לְעֶרְבֹה אֵף בְּשָׂאֵר הַקִּדְּשִׁים⁷⁴. וְיוֹם שְׁמוּעָה⁷⁵
- 19 וְיוֹם לִקּוּט עֲצָמוֹת⁷⁶ - הָרִי הוּא בְּיוֹם קְבוּרָה⁷⁷.
- 20 לְפִיכָּה, מִי שֶׁלֶקֶט עֲצָמוֹת מֵתוֹ⁷⁸ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר⁷⁹
- 21 אוֹ שֶׁשְּׁמַע שְׁמַת לֹא מֵת - שׁוֹחֵטִין עָלָיו⁸⁰ וְטוֹבֵל⁸¹
- 22 וְאוֹכֵל בְּקִדְּשִׁים לְעֶרְבֹה.

(61) בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו". (62) משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (63) שנאמר (ויקרא י', יט) "הן היום הקריבו וכו' "

ואכלתי חטאת היום" - היום אסור ולילה מותר (זבחים ק:). (64) שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת". (65) משנה שם צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (66) בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "וימפני מה הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיחו דעתן ושמא נטמאו הם ולא ידעו". (67) והאנינות אינה דוחה אותו מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. (68) שעדיין לא חל עליו חיוב קרבן פסח. (69) ממה שנאמר (דברים כז, ז) "וזבחת שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (זבחים צט:): "שלמים כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומנין לרבות בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאן) מרבה אני בכור מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)". (70) לפסח שני בי"ד אייר. (71) כן אמר רבא (זבחים ק:): "אידי ואידי אחר חצות - כאן קודם ששחטו וזרקו עליו, כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו וזרקו - כשר (כסף משנה). (72) בזבחים צט: "רב אסי אמר וכו' כאן שמת לו מת ביי"ג וקברו ביי"ד, יום קבורה לא תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורת גופו מדרבנן וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. (73) כלומר, בליל ט"ו אינו אונן אף מדרבנן. (74) כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח, שבליילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד - העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב:). (75) שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך שלושים יום מיום מותו. (76) של אביו ואמו ומוליכין למקום אחר לקוברן בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח:), שביום זה נוהג אבילות. (77) והוא אונן מדרבנן (רש"י פסחים צא:). (78) פירוש שציווה לאחר ללקוט את העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי הוא טמא שבעת ימים - פסחים צב. בגמרא. (79) כתב כן בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80) משנה שם: "השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדין אונן שטובל.

- 23 י. מִי שֶׁחֹפֵר בְּגֵל⁸² לְבָקֵשׁ עַל הַמֵּת⁸³ - אֵין שׁוֹחֵטִין
- 24 עָלָיו⁸⁴, שְׁמָא יִמְצָא שֵׁם הַמֵּת בְּגֵל⁸⁵ וְהָרִי הוּא טָמֵא
- 25 בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁸⁶. שִׁחְטוּ עָלָיו⁸⁷ וְלֹא נִמְצָא שֵׁם מֵת
- 26 - הָרִי זֶה אוֹכֵל לְעֶרְבֹה. נִמְצָא שֵׁם מֵת אַחֵר שֶׁנִּזְרַק
- 27 הֶדֶם: אִם נֹדַע לֹ בְּיָדָיו שֶׁהָיָה טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת
- 28 הֶדֶם, כְּגוֹן שֶׁהָיָה גֵל עָגֹל⁸⁸ - הָרִי זֶה חַיֵּב בְּפֶסַח
- 29 שְׁנִי; וְאִם סָפֵק הִדְבָּר⁸⁹ וְשָׁמָּה לֹא הָיָה עוֹמֵד עַל
- 30 הַטָּמֵאָה בַּעַת זְרִיקָה וְלֹא נִטְמָא אֲלֵא אַחֵר זְרִיקָה -
- 31 הָרִי זֶה פָּטוּר מִפֶּסַח שְׁנִי⁹⁰.

(82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת כדי להוציאו. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין חשש - ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

101) תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". (102) שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). (103) דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדנתיא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב). הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לענין שסותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.

יג. מי שנטמא בַּמֵּת וְהָיָה עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, 19
ובשביעי שלו נטמא בַּקֶּבֶר התהום ולא ידע, וְעָשָׂה 20
פֶּסַח 104 בַּחֲזָקָה שֶׁהוּא טָהוֹר וְאַחֵר כִּף נֹדַע לוֹ שֶׁהוּא 21
טָמֵא בַּטְּמֵאת התהום - אֵינוֹ חַיֵּב בַּפֶּסַח שֵׁנִי; שְׁבִינִן 22
שְׁטָבֵל בְּשָׁבִיעִי פֶּסְקָה טְמֵאָה הָרֵאשׁוֹנָה 105. אֲבָל אִם 23
נְטָמָא בַּטְּמֵאת התהום בְּשָׁשִׁי לְטְמֵאתוֹ 106 וְלֹא יָדַע 24
עַד שֶׁעָשָׂה הַפֶּסַח - הֲרִי זֶה חַיֵּב בַּפֶּסַח שֵׁנִי; שְׁחֲזָקָה 25
הַטְּמָא - טְמָא, עַד שֶׁיְּהִיָּה טָהוֹר וְדָאִי, שְׂרָגְלִים 26
לְדָבָר 107.

104) אם המדובר כשהוא בערב הפסח, על כרחנו שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחנו שביעי שלו היה ב"ג ניסן. (105) מימרא של רב המנונא בנזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והוזה עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. (106) שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהוזה וטבל (כסף משנה). (107) שוודאי נטמא, כיוון שהוחזק בטומאה.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

א. רַבִּים שֶׁהָיוּ טְמָאִי מֵת בַּפֶּסַח רֵאשׁוֹן: אִם הָיוּ 28
מְעוּט הִקְהֵל - הֲרִי אֵלָיו נִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי בְּשָׁאֵר 29
הַטְּמָאִים; 3 אֲבָל אִם הָיוּ רַב הִקְהֵל טְמָאִי מֵת, או 30
שֶׁהָיוּ הַפְּהָנִים או כְּלִי שֶׁרֵת טְמָאִים 5 טְמֵאת מֵת - 31
אֵינָן נִדְחִין, אֲלָא יִקְרִיבוּ כָּלֵן הַפֶּסַח בְּטְמֵאָה, 32
הַטְּמָאִים עִם טְהוֹרִים 6. שְׁנֵאֲמַר: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר 33
הָיוּ טְמָאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם - יַחֲיִידִים נִדְחִים, וְאֵין 34
הַצִּבּוֹר נִדְחָה 7. וְדָבָר זֶה בְּטְמֵאת הַמֵּת בְּלִבְדָּה 8, כִּמּוֹ 35
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּבִיאַת הַמִּקְדָּשׁ 9.

(2) משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". (3) בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטומאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב). (4) דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטומאה אחרת - נדחים ואינם

המת ולא יותר, שבוודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא: "אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה (וזריקה)", ואין להקריב מספק.

יא. מִי שֶׁעָבַר בְּדֶרֶךְ, וּמָצָאוּ מֵת 91 מִשְׁכָּב לְרַחֲבָה שָׁל 1
דָּרָךְ, אִם הָיָה הַמֵּת טְמֵאת התהום 92, אָף עַל פִּי 2
שֶׁהוּא 93 טָמֵא לְתוֹרֵמָה - הֲרִי זֶה טָהוֹר לְפֶסַח וְשׁוֹחֵט 3
וְאוֹכֵל פֶּסַח 94. וְאָף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שְׁנֻנֵּעַ, הוֹאִיל 4
וְהִיא טְמֵאת התהום - טָהוֹר לְפֶסַח 95. וְאָף עַל פִּי 5
שֶׁהַמֵּת שָׁלֵם 96 וְהוּא מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה 97 - הֲרִי זֶה 6
עוֹשֶׂה פֶּסַח, עַד שֶׁיָּדַע בּוֹדָאִי שֶׁנְטָמָא בּוֹ. בְּמָה 7
דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה מִהֶלֶךְ בְּרָגְלִי 98, שֶׁהָרִי 8
אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יָגַע; אֲבָל אִם הָיָה רוֹכֵב או טָעֵן 9
מִשָּׂא 99 - הֲרִי זֶה טָמֵא אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאת 10
הַתְּהוֹם, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יָגַע וְשֶׁלֹּא יִסְטִי 100
וְשֶׁלֹּא יֵאָהִיל. וְכָבֵד בְּאֲרָנוּ טְמֵאת התהום בְּהִלְכוֹת 12
נְזִירוֹת. 13

(91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92) "אי זהו טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=ידוע בה) אחד בסוף העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום, וכו'" (ברייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום". (93) זה שעבר בדרך. (94) כלשון שני של רב אשי (פסחים שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ מרצה, ומשמע לו לרבינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק אם זרק בדיעבד הורצה. (95) בגמרא פסחים פא: אמרו שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96) שאילו היה משובר ומפורק היה מקום תלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לעניין פסח. (97) לשון הברייתא שם: "שאיין לו מקום לעבור". (98) ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. (99) "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). (100) שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמיסט בכלל נושא הוא.

יב. מִי שֶׁעָשָׂה פֶּסַח בַּחֲזָקָה שֶׁהוּא טָהוֹר וְאַחֵר כִּף 14
נֹדַע לוֹ שֶׁהָיָה טָמֵא בַּטְּמֵאת התהום - אֵינוֹ חַיֵּב 15
בַּפֶּסַח שֵׁנִי 101. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה 102. אֲבָל 16
אִם נֹדַע לוֹ שֶׁהָיָה טָמֵא בְּטְמֵאָה יְדוּעָה - חַיֵּב בַּפֶּסַח 17
שֵׁנִי 103.

17) שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א-ג). 18) ראה למעלה הלכה א. 19) מימרא של רב בפסחים פ.

ה. הָיוּ רַב הִקְהֵל טְמְאֵי מֵת וּמַעֲוֵטָן זָכִים וְכִיּוֹצֵא 20
בָּהֶן - טְמְאֵי מֵת עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן²⁰, וְהַזָּכִין 21
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אֵינָן עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. 22
אֵינָן עוֹשִׂין בְּרִאשׁוֹן - שְׁאֵין נִדְחִית בְּצִבּוֹר אֲלֵא 23
טְמֵאֵת הַמֵּת בְּלִבְדָּה²¹; וְאֵינָן עוֹשִׂין בַּשֵּׁנִי - שְׁאֵין 24
עוֹשִׂין פֶּסַח שֵׁנִי אֲלֵא אִם כָּא הָרִאשׁוֹן בְּטַהֲרָה, אֲבָל 25
אִם נַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן בְּטַמְאָה - אֵין שֵׁם פֶּסַח שֵׁנִי²². 26

20) כמבואר למעלה הלכה א. 21) כמבואר למעלה שם. 22) פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא בטומאה.

ו. הָיוּ שְׁלִישׁ הִקְהֵל טְהוֹרִים, וְשְׁלִישׁ זָכִים וְכִיּוֹצֵא 27
בָּהֶם, וְשְׁלִישׁ טְמְאֵי מֵת - אוֹתָן טְמְאֵי מֵת אֵין עוֹשִׂין 28
אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. אֵינָן עוֹשִׂין רִאשׁוֹן - 29
שֶׁהָרִי הֵן מוֹעֲטִים לִגְבֵי טְהוֹרִים עִם הַזָּכִים²³; וּבַשֵּׁנִי 30
לֹא יַעֲשׂוּ - שֶׁהָרִי מַעֲוֵט עֲשׂוֹ בְּרִאשׁוֹן, כְּמוֹ 31
שֶׁבֶאֱרַנּוּ²⁴. בִּיצֵד מְשַׁעְרִים הַפֶּסַח לִידַע אִם רַב הִקְהֵל 32
טְמְאִים אוֹ טְהוֹרִים? אֵין מְשַׁעְרִין בְּכָל הָאוֹכְלִין, 33
שֶׁאִפְשָׁר שִׁיְהִיו עֹשְׂרִים נִמְנִין עַל פֶּסַח אֶחָד 34
וּמְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ בִּיד אֶחָד לְשַׁחַט עֲלֵיהֶן²⁵, אֲלֵא 35
מְשַׁעְרִין בְּכָל הַנִּכְנָסִים לְעִזְרָה²⁶. וְעַד שֶׁהֵן מִבְּחוּץ 36
קֹדֶם שֶׁתִּכְנַס פֶּת הָרִאשׁוֹנָה מְשַׁעְרִין אוֹתָן²⁷. 37

23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. 24) למעלה הלכה ד "שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון". [והנה בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי, נצרפו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הווי להו רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש"י: "דהואיל וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו". אולם לפי טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט הציבור (וראה בצ"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם). וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ). ש"כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עבדי יחיד בשני", ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא טהרו אין עושין טמאי-מת את השני, כנ"ל]. וכתב המאירי שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת, אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". 25) ואינם נכנסים לעזרה. 26) ירושלמי פסחים פ"ז ה"ו: "לטומאה הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי פסחים צד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו דוקא לר"י ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה

עושים בטומאה, ראה להלן. 5) שהרי אי-אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). 6) משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטומאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונזהרין מהן" (מאירי שם). 7) שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. 8) בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטומאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטומאה. 9) פ"ד הלכה יב.

ב. הָיוּ הִקְהֵל מְחַצֵּה טְהוֹרִים וּמְחַצֵּה טְמְאֵי מֵת - 1
בְּלֵן עוֹשִׂין בְּרִאשׁוֹן, וְהַטְהוֹרִים עוֹשִׂין לְעֶצְמָן 2
בְּטַהֲרָה, וְהַטְמְאִים עוֹשִׂין לְעֶצְמָן בְּטַמְאָה¹⁰ וְאוֹכְלִין 3
אוֹתוֹ בְּטַמְאָה¹¹. וְאִם הָיוּ טְמְאֵי הַמֵּת עוֹדְפִין עַל 4
הַטְהוֹרִים אֶפְלוֹ אֶחָד - יַעֲשׂוּ בְּלֵן בְּטַמְאָה¹². 5

10) שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכיון שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטומאה, כדין רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטהרה ואינם בטלים כלפי הטמאים. 11) משנה שם עו: "הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. 12) מחלוקת תנאים בברייתא (שם עט:) ופסק רבינו כתנא-קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור.

ג. הָיוּ הָאֲנָשִׁים¹³ מְחַצֵּה טְמְאֵי מֵת וּמְחַצֵּה טְהוֹרִים, 6
וּבְזִמְן שֶׁאִתָּה מוֹנֶה הַנָּשִׁים בְּכָלֵל הָאֲנָשִׁים יְהִיו הָרֹב 7
טְהוֹרִים - הַטְהוֹרִים עוֹשִׂים אֶת הָרִאשׁוֹן, וְהַטְמְאִין 8
אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. אֵין 9
עוֹשִׂין רִאשׁוֹן - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַעֲוֵט¹⁴; וְאֵין עוֹשִׂין אֶת 10
הַשֵּׁנִי - מִפְּנֵי שֶׁהַנָּשִׁים בַּשֵּׁנִי רְשׁוּת¹⁵, וְנִמְצְאוּ 11
הַטְמְאִים מְחַצֵּה, וְאֵין מְחַצֵּה עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי¹⁶. 12

13) הגברים. 14) שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים (שם עט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה הלכה א). 15) למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות להיות רוב (שם). 16) ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה זו היא ברייתא שם עט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב "שמחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות על הטהורים, וכנ"ל.

ד. הָיוּ רַב הִקְהֵל זָכִים וּמַעֲוֵטָעִים וּבּוֹעֲלֵי נְדוּת¹⁷, 13
וּמַעֲוֵטָן טְמְאֵי מֵת - אוֹתָן טְמְאֵי מֵת אֵינָן עוֹשִׂין 14
בְּרִאשׁוֹן, לְפִי שֶׁהֵן מַעֲוֵט¹⁸; וְאֵין עוֹשִׂין הַשֵּׁנִי, שְׁאֵין 15
הַיְחִידִים עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁעֲשׂוֹ רַב 16
הִקְהֵל אֶת הָרִאשׁוֹן, וְכֵאן, הוֹאִיל וְלֹא עֲשֶׂה רַב 17
הִקְהֵל בְּרִאשׁוֹן - לֹא יַעֲשׂוּ אֵלוֹ הַמַּעֲוֵט הַטְמְאִים 18
לְמַת אֶת הַשֵּׁנִי¹⁹. 19

מגע טומאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב, ובספר "הר המוריה" שם. (35) צריך לומר, שכל אלה נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין לאכול הפסח משום "שאיין הפסח נאכל אלא למנויו", כמפורש בזבחים נו: (צל"ח). אולם עצם איסור אכילת הפסח שלא למנויו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו", ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות יא בסוף. (36) במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא בבכורות לג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים באיסור. וראה בצל"ח ובתפארת ישראל במשניות. (37) במשנה שם: "פטורין מכתת". וכתב הצ"ח שאינם פטורים אלא מכתת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה שפטורים גם ממלקות. (38) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט-כ) "כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (גמרא שם). (39) קרבן שנקרב בטהרה. (40) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו בטומאה. (41) כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה הדין אם אכלו זבין וזבות מהאימורים שלו, אם יש בהם כרת או לא. (42) בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו - מדאישתרי טומאת בשר, אישתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי דאישתרי אישתרי, מאי דלא אישתרי לא אישתרי. אמר רבא, מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי מטומאת בשר, דכתיב (ויקרא שם) "אשר לה'" לרבות את האימורין, כל היכא דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין". (43) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (להלן הלכה ט). וראה למעלה שהמדובר כאן כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה.

- ט. שחטוהו בטהרה ונטמאו רב הצפור קדם זריקה 19
- זורק את הדם והפסח לא יאכל. גזירה שמה 20
- יטמאו אחר זריקה בשנה אחרת ויאכלוהו 21
- בטמאה 44. היו פלי שרת טמאים בשרין 45 וכיצא 22
- בו, הואיל ואינן מטמאין את האדם 46 כמו 23
- שיתבאר במקומו 47, אף על פי שמטמאין את 24
- הבשר - לא יעשהו אלא הטהורים, ויאכל אף 25
- על פי שהוא 48 טמא. מוטב שיאכל בטמאת בשר 26
- שהיא בלא 49, ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם 27
- בכרת 50, כמו שבארנו בפסולי המקדשין 51. 28

(44) שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? - ואכלנו, השתא נמי ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ לאכול את הפסח (פסחים עח:). אבל מצד הדין, היה מותר

פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד, אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן". פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין בחוץ כדי להיכנס לעזרה.

- ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, כמו שיתבאר 1
- במקומו 28, הרי זה ידחה לפסח שני 29 בשאר טמאי 2
- מת 30. וצבור שנטמא בספק רשות היחיד - יעשו 3
- פלן בטמאה 31. 4

(28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה", ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספיקו טמא". (29) כרבי הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח. (30) שנטמאו בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמאו בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם "אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספיקן, לא אמר רבי הושעיה אלא לחומרין" - סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי. ועיין תוספות נזיר נו. ד"ה באומר].

- ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל 5
- בטמאה 32, שמתחלתו לא בא אלא לאכילה 33. ואינו 6
- נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת. שנדחת להם 7
- הטמאה הזאת, ולכיצא בהן מטמאי מגע 8
- טמאות 34. אבל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהן 9
- מגופן, כגון זבים וזבות 35, נדות ויולדות 10
- ומצרעים 36 - לא יאכלו ממנו. ואם אכלו - 11
- פטורין 37. מפי השמועה למדו 38, שהנאכל 12
- לטהורים 39 - חזבין עליו משום טמאה, והנאכל 13
- לטמאין 40 - אין חזבין עליו משום טמאה. אפלו 14
- אכלו טמאי המת 41 מהאימורים שלו - פטורין 42. 15
- במה דברים אמורים שהפסח יאכל בטמאה? 16
- כשנטמאו הצפור קדם זריקת הדם 43; אבל אם 17
- נטמאו לאחר זריקת הדם - לא יאכל. 18

(32) משנה בפסחים עו: (33) שם במשנה. ופירש"י "כשנצטוו עיקר פסח, לאכילה נצטווה, דכתיב (שמות יב, ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו' אדעתא למיכליה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור הקרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יא). (34) שנטמא בשאר טומאות שאינם מן המת, על-ידי מגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו בבכורות לג. שלא מיעטה המשנה אלא אלה שהטומאה יוצאה מגופם, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה מגופם - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי

הנוכחי אלא גם את הזמן שכבר עבר. החילוק שבין פסח ראשון לשני הוא שהראשון ניתן מלכתחילה מלמעלה בציווי ה', אבל השני התחדש על-ידי בקשת עם ישראל "למה נגרע", והוא החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעליית-שובה, צדיקים נולדו מלכתחילה באופן זה או שעבודתם נעשתה טבע בנפשם, משא"כ בעליית-שובה שעבודתם היא בבחינת חידוש בכח עצמם.

וזהו גם החידוש ב'פסח שני' ש"חמץ ומצה עמו בבית", כי כיון שמדובר על עבודת בעליית-שובה, הרי שזדונות נהפכים לו לזכויות, והחמץ גופא נהפך לקדושה.

בנוסף, שונה קרבן פסח משאר קדשים, שאכילתו היא מצות-עשה מיוחדת ולא כבשאר הקרבנות שהיא מצוה כללית של אכילת קדשים, כי עניין זה חודר בפנימיותו של יהודי ובאופן של שביעה, דם ובשר כבשרו, באופן של גדלות כדרך המלכים, ובהרחבה מתוך שמחה וטוב לבב דוקא.

(על-פי יין מלכות ספר קרבנות טימן א)

(4) במכילתא, שם: "על מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר שם), מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע, ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שובע". "כלומר, אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו" (כסף-משנה). (5) ראה להלן פ"י הי"ג, שחגיגת ארבעה עשר אינה אלא רשות, ולכן כתב "אם הקריב". (6) כן הוא בפסחים ע, א: "חגיגה הבאה עמו נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע". (7) אף-על-פי שלא אכל על השובע, כי "כך דינה של סתם אכילה", ובמשנה פרק האשה (פסחים צא). ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית, והכי משמע מדאמרינן בפ' כיצד צולין (שם פה): כזיתא דפסחא בביתא, והלילא פקע באיגרא" (כסף-משנה). (וכן הוא ב'סיפרא' אחרי, פ"ב ה"ב שאין אכילה פחותה מכזית). (8) כן הוא בפסחים צה, ב - שהוא נאכל בלילה, ולפיכך אין אומרים הלל באכילתו, שאין לילה זה מקודש לחג.

ד. וישגיהן אינן נאכלין אלא צלי אש⁹. והאוכל מהן כזית¹⁰ נא¹¹ או מבשל בלילי פסחים - לוקה, שנגמר: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים. אכל נא ומבשל פאחת - אינו לוקה אלא אחת, לפי שגיהן נכללות בלאו אחד¹². אכל ממנו נא או מבשל מבעוד יום - אינו לוקה. שנגמר: פי אם צלי אש; בשעה שמצוה לאכלו צלי¹³ - חייב על אכילת נא ומבשל, אכל מבעוד יום - פטור¹⁴.

(9) משנה, שם צה, א. (10) שאין אכילה פחותה מכזית (למעלה הערה ו). וכן נראה בפסחים מא, א - שאמרו: "יכול אכל כזית וכו' ת"ל וכו' נא ובשל, אמרתי לך (שהאוכל כזית חייב)". (11) שנצלה מעט ועדיין אינו ראוי לאכילת אדם, ראה להלן ה"ו. וכן מפורש שם צה, ב - שגם בפסח שני, יש לאו של "אל תאכלו ממנו נא". (12) בפסחים מא, א (לפי גירסת רבינו ב'ספר המצוות' כלל תשיעי עמ' לו) "אמר אביי, אכל נא לוקה שנים, מבושל

לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה הלכה ח. (45) ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. (46) שהרי הכלי אם נגע בשרץ, היה הכלי ולד הטומאה שנטמא רק אוכלין ולא אדם. (47) להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. (48) הבשר. (49) שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". (50) שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב כרת (פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יג). וכל זה כדברי רב חסדא בפסחים (ע"ט). (51) שם.

פרק שמיני

(1) יבאר שאכילת בשר פסח בליל חמשה עשר מצות-עשה, ואם מצה ומרור מעכבין.

א. אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר - מצות עשה, שנגמר: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו.

ב. ואין מצה ומרור מעכבין. אם לא מצאו מצה ומרור - יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח לבדו². אבל מרור בלא פסח אינו מצוה, שנגמר: על מצות ומרורים יאכלוהו.

(2) במכילתא פ' בא: "מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח, תלמוד-לומר (שמות יב, ח) "יאכלוהו", "כלומר, הבשר לבדו" ('ספר המצוות' מצות-עשה נו). (3) מן התורה, אלא מדרבנן. בפסחים קכ, א: "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן וכו' דכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, בזמן דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח ליכא מרור". וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ב. אבל מצה בלא פסח מצוה בפני עצמה היא, אע"פ שכתוב, על מצות ומרורים יאכלוהו - הרי חזר וכתב (שמות יב, יח): "בערב תאכלו מצות", ולא הזכיר שם פסח (פסחים שם, ופ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א).

ג. מצוה מן המבחר לאכל בשר הפסח אכילת שבע⁴. לפיכך, אם הקריב⁵ שלמי חגיגה פארפעה עשר - אוכל מהן תחלה ואחר כך אוכל בשר הפסח, כדי לשבע ממנו⁶. ואם לא אכל אלא כזית - יצא ידי חובתו⁷. וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר⁸ לחדש איר - מצות עשה, שנגמר בו: על מצות ומרורים יאכלוהו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אכילת בשר הפסח בליל חמשה-עשר מצות-עשה, וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה-עשר לחודש אייר מצות-עשה כו"

ידוע פתגם אדמו"ר הרי"צ שעניינו של 'פסח שני' הוא שאין מקרה אבוד, ותמיד אפשר לתקן, ולא רק את הרגע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מתותם ורמונים או תפוחים ושאר פירות שאינה מכשירה, נקרא מי פירות" (תפארת ישראל' פסחים פ"ב מ"ח). (24) משנה, פסחים מ, ב: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות", ובגמרא שם (מא). "תנו רבנן, במים - אין לי אלא במים, שאר משקין מניין. אמרת קל-וחומר, ומה מים שאין מפיגין טעמן (= אין נותנין טעם בתבשיל) אסורין, שאר משקים שמפיגין טעמן, לא כל-שכן. רבי אומר וכו' תלמוד-לומר, ובשל מבושל מכל-מקום". ופסק רבינו כרבי, נגד חכמים, מפני שכן סובר גם רבי עקיבא, במכילתא פרשת בא, וב'ירושלמי' שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים, ולפי ששינה איסור הבישול בלשון מקור (= ובשל), קיבלנו שבא לרמוז ולאסור בישולו במי פירות". וראה להלן ה"ח הערה כה בדין צלי קדר.

- ח. צִלְהוּ וְאַחַר כֵּן בִּשְׁלוּ, או שִׁבְשְׁלוּ וְאַחַר כֵּן צִלְהוּ²⁵, או שִׁעֲשְׂהוּ צִלִּי קִדְרָה²⁶ וְאַכְלוּ - חֵיב. אָכַל מִתֵּר לְסוּף אוֹתוֹ²⁷ בִּיָּין וְשִׁמֶן וְדִבְשָׁ²⁸ וּבִשְׂאֹר מִשְׁקִין²⁹ וּמִי פִּרוֹת חוּץ מִן הַמִּים³⁰. וּמִתֵּר לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחֵר שֶׁנִּצְלָה³¹ בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פִּרוֹת³².

(25) בגמרא (פסחים, שם): "ורבנן (שלומדים שאר משקין מקל-וחומר, ראה בהערה הקודמת) האי בשל מבושל מאי עבדי להו, מיבעי ליה לכדתניא: בשלו ואח"כ צלאו, או שצלאו ואח"כ בשלו חייב, בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב, דהא בשליה. אלא צלאו ואח"כ בשלו, הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא, הא מני רבי יוסי, דתניא: יוצאין (ידי-חובת מצה) ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, דבר רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח (כיון שבישולו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו אח"כ יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל - ר"ח בפירושו כאן). עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל-מקום". ויש לתמוה שלכאורה משמע מדברי הגמ', שדין זה שצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו חייב, הוא רק לרבנן דרשי ל' מיתור הפסוק של בשל מבושל, ואע"פ שרבינו פסק כרבי, שמרבה מהיתור של "ובשל מבושל" משקין ומי פירות (למעלה ה"ו) וצלי קדר (להלן בסמוך) ואין ללמוד מפסוק זה גם על צלאו ואחר-כך בשלו - אין זה אליבא דרבי מאיר, הסובר שאין בישול מבטל אפיה, אבל לרבי יוסי שרבינו פסק כמותו (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ו), שבישול מבטל אפיה, כמו כן הוא מבטל צלי ואין צריך לזה לימוד מיוחד (לחם-משנה). (26) והוא שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא (ב)מים הנפלטין משמנו (רש"י פסחים מא.). וחייב "צלי קדר" נלמד אף הוא, כמו משקין ומי פירות, מן הפסוק "ובשל מבושל" אליבא דרבי (גמרא שם), שרבינו פוסק כמותו למעלה ה"ו, חוץ ממה שהוא נאסר גם באיסור 'עשה' של 'צלי אש, ולא צלי דבר אחר' כדלהלן ה"ט. וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא. (27) משנה (שם מ:): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות וכו' אבל סכין אותו בהן". וברש"י שם: "סכין בשעת

לוקה שתיים, נא ומבושל לוקה שלש (וזה מפני שסבר לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא עבר על שני לאוין, האחד מהן אל תאכלו ממנו נא, והשני לאו הבא מכללא, כאילו אמר אל תאכלו אלא צלי, והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבושל לוקה לדעתו שלש, אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבושל, ושלישית על אכילתו שלא צלי" - ב'ספר המצוות' שם), ור"א אמר אין לוקין על לאו שבכללות. איכא דאמרי חדא מיהא לקי. ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי, משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה". כלומר, אמרו יתעלה (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד, אבל לאו זה המזהיר על שני דברים, נא ומבושל, אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג.) אין לוקין על לאו שבכללות, ולכן נדחים דברי אב"י. והנכון, שהוא לוקה אחת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל - אחת בלבד לוקה" (ספר המצוות' שם, ובהשגות הרמב"ן משיג עליו). וראה גם בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ג, שרבינו מפרש גם שם שהפסוק אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל הוא לאו שבכללות, ואין לוקין על הנא והמבושל שתיים כ"אם רק אחת. וראה 'מאירי' בפסחים שם. (13) היינו בליילה, ראה להלן ה"ה. (14) כל זה בפסחים מא, ב.

- ה. אָכַל מִמֶּנּוּ פִּיזֵת צִלִּי מִבְּעוֹד יוֹם - עֶבֶר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה - בְּלִילָה וְלֹא בַּיּוֹם, וְלֹא הָבֹא מִקְּבֹל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא¹⁵.

(15) מחלוקת רבנן ורבי יהודה (שם מא: מב.) אם הוא 'עשה' או לאו, ופסק כרבנן שהוא 'עשה'.

- ו. נֶאֱמַר שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְלָה מֵעַט וְאֵינוֹ רָאוּי לְאַכִּילַת אָדָם עַד הַיּוֹם¹⁷. אָכַל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חֵי - אֵינוֹ לֹקֵה, וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁸; שֶׁנֶּאֱמַר: צִלִּי אֵשׁ, הֵא שְׂאֵינוֹ צִלִּי - אֲסוּר. צִלְהוּ כָּל צִרְכּוֹ עַד שְׁנֵתִּחַרֵּף¹⁹ וְאַכְלוּ - פֶּטוּר²⁰.

(16) ראה למעלה ה"ד. (17) שם מא, א: "היכי דמי, נא? אמר רב, כדאמרי פרסאי אברנים". כגון שנצלה מעט (רבינו חננאל'). (18) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול אכל כזית חי יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, נא ובשל אמרתי לך ולא חי, יכול יהא מותר ת"ל כ"אם צלי אש". (19) שנושרף. (20) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול צלאו כל צרכו יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צרכו. היכי דמי, אמר רב אשי, דשויה חרוכא" (= שרוף - רש"י).

- ז. מִבֶּשֶׂל שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה²¹ - בֵּין שְׁנֵתִּבְשֹׁל בְּמִים²² בֵּין שְׁנֵתִּבְשֹׁל בִּשְׂאֹר מִשְׁקִין אוּ בְּמִי פִּרוֹת²³; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל - רִבְּה הַכֹּל²⁴.

(21) ראה למעלה ה"ד. (22) שאיסורם מפורש בתורה: "אל תאכלו וגו' ובשל מבושל במים" (פסחים, שם). (23) "כל רטיבות היוצאת מפירות שמכשירה לקבל טומאה, כיון ושמן (ראה להלן ה"ח), נקרא משקין, וכל רטיבות היוצאת

7 בַּתְּנוּרָה³⁸ וְצֹלֶהוּ³⁹ - הָרִי זֶה אֲסוּר, שְׂאִין זֶה צָלִי
8 אֲשֶׁר⁴⁰. חֲתָכוּ⁴¹ וְתָלְהוּ⁴² עַל גְּבִי גָחָלִים - הָרִי זֶה צָלִי
9 אֲשֶׁר⁴³. צֹלֶהוּ עַל גְּבִי סִיד אוֹ חֲרִסִית⁴⁴ אוֹ חֲמִי
10 טְבִירָה⁴⁵ - הָרִי זֶה אֲסוּר, שְׂאִין זֶה צָלִי אֲשֶׁר פִּיּוּצָה
11 צוֹלִין אוֹתוֹ?⁴⁶ תוֹחֲבוּ מִתּוֹךְ פִּיּוּ עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ
12 בְּשִׁפּוֹד שֶׁל עֵץ⁴⁷ וְתוֹלְהוּ לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה וְהָאֵשׁ
13 לְמִטָּה⁴⁸. וְתוֹלְהָ פִּרְעֵיו וּבְגֵי מַעְיו בַּתְּנוּרָה חוּצָה לוֹ.
14 וְלֹא יִתְּנֵם בְּתוֹכוֹ, שְׂזָה כְּמִין בְּשׁוּל הוּא⁴⁹. וְשִׁפּוֹד
15 שֶׁל רִמּוֹן הֵיוּ בּוֹרְרִין לְצִלָּתוֹ⁵⁰, כִּדִּי שֶׁלֹא יִזְרַק אֶת
16 מִיָּמֵינוּ וַיִּבְשְׁלֵהוּ⁵¹.

(38) בגמרא, שם: "תנור שהסיקו וגפרו וצלה בו את הפסח, אין זה צלי אש". ה'מאיר' שם כתב: ודבר זה אתה מפרשו בשתלאו, שאם תאמר שהניחו בקרקע התנור, לא הוצרך ללמדה, שהרי נתבאר במשנתנו שאפילו נגע בחרסו של תנור קולף את מקומו. (39) מחוס התנור. (40) אלא תולדות אש, והתורה הקפידה שיעלוהו על האש דוקא ולא על תולדות האש, שהרי כתבה פעמיים "צלי אש" (שמות יב, ח"ט): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש כו' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש" (בגמרא, שם). (41) קורעו לבטנו להעמידו שטוח על הגחלים ('מאיר' פסחים שם). ורש"י מפרש חתכו בשנים ושלושה מקומות למהר צלייתו, וראה להלן פ"י ה"א שלכתחילה אין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. (42) בגמרא שם: "ונתנו על גבי גחלים". וכן בתוספתא שם פ"ה. ואפשר שבא להשמיענו שרק גחלים לוחשות (=בוערות), שאפשר לצלות עליהם גם על-ידי תליה, הם "צלי אש", אבל גחלים עמומות (כבויות) אינם "צלי אש". וכן נראה בגמרא שם עה, ב. ובכת"י תימן: "וצלהו". (43) ברייתא שם, בשם רבי. ומשמע שם בגמרא, שאין הדברים אמורים אלא בגחלים של עץ, אבל לא בגחלים של מתכת, וכן כתב ה'מאיר'. (44) חרסית היא מין סיד ('ערוך' ערך חרס א). ובגמרא שם: "בסיד רותח בגפסית רותח". ושם מבואר שבלי ריבוי מיוחד, אין דינם כאש. (45) פסחים מא, א. וכגון שהביאום לירושלים ונשתמר חומם ('אגלי טל'). (וראה ב"סיני" כרך מד עמ' סו). (46) שם עה, א. (47) שאם מתחמם ראש השפוד אינו מתחמם כולו ואינו כשפוד של מתכת, ראה למעלה ה"ט. וראה להלן בסוף הלכה זו. (48) שאם גרף את כל האש אין זה צלי אש, ראה בתחילת הלכה זו. (49) במשנה, שם: "ונותן את כרעיו ובני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו". והלכה כרבי עקיבא מחבירו. (50) במשנה, שם: "מביאין שפוד של רימון", "וכל עץ שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל, אי הוה עץ אחר כדאיתא שם בגמרא, ומדברי רבינו ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ, ולכתחילה הוא שהיו בוררין של רימון" ('קריית ספר'). וב'מלאכת שלמה' על המשנה כאן כתב, שרבינו פירש את דברי המשנה "מביאין שפוד של רימון" שהוא למצוה מן המובחר, שכן נראה מדברי המשנה: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא" שהם של

צלייתו", וראה להלן הערה ל. (ואף-על-פי שלא מצינו בגמרא שום מקור להלכה זו, ובוודאי סבירא היא שסיכה בשעת צלייתו אינה כבישול – יש לזה מקור לדעת הסוברים שצלי אינו צריך הדחה (ראה ביו"ד סי' עו ס"א, וברמב"ם פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ב, ובמגיד-משנה וכסף-משנה שם), הרי שאע"פ שנמצא עליו דם בעת צלייתו, אינו כבישול). (28) בכת"י תימן ובדפוס רומי, ליתא. (29) (היינו דם, ראה למעלה בהערות הקודמות). (30) במשנה, שם שנו: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן". הרי שלא התירו לסוך ולהטביל אלא במשקין ובמי פירות. וכן נראה בתוספתא (פסחים פ"ה) "פסח שסכו יין ושמן אע"פ שמנטף ממעלה למטה, אין בו משום בישול", משמע מזה שדווקא יין ושמן ולא מים. וב'חסדי דוד' שם מבאר שהתוספתא היא לפי דעת רבי, שלמד את האיסור לבשל את הפסח במי פירות ושאר משקין, מיתור הפסוק "ובשל מבושל". ולפי זה, יש מקום לסברא שמים קרובים יותר לענין בישול מכל יתר המשקין, אבל לרבנן שלמדו מקל-וחומר, אדרבא שאר משקין גרועים ממים. ורבינו שפסק בה"ז כרבי, פסק כאן כדברי התוספתא, שאסור לסוך במים בשעת צלייתו. (31) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה". ונראה ש"אחר שנצלה" שכתב אינו אלא על "מטבילין", אבל "סכין" היינו בשעה שנצלה כמו שפירש רש"י, ראה למעלה הערה כו. (32) חוץ מן המים ('מאיר').

1 ט. אין צולין את הפסח על גבי פלי אֶבֶן או פלי
2 מִתְּכֹת³³; שְׂנֵאֲמַר: צָלִי אֲשֶׁר - לֹא צָלִי דְּבָר אַחֵר³⁴.
3 לְפִיכָף, אִם הָיָה פְּלִי מְנַקֵּב כִּדִּי שֶׁתְּשַׁלֵּט בוֹ הָאוֹר -
4 צוֹלִין עָלָיו³⁵. וְאִין צוֹלִין אוֹתוֹ בְּשִׁפּוֹד שֶׁל מִתְּכֹת³⁶,
5 שְׁהָרִי הַשִּׁפּוֹד כְּלוֹ חֵם וְצוֹלָה מְקוֹמוֹ³⁷.

(33) במשנה (פסחים עד.): "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא (= טס של ברזל)". ובמשנה שניה (להלן עה): "נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו" (להלן ה"א), ומשמע בין תנור של אבן ובין תנור של מתכת (כסף-משנה כאן). (34) שם עד, א - בגמרא. (35) במשנה, שם: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא". ובגמרא (שם עה). אמרו: "מעשה לסתור? – חסורי מחסרה והכי קתני, ואם אסכלא מנוקבת - מותר". וכתב הראב"ד: "והוא שלא יגע בכלי, שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו". ואפשר שגם רבינו כוונתו שלא יגע בכלי, ורק נקט לשון הגמרא (כסף-משנה בלשון אחד). (36) משנה, שם. (37) בגמרא, שם: "אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטוי מחמת השפוד, ורחמנא אמר (שמות יב) צלי אש, ולא צלי דבר אחר". פירוש: כשמתחממים הקצוות של השפוד שאין עליהן בשר, מתחמם גם החלק שהוא תחוב בבשר, ונצלה הבשר מחמת החום ולא מחמת האש. וראה להלן ה"י שצולים אותו בשפוד של עץ.

6 י. הִסִּיק אֶת הַתְּנוּרָה וְגִרָף אֶת כָּל הָאֵשׁ וְתָלְהוּ

12 בְּנֵי חֲבוּרָה; וְשָׂאִין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַם⁷⁰,
13 כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּמִקְוָמוֹ⁷¹. וְאֵין צוֹלִין שְׁנֵי פִסְחִים
14 בְּאַחַת⁷², מִפְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת⁷³. אֶפְלוּ גְדֵי וְטָלָה⁷⁴.

60 את הפסח. משנה, שם עה, ב. 61 ראה למעלה ה"ח
שמות לטו"ח אותו ושמך וכו'. 62 שהרי הם מותרים
בתרומה. 63 שאסורים בתרומה. 64 כלומר חי וצונן,
ונזכר לפני הצליה שסכו בשמן של תרומה. 65 בצונן דיו
בהדחה, ראה שם עו, א. 66 המים מעל הבשר, שלא
יצלה עמהם. וראה למעלה ה"ח שאסור לסוכו במים.
67 שסך בעת הצליה או אחר הצליה בעוד הבשר חם
'מאירי' פסחים עה: 'וב'תוספות' (שם) ד"ה ואם, כתבו
שאפילו אחר הצליה וכבר נצטנן הבשר, הוא בולע, מתוך
שהוא רך. 68 הקליפה החיצונה. 69 שהוא מותר
לישראל בירושלים 'מאירי'. 70 משנה, שם עה, ב - לפי
הנוסחא שלפנינו, ו"יש ספרים" שב'תוספות' שם ד"ה לפי,
וראה ברש"י שם, ולפי זה נראה שמדובר שפודה את השמן
על המעות, ראה 'תוספות' שם. 71 פ"ב מהל' מעשר
שני ונטע רבעי ה"ח. 72 ברייתא, פסחים עו, ב.
73 שמא יתחלפו הקרבנות, ונמצא שהפסחים נאכלים שלא
למנויהם. 74 שאין החילוף מצוי בהם כליכך.
ובתוספתא פסחים פ"ה נאמר הטעם "מפני הרגל", כלומר
שלא יתרגלו לצלות גדי וגדי כאחד. וכן פירש 'רבינו חננאל'
שם.

15 טו. כָּבֵר בָּאֲרָנוּ בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת⁷⁵, וְשָׂאִין הַפֶּסַח
16 נֶאֱכָל אֲלָא עַד חֲצוֹת, כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הָעֲבֵרָה⁷⁶,
17 וְדִין תּוֹרָה שֶׁיֵּאָכֵל כָּל הַלֵּילָה עַד שְׁיִעָלָה עֲמוּד
18 הַשָּׁחַר⁷⁷. וְכָבֵר בָּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת חֲמִץ וּמִצָּה⁷⁸, שֶׁהוּא
19 טְעוּן הֵלֵל בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ⁷⁹, וְשָׂאִין בְּנֵי חֲבוּרָה
20 חוּזְרִין וְאוֹכְלִין אַחֵר שְׁנִדְרָמוּ בִּשְׁנָה⁸⁰, אֶפְלוּ
21 בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה.

75 לא נמצא כן בדברי רבינו אלא במקום אחד, ואף שם
אינו בפסח אלא בשאר הקרבנות, ראה פ"י מהל' מעשה
הקרבנות ה"ח. 76 שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד
השחר ויתחייב כרת, ראה רש"י בברכות ב, א. וראה פ"ו
מהל' חמץ ומצה ה"א ובהערה ד שם. 77 כרבי עקיבא,
ולא כרבי אלעזר בן עזריה (ברכות ט. ועוד). שסתם משנה
במגילה כ, ב - כוונתה. ואף-על-פי שסתם משנה בזבחים
נו, ב ובפסחים קכ, ב ועוד מקומות היא כראב"ע, מה לי
חד סתמא, מה לי תרי סתמא, וההלכה כרבי עקיבא מחבירו
'מאירי' פסחים קכ, ב. ומגיד-משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה
(שם). 78 פ"ח ה"י, לענין הלל. ושם ה"י לענין נדרמו.
79 משנה, פסחים צה, א - שפסח ראשון טעון הלל
באכילתו. וראה להלן פ"י הט"ו. 80 כלומר, נשתקעו כל
בני החבורה בשינה, אבל אם רק נתנמנו (שם קוראים
להם הם עונים, פסחים קכ:) כל בני החבורה או שנשתקעו
בשינה רק מקצת מבני החבורה - חוזרין ואוכלין אחר
שניעורו (פ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ד). ומקור הלכה זו,
במשנה פסחים קכ, ב: "ישנו מקצתן - יאכלו, כולן - לא
יאכלו. רבי יוסי אומר: נתנמנו - יאכלו, נדרמו - לא

מתכת, משמע שבשפור של כל עץ מותר. 51 כי שפור
מעץ אחר על ידי שיוצא מהם ענפים וחותכן בסכין, יוצא
מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון חלק הוא ואין בו
ענפים, ואין המים יוצאים ממנו אלא מראשו ששם נחתך,
וראשו יוצא חוץ לקרבן הפסח (גמרא, שם).

1 יא. נִגַע הַבָּשָׂר בְּחֶרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר - יִקָּלֵף אֶת
2 מְקוֹמוֹ⁵², מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָלִי הַחֶרֶס⁵³.

52 משנה, שם עה, ב. 53 ולא צלי אש הוא (פסחים
עה.).

3 יב. נִטָּף מִרְטָבוֹ⁵⁴ עַל הַחֶרֶס⁵⁵ וְחֹזֵר עָלָיו⁵⁶ - יִטַּל
4 אֶת מְקוֹמוֹ⁵⁷; שֶׁכָּל הַמֶּרֶק וְהַלֶּחֶם⁵⁸ שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ
5 כְּשִׁיעָלָה אֲסוּרָה, שֶׁהָרִי אֵינָה בָּשָׂר צָלִי.

54 משנה, שם. 55 חרס רותח של התנור (גמרא, שם).
56 על בשר הפסח. 57 שנבלע שם, ואין להסתפק כאן
בקליפה דקה כנגע הבשר בחרס (למעלה ה"א), אלא צריך
נטילה יפה יפה בעובי אצבע, שהשומן של הרוטב נבלע
בתוכו הרבה (רש"י שם). ובכת"י תימן ובדפוס רומי:
"יקלוף את מקומו", ועי' 'כסף משנה' שכתב שטעות-סופר
היא, וכי בנוסחא מדויקת מצא: "יטול את מקומו" כלפנינו.
58 (בכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף (ראה למעלה) את
מקומו מפני שהוא צלי החרש שנטף, שכל המרק והחלה
וכו'". ולפי זה נראה שכל הקטע הזה "שכל המרק וכו'
שהרי אינה בשר צלי", אינו שייך לכאן, אלא להלן ה"י ג
גבי סולת, שהרי כאן אסר "מפני שהוא צלי החרש שנטף".
ובחרש של תנור, שהיא רותחת, הדברים אמורים, וכמבואר
למעלה וכמפורש בגמרא שם. וראה להלן בהערה הבאה).

6 יג. נִטָּף מִרְטָבוֹ עַל הַסֹּלֶת - יִקָּלֵף אֶת מְקוֹמוֹ
7 וְיִשְׁלִיכֵנּוּ⁵⁹.

59 (כנראה שכאן שייך הקטע שבהלכה יב: "כל המרק
והליחה כו' שהרי אינה בשר צלי" (ראה בהערה הקודמת).
ונראה שמדובר בסולת צוננת, וכמו שאמרו בגמרא שם
בענין נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו שאם החרס צוננת
אין צורך אלא בקליפה (לפי גירסת הספרים שהובאה ברש"י
שם ד"ה אקורי) ואע"פ שהחרס צונן, צריך קליפה, מפני
שהמרק שיצא מהפסח אינו בשר, והוא אסור ואוסר הפסח
(וראה 'תוספות' שם). וכמו כן בנטף מרוטבו על הסולת
שהיא צוננת - צריכה קליפה, כנ"ל. ואמנם כן הוא בפירוש
המשניות שם על נטף מרוטבו על הסולת, וז"ל: "כי אסור
לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו, אבל מה שיזוב
ממנו הרי הוא כמרק". אבל יש להבין למה לא הביא רבינו
כמסקנת הגמרא לפירוש המשנה, שברוטב רותח צריך
לקמוץ את מקומו. ואמנם בכת"י תימן: "יקמוץ את מקומו".
כמפורש במשנה וכמסקנת הגמרא בסולת רותחת, ועי'
כסף-משנה).

8 יד. סְכּוֹ⁶⁰ בְּשִׁמּוֹן⁶¹ שֶׁל תְּרוּמָה: אִם חֲבוּרַת הַפְּהָגִים
9 - יֵאָכְלוּ⁶²; וְאִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁶³: אִם חֵי הוּא⁶⁴ -
10 יְדִיחֶנּוּ⁶⁵ וְיִנְגַּב⁶⁶, וְאִם צָלִי⁶⁷ - יִקָּלֵף אֶת הַחֵיצוֹן⁶⁸.
11 סְכּוֹ בְּשִׁמּוֹן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶⁹ - לֹא יַעֲשֶׂנוּ דְמַיִם עַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"א ניסן – ספר קרבנות – הלכות קרבן פסח קנז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יֹאכְלוּ. וּמִפְרֶשֶׁת רִבִּינוּ שְׂרָבִי יוֹסִי חוֹלֵק עַל הַסִּיפָא וְאוֹמֵר שֶׁרֶק אִם נִשְׁתַּקְעוּ כּוֹלֵן בְּשִׁינָה - לֹא יֹאכְלוּ, אֲבָל נִתְנַמְנָמוּ כּוֹלֵן - יֹאכְלוּ. וְאִינוּ חוֹלֵק עַל הָרִישָׁא, וְהוּא שֶׁאֵף אִם נִשְׁתַּקְעוּ בְּשִׁינָה מִקְצֵת מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה יֹאכְלוּ, וְרִשְׁבִּי"ם מִפְּרֶשֶׁת שְׂרָבִי יוֹסִי חוֹלֵק עַל הָרִישָׁא וְעִי"ש בַּהֲל' חִמֵּץ וּמִצָּה, עֲמוּד תִּמְד הָעֵרָה סָא.

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ח

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאין מחבורה לחבורה.

א. כָּל הָאוֹכֵל מִן הַפֶּסַח אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא בַּחֲבוּרָה אַחַת.² וְאֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ מִן הַחֲבוּרָה³ שֶׁיֵּאָכֵל בָּהּ.⁴ וְהַמוֹצֵא מִמֶּנּוּ פְּזִית⁵ בְּשֶׁר מִחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר⁶ - לֹקֵה; שְׁנֹאמֵר: לֹא תוֹצִיא מִן הַבֵּית מִן הַבְּשָׂר חוּצָה. וְהוּא שֶׁנִּיחָנוּ בַּחוּץ; שְׁהוֹצָאָה כְּתוּבָה בּוֹ כְּשֶׁבֶת, לְפִיכָף צָרִיךְ עֲקִידָה וְהִנָּחָה כְּהוֹצָאת שֶׁבֶת. וְאֵין מוֹצִיא אַחֵר מוֹצִיא בְּפֶסַח⁷, שֶׁכֵּיוֹן שְׁהוֹצִיאֻהוּ הָרִאשׁוֹן נִפְסַל. מִן הָאֲגָף⁸ וְלִפְנִים - כְּלִפְנִים⁹; מִן הָאֲגָף וְלַחוּץ - כְּלַחוּץ¹⁰; וְהָאֲגָף עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא עָבִי הַפֶּתַח - כְּלַחוּץ¹¹. הַחֲלוּנוֹת¹² וְעָבִי הַכֶּתֶלִים - כְּלִפְנִים. הַגִּגִּים וְהַעֲלִיּוֹת - אֵין בְּכֻלָּל הַבֵּית¹³.

(2) בפסחים פו. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכל בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יֹאכְלוּ, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לענין פסח הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת בלבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאין לשנות מקומם". (3) בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו". (4) כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "ואכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב ואינו חייב שלא בשעת אכילה". (5) כן הוא בתוספתא שם ושם, בירושלמי שם ובבבלי שם פה. ובמכילתא דרשב"י שם: "יאכל, לא תוציא מן הבית חוצה על כדי אכילה הוא

ב. בְּשֶׁר הַפֶּסַח שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַחֲבוּרָתוֹ, בֵּין בְּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - נֹאסֵר בְּאֲכִילָה, וְהָרִי הוּא בְּבֶשֶׂר קָדְשִׁי קָדָשִׁים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַעֲזָרָה אוֹ בְּשֶׁר קָדָשִׁים קָלִים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְחוֹמוֹת יְרוּשָׁלַּיִם, שֶׁהֵפֵל פְּטָרָה¹⁴ וְלֹקֵין עַל אֲכִילָתוֹ¹⁵, כִּמּוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת¹⁶. אֲבָר שֶׁיֵּצֵא מִקְצָתוֹ - חוֹתֵךְ הַבְּשָׂר¹⁷ וְיֹוֹרֵד עַד שְׁמָגִיעַ לְעֶצֶם, וְקוֹלֵף אֶת הַבְּשָׂר¹⁸; כֹּל שֶׁפָּנִים - יֹאכֵל, וְכֹל שֶׁבַחוּץ - יִשְׂרָף. כִּשְׁהוּא מְגִיעַ לְעֶצֶם - חוֹתֵךְ בְּקוֹפִיעִין¹⁹, אִם הִיא שְׂאֵר קָדָשִׁים; וְאִם הִיא פֶּסַח, שֶׁאִסּוּר לִשְׂבֹּר בּוֹ עֲצָם²⁰ - קוֹלֵף²¹ עַד הַפֶּרֶק²², וּמִפְּרֶק הָאֲבָר שֶׁיֵּצֵא מִקְצָתוֹ מִן הַפֶּרֶק וּמְשַׁלִּיכוֹ לַחוּץ²³.

(14) "והשם אמר ובשר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח:): כי עניין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאלו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא. (18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופיעין, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג.).

ג. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת²⁴ שֶׁהֵיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד - צָרִיכָה כָּל חֲבוּרָה מִהֵן לַעֲשׂוֹת לָהּ הֶקֶף; שְׁנֹאמֵר: מִן הַבְּשָׂר חוּצָה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לוֹ חוּצָה לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ²⁵. וְאֵלּוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶן אֵילָף²⁶ וְאוֹכְלִין, וְאֵלּוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶן אֵילָף²⁷ וְאוֹכְלִין, כְּדִי שְׁלֹא יֵרָאוּ מִעֲרֵבִים²⁸.

16 המעורר ללכל על השאר³⁹ ולא באו - הרי אלו
17 שנכנסו אוכלין עד שישיבנו ואין ממתינים לשאר.
18 ואפלו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלשה
19 שאכלו הכל - אין משלמים להן כדי חלקם⁴⁰. אבל
20 אם נכנסו שנים בלבד - הרי אלו ממתינים⁴¹. במה
21 דברים אמורים? בשעת פניסתן לאכל; אבל בעת
22 שנפטרין⁴² - אין אדם צריך להמתין לחברו. אפלו
23 גמר אחד בלבד מלאכל - יצא ואינו צריך
24 להמתין⁴³.

37 בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. (38) שם: "והוא דעיל בעינדא דרגילי למיעל". (39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזרזן שיבואו, ושמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דיילא" גרס "והוא דשגרו בהו דיילא", כלומר ששלחו השמש לעורר לבוא לאכול. (40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". (41) עד שיבוא השלישי. (42) יוצאין. (43) כתב הראב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמהיכא תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חברו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא יישאר יחיד.

25 ז. המאכל פזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין
26 מפסח שני⁴⁴, למומר לעבודה זרה⁴⁵ או לגר תושב⁴⁶
27 או לשכיר⁴⁷ - הרי זה עובר בלא תעשה. ואינו
28 לוקה⁴⁸, אבל מקין אותו מכת מרדות. וכן נכר
29 האמור בתורה - זה העובד אל נכר⁴⁹. ואין מאכלין
30 ממנו לנכרי, אפלו גר תושב או שכיר; שנאמר:
31 תושב ושכיר לא יאכל בו⁵⁰.

44 משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, נוהגות בו כפסח ראשון (פסחים צו). ולהלן פרק י הלכה טו. (45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קכח) "שהוזהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שנשתמד". (46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. (47) "זה הגוי". (48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין בישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הזהירה בלשון "לא תאכילום" אינו לוקה (כסף משנה). והמארי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב החינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיד אשתו מהנאה ומהנה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר' עקיבא איגר), ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאים הלכה לא, שהמלביש חבירו כלאים, והיה הלוש שוגג - המלביש לוקה. והצל"ח (פסחים עג). כתב שכל האיסור כאן הוא

(24) משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופירש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכין פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום.

1 ד. היו המים שמוזגים בו יינם באמצע הבית²⁸ בין
2 שתי החבורות - בשהשמש עומד למוזג²⁹, קופץ את
3 פיו³⁰ ומחזיר את פניו³¹ עד שמגיע אצל חברתו
4 ואחר כך אוכל מה שבפיו; שאסור לאוכל לאכל
5 בשתי חבורות. ומתר לכלה להחזיר פניה מבני
6 חבורתה ואוכלת³², מפני שהיא בושה לאכל
7 בפניהם.

(28) משנה שם פו. "והמיחם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". "והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדורה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופץ פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה.

8 ה. שתי חבורות³³ שנפרצה מחיצה מביניהן - אינן
9 אוכלין³⁴. וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה
10 מביניהן - אינן אוכלין עד שתסתלק. שאין הפסח
11 נאכל בשתי חבורות³⁵, ואינן נעקרין מחבורה
12 לחבורה³⁶.

33 מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה מביניהן". (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכר' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם".

13 ו. בני חבורה שנכנסו שלשה מהן או יתר לאכל
14 פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה³⁷, אם נכנסו
15 בשעה שדרך בני אדם לאכל הפסחים³⁸, וחזר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"א ניסן – ספר קרבנות – הלכות קרבן פסח קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה בחינוך מצוה רלב. (49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד" וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". (50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבועני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והרשב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם.

מילת זכרים (מעכבת לאכול את הפסח). (58) באיזה אופן ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבדיו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לחינוך חום ונחליץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך לחכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז).

פרק עשירי

(1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושלא ישאיר מהבשר עד הבוקר.

א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה²; 16
שנאמר: וְעֵצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ³ בו. וְכֵן נֶאֱמַר בַּפֶּסַח 17
שְׁנִי: וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו. אֲבָל פֶּסַח שְׂבֵא בִטְמֵא⁴, 18
אִם שָׁבַר בו עֵצָם - אֵינוּ לֹקֵה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ: 19
לֹא תִשְׁבְּרוּ בו - בַּטָּהוֹר וְלֹא בִטְמֵא⁵. אֶחָד הַשּׁוֹבֵר 20
אֶת הָעֵצָם בְּלִילֵי חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר⁶, או שֶׁשָּׁבַר בו עֵצָם 21
מִבְּעוֹד יוֹם⁷, או שֶׁשָּׁבַר אַחֵר פְּמָה יָמִים⁸ - הָרִי זֶה 22
לֹקֵה. 23

(2) משנה פסחים פד. (3) צ"ל: "לא ישברו" [וטעות סופר כזו נפלה גם בגמרא פסחים פה. בכתבייד ובדפוסים ישנים (ראה בדקדוקי סופרים שם עמ' קט הערה ט) ותוקנה בדפוסים חדשים]. (4) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם הפסח בטומאה, ראה למעלה פ"ז הלכה א, אבל היה הפסח טהור ונטמא אחר-כך - חייבים עליו משום שבירת עצם, ראה להלן הלכה ו. (5) בפסחים שם בברייתא: "ת"ר ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול". ופירש"י שם: "האי פסול הוא שנעשה בפסול, דטומאה דחיה היא בציבור [ולא הותרה]". וכלשון רבינו כן הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, מו), ולפי זה אין צורך לדברי רש"י. ואף בפסח שני למדו כן שם צו. "לא ישברו בו" בו בכשר, ולא בפסול". (6) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל אייר שהוא פסח שני. (7) שם פד: "ת"ר ועצם לא תשברו בו (שמות יב), בכשר ולא בפסול. ר' אומר, בבית אחד יאכל (שמות שם) ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם, ושאין ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם, מאי בינייהו וכו' אביי אמר כו' אלא שבירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו. למ"ד כשר, הא כשר הוא. למ"ד ראוי לאכילה, השתא לאו ראוי לאכילה וכו'. רב פפא אמר, כל כי האי גוונא, כ"ע יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא, לאורתא (=לערב) מיחזי לאכילה". (8) ראה להלן הלכה ו, שפסח שהיתה לו שעת הכושר ונפסל - יש בו משום שבירת עצם.

ב. לְפִיכָף⁹ שוֹרְפִין¹⁰ עֲצָמוֹת הַפֶּסַח בְּכָלֵל הַנוֹתֵר 24
מִבְּשָׂרוֹ¹¹, כִּדִּי שְׂלֹא יָבוֹאוּ בָהֶן לִידֵי תַקְלָה¹². 25

(9) לפי שאסור לשבור את העצם גם לאחר כמה ימים.

ח. עֶרְלִי⁵¹ שְׂאֵבֶל פְּזִית מִבְּשָׂר הַפֶּסַח⁵² - לֹקֵה; 1
שְׂנֵאָמֶר: כָּל עֶרְלִי לֹא יֹאכַל בו. בו הוא שְׂאֵינוּ אוֹכֵל, 2
אֲבָל אוֹכֵל הוּא מִצָּה וּמְרֹר⁵³. וְכֵן מֵתֵר לְהֹאכִיל 3
מִצָּה וּמְרֹר לִגְר תוֹשֵׁב וּלְשֹׁכֵר⁵⁴. 4

(51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). (52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". (53) פסחים כב. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (יבמות ע"ז) "יותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן - וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". (54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה?

ט. כִּשְׁם שֶׁמִּילַת בָּנָיו וְעַבְדָּיו מְעַכְּבָתוּ מִלְּשַׁחֵט 5
הַפֶּסַח⁵⁵, כִּף מְעַכְּבָתוּ מִלְּאָכֵל; שְׂנֵאָמֶר⁵⁶: וּמִלְּתָה 6
אֹתוֹ אִזּוּ יֹאכַל בו⁵⁷. כִּי־עַד⁵⁸? קָנָה עֶבֶד אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט 7
הַפֶּסַח, או שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן שְׂלֹא הִגִּיעַ זְמַנוּ לְהַמּוֹל אֶלָּא 8
אַחֵר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכֵל עַד 9
שִׁמּוֹל אוֹתוֹ. וְכִי־עַד יִהְיֶה הֵבֶן רָאוּי לְמִילָה אַחֵר 10
שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְלֹא יִהְיֶה רָאוּי קֹדֶם שְׁחִיטָה? כִּגוֹן 11
שֶׁחֲלָצְתוּ חֲמֻשָּׁה⁵⁹, שְׁצָרִיף שְׁבַעַת יָמִים מֵעַת לְעַת 12
מִיּוֹם הַבְּרָאָתוֹ⁶⁰; וְכִגוֹן שֶׁפְּאַבָּה עֵינָיו וְנִרְפְּאָת אַחֵר 13
שְׁחִיטָה⁶¹; או שֶׁהָיָה טְמֵטוֹם וְנִקְרַע אַחֵר שְׁחִיטַת 14
הַפֶּסַח וְנִמְצָא זָכָר. 15

(55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט), אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבבוי "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (56) אצל עבדיו. (57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכבת את האכילה), מילת זכריו מניין? הרי אתה דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכבת מלהקריב את הפסח) אף כאן

12 אַמּוּרִים? כְּשֶׁהִיְתָה לוֹ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר וְנִפְסָל²⁴; אָכַל
13 אִם לֹא הִיְתָה לוֹ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר, כְּגוֹן שֶׁנִּתְפַּגֵּל²⁵ אוֹ
14 נִעְשָׂה בְּמַחְשָׁבֶת זִמָּן²⁶ אוֹ מִחֲשַׁבֶּת שְׁנוֵי הַשָּׁם²⁷ -
15 אֵין בּוֹ מְשֻׁם שְׁבִירַת הָעֶצֶם.

19 שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין (למעלה
פ"ח הלכה ו'), ואסור לאכול משום שנאמר "אל תאכלו
ממנו נא" (שם הלכה ד). והוא בפסחים (שם) רנב"י אמר,
כל כי האי גוונא (שבירת העצם בנא) יש בו משום שבירת
העצם, מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי לי ואכל לי.
20 שאסור לאכול, משום "אל תאכלו ממנו נא ובשל
מבושל במים" (למעלה שם הלכה ד). 21 בנא הוא חייב,
מפני שהוא ראוי לאכילה אחר שיצלה יפה (שם מדברי רב
נחמן בר יצחק). ומבושל שאינו ראוי לעולם, שהרי גם
"בשלו ואחר צלהו" חייב עליו (למעלה שם הלכה ח) - כיון
שהיתה לו שעת הכושר, שנעשו עבודותיו בהכשר, חייבים
עליו, כרב יוסף אליבא דתנא-קמא של רבי (שם).
22 לאחר זריקת הדם. 23 חוץ לחבורתו, ראה למעלה
פ"ט הלכה ב. 24 שם כדברי רב יוסף וכתנא-קמא, ראה
למעלה בהלכה זו. 25 [שחשב לאכול חוץ למקומו, שזה
נקרא פיגול (זבחים כט). ועיין למעלה פ"ג מהלכות פסולי
המוקדשין הלכה א, וראה להלן]. 26 כגון שחשב בשעת
השחיטה, או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הולכת
הדם למזבח, או בשעת זריקה, שיאכל ממנו חוץ לזמן
המותר לאכילה, שיקריב ממנו חוץ לזמן המותר בהקרבה
(פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). ובהגהות "בן
אריה" מציע להגיה "מחשבת מקום". ולפי"ז "שנתפגל"
שכתב מקודם היינו מחשבת חוץ לזמנו. 27 ששינה שמו
לשם זבח אחר או לשם בעליו (שם פט"ו הלכה יא).

16 ז. שֶׁבֶר עֶצֶם הָאֱלִילָה²⁸ - אֵינוֹ לוֹקָה, שֶׁהָרִי אֵינוֹ רָאוּי
17 לְאִכְלָהָ²⁹.

28 זנב הכבש. 29 פסחים שם: "רב אשי אמר, כל כי
האי גוונא (=שבירת עצם האליה) ודאי אין בו משום
שבירת העצם (גם לרבי וגם לתנא-קמא) דהא ודאי אינו
ראוי לאכילה כלל", שהרי היא עומדת להקטרה על גבי
המזבח (שם). וראה בהשגת הראב"ד ובכס"מ.

18 ח. הַסְּחוּסִים, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲצָמִים רַפִּים³⁰ - הָרִי אֵלּוֹ
19 מִתְּרִין לְאִכְלָן³¹.

30 שם פד. והם "אותן שבראש הכתף" (פיה"מ שם).
31 ואין בהם משום שובר עצם. וראה להלן הלכה ט.

20 ט. הִיָּה גְדִי³² קָטָן וְרַף שֶׁעֲצָמוֹתָיו רַפִּים - לֹא יֵאָכַל
21 אוֹתָן, שֶׁהָ שׁוֹבֵר עֲצָם³³. וְאִם אָכַל - לוֹקָה³⁴; שְׁאֵחָד
22 הַשׁוֹבֵר עֲצָם קָשָׁה אוֹ עֲצָם רַךְ³⁵. זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁנֶּאֱכַל
23 בַּשּׁוֹר הַגָּדוֹל אַחֵר שֶׁיִּתְבַּשֵּׁל³⁶ - הוּא שֶׁמֶתֶר לְאִכָּל
24 כְּנֶגְדּוֹ מִן הַגְּדִי הָרַף אַחֵר צִלְתּוֹ³⁷, כְּגוֹן רִאשֵׁי כְּנָפָיִם³⁸
25 וְהַסְּחוּסִים³⁹.

32 משנה וגמרא שם. 33 שאכילת העצם הרך הוא
שבירה. 34 משום "ועצם לא תשברו בו". 35 הוא

10 פסחים פג. בברייתא: "כל עצמות הקדשים אין טעונין
שריפה חוץ מעצמות הפסח, מפני התקלה". 11 כנראה
שהמדובר כשאין בעצמות לא בשר ולא מוח, וכן מפורש
בפי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט: "כל עצמות
הקדשים שאין בהן מוח, אינן טעונין שריפה, חוץ מעצמות
הפסח" (ועיין בראב"ד שם) וראה להלן. 12 כלומר, שמה
יבוא ליד איסור שבירה, כן מפורש רבינו דברי הברייתא
בפסחים פג. (הובאה למעלה). וסבור רבינו, שכשם שיש
איסור שבירה בפסול שהיה לו שעת הכושר (להלן הלכה
ו'), כן יש איסור בעצם שהיה עליו כזית בשר וניטל ממנו.
וכן נראה בגמרא שם שהקשו על הברייתא הנ"ל, "הני
עצמות היכי דמי, אילימא דלית בהו מוח, עצמות קדשים
למה להו שריפה" (כן הנוסחא בדפוס וויניציאה ובסיליאה,
ולפנינו "למה להו שריפה". ובכ"י ב: "עצמות הפסח למה
להו שריפה"). כלומר: פשיטא שעצמות קדשים אינם
צריכים שריפה, ואילו על עצמות הפסח לא קשה לו למה
צריכים שריפה, הרי שאף עצמות שאין בהם מוח צריכים
שריפה בפסח, שמה יבוא ליד תקלה של שבירת עצם, כנ"ל
(אור שמח).

1 ג. אֵין חִבִּין אֶלָּא עַל שְׁבִירַת עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו פְּזִית
2 בַּשּׁוֹר¹³ אוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַחְ¹⁴; אָכַל עֶצֶם שְׂאִין בּוֹ מִחַ
3 וְשֶׂאִין גַּעְלִיו פְּזִית בַּשּׁוֹר - אֵינוֹ חֵיב עַל שְׁבִירָתוֹ. הִיָּה
4 עָלָיו פְּזִית בַּשּׁוֹר וְשֶׁבֶר הָעֶצֶם שְׁלֹא בְּמִקוֹם הַבַּשֶּׁר -
5 חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּקוֹם שֶׁשֹּׁבֵר פָּנָיו מִבַּשֶּׁר¹⁵.

13 פסחים פד: "רבינא אמר, כל כי האי גוונא (באבר שאין
עליו כזית בשר) לית ביה משום שבירת עצם, דבעינן שיעור
אכילה", משום שנאמר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו
בו" (שמות יב, מו) - יש בו שיעור אכילה יש בו משום
שבירת עצם, אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת
עצם (שם). 14 היינו כזית מוח, כמפורש שם פה. "ויש
עליו כזית בשר מבפנים", והיינו כזית מוח. וכן מפורש
בר"ח שם, וכן פירש"י. 15 מחלוקת שם בין ר' יוחנן
ור"ש בן לקיש, ופסק כר' יוחנן.

6 ד. הַשׁוֹבֵר אַחֵר הַשׁוֹבֵר¹⁶ בְּעֶצֶם אֶחָד - לוֹקָה.

16 כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושובר גם
הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושוב
שבר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"א הי"א: "אבל בשתי
התריות, שכן אפילו עצם אחד ושוברו, וחזר ושוברו חייב
שתיים". ולהלן שם בהלכה יג "וויידא אמר, דא יש שובר
אחר שובר". וראה למעלה פ"ט הלכה א והערה ח.

7 ה. הַשׁוֹרֵף עֲצָמוֹת וְהַמַּחֲתֵף גִּידִים¹⁷ - אֵינוֹ חֵיב
8 מְשֻׁם שְׁבִירַת עֶצֶם¹⁸.

17 של הפסח. 18 פסחים שם בברייתא: "השורף עצמות
והמחתך גידים - אין בו משום שבירת העצם".

9 ו. פֶּסַח שֶׁהוּא נָא¹⁹ אוֹ מִבְּשָׁל²⁰ וְשֹׁבֵר בּוֹ אֶת הָעֶצֶם
10 - לוֹקָה²¹. אֶפְלוּ נִפְסָל בְּטִמְאָה²² וְיִצְיָאָה²³ וְכִיּוּצָא
11 בָּהֶם - יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר שְׁבִירַת הָעֶצֶם. בְּמָה דְּבָרִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 וְאֵינוּ לֹקֶה עַל לֹא זֶה, שֶׁהָרִי נִתְקַן לַעֲשֹׂה⁵⁶,
19 שְׁנֵאמַר: וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ.

48) ואין זו שבירת עצם, ראה למעלה פ"ט הלכה ב.
49) שהרי צולחו שלם בעוד הגיד בו, כדלהלן. ואף שהגיד
אסור בהנאה, צולחו ביחד עם הבשר, משום שאין בגידין
בנותן טעם (פס"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז).
ולשומן הגיד שאינו אסור אלא משום מנהג (חולין צב:),
לא חששו כאן, שהרי אין מחתכין אותו, כדלהלן (כסף
משנה). וראה בהשגת הראב"ד. 50) שאינם אסורים.
51) כלומר, שבני האדם אין רגילים לאוכלם. 52) אלא רק
מהדברים האסורים מן התורה ושיש בהם בנותן טעם
(כסף-משנה). 53) לחתיכות. 54) כמו שכתוב (שמות
יב, ט) "כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", והוא
בתוספתא פסחים פ"ה "הפסח צולין אותו שלם, ואין צולין
אותו חתיכות". 55) תוספתא שם: "רצה מנתחו, ומטילו
אבר אבר על גבי גחלים". 56) כלומר, שהעובר בלאו זה
מתחייב בעשה. ולאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, ראה
בפ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב. ומקור הדבר בפסחים פד.
בדברי רבי יהודה. וכן כתב בפ"ח מהלכות פסולי
המוקדשין הלכה ט. ולמעלה פ"א הלכה ז גבי אימורים
כתב, שאם הניחם ונפסלו בלינה ועבר על "לא ילין חלב
חגי עד בוקר" - "אינו לוקה לפי שאין בו מעשה". כדעת
רבי יעקב שם, וראה בכסף-משנה כאן ובמשנה-למלך
בהלכות פסולי המוקדשין שם.

20 יב. פֶּשֶׁמְקָרִיבִין אֶת הַפֶּסַח בְּרֹאשׁוֹ⁵⁷ - מִקְרִיבִין
21 עֲמֹ⁵⁸ שְׁלָמִים⁵⁹ בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר מִן הַבֶּקָר אוֹ מִן
22 הַצֹּאן⁶⁰, גְּדוֹלִים אוֹ קְטָנִים⁶¹, זָכָרִים אוֹ נְקֻבוֹת⁶²,
23 כָּל זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים⁶³. וְזוֹ הִיא הַנִּקְרֶאת חֲגִיגַת
24 אֲרֻבָּעָה עָשָׂר⁶⁴, וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְזִבַּחַת פֶּסַח
25 לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר⁶⁵. אֵימָתִי מִבִּיאִין עֲמֹ חֲגִיגָה
26 זוֹ⁶⁶? בְּזֶמֶן שֶׁהוּא⁶⁷ בָּא בְּחֹל⁶⁸ וּבִטְהָרָה⁶⁹ וּבְמוֹעֵצָה⁷⁰;
27 אָבֵל אִם חָל יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַהּיּוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ
28 שָׂבָא הַפֶּסַח בְּטִמְאָה⁷¹, אוֹ שֶׁהָיָה הַפֶּסַחִים מְרֻבִּים⁷²
29 - אֵין מִבִּיאִין עֲמֹ חֲגִיגָה, וְאֵין מִקְרִיבִין אֶלָּא
30 הַפֶּסַחִים בְּלֶבֶד.

57) כלומר בפסח ראשון, אבל לא בפסח שני, ראה להלן
הלכה טו. 58) כן הוא במשנה פסחים סט: ומקריבים
אותה לפני תמיד של בין הערבים (משנה-למלך פ"ו
מהלכות כלי המקדש הלכה ט). 59) קרבן שלמים.
60) משנה שם. 61) פירוש החגיגה אינה כפסח שבא בן
שנה, אלא באה בת שנה וגם בת שנים ויותר, וכן הוא
בתוספתא פסחים פ"ה: "ובאה בת שנתה בת שנים".
62) משנה שם. 63) ראה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות
הלכה יא. 64) ואינו יוצא בה משום חובת חגיגת חמשה
עשר (פ"א מהלכות חגיגה הלכה י). 65) "והלא אין
הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר
צאן ובקר? צאן לפסח ובקר לחגיגה" (ספרי פ' ראה ופסחים
ע:). אבל צריך עיון, שברייאת זו היא אליבא דמאן-דאמר
שחגיגה זו היא חובה ודוחה את השבת. אבל לדידן, פסוק

בכלל האיסור של "ועצם לא תשברו בו". 36) פירוש, שור
הגדול שנתקשו עצמותיו, אלא שאחרי בישול רב, הם
ראויים לאכילה. 37) אף כי בשור הגדול אין אפשרות
לאוכלם ע"י בישול בינוני, וכ"ש על ידי צלייה.
38) "פירושו בכאן קצוות. כלומר, ראשי העצמות שיש
בהרבה מהן קליפה דקה של עצם, ואדם נוטלה בשיניו
ולועסה" (מאירי פסחים פד.). 39) ראה למעלה הלכה ח.
וזהו פירושו של רבינו לדברי המשנה פסחים פד. "כל
הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך וראשי כנפיים
והסחוסים", ובגמרא, "רבה רמי. תנן, כל הנאכל בשור
הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא. אימא סיפא, ראשי
כנפיים והסחוסים, והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול וכו'.
רבא אמר, מה הן קתני, והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול
בשלקא (בישול רב) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן ראשי
כנפיים והסחוסים, ותניא כוותי' דרבא וכו'". ומפרש רש"י
שהמדובר הוא לענין מינוי, שאין מותר להתמנות אלא
בדבר שבשור הגדול יוכלו לאכול אחרי שנתבשל (וכן נראה
מדברי רבינו בפירוש המשנה) והראב"ד בהשגות מפרשה
לענין נותר, שמה שאפשר לאכול ע"י בישול רב בשור
הגדול, יש חיוב לאכלו. ואם אינו אוכלו, עובר על לא
תותירו ממנו עד בוקר. ורבינו מפרשה לענין איסור שבירת
עצם.

1 י. גִּידִין⁴⁰ הֶרְבֵּין שְׁסוּפִין לְהַקְשׁוֹת⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁהָן
2 רְאוּיִין לְאָכִילָה עִתָּה⁴² וְנֶאֱכָלִין⁴³ בַּפֶּסַח - אֵין נִמְנִין
3 עֲלֵיהֶן. וְנִמְנִין עַל מַח שֶׁבְּרֹאשׁ⁴⁴, מִפְּנֵי שֶׁיְכוֹל
4 לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּלֹא שְׁבִירַת עֶצֶם; וְאֵין נִמְנִין עַל מַח
5 שֶׁבִּקְוִלִית⁴⁶, וְהוּא הָעֶצֶם הַסֵּתוּם מִשְׁנֵי רֹאשֵׁי, שֶׁהָרִי
6 אֵינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶלָּא בְּשִׁבְרִית עֶצֶם⁴⁷.

40) פסחים שם. כריש לקיש, ואף ר' יוחנן הודה לו.
41) להיות קשים ולא יהיו ראויים אז לאכילה, וכגון "גיד
הצוואר, ובגדי ובטלה הם רכים, אבל אם היה מזקין סופם
להיות קשים" (רש"י שם). 42) בעוד הגדי רך וקטן.
43) שמותרין באכילה. 44) שם פד: "רבי אומר, נמנין על
מוח שבראש וכו'". 45) "לגוררו בקיסם דרך האף" (רש"י
שם). 46) שם: "רבי אומר וכו' ואין נמנין על מוח
שבקולית". 47) והשובר את העצם לוקה (למעלה הלכה
א).

7 יא. בְּשֹׂאדָם אוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח - חוֹתֵף הַבֶּשֶׂר וְאוֹכֵל,
8 וְחוֹתֵף הָעֲצָמוֹת מִן הַפֶּרֶק וּמִפְּרָקָן אִם רָצָה⁴⁸.
9 וּכְשִׁינִיעַ לְגִיד הַנֶּשֶׁה⁴⁹ - מוֹצִיא וּמְנִיחוֹ עִם שְׂאֵר
10 הַגִּידִים וְהָעֲצָמוֹת וְהַקְרוֹמוֹת⁵⁰ שִׁיּוּצָאִין בְּשַׁעַת
11 אֲכִילָה⁵¹. שְׂאִין מְנַקִּין אוֹתוֹ בְּשֹׂאֵר הַבֶּשֶׂר⁵² וְאֵין
12 מְחַתְּכִין אוֹתוֹ⁵³, אֶלָּא צוֹלִין אוֹתוֹ שְׁלֵם⁵⁴. וְאִם חָתְכוּ
13 חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - בְּשֹׂר⁵⁵. וְהוּא שְׁלֵם יִחָסֵר אֶבֶר.
14 צָרִיף אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל שְׁלֵא יִשְׁאִיר מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח עַד
15 בֶּקֶר, שְׁנֵאמַר: לֹא תוֹתִירוֹ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן בְּשִׁנֵּי,
16 שְׁנֵאמַר: לֹא יִשְׁאִירוֹ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְאִם הִשְׁאִיר
17 מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּרֹאשׁוֹן בֵּין בְּשִׁנֵּי - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

וְאֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא בְּטֻמְאָה, אִם נִטְמָא רַב הִקְהֵל טְמֵאתָ 18
מֵת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.⁹³ אָבָל פֶּסַח שְׁנֵי - חֲמִיץ וּמִצֵּה 19
עִמּוֹ בְּפִיתָ⁹⁴, וְאִינוּ טְעוּן הִלָּל בְּאִכְלֵתוֹ⁹⁵, וּמוֹצִיאִין 20
אוֹתוֹ חוּץ לַחֲבוּרָתוֹ⁹⁶, וְאִין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה⁹⁷,
וְאִינוּ כָּא בְּטֻמְאָה⁹⁸. וְשְׁנֵיהֶם דּוֹחִין אֶת הַשְּׁבִיתָ⁹⁹, 22
וְטְעוּנִין הִלָּל בְּעִשְׂתָּן¹⁰⁰, וְנֶאֱכָלִין צְלִי¹⁰¹ בְּבֵית 23
אֶחָד¹⁰² עַל מִצֵּה וּמְרוֹר¹⁰³, וְאִין מוֹתִירִין מִקֵּהן¹⁰⁴, 24
וְאִין שׁוֹבְרִין בֵּהֶן אֶת הָעֵצִים¹⁰⁵. וְלִמָּה לֹא יִשּׁוּה 25
הַשְּׁנֵי לְרֵאשׁוֹן לְכָל הַדְּבָרִים, מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמָר¹⁰⁶: כָּכֵל 26
חֲקַת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ? לְפִי שֶׁפֶּרֶשׁ בּוֹ מִקְצַת חֲקַת 27
הַפֶּסַח¹⁰⁷, לְלַמֵּד שֶׁאִינוּ שׁוּה לְרֵאשׁוֹן אֲלָא בְּדָבָרִים 28
שֶׁנֶּתְפָּרְשׁוּ בּוֹ¹⁰⁸, וְהֵן הַמִּצּוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ¹⁰⁹, וְהֵם 'חֲקַת 29
הַפֶּסַח'¹¹⁰ שֶׁפָּלַל זֶה¹¹¹ שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִצְוֹתֵינוּ¹¹² שֶׁיִּלְקַח 30
הַפֶּסַח מִבְּעִשּׂוֹ¹¹³, וְשֶׁהוּא טְעוּן הַגָּעֶת דָּם בְּאֶגְדַּת 31
אֲזוּב¹¹⁴ לְמִשְׁקוֹף וְלִשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת¹¹⁵, וְשֶׁיֵּאֱכֹל 32
בְּחִפְזוֹ¹¹⁶ - אִין אוֹתָן הַדְּבָרִים נוֹהֲגִים לְדוּרוֹת¹¹⁷, 33
וְלֹא נַעֲשׂוּ אֲלָא בְּפֶסַח מִצְוֹתֵינוּ בְּלִבְדָּ¹¹⁸. 34

(87) משנה בפסחים צה. (88) [ראה בפ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח הערה מג, שלדעת רבינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" משש שעות ולמעלה ב"ה. וכן משמע הלשון: "הראשון" - "השני" שמדובר על קרבן הפסח ולא על חג הפסח]. (89) ראה למעלה פ"א הלכה ה, שהשוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. (90) ראה למעלה פ"ט הלכה א, שהמוציא כזית מבשר הפסח מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה, שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. (91) משנה שם, ולמעלה פ"ח הלכה טו. (92) למעלה הלכה יב. (93) למעלה פ"ז הלכה א. (94) משנה שם. וגם נשחט על החמץ (שם צה:). (95) משנה שם, שאין אומרים הלל בלילה, אלא-אם-כן הוא מקודש לחג, שנאמר (ישעיה ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (שם צה:). (96) הכסף-משנה תמה על דברי רבינו, ממה שמפורש בפסחים צה. "בכללילה דלא ישאירו ממנו עד בוקר, מאי קא מרבה לא תוציא ממנו". הרי שגם בפסח שני אסור להוציא חוץ לחבורתו. אבל ראה במאירי פסחים כאן על דברי המשנה, שכתב וז"ל: "והשני מוציאין חוץ לחבורה כמו שיתבאר בגמרא". נראה מדבריו כי היתה כאן בגמרא גירסא אחרת. (97) תוספתא פסחים פרק ח. (98) תוספתא שם. (99) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר ביום השבת שוחטין בו את הפסחים, והוא במשנה שם ובתוספתא שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א. (100) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל (משנה שם) - שרק בלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני שאין לילו מקודש לחג, ראה למעלה. אבל ביום אין צריך קדושת חג (גמרא שם צה:). (101) משנה שם צה. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (102) כלומר בחבורה אחת ובמקום אחד, ראה למעלה פ"ט הלכה ה, שרבינו פוסק להחמיר כשניהם, כר' יהודה וכו' שמעון (פסחים פו.). וכנראה שלרבינו היתה הגירסא בגמרא פסחים צה. באופן שגם בפסח שני הדין

זה מדבר במותר הפסח, וראה בצ"ח לפסחים ע: (66) משנה פסחים שם. (67) הפסח. (68) שי"ד בניסן חל ביום חול. (69) שהפסח קרב בטהרה. (70) שהרבה נמנו על הפסח, ולא מספיק להם כדי שיאכלו כולם ממנו על השובע (ראה למעלה פ"ח הלכה ג, שמצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע). (71) שרק הפסח דוחה שבת (למעלה פ"א הלכה יח) וטומאה (למעלה פ"ז הלכה א), אבל לא חגיגה שאינה חובה (פסחים ע.). (72) ויש בהם כדי אכילת שובע לכולם.

1 יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות ואינה חובה⁷³.
2 ונאכלת לשני ימים ולילה אחד⁷⁴, ככל זבחי
3 שלמים⁷⁵. ואסור להניח⁷⁶ מבשר חגיגת ארבעה
4 עשר ליום השלישי⁷⁷, שנאמר: ולא ילין מן הבשר
5 אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. מפי
6 השמועה למדו⁷⁸, שזה אזהרה למניח בשר חגיגת
7 ארבעה עשר ליום ששה עשר; שנאמר: לבקר⁷⁹ -
8 עד בקר של יום השני⁸⁰. והמתיר⁸¹ - אינו לוקה;
9 אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים⁸².

(73) שם סט: "א"ר אשי, שמע מינה, חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא. דאי סלקא-דעתך חובה, תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה". (74) ואינה כפסח שאינו נאכל אלא עד חצות (משנה שם, ודלא כבן-חיימא שאמר שדינה כפסח). (75) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (76) להשאיר. (77) מיום הקרבנות, שהוא יום ששה עשר בניסן. (78) שם עא. עא: (79) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלא "למד" היינו מפרשים בוקר הראשון, ומזה שנאמר "לבוקר" דרשו לבוקר שני (שם עא:). (80) שהוא יום ששה עשר בניסן. (81) מחגיגת י"ד ליום ששה עשר בניסן. (82) ראה למעלה הלכה יא.

10 יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכל
11 התבשילין העולים עמו על השלחן מתבשרין עמו⁸³,
12 ואינו נאכלים אלא עד חצות⁸⁴ בפסח עצמו⁸⁵. גזירה
13 מפני התערבות⁸⁶.

(83) תוספתא פסחים פ"ה, וירושלמי שם פ"ו הלכה ד. (84) אף כי כל בשר החגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד (למעלה הלכה יג) - זה שעלה על שלחן אחד עם הפסח, אינו נאכל אלא עד חצות. (85) למעלה פ"ח הלכה טו. (86) כלומר, שמה נתערב בהם מן הפסח. [ואף-על-פי שהאסור בפסח עצמו אינו מן התורה אלא כדי להרחיק מן העבירה (למעלה בפ"ח שם). אין זו "גזירה לגזירה" שלא גזרו כן (שבת יא: ועוד), כי כמה פעמים מצאנו שגזרו גזירה לגזירה, ואמרו חכמים כי "חדא גזירה היא", כלומר כשגזרו גזירה ראשונה גזרו גם על השנייה, כי אילולא הא - לא קיימא הא, ראה ביצה ג. וחולין קד:].

14 טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני⁸⁷? הֲרֵאשׁוֹן
15 אֲסוּר בְּחִמְץ בָּבֵל יֵרָאֶה וּבֵל יִמָּצֵא⁸⁸, וְאִינוּ נִשְׁחָט
16 עַל חֲמִיץ⁸⁹, וְאִין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ חוּץ לַחֲבוּרָה⁹⁰,
17 וְטְעוּן הִלָּל בְּאִכְלֵתוֹ⁹¹, וּמְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה⁹²,

לְהִרְאֹת¹⁵. וְהִדְבֵּר יְדוּעַ, שְׁאֵין הַשְּׁלָמִים בָּאִים אֶלָּא
מִן הַבְּהֵמָה¹⁶. וְשְׁתֵּי מִצּוֹת אֵלוּ, שֶׁהֵן הָרִאִיָּה
וְהַחֲגִיגָה, אֵין הַנָּשִׁים חַיִּבּוֹת בָּהֶן¹⁷. וְהַשְּׁמִיחָה
הָאֲמוּרָה כְּרִגְלִים הִיא: שְׂיִקְרִיב שְׁלָמִים יָתֵר עַל
שְׁלָמֵי חֲגִיגָה¹⁸, וְאֵלוּ הֵם הַנִּקְרָאִים שְׁלָמֵי שְׁמִיחָה
חֲגִיגָה; שְׁנֵאֲמַר: וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשְׁמִיחָה
לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ¹⁹. וְנָשִׁים חַיִּבּוֹת בְּמִצְוָה זוֹ²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלוש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים
ואלו הן: הראיה והחגיגה והשמחה. הראי'... יביא עמה קרבן
עולה. החגיגה... יקריב שלמים ביום טוב ושתי מצוות אלו...
אין הנשים חייבות בהן והשמחה האמורה... ונשים חייבות
במצוה זו".

והשיג עליו הראב"ד שהרי אין הנשים חייבות בקרבן
שמחה אלא "בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו
והוא ישמח אותה". ומקורו במסכת קידושין "אמר אביי
אשה בעלה משמחה".

והכס"מ הביא דעת רש"י ש"אין חובת השמחה תלויה בה
אלא על בעלה שישמחנה במאכל ומשתה וכלי פשתן",
ודעת התוס' "אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו"
ומסיים "ואין תפיסה על הרמב"ם למה לא האריך לבאר
זה".

ותירוצו צריך עיון שהרי הקושיא על הרמב"ם היא לא על
שלא האריך לבאר ענין זה אלא שפסק היפך דברי הגמרא
ש"אשה בעלה משמחה" ופסק ש"נשים חייבות במצוה
זו".

(על פי יין מלכות ספר קרבנות סימן ג')

(2) חגיגה ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות
נצטוו ישראל בעלותם לרגל". (3) פסח, שבועות וסוכות.
(4) שם נאמר: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני
האדון ה'". (5) ב'ספר המצוות' (מצוות עשה נב) כתב:
"והוא אמרו יתעלה (שמות כג, יד), שלש רגלים תחוג לי
בשנה". (6) פסוק זה נאמר בחג הסוכות. ובחג השבועות
נאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלוךך", וב'ספרי'
(שם, יב) אמרו: "וזכרת כי עבד היית בארץ וכו' מלמד שכל
שנוהגים בעצרת, נוהגים בפסח וכו'". (7) אבל שאר
הימים, אינם אלא תשלומין של ראשון (להלן ה"ד).
(8) אבל אם בא לעזרה בשאר ימים (אחרי שקיים כבר חובת
הראיה ביום הראשון של החג) – אינו חייב להביא קרבן
עולה, וכרבי יוחנן (חגיגה ז). (9) בברייתא שם ז, א: "ולא
יראה פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא
בעופות ובמנחות, ודין הוא וכו' אף ראה האמורה לגבוה
- זבחים (ולא עופות ומנחות)". הרי מפורש שעולת ראה
אינה אלא מן הבהמה ולא מן העוף, אבל במכילתא (פ'
משפטים) במקום "או אינו אלא בעופות ובמנחות" נאמר:
"או אינו אלא בכספים", ולפי זה אינו ממעט עופות, שגם
הם בכלל הזבחים (ראה 'מאירי' חגיגה ז. ובכסף-משנה כאן
בשם מהר" קורקוס). (10) צריך לומר "ולא". (11) וכל

שנאכל בבית אחד, ראה למעלה הערה צה. (103) משנה
פסחים שם. (104) ראה למעלה הלכה יא. (105) ראה
למעלה הלכה א. (106) בפסח שני. (107) משום
שבבמדבר שם, אחרי שכתב ככל חוקת הפסח, מפרט שם
המקרא כמה פרטי דינים של פסח שני, כמו "ועצם לא
תשברו", "ולא ישאירו ממנו עד בוקר", וכן "על מצות
ומרורים יאכלוהו". (108) כלומר, דברים שפירט אותם
הכתוב. (109) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", "ועצם
לא תשברו", וכן שאר מצוות שבגוף הקרבן, כמו צלי. אבל
דברים שאינן בגוף הקרבן, לא שוה השני לראשון. ומצה
ומרור שאינן בגוף הקרבן, מפרש המקרא באופן מיוחד,
שגם פסח שני נאכל על מצה ומרור, ראה הסוגיא בפסחים
צה. (110) השני. (111) אולי צ"ל "וכלל" זה [ובכ"י
תימן: חוקת הפסח שכלל]. ואחר-כך מתחילה הלכה
חדשה: "זה שנאמר וכו'". (112) בפסח שנעשה במצרים.
(113) בעשור לחודש ניסן, כמו שנאמר (שמות יב, ג):
"בעשור לחודש הזה, ויקחו להם איש שה וכו'".
(114) (שם, כב). והוא: ג' קלחין של מין ירוק שיש לו
גבעולים (רש"י שם). (115) כמו שנאמר (שם) "ולקחתם
אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף
ואל שתי המזוזות". (116) כמו שכתוב (שם, יא) "ואכלתם
אותו בחפזון". (117) בפסחים של כל הדורות.
(118) משנה בפסחים צו.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בסיעתא דשמיא

הלכות חגיגה

- 1 יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים
- 2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן: (א) לְהִרְאֹת פְּנֵי
- 3 ה'. (ב) לַחֹג בְּשֵׁלֶשׁ רִגְלִים. (ג) לְשַׁמֵּחַ בְּרִגְלִים. (ד)
- 4 שְׁלֹא יֵרָאֶה רִיקָם. (ה) שְׁלֹא יַעֲזֹב לִי מִלְּשִׁמְחוֹ וְלִתֵּן
- 5 לוֹ מִתְּנוּתָיו בְּרִגְלִים. (ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בְּחַג
- 6 הַסִּפּוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁמֵטָה.
- 7 וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלוּ בְּפָרָקִים אֵלוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר ששלש מצוות נצטוו ישראל בכל רגל משלש
רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן.

- 8 א. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה נִצְטִווּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל רִגְלָהֶם²
- 9 מִשְׁלֹשׁ רִגְלִים³, וְאֵלוּ הֵן: הָרִאִיָּה, שְׁנֵאֲמַר: יֵרָאֶה כָּל
- 10 זְכוּרְךָ⁴; וְהַחֲגִיגָה, שְׁנֵאֲמַר: תַּחֲגֹג לַה' אֱלֹהֶיךָ⁵;
- 11 וְהַשְּׁמִיחָה, שְׁנֵאֲמַר: וְשְׁמִיחָתָה בְּחֶגְדָּךָ⁶. הָרִאִיָּה הָאֲמוּרָה
- 12 בַּתּוֹרָה הִיא: שְׁנֵאֲמַר פְּנֵי בַּעֲזָרָה בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן⁷
- 13 שֶׁל חֹג, וְיָבִיא עִמּוֹ קֶרֶפֶן עוֹלָה⁸, בֵּין מִן הָעוֹף בֵּין
- 14 מִן הַבְּהֵמָה⁹. וּמִי שֶׁבָּא לַעֲזָרָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא
- 15 הָבִיא עוֹלָה - לֹא דִין שְׁלֹא עֲשֵׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֶלָּא
- 16 עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא¹⁰ יֵרָאוּ פְנֵי
- 17 רִיקָם¹¹. וְאֵינוֹ לֹקֵה עַל לֹאֵו זֶה, שֶׁהָרִי לֹא עֲשֵׂה
- 18 מַעֲשֶׂה¹². הַחֲגִיגָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא: שְׂיִקְרִיב
- 19 שְׁלָמִים¹³ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹג¹⁴ בְּבֹאוֹ

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יחנן (חגיגה שם, הובא למעלה). (25) משקלו שש עשרה שעורות כסף. ראה מה שכתב רבינו בפירוש המשניות, בתחילת מס' חגיגה. (26) שתי מעות כסף, שלושים ושתיים שעורות (פירוש המשניות, שם). ופסק כבית הלל (משנה, חגיגה ב). ולא כבית שמאי הסוברים ההיפך מזה: שהחגיגה היא מעה כסף והראיה שתי כסף. (27) שהשיעור של מעה כסף ושתי כסף זהו רק "לפחות", אבל למי שידו משגת - מצוה עליו להביא כפי השגתו. (28) משנה, חגיגה ח, ב.

7 ג. שלמי שמחה לא נתנו בהן חכמים שיעור²⁹. פעת
8 שיעולה אדם לירושלים לחג, אם היו בידו קרבנות
9 הראיה - יביאם, או יעלה עמו כסף³⁰ לקנות בו
10 הקרבן. ואם אין בידו כסף - לא יביא שוה כסף³¹.
11 אפלו היה בידו שוה כסף זהובים - אסור³² לו
12 לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן. ולמה אסור
13 שיעלה בידו שוה כסף? גזירה שמה לא ימצא
14 למכר, או שמה ימצאו המעות סיגים³³.

(29) שהרי במשנה (חגיגה ב). לא הוזכר שיעור אלא לענין חגיגה וראיה, אבל לא לענין שמחה. ומשום כך ודאי שאין לשלמי שמחה שום שיעור (לחם-משנה). "ומצוה להביא שלמי שמחה כפי עשורו" ('מאירי' חגיגה, על המשנה). (30) מטבע של כסף. (31) בכורות מט, ב - במשנה: "וכלן וכו' בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים", ובגמרא (שם נא): "תנא, חוץ מן השקלים ומעשר והראיון (= עולת ראיה)". (32) מדרבנן. (33) בכורות, שם: "והראיון, תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה", ומפרשה רבינו כפירוש 'התוספות' (שם ד"ה והראיון), שזוהי נתינת טעם על זה שלא יביא שוה כסף, שמה ימצאו סיגים בחתיכת הכסף ולא תשווה שתי מעות. ומה שכתב רבינו "שמה לא ימצא למכור" לא נזכר שם בגמרא. (ומה שכתב "המעות" צריך לומר, שכוונתו לשווה המעות).

15 ד. מי שלא הקריב ביום טוב הראשון³⁴ עולת ראיתו
16 ושלמי חגיגתו³⁵ - הרי זה מקריבן בשאר ימות
17 הרגל; שנאמר: שבעת ימים תחג לה' אלהיך -
18 מלמד שכל ראיון לחגיגה³⁶. וכלן תשלומי ראשון
19 הם³⁷.

(34) של חג הפסח, וראה להלן ה"ז לענין חג הסוכות וחג השבועות. (35) ושלמי שמחה לא כתב כי בכל ימי החג הוא חייב בשמחה, ואין זה מטעם תשלומין ('תוספות יום-טוב' חגיגה פ"א מ"ו). (וזוהי כוונת התוספתא פ"א שם (עמוד 22, 232) "שמחה נוהגת וכו' כל שבעה, מה-שאיין-כן בשתיים". ועי' 'תוספות' שם ז: ד"ה יש בשמחה). (36) מכילתא, פרשת בא: "רבי יוסי הגלילי אומר, שבעת ימים תחג לה' אלוך (דברים טז) להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה, או אינו אלא בחג (=הסוכות), כשהוא אומר וחגותם אותו חג לה' (ויקרא כז) הרי חג אמור, ומה אני מקיים שבעת ימים תחג לה', להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה". וכן בחגיגה ט, א. ואע"פ שפסוק זה נאמר בחגיגה ולא בראיה - למדו ראיה מחגיגה לענין זה

זה אינו אלא אם לא השלים בשאר הימים, אבל אם והשלים והביא קרבן בשאר הימים, הרי הם תשלומין של הראשון ואינו עובר על ה'לאו' ועל ה'עשה' ('קריית ספר'). (12) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו (פ"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (13) תוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 22, 232) "איזו היא חגיגה, שלמים הבאים לחגיגה". וכ"ה במדרש הגדול (שמות כג, יד) "תחוג לי, שיקריב שלמי חגיגה". (14) חגיגה ט, א: "דתניא, וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג, מא) יכול יהא חוגג והולך כל שבעה, ת"ל אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, א"כ למה נאמר שבעה - לתשלומין". (15) שם ו, ב: "רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראיה וחגיגה ושמחה". (16) ולא מן העוף, ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"א: "השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר וכו' ואין העוף בא לשלמים". (17) שם ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתייה". שהן מצוות-עשה שהזמן גרמא, והכתוב לא ריבה אותן במיוחד כמו שריבה אצל שמחה (רש"י). ושם ד, א - אמרו "זכור, להוציא את הנשים". (18) כלומר, נוסף לשלמי חגיגה, מקריב גם שלמי שמחה. (19) פסוק זה לא נאמר בשמחת החג אלא בהר עיבל, הרי שנראה מכאן שהשמחה היא בזביחת קרבן שלמים, כמו כן אצלנו שמחת החג היא ע"ז זביחת שלמים, שכן למדנו ב'ספרי' (דברים טז, יא) "נאמר כאן שמחה, ונאמרה להלן (בהר עיבל) שמחה. מה שמחה האמורה להלן - שלמים, אף שמחה האמורה כאן - שלמים". (20) של שמחה (חגיגה ו:1) "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה (בחגיגה וראי') שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים", שנאמר (דברים יד, כו) "ושמחת אתה וביתך" (רש"י שם). וכרבי זירא (ראש השנה ז:1) שהחייב עליה. ולא כאבי שאמר (שם) "אשה בעלה משמחה", שאין החובה עליה אלא על בעלה (לחם-משנה פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ד. וראה בראב"ד וספ' משנה כאן).

1 ב. הראיה²¹ והחגיגה²² אין להן שיעור מן התורה,
2 שנאמר: איש פמתנת ידו²³ וגומר. אבל מדרבי
3 סופרים²⁴, שלא קרבן עולת ראיה פחות משוה
4 מעה כסף²⁵, ולא שלמי חגיגה פחות משוה שתי
5 כסף²⁶. ומצוה להביא כפי עשורו²⁷, שנאמר: פמתנת
6 ידו²⁸.

(21) פאה פ"א מ"א: "ואלו דברים שאין להם שיעור כו' הראיון וכו'". (22) בחגיגה ז, א - על דברי המשנה, פאה שם: "אמר רבי יוחנן, כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי הושעיא ברבי, ולימד אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים, הראי' מעה כסף וחגיגה שתי כסף", הרי שגם החגיגה אין לה שיעור מן התורה, וראה להלן. (23) "מפשות הפסוק נראה שאין כאן שיעור אלא כפי מה שירצה, והפסוק הזה מוסב על הפסוקים הקודמים של מצות קרבן ראיה וקרבן חגיגה" ('קריית ספר'). (24) דברי רבי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר קרבנות - הלכות חגיגה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(47) משנה, חגיגה שם. ולענין חג הפסח, ראה למעלה ה"ד.
(48) שמיני עצרת. (49) אף-על-פי שלענין פז"ר קש"ב הוא כרגל בפני עצמו (סוכה מז), לענין תשלומין הרי הוא תשלומין של ראשון, ולמדו כן מפסוק מפורש בגמרא שם.
(50) בחגיגה יז, א: "א"ר אלעזר וכו' מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה, שנאמר (דברים טז) בחג המצות ובחג השבועות וכו' מקיש חג השבועות לחג המצות. מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה".

ח. עולת ראיה ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת⁵¹ ולא את הטמאה⁵², לפי שאין להן זמן קבוע כקרבנות הצבור; שאם אינו חוגג היום - חוגג למחר⁵³, כמו שבארנו⁵⁴. אבל דוחין את יום טוב⁵⁵. ואף על פי שאין מקריבין ביום טוב נדרים ונדבות⁵⁶ - מקריבין עולת ראיה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה; שאין אלו נדרים ונדבות, אלא חובות.

(51) שלעולם אין מקריבין אותם בשבת שבחג. (52) אם נטמאו הבעלים או הכהנים או כלי השרת, אין מקריבין אותם. (53) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה ואת השבת, ואלו אין קבוע להם זמן, שהרי יש להם תשלומין כל שבעה, "וכיון דאית להו תשלומין כל שבעה, לא דחו את השבת. ומכיון שלא דחו שבת, לא דחו טומאה" (פסחים עו:). והוא-הדין לעולת ראיה, שאף היא יש לה תשלומין (כסף-משנה). (54) למעלה ה"ד וה"ז. (55) כדעת בית הלל (חגיגה יז). ואף כי אין קבוע להם זמן ואפשר להשלים בשאר ימי הרגל - יש לחוש שמא יפגע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא (ביצה כ: ורש"י שם). (56) מחלוקת (שם יט: כ:). ופסק לחומרא. כיון שאין קבוע להם זמן, ואפשר להקריבן אחר החג (שם).

ט. כשקריב המקריב עולת ראיתו ושלמי חגיגתו ושמחתו ביום טוב - סומך עליהן⁵⁷ בכל פחו⁵⁸, כדרך שעושה בפאר הימים. אף על פי שסמיכה אינה מעכבת⁵⁹, כמו שבארנו במעשה הקרבנות⁶⁰, לא גזרו עליה משום שבות⁶¹.

(57) בעולת נדבה נאמר (ויקרא א, ד) "וסמך את ידו", ובעולת חובה נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה במשפט". ואמרו בברייתא (ביצה כ:). "כמשפט עולת נדבה, למד על עולת חובה שטעונה סמיכה", וגם אצל שלמי נדבה כתוב (שם ג, א"ב) "ואם זבח שלמים קרבנו - וסמך ידו", ולמדו בית הלל (ביצה שם) משלמי נדבה ועולת חובה, - ששלמי חובה אף הם טעונים סמיכה. (58) חגיגה טז, ב. (59) שאם לא סמך, גם-כן נתכפר (מנחות צג. במשנה ובברייתא שם צג:). (60) פ"ג הי"ב. (61) שגזרו חכמים, שלא לעלות באילן ולא לרכוב על גבי בהמה בשבת וביום טוב (ביצה לו:), וכשסומך בכל כחו הרי הוא משתמש בבעלי חיים, ואף-על-פי-כן לא גזרו בה משום שבות, וראה בחגיגה טז, ב.

(תוספות' שם ב. ד"ה תשלומין). וראה ב'קרי' ספר' כאן. (37) עיקר המצוה להקריב ביום ראשון של החג (ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ה), ורק אם לא הקריב בראשון חייב להשלימן באחד מימות הרגל, כדעת רבי יוחנן במס' חגיגה שם, ודלא כרבי אושעיא.

ה. ומצוה להקדים ולהקריב בראשון³⁸. לא הקריב בראשון, בין שוגג בין מזיד³⁹ - יקריב בשני⁴⁰. וכל המאחר - הרי זה מגפה⁴¹, ועליו נאמר: נוגי ממועד אספת⁴².

(38) אף כי אפשר להשלים במשך שאר ימי החג, מצוה להקדים ולהקריב בראשון שהוא עיקר החיוב, ראה למעלה ה"א. (39) (במשנה (חגיגה שם): "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל". ולשון "מי שלא חג", שנאמרה סתם, משמעה בין בשוגג בין במזיד. וכן לענין פסח שני, שאף הוא תשלומין לפסח ראשון אליבא דרבי נתן, גם מזיד מביא פסח שני (כן נראה בפסחים צג. שהביריתא אמרה שגם מזיד מביא פסח שני, והגמרא שם אינה מחלקת בין רבי לרבי נתן). ומה שאמרו בברכות כו, א - שאם ביטל תפילת שחרית במזיד אינו משלים במנחה, היינו משום שעבר זמנה של שחרית, אבל כאן כל הרגל זמנו הוא. (40) ולא יאחר בשלישי וכו' וכו'. (41) ובחגיגה ז, ב - נקרא פושע (הגהות יד איתן' על הרמב"ם, והגהות הרש"ש מגילה ח.). (42) ברכות כח, א: "כדמתרגם רב יוסף, תברא אתי על שונאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים", פירוש: שבר יבוא על שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור) על אשר איחרו את זמני המועדים בירושלים. ומפרש רבינו, שזמני המועדים הם קרבנות הרגלים שאיחרו ולא הקריבו בזמן, ביום ראשון, ולא כדברי ה'תוספות' שם ד"ה כדמתרגם (הגהות יד איתן', וחדושים ומקורים להרש"ש על הרמב"ם).

ו. עבר הרגל⁴³ ולא חג⁴⁴ - אינו חייב באחריות⁴⁵. ועל זה וכיצא בו⁴⁶ נאמר: מעות לא יוכל לתקן.

(43) משנה, חגיגה ט, א. (44) לא הביא קרבנות החג. (45) כיון שעבר הרגל אינו מחויב להקריבם. אבל מביאם בתור נדבה, ואם אבדו או מתו אינו חייב באחריותם, כדין קרבנות נדבה (ראה 'טורי אבן' חגיגה שם). (46) הוא מה שאמר רבי שמעון בן מנסיא במשנה, שם: "איזהו מעוות שאינו יכול להתקן, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר", וראה ב'מאירי' חגיגה שם שכתב, שרבי שמעון בן מנסיא לא בא אלא להוסיף: שכל העובר עבירה שאי-אפשר לו להשיבה, הוא בכלל מעוות לא יוכל לתקן.

ז. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הסוכות⁴⁷ - חוגג את כל הרגל וביום טוב האחרון שהוא שמיני⁴⁸. ואף השמיני תשלומין ראשון הוא⁴⁹. וכן מי שלא חג ביום חג השבועות - חוגג כל שבועה, ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות. ודבר זה מפי השמועה נאמר, שחג השבועות כחג המצות לתשלומין⁵⁰.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומניין שכל אלו פטורין מן הראיה? הרי הוא
אומר: יראה כל זכור¹² - להוציא את הנשים.
ומצות עשה שאין הנשים חייבות בה - אין
העבדים חייבים בה¹³. ועוד, הרי נאמר: בבוא כל
ישראל - להוציא העבדים. ונאמר: בבוא כל
ישראל לראות - כשם שהן באין לראות לפני
ה', כך הם באים לראות הדר קדשו ובית
שכינתו. להוציא סומא, שאינו רואה¹⁵. אפילו
נסמית עינו אחת, שהרי אין ראיתו שלמה¹⁶. ושם
נאמר: למען ישמעו - להוציא מי שאין לו
שמיעה גמורה¹⁷. ולמען ילמדו - להוציא מי
שאינו מדבר¹⁸; שכל המצוה ללמד - מצוה
ללמד¹⁹. ונאמר: בעלתך לראות את פני ה' - מי
שיכול לעלות ברגליו, להוציא חגר וחולה וזקן
וענג²⁰. וכבר בארנו בהלכות ביאת המקדש, שאין
הטמא ראוי לביאה²¹, וכן הערל מאוס בטמא²².

~ נקודות משיחות קודש ~

"הסומא בעינו אחת.. פטור. ומניין שכל אלו פטורין מן
הראי... נאמר בבוא כל ישראל לראות, כשם שהם באים
לראות לפני ה', כך הם באים לראות הדר קדשו ובית
שכינתו, להוציא סומא שאינו רואה, אפילו נסמית עינו אחת,
שהרי אין ראיתו שלימה גמורה".

מבואר ב'אור התורה' על מסכת חגיגה, מה הוא רואה
אותך בשתי עיניו, אף אתה כו' וענין שתי עיניו של אדם
הוא ממכ"ע וסוכ"ע. ומעתה מבוארים שני הלשונות: "הדר
קדשו" - סוכ"ע, "ובית שכינתו" - ממכ"ע.

(על"פ י"ן מלכות ספר קרבנות סימן ד)

(2) שוטה הוא "מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת
תמיד בדבר מן הדברים" (פרק ט מהלכות עדות הלכה ט)
וכדעת ר' יוחנן (חגיגה ג:), שאפילו שוטה באחד מן
הדברים הרי הוא שוטה. וקטן הוא זה, שאינו יכול לאחוז
בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אבל אם הוא
יכול לאחוז בידו של אביו, חייב אביו להעלותו כדי לחנכו
במצוות. (3) שאינו יכול לעלות ברגליו. (4) מפונק,
שאינו הולך ברגליו אלא ברכיבה. ובמשנה שם: "ומי שאינו
יכול לעלות ברגליו" וכן בברייתא (ד). ופירשו בגמרא שם,
שהכוונה גם לאנשים מפונקים. (5) מכיוון שאינו שומע
פטור מהראייה (חגיגה ב:). (6) שם ג. דברי ר' תנחום,
ולמד כן ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם", שחרש
באזנו אחת פטור מן הראייה. (7) שאין לו לא אבר זכרות
ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום. (8) "שיש לו אבר זכרות
ואבר נקבות וספק הוא אם הוא זכר אם נקבה". (9) ואשה
פטורה מן הראייה. ומטעם ספק ערל זכר (ראה ביבמות עב.
ופק' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט שאסור בתרומה
מטעם זה) אינו אסור, שהרי כל פטורו של ערל אינו אלא
משום שהוא מאוס (להלן בסוף ההלכה, עיין שם), וטומטום
שהוא אטום ואי אפשר למולו, אינו מאוס, כמו שכתבו
התוספות ביבמות עב: דיבור המתחיל התם. וראה במשנה
למלך. ובגמרא (חגיגה ד.) פירשו שפטור טומטום הוא

י. המפריש עולת ראיתו ומת - היורשין חייבין
להביאה⁶². מתר להקריב בחלו של מועד נדרים
ונדרות⁶³; שנאמר: אלה תעשו לה' במועדיכם לבד
מנדריכם ונדבותיכם⁶⁴, מפלל שקרבין ברגל⁶⁵.
לעלתיכם - כמו עולת מצרע ועולת יולדת⁶⁶.
ולמנחתיכם - להביא מנחת חוטא ומנחת קנאות⁶⁷.
ושלמתיכם - לרבות שלמי נזיר⁶⁸. הפל קרבין
במועד⁶⁹, ואין קרבין ביום טוב.

(62) בכורות נא, ב. וראה גם ב'ירושלמי' חגיגה פ"א ה"א.
(63) תמורה יד, ב. ביצה יט, ב. חגיגה ז, א. (64) וגו'
לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסכים ולשלמים. (65) תמורה,
שם. (66) תמורה, שם. שהמצורע והיולדת מביאים קרבן
עולה בעת טהרתם (ויקרא יב, ו לענין יולדות, ושם יד, כ
לענין מצורע). (67) תמורה, שם. מנחת חוטא, היא המנחה
שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא הגיעה ידו (שם ה, יא),
ומנחת קנאות היא מנחת סוטה, כשמשקין את הסוטה מביא
בעלה מנחה (במדבר ה, טו). (68) תמורה, שם. שביום
מלאות לו ימי נזירותו מביא איל לשלמים (במדבר ו, יד).
(69) כלומר, בחולו של מועד.

9 יא. ומי שהיה לו אוכלים מרבים⁷⁰ ונקסס מועטין
10 - מביא שלמי חגיגה מרבין ועולות ראיה מועטין⁷¹.
11 היו לו אוכלין מועטין⁷² ונקסס מרבין - מביא
12 עולות ראיה מרבות ושלמי חגיגה מועטות⁷³. היו
13 זה מועט - על זה אמרו⁷⁴: לא יפחת ממעה
14 לעולה ושתי כסף לשלמים. זה וזה מרבה - על זה
15 נאמר: בבכרת ה' אליהך אשר נתן לך.

(70) כלומר, בני ביתו מרובים. (71) משנה, חגיגה ח, ב.
(72) שם במשנה. (73) הואיל והאוכלים מועטין, שמא
ישאירו ויבוא לבית הפסול ('מאירי'). (74) ראה למעלה
ה"ב.

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ח

פרק שני

(1) יבאר אם כל האנשים חייבים בראיה, ושהחייב בראיה
חייב בחגיגה.

16 א. נשים ועבדים פטורין מן הראיה. וכל האנשים
17 חייבים בראיה, חוץ מחרש ואלם, ושוטה וקטן,
18 וסומא וחגר², וטמא וערל, וכן הזקן והחולה והרף³
19 והענג מאד⁴ שאינם יכולים לעלות על רגליהן. כל
20 אלו האחד עשר פטורין, ושאר כל האנשים חייבין
21 בראיה. החרש, אף על פי שהוא מדבר⁵, אפילו חרש
22 באזנו אחת⁶ - פטור מן הראיה. וכן הסומא בעינו
23 אחת או חגר ברגלו אחת - פטור. האלם, אף על
24 פי שהוא שומע - פטור. טמטום⁷ ואנדרוגינוס⁸ -
25 פטורין, מפני שהן ספק אשה⁹. מי שחציו עבד
26 וחציו בן חורין¹⁰ - פטור מפני צד עבדות שבו¹¹.

23) "ראיתי ששורין בהן הבגדים לפני כיבוסן יום או יומיים", וראה רש"י בבא בתרא יז. דיבור המתחיל נברכת הכובסין. 24) כלומר כורה נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, וכרבה בר בר חנה בכתובות שם. 25) מעבדי עורות. 26) בחגיגה ד. ז: "אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה, שנאמר (שמות כג) "כל זכורך" מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך (שיריון רע)". וראה במאירי (שם) שכתב שאין הלכה כאחרים ואדרבה "כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם ומלבושם ויעלו". והכסף-משנה כתב שם בשם הר"י קורקוס ש"אחרים" אינם ממעטים אלא בעודם במאיסותם, אבל כשיטהרו הרי הם כשאר כל אדם.

ג. כָּל קֶטֶן שֵׁיכוֹל לֵאחֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת²⁷ - אָבִיו חֵיב לְהַעֲלוֹתוֹ וּלְהִרְאוֹתוֹ בּוֹ, כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בַּמִּצְוֹת; שְׁנָאֵמַר: יִרְאֶה כָּל זְכוּרֶךָ²⁸. וְאִם הָיָה הַקֶּטֶן חָגֵר אוֹ סוּמָא אוֹ חֹרֵשׁ, אֶפְלוּ בְּאַחַת - אֵינוֹ חֵיב לְחַנּוּכוֹ, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְרִפּוּאָה²⁹; שְׁאֵלּוֹ הָיָה גְדוֹל וְהוּא כְּפֹה³⁰ - הָיָה פְטוּר, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

27) כבית הלל במשנה חגיגה ב. ולא כבית שמאי, שמחייבים גם אם יכול לרכוב על כתיפיו של אביו, שהוא קטן ביותר. 28) ברייתא שם ובגמרא אמרו, שחינוך הקטן אינו אלא מדרבנן והפסוק "כל זכורך" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ורבינו נמשך אחר לשון הברייתא (לחם משנה). 29) וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. 30) לפיכך לא חייבו את אביו לחנכו.

ד. כָּל הַחֵיב בְּרֵאִיָּה - חֵיב בַּחֲגִיגָה, וְכָל הַפְטוּר מִן הָרֵאִיָּה - פְטוּר מִן הַחֲגִיגָה. וְכָל חֵיבִין בְּשִׁמְחָה, חוּץ מִחֹרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן³¹ וְעֶרֶל וְטִמְאָה. חֹרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם בְּנֵי חֵיבוֹת הָרִי הֵן פְטוּרִין מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בַּתּוֹרָה; וְעֶרֶל וְטִמְאָה - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם אוֹכְלִים בְּקֳדָשִׁים וְאֵינָם רְאוּיִין לְבִיאָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכּוֹת בִּיצַת הַמִּקְדָּשׁ³² וּבְהִלְכּוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת.

31) שם ב"ב: וחרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בשמחה (שם). 32) בפרק ג לענין טמא. ובפרק ב הלכה יב לענין ערל (שמשלח קרבנותיו, אבל הוא עצמו אינו בא לעזרה).

ה. מִי שֶׁהָיָה חָגֵר אוֹ סוּמָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְנִתְרַפָּא בְּשֵׁנִי - פְטוּר מִן הָרֵאִיָּה וּמִן הַחֲגִיגָה, שֶׁבְּיוֹם חוּבְתוֹ הָיָה פְטוּר; שֶׁכָּל יְמוֹת הַחֲגִיגָה³³ תִּשְׁלֹמִי רֵאשׁוֹן הֵן³⁴, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְכֵן אִם נִטְמָא בְּלִילִי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן, אֲף עַל פִּי שֶׁטָּהַר לְמָחָר³⁵ - פְטוּר³⁶. אֲבָל אִם נִטְמָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן³⁷ - הָרִי זֶה חֵיב לְהִבְיֵא חֲגִיגָתוֹ וּרְאִיתוֹ בַּתּוֹף יְמֵי הָרֶגֶל כְּשִׁטְהָר.

33) כלומר שאר ימי החג. 34) כ"ר' יוחנן שם. וכיוון

אפילו כשביציו בחוץ וניכר שהוא זכר ובכל זאת מיעטו הכתוב מן הראיה, ומדברי רבינו לא נראה כן. 10) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן, או אם היה לו אדון אחד וקבל ממנו (מהעבד) קצת דמיו ושחרר מקצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על ידי שטר, הרי זה אינו כלום לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר". 11) שנאמר (שמות כג, יז) "יראה כל זכורך אל פני האדון ה'", ודרשו (בחגיגה ד.) "מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה (עבד) שיש לו אדון אחר". ולא נצרכה דרשה זו אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין, אבל עבד שלם יש היקש של "לה" "לה" מאשה שהוא פטור (חגיגה שם). 12) חגיגה ד. ואף כי מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - יש צורך במיעוט זה של כל זכורך כדי שלא נלמד בגזירה שווה את הלימוד של "ראיה ראיה" ממצוות הקהל שנשים חייבות בה. 13) לפי שבשפחה נאמר: "או חופשה לא ניתן לה" (ויקרא יט, כ) ובאשה נאמר: "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) ולמדו עבד ושפחה בגזירה שווה "לה" "לה" מאשה, שכל מצוה שהאשה חייבת בה אין העבד חייב בה (חגיגה ד.). 14) כלומר, כמו שהקב"ה רואה אותם. 15) בגמרא שם ממעטים סומא ממצות ראיה מן הפסוק "שלוש רגלים" (שמות שם יד) "רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא וכו'". 16) ואין הוא בא לראות כשם שהוא בא להיראות, שהקב"ה רואהו בשתי עיניו והוא אינו רואה אלא בעין אחת (חגיגה ב.). אבל בגמרא (שם) למדו כן ממה שנאמר (שמות שם, יז) "יראה", ולומדים יראה יראה מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. 17) בחגיגה ג. למדו מפסוק זה למדבר ואינו שומע. ואילו חרש באזנו אחת למדו ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם" ולא חרש באזנו אחת. וראה בלחם משנה. 18) אף אם הוא שומע ויכול ללמוד לעצמו. 19) וזה שאינו מדבר איננו יכול ללמד לאחרים. ושם בגמרא אמרו: "קרי ביה למען ללמדו". 20) בגמרא שם ד. למדו דברים אלו ממה שנאמר (שמות כג, יד) "רגלים" - פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן שאינו יכול לעלות ברגליו". 21) שאסור לטמא להיכנס למקדש. ושם ד: למדו שטמא פטור מן הראיה ממה שנאמר (דברים יב, ה') "ובאת שמה והבאתם שמה" - "כל שישנו בביאה (בכניסה למקדש) ישנו בהבאה (הבאת קרבן) וכל שאינו בביאה אינו בהבאה". 22) בחגיגה שם: "רבי עקיבא אומר איש איש (ויקרא כב, ד) לרבות את הערל (כטמא)". אבל ביבמות עב: פירשה רב יוסף משום דמאיס, כלומר לא מריבוי הכתוב אלא מפני שהוא מאוס, וללמדנו שלא השווהו לטמא מכל וכל, אלא דווקא לענין גבוה כגון בראייה וביציאת מקדש ועבודת קרבנות. אבל למי חטאת, כשר ערל לקדש ולהזות.

ב. הַקֶּמֶץ, וְהוּא שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ לְקַבֵּץ צֹאֵת פְּלִבִּים וְכִיּוּצָא בְּהֵן לְעַבְד הָעוֹרוֹת²³ אוֹ לְרִפּוּאָה, וְכֵן הַמִּצְרֵף נִחְשֶׁת בַּמִּחְצֵב שְׁלוֹ²⁴ וְהַעֲבָדִין²⁵, אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן מְאוּסִין מִפְּנֵי מְלֹאכְתָּן - הָרִי אֵלּוֹ מְטַהְרִין גּוֹפֵן וּמִלְבוּשָׁן וְעוֹלִין בְּכָלל יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת²⁶.

17 ראשונה מן החליין⁵¹. מפני ששלמי חגיגה חובה,
18 וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החליין⁵².

47 כלומר, אין קונים אותה אלא במעות חולין ולא במעות הקדש (משנה חגיגה ז: וגמרא שם). 48 שכל דבר של חובה צריך להביאו ממעות של חולין. ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים טז, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוך מסת נדבת ידך אשר תיתן" - "מסת, מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין", - "מסת" הוא חולין, כמו שנאמר (אסתר י, א) "וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ" (חגיגה ח.). 49 כבית הלל (חגיגה ח.) ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים שם) "כאשר יברכך ה' אלוך", ובזה ריבתה התורה גם תערוכת (שם). 50 כר' יוחנן החולק על חזקיה, שם, שסובר טופלין (מחברין) מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה ולא כחזקיה הסובר להיפך, ועיין כסף משנה. וכל זה אינו אלא בחגיגה שמצינו בה ריבוי בתורה (ראה למעלה). אבל עולת ראה אינה באה אלא מן החולין בלבד. 51 צריך שיהיה במעות של החגיגה מעות של חולין בשיעור של אכילה הראשונה. כן הוא בחגיגה שם וברייתא של חזקיה וסובר רבינו שהוא הדין לר' יוחנן (כסף משנה). 52 לפיכך צריך שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין.

19 ט. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר
20 בהמה⁵³. ואין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמה
21 יעשר ביום טוב⁵⁴.

53 חגיגה ח. "תניא כוותיה דחזקיה (שסובר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות) "מסת" (דברים טז) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה", ומפרש רש"י שהמדובר בשאר ימות הפסח הוא לעניין שמחה, אבל רבינו מפרש שהמדובר הוא לעניין שלמי חגיגה שיוצאין ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. 54 "ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא" (חגיגה שם). כלומר משום הצבע האדום שצובע את המעשר. ולולא זה מותר להקריב, ואין זה כנדרים ונדבות שאינם קרבים ביום טוב (למעלה פרק א הלכה ח), לפי שמקריבו לשם חגיגה, ולולא זה מותר להקדישו ביום טוב אף על פי שאין מקדישים ביום טוב, לפי שחייב מן התורה להקדישו.

22 י. ויוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמה בנדרים
23 ונדבות⁵⁵ ובמעשר בהמה⁵⁶, והפניהם⁵⁷ - בחטאת⁵⁸
24 ובאשם⁵⁹ ובבכור⁶⁰ ובחזה ושוך⁶¹; שמה זולת⁶² היא
25 לשמה באכילת בשר לפני ה',⁶³ והרי אכלו⁶⁴. אבל
26 אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות,
27 שאינן בשר המשמח⁶⁵. כבר בארנו בפסחים,
28 שחגיגת ארבעה עשר⁶⁶ רשות. לפיכך⁶⁷ אין אדם
29 יוצא בה ידי חובת חגיגה⁶⁸, אלא יוצא בה חובת
30 שמה⁶⁹.

55 שנדר (=שאמר הרי עלי שלמים) או שנדר (=שאמר

שביום הראשון לא היה בר חיוב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. 35) ביום שני של חג. 36) שהרי טמא פטור מן הראיה והחגיגה, ראה למעלה הלכה א, וכיוון שנפטור ביום הראשון לא היה לו אף רגע של חיוב ביום, שהרי נטמא בלילה, - שוב אינו חייב להשלים בשאר הימים. וכדעת חזקיה (שם) שהוא רבו של ר' יוחנן (מאירי שם ולחם משנה). 37) שהיה לו רגע של חיוב ביום לפני שנטמא, שוב יש עליו חיוב תשלומין בשאר הימים.

1 ו. מי שפא לעזרה בתוך ימי החג³⁸ - אינו חייב
2 להביא עולה בידו בכל עת שיפגס³⁹. שזה שפגס:
3 ולא יראו פני ריקם - אינו אלא בעקר הרגל בלבד,
4 שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון⁴⁰. ואם הביא
5 בכל עת שיביא - מקבלין ממנו ומקריבין אותה
6 לשם עולת ראה, שהראיה אין לה שיעור.

38) כל הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן החולק על ריש לקיש, ולפי הלשון הראשון שבגמרא חגיגה ז. הסובר שאין למצות ראה שיעור, בין לראיית פנים ובין לעניין הבאת קרבן, וראה במאירי שם הטעם שאנו פוסקין כלשון ראשון אף כי בכל התלמוד אנו פוסקין כלשון אחרון. 39) כיוון שכבר הקריב פעם אחת. 40) אם לא חג ביום הראשון שחייב בתשלומין בשאר הימים.

7 ז. הפריש⁴¹ עשר בהמות לחגיגתו והקריב מהן
8 מקצתן בראשון ופסק⁴² - שוב אינו חוזר ומקריב
9 השאר⁴³, שהרי שיר אותם⁴⁴. ואם לא פסק, אלא
10 דחקו היום ולא יכול להקריב היום⁴⁵ - מקריב
11 השאר למחר⁴⁶.

41) סתם ולא פירש שמפריש ליום ראשון. 42) הפסיק ולא הקריב את השאר, והיה לו עוד שהות להקריב ביום, וכמו כן היו לו אוכלין. 43) בחגיגה ח: "אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ר' יוחנן אמר כיוון שפסק שוב אינו מקריב, אמר ר' אבא ולא פליגי (ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש) כאן (ר' יוחנן, מיירי) בסתם (הפריש את הבהמות סתם) וכאן (רבי שמעון בן לקיש מיירי) במפרש (שאמר מפורש שהוא מפרש את כולן ליום ראשון, חוזר ומקריב שאינו אלא תשלומי ראשון - רש"י שם). 44) ומגלה על ידי כך, שאין רצונו שיהיו ליום ראשון. 45) פירוש, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את הכל, וכמו כן אם לא היו לו אוכלין במדה מספקת (גמרא שם). 46) שהרי אין כאן שום גילוי שאין רצונו שיהיו ליום ראשון, והרי זה כמפרש ליום ראשון, שבוודאי מקריב אחר כך, שאין זה אלא תשלומין לראשון.

12 ח. עולת ראה אינה באה אלא מן החליין⁴⁷,
13 פשאר הקרבנות שאדם חייב בהן⁴⁸. אבל שלמי
14 חגיגה באות ממעות מעשר שני המערכות עם
15 מעות חליין⁴⁹, לוקח מן התערכות בהמה ומקריבה
16 שלמי חגיגה⁵⁰. והוא שיהיה שיעור אכילה

10 ואם הביא⁷⁶ - יוצא בה ידי חובת שמחה⁷⁷, כמו
11 שפארנו⁷⁸.

72 קרבן הודאה על הנס שנעשה לו. (73 בניסן.
74) שעל קרבן תודה מקריב לחם חמץ (ויקרא ז, יג).
75) לשריפה. משום שאינו יכול לאכול חמץ בערב פסח
אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר
(ביצה יט: וברש"י שם). 76) כלומר בארבעה עשר, כנ"ל.
77) כלומר, בליל הפסח (שאילו למחר, היא נפסלת בלינה.
וראה בכסף משנה ולחם משנה) ואף על פי שאמרו (פסחים
עא.) שאין חובת שמחה אלא בליל יום טוב אחרון של חג,
שיש שמחה לפניו, ולא בליל יום טוב ראשון של חג, שאין
שמחה לפניו - זה אינו אלא בשאר ימים טובים, אבל בליל
יום טוב ראשון של פסח, שיש בו בעצמו שמחה, שהרי
אוכלים בו הפסח ויוצאים בו ידי חובת שמחה, כמו
שיוצאים בכור ובמעשר בהמה, יש בו גם חובת שמחה.
78) למעלה בהלכה י, שיוצאין ידי חובת שלמי שמחה
בנדרים ונדבות, ובהלכה יב שאינו צריך לשחוט שלמי
שמחה בשעת שמחה.

12 יד. האומר: הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם
13 חגיגה⁷⁹ - חיב להביא תודה⁸⁰, ואינו יוצא בה ידי
14 חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החלין⁸¹. כשיזבח
15 אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא
16 ובקיו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא
17 חיב לשמח העניים והאמללים, שנאמר⁸²: והלוי
18 והגר והיתום והאלמנה⁸³. מאכיל הכל ומשקן כפי
19 עשרו. ומי שאכל זבחיו ולא שמח אלו עמו - עליו
20 נאמר: וזכיהם פלחם אונים להם, כל אכליו וטמאו,
21 פי לחמם לנפשם. ומצוה בלוי יותר מן הפלל⁸⁴, לפי
22 שאין לו לא חלק ולא נחלה⁸⁵, ואין לו מתנות בפשר.
23 לפיכך צריך לזמן לזמנים על שלחנו ולשמחם, או לתן
24 להם מתנות בשר עם מעשר שלהם⁸⁶, כדי שיעצאו בו
25 צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו ושוהה ממנו
26 מעשרותיו פרגלים⁸⁷ - עובר בלא תעשה, שנאמר:
27 השמר לך פן תעזב את הלוי⁸⁸.

79) כלומר, מפריש קרבן תודה ומתנה שהוא מפריש אותו
לשם תודה בתנאי, שיוכל לצאת בו ידי חובת החגיגה.
80) נתחייב מיד בהבאת תודה. 81) שמיד שאמר הרי עלי
תודה נתחייב להביאה, וכשתנה אחר כך על מנת לצאת
בו ידי חובת החגיגה, אין זה כלום, כיוון שכבר נתחייב
בתודה, ואין החגיגה באה אלא מן החולין. 82) בעניין
שמחת החג. 83) "כדרר רב יהודה בר' סימן בפסיקתא,
אתה יש לך ד' בני בית, בנך, בתך, עבדך ואמתך, אף אני
יש לי ד', הלוי, הגר, היתום והאלמנה, וחייב אתה לשמח
את כולם. 84) שהרי הקדימו הכתוב לכולם. וכן הוא
בספרי (פרשת ראה לדברים טז, יד) "אתה ובנך ובתך עבדך
ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", -
"חביב חביב קודם". 85) כמו שנאמר: "והלוי אשר
בשעריך לא תעזבו כי אין לו חלק ונחלה עמך".

הרי זה שלמים) כל השנה, ושלמים נאכלים לבעלים והביאן
כשעלה לרגל, ושלמי נדרים ונדבות קריבין ביום טוב לשם
שלמי שמחה. 56) נראה שגם בשלמי שמחה אין מביאין
אותו ביום טוב, גזירה שמה יעשר, כמו שכתב לעניין שלמי
חגיגה (למעלה הלכה ט). 57) יוצאין ידי חובתן.
58) שבשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה, ראה בפרק ז
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 59) שבשרו נאכל
לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. 60) שבשרו נאכל לכהנים
(שם הלכה כה). 61) שהורמו משלמי העולים לרגל, והם
נאכלים לכהנים. 62) של שמחה. 63) ואין שמחה אלא
בבשר (פסחים ק ט). ודרשינן בחגיגה ח. מהכתוב "ושמחת
בחגך" (דברים ז, יד) "לרבות כל מיני שמחות לשמחה".
64) ואין צורך להקריב באופן מיוחד שלמי שמחה, שלא
ההקדשה היא המצוה, אלא אכילת בשר הקרבנות, והרי
אכלו. 65) בגמרא שם ח: "רב אשי אמר מ"ושמחת"
נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה". 66) בחודש ניסן.
67) כלומר, משום שהיא רשות, יוצא בה ידי חובת שמחה,
שאם הייתה חובה, לא היו יוצאין בה משום שמחה, כיוון
שגם היא מצוה לפסח, וכמו שאינו יוצא בחגיגה חובת
שלמי שמחה, שהרי שלוש מצוות נצטוו לחג, כן אם הייתה
חגיגת י"ד חובה לא היה יוצא בה ידי חובת שמחה (אור
שמח). 68) כלומר, חגיגת חמשה עשר. כמבואר למעלה
(הלכה ח) שאינה באה אלא מן החולין. 69) פסחים ע.
בריתא של בן תימא. וסובר רבינו שחכמים אינם חולקים
עליו, אלא במה שאמר שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אבל
במה שאמר "יוצא בה ידי חובת שמחה ואינו יוצא בה ידי
חובת חגיגה" - אינם חולקים עליו.

1 יא. מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה⁷⁰ ושחטן מערב
2 יום טוב⁷¹, אף על פי שאכלן ביום טוב - אינו יוצא
3 בה ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החלין,
4 אבל יצא בה ידי חובת שמחה.

70) בפסחים עא. "כי אתא רבין אמר רבי אלעזר שלמים
ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא
בה משום חגיגה". ובתוספות (שם ע:): דיבור המתחיל
שלמים, כתבו שאפילו אם הקדישן מתחילה לשם חגיגה
אינו יוצא בה ידי חגיגה, כיוון ששחטן מערב יום טוב, אבל
מדברי רבינו שכתב "מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה", נראה
שאם הקדישם לשם חגיגה, יוצא בה ידי חגיגה, ואין צריך
לשחוט דווקא ביום טוב. 71) כן הוא בגמרא שם. ונאמר
כן משום הסיפא, להשמיענו שאף על פי ששחטם מערב יום
טוב יוצא בהם משום שלמי שמחה. אבל לעניין חגיגה אינו
יוצא בהם, אף אם שחטן ביום טוב.

5 יב. אף על פי ששחטן קדם לרגל, הואיל ואוכל
6 מהן פרגל - יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחט
7 שלמי שמחה בשעת שמחה.

8 יג. לא יביא אדם תודה⁷² ביום ארבעה עשר⁷³, מפני
9 החמץ שבה⁷⁴, שאין מביאין קדשים לבית הפסול⁷⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה להקהיל בו... ומצוה זו אינה אלא בזמן שישראל על אדמתו, משא"כ לאחר שחרב ביהמ"ק וגלו ישראל... בטלה מצות הקהל".

וצריך עיון בטעם הדבר, מדוע אין עושים בזמן הזה זכר ל'הקהל' שהיה בזמן הבית, והלא מצינו כמה וכמה עניינים שעושים זכר למקדש כתקנת ריב"ז "שהיא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש", וכן עליה לרגל ש"אף לאחר החורבן היו מתאספים ג"כ מכל הסביבות בירושלים לרגל, כמו שעושים גם היום", ועל-דרך-זה בעוד עניינים.

יש שכתבו שהסיבה היא מכיון שקיום מעמד של 'הקהל' בגלות יכול להתפרש בעיני אומות העולם כמרידה במלכות, ויש בזה משום חשש פקו"נ דרבים מישראל. אלא שמצינו שגם בזמן הגלות היו תקופות שונות שבהם קיבלו ישראל רשיון ממלכות המדינה לקיים שלטון והנהגה משלהם, ולדוגמא נשיאותו של רבי וריש גלותא שבבבל שנמשכה כמה וכמה שנים וביניהם גם מוצאי שמיטה, ואעפ"כ לא מצינו שהקהילו את העם זכר למקדש.

ויש לומר הביאור בזה: פירוש המנהג לעשות "זכר" הוא כשהדבר עצמו אינו קיים, ועל-ידי הפעולה המסוימת עושים "זכר" לאותו עניין שאינו. דוגמא לדבר מצינו ב"כורח" שעשה הלל זכר למקדש, והרי "כורח" זה אינו דומה כלל, שהרי אין בו אכילת בשר שהוא עניין עיקרי בחיוב קרבן הפסח.

עפ"ז מובן מדוע אין עושים זכר למעמד "הקהל" שהיה במקדש, כי הפעולה של הקהלת העם לזרזם ולחזק ידיהם בדת האמת אינה "זכר" בלבד, אלא זהו עצם העניין של "הקהל את העם כו", ואילו בהעדר העניין העיקרי של "הקהל את העם" לא נשאר אפילו "זכר" בלבד. ולכן במשך כל הדורות לא מצינו מעמד של "הקהל" במוצאי שמיטה, כי לעניין זה אין לעשות "זכר" בלבד אלא רק את עצם העניין שאין לעשותו בזמן הזה ללא ביהמ"ק ומלך, כדי שלא יהיה זלזול ח"ו בקדושת המעמד הנעלה והנשגב – "הקהל" – בבית המקדש.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן ו)

(2) הסמ"ג (הלכות חגיגה) כתב, שהמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל לבוא ולשמוע אל המלך כשקורא את פרשיות התורה. ומדברי רבינו נראה, שחזן מזה יש גם מצוה להקהיל את העם, והחיוב הוא על ב"ד הגדול שבירושלים או על המלך (הגאון אדר"ת בקונטרס "זכר למקדש"). (3) במוצאי השנה השביעית, וראה להלן הלכה ג. (4) ראה להלן הלכה ג, איזו פרשיות. (5) "למען

(86) מעשר ראשון שצריך לתת ללוי (פרק א מהלכות מעשרות הלכה א). (87) כלומר, שעזב אותו מלשמוע בשלמי שמחה וחגיגה, או שמשעה מעשרותיו ברגלים. (88) שכל מקום שנאמר השמר, פן ואל, אינו אלא לא תעשה.

פרק נְשִׁי

(1) יבאר שמצות-עשה להקהיל כל ישראל בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְהִיל כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים
2 וְטָף, בְּכָל מוֹצְאֵי שְׁמִטָּה³ בְּעֻלָּתָם לְרִגְלָהּ וּלְקִרְוֹתָהּ
3 בְּאֲזִנֵּיהֶם מִן הַתּוֹרָה פְּרָשִׁיּוֹת⁴ שֶׁהֵן מִזְרֹזוֹת אוֹתָן
4 בְּמִצְוֹת וּמַחְזְקוֹת יְדֵיהֶם בְּדַת הָאֱמֶת. שְׁנֵאֲמַר: מִקֵּץ
5 שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בָּחַג הַסְּפֹת. כִּבּוֹא
6 כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת וְגוֹמֵר. הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים
7 וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרָךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְגוֹמֵר⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף כו' ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן המצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת כו".

וצריך להבין, מדוע שינה כאן הרמב"ם מהרגלו להקדים בתחילת ההלכות הדנות במצוה, רק את תוכן המצוה בתכלית הקיצור, והקדים להאריך בביאור פרטי ההלכה, ובפירוט תוכן של הפרשיות ומטרת קריאתן, ולא כתב בקיצור "לקרות באזניהם פרשיות מן התורה".

גם להלן בה"ו צריך להבין, מדוע האריך בטעם מצוה זו "שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת, ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל, שהסברת טעם המצוה באופן ובאורך כזה אינה דבר רגיל בספרו "הלכות הלכות". ויש לומר שלשיטת הרמב"ם ענינה של המצוה "לחזק דת האמת" אינה רק טעם של המצוה או תוצאה של קיומה, אלא שזהו תוכן המצוה, ולכן נקט הרמב"ם כל הפרטים "לקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותם במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת", כי עניין זה שבמצוות 'הקהל' הוא מגוף ועצם המצוה.

על-פי-זה יובן גם מה שכתב בהלכה ו' "שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת", בתור ביאור להתחלת ההלכה "וגרים שאינם מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני... אפילו חכמים גדולים... חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה כו". כי "חזוק דת האמת" אינו רק עניין הבא כתוצאה ממצוה זו, אלא שהוא עצם המצוה, ומשום כך פשיטא שחיוב ה"כוונה", מוטל על כל אחד ואחד.

(על"פ י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן ה)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ב ניסן – ספר קרבנות – הלכות חגיגה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יבום, שאינה לשם בזיון, כתב רבינו בהלכות מלכים שם טעם אחר, עיין שם]. (16) שם במשנה. (17) דברים ו, ט. (18) ומתחיל פרשת והיה אם שמוע (דברים יא, יג) עד סוף הפרשה (שם, כא). (19) שם יד, כב. (20) במשנה שם: "עשר תעשר, כי תכלה לעשר, ופרשת המלך וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה", ופירש רש"י מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא וכי תכלה לעשר, וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך (שם יז, יד) ואעפ"י שפרשת המלך מפסקת בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה", קורא את אלה (עשר תעשר וכי תכלה) יחד שלא להפסיק במעשרות, ואח"כ קורא את פרשת המלך. ורבינו שכותב ש"עשר תעשר" הוא קורא על הסדר עד סוף הברכות, ולא כתב שמדלג וקורא "כי תכלה לעשר", וכמו כן לא כתב שקורא "פרשת המלך" - גורס במשנה: "עשר תעשר וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה" (לחם-משנה). (21) שם כח, סט. וראה ספרי שופטים על הפסוק "וכתב לו את משנה התורה הזאת" (שם יז, יח): "אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה". וברש"י (סוטה שם) מפרש הטעם למה קורין פרשיות הללו, משום ש"מ"אלה הדברים" עד "שמע" יש בהן קבלת עול מלכות שמים, "והיה אם שמוע" יש בה קבלת עול מצוות, וברכות וקללות יש בהן קבלת בריתות של תורה, "עשר תעשר" משום שהוא זמן אסיף ומתנת עניים והפרשת תרומות ומעשרות.

ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (שם לא, יג).

ב. פל הפטור מן הראיה - פטור ממצות הקהל, חוץ מן הנשים והטף והעדר. אבל הטמא פטור ממצות הקהל; שגאמר: בבוא כל ישראל, וזה אינו ראוי לביאה. והדבר ברור שהטמאים והאנדורגינוס חייבין, שהרי הנשים חייבות.

בחגיגה ג. למדו מצות ראיה בגזירה-שוה "ראיה ראיה" מהקהל, שכתוב בה: "הקהל את העם וכו' בבוא כל ישראל ליראות". ו"כשם שלמדנו בסוגיא זו ראיה מהקהל, כך נראה ללמוד הקהל מראיה, וכל הפטור מראיה פטור מהקהל, חוץ וכו' וכן כתובה גדולי המחברים" (מאירי שם). שמפורשין בפסוק הקהל וכו' והנשים והטף. ובחגיגה שם אמרין אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה הם באים? כדי ליתן שכר למביאיהם. ועבדים פטורים, שאינן בכלל "כל ישראל", ראה למעלה פ"ב הלכה א ובלחם-משנה כאן. (8) אף כי ערל הוא כטמא לענין פטור ראיה (ראה למעלה פ"ב הלכה א), אינו כטמא לענין הקהל. שגם בראיה אינו כטמא אלא מדרבנן, מטעם שהוא מאוס, אבל מן התורה הוא ראוי לביאה, ולפיכך חייב בהקהל, שהרי ראוי הוא ליראות מן התורה (ראה מה שכתב הרב בצ"י רבינובין בקובץ "הקהל"). (9) וכל פטורם של טומטום ואנדורגינוס ממצות ראיה אינו אלא משום שהם ספק אשה (ראה למעלה פ"ב הלכה א).

ג. אימתי היו קורין? במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות, שהוא תחלת ימי חלו של מועדו של שנה שמינית. והמלך הוא שיקרא באזניהם. ובעזרת הנשים היו קורין. וקורא פשהוא יושב. ואם קרא מעמד - הרי זה משבח. מהיכן הוא קורא? מתחלת חמש אלה הדברים עד סוף פרשת שמע. ומדלג ל'והיה אם שמוע' וגומר, ומדלג ל'עשר תעשר' וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות, עד מלבד הברית אשר ברת אתם בחרב, ופוסק.

(10) משנה בסוטה מא. (11) בגמרא שם "ואי כתב רחמנא בחג הסוכות, הוה-אמינא אפילו יו"ט אחרון, כתב רחמנא בבוא כל ישראל מאתחלתא דמועד". (12) במשנה שם. [ואם אין מלך בישראל, קורא הכהן הגדול. ראה בספרי "זמנים" עמודים פא ועז והערה 3]. (13) בגמרא שם מא: (14) במשנה שם. (15) שם במשנה "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבוהו חכמים". [ואעפ"י ש"המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" - כיון שעשה כן מחמת המצוה אין זה בזיון (גמרא שם). ואין זה דומה למה שאמרו (סנהדרין יח). שהמלך אינו חולץ, אעפ"י שיש מצוה לחלוץ (עיין שם יט: וראה בפ"ב מהלכות מלכים הלכה ג) - שבחליצה זו המצוה היא לבזות את היבם, שאינו רוצה להקים לאחיו שם, כמו שכתב בהגהות מיימוני, פ"ד מהלכות יבום הלכה ח ("זמנים" עמוד פב). ואמנם במצות

ד. פיצד הוא קורא? תוקעין בתצוצרות בכל ירושלים, כדי להקהיל את העם. ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים, והמלך עולה ויושב עליה, כדי שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים לחג מתקבצין סביביו. וחזן הפנסות נוטל ספר תורה ונותנו לראש הפנסות, וראש הפנסות נותנו לסגן, וסגן לכהן גדול, וכהן גדול למלך, כדי להקריא ברב בני אדם. והמלך מקבלו פשהוא עומד. ואם רצה - ישוב. ופוחת ורואה. ומברך בדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הפנסות, וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר, וגולל ומברך לאחריה בדרך שמברכין בבתי פנסיות. ומוסיף שבע ברכות, ואלו הן: רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו'. מודים אנחנו לך וכו'. אתה בתורתנו מפל העמים וכו'. עד מקדש ישראל והזמנים, בדרך שמברכין בתפלה. הרי שלש ברכות קמטבעין. רביעית מתפלל על המקדש שיעמד, וחזתם בה: ברוך אתה ה' השוכן בציון. חמישית מתפלל על ישראל שתעמד מלכותם, וחזתם בה: הבה וכו'. ששית מתפלל על הפהנים שירצה האל עבודתם, וחזתם בה: ברוך אתה ה' מקדש הפהנים. שביעית מתחנן ומתפלל בה פפי מה שהוא יכול, וחזתם בה: הושע ה' את עמך ישראל, שיעמך צריכין להושע. ברוך אתה ה', שומע תפלה.

נאמרין (סוטה שם) דמה טעם יש לחלק בין ברכות לברכות, אבל במתניתין הזכיר מקודם ברכות כה"ג, ולא נקט פרשת כה"ג לאשמועינן שאף הברכות יהיו בלה"ק, ומעתה תו ליכא למיטעי בפרשת המלך, ולפיכך לא חש התנא ולא נקט ברכות המלך אלא פרשת המלך". (46) לימוד זה מן הפסוק הזה אינו גמרא בסוטה, ואולי לקחו רבינו ממקור אחר. (47) הם המדברים בשפה זרה, ואינם מבינים בלשון הקודש. ובקונטרס "זכר למקדש" להאדר"ת זצ"ל כתב: "פשוט הדבר שתיבות אלו "אע"פ שיש שם לועזות" שייכת להלכה ו' שלאחריה, וצ"ל: אע"פ שיש שם לועזות, וגרים שאינם מכירין וכו' (קובץ "הקהל" עמוד קיח). ויותר מסתבר כי המלים "וגרים שאינן מכירין" שייכות למעלה הלכה ה, ומהמלים "חייבים להכין" מתחילה הלכה ו'.

- 4 ו. וגרים שאינן מכירין⁴⁸ חייבין⁴⁹ להכין לפס
- 5 ולהקשיב אונם לשמע פאימה ויראה וגילה ברעדה
- 6 פיום שנתנה בו פסיני. אפלו חכמים גדולים,
- 7 שיודעים כל התורה פלה, חייבין לשמע בכונה
- 8 גדולה יתרה⁵⁰. ומי שאינו יכול לשמע⁵¹ - מכון לבו
- 9 לקריאה זו; שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת
- 10 האמת⁵². ויראה עצמו פאלו עתה נצטוה פה ומפי
- 11 הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי
- 12 האל.

(48) בלשון הקודש. והם חייבים בהקהל, כמפורש למעלה בהלכה א. (49) [כאן מתחילה הלכה ו, כמבואר למעלה]. (50) "ונראה שלמד כן ממה שנאמר בענין "ואל כל זקני ישראל" (שם לא, ט) ואח"כ נאמר "באזניהם" (שם לא, יא) שאף הם בכלל" (הרב בצ" רבינוביץ בקובץ "הקהל" שם). [א] ממה שנאמר (שם שם, יב) "ולמען ילמדו", ואמרו בחגיגה ג. קרי ביה: "למען ילמדו", הרי שמדובר בחכמים המלמדים לאחרים]. (51) שנמצא במרחק רב מן הקורא, אבל חרש שאינו שומע, שפטור מן הראיה (למעלה פ"ב הלכה א), פטור גם מ"הקהל", כמבואר למעלה הלכה ב. וראה לחם-משנה. (52) ראה למעלה הלכה א.

- 13 ז. יום הקהל שחל להיות בשבת - מאחרין אותו
- 14 לאחר השבת⁵³, מפני תקיעת החצוצרות⁵⁴
- 15 והתחנות⁵⁵ שאינן דוחין את השבת.

(53) משנה במגילה ה. "אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב חגיגה והקהל, מאחרין ולא מקדימין". (54) ראה למעלה הלכה ד. בירושלמי מגילה פ"א הלכה ו: "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין וכו' ר' בא בריה דרבי חייה בר בא אמר, מפני התקיעה. ר' יצחק בר ר' חייה אמר, מפני הבימה. ויעשו אותה מאתמול, שלא לדחוק את העזרה. א"ר מתניה, על שם לא תטע לך אשרה כל עץ". [נופסך רבינו כר' בא, כי הרי הביאורה לעזרת נשים (למעלה הלכה ד) ושם אין איסור של "לא תטע לך אשרה", ראה בכסף-משנה לפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ט]. (55) ראה למעלה הלכה ד שהברכה השביעית, שבירך המלך אחרי קריאת התורה, היה "מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול", וראה בפ"א מהלכות תעניות הלכה ו ש"אין תוקעין בהן (בשבתות

(22) בתוספתא סוטה פ"ז: אותו היום עמדו הכהנים בגדירות ובפרצות, וחצוצרות של זהב בידם ותוקעין ומריעין" (23) במשנה סוטה מא. "עושין לו בימה של עץ בעזרה". (24) שם מא: (25) שם במשנה: "והוא יושב עליה". (26) שמש הכנסת. (27) כן הוא במשנה שם. וראש הכנסת הוא זה שעל פיו נחתכין דברי הכנסת, מי יפטיר בנביא, מי יפרוס על שמע, מי ירד לפני התיבה (רש"י שם מ:). (28) סגנו של כהן גדול המשמש במקומו כשאירעה לו טומאה (שם מב.). (29) וכן כתב בפירוש המשניות שם: "ואמנם היו נותנין הס"ת מיד ליד לכבוד ולתפארת". וכן כתב שם מ: "ונתנית הספר איש לאיש משום כבוד, שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ולכאורה נראה מדבריו, שהכוונה להדר ולכבד את ספר התורה, אבל בגמרא (שם מא:): "אמר אביי, כולה משום כבודו של מלך". הרי שהמדובר לכבד את המלך, וראה במאירי סוטה שם, שכתב כלשון רבינו בפירוש המשניות. ונראה מדבריו שהמדובר הוא לכבוד המלך. (30) שם במשנה. (31) כלומר, אם רצה מקבל את ספר התורה כשהוא בישיבה. וראה בקונטרס "זכר למקדש" זצ"ל שכתב שרבינו למד כן ממה שאמרו במשנה (סוטה שם): "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד", שמיותר מה שמזכיר שעמד וקבל, וע"כ הכוונה שגם לקבל את ספר התורה מותר בישיבה. (32) כר' יהודה, במגילה לב. (33) בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ה: "כל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא, ואח"כ אומר ברכו וכו' וכל העם עונין וכו' וחוזר ומברך בא"ה אשר בחר בנו וכו'". (34) למעלה בהלכה ג. (35) ברכת בא"ה וכו' אשר נתן לנו את תורתו וכו', ראה בהלכות תפילה שם. (36) במשנה שם: "ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון". ושם מ: במשנה "ומברך עליה שמונה ברכות, על התורה (ברכת התורה שלאחריה), ועל העבודה ועל ההודיה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים (ועל ירושלים) והשאר תפילה". (37) היא ברכת העבודה, שכתוב בה "והשב את העבודה". (38) היא ברכת ההודיה. (39) שם במשנה: "אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון" (שבברכת כהן גדול, ראה בפ"ג מהלכות עבודת יוהכ"פ הלכה יא). (40) של שלש רגלים. (41) כלומר, תפילות אלו הן קבועות לכל ואינן מיוחדות לכהן, כמו שאר התפילות שלהלן. (42) מתפלל ברכה בפני עצמה, שענינה הוא שיעמוד המקדש. (43) כלומר: בורך אתה ה' הבוחר בישראל. ראה בהלכות עבודת יוהכ"פ שם. (44) כפי מה שהוא רגיל להתחנן ולהתפלל, ראה הלכות עבודת יוהכ"פ שם.

- 1 ה. הקריאה והברכות - פלשון הקדש⁴⁵; שנאמר:
- 2 תקרא את התורה הזאת - פלשונה⁴⁶. אף על פי שיש
- 3 נשם לועזות⁴⁷.

(45) הקריאה שהיא בלשון הקודש, מפורש במשנה סוטה לב. "ואלו נאמרין בלשון הקודש וכו' ופרשת המלך". ועל הברכות שהוא בלה"ק כתב ב"מים חיים" (הובאו דבריו בקובץ "הקהל" במאמרו של הרב בצ" רבינוביץ) "אפשר שלמד רבינו מברכות כה"ג שהיו בלה"ק, כדתנן בפ' ואלו

תפדה בש"ה, "ופטר חמור תפדה בש"ה" (שם לד, כ). ודרשו בבכורות ה, ב, ז, א: "פטר חמור, פטר חמור, שני פעמים, פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים". (9) כך נלמד ממה שכתב להלן פ"ג ה"י. (וכן מפורש בחולין קל, ב: "בכור, אפילו טריפה"). אבל אין זה אלא בבהמה ולא באדם, וכן מפורש בפ"א מהל' ביכורים ה"ז. שטריפה אינו חייב בחמש סלעים (הגהות 'מים חיים' על הרמב"ם). וראה בהל' שחיטה מפ"ה עד סוף פ"ט כל מיני הטריפות. (10) כמו שנאמר (במדבר יח, טו) "כל פטר רחם וכו' באדם ובבהמה יהיה לך" (= לאהרן הכהן, שבו התחיל הפסוק שם, ה).

ב. בכור אדם ובכור חמור נפדים¹¹ ופדיונם¹² לפנהיים¹³, ובכור בהמה טהורה נשחט בעזרה נשאר קדשים¹⁴ קלים; וזרקין דמו ומקטיר אמוניו, כמו שפארנו במעשה הקרבנות¹⁵, ושאר הבשר נאכל לפנהיים¹⁶. שנאמר: אך פדה תפדה את בכור האדם, ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. אך בכור שור לא תפדה קדש הם. ובשרם יהיה לך.

(11) כמו שנאמר (שמות יג, ג) "וכל פטר חמור תפדה בש"ה וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה". (12) פדיון הבן שהוא חמש סלעים, ופדיון פטר חמור שהוא הש"ה. (13) חלה פ"ד מ"ט: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור". ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", והדברים הנ"ל נמשכים למה שנאמר למעלה שם: "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' כל פטר רחם וגו' יהיה לך, אך פדה תפדה", כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ומבכור בהמה טמאה (ראה 'קריית ספר' כאן). (14) זבחים נו, א - במשנה, אבל אין פדיון אותו. ראה להלן ה"ז. (15) פ"ה ה"ז, ופ"ט הכ"ה. (16) פ"ט מהל' מעשה הקרבנות, שם.

ג. בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום, בין שנולד במומו בין שנפל בו מום¹⁷ אחר שהיה תמים - הרי הוא לפנהיים. אם רצה, אוכלו בכל מקום¹⁸ או מוכרו או מאכילו למי שירצה, אפילו לנכרי¹⁹, מפני שהוא חליץ²⁰. שנאמר: וכי יהיה בו מום פסח או עור וגומר, הטמא והטהור יחדיו יאכלנו²¹ פצעי וקאיל²². והרי הוא נכסי כהן²³.

(17) ב'ספרי' פ' ראה (לדברים טז, כא) "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד-לומר כל מום רע". (18) שעד כאן לא למדנו בס"פ איזהו מקומן (זבחים נו:), שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם, אבל בעל מום נאכל בכל מקום (כסף-משנה). (19) כבית-הלל במשנה, בכורות לב, ב. (20) אבל אסור בגיזה ועבודה (פ"א מהל' מעילה ה"ט). (21) בכת"י תימן ליתא. וכן הוא בפסוק. (22) "ואכהן קאי, שלכהן הוא אומר לעיל מזה בפסוק כ' "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" ('קריית ספר' כאן), וראה בכורות כח, א - שהגמרא

ובימים-טובים) לא בשופר ולא בחצוצרות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפילה".

סליקו להו הלכות חגיגה פסיעתא דשמאי

הלכות בכורות

1 יש בכללן חמש מצות. שתי מצות עשה, ושלוש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) להפריש בכורות. ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושלים. ג) שלא יפדה הבכור. ד) להפריש מעשר בהמה. ה) שלא יגאל מעשר בהמה. ו) כללתי המעשר עם הבכור, לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב פללו עמו, שנאמר: ואת דמם תזרק. מפי השמועה למדו², שזה דם מעשר ודם בכור³. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכללתי המעשר עם הבכור, לפי שמעשה שניהם אחד והכתוב כללו עמו כו".

וצריך להבין מדוע באמת כלל הכתוב את מעשר ובכור יחד, והלא הם שני דברים הפכים במהותם, שהרי מעשר עניינו סוף וחותרם של ספירת קבוצה, ואילו בכור הוא ראשון לאלה הנולדים אחריו, ומדוע כללם הכתוב יחד. ויש לומר שהיא הנותנת, ומכיון שבכור עניינו תחילה, ומעשר עניינו סוף, כללם הכתוב יחד על-פי הכלל הידוע ש"נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן", היינו שההתחלה וסוף קשורים זה בזה. כלומר: לא רק שאין בזה סתירה אלא ששייכותו של הראשון לאחרון גדולה יותר משייכותו לשני או לשלישי.

(על-פי 'זין מלכות' ספר קרבנות סימן ז)

1 צ"ל: את. 2 פסחים סד, ב. 3 שם נאמר שהכוונה גם לפסח (וראה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"ז). (ויתכן שלכך הסמיך רבינו הל' בכורות להל' קרבן פסח).

פרק ראשון

4 יבאר שמצות-עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, באדם ובבהמה טהורה ובחמור.

10 א. מצות עשה להפריש⁵ כל פטר רחם⁶ הזכרים⁷, בין באדם בין בבהמה טהורה בין ממין החמור⁸, בין שהיו שלמים בין שהיו טרופים⁹. שנאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בכני ישראל באדם ובבהמה. וכלל לפנהיים¹⁰.

5 "ולהבדיל למה שראוי שיעשה בהם" ('ספר המצוות מצות-עשה עט). 6 פירוש, נפתח הרחם בו תחילה, והוא בכור מן האם. 7 שהרי נאמר (שמות יג, יב - טו) "והעברת כל פטר רחם, וכו' אשר יהי לך הזכרים לה' וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה וגו' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה". הרי כי רק הזכרים קדושים בבכורה (סמ"ג עשין קמד). 8 כמו שנאמר (שם, יג) "וכל פטר חמור

במומו. אבל בכסף-משנה הביא: "אלא יאכל במומו", וכן הוא בכת"י תימן ובדפוס רומי. (30) כסתם משנה, בסוף מסכת חלה. וכתבי עקיבא בתמורה כא, ב. (31) של קדושת בכור. (32) כלומר, בין בזמן שבית-המקדש קיים ובין בזמן הזה (שקלים פ"ח מ"ח). (33) שהוקשו זה לזה, למעלה בהלכה זו. וכן כתב ב'ספר המצוות' שם. (34) כלומר, מצות בכורה אינה נוהגת בבהמות של הקדש, כך מדייקת הגמרא בכורות יד, א - מדברי המשנה, שם. (35) אבל אם נפדו הבהמות, יש הבדל בין קדשי מזבח (= בהמה שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום ליקרב על המזבח) לבין קדשי בדק הבית (= בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום שאינה קריבה על המזבח אלא נמכרת והמעות לבדק הבית), שקדשי מזבח אף אם נפדו אינם חייבים בבכורה, וקדשי בדק הבית אם נפדו חייבים בבכורה, ראה להלן פ"ה ה"ח.

- ז. הפל חיבין בבכור בהמה טהורה: פהנים לויים³⁶ 17
וישקראליהם. ואף על פי שהבכור לכהן, אם נולד לו 18
בכור - מקריב דמו ואמוריו כמו שבארנו³⁷, ואוכל 19
שאר הפסח בתורת בכור. שנקאמר: כל הבכור אשר 20
נולד בבקר ובצאנך וגומר³⁸. אבל בכור אדם ובכור 21
בהמה טמאה - פהנים ולויים פטורין³⁹, כמו 22
שבארנו בהלכות מתנות פהנה⁴⁰. 23

(36) משנה, בכורות יג, א. (37) למעלה ה"ב. (38) וזה מכוון גם לכהן, וכתוב שם (טו, כ) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". (39) משנה, שם: "כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפטר חמור". (40) הל' ביכורים (עם שאר מתנות כהונה) פ"א ה"ט, ופ"ב שם ה"ד.

- ח. הבכור נאכל בתוך שנתו⁴¹ בין תמים⁴² בין פגול 24
מום⁴³. שנקאמר: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה 25
בשנה. וכי יהיה בו מום, בשערך תאכלנו. 26
ומאימתי מונה לו? אם תם הוא - מונה לו מיום 27
שמיני, שהוא ראוי להקריבה⁴⁵; ואם נולד פגול 28
מום⁴⁶ - מונה לו מיום שגולד. והוא שפגול לו 29
חדשיו⁴⁷, שהרי נראה⁴⁸ לאכילה ביום לדתו⁴⁹; אבל 30
אם לא ידע בודאי שפגול לו חדשיו - מונה לו מיום 31
שמיני⁵⁰. 32

(41) כלומר, מצוה לאכלו בתוך שנתו ולא לאחר יותר (משנה שם כו:). ואם אחרו לאחר שנתו עובר ב'לא תעשה', אבל אינו נפסל בכך (להלן ה"ג). (42) בזמן שבית המקדש היה קיים, שמקריבו והכהן אוכלו. (43) גם בזמן הזה. (44) התחלת שנתו (ר"ה ו:). (45) שנאמר (ויקרא כב, כז). "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן". (46) אבל אם נולד תם ונעשה בעל מום - מונין לו מיום השמיני ('תוספות' ר"ה ז. ד"ה הא). (47) פירוש, שילדה אחרי שכלו לה חדשי הריונה: בבהמה גסה תשעה חדשים, ובבהמה דקה חמשה חדשים. (48) שראוי. (49) ר"ה ז, א. (50) שמא לא מלאו חדשי הריונה, והוולד הוא נפל ואסור באכילה, עד שיעברו שמונה ימים ויצא מספק נפל.

- ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים 33

לומדת שבכור בעל מום ניתן לכהן, מן הפסוק (במדבר יח, יח) "ובשרם יהי' לך" - "לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה", ומפרש רש"י שלא מצינו בכל התורה כולה שניתנו לכהן, אבל רבינו מפרש כפירוש 'תוספות' שלא מצינו בכל התורה כיוצא בזה שבעל מום יתנו לכהן, שהרי חטאות ואשמות שמקריבין אותן - הבשר לכהן, וכשהם בעלי מום, כשם שהמזבח מפסיד כך גם הכהן מפסיד, אבל בכור אפילו כשהוא בעל מום נותנו לכהן, ולכן יש צורך לחזור עליו בתורה "יהי' לך", אבל בלי זה, ממשמעות הפסוק הוא שזהו לכהן ('קרי' ספר' שם). (23) שהרי מקדשים בו את האשה, כמפורש במס' מעשר שני פ"א מ"ב ('הר המורה').

- ד. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר: הרי 1
זה קדש. שנקאמר: תקדיש לה' אלהיך²⁵. ואם לא 2
הקדישו - הרי זה מתקדש מאליהו, וקדשתו מרחם 3
היא²⁶. 4

(24) שם נאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקר ובצאנך הזכר, תקדיש לד' אלקיך". (25) ערכין כט, א: "לכדתניא, מנין לנולד בכור בעורו, שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר תקדיש". (26) ערכין, שם.

- ה. מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוץ 5
לארץ²⁷. ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ. 6
שנקאמר: ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך 7
ויצחקך ובכרת בקרך וצאנך; ממקום שאתה מביא 8
מעשר דגן²⁸ - אתה מביא בכור בקר וצאן, וממקום 9
שאינך אתה מביא מעשר דגן - אי אתה מביא בכור 10
בקר וצאן. אלא הרי הוא פחלין ויאכל במומו²⁹. 11
ואם הביא - אין מקבלין ממנו³⁰, ולא יקרב אלא 12
לאכל במומו. ומצוה זו³¹ נוהגת בין בפני הבית בין 13
שלא בפני הבית³², כמו מעשר דגן³³. ואינה נוהגת 14
במקדשין כשהן בקדשתן³⁴ קדם שיפדו, בין קדשי 15
מזבח בין קדשי בדק הבית³⁵. 16

(27) כן היא הגירסה האמיתית. וכן נראה בכמה מקומות בתלמוד, שקדושת בכור נוהגת גם בחוצה לארץ (כסף-משנה). וכן כתב בספר 'מעשה רוקח' וז"ל: "ובספר כתיבת יד מצאתי כתוב, מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוץ לארץ", וכן ראיתי בספרי כתב-יד הנמצאים פה מצרים וכו' שמצא כתוב בנוסח מוגה בחתימת רבינו (= הרמב"ם). ובכמה מספרי רבינו היה כתוב "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ". וכן היתה הנוסחה לפני הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן, וכולם תמחו עליו (כסף-משנה). וראה ב'ספר המצוות' מצות-עשה עט ובהערה שם. ועי' להלן פ"ג ה"ב. (28) ומעשר דגן אינו מביא אלא מן הארץ, שהיא מצוה שתלויה בארץ ונוהגת רק בארץ (ראה קידושין לו:). (29) הראב"ד משיג עליו (על מה שכתב הרי הוא כחולין). שהרי אף רבי עקיבא לא אמר אלא לענין הקרבה שאין מקריבין בכור שהביאו מחוצה לארץ, אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא

הראשון (ראה ראש השנה יט: ברש"י ד"ה כמה, וב'תוספות' ד"ה אדר, שאדר ראשון הוא חודש העיבור) גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב, הילכך לא נגמרה (שנתה) (שנתך) עד ט"ו באדר" (רבינו גרשום' שם).
 יג. עבר ואחר הבכור⁶⁷ לאחר שנתו, אף על פי שהוא עובר בלא תעשה⁶⁸, אם היה תם - הרי זה לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום - שוחטו בכל מקום. שנאמר: מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך - מקיש בכור למעשר: מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה⁶⁹, אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה.
 (67 ר"ה ה, ב. 68) של "לא תאחר לשלמו" (דברים כג, כב), וראה 'מנחת חינוך' מצוה יח אות ו. (69) כלומר, אם השהה מעשר שני משנה אחת לשניה, אין המעשר שני נפסל בכך, שהרי נאמר (שם יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו'" (רש"י ר"ה ה: ד"ה מה מעשר).

יד. אין נותנין את הבכור לפנה בשני⁷⁰, שאין זו גדלה לפנה⁷¹; אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתגנון לפנה. ועד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור? בהמה דקה⁷² - שלשים יום, ובגסה⁷³ - חמשים יום. ואם אמר לו הפנה: תנהו לי בתוך זמן זה ואני אטפל לעצמי - אינו רשאי לתנו לו⁷⁴; שנה כמו מסייע על מתנותיו⁷⁵, וכבר בארנו בתרומות⁷⁶, שהפניהם המסייעין בבית הגרנות⁷⁷ ובבית המטבחים⁷⁸ ובתוך הרועים⁷⁹ - אין נותנין להם מתנותיהן בשכרן⁸⁰.
 (70) מיד אחרי היוולדו. משנה, בכורות כו, ב. (71) שהרי אמרה תורה (שמות כט, כט) "למשחה", והיינו "לגדולה". והבכור מיד עם היוולדו יש לבעליו טורח ועמל בטיפול בו (פירוש המשניות, שם). (72) איל ותיש. (73) שור. (74) משנה, בכורות שם. (75) כלומר, מסייע לבעל הבכור כדי שיתנהו לו ולא לכהן אחר. (76) פ"ב מהל' תרומות ה"כ. (77) כדי לקבל שם תרומה תמורת סיועם. (78) כדי לקבל שם זרוע, לחיים וקובה. (79) לשמור או להאכיל את הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות. (80) אלא א"כ נתן להם שכר סיועם תחילה (רבינו, שם).

טו. היה הבכור בעל מום⁸¹ ואמר לו בתוך זמן זה: תנהו לי שאוכלנו עתה, או שהיה תמים⁸² ואמר לו: תנהו לי בתוך זמן זה שאקריבנו עתה - הרי זה נותנו לו⁸³. ויראה לי, שהבכור נותן לכל פהן שירצה⁸⁴.
 (81) שם במשנה. (82) בזמן המקדש. שם. (83) שהרי אינו מטפל בהם כלל, ואין זה נחשב כנותן לו הבכור בשכר טיפולו. (84) בין לחבר בין לעם-הארץ (חלה פ"ד מ"ט) ואינו ניתן לאנשי משמר ככל הקרבנות (מהרי"ט אלגאזי פרק ד' אות מג, ו'מנחת חינוך' מצוה יח, אות יח. וכן כתב רש"י בזבחים קב: ד"ה את דמם).

עשר חדש⁵¹. נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו שלשים יום מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא מתאחר לאחר שנתו⁵². ביצד? בגון שנפל בו מום בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו⁵³ - משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו⁵⁴. נולד לו מום אחר שנתו - אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום⁵⁵ ויאכל.

(51) משנה, בכורות שם, ובגמרא שם כח, א - אמרו: שנים עשר חודש ולא יותר. (52) וכל זה משום השבת אבידה לבעלים, כלומר לכהן שהוא הבעלים, שאם לא ימצא הישראל כהן כדי לתת לו, ויצטרך לשחטו מיד, יסריח הבשר, ויפסיד הכהן. ולכן אמרו שרשאי לקימו שלשים יום (בכורות כח. וברש"י שם). (53) ברייתא, שם. (54) מדובר כאן בזמן הזה, שהדין הוא (ראה להלן ה"י) שמקיים את הבכור אפילו כמה שנים עד שיפול בו מום (רע"ב, בכורות פ"ד מ"ב). (55) שם במשנה.

י. הבכור בזמן הזה⁵⁶ - מניחו עד שיפול בו מום ויאכל⁵⁷.

(56) שאי אפשר להקריבו ולאוכלו בתוך שנתו. (57) שם.

יא. ועד שלא נראה להראותו לחכם⁵⁸ רשאי לקימו שתים ושלש שנים⁵⁹. ומשנראה להראותו לחכם⁶⁰: אם נולד בו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חדש⁶¹; נולד אחר שנתו - מקימו שלשים יום⁶².

(58) כלומר, שעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם מומחה, שיתיר לו לשחטו, ראה להלן פ"ג ה"א. (59) ברייתא, שם. (60) כלומר, נפל בו מום ויש צורך להראותו לחכם שיתיר לשחטו. (61) ולא יותר. (62) משום השבת אבידה לבעלים (שם). וראה למעלה מה שהבאנו מדברי רש"י.

יב. שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעפרת - נתעפרה לו, ומונה לו שלשה עשר חדש⁶³. נולדו לו שני טלאים⁶⁴, אחד בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד בראש חדש אדר שני: זה שנולד בראש חדש אדר שני - פיון שהגיע יום ראשון באדר של שנה הפאה⁶⁵ עלתה לו שנה, וזה שנולד בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הפאה. הואיל ונולד בחודש העפור, מונין אותו לו⁶⁶.

(63) כחכמים (ר"ה ו: ערכין לא:): בניגוד לדעת רבי, הסובר כי שנה תמימה היא שלש מאות וששים וחמשה ימים, כמנין ימות החמה, ואין הבדל בין שנה פשוטה לשנה מעוברת. (64) משתי בהמות שלא ביכרו, שיש על הטלאים קדושת בכור (ערכין, שם). (65) והשנה הבאה היא שנה פשוטה ולא מעוברת. (66) כן הוא בערכין שם: "דאמר ליה את נחית לעיבורא", "שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר

ונמכר בזול, לכן בפסולי המוקדשין שהרווח ממכירת הבשר הוא להקדש, התירו לזלזל בקדשים. אבל בבכור שהרווח לבעלים, שהוא הכהן, לא התירו לזלזל בו ולמכרו באטליז. (101) פ"א הי"ב. (102) פשוט הוא. וכן נראה בפרק קמא דתמורה שם (כסף-משנה). (103) "ובזיון קדשים הוא, שאין הדרך לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח" (רש"י שם). (104) כלומר, שהם שותפים בו. (105) משנה, בכורות לא, ב: "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור", ומפרשה רבינו בבכור תם, והיינו, "שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים ונותנים חלק בכך זה וחלק בכך זה. ר"ל כפות מאזנים וכו'" (רבינו בפי"ה שם).

יט. המפשיט¹⁰⁶ בכור בעל מום¹⁰⁷ - הרי זה מתר להפשיטו באי זה דרך שירצה. אם רצה להרגיל - מרגיל¹⁰⁸. וכן שאר פסולי המקדשין¹⁰⁹, אם רצה להפשיט מן הרגל - מפשיט.

(106) את העור. (107) אבל בבכור תם לא התירו, ראה להלן. (108) כלומר, אם רוצה להפשיט דרך הרגלים, מפשיט, ואע"פ שזה נראה כבזיון, שפושטן בשביל הנפחים, או כדי לשים בו דבש בעודו על הבכור, אין בזה איסור, לפי שבבכור בעל-מום אינו קדוש. ורק לדעת בית שמאי ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אסור לעשות כן כמפורש בתמורה כד, א. אבל לדעת בית הלל וחכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון, לא אסרו לעשות כן (כסף-משנה). וכל זה בבכור בעל מום, אבל בתם חששו לבזיון קדשים כנ"ל. (109) בברייתא שם אסרו לעשות כן, ואף בזה סובר רבינו שכל זה לדעת בית שמאי ורבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לחכמים גם זה מותר.

יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ח

פרק שני

(1) יבאר המום שהבכור נשחט עליו או שירעה, ושצריך פטר רחם.

א. כל המומים הקבועים² הפוסלין את הקדשים³ ונפדים עליהן⁴, אם נפל אחד מהן בבכור - הרי זה נשחט עליו בכל מקום⁵. וכבר בארנו אותן המומין בהלכות אסורי מזבח, שהראוי מהן להיות בנזר⁶ ששים ושבעה⁷.

(2) כלומר, קבועים לעולם ואינם עוברים. כגון חתיכת אבר וכדומה. (3) להקריבם למזבח. (4) שמצוה לפדות פסולי המוקדשין. (5) כלומר, שוחטו ואוכלו בכל מקום כחולין. (6) שמספר המומין הראויים להיות בבכור שהוא זכר, הוא יותר מאשר אצל נקבה ביי"ב מומין שבאברי הזרע (לחם משנה). (7) בפרק ב מהלכות אסורי מזבח הלכה ו כתב שיש שלושה ושבעים מומים. אבל זה אינו אלא בזכרים ובנקבות בגדי ובטלה וטומטום ואנדרוגינוס. אבל בבכור שור זכר חסרים ששה מומים.

ב. וכל הדברים שמנינו שם שאין הקרפן מן המבחר⁸, ואין הקדשים קרבינן בהן ולא נפדין

טז. בהן שאכל פזית⁸⁵ מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה מן התורה⁸⁶, שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ויתרשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך. וכן זר שאכל פזית מבכור, בין לפני זריקה⁸⁷ בין לאחר זריקה - לוקה. מפי השמועה למדו⁸⁸, שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור בין לפני זריקה בין לאחר זריקה.

(85) סתם אכילה בכזית. (86) משנה, מכות יז, א. וראה בפ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. (87) זריקת הדם. (88) במס' מכות שם, וב'ספרי' (דברים יב, יז).

ז. הבכור⁸⁹ אין פודין אותו⁹⁰, שנאמר: אף בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עז לא תפדה. וכן אין מוכרין אותו פֶּשֶׁהוא תם⁹¹, שפיון שהוא עומד לקרפן אין לכהן בו זכות כדי למכרו⁹². ובזמן הזה, שאין פית⁹³, הואיל והוא עומד לאכילה⁹⁴ - הרי הוא מתר למכרו ואף על פי שהוא תמים⁹⁵, בין לכהן בין לישראל⁹⁶.

(89) בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור - נפדים, ראה למעלה ה"ב. (90) לעשותו חולין. (91) תמורה ז, ב. ואפילו כשהוא חי וכל-שכן כשהוא שחוט, שאין בשר קודש נמכר, ראה להלן הי"ח. (92) משום שעומד להקריבה. ואף שהתורה זיכתה אותו לכהן - לא זיכתה אותו עד כדי כך שיוכל למוכרו ('מעשה רוקח', וראה לחם-משנה). (93) בית המקדש, ואין מקריבין את הבכור אלא מניחו עד שיפול בו מום, ראה למעלה ה"י. (94) אחר שיפול בו מום, יש לכהן בו זכות בכלו ומיד. (95) תמורה, שם. שבבכור לא אסרה תורה אלא לפדותו, אבל לא אסרה למכרו. וראה להלן פ"ו ה"ה בדין מעשר בהמה. (96) כן מסקנת הגמרא שם ח, ב. ואין כאן חשש שמא מוזיל לו בכדי שכל פעם שיהא לו בכור יתנונו לו, ונמצא שהוא ככהן המסייע בבית הגרנות (למעלה הי"ד) - אין חוששים לכך שבוודאי לא יוזיל לו עכשיו מחמת סיכוי קלוש שבעתיד (שם).

יח. בכור בעל מום - יש לכהן למכרו⁹⁷ בכל זמן, בין לפני הפית בין שלא לפני הפית⁹⁸, בין חי בין שחוט⁹⁹. וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום - מוכרו בפית¹⁰⁰ אבל לא בשוק, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח¹⁰¹. אבל בשר בכור תמים אינו נמכר¹⁰², מפני שהוא בשר קדש¹⁰³. וכהנים שגמגמו על הבכור¹⁰⁴ - מתרינן לשקול מנה פנגד מנה¹⁰⁵.

(97) ראה למעלה ה"ג. (98) כלומר, בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן הזה (שם ז:). (99) שם. (100) משום זלזול בקדשים. משנה, בכורות לא, א: "כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליז וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש". כלומר: כשנמכרין באטליז יש הרבה קונים והבשר נמכר ביוקר, וכשהבשר נמכר בבית אין הרבה קונים

ואינה קדושה, ולא במדינה שמא זכר הוא וצריך להקריבו על המזבח. (30) וכשנפל בו מום שוחטו בכל מקום ובעליו אוכלים אותו ואינו חייב לתיתו לכהן משום שמא נקבה היא ואינה קדושה והמוציא מחבירו עליו הראיה. (31) מי רגלים. וכל זה הוא לענין טומטום ולא לאנדרוגינוס שהוא אינו קדוש כלל (כסף משנה). (32) ואף על פי שבבכורות מב: מפורש שאם משתין ממקום זכרות, לדברי הכל הוא זכר - פסק רבינו כהסוגיא שם נז. שלעולם ספק הוא (לחם משנה).

- ו. רחל³³ שילדה כמין עז או עז שילדה כמין רחל
- פטור מן הפכורה³⁴; שנאמר: אף בכור שור³⁵ -
עד שיהיה הוא שור ובכורו שור³⁶. ואם היה בו
מקצת סימני אמו - הרי זה בכור³⁷. והוא בעל מום
קבוע³⁸, שאין לה מום גדול משנוי בריתו. אפלו
פרה שילדה כמין חמור³⁹ ויש בו מקצת סימני פרה
- הרי זה בכור לפה, הואיל ומין החמור יש בו דין
בכור⁴⁰. אבל אם ילדה מין סוס⁴¹ או גמל, אף על
פי שיש בו מקצת סימני פרה⁴² - הרי הוא ספק
בכור. לפיכך יאכל לבעלים⁴³, ואם חפסו פה - אין
מוציאין מידו⁴⁴.

(33) כבשה. (34) ואף על פי שכל אחד משני המינים האלו חייב בבכורה. (35) וגומר: "או בכור כשב או בכור עז". (36) וכמו כן עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב, שיהא הוא עז ובכורו עז. (37) וחייב ליתנו לכהן. (38) ונשחט בחוץ ופסול ליקרב למזבח. (39) אף שהפרה היא ממין טהור והחמור הוא ממין הטמא. (40) בעיא בגמרא (שם ו.) ואמרו שם: "ואם תמצא לומר כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה - קדוש" ולדעת רבינו זוהי פשיטות לבעיא (כסף משנה). (41) הפרה ילדה מין סוס, אבל חמור שילדה מין סוס ויש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. (42) שהיה מקום לומר שמקצת הסימנים יחייבו אותו בבכורה כמו בזה שלמעלה. (43) שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הכהן להוכיח שיש עליו דין בכור, ואוכלו מיד שהרי שינוי ברייתו הוא מום כנ"ל. ואינו אסור באכילה מפני שהוא כסוס וגמל, שהנולד מן הטהור - טהור. (44) כרב המנונא בבבא מציעא ו: ולא כרבה שם הסובר שמוציאין מידו.

- ז. המטיל מום בפכור⁴⁵, הואיל ועשה עברה⁴⁶ -
קונסין אותו ואינו נשחט על מום זה, עד שיפלו בו
מום אחר מאליה⁴⁷. ואם מת זה החוטא - מתר לבנו
לשחטו על מום שעשה אביו; שלא קנסו בנו
אחריו.

(45) אף ישראל, ראה בפירוש המשנה לרבינו לבכורות לד. על המשנה הצורם אוזן בכור, נראה שגם אם הישראל הטיל מום קנסו חכמים, אבל רש"י שם פירשה בכהן. (46) שאסור להטיל מום בקדשים, והמטיל מום בקדשים לוקה, שהרי נאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו" ודרשו בו (שם לג:): שלא יטיל בו מום. (47) [ואף על פי שמטיל מום בקדשים אסור לאכלם משום "לא תאכל כל

- עליהן⁹, פך אין הפכור נשחט עליהן ולא קרב¹⁰,
אלא יהיה עומד עד שילד לו מום קבוע. וכן אם
נולד בפכור מום עובר - הרי זה אינו נשחט בכל
מקום ולא קרב, אלא יהיה רועה עד שיפלו בו מום
קבוע וישחט עליו.

(8) כלומר, שחסר בו משהו, אבל אינו מום. (9) "ואלו הן מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער אם נגממו קרניו וכו' אם נפגמו חיטיו הפנימיות וכו' לא קרבין ולא נפדין". (10) והטעם הוא, משום שהוא חסר ואין להקריב במקדש אלא שלם בתכלית השלימות וכן לא ישחט עליהן במדינה (=בכל מקום) לפי שאינם מומין קבועין.

- ג. וכן אם נעבדה בו עברה¹¹, או שהרג¹² בעד
אחד¹³ או על פי הבעלים¹⁴, או שהקצה¹⁵ או נעבד¹⁶
- ירעה עד שיפלו בו מום, כמו שפארנו בהלכות
אסורי מזבח.

(11) שנרבע. (12) אדם. (13) כלומר, נעבדה בו עבירה בפני עד אחד או שהרג אדם בפני עד אחד. שאילו היו אלה בפני שני עדים - הורגין אותו. (14) שלעולם אינו נהרג אלא על פי שני עדים. (15) שהוזמן לעבודה זרה ולא נעבד עוד. (16) שעבדו לו בעבודה זרה.

- ד. יוצא דפן¹⁷ והבא אחריו¹⁸ - שניהן אינן בכור¹⁹.
הראשון - מפני שאינו פטר רחם²⁰, והאחרון - מפני
שקדמו אחריו²¹. אפלו יצאה נקבה דרך דפן וזכר
דרך רחם²² - אינו בכור²³.

(17) "והוא שישוסע חלצי האשה, אם תקשה עליה הלידה, ויצא העובר משם". כלומר, שלא יצא הולד דרך הרחם אלא דרך הדופן. (18) דרך הרחם. (19) כרבי עקיבא שאינו בכור עד שיהא בכור לרחם ובכור ללידה. (20) וראה למעלה פרק א הלכה א שבכור הוא פטר-רחם. (21) ואינו ראשון ללידה, אף על פי שהוא ראשון לרחם. (22) שהוא ראשון לזכרים וגם ראשון לרחם. (23) שאינו ראשון לנולדים, ובכור לדבר אחד אינו בכור, שבכור צריך להיות ראשון לנולדים, ראשון לזכרים וראשון לרחם.

- ה. בכור שהוא אנדרוגינוס²⁴ - אין בו קדשה כלל,
והרי הוא פנקיה שאין בו לפה²⁵ כלום, ועובדים
בוגזים אותו²⁷ כשאר החליין. נולד טמטום²⁸ -
הרי זה ספק בכור²⁹, ויאכל במומו לבעליו³⁰. בין
שהטיל מים³¹ ממקום זכרות³² בין שהטיל ממקום
נקבות.

(24) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (25) שאינו קדוש כלל, מפני שהוא ברייה בפני עצמה ואינו זכר. (26) כל מיני עבדות. (27) את שער. ואילו הבכור, בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום אסור לגזוז שערו ואסור לעבוד בו. (28) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות אלא הוא אטום. והוא ספק זכר ספק נקבה. (29) ואין שוחטין אותו כשהוא תם לא במקדש, שמא נקבה היא

תועבה" - בכור אינו בכלל פסולי המוקדשין, ואינו אסור אלא משום קנס].

ח. הרגיל⁴⁸ לבכור שיפול בו מום, כגון שנתן דבילה⁴⁹ על אָזְנוֹ עד שָׁבָא פֶּלֶב וְנִטְלָה וְחִתָּה אָזְנוֹ, או שֶׁהִלֵּךְ⁵⁰ בֵּין בְּרָזֶל וְעִשְׂשִׁיזִית שֶׁל זִכְכִּית⁵¹ פְּדִי שִׁתְקָטַע יָדוֹ וְנִקְטָעָה⁵², או שָׁאֵמַר לְנִכְרִי לְהִטִּיל בּוֹ מוֹם - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל מוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה לְדַעְתּוֹ⁵³ - אָסוּר לוֹ לְשַׁחֵט עָלָיו, וְאִם נַעֲשֶׂה שְׂלֵא לְדַעְתּוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו.

(48) גרם. (49) תאנה. (50) כלומר, שהולך את הבכור. (51) חתיכות עבות של זכוכית. (52) למד זה ממעשהו של ר' צדוק (שם לו.) שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים. (53) של בעל הבכור.

ט. אָמַר: אֱלוֹ נָפֶל בַּבְּכוֹר זֶה מוֹם הֵייתִי שׁוֹחֵטוֹ, וְשָׁמַע הַנִּכְרִי וְעָשָׂה בּוֹ מוֹם - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה בְּדַעְתּוֹ⁵⁴.

(48) גרם. (49) תאנה. (50) כלומר, שהולך את הבכור. (51) חתיכות עבות של זכוכית. (52) למד זה ממעשהו של ר' צדוק (שם לו.) שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים. (53) של בעל הבכור.

י. ראינוהו⁵⁵ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַמִּרְגִּיל לְהִטִּיל בּוֹ מוֹם, וְנָפֶל בּוֹ מוֹם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּפֹן לְמוֹם זֶה אוֹ לֹא נִתְּפֹן - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו⁵⁶. פִּיֶּצֶד?

כגון שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁעוּרִים בְּמָקוֹם דְּחוּק מְסֻרָּג בְּקוֹצִים⁵⁷, וְכִיּוֹן שָׁאֵבֶל נִחְלַק שְׁפֹתָיו⁵⁸, אֶפְלוּ הִיָּה חֲבִירָה⁵⁹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו⁶⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

ט. אָמַר: אֱלוֹ נָפֶל בַּבְּכוֹר זֶה מוֹם הֵייתִי שׁוֹחֵטוֹ, וְשָׁמַע הַנִּכְרִי וְעָשָׂה בּוֹ מוֹם - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה בְּדַעְתּוֹ⁵⁴.

(54) שהנכרי עשה את המום שלא בידעית בעליו.

י. ראינוהו⁵⁵ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַמִּרְגִּיל לְהִטִּיל בּוֹ מוֹם, וְנָפֶל בּוֹ מוֹם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּפֹן לְמוֹם זֶה אוֹ לֹא נִתְּפֹן - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו⁵⁶. פִּיֶּצֶד?

כגון שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁעוּרִים בְּמָקוֹם דְּחוּק מְסֻרָּג בְּקוֹצִים⁵⁷, וְכִיּוֹן שָׁאֵבֶל נִחְלַק שְׁפֹתָיו⁵⁸, אֶפְלוּ הִיָּה חֲבִירָה⁵⁹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו⁶⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(55) לכהן. (56) שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור. (57) כלומר, דפנות המקום הדחוק הזה היו קלועים בקוצים. (58) לשניים, שזהו מום. (59) תלמיד חכם. (60) כרבן גמליאל שם, שלא חילקו בין כהן עם הארץ לבין כהן תלמיד חכם לענין חשד זה של הטלת מום בבכור.

יא. הִיָּה בַּכּוֹר רוֹדֵף אֶת הָאָדָם וּבָעֵטוֹ פְּדִי לְטָרְדוֹ⁶¹, וְאֶפְלוּ בָּעֵט בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁרָדְפוּ מִקֳּדָם⁶², וְנַעֲשֶׂה בּוֹ מוֹם בְּבַעֲיָטָה זֶה - הָרִי זֶה יִשְׁחֹט עָלָיו.

(61) לבלבלו שלא ירדוף אחריו שוודאי לא נתכוון להטיל בו מום. (62) כלומר, בעט בו לאחר רדיפה, שאפשר היה לחשוב שנתכוון להטיל בו מום, שהרי אינו רודפו עתה, ובכל זאת אומרים אנו שעודנו תחת הרושם והצער של הרדיפה, וכוונתו לטרדו ולא להטיל בו מום.

יב. קִטְנִים שֶׁהִטִּילוּ מוֹם בַּבְּכוֹר דֶּרֶךְ שְׁחוּקָה, וְכֵן הַנִּכְרִי שֶׁעָשָׂה לְדַעְתּוֹ⁶³ - הָרִי זֶה יִשְׁחוּט עָלָיו⁶⁴. וְאִם עָשָׂה פְּדִי לְהִתִּירוֹ - לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו.

(63) של הגוי. (64) כיוון שלא נתכוון להתירו.

יג. בַּכּוֹר שֶׁאֲחָזוּ דָם⁶⁵ - יִקְיִי⁶⁶, וּבִלְבָד שְׂלֵא יִתְּפֹן לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוֹם⁶⁷. וְאִם נַעֲשֶׂה בּוֹ מוֹם בְּהִקְדָּה זֶה - הָרִי זֶה נִשְׁחֹט עָלָיו⁶⁸.

יד. מִתֵּר לְהִטִּיל מוֹם בַּבְּכוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְאֹוִיר הָעוֹלָם⁶⁹, וְיִשְׁחֹט עָלָיו⁷⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן הַזֶּה, שֶׁאֵין שָׁם בֵּית⁷¹, מִפְּנֵי שֶׁסּוּפוֹ לְהֶאֱכֹל בְּמוֹמָיו⁷²; אֲבָל בְּזִמָּן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם⁷³ - אָסוּר⁷⁴.

(69) שכל זמן שלא נולד, אין עליו קדושת בכור (רש"י). (70) שהרי מותר להטיל בו מום. (71) בית מקדש. (72) ואינו עומד להקרבה. (73) ועומד להקרבה. (74) שעל ידי הטלת המום הוא מורידו מקדושתו.

טו. עַד שֶׁהָעִיד מִפִּי עַד אַחֵר שְׁמוֹם זֶה נָפֶל שְׂלֵא לְדַעְתּוֹ⁷⁵; נֶאֱמַר⁷⁶. אֶפְלוּ אִשָּׁה⁷⁷ נֶאֱמַנָת לומר: בְּפָנֵי נָפֶל מוֹם זֶה מֵאֲלוֹ, וְיִשְׁחֹט עָלָיו.

(75) שלא לדעתו של הכהן. אבל הכהן לעצמו אינו נאמן, כי הכהנים נחשדו על הבכורות. (76) שאף על פי שבכל העדויות אין עד מפי עד נאמן - בבכור הוא נאמן. (77) שהיא פסולה לעדות בכל מקום.

טז. כָּל הַמוֹמִין הָרְאוּיִין לְבֹא בְּיַד אָדָם⁷⁸ - נֶאֱמַר הָרוּעָה עָלֵיהֶן לומר מאליהן נָפֶלוּ וְלֹא נַעֲשָׂה בְּכוֹנָה, וְיִשְׁחֹט עָלֵיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הָרוּעָה יִשְׂרָאֵל וְהַבְּכוֹר בֶּיֶד הַכֹּהֵן⁷⁹; אֲבָל אִם הָיָה הָרוּעָה כֹּהֵן וְהַבְּכוֹר עֲדִין הוּא בְּיַד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרָאֵלִי⁸⁰ - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְחוֹשְׁדִּין אוֹתוֹ שֶׁמֵּא הוּא הִטִּיל בּוֹ מוֹם פְּדִי שִׁתְּנָנוּ לוֹ.

(78) כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אזנו, שאפשר לחשוש שאדם הטיל בו מום זה, ואף על פי כן נאמן הרועה. (79) כלומר, שהיה הישראל רועה בכורו של כהן. (80) כלומר, בתוך חמשים יום לגסה ושלושים לדקה.

יז. כֹּהֵן שֶׁהָעִיד לְכֹהֵן אַחֵר שְׁמוֹם זֶה מֵאֲלוֹ נָפֶל - נֶאֱמַר⁸¹, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לֵהֵן שְׁמָא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת זֶה⁸². שְׂכָל הַכֹּהֲנִים חֲשׂוּדִין לְהִטִּיל מוֹם בַּבְּכוֹר פְּדִי לְאֶכְלוֹ בַּחוּץ⁸³, וּלְפִיכָף אֵין נֶאֱמָנִין עַל יְדֵי עֲצָמָן; אֲבָל חֲבִירוֹ מַעֲיֵד לוֹ, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֵר. אֶפְלוּ בְּנֵי וְכִיּוֹן בֵּיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן מַעֲיֵדִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל לֹא אֲשֶׁתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוֹפּוֹ.

(81) כרבן שמעון בן גמליאל במשנה שם שמה שאמרו שהכהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאליו, אינו אלא בבכור שלו, שמה הטיל את המום בכוונה כדי שיוכל לאכלו בחוץ, אבל אם הבכור אינו שלו אין חשש זה. (82) כלומר, הוא מעיד על חבירו שהמום נפל מאליו, כדי שגם חבירו יעיד עליו כן, כשיהיה הדבר נוגע לבכור שלו - לזאת אין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג ניסן - ספר קרבנות - הלכות בכורות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל הוא עצמו אין לו להתיר, שמא יתיר ב"דדמי" (=באומדנא ולא בוודאות), הואיל וקשה לו לטפל בבכור תם (תפארת ישראל שם, בועז אות ט. וראה בהגהות מצפה איתן לבכורות לו.).

ב. אם אין שם ממחה והיה המום מן המומין הגלויין המבזהקין¹⁹, כגון שנסמית עינו או נקטעה ידו או נשברה רגלו - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת²⁰. וכן בכור שיצא לחוצה לארץ ונפל בו מום מבזהק²¹ - הרי זה יתר על פי שלשה בני הכנסת²².

(7) משנה וגמרא, בבכורות שם. (8) כלומר, הדיוטות שאינם מומחים (ר"ש ורא"ש פ"ג דזבים משנה ב.) ובטור ו'שולחן ערוך' יורה דעה סימן שט: "החכמים קצת ואינם בקיאים". (9) בבכורות לו: "התרת בכור בחוצה לארץ על-פי שלשה בני הכנסת". [כלומר: כשם שבארץ ישראל מתירין שלשה בני הכנסת במקום שאין מומחה, כן מתירים בחוצה לארץ לעולם, אפילו במקום שיש מומחה, שהרי כל כחו של מומחה הוא בזה שנטל רשות מהנשיא שבארץ ישראל, ואילו לחוצה לארץ שלא מועילה רשותו של הנשיא (סנהדרין ה. ופ"ד מהלכות סנהדרין הלכה יד) - דינה תמיד כאילו אין שם מומחה (וראה בלחם-משנה). ויתכן כי דעת רבינו שרק בכור שנולד בארץ ישראל, שחל עליו דין מומחה, צריך שלשה בני הכנסת במקום המומחה (כשאין מומחה, או בחוצה לארץ שלעולם אין שם דין מומחה כנ"ל), אבל בכור שנולד בחוצה לארץ שלא חל עליו דין מומחה - אין צורך לשלשה בני הכנסת, ואם הוא מום גלוי ומובהק הרי זה מותר בלי התרה. ומה שמצאנו בדברי חז"ל שנוקקו להתרת מום בחוצה לארץ, זה הוא במום שאינו גלוי ומובהק, אבל במום גלוי ומובהק, אין צריך התרה. ודלא כדברי התוספות בבכורות שם ד"ה פסק. ועיין בכסף-משנה]. ורי"ט אלגזי מביא בשם מהר"י קורקוס, שהלשון "שיצא לחוצה לארץ" הוא לפי הנוסחא למעלה פ"א הלכה ה: "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ", אבל לפי הנוסחא האמיתית שם ש"נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ", צריך להיות כאן: "שנולד בחוצה לארץ". (10) אבל אם המום אינו מובהק, אין להתיר על ידי שלשה בני הכנסת. שם בגמרא: "אמר רבא, ובמומין מובהקין וכו'. אי ממתניתין הוה-אמינא בחו"ל אפילו מומין שאין מובהקין וכו' קמ"ל".

ג. אין רואין²⁵ את הבכור לישראל עד שיהיה כהן עמו; שם יאמר לו הממחה: מום הוא ומתר לשחט עליו, וילף וישחטנו לעצמו ולא יתנונו לכהן²⁶. שאף על פי שאינו חשוד לאכל קדשים בחוץ²⁷, חשוד הוא לגזל מתנות כהונה²⁸. לפיכך, אם היה חכם וידוע שהוא מדרקק על עצמו - רואין לו²⁹. היה המום גלוי לכל, כגון שנקטעה ידו או רגלו, הואיל והביאו לחכם הממחה - הרי זה פחזקת מדרקק על עצמו³⁰, לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן³¹.

חוששין. (83) ומסתימת דברי רבינו נראה שגם בזמן המקדש נחשדו הכהנים, והיינו משום שאינם רוצים לשוחטו במקדש בגלל הקרבת האימורין או מפני שגר בריחוק מקום מירושלים וטורח עליו להביאו למקדש, ורוצה לשחטו מחוץ למקדש ולכך הוא חשוד להטיל בו מום שאינו אלא איסור לאו, כדי להינצל מאיסור שחיטת קדשים בחוץ שהוא בכרת. ובמהרי"ט אלגזי (הלכות בכורות פרק חמישי אות מז) הוכיח מדברי רש"י שהחשד הוא רק בזמן הזה.

יח. בכור שהיה ביד כהן ונפל בו מום, והעיד עליו עד אחד שזה המום מאליו נפל⁸⁴, ואין אנו יודעים אם מום זה שוחטין עליו את הבכור או אין שוחטין עליו, ובא הפהן שהוא בידו ואמר: הראיתי מום זה לממחה⁸⁵ והתירו לשחיטה - הרי זה נאמן. ואין חוששין שמה לא הראהו ושמה בכור תם הוא, שלא נחשדו לשחט קדשים בחוץ, מפני שהוא עון כרת⁸⁶, כמו שבארנו.

(84) שהוא נאמן. (85) ואין צריך לנקוב בשם המומחה, וראה בלחם משנה. (86) אף על פי שנחשדו להטיל מום בבכור שאינו בכרת אלא בלאו.

יט. וכן נאמן הפהן לומר על בכור בעל מום: בכור זה נתנו לי ישראל במומו⁸⁷ ולא נפל ברשותי, כדי לחוש לו שמה הוא הטילו⁸⁸; שהדבר עשוי להגלות, והוא מתירא שמה ישאלו בעליו ויאמרו: תמים היה בעת שנתנוהו לו.

(87) ואף כאן אין צורך לומר "נתנו לי ישראל פלוני". (88) כלומר, משום כך בא לומר שזה לא נפל ברשותו, שלא יבואו לחשוד בו שהוא הטיל בו את המום.

פרק שלישי

(1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושאין רואין בכור לישראל בלא כהן.

א. אין שוחטין את הבכור² אלא על פי ממחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות ואמר לו: התר בכורות במומין³. אפלו היה מום גדול וגלוי לכל - לא יתירו אלא ממחה שנטל רשות⁴. וכל הבכורות אדם רואה⁵, חוץ מבכורי עצמו⁶.

(2) כלומר, אין שוחטין בכור בעל מום חוץ למקדש. (3) בסנהדרין ה. "כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה רבי חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל, יורה? - יורה! ידין? - ידין! יתיר בכורות? - יתיר!" "ורבי, נשיא שבארץ ישראל היה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו, כמו שאמרו בפרק אחרון של מסכת יומא (עח.) - קרית ספר. (4) כן הוא בבכורות לו: שאפילו נסמית עינו ונקטעה ידו ויש שם מומחה, אינו נותר אלא במומחה. ואם אין מומחה במקום הזה, ראה להלן הלכה ב. (5) כלומר, רואה המומחה להתירם. (6) נגעים פ"ב משנה ה. ואף-על-פי שלא נחשדו כהנים לשחוט קדשים בחוץ, שזהו איסור כרת (למעלה פ"א הלכה י"ח), - זה אינו אלא לומר שמומחה אחר התירו לו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רביע לְדָקָה וּמַחֲצָה לְגִסָּה²⁷. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִשְׁלַם
כָּל דָּמִיו?²⁸ מִפְּנֵי שֶׁקָּנְסוּ אֶת בַּעַל הַבְּהֵמָה, כִּדִּי שְׁלֹא
יִשְׁהָהָ²⁹ וְלֹא יִגְדֹּל³⁰ בְּהֵמָה דָּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל³¹.

(25) היינו שקבע שהבכור הוא בעל מום, ומותר לשחטו בכל מקום. (26) כלומר, ישלם משלו, משנה בכורות כח. (27) שם כח: בגמרא. (28) בין בדקה ובין בגסה. (29) זהו טעם למה אינו משלם בגסה כל דמיו אלא מחצה בלבד - שקנס הוא על שהשהה בכור תם ולא הקריבו (רי"ט אלגאזי פ"ד סוף אות ל). (30) זהו טעם למה אינו משלם בדקה אלא רביע - שחון ממה שקנסוהו על שהשהה אותו ולא הקריבו, ומטעם זה אינו משלם כל דמיו, הנה בדקה יש קנס נוסף: על שגידל בהמה דקה בארץ ישראל. וזהו כלשון שני ברש"י שם. (31) והרי חכמים אסרו לעשות כן (בבא קמא עט: במשנה, ופ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ב).

ז. הַנוּטֵל שְׂכָרוֹ לְהִיּוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין
עַל פְּיוֹ³²; אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה מִמָּחָה גְּדוֹל וְיִדְעוּ בּו
חֲכָמִים שְׂאִין כְּמוֹתָיו וּפְסָקוֹ לֹ שְׂכָר עַל הָרֹאֶה
וְהַבְּכוֹר³³ בֵּין שְׁנֵמָצָא בּו מוֹם בֵּין שְׁנֵמָצָא תָמִים³⁴.
וְלֹא יִטַּל שְׂכָר עַל בְּהֵמָה זֹ חוּץ מִפְּעַם אַחַת, וְרוֹאֶה
אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זֶמֶן שֶׁמְכִיבִין אוֹתָהּ, כִּדִּי שְׁלֹא
יָבוֹא לִידֵי חֲשָׁד³⁵.

(32) משנה שם כח: וכתב הרמב"ן (הלכות בכורות שם) שהטעם הוא כמו במשנה הסמוכה (שם כט). שאסור ליטול שכר הוראה, מפני שנאמר (דברים ד, ה) "ראה למדתי אתכם" - "מה אני בחנם, אף אתם בחנם". (33) שם במשנה: "אלא אם כן היה מומחה כאילא ביבנה, שהתירו לו חכמים להיות נוטל וכו'". וברמב"ן שם: "שכולם היו מביאים לו בכורותיהם לראות, וכל שעה ושעה היה צריך לראות והוא בטל ממלאכתו לגמרי, משום כך תקנו לו רבנן שכר וכו'". (34) כן הוא במשנה שם. והוצרכו לתקן כן, שלא יחשדוהו שבגלל השכר אמר שהוא בעל מום, ולכן פסקו לו שכר גם אם נמצא תם (גמרא שם). (35) שאמר על בהמה זו שהיא תם, בכדי שיביאו אותה עוד הפעם ויקבל שכר שנית, לכן תיקנו שלא יטול שכר אלא פעם אחת בלבד (גמרא שם).

ח. הַחֲשֹׁד עַל הַבְּכוֹרוֹת³⁶ לְמַכְרֵן לְשֵׁם חֲלִין³⁷ - אֵין
לֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ בֶּשֶׁר צְבָאִים³⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
דוֹמָה לְבֶשֶׁר עֲגֹל³⁹. וְאֵין לֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שְׂאִינָן
עֲבוּדִים⁴⁰, אֶפְלוּ שֶׁל נִקְבָּה⁴¹; שְׂמָא יַחְתָּף זַכְרוֹתוֹ
וְיֹאמַר: עוֹר נִקְבָּה הוּא. וְאֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צִמְרִי⁴²,
אֶפְלוּ מִלְּבָן⁴³, וְאֵין צִרִיף לֹמֵר צוּאִים⁴⁴. אֲבָל לֹקְחִין
מִמֶּנּוּ⁴⁵ טוֹוִי⁴⁶ וּלְבָדִין⁴⁷ וְעוֹרוֹת עֲבוּדִים; שְׂאִינוֹ
מִעֶבֶד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים⁴⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּחָד
לְשֹׁהוֹתוֹ אֶצְלוֹ⁴⁹, שְׂמָא יִשְׁמְעוּ הַדִּינִים⁵⁰ וְיִקְנְסוּהוּ
כִּפִּי רִשְׁעוֹ⁵¹.

(36) תמימים (ראה ברי"ט אלגזי בכורות כט: סעיף לא, ומה שמביא בשם המהר"י קורקוס). (37) משנה שם כט:

(11) כלומר, אפילו המומחה אינו רואה. (12) וראה למעלה פ"א הלכה ג, שאע"פ שבכור בעל מום הרי הוא כחולין ואינו קדוש - מחוייב הוא ליתנו לכהן. (13) שהרי בא לשאול למומחה אם הוא בעל מום ומותר לשוחטו או שהוא תם ואסור לשוחטו. (14) בכורות לו: וראה ברש"י שם ששחיתת קדשים בחוץ הוא איסור כרת, וגזילת כהנים הוא רק לאו בעלמא. (15) בקרית-ספר כתב שלא מצא דין זה בגמרא, והכסף-משנה כתב שהוציא רבינו דין זה מדין שבסמוך: "היה המום גלוי לכל וכו'". (16) שלא לעבור אפילו על איסור קל. (17) בכורות שם.

ד. הַשׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וְאַחַר כֵּן הָרֹאֶה אֶת מוֹמוֹ,
אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹם גָּלוּי שְׂאִינוֹ מִשְׁתַּנָּה בְּשַׁחֲטָה,
כְּגוֹן שֶׁנִּתְקַבְּה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שְׁלֹא עַל
פִּי מִמָּחָה - הָרִי זֶה אִסוּר¹⁸, וְיִקְבֹּר בְּבִכּוֹר שְׁמַת¹⁹.

(18) משנה שם כח. וכרבי מאיר שגזין מומין שאינם משתנים לאחר שחיתה, משום "דוקין שבטין" שמשנתין לאחר שחיתה, ויש שם חשש שמא לפני השחיתה היה מום עובר ושוב נשתנה אחר השחיתה. (19) שבין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית - אם מתו, יקברו (תמורה לב. ופי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא).

ה. בְּכוֹר שֶׁהִיתָה לוֹ בִּיצָה אַחַת וְשְׁנֵי כִּסִּים²⁰, וּבִדְקוֹ
הַמִּמָּחָה וְהוֹשִׁיבוּהוּ עַל הָרְגוּזוֹ²¹ וּמַעֲכּוֹ²² וְלֹא יֵצֵאת
בִּיצָה שְׁנִיָּה, וְהִתִּירוֹ הַמִּמָּחָה וְנִשְׁחַט וְנִמְצָאת הַשְּׁנִיָּה
דְּבוּקָה בְּכִסִּים²³ - הָרִי זֶה מֵת, הוֹאִיל וּמַעֲכּוֹ. אֲבָל
אִם לֹא נִמְעַף, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מִמָּחָה -
הָרִי זֶה יִקְבֹּר²⁴.

(20) שהוא אחד מן המומין, ראה בפ"ז הלכות ביאת המקדש הלכה ח. (21) "הוא סוף חוליות השדרה, ויש מי שקורא עכוזו" (רבנו בפי"ה מ בכורות מ. וכן הנוסחא במשניות שלפנינו שם). (22) לחץ כדי שהביצה השניה תכנס לתוך הכיס. (23) במעיים. (24) מחלוקת במשנה ובגמרא בכורות מ. "אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד. אי נמי, שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום. ר' ישמעאל אומר, יש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אין לו אלא כיס אחד, כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרין, אלא מושיבו על עכוזו וממעץ, אם יש ביצה סופו לצאת". וסובר רבינו שתנא-קמא האומר "שני כיסים וביצה אחת הרי זה מום" אינו חולק על ר' עקיבא האומר "מושיבו על עכוזו וממעץ", אלא ר' עקיבא בא לפרש דברי תנא-קמא שאף הוא לא נתכוון אלא אחרי המיעוץ. וכל זה אינו אלא אם נמצאה הביצה בכסלים, אבל אם לא נמצאת הביצה, הרי זה מום, אף אם לא מיעכו (מהר"ט אלגאזי פ"ו אות נה בשם מהר"י קורקוס). וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח) שסתם וכתב, שמי שיש לו שני כיסים וביצה אחת - הרי זה מום.

ו. מִי שְׂאִינוֹ מִמָּחָה וְרוֹאֶה אֶת הַבְּכוֹר²⁵ וְנִשְׁחַט עַל
פִּיו - הָרִי זֶה יִקְבֹּר, וְיִשְׁלַם מִבִּיתוֹ²⁶. וְכִמָּה מִשְׁלָם?

סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה (משהופשט, הכי מפרש לה בגמרא - רש"י). אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה, שיאותו הכהנים בעורו (ואע"פ שפסול זה הי' בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט, יאותו הכהנים בעורו - רש"י). וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראייה, אלא יצא לבית השריפה (הואיל וקודם הפשט היה בו פסול - רש"י). ובגמרא שם קד. אמרו שר"ע עוסק בבעל מום ששוחטין אותו בכל ארץ ישראל, שאם נמצא טריפה הבשר יקבר והעור לכהנים, ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שהלכה כר"ע. והלכתא כדברי חכמים, שהבשר בבכורה והעור בשריפה. ומפרש רש"י (וכמו כן רבינו בפי"מ) שההלכה כר"ע בבעל מום, וכחכמים בתם. ור"ע וחכמים אינם חולקים, אלא שר"ע מדבר בבעל מום, וחכמים - בתם. וכן פסק רבינו. (62) ונמצא טריפה לאחר שהופשט. (63) כדין בכור שמת, שאפילו הוא בעל מום יקבר. (64) מפני שלא היה ניכר טריפתו עד לאחר שהופשט, וכרבי עקיבא, כנ"ל. (65) בגמרא שם אמרו, שאף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, גם העור יקבר עם הבשר אף לאחר שהופשט.

- 11 יא. הבכור שְׁנָאֵכָל בְּשָׂרוֹ בְּהִלָּכָה, בֵּין תָּמִים בֵּין
- 12 בְּעַל מוֹם⁶⁶ - כְּשֶׁם שֶׁמֶתָר לְהִנּוֹת בְּעוֹרוֹ, כֶּן נִהְיִין
- 13 בְּגִזְזוֹתָיו⁶⁷. אֲבָל כָּל צֶמֶר שֶׁנִּגְזַז מִמֶּנּוּ כִּשְׁהוּא חִי,
- 14 אֶפְלוּ נֶשֶׁר⁶⁸ - הָרִי הוּא אֶסוּר בְּהִנָּאָה⁶⁹, וְאֶפְלוּ נֶשֶׁר
- 15 מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁנֶּפֶל בּוֹ מוֹם⁷⁰. וְאֶפְלוּ אַחֵר שְׁחִיטָתוֹ⁷¹,
- 16 וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אַחֵר מִיתָתוֹ⁷²; שֶׁהָרִי⁷³ אוֹתוֹ הַצֶּמֶר
- 17 שֶׁנֶּשֶׁר מִמֶּנּוּ מִחַיִּים בְּאֶסוּרוֹ עוֹמֵד. וְכֵן בְּמַעֲשֵׂר
- 18 בַּהֶמָּה⁷⁴. וְכֵן בְּאֶרְנוֹ בְּהִלָּכוֹת מַעֲלָה⁷⁵, שְׁלֵא גִזְרוּ
- 19 גִּזְרָה⁷⁶ אֵלָּא עַל הַבְּכוֹר וְעַל הַמַּעֲשֵׂר בְּלִבְדּוֹ, מִפְּנֵי
- 20 שְׂאִינָן בָּאֵין לְכַפֵּרָה, שֶׁמָּא יִשְׁהֶם אֶצְלוֹ⁷⁷ כְּדִי לָקַח
- 21 כָּל הַצֶּמֶר שֶׁיִּנְשֵׁר מֵהֶם. וְכֵן בְּאֶרְנוֹ⁷⁸, שֶׁמַּעֲזָה
- 22 לְאֶכְלוֹ תוֹךְ שָׁנָתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בְּעַל מוֹם⁷⁹.

(66) כלומר, תם שנשחט ולא נמצא בו פסול, ובעל מום שהותר על ידי מומחה. (67) בצמר שנגזז לאחר שחיתתו, כך נשמע מהמשנה בבכורות כח: (ראה להלן הלכה יב). (68) נתלש מעצמו, ראה שם כו: שאין הבדל בין תלש לבין נתלש מעצמו. (69) משום גזירה, ראה להלן בהלכה זו. אע"פ שעצם פעולת הגזיזה אסורה מן התורה (פ"א מהלכות מעילה הלכה ט). (70) שם כו. (71) כלומר, צמר זה שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיתתו. וכחכמים במשנה (שם כה). ולא כעקביא מן מהללאל שמתיר לאחר שחיתה את הגזיזה שנשר לפני השחיטה, וכדעת ר' יהודה במשנה שם בפירוש פלוגתתם, שכן פסק רב נחמן (שם כו). כמותו. (72) שהרי לפי דברי ר' יהודה, מחלוקת חכמים ועקביא בן מהללאל אינה אלא אם שחטו. אבל אם מת, גם עקביא בן מהללאל אוסר את הצמר שנשר לפני המיתה. (73) כך בכ"י תימן ובדפוס רומי, וכן נכון. (74) אסרו חכמים בהנאה את הגזיזה, ואע"פ שנתלשה מעצמה, והאיסור הוא בעינו אף לאחר שחיתה או לאחר מיתה. וכן הוא בבכורות כו. "דבכור ומעשר נמי, דכיון

"החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו וכו'" ומפרשה רבינו שהוא חשוד למכור בשר בכור תם שהוא קודש, בתור בשר חולין. ואע"פ שבדרך כלל לא נחשדו על כך, ראה למעלה פ"ב הלכה יח. אבל רש"י פירש שהוא חשוד להטיל מום בבכור. (38) בשר צבי, שלא שייכת בו קדושת בכורה. (39) ויש חשש שימכור בשר עגל בכור תם, ויאמר שזה בשר צבי. (40) שאינם מעובדים. ושמא זה עור של בכור תם (משנה שם). (41) שלא שייכת בה קדושת בכור. ופסק כתנא'קמא, ולא כרבי אליעזר במשנה שם. (42) שם במשנה. (43) שאין בליבונו טורח רב, ויש חשש שמא הוא צמר בכור, וראה להלן. (44) צמר שלא הוציאו מתוכו הלכלוך, ולא היתה לו בזה שום טרחה, שבוודאי יש חשש שמא הוא צמר בכור. (45) שם במשנה. (46) חוטי צמר. והטויה היא טרחה גדולה, ודרוש לה זמן מרובה. (47) יריעות צמר שלא נארגו מחוטי צמר אלא מצמר טרוף (רבינו בפי"מ כלאים פ"ט משנה ט). (48) וכמו כן אינו טווה צמר או עושה מהצמר לבדים. (49) בזמן העיבוד. (50) ששחט בכור תם בחוץ. (51) לקבור את הבכור, ראה למעלה הלכה ד. ואם מכר - להחזיר להם המעות, ראה להלן הלכה ט. כן הוא שם בגמרא "אם איתא דבכור הוה, לא הוה טרח ביה. סבר, אי שמעו ביה רבנן, מפסדו ליה מינאי", ופירש"י "אי שמעי רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן". משמע שהוא מקפיד על טורח העיבוד. ומדברי רבינו לא משמע הכי, אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמא מתוך כך ישמעו הדיינים ויקנסוהו, וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר (לחם-משנה).

- 1 ט. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמָכְרוֹ וְנוֹדַע⁵² שְׁלֵא הָרָאָהוּ
- 2 לְמַמְחָה: מַה שֶׁאֶכְלוּ - אֶכְלוּ, וְיַחֲזִיר לָהֶם אֶת
- 3 הַדָּמִים⁵³; וְמַה שְׁלֵא נֶאֱכַל - יָקָר, וְיַחֲזִיר אֶת
- 4 הַדָּמִים⁵⁴. וְכֵן הִדִּין בְּמֶאֱכִיל אֶת הַטְּרִפָּה⁵⁵, כְּמוֹ
- 5 שִׁיתְבָּאָר בְּהִלָּכוֹת מָקַח וּמִמְכָּר⁵⁶.

(52) לבית-דין. (53) של הבשר שאכלו. (54) משנה שם לו. (55) כלומר, ששוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים (משנה שם). (56) פט"ז מהלכות מכירה הלכה יב.

- 6 י. בְּכוֹר שֶׁנִּמְצָא טְרִפָּה: אִם תָּמִים הוּא⁵⁷ וְנִמְצָא
- 7 טְרִפָּה⁵⁸ אַחֵר שֶׁהִפְשֵׁט⁵⁹ - הָעוֹר יִשָּׂרָף, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
- 8 בְּהִלָּכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים⁶⁰, וְהַבֶּשֶׂר יִקָּבֵר⁶¹; וְאִם
- 9 בְּמוֹמוֹ נִשְׁחַט⁶² - הַבֶּשֶׂר יִקָּבֵר⁶³, וְיִהְיֶה הַפְּהִינִים
- 10 בְּעוֹרוֹ⁶⁴. וְהוּא שֶׁנֶּשְׁחַט עַל פִּי מַמְחָה⁶⁵.

(57) ונשחט בעזרה כדי ליקרב על המזבח. (58) כלומר, התברר שהיה טריפה קודם לכן. (59) אבל אם נמצא טריפה לפני שהופשט - נחשב העור כמו הבשר, ואף הוא בקבורה (כסף-משנה). (60) פי"ט הלכה ט. (61) משנה בזבחים קג: "כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם להפשיטן, אין עורותיהן לכהנים (אלא נשרפין עם עורן - רש"י). לאחר הפשיטן, עורותיהן לכהנים. אמר רבי חנינא

א. בְּהִמָּת הַשְּׁתַּפִּין חֵיבָת בְּבִכּוּרָה². לֹא נֶאֱמַר בְּבִכּוּרָה¹⁰
וְצִאָנָה³ אֲלָא לְמַעַט שְׁתַּפּוּת הַנִּכְרִי⁴, שְׁאֵם הִיא שְׁתַּף¹¹
בְּפָרָה אוֹ בְּעֶבֶר, אֶפְלוּ הִיא לְנִכְרִי אֶחָד מֵאֵלֶּף בָּאֵם¹²
אוֹ בְּנִזְד⁵ - הִרִי זֶה פְּטוּר מִן הַבִּכּוּרָה. הִנֵּה לוֹ¹³
בְּאֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אֶכָּר אֶחָד⁷, כְּגוֹן יָד אוֹ רִגְלָה⁸ -
רוֹאִין: כָּל שְׂאֵלוֹ יִחְתַּךְ וְהִיא בְּעַל מוֹם - הִרִי זֶה¹⁵
פְּטוּר⁹; וְאֵם אֶפְשָׁר שְׁיִחְתַּךְ אֶכָּר הַנִּכְרִי וְלֹא יִפְסֹל¹⁰
17 - הִרִי זֶה חֵיב בְּבִכּוּרָה.

(2) מחלוקת תנאים בחולין קלו, א. ופסק רבינו כחנא-קמא.
(3) שמשמע מזה: בקר וצאנך שלך יחיד, ולא של שותפים.
(4) אבל בשותפות של ישראל, יש ריבוי מהכתוב (דברים יב, 1) "והבאתם שמה עולותיכם וכו' ובכורות בקרכם וצאנכם", שהמשמעות היא בכור של שנים (שם קלה:). (5) פסק כחכמים, במס' בכורות ב, ב - שכל "שיד גוי באמצע פטורה מן הבכורה". ובגמרא שם ג, א - נלמד מהפסוק "כל בכור וגוי בבני ישראל" (שמות יג, א), "כל" עד שיהי' כל הבכור של ישראל, ומהפסוק "כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר" (שם לד, יט) משמע שרק אם כל המקנה שלו (כלומר, אם האם כולה של ישראל) - תזכר, תקדיש את הזכר שלה, ואם יש לגוי אפילו אחד מאלף - אין זה "כל בכור", בבני ישראל ולא "כל מקנך". (6) לנכרי. (7) כלומר: "היה לו שותפות באבר, אע"פ שאין כל האבר שלו (לחם-משנה). (8) כלומר: ביד או ברגל, והכוונה לאצבע שברגל או שביד, שאם היתה לו אצבע מיותרת בלי עצם, אם חתכה אינו נעשה בעל מום (ראה בכסף-משנה), אבל באופו אחר, לא יתכן שיחתוך ולא יהיה בעל מום. (9) שם, כדברי רבי יוחנן. (10) כגון שהיתה אצבע יתירה בידו או ברגלו ואין בו עצם, כנ"ל.

ב. הַלּוֹקֵחַ עֶבֶר פָּרְתוֹ שֶׁל נִכְרִי¹¹, אוֹ הַמוֹכֵר עֶבֶר¹⁸
פָּרְתוֹ לְנִכְרִי¹², אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ רְשָׁאִי¹³ - הִרִי זֶה¹⁹
פְּטוּר מִן הַבִּכּוּרָה¹⁴, וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דְּבָר זֶה¹⁵.

(11) שקונה מן הגוי את העובר ולא את אמו. (12) ישראל המוכר לגוי את העובר ולא את הפרה עצמה. (13) למכור לגוי בהמה גסה, שהיא מיוחדת לעשות בה מלאכה, כיון שהגוי עובד בה בשבת, וגזירת חכמים היא שמא ישאיל אותה או ישכיר אותה לגוי, ונמצא עובר על שביעת בהמתו (ע"ז יד: וטו. ופ"כ מהל' שבת ה"ג). (14) משנה, בכורות יג, א. (15) שעבר על האיסור למכור לנכרי, שיהיה חייב לפדות את העובר מן הגוי וליתנו לכהן, ראה שם ב, א.

ג. הַמְּקַבֵּל¹⁶ בְּהִמָּה מִן הַנִּכְרִי לְהִיּוֹת מְטַפֵּל בָּהּ¹⁸
וְהַלְדוֹת בֵּינֵיהֶם¹⁷, אוֹ נִכְרִי שֶׁקֶבֶל מִיִּשְׂרָאֵל כְּזָה¹⁸ -
הִרִי אֵלוֹ פְּטוּרִים מִן הַבִּכּוּרָה¹⁹; שְׁנֶאֱמַר²⁰: פְּטוּר כָּל
רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל - עַד שְׁהִיָּה הַפֶּל מִיִּשְׂרָאֵל.

(16) ישראל. (17) לשניהם. שבעד טרחתו בטיפול בבהמה מתחלקים הוולדות בשווה לגוי ולישראל. (18) שהגוי מטפל בבהמה, ובעד טרחתו יהיה לו חלק שזה בוולדות עם הישראל. (19) משנה, שם ב, א. וכן ברייתא שם ב, ב - מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ופסק כחכמים. (20) ולפני

דלאו לכפרה אתו, משהו להו". (75) פ"א ה". (76) כלומר, איסור הנאה מן הגיזה. (77) בכורות שם. (78) למעלה פ"א הלכה ח. (79) ורש"י שם פירש, שחששו שמא יבוא לירי "גיזה ועבודה", כלומר לעבור על לאו של "לא תגזו" ו"לא תעבוד".

יב. בְּכּוֹר שֶׁהִיא בּוֹ צֶמֶר מְדִבְלֵל⁸⁰ וְשִׁחְטוּ: אֵת שֶׁהוּא¹
נִרְאָה עִמּוֹ מִן הַגִּזָּה⁸¹ - מִתֵּר בְּהִנָּא⁸²; וְאֵת שְׂאֵינוֹ²
נִרְאָה עִמּוֹ⁸³, וְהוּא הַצֶּמֶר שֶׁעָקְרוּ הַפּוֹךְ כְּלָפִי רֹאשׁוֹ⁸⁴
4 - אֶסּוּר⁸⁵, שֶׁזֶה כְּמוֹ שֶׁנֶּשֶׁר מִחִיִּים⁸⁶.

(80) צמר שנתלש מן העור בעוד הבכור חי, אבל נשאר מסוכך עם שאר הצמר שלא נתלש. (81) פירוש, כשיגזז את שאר הצמר לאחר שחיטה, יהיה בצמר המדובלל שזה לשאר הצמר, ולא יהיה נראה כמודלל מהם. (82) משנה שם כה: שכיון שלא ניכר שהצמר נתלש מחיים, לא גזרו חכמים לאסור, כמו שגזרו בצמר שנשר. (83) כלומר, שמורגש כי צמר זה מובדל משאר הצמר. (84) שכפול באמצעותו, ושני ראשיו נראין בחוץ (רש"י שם כו:). ונחלקו האמוראים שם במובן זה של "אינו נראה עם הגיזה" שבמשנה שם, ופסק רבינו כריש לקיש, וראה בכסף-משנה. (85) משנה שם כה: (86) שגזרו חכמים לאסור בהנאה אפילו שחטו לבכור אחר-כך. ראה למעלה הלכה יא.

יג. גִּזָּת בְּכוֹר⁸⁷, אֶפְלוּ בְּעַל מוֹם⁸⁸, שֶׁנֶּחֱעָרְכָה בְּגִזִּי⁵
חֲלִין, אֶפְלוּ אַחַת⁸⁹ כְּכִמָּה אֲלָפִים - הַפֶּל אֶסּוּרִים.⁶
הִרִי הוּא דְּבָר חֲשׁוֹב וּמְקַדָּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא⁹⁰. הָאִירֹג⁷
מֵלֵא הַסִּיט⁹¹ מֵצֶמֶר הַבְּכוֹר בְּכָד⁹² - יִדְלֹק⁹³; מֵצֶמֶר⁸
הַמְּקַדָּשִׁין - מְקַדָּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא⁹⁴.

(87) גיזה שלימה של בכור שלם שעשוה בחבילה, והוא דבר חשוב כדלהלן, ועיין בראב"ד וקסף-משנה]. וראה למעלה הלכה יא, שצמר שתלשו או שנתלש מבכור חי אסור בהנאה, בין תם בין בעל מום. (88) בכורות כה: "בעלי מומין אוסרין בכל שהן - בגיזת בכור בעל מום עסקינן". ואף כי במסקנא פירושה בבכור עצמו ולא בגיזה - סובר רבינו שהדין הנ"ל לא נדחה (כסף-משנה). (89) גיזה שלימה של בכור שלם, כנ"ל. (90) וכן כתב בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט "שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות - אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו". (91) הוא שתות הזרת (רבינו בפיה"מ ערלה פ"ג מ"ב, ובשבת לדף קה:) והוא רוחב שתי אצבעות (פ"ט מהלכות שבת הלכה יח). (92) ערלה פ"ג משנה ג. [ואע"פ שגיזה אינה דבר חשוב אלא אם כן היתה גיזה שלימה של בכור (ראה למעלה) - צמר ארוג שיש בו מלא הסיט, הוא דבר חשוב. ועיין כסף-משנה]. (93) משנה שם, שמוקדשין ראויים לפדיון - בניגוד לבכור שאינו ראוי לפדיון - והוא בכלל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י. וראה בראב"ד, בכסף-משנה ובלחם-משנה).

פֶּרֶק רִבְעִיעִי

(1) יבאר דין בהמת השותפין, ואם יש לגוי חלק בה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג ניסן - ספר קרבנות - הלכות בכורות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן הבכורה, ואם ילדה אחר שנתגייר, חייבת בבכורה. (35) בחולין קלד, א: "תני רבי חייא, שמונה ספיקות נאמרו בגר, ד' לפטור וד' לחיוב וכו' ובכור בהמה טהורה". ודינו של בכור ספק הוא: שאינו קרב על המזבח ואינו נשחט בחוץ כשהוא תם, אלא ירעה עד שיפול בו מום ואז מותר לשחטו בחוץ ולאכלו. ואינו מחויב לתת לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. עי' במשנה, שם. וראה להלן ה"ז, ופ"ה ה"ג, ובפ"ט מהל' ביכורים ה"ג.

ז. הלוקח בהמה מן הנכרי³⁷, ואין ידוע אם בפרה או לא בפרה³⁸, וילדה אצלו - הרי זה ספק בכור. ויאכל במומו³⁹ לפעלים, ואינו לפה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

(36) ישראל הקונה. (37) ואם לקח ישראל בהמה מישראל, ראה להלן ה"ט. (38) כלומר: לא ידוע לישראל אם ילדה כבר פעם או לא. (39) בכורות יט, ב - במשנה, וכרבי עקיבא.

ח. לקח בהמה מניקה⁴⁰ מן הנכרי - אינו חושש שפא בנה של אחרת היא מניקה⁴¹, אלא הרי זו בחזקת שילדה⁴². ואפלו היה זה שמניקה כמו מין אחר, ואפלו ממין חזיר⁴³ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴⁴. וכן בהמה שהיא חולבת⁴⁵ - פטורה מן הבכורה, שרוב הפהמות אינן חולבות אלא אם כן פטר ילד⁴⁶.

(40) משנה, שם כג, ב - כדברי רשב"ג. ובגמרא (שם כד.) נפסקה הלכה כמותו. (41) מדובר שראינוה חולבת אע"פ שלא ילדה, והוא מן המיעוט שחולבות בלי לידה ('טור' י"ד סי' שטז). והנולד עכשיו הרי הוא בכור. (42) לפי שאינה מרחמת על הוולד אלא-אם-כן ילדה (גמרא, שם). ואם כן זה שנולד עכשיו אינו בכור. (43) שוודאי אין הבהמה מרחמת על מין אחר, ואם כן זו שריחמה היא מן המיעוט, ויתכן שריחמה אע"פ שלא ילדה כלל. (44) חזקה שילדה אותו ולד, שאם לא כן לא היתה מרחמת עליו (ועי' ש"ך סי' שטז סק"ו). (45) ואין אנו יודעים אם ילדה או לא. ומדובר כשאינה מניקה. (46) בכורות כ, ב - כרבי יהושע.

ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת שפפרה⁴⁷, עד שיודעו המוכר שעדיין לא ילדה; שאין הישראל שותק וגורם לו לאכל קדשים בחוצה⁴⁸, ונדאי שפפרה⁴⁹ ולפיכך מכרה סתם.

(47) מחלוקת בין רב, שמואל ורבי יוחנן, בבכורות כא, ב. ופסק רבינו כרבי יוחנן. (48) כלומר, כל הכרוך בזה: איסור שחיטה (פי"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ט) ואיסור אכילה (קידושין נז:). וכן צריך לפרש בדברי רבינו גרשום בבכורות שם, שכתב: "דאיכא איסורא, אי אכיל ישראל לבכור". וכ"ה לשון הברייתא שם יט, א: "שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ". (49) כלומר, ילדה בכור מכבר.

י. בהמה דקה שהפילה עפר שעדיין לא נתבאר

זה, כתוב "קדש לי כל בכור וכו'". "ובריש בכורות (ג.) אמרינן דטעמא דרבנן משום דבכור, מקצת בכור משמע, ואתא "כל" לומר עד דאיתיה כולי, ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר ראי' זו על כל בכור, כמ"ש אותה בגמרא (לחם-משנה). ובמשנה (ב.): "והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה, שנאמר "בישראל" אבל לא באחרים". ופירש רש"י "שנאמר (במדבר ג, יג) הקדשתי לי כל בכור בישראל". ועי' שיטה מקובצת' שם. וראה ברי"ט אלגזי פ"א אות קטן א' (דפוס ווילנא, ב ע"א, ד"ה והנה צריך להבין).

ד. המקבל צאן מן הנכרי²¹ במקומו קצוב²², ופסק עמו²³ שיהיה השכר ביניהם²⁴ ואם פחתו - פחתו לישראל, אף על פי שפרשות ישראל הם והרי הם בקנינו, הואיל ואם לא ימצא הנכרי אצלו קומו אחר לגבות ממנו - יגבה מן הפהמות האלו ומנולדותיהן, נעשה כמו שיש לו אחריות עליהן ועל ולדותיהן, והרי יד הנכרי באמצע²⁵, ופטורין מן הבכורה²⁶ הם וולדותיהן²⁷. אבל ולדי ולדות²⁸ - חביבין²⁹ של ישראל הם, ואין לנכרי רשות עליהן.

(21) משנה, בכורות טז, א. (22) כלומר, הנכרי מוסר את הבהמה לישראל בסכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל אחר תקופה מסוימת, ראה רש"י במשנה שם. (23) התנה עמו. (24) שאם בגמר התקופה של עשר שנים יהיה שוויה של הבהמה יותר, יהיה ריווח זה לשניהם (ראה ב"טור' י"ד סי' שכ). אבל רש"י מפרש (שם) שהתנאי היה שהולדות יהיו לשניהם. (25) כדברי רבא, שם טז, ב. (26) שם, במשנה. (27) כלומר, הבכורות הנולדים מהן (מן הצאן) וכן הבכורות הנולדים מוולדותיהן שהם דור שלישי לצאן - פטורים מן הבכורה. (28) כלומר, אלו הנולדים מן הוולדות של הוולדות של הצאן, שהם דור רביעי לצאן. (29) שם, במשנה.

ה. ישראל שנתן מעות לנכרי וקנה לו בהן בהמה מנכרי³⁰ בדיניהן³¹, אף על פי שלא משך - קנה, וחיבת בפכורה³². וכן אם קנה הנכרי מישראל בדיניהם ונתן מעות, אף על פי שלא משך - קנה, ופטורה מפכורה³³.

(30) מימרא של ריש לקיש, בבכורות יג, א. (31) בגמ' שם: "בדיניהם שפסקה להם תורה" שגוי קונה בהם. לפי דעת רבינו, הוא קונה בין בכסף ובין במשיכה (פ"א מהל' זכיה ומתנה ה"ד), ומקורו מהגמרא בע"ז עא, א. ודלא כסוגיית הגמרא בבכורות שם, שגוי קונה רק במשיכה (מגיד-משנה שם). (32) שכבר קנה ישראל את הבהמה, ואין לגוי בה שום חלק. (33) לפי שהיא של גוי (שם).

ו. גר שנתגייר, ואין ידוע אם עד שלא נתגייר ילדה פרתו או אחר שנתגייר³⁴ - הרי זה בכור מספק³⁵.

(34) שאם ילדה לפני שנתגייר, הרי היתה בהמת גוי ופטורה

להשליכו לכלבים כמו שליא, ראה למעלה שם.
(75) בכורות כב, א. אבל בשליא אין צריך פרסום, שהכל יודעים שאין שליא בלא ולד ('תוספות' נדה כז: ד"ה כדי ושיטה מקובצת' בבכורות שם).

יב. פֶּכֶר בְּאֶרְנוּ בְּעֵנִין נִדְהָ⁷⁶, שֶׁהוּלָד בְּאֶדָם נִגְמָר לְאַרְבָּעִים יוֹם⁷⁷, וְהַמִּפְלֵת לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים - אֵינוֹ וְלֹד⁷⁸. אֲבָל וְלֹד בְּהֵמָה - לֹא עֲמָדוֹ חֲכָמִים עַל מִנִּין הַיָּמִים שֶׁיִּגְמָר בּוֹ⁷⁹; אֲבָל אֲמָרוּ⁸⁰, שֶׁהַמִּפְלֵת טְנוּף⁸¹ - אֵינָה מִתְעַבֶּרֶת אַחֲרָיו⁸² וְלֹא מִקְבֵּלֶת וְלֹד אַחֲרָיו⁸³ לְפָחוֹת מִשְׁלָשִׁים יוֹם.

(76) פ"י מהל' איסורי ביאה ה"א-ב. (77) בכורות כא, ב. (78) ואינה צריכה לישב ימי טומאה כיולדת (הל' איסורי ביאה, שם). (79) בעיא של רב חסדא שם, ולא נפתרה. (80) דברי זעירי, שם. (81) ראה למעלה ה"י. (82) ואם הפילה בתוך שלשים יום, בוודאי אינו ולד. ואף בקדשים אינו טעון קבורה. (83) כפל לשון הוא מהקודם, וברש"י וב'רבינו גרשום' שם: "משהתחילה לטנף אינה מקבלת זכר עד שלשים יום". ואולי יש לפרש כן גם בדברי רבינו.

יג. בְּהֵמָה שֶׁיִּצְאָה מִלְּאָה⁸⁴ וּבָאָה רִיקָנִית⁸⁵ - הִפָּא אַחֲרֵי כֵן⁸⁶ בְּכֹר מִסִּפְקָי⁸⁷, שֶׁמָּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹטֵר בַּבְּכוּרָה הַפִּילָה⁸⁸. וְאֵין לְנִפְלִי בְּהֵמָה פְּטִירַת רַחֵם⁸⁹ עַד שֶׁיַּעֲגִילוּ רֹאשׁ כְּפָקָה שֶׁל עֶרְבִי⁹⁰.

(84) בהמה מעוברת שיצאה לרעות בשדה. (85) וחזרה בו ביום ריקה. (86) פירוש, אם נתעברה לאחר זמן, שנית, וילדה זכר. (87) דין ספק, ראה למעלה ה"ו, ובהערה שם. (88) כגון שראשו לא היה עגול כפיקה של ערב, ואע"פ שרוב הבהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה, כיון שרוב היולדות מטנפות יום קודם לכן וזו לא טנפה (וכגון שלא שהתה ביום הקודם בחוץ - 'תוספות' נדה כט. ד"ה וזו) הרי זה סותר בכך את הכלל של רוב בהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה (נדה שם). (89) אין הנפלים פוטרים מבכורה את הנולד לאחר מכן. (90) ככדור שבראש הפלך שטוות בו הנשים, חוט של "ערב" שהוא עבה יותר מהחוט של "שתי", אבל פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה, כן הוא באהלות פ"ז מ"ד: "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה", ובבכורות כב, א: "כי אתא רבין, פירשה משמי' דרבי יוחנן, של אשה כשל "שתי", ושל בהמה כשל "ערב", ומפרשה רבינו לענין פטירת רחם, שאינו פוטר מן הבכורה עד שיהיה הראש גדול כפיקה של ערב, אבל אם הוא פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה (ורש"י שם פירשה לענין טומאה כמו באשה). ועי' בהשגות הראב"ד ובלחם-משנה כאן. וראה בפכ"ה מהל' טומאת מת ה"ח וה"ט, וב'תוספות יום-טוב' אהלות פ"ז מ"ד.

יד. מִבְּכֶרֶת⁹¹ הַמִּקְשָׁה לִילָד - מִחֲתָף אֶבֶר אֶבֶר וּמִשְׁלִיף לְכַלְבִּים⁹², וְהָבֵא אַחֲרָיו בְּכֹר⁹³. יִצָּא רִבּוֹ⁹⁴ - הָרִי זֶה יִקְבָּר⁹⁵, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁶. וְאִם חֲתָף אֶבֶר וְהִנִּיחוֹ⁹⁷, אֶבֶר וְהִנִּיחוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִים רִבּוֹ - הָרִי כָּל הָאֵיבָרִים צָרִיכִין קְבִירָה, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁸;

צוּרָתוֹ הִרְבֵּה וְנִפְרָת לְכָל⁹⁹, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא טְנוּף¹⁰⁰, אִם אֲמָרוּ הָרוּעִים: עֶבֶר הוּא אֵלָּא שֶׁנִּפְסְדָה צוּרָתוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה¹⁰¹. וְצָרִיף לְהִרְאֹתוֹ לְרוּעָה חֲכָם¹⁰². לְפִיכָף, הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הַנִּכְרִי, אִפְלוּ הִיתָה קִטְנָה וְיִלְדָה אֲצִלוּ בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה¹⁰³ - הָרִי זֶה סָפֵק בְּכֹר, שֶׁמָּא טְנוּף הַפִּילָה בְּרִשּׁוֹת הַנִּכְרִי¹⁰⁴. וְכֵן בְּהֵמָה גִּסָּה שֶׁהַפִּילָה שְׁלִיא¹⁰⁵ - הָרִי זֶה סִימָן וְלֹד¹⁰⁶, שֶׁאֵין שְׁלִיא בְּלֹא וְלֹד¹⁰⁷, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה. וּמִתָּר לְהַשְׁלִיף אוֹתָהּ הַשְׁלִיא לְכַלְבִּים¹⁰⁸. שֶׁאֵין מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוּרָה¹⁰⁹ אֵלָּא זָכָר¹¹⁰, וְחִזְקַת הַנּוֹלָדִים מַחֲצָה זָכָרִים וּמַחֲצָה נְקִיבוֹת, וְכָכָר בְּאֶרְנוּ¹¹¹ שֶׁהַזָּכָר שֶׁאֵין בּוֹ מִקְצַת סִימָנֵי אִמּוֹ¹¹² אֵינוֹ מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוּרָה, וְנִמְצָא מַעוּט הַנּוֹלָדִים הֵן הַמִּתְקַדְּשִׁין בַּבְּכוּרָה¹¹³, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַעוּט¹¹⁴. אֲבָל בְּהֵמַת קִדְשִׁים שֶׁהַפִּילָה שְׁלִיא - תִּקְבֵּר¹¹⁵, [שֶׁהַנִּקְבּוֹת בָּהּ בְּזָכָרִים]¹¹⁶.

(50) כלומר, אינה ניכרת לכל, אלא לרועים בלבד. (51) במשנה, שם: "סמין הוולד בבהמה דקה - סינוף". כן הוא בגמרא שם כא, ב - לדעת רבא. (52) אם תלד לאחר מכן זכר, אינו בכור. (53) גמרא, שם. (54) אף-על-פי שאין דרכה לילד תוך שנה ראשונה לחייה. (55) שאפשר שטינפה תוך שנתה, וחזרה וילדה בתוך שנתה, כרבי עקיבא (במשנה, שם) וכרבי יהושע (בבבביתא שם כ, א). (56) קרום שהעובר מונח בתוכו, ובהמה זו הפילה שליא ריקה. (57) במשנה שם, ובחולין עז, א. (58) משנה, נדה כו, א. (59) משנה, חולין שם. וראה להלן סוף ה"א. (60) שם בגמרא עז, ב. (61) ראה למעלה פ"א ה"א. (62) למעלה פ"ב ה"ו. (63) כמו כבש שילדה כמין עז או עז שילדה כמין כבש. וזה קורה רק לעתים רחוקות. (64) שהרי מחצית הנולדים הם נקבות שפטורות מבכורה, ומהמחצית השניה של הנולדים זכרים, יש מיעוט (אף כי הוא קטן) של נולדים שאין בהם מקצת סימני אמה שגם הם פטורין מן הבכורה, ואם כן רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה. (65) ומותר להשליך השליא לכלבים. (66) משנה שם, ותמורה לג, ב. (67) כלומר, שגם נקבה שנולדה מבהמת קדשים - יש בה קדושה (בגמרא שם עז:).

יא. בְּהֵמָה גִּסָּה שֶׁהַפִּילָה חֲרַת דָּם¹¹⁷ - הָרִי זֶה נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹¹⁸; שֶׁחֲזָקָתָהּ שֶׁהוּלָד בְּתוֹכָהּ, וְרִבָּה עָלֶיהָ הַדָּם¹¹⁹ וְהִפְסִידוּ וּבָטְלוּ. וְקוֹבְרִין חֲרָרָה זֶה¹²⁰ כְּמוֹ גִּפֶּל מִבְּכֶרֶת¹²¹, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרָרָה זֶה קְדוּשָׁה¹²². וְלָמָּה קוֹבְרִין אוֹתָהּ¹²³? כִּדִּי לְפָרֶסֶם הַדָּבָר שֶׁנִּפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹²⁴.

(68) חתיכת דם. (69) כשתלד עוד, אין הוולד קדוש, כדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה, בכורות כא, ב. (70) כרבי יוחנן, בבכורות כב, א. וראה 'תוספות יום-טוב' נדה פ"ג מ"ד, ובלחם-משנה כאן. (71) משנה, בכורות, שם. (72) שקוברים אותו ככל קדשים שהפילו (תמורה לג:), אם הוא זכר. (73) שהרי רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה, ראה למעלה ה"י בבין שליא. (74) ולא הותר

לרוב, ונתקדש בבכורה, או לא. ואף כאן מדובר כשחתך היוצא, והחלק שבפנים יצא אחר-כך דרך הדופן (ש"ך, שם).

יז. בכור¹¹⁰ שפרכו¹¹¹ בסיב¹¹² והוציאו ולא נגע ברחם, או שפרכו בשלית בהמה¹¹³ אחרת, או שנקרקה עליו אחותו ויצא¹¹⁴, הואיל ולא נגע ברחם מפל מקום - הרי זה ספק בכור¹¹⁵.

(110) כל הלכה זו היא בעיא שלא נפשטה בגמרא שם. (111) כשיצא חלק ממנו, לפני שיצא רובו. (112) קרום דק הגדל והנכרך סביב הדקל (רש"י שם). (113) כלומר, בסיב שאינו מין בשר, אלא אפילו בשליא שהיא מין בשר, מסתפקים אנו שמא היא הציצה (אע"פ שכלל הוא בדינו "מין במינו אינו חוצץ", כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' לולב ה"ב). ובשלייתו לא הסתפקו, שכן הוא דרך הלידה, ואינה חוצצת (גמרא, שם). (114) כלומר, שעם הזכר נולדה גם נקבה, והיא נכרקה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם, כן הוא בגמרא שם: "כרכתו ואחותו והציאתו, מהו". וכגירסת רבינו חננאל' (מובא ב'תוספות' שם ד"ה כרכתו, "אחותו" במקום "ואחותו"). (115) בכל אלו הסתפקו שם, אם זה נחשב לחציצה ואינו קדוש או שאין זה חציצה (ראה רש"י שם), ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שהוא ספק בכור.

יח. הדביק שני רחמים זה לזה¹¹⁶ ויצא מזה ונכנס לזה¹¹⁷ - הרי זה ספק אם נפטר מן הבכורה בהמה שנכנס בה בכור, שהרי פטר רחם¹¹⁸; או לא נפטר עד שיפטר רחמה ולדה¹¹⁹.

(116) כשאחת מהן כורעת לילד (שם). (117) כשילדה יצא הוולד מן הרחם של זו ונכנס לרחם של השניה. (118) על-ידי-זה שנכנס לתוך רחמה ויצא ממנה. (119) כלומר, עד שוולד שלה יפטר רחמה, ולא שוולדה של אחת יפטר רחמה.

יט. נפתחו¹²⁰ פתלי בית הרחם ויצא¹²¹ - הרי זה ספק אם נגיעת רחם מקדשת או איננה¹²².

(120) כלומר, נתרבו. (121) ובגלל שנתרחב הרחם, לא נגע הוולד בכותלי הרחם בעת שיצא. (122) שם, בעיא של רב אחא.

כ. נעקרו פתלי בית הרחם [ונתלו] בצוארו¹²³ - הרי זה ספק אם במקומו מקדש או מקדש אף חוץ למקומו¹²⁴.

(123) פירוש, שהרחם נעקר ממקום חיבורו ונתלה בצואר הוולד באופן שנסחב עם הוולד ביציאתו לאויר העולם (רבינו גרשום' שם). (124) שם. בעיא של מר רב אשי.

כא. נגממו פתלי בית הרחם¹²⁵ - אינו קדוש¹²⁶. נפרץ מקצתו¹²⁷ ועומד מרבה על הפרוץ¹²⁸ ויצא דרך הפרוץ¹²⁹, או שהיה הפרוץ מרבה על העומד ויצא דרך העומד¹³⁰ - הרי זה ספק בכור¹³¹.

(125) "פירוש, נתעכלו שפתי בית הרחם" ('ערוך' ערך גם).

1 פיון שציצא רבו, בין שלם בין מחתך, והרי הוא לפנינו - נתקדש למפרע.

(91) העומדת לילד בפעם הראשונה. (92) כשיצא אבר שהוא מיעוט של הוולד, מחתכו ומשליכו לכלבים וכן כל אבר ואבר, והוא במשנה חולין סט, ב. לפי שכל זמן שלא יצא רוב הוולד, אינו קדוש בקדושת בכורה (רש"י שם). (93) במשנה, שם: "ונפטרה מן הבכורה". ומפרשה רבינו רק על מה שנאמר שם בסוף המשנה "יצא רובו הרי זה יקבר". ולא על תחילת המשנה, כשיצא חתוך אבר אבר והשליכם לכלבים, שכיון שאינו חשוב כיוולד אינו פטר רחם, והבא אחריו בכור (ע' ש"ך יו"ד סי' שיט ס"ג). ודעת רש"י שם אינה כן. (94) וחתכו. (95) שביציאת הרוב חלה עליו קדושת בכור, ואנו קוראים עליו (דברים טו, יט) "אשר יוולד" (רש"י שם), ויקבר כדין בכור שמת, ראה למעלה פ"ג ה"ד. (96) במשנה, שם. (97) פירוש, שלא השליכו לכלבים. (98) כדברי רב הונא, בגמרא שם ע, א.

3 טו. יצא שלישי⁹⁹ ומכר לנכרי, וחזר ויצא שלישי אחר - נתקדש למפרע¹⁰⁰ ונפטרה מן הבכורה¹⁰¹.
4 יצא שלישי דרך דפן¹⁰² ושני שלישים דרך רחם -
5 אינו קדוש¹⁰³; שהרי הראשון¹⁰⁴ לא יצא דרך רחם, ולמפרע הוא מתקדש¹⁰⁵.

(99) שעדיין לא קדש בבכורה עד שיצא רובו. (100) מתחילת הלידה, ונתגלה כי מכירתו לגוי לא היתה מכירה כלל, שהרי אינו שלו, וכבר הונא ולא כרבה (חולין סט:). (101) שלש שנים אלו אין להן מקום כאן, כי אע"פ שלא נתקדשה למפרע - נפטרה מן הבכורה, והבא אחריו אינו בכור ('כתר המלך'), והן שייכות להלן בסוף ההלכה אחרי המילים "ולמפרע הוא מתקדש" ('אור שמח', וראה להלן הערה קד). (102) שלא דרך הרחם, ראה למעלה פ"ב ה"ד. (103) גם זה מחלוקת בין רב הונא ורבה, ופסק כרב הונא. ראה למעלה בסמוך. (104) כלומר, השליש השני ביחד עם השליש הראשון. (105) כאן שייכות המילים "ונפטרה מן הבכורה" שנכתבו למעלה, שהרי גם יצא כולו דרך דופן - הבא אחריו אינו בכור, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ב ה"ד ('אור שמח').

8 טז. יצא מעוט אבר גדול, והרי זה היוצא רבו של עבר¹⁰⁶ - נפטרה מן הבכורה¹⁰⁷, ויקבר היוצא¹⁰⁸.
9 יצא חצי העבר והוא רבו של אבר היוצא¹⁰⁹ - הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה או לא נפטרה.
12 לפיכך הבא אחריו ספק בכור.

(106) מדובר כשחתכו, ומיעוט העובר שנשאר בפנים ולא יצא דרך הרחם אלא דרך הדופן (ש"ך סי' שיט ס"ק יב). (107) אם ילדה לאחר מכן, שאין מיעוט זה של האבר שיצא, נגרר אחרי רוב אותו האבר שבפנים (חולין ע.). (108) כיון שחתכו. וראה למעלה ה"ד. (109) כלומר, בתוך החצי הזה שיצא, נכלל רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים, ונסתפקו (שם) אם המיעוט הזה שבפנים מצטרף לרוב האבר, ועל-ידי-זה הוא מרבה את החצי שיצא ועושה אותו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. (9) ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן, הזכר הוא בכור וודאי. (10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חבירו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. (11) שהישראל אומר לו הבא לי ראיה שהיפה הוא הבכור. (12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלהו הבעלים. (13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. (14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. (15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילודת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. (16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. (17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. (18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. (19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. (20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד.

ג. פל בכור שהיא ספק - דינו שירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו. ואם תפשו הפה - אין מוציאין אותו מידו, ואוכל אותו²¹ במומו. אבל אינו מקריבו; שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמה שחוט חלין בעזרה²².

(21) הכהן שתפס. (22) פשוט הוא (כסף משנה).

ד. מי שהיה בעדרו מבפרות ושאינן מבפרות, וילדו²³ ואין שם אדם²⁴, ונגנב ומצא את המבפרות מניקות נקבות ואת שאינן מבפרות מניקות זכרים - אינו חושש שמה בנה של זו בל או אצל זו ובנה של זו בל או אצל זו, אלא הרי הדבר בתוקפו שפל אחת מניקה בנה²⁵.

(23) נקבות וזכרים. (24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. (25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאינן מבפרות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה²⁶, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן²⁷ - מניח הרועה השני ביניהן ומסתלק, והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מכיר את שלו.

(26) בבבא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכך הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום

שם, אבעיא של רבי ירמיה מרבי זירא, ונפשטה בגמרא. (127) של הרחם. (128) החלק שנשאר בשלימות, מרובה על החלק הנפרץ. (129) שיש מקום לומר שכיון שהחלק השלם רב יותר מהנפרץ, הרי הוא כאילו כולו שלם. או שכיון שיצא דרך הפרץ אין זו לידה (ראה רש"י, שם). (130) שיש מקום לומר כיון שהנפרץ הוא יותר מן החלק השלם, הרי הוא כאילו כולו נפרץ וכמו שיצא דרך הפרץ, או אפשר שכיון שיצא דרך העומד, הרי זו לידה. (131) אבעיא של רבי זירא שם, ולא נפשטה.

יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) יבאר דין רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון.

א. רחל שלא בכרה² וילדה שני זכרים³, אפלו יצאו שני ראשיהן כאחד - אי אפשר שלא קדם אחד⁴. הואיל ואין ידוע אי זה מהם יצא ראשון - הפה נוטל את הפחוש⁵, והשני ספק בכור⁶. מת אחד מהן - אין לפה פלום; שזה החי ספק הוא⁷, והמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן אם ילדה זכר ונקבה - הרי הזכר ספק, שמה הנקבה יצאת תחלה. לפיכך אין לפה פלום, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

(2) כלומר, לא נתעברה לפני זה, והעיבור הנוכחי הוא הראשון אצלה. (3) בבת אחת. (4) כחכמים במשנה (בכורות יז). הסוברים שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחת ושהיו שניהם בכורים, אלא האחד הקדים את השני במשהו, ולנו לא ידוע אי זהו שקדם. (5) כרבי עקיבא במשנה שם, שעל היפה אומר הישראל לכהן הבא ראיה שהוא הבכור ואתנו לך (שם יח. בגמרא). (6) וירעה עד שיפול בו מום, ויאכל לבעליו. (7) שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל.

ב. שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים - שניהן לפה⁸. זכר ונקבה - הזכר לפה⁹. שני זכרים ונקבה¹⁰ - הפה נוטל את הפחוש¹¹, והשני ספק בכור¹². ואם מת אחד מהן - אין לפה פלום; שזה הזכר החי ספק בכור הוא¹³, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות¹⁴ - הרי הזכרים ספק בכור, שאני אומר: שמה הנקבה נולדה תחלה ואחר כך הזכר. לפיכך אין פה לפה פלום, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אחת בכרה ואחת שלא בכרה¹⁵ וילדו שני זכרים¹⁶ - אחד לו ואחד לפה¹⁷, וכל אחד מהן ספק בכור, והפה נוטל את הפחוש¹⁸. מת אחד מהן - אין פה לפה פלום, שזה החי ספק הוא. וכן אם ילדו זכר ונקבה¹⁹ - אין פה לפה פלום, שזה הזכר ספק בכור הוא²⁰.

(8) משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה

כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים שבהם פוטרם מבכורה. (37) "כגון החזוית והגרב והשמטת הפרק והשבורה שאפשר להירפא". וזה כמו שאיננו כלל וכשהקדישו למזבח חלה עליו קדושה חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' יאכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גיזה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקר וצאנך", ולא מן הצבי, אף פסולי המוקדשין שהוקדשו ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזז ולעבוד בהן, שפטורים מן הבכורה.

ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים - 18
חיבת בבכורה³⁹. אבל הלוקח בהמה מפרות 19
שביעית⁴⁰ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴¹. לפי שאינו 20
רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר 21
בה: לאכלה, לאכלה - ולא לסחורה; ואם תהיה 22
חיבת בבכורה - הרי זה משתפר בבכור, שהרי יצא 23
מתורת פרות שביעית⁴². וכבר בארנו בהלכות 24
מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדברים 25
האסורים באכילה. וכן בארנו בתרומות, שאסור 26
לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה 27
בבכורות⁴³, אף על פי שמתיר למכרן⁴⁴ על דרך 28
שבארנו⁴⁵.

(39) ואף על פי שמעשר שני ממון גבוה, ובכור אינו נוהג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה - כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לענין בכורה, וכן כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שבירושלים הוא ממון הדיוט. (40) שיותר ליקח בעד פירות שביעית בהמה טהורה שהרי הבהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונתנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. "ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בבכור ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" - הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות - בהמת המדבר (של הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה". (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאינו עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ריווח. (45) למעלה בפרק א הלכות יז"ח: תם בזמן הזה ובעל מום בין בזמן הזה ובין בזמן הבית.

י. לקח⁴⁶ בכור⁴⁷ למשתה בנו או לרגל⁴⁸ ולא צריך³⁰ לו - מתיר למכרו⁴⁹. 31

שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת.

1. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית 1
עם פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו - 2
המוציא מחברו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק 3
בכור. ואפלו רועה פהן שהניח בכורו בחצר בעל 4
הבית עם פשוט של בעל הבית³⁰, ומת אחד מהן - 5
המוציא מחברו עליו הראיה, ואין מוציאין מחצר 6
בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל הבכור 7
הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹. 8

(28) בדיעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד ברשות שניהם ויחלוקו (כדעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המוחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בדיעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם.

2. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן 9
הישראל לומר: זה ספק בכור הוא³³, ורואין לו 10
מומו³⁴ ואוכל אותו במומו. 11

(32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתערבו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידיים, עד שיעיד עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות וודאי בכור, הרי זה כהקובע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של הישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמא בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שידוע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק]. (34) כנ"ל שבוודאי בכור אין רואין לו מומו.

3. כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן³⁵ 12
ונפדו - חיבין בבכורה³⁶. ואם קדם מום עובר 13
להקדשן³⁷ או שהקדישן תמימים ואחר כך נולד 14
להם מום קבוע ונפדו - פטורין מן הבכורה; שהרי 15
לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני שהן אסורין בגזיה 16
ועבודה³⁸, כמו שבארנו בהלכות מעילה. 17

(35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכרם ולהביא מדמיהם קרבן למזבח. (36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה,

נראה שדעתו דלא כר"ע (תוי"ט שם פרק ט משנה א).
 (6) שם במשנה. (7) שם: "אי הכי, האידנא נמי וכו' אלא
 אמר רבה משום תקלה". (8) ראה בפ"א מהלכות שגגות
 ה"ד, ובהערות שם. (9) "כן מוכח בירושלמי שקלים (פ"ח
 הלכה ד), ובבבלי בסוף בכורות (סא), וכמו שכתבו שם
 התוס' ד"ה במעשר בזה"ז (יד איתן). ועיין עוד בפ"ח
 מהלכות ערכין וחרמין הלכה ח. (10) אף שבסוף מסכת
 בכורות שם אמרו שמעשר בהמה בזמן הזה ימות - סמך
 רבינו על מה שנאמר בתוספתא בכורות פרק ז: "בהמה
 שנתערב בה ספק מעשר בזה"ז, ירעו כולן עד שיסתאבו"
 (אור שמח, וראה ב"נודע ביהודה" מהדורה תנינא חלק
 יורה-דעה סימן קפט).

16 ג. הפל חייבין במעשר בהמה: פהנים¹¹ לויים
 17 וישראלים.

(11) שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן (מעשר שני פ"ה
 משנה ט), ועשירי לעזרא (ברכות כז:). ועישר בהמותיו
 (ביצה כג). ועיין שם בתוספות סוף ד"ה תליסר). וכן בסוף
 פרק הגזול עצים (בבא קמא קי:). נסתפקו אם נפל לו לכהן
 עשר בהמות בגזל הגר, אם מחוייב להפריש מהן מעשר
 (ראה להלן ה"ג). הרי מבוואר שכהנים חייבים במעשר
 בהמה (רבינו בתשובתו, הוצאת פריימן סימן קלה). וכן כתב
 רבינו בפירוש המשנה לבכורות פ"ה (לו:). ראה להלן פ"ו
 הלכה ט. אבל רבינו חננאל גרס בחולין קלו: "מסתברא
 ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים טמאים [כהנים] וכו'"
 ופירש שכהנים פטורים ממעשר בהמה (הובאו דבריו
 ברמב"ן ורשב"א שם, וכן הוא בערוך ערך זכר ב). וראה
 במנחת חינוך מצוה שס, שיישב דברי ר"ח שלא תקשה
 עליהם מהא דביצה כג. ובבא קמא קי:

18 ד. ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט בעזרה¹²,
 19 וזורקין את דמו זריקה אחת¹³ כנגד היסוד¹⁴,
 20 ומקטירין אמורי¹⁵, ושאר הבשר נאכל לפעלים
 21 בירושלים כשאר קדשים קלים¹⁶. ואין לפהנים בו
 22 כלום, אלא פלו לפעלים כפסח¹⁷. ואם היה בעל
 23 מום, בין שנפל בו מום בין שהפרישו בתחלה
 24 כמזומן¹⁸ - הרי זה נאכל בכל מקום¹⁹.

(12) משנה בזבחים נו: (13) כלומר שפיכה אחת. ראה פ"ה
 מהלכות מעה"ק הי"ז. (14) שם במשנה. "ובמסכת מדות
 (פ"ג מ"א ומ"ב) יתבאר לך שפינות המזבח יש מהן שיש
 להן יסוד, ויש מהן שאין להן יסוד" (רבינו בפיה"מ בזבחים
 שם). (15) על המזבח. בזבחים שם: "תניא ר' יוסי הגלילי
 אומר, חלבו לא נאמר (במדבר יח, יז, לענין בכור) אלא
 חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר
 ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח".
 (16) זבחים שם במשנה "הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל
 אדם, ונאכלין בכל העיר". (17) כלומר, אפילו חזה ושוק
 אינו מחוייב לתת לכהן, וכן כתב רש"י בבכורות סא.
 (18) שחלה קדושה גם על בעל מום, שהרי נאמר (ויקרא כז,
 לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", ודרשו בגמרא
 (בכורות נו). שבעל מום לא פסול לענין מעשר בהמה, וראה

(46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד
 שיפול בו מום. (48) לאכול בחג. (49) ואף על פי שנראה
 שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קתני ר' אומר, אומר אני לא
 ימכרנו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח
 בהן". אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח -
 אסור, שזוהי עשיית סחורה.

1 יא. אין שמיין⁵⁰ בכורות תמימים לישראל⁵¹, אכל
 2 שמיין להן בכורות בעלי מומין. ושמיין בכורות
 3 תמימים לכהנים בזמן הזה⁵², שהן עומדין להאכל
 4 במומין; ואין צריך לומר ששמיין להן בעלי מומים.

(50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום קצוב בתנאי
 שהקונה יטפל במזונותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכרו
 הבהמה ומה שירוויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק
 ביניהם. (51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם
 חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמיין בכורות תמימין
 לכהנים ואין צריך לומר בעלי מומין". וסובר רבינו
 שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שבית המקדש קיים אין
 לכהן בו זכות למכור והוא הדין שאינו שם אותו. וגם בזמן
 הזה לא הותר אלא לכהנים שידעו להיזהר בו עד שיפול
 בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להיזהר בו.

פרק ששי

(1) יבאר מעשר בהמה כמה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט
 ושאסור למכרו.

5 א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות
 6 טהורות שיוולדו לאדם בכל שנה ושנה². ואין מצוה
 7 זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד, שנאמר: וכל
 8 מעשר בקר וצאן וגומר³.

(2) "ואין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה
 אחרת" (ראה להלן פ"ז הלכה ה). (3) "כל אשר יעבור
 תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".

9 ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אכל לא במקדשין⁴.
 10 ונוהג בארץ ובחוצה לארץ⁵, בפני הבית ושלל בפני
 11 הבית⁶. אכל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה,
 12 ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית. גזרה שמה
 13 לאכלהו תמים⁷ ונמצא בא לידי אסור פרת, שהיא
 14 שחיטת קדשים בחוץ⁸. ואם עבר ועשה בזמן הזה
 15 - הרי זה מעשר⁹ ונאכל כמזומן¹⁰.

(4) משנה בבכורות נג. "ואפילו היו קדשים קלים, ואפילו על
 דעת האומרים (ר' יוסי הגלילי שם: קדשים קלים ממון
 בעלים" (רבינו בפיה"מ שם), מפני שנאמר (שם) "העשירי
 יהיה קודש לה" - "יהיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר
 קדוש" (גמרא שם). (5) במשנה שם. "ובגמרא שם אמרו,
 שמשנה זו אינה אליבא דרבי עקיבא הסובר שמעשר בהמה
 אינו נוהג בחוצה לארץ אלא לענין חלות הקדושה, אבל
 אסור להקריבו על גבי המזבח (וראה למעלה פ"א הלכה ה
 לענין בכור בחוצה לארץ), ורבינו שהעתיק המשנה כלשונה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד ניסן - ספר קרבנות - הלכות בכורות קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן הלכה יד. (19) בתורת מעשר, ואסור להגזז ולהעבד (רש"י בפירוש החומש שם).

- 1 ה. מעֲשֶׂר בְּהֶמָּה אֲסוּר לְמַכְרוֹ בְּשָׂהוּא תָּמִים²⁰,
- 2 שְׁנָאֹמֶר בּוֹ: לֹא יִגָּאֵל. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּ²¹, שְׂזָה
- 3 שְׁנָאֹמֶר 'לֹא יִגָּאֵל' - אָף אֲסוּר מְכִירָה בְּמִשְׁמַע,
- 4 שְׂאִין נִגָּאֵל וְאִינוּ נִמְכָּר כָּלָל. וַיִּרְאֶה לִּי, שְׁהַמּוֹכֵר
- 5 מַעֲשֶׂר - לֹא עָשָׂה כָּלום וְלֹא קָנָה לּוֹקַח²², וּלְפִיכָף
- 6 אִינוּ לּוֹקַח²³. כְּמוֹכֵר חֲרָמִי כְּהִנִּים שְׂלֹא קָנָה לּוֹקַח²⁴,
- 7 וְכְמוֹכֵר יֶפֶת תֹּאֲרִי²⁵, כְּמוֹ שִׁיתְּפָאֵר בְּמִקּוֹמוֹ²⁶.

(20) מעשר שני פ"א משנה ב "מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי", ובבכורות לא: מפורש שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. אלא שיש אומרים שלאחר שחיטה לא נאסרה מכירתו מן התורה אלא מדרבנן (כסף-משנה). וראה במנחת חינוך מצוה שסא. וכן נראה להלן בהלכה ז שכתב "ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו", הרי שרק בנשחט במומו מותר, אבל בתם אסור. (21) בבכורות לב. "אמר רב דימי אמר ר' יוחנן, נאמר לא יגאל במעשר, ונאמר ולא יגאל בחרמים. מה להלן מכירה עמו (שהרי שם נאמר ויקרא כז, כח) "לא ימכר ולא יגאל", אף כאן מכירה עמו". (22) כן מוכח מתוספתא קידושין (פ"ד) שהמקדש בבשר מעשר אינה מקודשת. ורבנן הפקיעו הקידושין לאחר שחיטה, כמו דהוי מן התורה מחיים, ומוכר שלא קנה לוקח. וכן משמע בבכורות (לב): ולכתוב רחמנא לא ימכר וכו' הוה-אמינא איזדבני הוא דלא מזדבן, אבל כו' קמ"ל לא יגאל, דלא איזדבני מזדבן ולא איפרוקי מפרק - הרי שגם בדיעבד לא מועילה המכירה (אור שמח). (23) כלומר, כיון שהלוקח לא קנה, נמצא שלא עשה כלום ולכן אינו לוקח. אלא שצריך עיון, הרי לרבא שאמר (תמורה ד:): כל מה שאמרה התורה לא תעביד, אי עביד לא מהני, ובכל זאת הוא חייב מלקות משום שעבר על צו התורה, וראה לחם-משנה. (24) פירוש, אם אמר אדם על דבר השייך לו, שיהיה חרם, צריך ליתנו לכהן ואין לו פדיון לעולם, ראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכות א-ד. ומה שאמרו בזבחים ט. "למילקא עליה בלא יגאל" (עיין תוספות שם ד"ה למאי), הרי שלוקין על לאו זה - לפי נוסחת הספרים שלנו אינו כן. וראה בהערת הגר"ח הליר לספר המצוות ל"ת רסג. (25) שהתירה התורה לחלוצי הצבא לקחת אתם לאשה מבנות הנכר שראו בשביה (דברים כא, יב). ואסור למכרה לאחר, ואם מכרה אין זו מכירה. ומכאן כי הנוסחא הנכונה בספר המצוות שם היא כאותם הספרים שלא העתיקו שם "ואם מכרה לוקח". ועיין משנה-למלך. (26) בפ"ח מהלכות מלכים הלכה ו.

- 8 ו. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים שְׁאֲסוּר לְמַכְרוֹ בַּעַל מוֹם וְאֶפְלוּ
- 9 שְׁחוּט, גְּזֵרָה שְׂמָא יִמְכְּרֵנוּ חִי²⁷. לְפִיכָף²⁸ אִין
- 10 שׁוֹקְלִין מְנָה כְּנֶגֶד מְנָה²⁹ בְּמַעֲשֶׂר כְּדֶרֶךְ שְׂשׁוּקְלִין
- 11 בְּכֹכּוֹר³⁰, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמוֹכָר³¹.

(27) בבכורות שם לא: ולב. גם לרבא וגם לרשב"י מותר למכור בעל מום שחוט מן התורה, ורק חכמים גזרו עליו שלא למכרו, גזירה שמא ימכרנו גם לפני שחיטה. אבל יש

להבין שהרי גם לרבא וגם לרשב"י גם בעל מום חי אין אסור למכור כ"אם מדברי סופרים (מנחת חינוך מצוה שסא, והרש"ש שם לא.). (28) מכיון שאסור למכור מעשר בהמה בכל אופן. (29) "חלק כחלק, כגון שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים, ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה, ר"ל כפות המאזנים" וכו' (רבינו בפי"מ בכורות לא.). (30) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (31) במשנה שם, אמרו "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ומשמע שדווקא בכור אבל לא מעשר" (כסף-משנה). וראה ר"ט אלגזי ריש פרק חמישי אות לו.

- 12 ז. וּמַעֲשֶׂר בְּהֶמָּה שֶׁל יְתוּמִים שְׁנִשְׁחַט בְּמוֹמוֹ³² -
- 13 מִתֵּר לְמַכְרוֹ³³ כְּדֶרֶכּוֹ³⁴. מִפְּנֵי הַשֵּׁבֶת אֲבֵדָה לְיְתוּמִים
- 14 לֹא גָזְרוּ עָלָיו³⁵.

(32) אבל נשחט בתמימותו, אסור. ראה למעלה הלכה ה. (33) ברייתא שם: (34) אף בלא שיבליע את דמי הבשר בדמי העור, החלב והגידין, ראה להלן הלכה ח ובבכורות לא: (35) שם, כתירוצו של רב ששת. ופירש"י השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח. ויש להבין שבגמרא שם אמרו, שמה שאמרו במשנה "הבכור והמעשר אין נמכרין באטליז" שמשמע מזה שמעשר בהמה נמכר בבית - המדובר בהמת יתומים, אם כן לא התירו למכור בהמת יתומים אלא בבית ולא באטליז. ורבינו כאן לא מזכיר כלל מזה, ואדרבה מסתימת דבריו משמע שמותר למכרו אפילו באטליז.

- 15 ח. מַעֲשֶׂר בְּהֶמָּה שְׁנִשְׁחַט בְּמוֹמוֹ³⁶ - מִתֵּר לְמַכְר
- 16 חֲלָבּוֹ וְגִידָיו וְעוֹרָו וְעֵצְמוֹתָיו, וְלֹא אֲסוּר לְמַכְר אֶלָּא
- 17 בְּשׂוֹר בְּלֶבֶד³⁷. וְאִם הִבְלִיעַ דָּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדָמֵי הָעוֹר
- 18 וְהַחֲלָב וְהַגִּידִין וּמִכָּר הַכֹּל בְּהִבְלָעָה - מִתֵּר³⁸. וְאִם
- 19 הָיוּ דָּמֵי הָעֵצְמוֹת יְקָרִים, וְהִבְלִיעַ דָּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדָמֵי
- 20 הָעֵצְמוֹת - מִתֵּר³⁹.

(36) אבל תם שנשחט אסור במכירה, ראה למעלה. (37) כלומר, לא גזרו חכמים אלא בדבר הנישום מחיים, כגון הבשר שכל חשיבות הבהמה היא בבשר, אבל לא בדבר שאינו נישום מחיים, כגון העור והגידין, שאין חשיבות בהמה חיה, בשעת שומא, בהן (שם לא: לב.). (38) פירוש, אם דמי העור והגידין וכו' היו עשרים זוז, ודמי הבשר עשרים זוז, ואמר המוכר ללוקח שמוכר לו את העור והגידים במחיר של ארבעים זוז, ואת הבשר הוא נותן לו במתנה - מותר (ברייטא שם לא:). (39) בעיא שם לב. אם מותר להבליע בעצמות, ופשטוה שם שבמקום שעושין מהם כלים, מבליעין בהן את הבשר שהרי הם יקרים, אבל במקום שאין עושים מהם כלים ומחירים מוזל מאד, ולכן במקום זה אין מבליעים בהם את הבשר, שלא שייך הבלעה אלא כשנבלע בדבר שהוא חשוב יותר או לכל הפחות דומה בחשיבותו, אבל בדבר שהוא פחות חשוב אין הדבר החשוב יכול להיבלע בו.

- 21 ט. הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוֹמֵי מַעֲשֶׂר לוֹמַר: מוֹם זֶה
- 22 מְאֵלִי בָּא⁴⁰ וְלֹא נַעֲשָׂה לְדַעְתִּי⁴¹. וְאֶפְלוּ אֵלּוּ שְׂאִינָן
- 23 נֶאֱמָנִים עַל הַכֹּכּוֹר⁴² - נֶאֱמָנִים עַל הַמַּעֲשֶׂר. וְרֹאֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים ממעשר בהמה", אבל רש"י גורס "האחים השותפין" וכו'. (52) לשותף השני, ומה שנלמד בגמרא שם מהפסוק (במדבר יח, טו) "יהיה לך ולא של שותפות", הכוונה שהפסוק מלמדנו שגם שותפות הוא בגדר של לקוח (קריית ספר).

(53) במשנה שם. (54) שכל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, כיון שיש לכולם חלק בו (קריית ספר). (55) שם במשנה "קנו מתפיסת הבית חייבים, ואם לאו פטורים" ומפרש רבינו בפי"מ "תפיסת הבית, היינו הממון המשותף בין האחים, קודם שחלקו ירושת אביהם", ודברי המשנה מתבארים כך, שאם השתתפו בבהמות או שירשו את הבהמות, וכמו כן אם נשתתפו או ירשו מעות (וטרם חלקו) וקנו במעות אלו בהמות, הרי הבהמות פטורים מן המעשר. רק באם ילדו בהמות אלו, הנוולדים חייבים במעשר, שהרי הנוולדים אינם לקוחים, אבל ראה בפירוש"י שמפרש אחרת לגמרי את דברי המשנה, וראה בקריית-ספר כאן. (56) שם במשנה "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים מן המעשר". וראה בפי"מ שמפרש את המשנה גם באופן זה, שחייבים בקלבון ופטורים מן המעשר, כשחילקו ביניהם השותפין בבהמות שנוולדו ברשותם ושוב נשתתפו. (57) אין אומרים שבחלוקה זו הוברר שזהו המגיע לכל שותף ושותף או לכל אח ואח עוד משעה ראשונה (כבר ענן שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (כדברי רב נחמן שם). (58) אין אומרים שהוברר שזה חלק של כל אחד ואחד מהשותפים ומהאחין המגיע להם משעה ראשונה (רבי אלעזר שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (דברי ר' יוחנן שם).

24 יא. האחין והשתפין שחלקו בכספים ולא חלקו
25 בבהמה - חייבין במעשר, שעדיין לא נעשו הבהמות
26 לקוחין. אבל אם חלקו הבהמות, אף על פי שעדיין
27 לא חלקו הכספים - הרי אלו פטורין.⁵⁹

(59) דברי ר' ירמיה שם נו: אבל יש להבין לשם מה הביא רבינו דין זה, מהיכא תיתי לומר אחרת. הרי גם בגמרא שם מקשה על ר' ירמיה - פשיטא! ומתרת הגמרא כי ר' ירמיה אמר דין זה רק משום קלבון, והוא כשחלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שפטורים מקלבון, ולא אומרים כיון שחלקו בבהמות עומדים הם ליחלק גם בכספים, ויהיה חייב בקלבון עי"ש, הרי שלענין מעשר בהמה אין שום סברא לומר שאם חלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שיהיו חייבים במעשר בהמה, ודבר ברור שהם פטורים, ולשם מה הביא רבינו דין זה?

28 יב. הלוקח עשרה עפרים במעי אמן - פלג נכנסין
29 לדיר להעשר⁶⁰, שהרי ברשותו נולדו.⁶¹

(60) מימרא של ר' יוחנן שם נו. (61) ומה שהלקוח פטור מן המעשר (ראה למעלה הלכה י) אינו אלא כשלקח לאחר שנוולד, אבל אם לקח כשהם עדיין עוברים ונוולדו ברשותו, חייב לעשר, שכן כתוב (שמות כב, כט) "כן תעשה לשורך לצאנך", לא הקפידה התורה שלקוח פטור ממעשר אלא כשלקח בשעת עשייה (כלומר, בעת שראויין להתעשר),

1 אדם מומי מעשר שלו ומתירו, אם היה ממחה.⁴³
2 שאם ירצה, יטיל מום בכל עדרו ואחר כך יעשר⁴⁴,
3 ונמצא המעשר בעל מום מתחלתו.⁴⁵

(40) משנה שם לו: (41) שאסור להטיל מום בקדשים, משום שנאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו", ולמדו מזה (שם לג:): שאסור להטיל מום בקדשים. וכשם שהמטיל מום בבכור קנסו אותו (למעלה פ"ב הלכה ז), כמו כן המטיל מום במעשר בהמה בכוונה - קנסוהו. (42) כגון בעליו כהן (פירוש המשניות לרבינו שם), ראה למעלה פ"ב הלכה יז, שבבכור אינו נאמן. ומכאן שכהן חייב במעשר בהמה, ראה למעלה הלכה ג. (43) ואין חשד שיאמרו שהוא התיר אף-על-פי שלא היה מום קבוע (שם לא.), אע"פ שבבכור אין הדין כן (למעלה פ"ג הלכה א). (44) גמרא שם ושם. שכל זמן שלא עישר, אין איסור להטיל בו מום, שהרי עדיין לא נתקדש. וזהו טעם לשני הדינים הנ"ל. (45) מתחילת עישורו. ראה להלן הלכה יד שגם בבעל מום, מצוה להפריש מעשר.

4 י. הלוקח טלאים שנוולדו בשנה זו⁴⁶ או שנתנו לו
5 במתנה - הרי הם פטורים מן המעשר⁴⁷, עד שיוולדו
6 ברשותו.⁴⁸ לפיכך⁴⁹, השתפין שנסתתפו בבהמות,
7 והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים וערבום⁵⁰
8 ונסתתפו בהן - הרי המאמים פטורים מן המעשר⁵¹,
9 שכל טלה מהן כמכור⁵². וכן האחים שירשו טלאים
10 מאביהם⁵³ - הרי הן פטורין מן המעשר⁵⁴. אבל
11 הנוולדים להם ששתתפו לאחר מקאן מאלו הבהמות,
12 בין לשתפין בין לאחים - חייבין במעשר⁵⁵. וכן אם היו
13 שתפין במעות וקנו בהמות ממעות השתתפות, והאחים
14 שקנו בהמות ממעות הירשה - הרי הנוולדים מהם
15 לאחר מקאן חייבין במעשר. שהרי ברשותן נולדו,
16 והרי הן פאיש אחד. חלקו האחים והשתפין אחר
17 שנוולדו להן הבהמות ברשותן וחזרו ונסתתפו - הרי
18 אלו פטורין מן המעשר⁵⁶. שבשעה שחלקו נעשו הכל
19 לקוחין והלקוח פטור, וכשחזרו ונסתתפו - הרי
20 נשתתפו בבהמות, ועדיין לא ילדו להן ברשותן אחר
21 שתוף זה השני. ואף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים
22 וטלאים כנגד טלאים⁵⁷ ועשרה כנגד עשרה⁵⁸ - הכל
23 פטורין מן המעשר והרי הן פלקוחין.

(46) כלומר, לאחר שהם ראויים להתעשר, ולא שלוקח טלאים בשבעת הימים הראשונים ללידתם, ראה להלן הלכה טו. (47) משנה שם נה: "הלוקח או שנותן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה". (48) שהרי נאמר (שמות כב, כח-כט) "בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך". ודרשו בגמרא (שם נו:): "מה בניך אין בלקוח ומתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ומתנה (אלא עד שיוולדו ברשותו)" ואף-על-פי שפסוק זה נאמר בבכור - קיבלו חז"ל (שם) שהוא לענין מעשר בהמה. (49) לפי שלקוח פטור מן המעשר. (50) [ראה בפ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א, ובהוספה להערה י שם]. (51) במשנה שם:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד ניסן - ספר קרבנות - הלכות בכורות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המזבח. ונלמד בגזירה-שוה כנ"ל שמחוסר זמן אינו מתעשר. [ואמרו בזבחים יב. שבליל שמיני הוא נכנס לדיר להתעשר, ורבינו השמיט דבר זה, מפני שלא אמרו כן אלא למי שסובר "לילה אינו מחוסר זמן" (שם), ואילו רבינו פסק ש"לילה מחוסר זמן", להלן פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ד. וראה בבכפ"מ שנה כאן]. (75) כלומר, שלא היתה שעה אחת עם אמו אחר הלידה. (76) במשנה שם: "והיתום, ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר-כך ילדה, ר' יהושע אומר אפילו שנשחטה אמה וכו'", "ואין הלכה כר' יהושע" (רבינו בפיה"מ). ובגמרא שם למדו זאת ממה שכתוב בכל הקדשים "תחת אמו" - פרט ליתום שאינו נקרב, ונלמד גז"ש כנ"ל שיתום אינו מתעשר. (77) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא קבלום חכמים ולמדום מגזירה-שוה.

שהוא אחר הלידה. אבל במעי אמה, אי-אפשר עדיין להתעשר (בגמרא שם).

1 יג. פה"ק ⁶² שְׁנִפְּלוּ לוֹ עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת בְּגֹזַל הַגֵּר -
2 פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂר; שְׁמֵתוֹת בְּהֵמָה מִתְּנוֹת הֵם,⁶⁴
3 וְכִבֵּר בְּאַרְנֵי⁶⁵ שְׁהוֹנוֹת מִתְּנֵה פְטוּר⁶⁶ מִן הַמַּעֲשֶׂר.

(62) ראה למעלה הלכה ג, שכהנים חייבים לעשר את בהמותיהם. (63) הגזול את הגר ונשבע הגזול לשקר שלא גזל, ומת הגר והתוודה הגזול, משלם קרן וחומש לכהנים וכו' (בבא קמא קי.). (64) ולא ירושה. ובעיא היא בגמרא שם, אם הכהנים לענין גזל הגר נחשבים כיורשים וחייבים, או כמקבלי מתנות ופטורין, ופשטה שם שהם כמקבלי מתנות ולא כיורשים. (65) למעלה הלכה י. (66) המקבל.

4 יד. הַכֹּל נִכְנָסִין לְדִיר⁶⁷ לְהַתְּעֶשֶׂר⁶⁸: בֵּין תְּמִימִים בֵּין
5 בְּעֵלֵי מוֹמִי⁶⁹, וְכָל אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ⁷⁰; חוּץ מִן
6 הַכֹּלָאִים⁷¹ וְהַטְּרֵפָה⁷² וְיוֹצֵא דָפֶן⁷³ וּמַחֲסֵר זֶמֶן⁷⁴,
7 שֶׁכָּל אֵלוֹ פְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר. וְכֵן הֵיטוֹם שְׁמֵתָה
8 אֲמוֹ אוֹ נִשְׁחָטָה עִם לְדֹתוֹ⁷⁵ - אֵינוֹ מִתְּעֶשֶׂר⁷⁶.
9 וְדִבְרֵים אֵלּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה הֵם⁷⁷.

(67) "הוא מקום המוקף שמכניסים בו הצאן והבקר בשעת מעשר, ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בזה" (רבינו בפיה"מ). וראה להלן פ"ז הלכה א סדר הפרשת מעשר בהמה. (68) משנה בכורות נו. (69) בגמרא שם למדו כן מהפסוק (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימינו" - מכאן שבעל מום חייב במעשר. (70) כמו הרובע והנרבע, המוקצה לעבודה-זרה ושנעבד בו עבודה-זרה, ואתנן ומחיר כלב, ולפי שכל אלו אינם אסורים אלא בדבר שבעל מום אסור בו, כמו שנאמר (שם כב, כה) "כי משחתם בהם מום מום בס, לא ירצו לכם" ואין השחתה אלא עבודה-זרה וערוה וכו', ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום, אין חוששין לכל אלו (שם). (71) במשנה שם, ונלמד בברייתא שם גבי שאר כל הקדשים מן הפסוק (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים שאינו נקרב על המזבח, ונלמד בגזירה-שוה: נאמר לענין קדשים "תחת אמו", ונאמר לענין מעשר בהמה "תחת השבט" שכלאים אינו מתעשר, וכלאים זהו מי שאביו מין אחר ואמו מין אחר, וכמו תייש הבא על הרחל שהולד כלאים. (72) כגון שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה, ושאר מיני הטריפות המובאות בהלכות שחיטה בפרקים ה"ג. ונלמד שם בגמרא, שהטריפה אינה נכנסת להתעשר, משום שנאמר (שם כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט" - פרט לטריפה שאינה עוברת, "לפי שהיא חולה" (רבינו בפיה"מ). (73) שנוולד לא דרך הרחם, אלא חתכו את בטן אמו והוציאו. וראה בדברינו למעלה פ"ב הלכה ד. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב לענין שאר כל הקדשים (שם, כז) "שור או כשב או עז כי יולד" - פרט ליוצא דופן, שאינו קרב למזבח, ובגזירה-שוה הנ"ל למדו ש"יוצא דופן" אינו מתעשר. (74) פירוש, בתוך שבעת ימי היוולדו, ונלמד שם בגמרא ממה שכתוב (שם) לענין שאר כל הקדשים "והיה שבעת ימים תחת אמו" - פרט למחוסר זמן, שאינו נקרב על

10 טו. אין הלוקח פְטוּר⁷⁸ אֶלָּא אם כֵּן נִלְקַח אַחֵר
11 שְׁנִירָא לְהַתְּעֶשֶׂר⁷⁹. לְפִיכָּה, הַלּוֹקֵחַ טָלָאִים בְּתוֹךְ
12 שְׁבַעַת יָמֵי הַלֵּדָה - כְּשִׁנְיָע זְמַנָּם⁸⁰ חֵיב לְעֶשֶׂר;
13 שְׁפִיזָן שְׁאִין מַחֲסֵר זֶמֶן רְאוי לְהַתְּעֶשֶׂר, הֲרִי זֶה כְּמִי
14 שֶׁלֵּקַח עֲבָרִים וְנוֹלְדוּ בְּרִשְׁוֹתָם⁸¹.

(78) לעשר את הבהמות שלקח, ראה למעלה הלכה י. (79) בכורות נו. "אמר רבא, אמר קרא (שמות כב, כט) תעשה" ("בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך", שממנו למדו פטור לוקח, ראה למעלה הלכה י), בשעת עשיה מיעט הכתוב. ופירש"י "בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין". וברייתא שנאמר בה שגם לקוח לפני זמנו פטור מלעשר, אינה אלא דעת יחיד. (80) כלומר, ביום השמיני. (81) ראה למעלה הלכה יב.

15 טז. כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִיא סָפֵק אִם בֵּת מַעֲשֶׂר הִיא אוֹ
16 אֵינָה בֵּת מַעֲשֶׂר - הֲרִי הִיא פְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֶׂר⁸².
17 לְפִיכָּה, טָלָאִים שֶׁנִּתְעַרְבּ בֵּהֶן יְתוֹם אוֹ לָקוּחַ וְכִיּוֹצֵא
18 בֵּהֶן - הֲרִי כֵּלָן פְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר⁸³, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן
19 סָפֵק הוּא.

(82) שנאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש", ודרשו (בבא מציעא ז.) "עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק". כלומר, "הצריך הכתוב לעשר את הודאי, ולא הצריך לעשר את הספק" (רש"י שם). (83) תוספתא בכורות פ"ז: "נתערב בהן יתום או לקוח - הרי כולן פטורין". וראה להלן פ"ח הלכה יד.

פרק שביעי

(1) יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה, ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפין.

20 א. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשְׂרֵה טָלָאִים וְהִפְרִישׁ אֶחָד מַעֲשֶׂרָה²,
21 הָיוּ לוֹ מֵאָה וְהִפְרִישׁ עֶשְׂרֵה לְמַעֲשֶׂר - אֵין אֵלּוֹ
22 מַעֲשֶׂר³. אֶלָּא כִּיצַד עוֹשֶׂה? פּוֹנֵס כָּל הַטָּלָאִים⁴ אוֹ כָּל
23 הָעֲגָלִים⁵ לְדִיר⁶, וְעוֹשֶׂה לוֹ פֶּתַח קָטָן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ
24 שְׁנֵים כְּאֶחָד⁷. וְאִמּוֹתֵיהֶן מַעֲמִיד מִבְּחוּץ⁸ וְהֵן גּוֹעֹת,
25 שִׁישְׁמֵעוּ הַטָּלָאִים קוֹלָן וְיֵצְאוּ מִן הַדִּיר לְקִרְאָתָן;

החיצוניים, שהרי המרחק מן האמצעי לכל אחד מהחיצוניים אינו יותר מששה עשר מיל, וכן הוא במשנה שם. כרב, שם בגמרא, שצריך שיהא בעדר האמצעי בידו עם כל אחד ואחד מהחיצוניים שיעור מעשר. ודלא כשמואל שאמר אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע - מצטרפים.

ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר ולא מן הבקר על הצאן.²⁷ אבל מעשרין מן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים;²⁸ שנאמר: וכל מעשר בקר וצאן - משמע כל צאן אחד²⁹, ששניהם נקראים שם והרי הם כמין אחד.

משנה, שם נג, א. ובגמרא שם נד, ב - למד זאת אביי ממה שנאמר (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהיה קודש לה'", תן עשירי לזה ותן עשירי לזה. כלומר, שסמך "כל מעשר" ל"בקר" ו"עשירי" ל"צאן", באופן שכתוב מעשר אצל כל אחד ואחד, להודיע שאין מעשרין מבקר על צאן ולא מצאן על בקר, ורבה למד זאת (שם) ממה שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין מעשרים ממין על שאינו מינו, אף מעשר בהמה כן. (28 משנה, שם. 29 שם.

ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת,³⁰ כלשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש;³¹ שנאמר: הוצא השדה שנה שנה³², ויראה לי, שאם עשר בהמה משנה על שנה - הרי זה מעשר, מפני חמרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה שנה³³.

שם. וראה להלן (ה"ו) שהשנה החדשה לענין מעשר בהמה מתחילה באחד בתשרי. (31 מסכת תרומות פ"א מ"ה, ופ"ה מהל' תרומות ה"א. 32) ומוזה למדו (שם נג:) שאין מעשרין מעשר דגן מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. ומעשר בהמה נלמד בהיקש ממעשר דגן (שם). כשם שהקפידה בפירוש בזרע הארץ, ואמרה "הוצא השדה שנה שנה", שלפיכך אם עישר משנה לשנה אינו מעשר, כמפורש בהל' תרומות שם - ואילו במעשר בהמה לא נאמר כן בפירוש אלא בהיקש למדו כן ממעשר דגן, ולפיכך אם עישר הרי זה מעשר. ובלחם-משנה הקשה מכמה דברים שלא נלמדו אלא בהיקש, ואעפ"כ לא כתב בהם רבינו שאם עישר הרי זה מעשר.

ו. כל הנולדים באחד בתשרי עד עשרים ותשעה באילול - מצטרפין ומעשרין מאלו על אלו³⁴, נולדו חמשה טלאים בעשרים ותשעה באילול וחמשה באחד בתשרי - אין מצטרפין³⁵. ילדו תולדות בתוך שנתן³⁶ - הרי היא ובתה נכנסים לדיר להתעשר³⁷.

(34 משנה, שם נז, ב. וזהו לפי דעת רבי אלעזר ורבי שמעון

שנאמר: כל אשר יעבר תחת השבט - שיעבר מעצמו, ולא שיוציאו בידו⁹. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה, מתחיל ומונה אותן בשבט¹⁰: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' והיוצא עשירי - בין זכר בין נקבה¹¹, בין תמים בין בעל מום¹² - סוקרו בסקרא¹³ ואומר: הרי זה מעשר¹⁴. לא סקרו בסקרא ולא מנאן בשבט, או שמנאן רבצים¹⁵ או עומדים¹⁶ - הרי אלו מעשר¹⁷; הואיל ומנאם עשרה עשרה וקדש עשירי - הרי זה מעשר¹⁸.

(2 כלומר, לא מנה אותם אחד שנים וכו' אלא נטל אחד מהם בלי למנותם. (3 משנה, בכורות נח, ב - כדברי חכמים, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה שם, שאמר שכשם שתורמה ניטלת באומד ובמחשבה, כמו כן מעשר בהמה. (4 שגולד בשנה זו. (5 כבהערה הקודמת. (6 מקום מוקף אבנים או קנים וכיוצא בזה. (7) ואם יצאו כן, ראה להלן פ"ח ה"ד. (8) ברייתא, שם. (9) גמרא, שם. (10) ברייתא, שם: "מצוה למנותן בשבט". שבת הוא המקל שביד הרועה. (11) תוספתא שם פ"ו, וכן הוא בחולין קלו, א. שבמצות מעשר בהמה לא הבדילה התורה בין זכר לנקבה, כמו שהבדילה בבכור. (12) ראה למעלה פ"ו ה"ד. (13) צובעו בצבע אדום, שיהיה ניכר. (14) שם, במשנה. (15) שוכבים. (16) כלומר, ולא כשיצאו מן הדיר. (17) שם, במשנה ובברייתא. (18) שם, בברייתא: "תלמוד-לומר העשירי קדש, מכל-מקום".

ב. אין צריך לצרף כל בהמה שגולדה ברשותו לדיר אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו¹⁹. היו לו חמשה טלאים בפירושלים וחמשה טלאים בעכו - אין מצטרפין²¹, וכלן פטורין מן המעשר²². וכמה יהיה בין אלו לאלו ויצטרפו? ששה עשר מיל²³.

(19) אם הן רחוקות זו מזו יותר מששה עשר מיל, כדלהלן. (20) ושיעור המרחק ביניהם שיהיה עדר, מבואר להלן: ששה עשר מיל, ולא יותר. (21) בתוספתא שם פ"ז (הובאה בגמרא שם נה:). "היו לו חמש בכפר חנניא, וחמש בכפר עותני - אין מצטרפות". ורבינו נקט "ירושלים ועכו להשמיענו שאף מארץ ישראל ומחוצה לארץ (שהרי עכו חוצה לארץ היא - פ"א מהל' תרומות ה"ט) מצטרפים, אם הם קרובים ששה עשר מיל, ודלא כרבי מאיר (במשנה שם נד:) שאמר: "הירדן מפסיק למעשר בהמה" (וגם התוספתא שם סברה כוותיה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, שאין הלכה כרבי מאיר. (22) שבכל עדר ועדר אין עשרה שיתחייבו במעשר. (23) משנה, שם.

ג. היו שלשה עדרים, בין כל אחד ואחד ששה עשר מיל²⁴ - הרי שלשתן מצטרפין²⁵. כיצד? היה תשעה מכאן ותשעה מכאן ואחד באמצע²⁶ - הרי שלשתן נכנסין לדיר להתעשר²⁸.

(24) באופן שהמרחק בין שני החיצונים הוא שלשים ושנים מיל. (25) שהעדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ט"ו ניסן – ספר קרבנות – הלכות בכורות קצו

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

20 וְלִקְדָּשׁ עֲשִׂירֵי עַד שְׁנֵשָׁאָרוֹ בְּתוֹךְ הַדִּיר פָּחוֹת
21 מֵעֶשְׂרָה - הֲרִי זֶה מִנִּיחוֹ לַגֶּרֶן אַחֲרָיִךְ⁴⁹, וְהֵן מִצְטָרְפִין
22 לְאֵלוֹ שְׁנֵי לָדוֹ, וְיִתְעַשְׂרוּ הַכֹּל בַּגֶּרֶן אַחֲדָיִךְ⁵⁰. וְאִם עַל
23 פִּי שְׂהוּא יוֹדֵעַ שְׂאֵלוֹ יִשְׁאָרוֹ בְּמִנְיָן - חֵיב לְהַכְנִיס
24 הַכֹּל לְדִיר, וְהַנִּשְׁאָר יִשְׁאָר⁵¹.

49) שבשנה זו, אבל לא לגורן שבשנה הבאה. שהרי אין מעשרים משנה לשנה, ראה למעלה ה"ה. (ומה שאמרו בתוספתא פ"ז (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 30, 542) "והשאר יתעשרו לשנה הבאה", צ"ל "לעונה הבאה" וראה ב"הר המוריה"). (50) ברייתא, ודברי רבא, שם נט, ב. (51) שם.

יום ש"ק ט"ו ניסן ה'תשע"ח

פרק שמיני

1) יבאר המונה וטעה במנין, אם נתקדש, והעושה שליח וטעה.

25 א. הַמְכַנֵּס צֶאֱן לְדִיר² וְהִתְחִילוּ לִצְאָתָא אַחַת אַחַת
26 וְהוּא מוֹנֶה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְטָעָה בְּמִנְיָן וְקָרָא לְשִׁמְיָנִי
27 אוֹ לְשִׁלְמָטָה מִמֶּנּוּ³ עֲשִׂירֵי, אוֹ שֶׁקָּרָא לְשִׁנִּים עֶשֶׂר
28 אוֹ לְשִׁלְמָעֵלָה מִמֶּנּוּ⁴ עֲשִׂירֵי - לֹא נִתְקַדְּשׁ⁵. אָבֵל אִם
29 קָרָא לְתַשְׁיָעִי אוֹ לְאַחַד עֶשֶׂר⁶ עֲשִׂירֵי - נִתְקַדְּשׁ⁷.
30 וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה נִשְׁמָע⁸, שֶׁהִטְעוֹת
31 מִתְקַדְּשוֹת לְמַעַשְׂרֵי שִׁלְמָעֵלָה מִמֶּנּוּ וְלְשִׁלְמָטָה מִמֶּנּוּ,
32 אָבֵל לֹא לְשִׁלְפִינֵיהֶם וְלְשִׁלְאֲחֵרֵיהֶם. אָפִילוֹ קָרָא לְתַשְׁיָעִי
33 עֲשִׂירֵי וְלַעֲשִׂירֵי תַשְׁיָעִי וְלְאַחַד עֶשֶׂר עֲשִׂירֵי⁸, בֵּין
34 בְּטַעוֹת בֵּין בְּכוֹנָה - שֶׁלֹּשְׁתָּן מִקְדָּשִׁים.

2) כדי להפריש מעשר בהמה. (3) כלומר, השביעי והשישי וכו'. (4) כלומר, השלושה-עשר והארבעה-עשר וכו'. (5) בקדושת מעשר בהמה. (6) שהם סמוכים לעשירי. וראה להלן הלכה ג שלפעמים אם קרא ל"א עשירי - שאינו קדוש. (7) בבכורות ס: "תנו רבנן מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד-עשר עשירי ששלשתן מקודשים? תלמוד לומר (ויקרא כז, לב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה' (משמע בין שקראו הוא עשירי, בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי - רש"י), יכול שאני מרבה אף שמיני וי"ב שקראם עשירי, אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך לו (כלומר, הוא עצמו, שאין לך סמוך יותר מגופו), אף טעות אינה מתקדשת אלא בסמוך (כגון תשיעי ואחד עשר שהם סמוכים לעשירי, מלפניו ומלאחריה). (8) כלומר, לא רק אם קרא "עשירי" לתשיעי לבדו, שהוא קדוש, אלא אפילו אם קרא גם לאחד עשר "עשירי" - כיוון שקרא לעשירי "תשיעי", ולא עשירי - קדושים גם התשיעי וגם האחד-עשר, מפני שקראם עשירי, והעשירי מאיליו קדוש, אף שקראו תשיעי.

35 ב. וְהִיאָךְ דִּינָם? הַתַּשְׁיָעִי אֵינוֹ קָרֵב, אֲלֵא נֶאֱכַל
36 בְּמוֹמוֹ, וְהָעֲשִׂירִי מֵעֶשֶׂר⁹, וְהָאֶחָד עֶשֶׂר יִקְרָב
37 שְׁלָמִים¹⁰. וְטָעוֹן נִסְכִּים כְּשִׁלְמִים¹¹, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה

החולקים על רבי מאיר, וסוברים שא' בתשרי הוא ראש השנה גם למעשר בהמה. ולמדו כן בהיקש (בר"ה ח). "עשר תעשר" - בשתי מעשרות הכתוב מדבר: מעשר דגן ומעשר בהמה, מה מעשר דגן ר"ה שלו א' תשרי, כן גם מעשר בהמה ר"ה שלו א' תשרי. (35) בכורות שם, ומשום שאלו שנולדו בכ"ט אלול שייכים לשנה החולפת, והחמישה שנולדו למחר בא' בתשרי שייכים לשנה החדשה, ואין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, ראה למעלה ה"ה. (36) כלומר, אלה שנולדו בתוך שנה זו, נתעברו וילדו גם הם. (37) כן הוא בתוספתא בכורות פ"ז (הובאה בבכורות כ:), גדייה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדיר להתעשר" (כסף-משנה). וכן מפורש בחולין קיד, א - שהם נכנסת להתעשר עם הבת (יד איתן').

1 ז. אֵין הַטְּלָאִים הַנּוֹלָדִים כְּמוֹ הַטְּבֵל³⁸ שְׂאֵסוֹר לְאָכֵל
2 מִמֶּנּוּ עַד שְׁיַעֲשֹׂר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמִקְוֵמוֹ³⁹, אֲלֵא
3 מִתֵּר לְמַכְרוֹ⁴⁰ וְלִשְׁחַט כָּל מֵה שְׁיִרְצָה⁴¹ עַד שְׁיַעֲשֹׂר,
4 וְיִהְיֶה הַמַּעַשֵׂר קִדְּשׁ⁴² וְיֶאֱכַל בְּהִלְכָתוֹ⁴³, כְּמוֹ
5 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁴.

(38) "כל אוכל שחייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות, קודם שיפריש ממנו נקרא טבל" (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ט). (39) בהל' מאכלות אסורות, שם. (40) ואילו טבל אסור למכרו (פ"י מהל' מעשר ה"ו). (41) משנה, בכורות נז, ב. וחכמים קבעו זמנים לעשר, וכשהגיע הזמן אסור למכור ולשחוט עד שיעשר (להלן ה"ח, מהמשנה שם). וקודם שהגיע הזמן - גם מדרבנן מותר למכור ולשחוט. (42) כלומר, ואז אסור למכרו (למעלה פ"ו ה"ה). (43) כלומר, אוכלו בירושלים כשאר קדשים קלים. (44) למעלה שם ה"ד.

6 ח. קָבַעוּ חֲקָמִים שְׁלֹשָׁה זְמָנִים בְּשָׁנָה לְמַעַשְׂר
7 בְּהֶמָה, וּמִשְׁיָגִיעַ זֶמֶן מֵהֵן אֶסוֹר לוֹ לְמַכּוֹר אוֹ לִשְׁחַט
8 עַד שְׁיַעֲשֹׂר. וְאִם שָׁחַט - הֲרִי זֶה מִתֵּר⁴⁵. וְאֵלוֹ הֵן
9 הַשְּׁלֹשָׁה זְמָנִים: בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר קֹדֶם הַפֶּסַח,
10 וּבְיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר קֹדֶם עֲצֵרָת, וּבְיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר
11 קֹדֶם הַחֹג⁴⁶. וְכָל זֶמֶן מֵאֵלּוֹ נִקְרָא גֶרֶן מֵעֶשֶׂר
12 בְּהֶמָה⁴⁷. נִמְצְאָתָא אוֹמַר, שֶׁהַגֶּרֶן שֶׁל מֵעֶשֶׂר בְּהֶמָה
13 בְּיוֹם אַחֲרוֹן מִחֲדָשׁ אָדָר וּבְיוֹם שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה
14 מִסְּפִירַת הָעֹמֶר וּבְיוֹם אַחֲרוֹן מִחֲדָשׁ אֱלוּל. וְלָמָּה
15 קָבַעוּ הַגֶּרֶנוֹת בְּיָמִים אֵלֶּה? כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶינָה הַבְּהֵמָה
16 מְצוּיֹת לְעוֹלֵי רְגָלִים. שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְמַכּוֹ
17 קֹדֶם שְׁיַעֲשֹׂר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, הֵיוּ נִמְנָעִים לְמַכּוֹר עַד
18 שְׁיַעֲשֹׂרוֹ וְיַעֲשֹׂה הַמַּעֲוָה⁴⁸.

45) משנה, שם. (46) כרבי עקיבא, שם. (47) "ואמאי קרי ליה גורן? דטבלה כגורן" (בגמרא שם נח). שהרי מדרבנן הרי הוא כטבל, ואסור למכור ולשחוט עד שיעשר (רש"י שם). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. (48) דברי רבי תנחום בריה דרב חיאי איש כפר עכו (שם).

19 ט. הַכְּנִיס כָּל הַצֶּאֱן אוֹ הַבֶּקֶר לְדִיר וְהִתְחִיל לְמִנּוֹת

ושניהם קדושים שהרי קרא לשניהם עשירי, וראה למעלה הלכה א שאם קרא לתשיעי: "עשירי" - הוא קדוש. בגמרא שם: "אמר רבא - קראן תשיעי, עשירי וחולין מעורבין זה בזה - קראן עשירי, עשירי ותשיעי מעורבים זה בזה". ואם כן מה שכתב רבינו "שניהם מוקדשין", וזה מוסב על שתי הבבות הנ"ל, - על כרחנו שאין הכל שווה, שהרי קראם עשירי שניהם מוקדשים וודאי (העשירי מעשר והתשיעי קודש ואינו קרב), אבל קראם תשיעי אינם קדושים אלא מספק, שהרי התשיעי שלא קראו עשירי, לא נתקדש כלל. (20) שהרי התשיעי גם אם הוא קדוש (כשקראו עשירי), אינו קרב אלא נאכל במומו (למעלה הלכה ב), ומשום שלא ידוע איזהו התשיעי לכן שניהם אינם קרבים, ונאכלים במומם. (21) ושניהם קדושים בוודאי והגוזז והעובד אף באחד משניהם לוקה ארבעים (רש"י שם). (22) שהרי האחד-עשר (שקראו עשירי) קרב שלמים. (23) וצריך פדיון, כדין פסולי המוקדשין. ואינם קרבים, אף כי גם העשירי וגם האחד-עשר ראויים להקרבה כשלא נתערבו - אם נתערבו אסור להקריבם, שהרי מעשר בהמה אינו טעון הרמת חזה ושוק וכולו נאכל לבעלים, אבל שלמים טעונים הרמת חזה ושוק ואינם נאכלים אלא לכהנים ומכיוון שהכהנים מועטים הן שמה לא יהיו כהנים מצויים ויבוא לידי נותר, וקיימא לן אין מביאים קדשים לבית הפסול. (24) לעשירי ולאחד-עשר שיצאו כאחד. (25) שהרי העשירי קדוש מאיליו והאחד עשר הוא חולין גמור שהרי לא קראו עשירי. (26) וכאן אין צריך פדיון, כדין מעשר בהמה שנפל בו מום, ולפיכך לא כלל רבינו שתי ההלכות האחרונות ביחד, כשם שכלל את שתי ההלכות הראשונות - "שאלה האחרונות אינן שוות" לעניין פדיון.

ה. התחיל למנות ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני - הרי זה מונה הכל זוג זוג ומקדש זוג עשירי²⁷. וכן אם מנאן שלשה שלשה בכל פעם ופעם או חמשה חמשה - מקדש הכת העשירית²⁸.

(27) ושניהם מעשר. משנה שם ס. "יצאו שניים כאחת מונה אותם שניים שניים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. אבל יש גורסים שם מונה אותם "שניים" ולא "שניים שניים", ולפי זה פירושו להיפך, שאינו מונה זוג זה כיחידה אחת אלא כשניים. (28) כלומר, הכת העשירית של שלושה או של חמישה וכו'.

ו. יצאו בתחלה שנים ומנאן אחד²⁹, וקרא השלישי שיצא אחריהן שני, ומנה פדרכו אחד אחד - הרי התשיעי והעשירי מקדשין, ונאכלו במומן³⁰. התשיעי - מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה; וזה שקראו עשירי הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר עשירי - נתקדש³¹, כמו שבארנו³².

(29) כלומר, מנה אותם בתור יחידה אחת. (30) שם במשנה "מנאן אחד, תשיעי ועשירי מקולקלין" ומפרש רבינו (וכן פירש בפירוש המשניות) מקולקלין שאינם קריבים ואינם

תמורה¹², מפני שהוא עצמו בתמורה¹³. במה דברים אמורים? בשהיה המונה הוא בעל הבהמות; אבל העושה שליח לעשר לו וטעה, בין בתשיעי בין באחד עשר, אין מקדש אלא העשירי הודאי בלבד; שלא עשאהו שליח לטעות ולהפסיד¹⁴, אלא לקדש בראוי¹⁵.

(9) ראה למעלה פרק שישי הלכה ד, מה דינו של מעשר. (10) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא וגו'" - "לרבות אחד עשר לשלמים". וכן הוא בתורת כהנים (ויקרא פרק טז הלכה ד). ושם: "מן הבקר להוציא את התשיעי" (שאינו קרב שלמים אלא יאכל במומו). (11) נלמד ממה שנאמר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד", ו"האחד" זה אחד עשר של מעשר שקרב שלמים. (12) כלומר, אם אמר על בהמה אחרת שתהא תמורת זו - אינו כלום. (13) ואין תמורה עושה תמורה. (14) בהאחד-עשר, שמקריב שלמים, מפסיד הוא את החזה והשוק, שצריך ליתנם לכהן, ובתשיעי הוא מפסיד בזה שצריך להמתין עד שיפול בו מום, ועוד שאסור לגזוז ולעבוד בו כפירוש רש"י שם. (15) את העשירי. כן הוא בגמרא שם סא. "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותיך" (=לתקן שלחתיך ולא לקלקל).

ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר עשירי נתקדש - בשקרא לעשירי תשיעי; אבל אם קרא לעשירי עשירי וקרא אחריו לאחד עשר עשירי - לא נתקדש אחד עשר, שהרי העשירי הודאי לא עקר שם עשירי מעליו¹⁶. ונאכלו יצא העשירי ולא קראוהו לא עשירי ולא אחד עשר אלא שתק, ואחר כך יצא אחד עשר וקראוהו עשירי - לא נתקדש, שהעשירי מעצמו נתקדש; ואף על פי שלא קראוהו עשירי, הואיל ולא עקר שם עשירי מעליו - אין אחד עשר מקדש¹⁷.

(16) משנה שם "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו, אין אחד עשר מקדש". (17) בגמרא (שם ס:) "זה הכלל (=הנאמר במשנה): "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקדש" לאתויי מאי, לאתויי יצא עשירי ולא דיבר, ויצא י"א ואמר עשירי, אין י"א מקדש".

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד, בין שקרא שניהם עשירי¹⁸ בין שקראם תשיעי - שניהם מקדשין¹⁹, ונאכלו במומן ואינן קריבין²⁰. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד: אם קראן עשירי - הרי עשירי ואחד עשר מערבים זה בזה²¹, והם כמו מעשר שנתערב בשלמים²² שיאכלו במומן²³, כמו שבארנו בהלכות פסולי המוקדשין; ואם קראן אחד עשר - הרי העשירי והחולין מערבים זה בזה²⁵, ונאכלו במומן²⁶.

(18) דברי רבא שם ס: שתשיעי ועשירי מעורבים זה בזה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר קרבנות - הלכות בכורות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נאכלים אלא עומדים עד שיפול בהם מום ויאכלו במומן
לבעלים. (31) באופן שקרא לעשירי תשיעי, ועקר על ידי
כך שם עשירי ממנו. (32) למעלה הלכות ב"ג, ואף על פי
שאם קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, העשירי קרב
מעשר והאחד עשר קרב שלמים - אין זה אלא אם שינה
מתשיעי ואילך, אבל בדין שלנו ששינה את כל המניין
מהתחלה ועד הסוף, שניהם אינם קרבים, אלא נאכלים
במומם.

ז. מנאן למפרע, בגזן שיעצא ראשון ואמר עשירי,
וניצא שני ואמר תשיעי, עד שיעצא העשירי ומנה
אחת - הרי זה קדש, שהעשירי מאליו נתקדש.

ח. קרא לתשיעי עשירי ונשאר העשירי בדיר -
התשיעי יאכל במומו³³, וזה שנשאר בדיר מעשר,
אף על פי שלא יצא ולא בררו³⁴, שהעשירי מאליו
נתקדש. מת העשירי בדיר - התשיעי יאכל במומו,
וכל השמונה שיעצאו ונמנו פטורין, ואף על פי שלא
נתקדש עשירי שלהן לקרב אלא מת קדם שיעצא,
שהמנין הראוי פוטר.

33) שהתשיעי נתקדש בטעות. אף אם לא נעקר שם עשירי
מהבהמה העשירית. ומשום כך יאכל במומו. (34) פירוש
לא יצא עם המניין וגם לא קבעו בעליו לעשירי.

ט. הכנים עשרה טלאים לדיר והיה מונה והולך,
מת אחד מן המנויין³⁵ - מונה ומשלים בדרךכו
ומקדש עשירי, אף על פי שאין שם עתה חיים אלא
תשעה³⁶.

35) כלומר, אלה שיצאו מן הדיר להימנות. (36) כיוון
שמקודם היו בתוך הדיר עשרה חיים.

י. מת אחד מאלו שבתוך הדיר³⁷ - אלו שנמנו³⁸
פטורין, מפני שהמנין הראוי למעשר פוטר אף על
פי שלא הפריש עליהן, כמו שבארנו, ואלו שבתוך
הדיר³⁹ מניחין לגרן אחר עד שיעטרפו לאחרים⁴⁰.
וכן מי שהיו לו ארבעה עשר טלאים והכניסן לדיר,
וניצאו ארבעה⁴¹ ומנאן בפתח זה, וניצאו ששה⁴²
ומנאן בפתח אחר, ונשאר שם ארבעה בתוך הדיר:
אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיעצאו בו
הששה - נוטל מהן אחד⁴³ וכלן פטורין⁴⁴; שאותן
הארבעה שיעצאו תחלה מפתח ראשון מנין הראוי
פטורין⁴⁵. ואם יצאו אלו הארבעה הנשארים מן
הפתח שיעצאו בו הארבעה תחלה - הרי אותם
הארבעה שיעצאו בתחלה ואותן הששה שיעצאו
אחריהן בפתח שני פטורין, שכל אחד מהן נמנה
מנין הראוי למעשר, שהרי נשארו שם בדיר אחרים
להשלים המנין ולעשר; אבל אלו הארבעה
שנשארו, אף על פי שיעצאו ונמנו מפתח הראשון -
אינו מנין הראוי⁴⁶, לפיכך מצטרפין לגרן אחר.

37) כלומר, אלה שטרם יצאו מהדיר להימנות. (38) שיצאו
במנין. (39) שעדיין לא יצאו. (40) שעדיין לא נפטרו מן
המעשר ויהיו ביחד עשרה. (41) בראשונה. (42) בשנייה,
אבל אם יצאו השישה בראשונה ואחריהם הארבעה בפתח
השני, ונשארו ארבעה בדיר, אם יצאו אלו שנשארו דרך
הפתח שיצאו בהם השישה, הם והשישה פטורים, והארבעה
הראשונים מצטרפים לגורן אחר, אבל אם נשארו בדיר או
יצאו דרך פתח אחר, הרי השישה פטורים והארבעה
הראשונים וכן הארבעה האחרונים מצטרפים לגורן אחר.
(43) למעשר. (44) כל הארבעה-עשר. (45) שהרי אחר
שיצאו הארבעה הראשונים נשארו בדיר מספר מספיק
למנין, ושאר הארבעה וכן השישה הרי הם יצאו בפתח
אחד והם מניין כדן. (46) שלא היו שם עשרה, שהרי
השישה יצאו לפני זה מפתח שני. (47) שהרי מהעשרה
שבפתח אחד הופרש אחד למעשר, והארבעה שיצאו
מהפתח השני פטורין משום מנין הראוי, שבעת שיצאו
נשארו עוד בדיר מספר מספיק כדי שיוכל לעשר מהן.
(48) שנחלקו השישה לשניים ויצאו שני הראשונים מהששה,
בבת אחת זה מפתח אחד והשני מפתח השני.

יא. היו לו תשעה עשר טלאים בתוך הדיר, וניצאו
תשעה בפתח זה ותשעה בפתח שני - נוטל האחרון
לשם מעשר⁴⁹ וכלן פטורין; שאותן התשעה⁵⁰ נמנו
מנין הראוי⁵¹.

49) כלומר, מוציאו מאיזה פתח שהוא, והוא מעשר.
50) כלומר, אותן שהעשירי לא יצא מפתחם.
51) שכשיצאו התשעה נשארו בדיר לצרף לעשרה.

יב. היה מונה והוציא הטלה ראשו ורבו מן הדיר
וחזר - הרי הוא פמנוי לכל דבר.

יג. היה מונה והפסיק המנין מפני חברו שדבר עמו
או שחשקה ליל שבת⁵² - הרי זה חוזר ומשלים
מנינו אחר כך.

52) שאסור לעשר מעשר בהמה בשבת ויום טוב משום
הסקרא (=הצבע) שסוקרין אותו בעת המנין.

יד. היה מונה היוצאין אחד אחד ומקדש עשירי,
וקפץ אחד מן המנויין⁵³ לתוך הדיר, לתוך אלו
שעדיין לא נמנו ולא נתעשרו - נפטרו הפל; שכל
אחד מהן ספק אם הוא המנוי שקפץ⁵⁴ או אחר,
וכבר בארנו שכל המנויין פטורין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליה בעדים והתראה - כשעבר עליה שלא בעדים והתראה, שאז חייבים עליה כרת. (6) שנאמר (ויקרא ד, כז-כח): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא", ונאמר (במדבר טו, כט): "תורה אחת יהי לכם לעושה בשגגה", הרי שאינו חייב חטאת אלא אם עבר בשגגה על לאו שיש בו מעשה (כריתות ב. במשנה, וראה להלן בהלכה ב). ובספרא (ויקרא תחילת דבורא דחובה הלכה ז) "אשר לא תעשינה, יכול דברים שזדונן כרת ודברים שאין זדונן כרת, ת"ל תורת אחת יהיה לכם לעושה בשגגה, הרי כל העושה בשגגה בעבודה-זרה: מה עבודה-זרה מיוחדת מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כל מעשה שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת". (7) לא מובן מה נתחדש כאן, הרי כבר כתב: "חייב להביא קרבן חטאת".

ב. וְכָל עֲבֵרָה שֶׁחֵיבִין עָלֶיהָ זְדוּנָהּ כָּרֶת - חֵיבִין עַל שְׁגָגָתָהּ חֲטָאתָהּ, חוץ מְשֻׁלֵּשׁ עֲבֵרוֹת: מְגִדָּה⁹ וּמִכְבֹּטֵל מִלֵּה¹⁰ וְקֶרֶן פֶּסַח¹¹. הַפֶּסַח וְהַמִּלֵּה¹² - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲטָאת אֵין מְבִיאִין אֵלָּא עַל שְׁגָגָתָהּ לֹא תַעֲשֶׂה¹³, שְׁנֵאמַר: אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת¹⁴ יִי אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ¹⁵; וְהַמְגִדָּה - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹⁶, וְנֵאמַר: לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה¹⁷ - יֵצֵא מְגִדָּה שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹⁸. לְפִיכָךְ, הַמִּקְבֵּל עֲבוּדָה זָרָה בְּאֵלוֹהִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב כָּרֶת, וְאִם הָיָה מְזִיד - נִסְקָל¹⁹, אִם קָבַל בְּשִׁגְגָה - פֶּטוּר מִן הַקֶּרֶן²⁰, לְפִי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה, וְנֵאמַר: בַּעֲשֻׁתָּהּ אֶחָת²¹.

(8) משנה בכריתות שם, וספרא שם. (9) הוא מברך את השם, ראה בפ"ב מהלכות עבודה זרה הלכה ז. (10) תינוק שלא נימול, מוטל עליו חיוב למול את עצמו לכשיגדל, ואם לא מל עצמו במזיד - ביטל מצות-עשה, שחייב כרת, כמו שנאמר (בראשית יז, יד) "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואף-על-פי-כן אינו חייב חטאת, אם לא מל עצמו בשגגה (כגון שלא ידע שיש עליו חיוב למול עצמו). (11) שביטל מצות הקרבת קרבן פסח. ואף-על-פי שחייב כרת אם ביטל במזיד, כמו שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", - אינו חייב חטאת אם ביטלה בשוגג, כשלא ידע שהוא מחויב להקריב קרבן פסח או שלא ידע שערב פסח היום. (12) אף אם בטלו את המצוה ע"י מעשה, וכגון שטמא את עצמו בערב פסח בשגגה (ראה אור-שמח כאן). (13) כריתות ג. וספרא פ' ויקרא (תחילת דיבורא דחובה הלכה ה). (14) כן נכון, וכ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. והוא בויקרא שם לענין נפש כי חטאת, ובדפוסים חדשים "אחת מכל מצות" והיא טעות סופר. (15) ספרא שם. (16) כחכמים במשנה. כריתות ב., ולא כר' עקיבא (שם ז. וראה בלחם-משנה). (17) שיעבור על הלאו על-ידי מעשה. (18) שם במשנה, ובספרא שם פרק א הלכה ג. (19) כן צריך להיות. והיינו אם התרו בו. ולמדו כן (סנהדרין שם) ממה שנאמר (שמות לב, ח) "ויעתחו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך וכו'".

(53) משנה שם נח: "קפץ אחד מן המנויין לתוכן הרי אלו פטורים". ומפרש רבינו שהמדובר הוא שמנה כבר עשרה וקידש העשירי ואחר כך קפץ אחד מן התשעה לתוך הדיר. אבל ברש"י שלפנינו מפורש שהמדובר גם כשקפץ אחד מן המנויין לפני שקדש עשירי שנפטרו במניין הראוי. (54) שכבר נפטר במניין הקודם ונמצא מפרש מן הפטור על החיוב. ואפילו אם יקרה שהעשירי יהיה אחד מן החייבים - שמא זה המנוי הוא בין התשעה, והעשירי אינו עשירי ומכיוון שיש ספק בדבר לא חייבתו התורה, שהרי נאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש" - "עשירי וודאי ולא עשירי ספק".

1 טו. קָפֵץ אֶחָד מִן הָעֲשִׂירִים⁵⁵ לְתוֹךְ הַדִּיר - פֶּלֶן
2 יָרְעוּ עַד שִׁפְלַת בֶּהֶן מוֹם⁵⁶ וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן⁵⁷.

(55) אחד מאלו שנתקדשו בקדושת מעשר בהמה. (56) שעל כל אחד ואחד יש ספק שמא הוא המעשר. (57) לבעלים כדין מעשר בהמה שאין לכהן בו כלום.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת כְּבוֹרוֹת בְּסִיעֶתָא דְשִׁמְיָא

הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת

3 יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א)
4 שִׁיקְרִיב הַיָּחִיד קֶרֶן חֲטָאת קְבוּעָה עַל שְׁגָגָתוֹ. (ב)
5 שִׁיקְרִיב אִשָּׁם מִי שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ אִם חֲטָא אִם לֹא
6 חֲטָא, עַד שִׁיָּדַע לוֹ וַיֵּבִיא חֲטָאתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
7 אִשָּׁם תְּלוּי. (ג) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא אִשָּׁם עַל עֲבֵרוֹת
8 יְדוּעוֹת. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אִשָּׁם וְדָאִי. (ד) שִׁיקְרִיב
9 הַחוּטָא קֶרֶן עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת. אִם הָיָה עֲשִׂיר -
10 בְּהֵמָה, וְאִם הָיָה עֶגְי - עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאִיפָה.
11 וְזֶהוּ הַנִּקְרָא קֶרֶן עוֹלָה וַיִּוָּרֵד. (ה) שִׁיקְרִיבוּ
12 הַסְּנֵהֲדִירִין קֶרֶן אִם טָעוּ וְהוֹרִי שֶׁלֹּא פָּהֲלָכָה בְּאַחַת
13 מִן הַחֲמוּרוֹת.

14 וַבַּאֲוִר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפִרְקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

1 (1) יבאר העובר בשגגה על מצוה שחייבין עליה כרת, ומה היא חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד.

16 א. כָּל הָעוֹבֵר בְּשִׁגְגָה² עַל אֶחָת מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה³
17 שִׁישׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה⁴ שֶׁחֵיבִין עָלֶיהָ כָּרֶת⁵ - הָרִי זֶה חֵיב
18 לְהִקְרִיב קֶרֶן חֲטָאתָהּ⁶. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שִׁיקְרִיב חֲטָאתוֹ
19 עַל שְׁגָגָתוֹ⁷.

(2) שנעלם ממנו שדבר זה אסור לו, וזה אפשר בשני אופנים: (א) שחשב על איסור מן האיסורים המפורטים להלן בהלכה ד - שהוא מותר, או שידע שהוא אסור אבל לא ידע שחייבים עליו כרת (להלן פ"ב הלכה ב). (ב) שלא נודע לו שזוהי עבירה, כגון: הבא על אשה ולא ידע שהיא אמו או אחותו, וכן העושה מלאכה ולא ידע שהיום שבת. (3) למעט מצוות-עשה שיש בהן כרת, ראה להלן. (4) למעט מגדף (להלן הלכה ב). (5) אם עבר עליה בזדון. ובמצות לא-תעשה שחייבין עליה מיתת בית-דין, אם עבר

עם בהמה⁵⁶. (כו) האשה שמיביאה עליה את²⁴
הבהמה⁵⁷.

(29) ראה להלן בסוף ההלכה, שמפרט איזו בהמה מביא בעבודה-זרה, ואיזו בשאר חייבי כריתות. וכן ההבדל בין הדיוט למלך וכהן משות, לענין שאר חייבי כריתות. (30) ולא מן העוף ולא מן הסולת כקרבן עולה ויורד. (31) שתי תורים, או שני בני יונה. (32) סולת, כשאין ידו משגת גם לעוף. (33) להלן פ"י הלכה ד. (34) במשנה (שם) אמרו: "שלישים ושש כריתות", משום שהמשנה מונה "אשה ובתה" לאחת, ואילו רבינו מפרט בכלל "אשה ובתה": חמותו, אם חמותו, אם חמיו, בת אשתו, בת בתה, בת בנה (לחם-משנה). (35) במשנה שם. ובין אם היתה נשואת אביו (שחייב שתיים: משום אמו ומשום אשת אב, ראה הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ב) ובין אם היתה אנוסת אביו, שאינו חייב אלא אחת, משום בא על אמו, שנאמר (ויקרא יח, ז) "וערות אמן לא תגלה אמן היא", וחייב כרת אם היה במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר בסוף פרשת העריות (שם יח, כט): "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם", ובשוגג - חייב חטאת קבועה, שכל שבמזיד חייב כרת, בשוגג חייב חטאת קבועה (למעלה הלכה ב). (36) חמותו, במשנה שם "הבא על אשה ובתה", וכתוב (ויקרא יח, יז) "ערות אשה ובתה לא תגלה", וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט), וחטאת בשגגה ככל חייבי הכריתות. (37) של אשתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה וגו' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין הבדל בין אם נשא אותה קודם שבא על בת בתה, לבין אם נשא בת בתה ואח"כ בא עליה, אבל אם אמו היא שני מדברי סופרים, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. (38) שנאמר (שם): "אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה וגו' לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין נפק"מ מי קדם למי. (39) בין שהיא בתו מנשואתו (=מאשתו) שהיא גם בכלל "אשה ובתה" וחייב שתיים, ובין שהיא מאנוסתו (ואינה אשתו מן הנישואין, שאינה בכלל אשה ובתה), אף שאין זה מפורש בתורה - אסורה היא עליו מן התורה בקל-וחומר: אם בת הבת אסורה, בתו לא כל-שכן (פ"ב מה' איסורי ביאה הלכה ו, עיין שם). ובגמרא (יבמות ג. וכריתות ה. ועוד) למדו אותה גם מגזירה-שוה. (40) ובתו ובנו שנולדו לו, בין מנשואתו (וחייב שתיים, גם משום בת בתה ובת בנה, ראה להלן) בין מאנוסתו, שנאמר (שם, י): "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותך", וחייב כרת במזיד כמפורש (שם, כט), ואם שגג חייב חטאת קבועה, כנ"ל. (41) אף אם היא אינה בתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה", ואם היא בתו חייב שתיים, אחת משום בתו ואחת משום אשה ובתה (הלכות איסורי ביאה שם). וחייב כרת במזיד וחטאת בשוגג כנ"ל. (42) של אשתו. אף אם הבת והבן אינם שלו, שנאמר (שם): ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו', ואם היא גם בתו חייב שתיים: אחת משום בת בתה, ואחת משום בת בתו. (43) בין אחותו מאביו ובין אחותו מאמו. וכמו כן בין מן הנישואין, שהיא נולדה לאביו או לאמו בדרך

הוקשה אמירה להשתחוואה. (20) סנהדרין סג. לפי דעת חכמים, ולא כר' עקיבא. (21) למעלה כתב רבינו "לעשות בשגגה", ושני כתובים למה? (הגהות עמק המלך).

1 ג. פל פרתות²² שפתורה חוץ משלש פרתות
2 שפארנו²³, אם עבר היחיד על אחת מהן בשגגה -
3 מביא חטאת קבועה²⁴. חוץ מטמא שאכל קדש²⁵
4 וטמא שנכנס למקדש²⁶, ששנייהם אין מביאין חטאת
5 קבועה אלא קרבן עולה ויורד²⁷, כמו שיתבאר²⁸.

(22) איסורים שחייבים עליהם כרת. (23) למעלה הלכה ב: מגדף, מבטל מילה ומבטל קרבן פסח. (24) ראה להלן הלכה ד, מה היא חטאת קבועה. (25) אכל בשר קדשים וחשב שהוא בשר חולין, ואילו אכל במזיד - חייב כרת, שנאמר (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (מכות יד: וראה להלן פ"י הלכה ה). ורש"י במשנה כריתות ב. מביא ממה שנאמר (ויקרא כב, ג) "אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב וגו' אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". וראה בשבועות ז. (26) היינו מפתח עזרת ישראל ולפנים, שאילו עשה כן במזיד - חייב כרת (פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה יב), כמו שכתוב (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא (להלן פ"י הלכה ה), וכתוב עוד (שם יט, יג) "כל הנוגע במת בנפש האדם וגו' ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל" (מכות שם, וברש"י במשנה כריתות ב). (27) משנה בכריתות שם. וראה להלן הלכה ד, מה הוא קרבן עולה ויורד. (28) להלן פ"י הלכה ה. שמה שכתוב (ויקרא ה, ב"ג, וז, יא) שאם נטמא ונעלמה ממנו טומאתו שחייב קרבן עולה ויורד - המדובר כשטמא זה נכנס למקדש או אכל קדשים ולא ידע, וראה שבועות ו:

6 ד. חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה²⁹ בלבד³⁰,
7 וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם
8 היה עשיר - מביא חטאת בהמה, ואם היה עני -
9 מביא עוף³¹ או עשירית האפה³², כמו שיתבאר³³.
10 נמצאת למד, שכל העברות שהיחיד מביא על
11 שגגתן חטאת קבועה ארבעים ושלוש³⁴. ואילו הן:
12 (א) הבא על אמו³⁵. (ב) הבא על אם אשתו³⁶. (ג) הבא
13 על אם אמה³⁷. (ד) הבא על אם אביה³⁸. (ה) הבא על
14 בתו³⁹. (ו) הבא על בת בתו. (ז) הבא על בת בנו⁴⁰.
15 (ח) הבא על בת אשתו⁴¹. (ט) הבא על בת בתה. (י)
16 הבא על בת בנה⁴². (יא) הבא על אחותו⁴³. (יב) הבא
17 על אחותו שהיא בת אשת אביו⁴⁴. (יג) הבא על
18 אחות אביו. (יד) הבא על אחות אמו⁴⁵. (טו) הבא על
19 אחות אשתו⁴⁶. (טז) הבא על אשת אביו⁴⁷. (יז) הבא
20 על אשת אחי אביו⁴⁸. (יח) הבא על אשת בנו⁴⁹. (יט)
21 הבא על אשת אחיו⁵⁰. (כ) הבא על אשת איש⁵¹. (כא)
22 הבא על הנדה⁵². (כב) השוכב עם זכר⁵³. (כג) הבא
23 על אביו⁵⁴. (כד) הבא על אחי אביו⁵⁵. (כה) השוכב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הנישואין, ובין מזנות שזנתה אמו או אביו עם אחרים והיתה לו אחות מזנות הרי זו עורה עליו, כמו שנאמר (שם, ט): "ערות אחותך בת אביך או בת אמך, מולדת בית או מולדת חוץ, לא תגלה ערותך". וכשנולדה לאביו דרך הנישואין הוא חייב שתיים, גם משום ערות אחותו בת אשת אביו שבסמוך. וראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכות ב"ד. (44) כלומר, בת אשת נשואת אביו, שנאמר (שם, יא): "ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא, לא תגלה ערותה", וחייב גם משום ערות אחותו שלמעלה (ראה בהלכות איסורי ביאה שם). אבל על אחותו מאנסת אביו, אינו חייב אלא משום ערות אחותו, ולא משום ערות אחותו בת אשת אביו, שאנסתו אינה כאשתו. (45) כריתות ב. במשנה. ובין שהיא אחותה מן הנישואין, בין מזנות, הרי זו עורה עליו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ה), שנאמר (שם, יב"ג): "ערות אחות אביך לא תגלה, שאר אביך היא. ערות אחות אמך לא תגלה, כי שאר אמך היא". (46) במשנה שם. והיינו דווקא בחיי אשתו. ובין כשהיא אחותה מאמה בין אחותה מאביה, בין מן הנישואין ובין מזנות, אבל לאחר מות אשתו מותר באחותה (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ט), שנאמר (שם, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח, לצרור לגלות ערותה עליה בחייה". (47) אפילו אינה אמו, בין בחיי אביו (שהוא חייב שתיים, גם משום אשת אביו, וגם משום אשת איש), בין לאחר מותו, בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה א), שנאמר (שם, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה, ערות אביך היא". ואם אשת אביו זו, היתה גם אמו, חייב גם משום בא על אמו. (48) משנה שם, שנאמר (שם, יד): "ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא". ודוקא אשת אחי אביו, מן האב, אבל אשת אחי אביו מן האם בלבד, וכמו כן אשת אחי אמו, בין שהוא אח אמו מהאב, ובין שהוא אח אמו מן האם, אינן אסורות כ"אם מדרבנן, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. (49) שם, שנאמר (שם, טו): "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה". (50) שם, שנאמר (שם, טז) אשת אחיך לא תגלה, ערות אחיך היא", וכגון שמת אחיו והניח אחריו בנים, או כגון שגרשה שאין כאן מצות יבום. וכל אלו: אשת אחיו, אשת בנו ואשת אחי אביו, הם עליו עורה בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו, בין בחיי בעליהן בין לאחר מותן (חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן), ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה, חייב שתיים. גם משום שאר בשר, וגם משום אשת איש, ראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכה א. (51) שם, שנאמר (שם, כ): "ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה". (52) שם, שנאמר (שם, יט) "ואל אשה בנות טומאתה לא תקרב לגלות ערותה". (53) שם, שנאמר (שם, כב) "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא". ואחד הבא על הזכר, ואחד המביא זכר עליו (פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יד). וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט). ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה ככל חייבי כריתות. (54) מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" (שלמעלה), חייב גם משום "ערות אביך וגו' לא תגלה" (שם, ז), ובסנהדרין נד. מבואר

שהכוונה לאביו ממש, לחייבו שתי חטאות אם עבר בשוגג, ראה גם להלן פ"ד הלכה א. (55) גם זה, מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", חייב גם משום "ערות אחי אביך לא תגלה" (שם, יד). ואם שגג חייב שתי חטאות, שם, וראה גם להלן פ"ד שם. (56) כריתות שם. ובין שבא על הבהמה (בין זכר ובין נקבה), ובין שהביא את הבהמה עליו, שנאמר (שם, כג): "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה". ואחד בהמה ואחד חיה ועורף (פ"א מה' איסורי ביאה הלכה טז). וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, ככל חייבי העריות (שם, כט). ובשוגג חייב חטאת ככל חייבי הכריתות. (57) כריתות שם, שנאמר (שם, כג): "ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא". והיא חייבת כרת במזיד בלא עדים והתראה ככל העריות (שם, כט), וחטאת בשוגגת ככל חייבי הכריתות. ולולא שאסרה תורה מפורש באשה, לא היתה האשה נאסרת מהפסוק של הזכרים שלמעלה (=ובכל בהמה לא תתן שכבתך וגו'). ראה בספר המצוות ל"ת שטט.

- 1 נִמְצְאוּ כָּל כְּרִיתוֹת שְׂפָעֵרִיּוֹת עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ.⁵⁸
- 2 וּבְשָׂאֵר הָעֲבֻרֹת שֶׁבַע עֲשָׂרָה, וְאֵלוֹ הֵן: (א) הָעוֹבֵד
- 3 עֲבוֹדָה זָרָה.⁵⁹ בְּמַעֲשָׂהּ.⁶⁰ (ב) הַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ לַמִּלֵּךְ.⁶¹
- 4 (ג) בָּעַל אוֹב.⁶² (ד) בָּעַל יִדְעוֹנִי בְּמַעֲשָׂהּ.⁶³ (ה)
- 5 הַמַּחֲלִיל אֶת הַשִּׁבְתָּה.⁶⁴ (ו) הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם
- 6 הַכְּפֻרִים.⁶⁵ (ז) הָאוֹכֵל וְשׂוֹתָה בְּיוֹם הַכְּפֻרִים.⁶⁶ (ח)
- 7 הָאוֹכֵל נֹתֵר.⁶⁷ (ט) הָאוֹכֵל חֲמִין בְּפֶסַח.⁶⁸ (י) הָאוֹכֵל
- 8 חֶלֶב.⁶⁹ (יא) הָאוֹכֵל דָּם.⁷⁰ (יב) הָאוֹכֵל פֶּגוּל.⁷¹ (יג)
- 9 הַשּׂוֹחֵט קֶדְשִׁים חוּץ לְעִזָּרָה.⁷² (יד) הַמַּעֲלָה קֶרֶן
- 10 חוּץ לְעִזָּרָה.⁷³ (טו) הַמַּפְטֵם אֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה.⁷⁴ (טז)
- 11 הַמַּפְטֵם אֶת הַקֶּטֶרֶת.⁷⁵ (יז) הַסֵּךְ בְּשִׁמֵּן הַמִּשְׁחָה.⁷⁶

(58) בכ"י תימן: "ששה ועשרים", וכ"ה בדפוס רומי ובמגדל עוז. ואמנם כן אתה מוצא בפרטן, ולפי הגירסא שלנו נתמעטו שלשה שחייב בהם כרת גם מצד אחר, והם: הבא על אביו ועל אחי אביו, שיש בהם כרת משום השוכב עם הזכר. והבא על אחותו, שהיא בת אשת אביו, שיש בו כרת משום הבא על אחותו. ובאותם הדברים לא באה אזהרה מיוחדת כ"אם לחייבם שתי חטאות בשגגה, נמצא שלחשבון החטאות הם עשרים וששה, ולמנין הכריתות אינם אלא עשרים ושלוש (משנה למלך). (59) כריתות שם. שכתוב (שמות כ, ה): "לא תשתחוה להם ולא תעבדם" (ראה בספר המצוות ל"ת ה'ו). וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר (במדבר טו, לא): "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה". ובסנהדרין צט. אמרו שפסוק זה מדבר לענין עבודה-זרה, דתנא דבי ר' ישמעאל "כי דבר ה' בזה", זה המבזה דיבור שנאמר לו למשה מסיני "אנכי ה' אלהיך, לא יהי' לך אלהים אחרים" (שמות כ, ג), ואם עבד עבודה-זרה בשגגה, כגון שחשב שהתורה אסרה רק זיבוח וקיסור לע"ז, אבל לא אסרה השתחוואה וניסוך (רש"י כריתות ב). מביא חטאת קבועה, כמו שנאמר (במדבר טו, כב): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ואמרו בהוריות ת. "איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצוות, הוי אומר זו עבודת כוכבים", ונאמר

העצם אלא לאחר כך (כפירש"י סנהדרין שם). ואינו מקטיר ועושה מעשים (מרכבת-המשנה הלכות עבודה-זרה שם ה"א) ואינו חייב קרבן בלא מעשה. לפיכך כתב רבינו "בעל ידעוני במעשה", אבל בעל אוב סתמו יש בו מעשה (לחם-משנה כאן, ומשנה-למלך להלן פ"ד הלכה א). (64) משנה כריתות שם, ובגמ' ג. שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן (ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה א), נאמר (שמות כ, י): "ויום השביעי שבת לה' וגו' לא תעשה כל מלאכה", וחייב כרת במעשה במזיד בלא עדים והתראה, כמו שנאמר (שם לא, יד): "ושמרתם את השבת וגו' כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה", ואם עבר ושגג חייב קרבן חטאת ככל חייבי הכריתות. (65) במשנה שם. וכגון שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן שחייבין עליהן בשבת (ראה פ"א מה' שביית עשור הלכה ב), "שאין בין שבת ליוהכ"פ אלא שזה (=שבת) וזינו ביד אדם (=מיתת ב"ד, אם היה בעדים והתראה), וזה (=יוהכ"פ) וזינו כרת" (משנה מגילה ז); ונאמר (ויקרא כג, כח): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כיפורים הוא לכפר עליכם" וגו' וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם, ל): "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה", ובשוגג חייב חטאת. (66) כריתות שם. וחייב כרת אם אכל או שתה במזיד, כמו שנאמר (שם, כט): "כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה", ועינוי זה הוא אכילה ושתייה שלמדים גזירה-שוה "עינוי עינוי", שכתוב כאן עינוי, וכתוב (דברים ח, יג) "ויענך וירעבך". מה שם עינוי רעבון, אף כאן עינוי רעבון (יומא עד:), והאוכל ושותה בשגגה חייב חטאת, כיתר חייבי הכריתות, כנ"ל (וראה בספר המצוות ל"ת קצו). ושיעור אכילה ביוהכ"פ הוא ככותבת הגסה שהיא פחות מכביצה. ושיעור השתייה, הוא כמלוא לוגמיו של כל אחד ואחד, והוא כדי שיסלקם לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו (ראה פ"ב מה' שביית עשור הלכה א). (67) כריתות שם. והוא מה שנשאר מבשר קדשים אחרי הזמן שקבעה התורה לאכילתם, שעליו נאמר (שמות כט, לד): "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קודש הוא", והאוכלו במזיד חייב כרת, כמו שנאמר (ויקרא יט, ח): "ואוכליו עונו ישא, כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואם אכל בשוגג חייב חטאת קבועה, ככל חייבי הכריתות (וראה בספר המצוות ל"ת קלא). (68) שם, והיינו כזית חמץ (פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ז). שנאמר (שמות יג, ג): "ולא יאכל חמץ", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם יב, טו): "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל", והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה ככל חייבי הכריתות (ראה בהלכות חמץ ומצה שם הלכה א, ובספר המצוות ל"ת קצו). (69) במשנה שם. וכגון שאכל כזית (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה א) חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים (שם הלכה ה) של שור או כשב או עז (שם הלכה א), שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם ז, כה): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה", ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה, ובשוגג

(שם כז): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת". (60) וכגון שהשתחוה, או הקריב או ניסך או הקטיר לע"ז, אפילו אין דרך עבודת עבודה-זרה זו בכך, וכן אם עבד ע"ז במעשה בכל אופן שהוא דרך שעובדים ע"ז זו (ראה פ"ג מהלכות ע"ז, הלכות ב"ג), אבל המקבל בשוגג את הע"ז לאלוה, אע"פ שהוא חייב כרת במזיד, אינו מביא קרבן, לפי שלא עשה מעשה, ונאמר שם (טו, כט): "תורה אחת יהי לכם לעושה בשגגה", ראה למעלה הלכה ב. (61) כריתות שם. ובהלכות ע"ז פ"ו הלכה ג, כתב רבינו: "כיצד היו עושים, מדליק אש גדולה ולוקח מקצת זרעו ומוסרו לכהנים עובדי האש, ואותן הכהנים נותנים הבן לאביו, אחר שנמסר בידם, להעבירו באש ברשותו, ואבי הבן הוא שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים ומעבירו ברגליו מצד זה לצד אחר בתוך השלחבת, לא שורפו למולך כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם לעבודה-זרה אחרת, אלא בהעברה בלבד היתה עבודה זו". ואסרה התורה דבר זה, שכתוב (ויקרא יח, כ): "ומזרעך לא תתן להעביר למולך"; "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש" (דברים יח, י), וחייב סקילה בעדים ובהתראה. ואם לא נסקל או שלא התרו בו, דינו בכרת, שכתוב (ויקרא כ, ב"ג): "ואל בני ישראל תאמר, איש איש מבני ישראל וכו' אשר יתן מזרעו למולך מות יומת, עם הארץ ירגמוהו באבן, ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו כי מזרעו נתן למולך", ואם העביר את בנו למולך בשגגה, שחשב שהתורה לא אסרה זאת, חייב להביא קרבן חטאת קבועה, שהרי כל חייבי כריתות למדים מע"ז (שבת סט). שהשוגג חייב חטאת. (62) כריתות שם. "כיצד הוא מעשה האוב? זה שהוא עומד ומקטיר קטורת ידועה, ואוחז שרביט של הדס בידו ומניפו, והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם, עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל, בדברים מתחת הארץ, בקול נמוך עד מאד, וכאילו אינו ניכר לאוזן אלא במחשבה מרגיש בו, וכן הלוקח גולגולת המת ומקטיר לה ומנחש בה עד ששמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו, שפל עד מאד, ומשיבו" (הלכות ע"ז הלכה א). וכתוב (ויקרא יט, לא): "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים", וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שכתוב שם (כ, ו): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם ונתתי את פני בנפש ההיא והכרתי אותו מקרב עמו", ואם היה בשוגג חייב חטאת קבועה. ולא כתב רבינו כאן "בעל אוב במעשה", כמו שכתב להלן בבעל ידעוני, לפי שסתמו של אוב הוא במעשה, ואין סתמו של ידעוני במעשה, ראה להלן. (63) מניח עצם עוף ששמו: "ידוע" בפיו, ומקטיר ועושה מעשים אחרים עד שיפול כנכפה (=חולי נפל) וידבר בפיו דברים שעתידיים להיות" (הלכות ע"ז שם ה"ב) והזהר על זה בתורה, וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים וגו' והכרתי אותו מקרב עמו". וחייב חטאת בשוגג ככל יתר חייבי הכריתות. ומה שכתב רבינו בעל ידעוני במעשה, שפסק כריש לקיש (כריתות ג: וסנהדרין סה.), שלפיכך נאמר במשנה (כריתות ב.) "בעל אוב" ולא "בעל ידעוני", משום שבעל ידעוני אין בו מעשה. שמישים עצם בפיו ואינו מדבר בשעת שימת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משה, על זר שאינו כהן ולא מלך ממלכי בית דוד (ראה פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ה"ז), חייב כרת במזיד, שנאמר (שם, לב-לג): "ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו", והסך בשוגג חייב חטאת קבועה.

הרי אלו ארבעים ושלש⁷⁷ עבירות שמביאין על שגגתן חטאת קבועה. ומה הוא הקרבן שמביא השוגג באחת מאלו? אם שגג בפעודה זרה - מביא עז בת שנתה לחטאת, והיא האמורה בפדרשת שלח לך⁷⁸. בין שהיה החוטא הדיוט⁷⁹ או מלך או כהן גדול או משוח מלחמה⁸⁰ - הכל שוין בשגגת עבודה זרה⁸¹. אבל אם שגג באחת משאר ארבעים ושתים: אם היה הדיוט - מביא שעירת עזים או נקבה מן הכבשים⁸², וזו היא חטאת של אחד מעם הארץ האמורה בפדרשת ויקרא⁸³; ואם המלך הוא ששגג באחת מהן - מביא שעירת עזים⁸⁴ לחטאת; ואם כהן משוח הוא⁸⁵ - מביא פר בן בקר לחטאת⁸⁶, והוא נשרף⁸⁷, כמו שנתפרש שם⁸⁸.

(77) ראה למעלה הערה נז. (78) במדבר טו, כז: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה, והקריבה עז בת שנתה לחטאת". (79) שאינו לא מלך ולא כהן גדול. (80) בעת מלחמה היו ממנין כהן לדבר אל העם, ומושחין אותו בשמן המשחה (פ"ז מהלכות מלכים הלכה א). ובכת"י תימן: "או מלך או כהן משיח". וכן נכון, שהרי לפי גירסתנו נשמע שרק בעבודה-זרה אין הבדל בין הדיוט לבין משוח מלחמה, ואילו בברייתא (הוריות יב:) מפורש שאף בשאר חייבי חטאות אין הבדל ביניהם. (81) משנה הוריות ט. שנאמר (שם): "ואם נפש אחת תחטא", אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח - כולן בכלל "נפש אחת" הן (שם ח.). (82) משנה בהוריות ט. (83) ד, כז-כח, לב: "ואם נפש אחת תחטא מעם הארץ וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה וגו' ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה". (84) כן צריך להיות, וכן הוא בכ"י תימן, שנאמר (שם, כב-כג): "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים", בהוריות י: "איזהו נשיא, זה מלך" וכו'. (85) כהן גדול שנמשח בשמן המשחה. אבל מימות יאשיהו ואילך שנגגו שמן המשחה (שם יב.), והיו ממנים כהן גדול בלבית שמונה בגדים בלבד, אינו מביא פר בן בקר (פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה יד). (86) במשנה שם. שנאמר (שם ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב פר בן בקר לחטאת". (87) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, ובפ"ז שם, שיש חטאות הנאכלות ויש חטאות הנשרפות. (88) שם, יב: "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו על עצים באש".

חייב קרבן חטאת קבועה. (70) "היוצא בשעת שחיטה ונחירה או בשעת התזת הראש, כל זמן שיש בו אדמומית, וכן דם הכנוס בתוך הלב וכו'" (פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג) ושיהיה כזית, מבמהה חיה ועוף (שם הלכה א). ונאמר (שם, כז): "כל נפש אשר תאכל כל דם, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ובשוגג חייב חטאת קבועה. (71) הם קדשים שחשב בעת שעשה אחד מד' עבודות (שחיטה, קבלה, הולכה וזריקת הדם) על-מנת לאכול (הבשר) או להקריב (האימורים) לאחר הזמן הראוי לכך (פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, יח) "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו' לא יחשב לו פיגול יהי' והנפש האוכלת ממנה עונה תשא", ואמר רבי אליעזר (זבחים כט.) שהכתוב הנ"ל מדבר במחשב על זבחו לאכלו ביום השלישי, ולמדו (בכריתות ה.) בגזירה-שזה "עון עון" מנותר: נאמר כאן "והנפש האוכלת ממנו עונה תשא", ונאמר בנותר (שם יט, ח) "ואוכליו עונו ישא כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", כשם שנותר חייב עליו כרת, אף פיגול חייב עליו כרת. והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה. (72) כריתות שם. שנאמר (שם יז, ג"ד): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כבש וגו' מחוץ למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' וגו' ונכרת האיש ההוא מקרב עמו", והשוחטם בשוגג חייב חטאת קבועה. (73) כריתות שם. כלומר הקטירו על האש מחוץ לעזרה. שנאמר (דברים יב, יג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", והמעלהו במזיד חייב כרת, שנאמר (ויקרא שם, ח"ט): "ואליהם תאמר, איש איש וגו' אשר יעלה עולה או זבח, ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו", והמעלה בשוגג חייב חטאת קבועה. (74) כריתות שם. פירוש שעשה שמן המשחה, וכגון שלקח שמן זית, הין, ויערב בתוך השמן מר דרור וקנמון, וקנה בשם וקדה באותו משקל ומדה כמו שעשה משה למשוח את הכהנים וכלי המקדש (ראה שמות ל, כג-ל), ונאסר לעשותו כמו שנאמר (שם, לב): "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו", והעושהו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, לג): "איש אשר ירקח כמוהו וגו' ונכרת מעמיו" (ודוקא אם עשה כדי להמשח בו, אבל אם עשהו להתלמד או ליתנו לאחרים פטור, פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ד) והעושה בשגגה חייב חטאת קבועה כיתר חייבי הכריתות כ"ל. ו"המפטם" היינו "המשמין", כלומר שמשמין את השמן עם ריח טוב, על-ידי-זה שהוא מערב בו סממנים (תפארת ישראל כריתות פ"א משנה א). (75) שם. ראה בפ"ב מה' כלי המקדש, מעשה הקטורת. ואם עשה קטורת במזיד, כדי להריח בה, אע"פ שלא הריח בה - חייב כרת על עשייתה (הלכות כלי המקדש שם הלכה ט), אבל עשה כדי להתלמד בה או למסרה לציבור - פטור (שם). שנאמר (שמות ל, לז-לח): "והקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם, קודש תהי' לך לה', איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו", והעושה כן בשוגג חייב חטאת קבועה. (76) כריתות שם. כלומר סך כזית משמן המשחה שעשה

ה. אחד יחיד ששגג באחת מאלו או מרבין⁸⁹, שנאמר: תורה אחת תהיה⁹⁰ לכם לעשה בשגגה. פיצד? אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חל והרי הוא יום תפפורים, וכלן אכלו ועשו מלאכה - כל אחד מהן מביא שתי חטאות⁹¹, כפשות או שעירות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו יודע אם חייבין עליה קרבן, נחשב זה לשגגה וחייב חטאת (פ"ג מהל' שבועות ה"ז), וכבר נחמן בשבועות כה, ב - ולא כאביי (שבת, שם) שאמר שאף בשבועה אין שגגת קרבן שמה שגגה (לחם-משנה).

ג. מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אף על פי שידע בודאי שעבר¹¹ על לא תעשה ויש בו פרת - הרי זה פטור מקרבן חטאת¹²; שנאמר: אשר חטא בה¹³ - עד שידע החטא שחטא בו¹⁴. פיצד? חלב ונותר¹⁵ לפניו, ואכל את אחד מהם¹⁶ ואין ידוע אי זה אכל; אשתו נדה¹⁷ ואחות¹⁸ בפית¹⁹, ושגג וקא על אחת מהן²⁰ ואין ידוע אי זו מהן בעל; שבת ויום הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת²¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אע"פ שידע בודאי שעבר על לא-תעשה ויש בו כרת, הרי זה פטור מקרבן".

וממשיך "חטא ונודעה לו חטאתו וחזר ושכחו, הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא, ותאכל כשאר חטאות הנאכלות". ומקורו בתוספתא "חטא ונודעה לו חטאתו ושכח באיזה חטא חטא, הרי זה מביא חטאת ותשחט לשם מה שהוא ותאכל". והקשה בראב"ד על הסיפא של התוספתא "וחזר ומביא חטאת על הידיעה ותשחט לשם מה שהיא ותאכל", ומשמע שאף שכבר הביא חטאת חזר ומביא חטאת אחרת. וקשה, כיון שכבר הביא החטאת, היאך יביא שוב חטאת והלא הוא מביא חולין בעזרה.

ותירץ ה'כסף משנה' שהחטאת הראשונה שהביא מכפרת קצת, ולכשיוודע לו חטאו ויביא חטאת אחרת תיגמר הכפרה", אבל לרמב"ם לא היתה גירסת התוספתא הזו, ולכן לא פסק הדין ד"יביא חטאת אחרת" כלל.

והנה בדין זה מודגשת מעלתו של יהודי, שהגם שמדובר ביהודי שעבר עבירה שחייב על זדונה "כרת", ש"נכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ב"ה", מכל-מקום הידיעה שלו נוגעת לחיוב הקרבן ואם לא ידע אינו חייב.

יתירה מכך, ידיעתו של יהודי חשובה כל-כך להצריכו קרבן, גם אם כבר הביא חטאת לשם מה שחטא ונודע לו מה שחטא שידיעתו זו חשובה עד כדי כך שגורמת להבאת קרבן נוסף.

(על-פי י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן ח)

(11) בשוגג. (12) כרבי יהושע במשנה, כריתות יט, א. (13) "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו". (14) בגמרא שם, לפי דברי רבי יהושע. (15) במשנה, שם. וראה למעלה (פ"א ה"ד) כי האוכל חלב או נותר במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (16) בשוגג. (17) וראה למעלה (שם) כי הבא על הנדה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (18) וראה למעלה

1 וכן אם שגגו פלג והקטירו לעבודה זרה - פל אחד
2 ואחד מן העובדים מביא עז בת שנתה לחטאת⁹².

(89) ברייתא ביבמות ט. ואינם כציבור להביא פר (שם, יד). אלא הרי הם כיחידים, משום שלא עשו על פי הוראת בית-דין. (90) לפנינו (שם): "יהיה". (91) אחת על עשיית מלאכה ביום הכיפורים, ואחת על אכילה באותו יום. (92) אבל אם שגגו הציבור על-פי הוראת טעות של בית-דין, אם שגגו בעבודה-זרה - מביא כל שבת ושבת פר לעולה ושעיר לחטאת, ובשאר חייבי כריתות מביא כל שבת ושבת פר חטאת (להלן פ"ב הלכה א).

פרק טניו

(1) יבאר שאין אדם חייב חטאת עד שיהא שוגג מתחילה ועד סוף, ומי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא בו ואם נודע לו וחזר ושכחו.

3 א. אין אדם חייב חטאת על שגגתו עד שיהיה שוגג
4 מתחלה ועד סוף; ואכל אם שגג בתחלה והזיד בסוף
5 או הזיד בתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת².
6 פיצד? כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת⁴,
7 עקר בידון והניח בשגגה⁵ או שעקר בשגגה והניח
8 בידון⁶ - פטור, עד שיעקר בשגגה ויניח בשגגה.
9 וכן פל פיצא בזה⁷.

(2) משנה, שבת קב, א. וראה גם פ"א מהל' שבת הי"ט. (3) מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך, ראה פ"ב שם ה"ט. (4) וראה שם ה"ח, כי הוצאה מרשות לרשות היא אחת מל"ט מלאכות שנאסרו בשבת. (5) עקר את החפץ והוציאו מרשות אחת בידון והניחו ברשות השניה בשוגג, שחשב בלבו שכל האיסור הוא רק העקירה, ולא ההנחה. וראה בהל' שבת שם ה"ט. כי איסור ההוצאה בשבת הוא שיעקור מרשות זו ויניח ברשות האחרת, אבל אם עקר ולא הניח ברשות אחרת או הניח ולא עקר מרשות אחרת - אינו חייב. (6) שחשב בלבו שכל האיסור של הוצאה בשבת היא ההנחה ברשות האחרת, ולא העקירה. (7) בכל חיובי החטאות.

10 ב. עבר עברה וידע שהיא פלא תעשה אבל אינו
11 יודע שחייבין עליה פרת - הרי זו שגגה ומביא
12 חטאת⁸. אבל אם ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן ולא
13 ידע אם חייבין עליה קרבן אם לאו - הרי זה מזיד;
14 ששגגת קרבן אינה שגגה⁹ בעבורת אלו שחייבין
15 עליה פרת¹⁰.

(8) כרבי יוחנן, אליבא דרבנן של מונבו (שבת סט). ולא כריש לקיש שם שאינו חייב אלא אם שגג גם בלא-תעשה. (9) כרבנן, ולא כמונבו - הסובר ששגגת קרבן הרי היא שגגה לחייבו קרבן חטאת (שבת, שם). (10) אבל בעבירה שאין חייבין עליה כרת במזיד, ובשוגג חייבים עליה חטאת, כמו שבועת ביטוי לשעבר (= שנשבע שלא אכל ואכל, שחייבין על שבועה זו בשוגג קרבן חטאת) ובאופן שנשבע שלא אכל והוא יודע שאכל ויודע גם כי שבועה זו אסורה, אבל

וְעָשָׂה מִלֵּאכָה בְּשִׁפְתָּ וְאָכַל חֶלֶב וְדָם וְכִיּוֹצָא בָהֶן, 17
כְּשִׁידָע לֹא שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וּמִצִּיּוֹה עַל כָּל אֱלוֹ - חֵיב 18
לְהִבִּיא חֲטָאת עַל כָּל עֲבָרָה וְעֲבָרָה³⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא 19
בְּזֶה³⁷. 20

(35) כרב ושמואל, ולא כרבי יוחנן וריש לקיש (שבת סח:)
האומרים שפטור הוא מקרבן, מאחר שלא ידע מעולם, והרי
הוא כאנוס. ואף-על-פי שכלל בידינו, הלכה כרבי יוחנן
במקום רב ושמואל - פסק רבינו כאן כרב ושמואל לפי
שדבריהם כדברי חכמים, ואילו דברי רבי יוחנן וריש לקיש
כמונבד, והלכה כרבים נגד יחיד, ראה כסף-משנה, לחם-
משנה ומעשה-ירוקה. (36) ברייתא שם, כרבנן ולא כמונבד,
כלומר: מביא חטאת אחת על כל חילולי השבת שחילל
במשך הזמן, וכן על כל אכילות חלב ודם שאכל במשך
הזמן. (37) חטאת אחת על כל איסור, אף כי עבר עליו
כמה וכמה פעמים.

ז. הַשּׁוֹגֵג בְּלֹא פְּנֵה³⁸ בְּעֲרִיּוֹת אוֹ בְּמִאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת 21
- חֵיב חֲטָאת³⁹; בְּשִׁפְתָּ⁴⁰ - פֶּטוּר מִחֲטָאת⁴¹. כִּיצַד? 22
הִיא מִתְעַסֵּק עִם אִשָּׁה וּבְעִלָּה בְּלֹא פְּנֵה לְבַעִילָהּ⁴², 23
וְהָרִי הִיא עֲרֹה עָלָיו; דְּמָה שָׁזָה שֶׁבִּפְיוֹ רֶק הוּא 24
וּבִלְעוֹ בְּלֹא פְּנֵה לְשֵׁם אֲכִילָה בְּעוֹלָם, וְהָרִי הוּא 25
חֶלֶב - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת. נִתְּבֵן לְהַגְבִּיהַ אֶת 26
הַתְּלוּשׁ וְחִתָּךְ אֶת הַמִּחְבֵּר בְּלֹא פְּנֵה לְחִתְּכִתּוֹ⁴³ - 27
פֶּטוּר; מִלֵּאכֶת מִחֲשֶׁבֶת אֲסָרָה תוֹרָה⁴⁴, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ 28
בְּמִקְוָמוֹ⁴⁵. 29

(38) זהו "מתעסק" שבתלמוד. ואינו דומה לשוגג סתם, כי
שוגג סתם, הוא שמכוון לעשות את הדבר שעשה, אלא
ששגג וחשב כי הוא מותר. אבל מתעסק, הוא שלא חשב
כלל לעשות דבר זה שעשה, וראה רש"י כריתות יט, ב.
(39) משום שנהנה מן האיסור (דברי רב נחמן, בכריתות
שם). (40) ששגג בלא כוונה לעשות מלאכה זו, כנ"ל.
(41) המשיך דברי רב נחמן, שם. (42) רבינו גרשום' פירש
שם, שנפל מן הגג ונתקע בתוך האשה, ורש"י פירש, שהיו
אשתו ואחותו בבית ונתכוון לבוא על אשתו, ונשמטה אשתו
ולא ידע ובא על אחותו. (43) שהתכוון להגביה דבר-
מאכל תלוש מן הקרקע, וחתך את המאכל המחובר לקרקע,
והרי לא התכוון כלל לחתוך. והזכיר כאן רבינו אופן זה
משום שהוא לדברי הכל (שבת עב:), אבל הוא-הדין אם
מתכוון לחתוך את התלוש, וחתך את המחובר - שהוא
פטור, שאף כי מתכוון לעצם החיתוך, הרי לא התכוון אלא
לחיתוך של היתר ולא לחיתוך של איסור, ואין זה מלאכת
מחשבת, וכדעת רבא (שבת, שם). וכן כתב רבינו להלן פ"ז
הי"א (כסף-משנה). (44) בשבת, כלומר, שיעשה את
המלאכה במחשבה תחילה לכך. וטעם זה הוא לפי דברי
רבי יהושע (כריתות, שם) הלומד ממה שכתוב (ויקרא ד,
כג) "אשר חטא בה" עד שיוודע לו במה חטא (ראה למעלה
ה"ג), לכן דורש כמו רב נחמן שמתעסק בשבת פטור, משום
שמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל רבי אליעזר לומד (שם)
דין מתעסק בשבת שפטור, מהפסוק "אשר חטא בה". וראה

(שם) כי הבא עליה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת.
(19) במשנה, שם. (20) בשוגג. וראה למעלה (שם), כי
העושה מלאכה בשבת או ביוה"כ במזיד חייב כרת,
ובשוגג חייב חטאת. (21) שם. וראה להלן פ"ח ה"ה שגם
אשם תלוי אינו מביא, שאין אשם תלוי בא בספק חטא,
וכאן הרי יודע בוודאי שחטא.

ד. חֲטָא²² וְנוֹדַע לֹא חֲטָאתוֹ וְחִזַּר וְשִׁכְחוּ²³ - הָרִי זֶה 1
מִבִּיא חֲטָאת לְשֵׁם מָה שֶׁהוּא²⁴, וְתֹאכַל בְּשִׁאֲרָ 2
חֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת²⁵. 3

(22) בשוגג. (23) כלומר, שכח איזה חטא עשה.
(24) "כלומר, ישחטנה ויאמר הרי זה לשם חטאת שאני חייב,
אע"פ שאיני זוכר מה הוא. יהיה לשם מה שאני חייב"
(כסף-משנה). וזה בתוספתא כריתות פ"ב (הוצאת
צוקרמנדל עמ' 25, 565). והלכה זו היא אפילו לרבי יהושע
(השגות הראב"ד כאן) הסובר שצריך שידע עצמו של החטא
(ורבינו פוסק כמותו למעלה ה"ג, ולהלן פ"ח ה"ה) שהרי
נודע לו עצמו של החטא, אלא ששכחו אחר-כך. (25) שם
בתוספתא.

ה. שָׁגַג בְּשֵׁם אֶחָד וְהֵם שְׁנֵי גּוֹפִין - חֵיב. כִּיצַד? 4
שְׁתֵּי נִדּוֹת²⁶ וְשָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן²⁷ וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה 5
הִיא²⁸, שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת וְשָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן²⁹ וְאֵין יָדוּעַ אִי 6
זֶה הִיא³⁰ - חֵיב חֲטָאת³¹, שֶׁהָרִי יָדַע עֲצָמוֹ שֶׁל חֲטָא. 7
לְמָה זֶה דּוּמָה³²? לְשְׁתֵּי גִירוֹת דּוֹלָקוֹת שֶׁכִּפְּהָ אֶחָת 8
מֵהֶן³³ וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה נִרְיָה, אוֹ לְשְׁנֵי תַּמְחוּיִין³⁴ 9
שֶׁל חֶלֶב שֶׁאֶכַל מֵאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ מֵאִי זֶה 10
תַּמְחוּי מֵהֶן אֶכַל - שֶׁהוּא חֵיב. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזֶה. 11

(26) שתי נשים נדות שהיו עמו בבית. (27) בא על אחת
מהן בשגגה, כגון שחשב שהן טהורות. (28) שנודע לו
אחר-כך שהיו טמאות נדה, ולא נודע לו אי זו מהן בעל.
(29) כלומר, לא ידע שהן אחיותיו. (30) שנודע לו אחר-כך
שהן אחיותיו, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (31) במשנה,
כריתות יט, א: "ר"ש ור"ש בן שזורי אומרים לא נחלקו
(רבי יהושע ורבי אליעזר) על דבר שהוא משם אחד (=)
מלאו אחד) שהוא חייב". (32) (בשתי נדות אין הדבר
פשוט כל כך, שהרי אם בא על שתיהן, חייב על כל אחת
ואחת, הואיל והן גופים מוחלקים (להלן פ"ה ה"ג) והיה
מקום לומר, שידיעת ספק על אחת משתיהן, אינה ידיעה
לחייבו קרבן, אבל בשתי נרות שגם אם כיבה שתיהן, ובשני
תמחויין של חלב אם אכל שתיהן, שהגופים אינם מוחלקים,
ואינו חייב אלא אחת (להלן פ"ו ה"א-ב), פשוט הדבר,
שידיעת ספק על אחת משתיהן היא ידיעה לחייבו קרבן).
(33) בשבת. וראה פ"ב מהל' שבת ה"ב, כי המכבה בשוגג
- חייב חטאת. (34) שתי קערות.

ו. כָּל הַמִּחְבֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ וְעָשָׂה 12
בְּשִׁגְגָה וְנוֹדַע לֹא אַחַר שֶׁחֲטָא, אָף עַל פִּי שֶׁלֹא הִיָּתָה 13
לֹא יָדִיעָה בְּתַחֲלָה שֶׁזֶה חֲטָא הוּא - הָרִי זֶה חֵיב 14
חֲטָאת³⁵. כִּיצַד? תִּינוּק שֶׁנִּשְׁפָּה לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים 15
וְגִדְל וְהוּא אֵינוֹ יָדַע מָה הֵם יִשְׂרָאֵל וְלֹא דָתָם, 16

את של שבת. (58) והוא עשה מצוה בשל שבת, ולא עשה מצוה בשל אחד בשבת. (59) כלומר, הוא טרוד וממהר לקיים המצוה. (60) ומל גם את של האחד בשבת, ולפיכך הוא פטור. (61) שלא ניתנה שבת להידחות אצלו כלל. (62) שהרי הוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, גם רבי יהושע מודה בזה שחייב.

ט. אִמְזִין⁶³ שָׁבָא לְמוֹל לַפְּנוֹת הַיּוֹם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת⁶⁴,
וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא נִשְׁאָר פְּנָאֵי בְּיוֹם כְּדִי שְׁתַּמּוּל, וְאִם
תִּתְחַל לְמוֹל - לֹא תִשְׁלִים עַד יֵצֵאת הַשַּׁבָּת,
וְנִמְצְאָת חוֹבֵל בַּשַּׁבָּת וְלֹא עוֹשֶׂה מִצְוָה⁶⁵, וְאָמְרוּ:
רְגִיל אֲנִי וְזָרִיו וּבִמְהֵרָה אָמוּל, אִם לֹא הַשְּׁלִים אֱלָא
עַד יֵצֵאת הַשַּׁבָּת - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאָת⁶⁶, שְׁהָרִי הִתְרוּ
בָּו⁶⁷.

(63) מוהל מומחה. (64) לתינוק בן שמונה ימים, שזמנו למול בשבת. (65) ואין השבת נדחית. והחובל בשבת, שלא במקום מצוה, חייב חטאת (פ"ח מהל' שבת ה"ו), ואע"פ שלא גמר המצוה אין זה מקלקל, שהרי המעשה שעשה מצטרף עם מה שיעשה אח"כ, לעשותו מהול, ועי' 'מאירי' שם. (66) בשבת קלג, ב - אמרו שהוא חייב כרת, וצריך עיון. וראה בהגהות הגרע"א. (67) כלומר, משום כך אינו אנוס וחייב חטאת, ואינו כמזיד, כיון שלא נתכיון לעבור (כסף-משנה).

י. הַמּוֹצִיא⁶⁸ אֶת הַלּוֹלֵב⁶⁹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג
שָׁחַל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת⁷⁰ כְּדִי לֵצֵאת בּוֹ⁷¹ וְהַעֲבִירוּ⁷²
אֶרְבַּע אָמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים בְּשׁוּגָג⁷³ - פְּטוּר⁷⁴,
שְׁהָרִי בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹצִיא⁷⁵, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּיוֹם
אֶרְבַּעָה עָשָׂר שָׁחַל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת⁷⁶, וְנוֹדַע לוֹ אַחֵר
בֶּן שְׁמֹנֶשְׁכוּ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם⁷⁷ אוֹ שְׁמָתוֹ אוֹ
נִטְמָאוֹ⁷⁸ קִדְּם שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁנִּמְצָא⁷⁹ טְרֵפָה בַּסֶּתֶר⁸⁰,
כְּגוֹן נָקוֹב מַעִים אוֹ רָאָה⁸¹ - הָרִי זֶה פְּטוּר, מִפְּנֵי
שֶׁשָּׁחַט בְּרִשּׁוֹת⁸². אֲבָל נִמְצָא בְּעַל מוֹם אוֹ שְׁהִיתָה
טְרֵפָה גְּלוּיָה⁸³ - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאָת, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה לוֹ
לְבִדִּיק וְאַחֵר כֶּן יִשְׁחוּט⁸⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(68) סוכה מא, ב - במשנה. (69) מביתו לרשות הרבים. (70) שבזמן שבית המקדש קיים, היה לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת (פ"ז מהל' לולב ה"ו), ורק לאחר שחרב בית המקדש, אמרו חכמים ליטול את הלולב בשבת (שם ה"ז). (71) ידי חובת מצות נטילת לולב. ועתה בהוצאתו זו לא קיים המצוה, כגון שנטלו שלא כדרך גדילתו (סוכה מב. ופ"ז מהל' לולב ה"ט). ולפי דעת הסוברים "מצוות צריכות כוונה", לא יצא משום שלא כיוון לצאת. וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד ('הר המוריה'). (72) כלומר: או העבירו. וכן פירש ה'מאירי' (פסחים עב:). מה שאמרו במשנה (סוכה, שם) "יום-טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים", דהיינו: או שהוציא ארבע אמות ברשות הרבים, או שהעביר ארבע אמות ברשות הרבים. (73) ששכח כי שבת היום. (74) מקרבן חטאת. (75) דברי רבי יוסי,

'קרית ספר' כאן. (45) פ"א מהל' שבת ה"ח, ולהלן פ"ז ה"א.

ח. כָּל הַעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת וּבִכְלָל עֲשִׂיתָהּ
נַעֲשִׂית עֲבָרָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ כְּרַת⁴⁶ בְּשִׁגְגָה⁴⁷ - הָרִי
זֶה פְּטוּר מִחֲטָאָת, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה בְּרִשּׁוֹת⁴⁸. כִּיצַד?
הֵבֵא עַל יְבִמְתּוֹ⁴⁹ וְהָרִי הִיא נִדָּה וְהוּא לֹא יָדַע - הָרִי
זֶה פְּטוּר מִחֲטָאָת, שְׁהָרִי עָשָׂאָה בְּרִשּׁוֹת⁵⁰. אֲבָל אִם
בָּא עַל אִשְׁתּוֹ⁵¹ וְהָרִי הִיא נִדָּה - חֵיב חֲטָאָת⁵², מִפְּנֵי
שֶׁלֹּא שְׂאֵלָה⁵³ וְאַחֵר כֶּן יִבְעַל. אֲבָל יְבִמְתּוֹ - אִינוֹ
רְגִיל בָּהּ כְּדִי שְׁיִשְׁאֵל לָהּ⁵⁴. וְכֵן מִי שְׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי
תִּינוּקוֹת, אֶחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת
אוֹ בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת, וְשִׁכַּח⁵⁵ וּמָל שְׁנֵיהֶן בַּשַּׁבָּת⁵⁶ -
פְּטוּר מִחֲטָאָת; שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְמוֹל אֶחָד מֵהֶן
בַּשַּׁבָּת, וְשַׁבָּת דְּחוּיָהּ הִיא אֲצִלוֹ, וּמִצְוָה עָשָׂה⁵⁷; אִף
עַל פִּי שְׁהֶם שְׁנֵי גּוֹפִין⁵⁸, הוּאִיל וּזְמַנּוֹ בְּהוֹל⁵⁹ אִינוֹ
מְדַקְדָּק⁶⁰. אֲבָל אִם לֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן רְאוּי לְמוֹל
בַּשַּׁבָּת⁶¹, וְשִׁכַּח וּמָל בַּשַּׁבָּת מִי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְמוֹל
בַּשַּׁבָּת - חֵיב חֲטָאָת⁶².

(46) אם היה עושה אותה במזיד, וכל שחייבים עליה כרת במזיד, חייבים עליה קרבן חטאת בשוגג (למעלה פ"א, ה"א). (47) כלומר, זה לא עשה במזיד כי-אם בשגגה, וכגון שעשה גם את המצוה וגם את העבירה, ופסק כרבי יהושע לפי דעת רבי שמעון בן אלעזר, שבת קלז, א - שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה - פטור מחטאת (לחם-משנה). (48) כי הרי היה צריך לעשות המצוה. (49) כדי לקיים מצות ייבום, להקים שם לאחיו שמת בלא זרע (דברים כה, ה' ז). (50) דברי רבי יוחנן, פסחים עב, ב: "יבמתו נדה בעל פטור". (51) אפילו בשעת עונתה, שמקיים מצות עונה. (52) אף כי טעה בדבר מצוה ועשה מצוה (כי גם בהיותה נדה, אם בא עליה שוגג יש לו מצות שמחת עונה יחד עם איסור נדה, ולא כדעת ה'תוספות' - לחם-משנה) - אינו פטור אף לרבי יהושע (דברי רבי יוחנן, בפסחים שם). (53) שאדם רגיל באשתו ואינו מתבייש ממנה לשאול אותה אם היא טהורה (שם). וסובר, שלפי טעם זה, אף אם קיים מצוה בביאה זו, וכגון שבא עליה בשעת עונתה - חייב חטאת (כסף-משנה). (54) כי הוא מתבייש ממנה (פסחים, שם). (55) שאחד מהם אינו עומד למול בשבת, אלא חשב שזמנם של שניהם למול בשבת. (56) זה מוסב על האופן השני, שהיה לו למול אחד בשבת, ואחד באחד בשבת, לכן כתב "ומל שניהם בשבת", שאם לא מל אלא התינוק של אחד בשבת, חייב חטאת, שהרי לא עשה מצוה. אבל באופן הראשון שהיה לו למול אחד בשבת ואחד בערב שבת, אף אם טעה והחליף ומל את של שבת בערב שבת, ובשבת מל רק את של ערב שבת, אף כי מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, כיון שסוף סוף עשה מצוה - פטור מחטאת (לחם-משנה). (57) כלומר, כיון שצריך למול את של שבת, שהיא מילה בזמנה ודוחה שבת ועושה ברשות, הוא פטור גם על מה ששגג ומל את של האחד בשבת, שהוא טועה בדבר מצוה, וגם עשה מצוה בזה שמל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

94) כגון שהיה זכר בן שנה (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א). וזה גרם לו לטעות שזהו קרבן הפסח. 95) אף שאסור להקריב זבחים אחרים בשבת, פטור מקרבן חטאת, כפי שיתבאר להלן. 96) שהרי יש עליו מצוה לשחוט פסח, והוא חשב שזהו הפסח, ואף כי אינו עולה לו לשם פסח, וצריך להביא פסח אחר - כיון שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת, כרבי יהושע במשנה, פסחים ע"א, ב. וסובר רבי יהושע (שם סב:) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחט לשם הפסח (רש"י שם). וראה בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, וב'מאירי' פסחים שם. 97) וחשב שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת, או שנתעלמה ממנו שהיום שבת (רש"י ו'מאירי' שם). 98) ואין זה טועה בדבר מצוה, שהרי כולם יודעים שאין הפסח בא מאלו, ואין זה נחשב לשוחט ברשות (רש"י שם). 99) כגון שכל המנויים על פסח זה היו חולים או זקנים, שאין כל אחד ואחד מהם יכול לאכול כזית מן הפסח (ראב פ"א מהל' קרבן פסח ה"ה) שאם נשחט להם, הקרבן פסול, ולא ניתנה שבת להידחות לקרבן זה. 100) ששחט את הפסח לשם חבורה אחרת, ולא לשם חבורת האנשים שנמנו על קרבן זה, שהקרבן פסול (שם). 101) שכל המנויים על פסח זה היו ישראלים שלא נימולו, שגם זה אם נשחט פסול (שם). 102) שכל המנויים על פסח זה נטמאו, וראה בהל' קרבן פסח שם, שאם נשחט הוא פסול. וזה שגג וחשב שהקרבן כשר ומותר לשוחטו בשבת, או שנעלם ממנו כי שבת היום. 103) משנה, פסחים ע"א, ב. משום שלא עשה מצוה, שהפסח הוא פסול. 104) שחלק מהאנשים שלשמש שחט את הפסח היו חולים או זקנים, וחלק מהם היו בריאים שיכולים לאכול כזית ממנו, שהקרבן כשר בדיעבד, ראה להלן. 105) ששחט גם לשם אנשי החבורה שנמנו על פסח זה, וגם על אנשי חבורה אחרת שנמנו על פסח אחר, שהקרבן כשר בדיעבד, ראה להלן. 106) שנמנו על פסח זה גם ישראלים שנימולו וגם ישראלים שלא נימולו, שאף הוא כשר, ראה להלן. 107) שחלק מן המנויים היו טהורים וחלק טמאים, שגם זה כשר, ראה להלן. 108) מקרבן חטאת, במשנה שם. 109) בכל אלו שמנה רבינו למעלה, ראה בהל' קרבן פסח שם, ואם כן הרי הוא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה.

- 15 יג. השוחט בשבת קרבן צבור¹¹⁰ שלא לשמו¹¹¹ -
16 הרי זה חייב חטאת¹¹², ויקטיר אמורים לערב¹¹³. וכן
17 אם שחט יתר על חובת היום¹¹⁴ - חייב חטאת על
18 התוספת¹¹⁵.

110) כגון התמיד או המוסף של שבת, שצריך להקריב בשבת לשמם. 111) לשם קרבן אחר, שלא עלה לציבור לשם חובה (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א). ואינו אלא כנדבה שאינה דוחה את השבת. 112) שחילל את השבת, והוא בתוספתא פסחים פ"ה: "השוחט את התמיד בשבת שלא לשמו - חייב". 113) במוצאי שבת. אם עבר וזרק את הדם בשבת, ראה להלן ה"ד. 114) ששחט שלשה תמידים ומוספים במקום שנים. 115) במשנה, פסחים ע"א, ב. נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על רבי מאיר, כששחט זבחים אחרים לשם תמידין ומוספין בשבת, אם חייב חטאת

במשנה שם. כלומר: היה טרוד במצוה ומחשב ועסוק וממהר לעשותה, ומתוך כך טעה ושחט שהוא שבת, וטעה בדבר מצוה ושגג בדבר כרת פטור מקרבן, כיון שסוף סוף עשה מצוה, שנטל הלולב בהוצאה זו (רש"י שם, ושם מב. וראה למעלה ה"ח). 76) שהרי אם "חל י"ד להיות בשבת - כמעשהו בחול, כך מעשהו בשבת" (פ"א מהל' קרבן פסח ה"ט"ז). 77) כלומר, אלו שנמנו על פסח התחרטו ונמנו על פסח אחר לפני שחיתתו של זה, ופסח זה שנשחט בלי מנויים פסול הוא (פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג) ואינו דוחה את השבת. 78) המנויים, שלא ניתנה השבת להידחות בשחיתת כבש זה. 79) הכבש, אחר שחיתתו. 80) במקום מוסתר בגוף שאין לראותו לפני הפשטתו. 81) ראה פ"י מהל' שחיטה ה"ח. והוברר שלא עשה מצוה בשחיטה זו ששחט בשבת. 82) משנה, פסחים ע"א, ב. ואע"פ שהוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - פטור משום שהוא אנוס, ע"י ברע"ב שם, ב'לחם משנה' וב'הר המוריה'. 83) ראה בהל' שחיטת שם, פירוט כל הטריפות הנסותרות והגלויות. 84) משנה, פסחים שם.

- 1 יא. שחט את הפסח בשבת⁸⁵ שלא לשמו⁸⁶ בטעות⁸⁷
2 - פטור⁸⁸, מפני שהזבח כשר⁸⁹; שעקירת שמו
3 בטעות - אינה עקירה⁹⁰, כמו שבארנו בהלכות
4 פסולי המוקדשין⁹¹.

85) כשחל יום י"ד בניסן להיות בשבת. 86) אלא לשם זבח אחר. 87) שחשב על הפסח כי הוא שלמים. 88) מקרבן חטאת. 89) ועלו לבעלים לשם חובת הפסח (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א) ולא חילל שבת. 90) אבל אם שחט את הפסח שלא לשמו בזדון (וכגון שחשב כשם שמותר לשוחטו לשם פסח בשבת, כן מותר לשחוט את הפסח בשבת לשם זבח אחר. רש"י פסחים ע"א:) חייב חטאת שעקר שם פסח מהקרבן, ואינו מותר לשחוט כ"א לשם פסח ולא לשם קרבן אחר, וזה ששחט לשם קרבן אחר חילל את השבת וחייב חטאת, שלא שחט ברשות ולא עשה מצוה, שהרי הוא פסול (הל' פסולי המוקדשין שם), והוא במשנה, פסחים שם: "הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת, חייב עליו חטאת". ואמרו בגמרא (שם ע"ב.) כי כוונת המשנה לעוקר שם הפסח בזדון, אבל אם עקר בטעות, אינו חייב חטאת, שעקירה בטעות אינה עקירה, ולא חילל את השבת. 91) שם.

- 5 יב. שחט זבחים אחרים⁹² לשם פסח בטעות⁹³: אם
6 ראויין הם לקרבן פסח⁹⁴ - פטור מקרבן חטאת⁹⁵,
7 מפני ששחט ברשות⁹⁶; אם אינן ראויין, כגון
8 שהיתה נקבה או בן שנים⁹⁷ - חייב חטאת, שהרי
9 אינו ראוי לקרבן פסח⁹⁸. וכן אם שגג ושחטו בשבת
10 שלא לאוכליו⁹⁹ או שלא למנוייו¹⁰⁰ או לערלים¹⁰¹
11 או לטמאים¹⁰² - חייב חטאת¹⁰³. שחטו לאוכליו
12 ושלא לאוכליו¹⁰⁴, למנוייו ושלא למנוייו¹⁰⁵,
13 למזלים ולערלים¹⁰⁶, לטמאים ולטהורים¹⁰⁷ -
14 פטור¹⁰⁸, שהרי הפסח כשר¹⁰⁹. וכן כל פיוצא בזה.

92) כגון שלמים. 93) שחשב שהקדישו לשם פסח.

כחושא ואחת שמינה, והיתה חובת היום באחת, בין
חטאת¹²⁵ בין עולה¹²⁶, ושגג ושחט השנים¹²⁷: אם
שחט כחושא בתחלה ואחר כך שחט השמינה -
פטור מקרבן חטאת¹²⁸. ולא עוד, אלא שאומרים
לו¹²⁹: הבה שמינה ושחט לכתחלה¹³⁰. אבל אם
שחט השמינה תחלה¹³¹ ואחר כך כחושא - חיב
חטאת על התוספת¹³². נמצאת הראשונה השמינה
טרפה בבני מעים, אף על פי שלא ידע שהיא טרפה
בעת ששחט כחושא¹³³ ולא לזה נתפון, הואיל
ונשחטה האחרונה כמצותה¹³⁴ - הרי זה פטור
מחטאת¹³⁵. וכן הפורס מצודה להעלות דגים מן
הים¹³⁶ בשגגה¹³⁷, והעלה תינוק¹³⁸ עם הדגים, בין
ששמע שטבע תינוק בין שלא שמע¹³⁹, הואיל
והעלה תינוק - הרי זה פטור מחטאת, אף על פי
שלא היתה פגולתו אלא לצוד¹⁴⁰, מפני שהיה
שוגג¹⁴¹. וכן כל פיוצא בזה.

(124) דברי רבה, מנחות סד, א. ומדובר כאן בשבת.
(125) כגון ר"ח שחל בשבת או שבת חוה"מ, שמקריבין
שעיר לחטאת. (126) שמקריבין בשבת כמה עולות תמידין
ומוספין (ראה ב'תוספות' שם ד"ה שחט). וכגון שגמר
להקריב את העולות חוץ מאחת שלא הקריב עדיין.
(127) שחשב שמותר לשחוט את הקרבן השני, אף-על-פי
שאחרי ששחט את קרבן הציבור, אין הקרבן השני ראוי
לציבור. (128) שכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא
לפחתך, הירצן? או הישא פניך? אמר ה' צבאות". הרי
שצריך להקריב לה' מן המובחר, והמקריב מן הפחות
במקום שיש לו מובחר, הקרבן פסול, ראה רש"י מנחות שם.
(129) אחר ששחט את הכחושא. (130) שם, דברי רבה,
ומטעם הנ"ל, שלא הקריב בראשונה מן המובחר ולא יצא
די חובתו, והותרה שבת אצל עבודה, אפילו למצוה מן
המובחר ('אור שמח'). (131) שיצאו ידי חובתם.
(132) שם, דברי רבה. וראה למעלה הי"ג. (133) ולפי רצונו
התכוון בעת ששחט את הכחושא, לשחטה אסורה.
(134) כיון שהתברר שהקרבן הראשון פסול. (135) במנחות
שם: "א"ל רבינא לרב אשי, נמצאת הראשונה כחושא בבני
מעיים מהו, בתר מחשבתו אזלינן וגברא לאיסורא קא
מכוון, או דילמא בתר מעשיו אזלינן. א"ל לאו היינו דרבה
ורבא כו', ואיכא דאמרי א"ל היינו פלוגתייהו דרבה ורבא
וכו' רבה אמר פטור, זיל בתר מעשיו". ומפרש רבינו
נמצאת הראשונה כחושא - שהיתה טריפה (ולא כפירוש
רש"י שם). ופסק כרבה, לפי הלשון השני שבגמרא (וראה
כסף-משנה, לחם-משנה ו'קריית ספר' כאן). (136) ראה פ"ז
מהל' שבת ה"א, שצידה היא אחת משלשים ותשע אבות
מלאכות. (137) שחשב שמותר לצוד בשבת, או שנעלם
ממנו ששבת היום. (138) שטבע בים, ומצד הצלת התינוק
מותר לפרוס מצודה. (139) שלא היתה כוונתו אלא לצוד
דגים. (140) שהולכים אחר מעשיו, ונתברר שמעשיו נעשו
בהיתר שהרי הציל את התינוק. שם, מחלוקת רבה ורבא,
ופסק כרבה לפי הלשון השני שבגמרא. (141) כלומר, לא

או לא, וסובר רבי יהושע (שרבינו פוסק כמותו) שמכיון
שקרבנות הציבור האמורים בשבת יש להם קצבה (= מספר
מוגבל, שהם שני תמידין ושני מוספין), אף-על-פי שעשה
מצוה, שהרי כל הובחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אין
זה טועה בדבר מצוה, שהרי אינו רואה הרבה אחרים
עסוקים בשחיתות, וכיון שנשחטו התמידים או המוספים,
יודע הוא שאין צורך לשחוט יותר, אלא נחשב לשוגג
(שחשב שאף שאין צורך יותר, מותר לשחוט עוד) וחייב
חטאת (רש"י, שם). ואין הבדל בין אם הקרבנות שמוספין
נקבעו לשם זבח אחר או שנקבעו לכתחילה לשם תמידין
ומוספין, ורק שחטן אחר שקיים כבר חובת היום.
ובתוספתא פסחים פ"ה מפורש "השוחט שתי חטאות
לציבור, ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה, שתי
עולות לציבור ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה".
ומסתבר כי הדברים אמורים בשוחט בשבת.

יד. שחט קרבנות יחיד¹¹⁶ שאין דוחים את השפעת¹¹⁷
בשפעת בשגגה - חיב חטאת¹¹⁸, והבשר מתר
בהנאה¹¹⁹, ואין זורקין את הדם¹²⁰. ואם עבר וזרק
דמם לשמן¹²¹, בין בשוגג בין במזיד - עלו לבעלים
לשם חובה, ונקטרי אומריין לערב, והבשר יאכל¹²²,
ויביא השוחט חטאת על שגגתו¹²³.

(116) כגון נדרים ונדבות, וגם עולת ראה ושלמי שמחה
ושלמי חגיגה. ראה פ"א מהל' תגיגה ה"ח. (117) כלומר,
קרבנות יחיד אינם דוחים השבת, לפי שאין להם זמן קבוע
בקרבנות ציבור, ואפשר להקריבם אחר השבת, ראה הל'
חגיגה שם. (118) תוספתא שם "חטאת יחיד ועולת יחיד
ששחטן בשבת לשמן, וזרק דמן (שלא) לשמן, הרי זה חייב
והורצו הבעלים". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ה.
(119) תוספתא, מנחות שם. שאף-על-פי שאינו נאכל, שהרי
לא נזרק הדם (ר"י קורקוס מובא בכסף-משנה) - מותר
ליהנות ממנו אחר שתעובר צורתו ויוצא לבית השריפה,
שארין דין אלו, כדין קדשים שמתו שנקברים ואסורים (ראה
פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"א). כי בקדשים קלים אין
מועלין לפני זריקת הדם ('מרכבת המשנה'). (120) אף
שארין זו מלאכה, אסור חכמים לזרוק הדם, שהרי הוא מתיר
הבשר באכילה (ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כי
אסור לאכול הבשר לפני הזריקה) לצורך מוצאי שבת, שהרי
בשבת אסור לבשל ולצלות. ראה ביצה כ, ב - שרבא חולק
על רבה בר רב הונא, וסובר שאם עבר ושחט נדרים ונדבות
ביום-טוב, זורק את הדם רק ע"מ להתיר בשר באכילה
(שמותר לצלות ולבשל ביו"ט) ולא התיר את האימוריין
להקטיר בערב, שאם נטמא או נאבד הבשר לא יזרוק, וגם
ראה ברייתא שם כי כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן בשבת,
לא יזרוק הדם. (121) בתוספתא שם לפנינו: וזרק דמן
שלא לשמן, וצ"ל: "וזרק דמן לשמן" ('חסדי דוד'). וכעין
זה בתוספתא מנחות פ"ה. (122) תוספתא, שם: "בשבת
לא יזרוק ומותר בהנאה, ואם זרק את הדם בין בשוגג בין
במזיד, הבשר יאכל ויקטיר אימורים למוצאי שבת".
(123) אף-על-פי שעלו לבעלים לשם חובה (תוספתא, שם).

טו. היו לפניו שתי בהמות של צבור¹²⁴, אחת

פלוגתא (כסף-משנה). ואע"פ ששם לא מפורש שמדובר בפסח, סובר רבינו שכיין שאמרו "שפור של צלי", בוודאי בפסח איירי, שדרכו בכך, כמפורש במשנה שם עד. (צל"ח, שם). (143) והאוכל נותר בשוגג חייב חטאת (למעלה פ"א ה"ד). (144) שנאמר (שמות ב, ח) "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש וגו'". (145) (ואין זה דומה לאוכל תרומת חמץ בערב הפסח, שפטור מלשלם מפני שזמנה בהול (פ"י מהל' תרומות ה"ב) – שחמץ בערב הפסח אינו מותר אלא עד ארבע שעות, אבל אכילת פסח היא עד חצות הלילה (וראה צל"ח שם, ותוספת הגרע"א בתרומות פ"ח מ"א).

נתכוין להציל את התינוק, אלא עשה כן מחמת שוגג שלא ידע ששבת היום או שאין איסור בצידה.

1 טז. מי שהיה לפניו בלילי הפסח צלי של פסח¹⁴²
2 ונותר מן הקדשים¹⁴³, ונתפון לאכל צלי שהוא
3 מצוה¹⁴⁴ ושגג ואכל הנותר - הרי זה חייב חטאת¹⁴⁵,
4 שהרי לא עשה מצוה באכילה זו. וכן כל פיוצא
5 בזה.

(142) בפסחים עב, ב: "נתחלף לו שפור של נותר בשפור של צלי ואכלו - חייב". ושם לפי לשון אחד אין בזה שום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ט ו' ניסן תשע"ח

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ח

הלכות קידוש החדש

פרק שני

(1) ביאר בו רבינו מי הם הכשרים להעיד בקידוש החודש, קלקול הבייתוסים בזה, כיצד מקבלים העדים. ונסתיים הפרק בדין קידוש החודש בשוגג ובטעות.

6 א. אין פשר לעדות החדש אלא שני אנשים כשרים,
7 הראויין להעיד בכל דבר ודבר²; אבל נשים
8 ועבדים³ - הרי הן פסולין עדות, ואין מעידין.
9 אב ובנו שראו את הירח - ילכו לבית דין להעיד;
10 לא מפני שעדות החדש פשרה בקרובים⁴, אלא
11 שאם ימצא אחד מהן פסול, מפני שהוא גולן
12 וכיוצא בו משאר הפסולנות⁵ - יצטרף השני עם אחר
13 ויעידו. וכל הפסול לעדות מדברי סופרים⁶, אף על
14 פי שהוא כשר מן התורה⁷ - פסול לעדות החדש⁸.

(2) להוציא פסולים מדרבנן, כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים, שכשרים במקרים מסוימים, כגון להעיד על אשה שמת בעלה, אבל אינם כשרים בכל דבר ודבר. ולפיכך הם פסולים בקידוש החודש (ר"ה כב.). (3) גויים שמכרו עצמם לישראל, ומלו וטבלו לשם עבדות, ודינם בכל דבר כמו אשה. ועי' רמב"ם פ"ט מהל' עדות ה"ב וה"ד. (4) מחלוקת תנא-קמא ורבי יוסי ורבי שמעון (שם), ופסק כת"ק ורבי יוסי, שקרובים פסולים לעדות החודש. (5) גולן פסול מן התורה, וכן כל מי שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה (רמב"ם פ"י מהל' עדות ה"ג וה"ד). (6) מדרבנן. (7) כגון המשחק בקוביא ומפריחי יונים (ר"ה כב.). (8) "זה הכלל: כל עדות שאין האשה כשרה לה, אף הן אינן כשרים לה" (שם), ומכיוון שאשה פסולה לעדות החודש, אף פסולי דרבנן פסולים לעדות החודש.

15 ב. דין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש⁹;

16 שאפילו קדשו את החדש על פי עדים, ונמצאו
17 זוממין בעדות זו - הרי זה מקדש¹⁰. לפיכך היו
18 בראשונה¹¹ מקבלין עדות החדש מפל אדם
19 מישראל¹², שכל ישראל פחזקת פשרות¹³ עד שיצדע
20 לך שנה פסול. משקלקלו הפתוסים¹⁴, והיו שוקרין
21 אנשים להעיד שראו, והם לא ראו¹⁵, התקינו¹⁶ שלא
22 יקבלו בית דין עדות החדש אלא מעדים שמפריין
23 בית דין אותן שהם כשרים¹⁷, ושהיה דורשין
24 וחוקרים בעדות¹⁸.

(9) לשאול אותם באיזו שעה ובאיזה מקום ראו את הלבנה. בדבר זה אין צורך מדין תורה, שהרי כל השאלות האלה אינן באות אלא לעשותם "עדות שאתה יכול להזימה" (הל' עדות פ"ב, ה"ה) וכל עדות שאינה ראויה להזמה אינה עדות (הל' רוצח, פ"ב ה"ט), וכאן אפילו אם יזימו אותם, עדותם קיימת והחודש מקודש, כמו שממשיך הרמב"ם לבאר בהלכה זו (וראה למעלה פ"א ה"ז, שמצות-עשה לדרוש אותם היאך ראו את הלבנה, אם לפני החמה וכו', וראה לחם-משנה כאן). וראה בהערה דלהלן. (10) "ירושלמי ר"ה פ"ג, ה"א: "קידשוהו ואחר-כך נמצאו העדים זוממין- הרי זה מקודש" (וראה כתובות כא: 'תוספות' ד"ה הנח). וכ"ה בתוספתא ר"ה, פ"ב, ה"א: "קידשו את החודש בזמנו ונמצאו עדים זוממין (שבאו עדים אחרים ואמרו להם היאך אתם מעידים כן, והלא באותו זמן עמנו הייתם במקום אחר) הרי זה מקודש". וראה להלן ה"י, שאם קידשו ב"ד את החודש והיו מוטעין - הרי זה מקודש. (11) לפני שקלקלו הבייתוסים. (12) אף אם לא הכירו אותו. (13) אף-על-פי שאין מכירים אותו. (14) תלמידי ביתוס, חבריהם של הצדוקים [ובדפוס רומי: "המינים", וכ"ה בכת"י במשנה ר"ה כב. ובפירוש רבינו נתן, אב הישיבה שם, ויתכן כי בדפוסים שלנו נשתנה ע"י הצנזורה]. (15) כדי להטעות את החכמים. ופעם אחת, שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, שיעידו עדות שקר בראיית הלבנה (ר"ה כב:). ופירש

שְׁלֹש קוֹמוֹת הָיָה גְבוּהָ - מִצְטַרְפִּין⁴¹. אָמַר הָאֶחָד: 21
כְּמוֹ שְׁלֹש קוֹמוֹת, וְהִשְׁנִי אָמַר: כְּמוֹ חֲמֵשׁ - אֵין 22
מִצְטַרְפִּין⁴²; וּמִצְטַרְף אֶחָד מֵהֶם עִם שְׁנֵי שְׁעֵידִים 23
כְּמוֹת⁴³, אוֹ יִהְיֶה בִּינְיָהֶן קוֹמָה אַחַת⁴⁴. 24

(31) בנהר או במעין בבואה של הירח. (32) מאיר מבעד לעננים. (33) במנורת זכוכית שקופה, ראינו בבואה שלו. (34) מקצת החרמש הדק של הירח נראה בריקע, ומקצתו מבעד לעננים. (35) מקצת החרמש הדק בריקע, ומקצתו במים. (36) מקצת החרמש הדק בריקע, ומקצתו בעששית. (37) שהרי לא ראה את הלבנה ממש אלא את דמותה במים או בעששית, וגם כשראה אותה דרך העננים - אינה ראה ממש. (38) מן הארץ. (39) לפי ראות עיני. (40) בערך. (41) שבין שתי קומות לשלוש, אפשר לטעות. (42) כי עד כדי כך אין אדם טועה. (43) בראש השנה כד. אמרו: "מצטרפין לעדות אחרת", ובשבעות מח. פירש רבא: הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ראש חודש", שאם יבוא עד אחר ויעיד כמו אחד מן השנים המכחישים זה את זה, הרי שני אלה יהיו כת של שני עדים נגד האחד, ונקבל את עדות הכת החדשה. (44) הבדל של קומה אחת ביניהם, שזה אומר: ראינו גבוה בעיני כמו שתי קומות, וזה אומר - כמו שלוש קומות.

ו. אָמְרוּ: רְאִינוּהוּ בְּלֹא פְּנֵה, וְכִיֵּן שֶׁהִתְבּוֹנְנוּ בּוֹ 25
וְנִתְפּוֹנְנוּ לְרֹאוֹתוֹ לְהַעֲדִיד שׁוֹב לֹא רְאִינוּהוּ - אֵין זֶה 26
עֲדוּת. וְאֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיָהּ⁴⁵; שְׁמָא עֲבִים נִתְקַשְּׁרוּ⁴⁶ 27
וְנִרְאוּ פְּלִכְנָה, וְכָלוּ וְהָלְכוּ לָהֶם⁴⁷. אָמְרוּ עֲדִים: 28
רְאִינוּהוּ בְּיוֹם תְּשַׁעָה וְעֶשְׂרִים שְׁחֲרִית בְּמִזְרַח, קֶדֶם 29
שְׁתַּעֲלָה הַשֶּׁמֶשׁ⁴⁸, וְרְאִינוּהוּ עֶרְבִית בְּמַעֲרָב בְּלִיל 30
שְׁלֹשִׁים⁴⁹ - הֲרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנִים⁵⁰, וּמְקַדְּשִׁין עַל רְאִיָּה 31
זוֹ, שֶׁהֲרִי רְאוּהוּ בְּזִמְנֵנוּ; אָכֵל הָרְאִיָּה שְׁאָמְרוּ 32
שֶׁרְאוּהוּ בְּשַׁחֲרִית - אֵין נִזְקָקִין לָהּ, שְׁאֵין אָנוּ 33
אַחֲרָאִין לְרֹאֵת שְׁחֲרִית, וּבִידוּעַ שֶׁהָעֲבִים הֵם 34
שֶׁנִּתְקַשְּׁרוּ וְנִרְאָה לָהֶם פְּלִכְנָה⁵¹. וְכֵן אִם רְאוּהוּ 35
בְּזִמְנֵנוּ⁵², וּבְלִיל עֶבְרוּ⁵³ לֹא נִרְאָה - הֲרִי אֵלוֹ 36
נֶאֱמָנִין⁵⁴; שְׁאֵין אָנוּ אַחֲרָאִין אֶלָּא לְרֹאֵת לִיל 37
שְׁלֹשִׁים בְּלִבְד. 38

(45) ראש השנה כד, א. (46) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו שמים בעבים, ונראית דמות הלבנה" (ראש השנה כה). כי עננים המוקרנים מקרני השמש - עלולים להראות כלבנה. (47) משום כך לא ראוהו כששוב התכוונו לראותו. (48) וזה הירח לפני המולד, שאז הוא מקדים את החמה. (49) אחרי המולד, הירח תמיד במערב (ראה למעלה פ"א, ה"א). (50) זוהי מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבן גמליאל (שם). ופסק רבינו כרבן גמליאל ('פירוש המשניות' שם). (51) בגלל קרני השמש. (52) בליל שלושים. (53) בליל שלושים ואחד. (54) מחלוקת רבי דוסא בן הרכינס ורבן גמליאל (שם). ופסק כרבן גמליאל.

ז. בִּיצַד מְקַבְּלִין עֲדוּת הַחֹדֶשׁ⁵⁵? כָּל מִי שֶׁרְאוּי 39
לְהַעֲדִיד⁵⁶, שֶׁרְאָה אֶת הַיָּרֵחַ, בָּא לְבֵית דִּין, וּבֵית דִּין 40

רש"י שחל אז ל' אדר בשבת, והירח לא נראה בזמנו. ושכרום הצדוקים, שיעידו שראו את הירח בליל שבת, כדי שהנפת העומר תהיה ביום ראשון בשבוע, לחזק דעתם בפירוש הפסוק "ממחרת השבת יניפנו" (ויקרא כג, יא), שהכוונה ממחרת השבת ממש, בניגוד לדעת חז"ל, שהכוונה למחרת יום-טוב ראשון (ראה מנחות סה. וסו.). (16) חכמינו (ר"ה כב.). (17) שם. (18) באיזו שעה, ובאיזה מקום וכו' כתריס בפני עדי שקר. [והמקור הוא בר"ה כה: "נחקרו העדים", הרי שצריך לחקור אותם, ולפי דברי הירושלמי הנ"ל - על כרחנו שתקנת חכמים היא].

ג. לְפִיכָף¹⁹, אִם לֹא יִהְיֶה בֵּית דִּין יוֹדְעִים אֶת הָעֲדִים 1
שֶׁרְאוּ אֶת הַיָּרֵחַ, מְשַׁלְּחִין אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁנִּרְאָה בָּהּ 2
עִם הָעֲדִים שֶׁרְאוּ עֲדִים אַחֲרֵים²⁰, שֶׁמִּזְכִּין אוֹתָן²¹ 3
לְבֵית דִּין, וּמוֹדִיעִין אוֹתָן שֶׁאֵלוֹ פְּשָׁרִים הֵם, וְאַחַר 4
כָּף מְקַבְּלִין מֵהֶם. 5

(19) מכיון שתיקנו לקבל עדות ממכירים בלבד. (20) במשנה ר"ה כב. כתוב: "משלחין אחר עמו", דהיינו זוג אחר - שני עדים (שם כב:). וכ"ה בתוספתא (צוקרמנדל ע' 210) "משלחין עדיו עמו", בניגוד לדעת הירושלמי (ר"ה פ"ב ה"א) ש"אחר" היינו עד אחד ממש, כיון ש"בדין היה שלא יהו צריכין עדים, והן אמרו שיהו צריכין עדים, והן אמרו אחד נאמן". (21) מעידים עליהם שמכירים אותם ככשרים וכזכאים להעיד.

ד. בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין²² בְּדַרְכִּים שֶׁהָאֲצִטְגִּינִין 6
מְחַשְּׁבִין בָּהֶם, וְיוֹדְעִין הַלְכָּנָה, כְּשֶׁתִּרְאָה בְּחֹדֶשׁ זֶה, 7
אִם תִּהְיֶה בְּצִפּוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ בְּדְרוֹמָה²³, וְאִם תִּהְיֶה 8
רְחֹבָה אוֹ קְצֵרָה²⁴, וְלִהְיֶכֶן יִהְיֶה רְאִשֵׁי קֶרְנֵיהָ 9
נוֹטִין²⁵; וּכְשִׁיבּוֹאוּ הָעֲדִים לְהַעֲדִיד, בּוֹדְקִין אוֹתָם²⁶: 10
בִּיצַד רְאִיתָם אוֹתָהּ - בְּצִפּוֹן אוֹ בְּדְרוֹם? לִהְיֶכֶן הִיוּ 11
קֶרְנֵיהָ נוֹטוֹת²⁷? פְּמָה הִיָּתָה גְבוּהָ בְּרֹאֵת 12
עֵינֵיכֶם²⁸? וְכִמָּה הִיָּתָה רְחֹבָה? אִם נִמְצְאוּ דְּבָרֵיהֶם 13
מְכֻנְיִין²⁹ לְמָה שְׁנוֹדַע בְּחֹשְׁבוֹן - מְקַבְּלִין אוֹתָם³⁰, 14
וְאִם לֹא נִמְצְאוּ דְּבָרֵיהֶם מְכֻנְיִין - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָם. 15

(22) ראה למעלה פ"א ה"ו. (23) הלבנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון ופעם לצד דרום. (24) רוחב קו האור של חרמש הלבנה, משתנה בהתאם לקרבתה לשמש או לריחוקה ממנה. (25) לאיזה צד יהיו נוטים קרני האור של הלבנה, לצד צפון או לצד דרום. (26) ראש השנה כג, ב. (27) ר"ה שם. ועיין שם בפירוש הרע"ב ובפירוש המשניות להרמב"ם. (28) גבוהה מן האופק לפי ראות העין. (29) מתאימים. (30) ומקדשים את החודש על-פי עדי הראיה.

ה. אָמְרוּ הָעֲדִים: רְאִינוּהוּ בְּמִים³¹ אוֹ בְּעֵבִים³² אוֹ 16
בְּעֶשְׂשִׁית³³, אוֹ שֶׁרְאוּ מְקַצְתּוֹ בְּרִיקַע וּמְקַצְתּוֹ 17
בְּעֵבִים³⁴ אוֹ בְּמִים³⁵ אוֹ בְּעֶשְׂשִׁית³⁶ - אֵין זֶה רְאִיָּה³⁷, 18
וְאֵין מְקַדְּשִׁין עַל רְאִיָּה זֹאת. אָמַר אֶחָד: רְאִיתִיו 19
גְּבוּהָ³⁸ בְּעֵינַי³⁹ כְּמוֹ⁴⁰ שְׁתֵּי קוֹמוֹת, וְאָמַר הַשְּׁנִי: כְּמוֹ 20

שלושים. זוהי דעת רבי אלעזר ברבי צדוק החולק על החכמים (ר"ה כד.), והלכה כמותו (שם). (73) לפי שנאמר (תהלים פא, דה): "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". הוקשה תקיעת שופר למשפט: מה משפט ביום, אף קידוש החודש ביום (ר"ה כה:). (74) משנה וגמרא, ראש השנה, שם). (75) ואף-על-פי שראוהו כל ישראל, ונתפרסם הדבר שנראה הירח ביום שלושים, אין החודש מקודש עד שיקדשוהו בית-דין (ר"ה שם). (76) ואף-על-פי שקבלת העדים וחקירתם נתקיימה ביום, לא אמרו שאמירת "מקודש" תהא כמו גמר דין בדיני ממונות, שעושים אותו אפילו בלילה (שם). (77) שיצא. (78) ראה למעלה פ"א ה"ה. ואם רצו בית-דין מחר לקדשו על-פי עדים, יכולים לעשות כן (להלן פ"ג הט"ו).

ט. ראווהו בית דין עֲצֵמָן בְּסוֹף יוֹם תְּשֻׁעָה וְעֶשְׂרִים⁷⁹: אִם עָדִין לֹא יֵצֵא כּוֹכַב לַיִל שְׁלֹשִׁים⁸⁰ - בֵּית דִּין אוֹמְרִים מְקַדֵּשׁ, שְׁעֵדִין יוֹם הוּא; וְאִם רָאוּהוּ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים אַחֵר שִׁינְאוּ שְׁנֵי כּוֹכָבִים⁸¹ - לְמַחֲרָם⁸² מוֹשִׁיבִין שְׁנֵי דַגִּין אֶצֶל אֶחָד מֵהֶם, וְיַעֲדוּ הַשָּׁנִים בְּפָנֵי הַשָּׁלֶשָׁה, וְיִקְדְּשׁוּהָ הַשָּׁלֶשָׁה⁸³.

(79) ראיית בית-דין אינה פחותה מקבלת עדות - "לא תהיה שמיעה גדולה מראיה", ועל כן היא באה במקומה, אבל כשם שקבלת עדות אינה אלא ביום, כן ראיית בית-דין אינה מועילה אלא אם היא ביום, על כן אם ראוהו בית-דין בסוף יום תשעה ועשרים, בית-דין מקדשים, אבל אם ראוהו בליל שלושים, אין מקדשים על ראייה זו, אלא על סמך קבלת עדות למחרת (משנה וגמרא, ר"ה כה:). (80) יש מגיחים "אם עדיין לא יצא אלא כוכב אחד ליל שלושים" (רלב"ח, ועי' 'ספר קובץ' על הרמב"ם), שהרי אמרו (שבת לה.): "אמר רב יהודה אמר שמואל: כוכב אחד - יום, שנים - בין השמשות, שלשה - לילה". [ובדפוס רומי ר"מ ובדפוס קושטא, הגירסא: "אם עדיין לא יצא כוכב בליל (במקום "לילה") שלשים", וכן העתיק בעל הפירוש. ונראה שצ"ל: "כוכב ב (=כוכב שני) ליל שלשים"]. (81) כי שנים - בין השמשות, ספק יום וספק לילה כנ"ל. על כן מחמירים, ודנים אותו כדין לילה. (82) כי בלילה אין מקדשים, ואין מקבלים עדים, וגם ראיתם כקבלת עדים, אינה ראייה. (83) ראש השנה כה, ב.

י. בֵּית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ - בֵּין שׁוּגְגִין⁸⁴, בֵּין מְטַעֲיִין⁸⁵, בֵּין אֲנוֹסִים⁸⁶ - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ⁸⁷, וְהַיָּבִין הַכֹּל לְתֵקֶן הַמּוֹעֲדוֹת עַל הַיּוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ. אֵף עַל פִּי שְׁזָה יוֹדֵעַ שְׁטַעַנּוּ - חֵיב לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם⁸⁸; שְׂאִין הַדֹּבֵר מְסוּר אֶלָּא לָהֶם, וְיִמִּי שְׁזָה לְשֹׁמֵר הַמּוֹעֲדוֹת הוּא צָוָה לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם, שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם וְגוֹמֵר.

(84) שטענו בית-דין מאליהם. (85) שהוטעו על-ידי עדי שקר. (86) כגון בפקודת המלך. (87) שלש פעמים כתוב בתורה "אשר תקראו אתם" חסר ו' (ויקרא כג), על כן קורא רבי עקיבא "אתם" להדגיש, שהכל תלוי בבית-דין, אפילו

מִכְנִיסִים אוֹתָן בְּלֵן לְמָקוֹם אֶחָד⁵⁷, וְעוֹשִׂין לָהֶן סַעֲדוֹת גְּדוּלוֹת, כְּדִי שִׁיְהִי הָעַם רְגִילִין לְבוֹא. וְזוּג⁵⁸ שָׂבֵא רֹאשׁוֹן בּוֹדֵקִין אוֹתָן רֹאשׁוֹן⁵⁹ בְּבִדְקוֹת שְׂאֵמֶרְנוּ⁶⁰. מִכְנִיסִין אֶת הַגְּדוּל⁶¹ וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָם⁶². נִמְצְאוּ דְּבָרֵינוּ מְכֻנָּים לְחֻשְׁבוֹן - מִכְנִיסִים אֶת חֲבֵרוֹ. נִמְצְאוּ דְּבָרֵיהֶם מְכֻנָּיִן⁶³ - עֲדוֹתָן קִיָּמָה. וְשָׂאֵר כָּל הַזּוּגוֹת שׁוֹאֲלִין אוֹתָם רֹאשֵׁי דְּבָרֵיהֶם⁶⁴; לֹא שְׂעָרִים לָהֶם⁶⁵, אֶלָּא כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּפָחִי נַפְשָׁם⁶⁶, כְּדִי שִׁיְהִי רְגִילִין לְבוֹא⁶⁷.

(55) ראש השנה כג, ב. (56) שם כב, א. ועי' לעיל ה"א. (57) "חצר גדולה היתה בירושלים, ובית יעזק היתה נקראת, ולשם כל העדים מתכנסים" (שם כג:). (58) עדים. (59) שם. (60) למעלה ה"ד. (61) החשוב שבהם. (62) על פרטי ראיית הלבנה. (63) מתאימים אלו לאלו. (64) מבלי להכנס לפרטי הדברים. (65) כי עדות זוג אחד מספיקה לקידוש החודש על-ידי בית-דין. (66) מלשון הכתוב (איוב יא, כ), "מפח נפש". כלומר מאוכזבים על שהטריחו עצמם לחינם. (67) שאם לא ישאלו אותם, יחדלו מלבוא.

ח. וְאַחֵר כָּךְ, אַחֵר שֶׁתִּתְקַיֵּם הָעֲדוּת, רֹאשׁ בֵּית דִּין אוֹמַר: מְקַדֵּשׁ!⁶⁸ וְכָל הָעַם עוֹנִים אַחֲרָיו: מְקַדֵּשׁ! מְקַדֵּשׁ!⁶⁹ וְאִין מְקַדֵּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא בַּשָּׁלֶשָׁה⁷⁰, וְאִין מַחֲשִׁבִין אֶלָּא בַּשָּׁלֶשָׁה⁷¹. וְאִין מְקַדֵּשִׁין אֶלָּא חֹדֶשׁ שֶׁנִּרְאָה בְּזִמְנוֹ⁷². וְאִין מְקַדֵּשִׁין אֶלָּא בַּיּוֹם⁷³; וְאִם קִדְּשׁוּהוּ בְּלֵילָה - אִינוּ מְקַדֵּשׁ⁷⁴. וְאֶפְלוּ רָאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אָמְרוּ בֵּית דִּין 'מְקַדֵּשׁ' עַד שֶׁחֲשַׁכָּה לַיִל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים⁷⁵, או שֶׁחֲזָקוֹ הָעֲדִים, וְלֹא הִסְפִּיקוּ בֵּית דִּין לומר 'מְקַדֵּשׁ' עַד שֶׁחֲשַׁכָּה לַיִל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים⁷⁶ - אִין מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ, וְיִהְיֶה הַחֹדֶשׁ⁷⁷ מְעַבָּר, וְלֹא יִהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶלָּא יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּרְאָה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים; שְׂאִין הָרֹאֶה קוֹבְעֵת, אֶלָּא בֵּית דִּין שְׂאֵמְרוּ 'מְקַדֵּשׁ' הֵם שְׁקוֹבְעִין⁷⁸.

(68) משנה, ר"ה כד, א. ובגמרא שם לומדים דין זה מן הפסוק (ויקרא כג, מד): "וידבר משה את מועדי ה'", שהרי משה רבינו היה ראש בית-דין. (69) כתוב: "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם" (שם פסוק ד'). "אתם" כתוב חסר ו', ועל כן אפשר לקרוא "אתם", והכוונה לעם כולו, שגם הוא יקרא "מקודש". ומכיון שכתוב "מקראי", בלשון רבים, צריכים שתי קריאות (גמרא שם). (70) "קידוש החודש... בשלשה" (סנהדרין י': ו'תוספתא' סנהדרין פ"ב). והטעם הוא משום שנאמר (שמות יב, א-ב): "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן... החודש הזה לכם", הרי שצריכים שנים (גם משה וגם אהרן), וכלל בדינו שאין בית-דין שקול (מספר זוגי), על כן מוסיפים עוד אחד, והרי כאן שלושה (ראש השנה כה, ב. ו'תוספות' שם). (71) החשבון, אימתי יתחדש הירח, בר-סמך הוא רק כשנעשה על-ידי שלושה (סנהדרין י':). (72) בליל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

דין את העדים המעידים על החודש, מכיוון שאינם מכירים אותם. (8) "מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל הער להעיד עליו בשבת באושא". וכרב אשי שם, שפירש ש' נהוראי הלך לבדו להצטרף עם עוד אחד באושא, אף-על-פי שהיה ספק שמא לא ימצאו.

שוגגין, אפילו מזידין, אפילו מוטעין (ר"ה כה.). אבל בספרא אמור פ"י - "אנוסים" במקום "מזידין". וכן העתיק רבינו ב'ספר המצוות, מצוה קנג. וראה ב'הגהות מיימוניות'. (88) שהרי רבי יהושע ידע, שרבן גמליאל הוטעה, ובכל זאת נאמר לו, שעליו לסמוך על רבן גמליאל (ר"ה שם).

יום שני י' ניסן ה'תשע"ח

פרק שליש

(1) נתבאר בו שעדות החודש דוחה את השבת ושם מקבלים אותם כל היום, ועל ששה חדשים השלוחים יוצאים.

א. עדים שראו את החדש: אם היה ביניהם ובין מקום שיש בו בית דין מהלך לילה ליום או פחות - הולכין ומעידין, ואם היה ביניהם יותר על פן - לא ילכו; שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת, שפכר נתעבר החדש.²

(2) שהרי "מאיימים עליהם ומטריפים אותם בשאלות ומטריחים עליהם בבדיקות ומדקדקים בעדות ומשתדלים בית דין שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר", ולפיכך כתב כאן שלא ילכו, שאפילו ילכו לא תהיה תועלת בעדותם.

ב. עדים שראו את החדש - הרי אלו הולכין לבית דין להעיד ואפילו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אתם במועדם, וכל מקום שנאמר 'מועד' דוחה את השבת.³ לפיכך אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן ועל ראש חדש תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות.⁴ ובזמן שפית המקדש קים - מחללין על פלו, מפני קרבן מוסף שבבבל ראש חדש וחדש, שהוא דוחה את השבת.⁵

(3) בקרבן התמיד כתוב: "תשמרו להקריב לי במועדו", והוא קרב אפילו בשבת. מכאן לומדים שכל מקום שכתוב בו "במועדו" דוחה שבת. (4) פסח, יום הכפורים וסוכות. על סיון אין מחללים, אף-על-פי שיש בו חג השבועות, מפני שהוא תלוי בספירת העומר, וכיוון שנתקדש חודש ניסן ונקבע חג הפסח, ידעו ממילא מתי יהיה חג השבועות. (5) משום שכתוב "אלה תעשו לה' במועדיכם", וזה מוסב על קרבן ראש חודש, הנזכר באותה פרשה.

ג. פשם שמחללין העדים שראו את החדש את השבת, פך מחללין עמהם העדים שמזכין אותן.⁶ בבית דין, אם לא היו בית דין מפריזין את הרואין.⁷ ואפילו היה זה שמודיע אותן לבית דין עד אחד - הרי זה הולף עמהם ומחלל מספק,⁸ שמא ימצא אחר ויצטרף עמו.⁹

(6) המעידים עליהם שהם כשרים וזכאים להעיד. (7) ואף על פי שכל העדות הזאת אינה אלא מדרבנן, בכל זאת מותר לחלל על זה את השבת, שהרי בלי עדות זו לא יקבלו בית

ד. היה העד, שראה את החדש בליל השבת, חולה - מרפיבין אותו על התמור,⁹ ואפילו במטה¹⁰. ואם יש להן אורב בדרך¹¹ - לוקחין העדים בידן פלי זין.¹² ואם היה דרך רחוקה - לוקחים בידם מזונות.¹³ ואפילו ראהו גדול ונראה לפל - לא יאמרו: פשם שראינוהו אנחנו ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין לחלל את השבת; אלא כל מי שראה החדש, ויהיה ראוי להעיד, ויהיה בינו ובין המקום שקבוע בו בית דין לילה ליום או פחות - מצוה עליו לחלל את השבת ולילף ולהעיד.

(9) אף-על-פי שחולה הריהו כמשא ואסור להוציא משא על הבהמה בשבת. (10) אף-על-פי שהמוציא חולה במיטה חייב מיתה. (11) כגון הכותים והבייתוסים שארבו לעדי החודש ועכבום, כדי להטעות את החכמים. (12) אף-על-פי שיש בזה מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

ה. בראשונה היו מקבלין עדות החדש בכל יום שלשים.¹³ פעם אחת נפתחו העדים מלבוא עד בין הערפים¹⁴, ונתקלקלו במקדש¹⁵ ולא ידעו מה יעשו; אם יעשו עולה של בין הערפים - שמא יבואו העדים, ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערפים.¹⁶ עמדו בית דין והתקינו, שלא יהיו מקבלין עדות החדש אלא עד המנחה¹⁷, כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערפים ונספיהם.

(13) רוצה לומר שהיו רשאים לקבל עדות החודש כל היום, אבל לא אירע שהעדים יאחרו כל כך. (14) כלומר, העדים באו אחר זמן שחיטת התמיד, שהוא בשמונה שעות ומחצה, כלומר, שלוש שעות וחצי לפני שקיעת החמה. ומכיוון שבתחילת הזמן לא באו העדים - נתבלבלו, כדלהלן. (15) לפני שבאו העדים. (16) וצריך לומר שהקריבו כבש התמיד על תנאי, שאם לא יבואו העדים, יהא לקרבן תמיד, ואם יבואו העדים - יהא לקרבן מוסף, אלא לפי שלא ידעו טיבו של קרבן, לא ידעו איזה שיר לומר עליו, אם של תמיד - של חול או של מוסף. (17) היא עת הקרבת תמיד שבין הערביים.

ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים - עושין תמיד של בין הערפים¹⁸. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש¹⁹, ומקריבין מוסף למחר, לפי שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זבאי ובית דינו, שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום בלילה²⁰; ואפילו באו עדים יום שלשים בסוף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 יום שְׁלֹשִׁים - נוֹהֲגִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ בְּלִבָּד, וְאִם
2 לֹא נִדְעָ לָהֶם - נוֹהֲגִים יוֹם שְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד
3 וּשְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ, עַד שְׁיָבֹאוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תְּשֻׁרָה.³²
4 וְעַל תְּשֻׁרָה - מִפְּנֵי תַקְנַת הַמוֹעֲדוֹת, וְעַל כִּסְלוֹ - מִפְּנֵי
5 חֲנֻכָּה, וְעַל אֶדָר - מִפְּנֵי הַפּוּרִים. וּבְזִמְנָן שְׁבִית
6 הַמִּקְדָּשׁ קָנִים יוֹצְאִין אֹף עַל אֶדָר - מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן.³³

30 ומשום כך צריך לדעת אימתי ראש-חודש אלול.
31 למקומות הקרובים לירושלים. (32) ואז ידעו מתי ראש
חודש תשרי, ועל פיו יקבעו יום הכיפורים וסוכות.
33 פסח שני. ועל סיוון לא יצאו שלוחים, מפני שבועות,
משום שזמנו קבוע, כי הוא תלוי בספירת העומר, והוא ביום
החמישים לשני של פסח.

7 י. שְׁלוּחֵי נִסָּן וּשְׁלוּחֵי תְּשֻׁרָה אֵין יוֹצְאִין אֲלֵא בְיוֹם
8 רֵאשׁ חֹדֶשׁ.³⁴ אַחֵר שֶׁתַּעֲלֶה הַשָּׁמַשׁ³⁵, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ
9 מִפִּי בֵית דִּין 'מִקְדָּשׁ'.³⁶ וְאִם קִדְּשׁוּ בֵית דִּין בְּסוּף
10 יוֹם תְּשֻׁעָה וְעֶשְׂרִים, כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ, וְשָׁמְעוּ מִפִּי בֵית
11 דִּין 'מִקְדָּשׁ' - יוֹצְאִין מִבְּעָרָם. וּשְׁלוּחֵי שְׁאָר הַשָּׁנָה
12 חֲדָשִׁים יֵשׁ לָהֶם לְצֵאת מִבְּעָרָם אַחֵר שְׁנֵרָאָה הַיָּרֵחַ,
13 אֹף עַל פִּי שְׂעִדִּין לֹא קִדְּשׁוּ בֵית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ;
14 הוֹאִיל וְנִרְאָה הַחֹדֶשׁ - יֵצְאוּ, שְׁהֵרִי לְמַחֵר בְּיֹדָאִי
15 מִקְדָּשִׁין אוֹתוֹ בֵּית דִּין.

34 בחודש ניסן, אבל בתשרי אינם יכולים לצאת מחמת
קדושת יום-טוב. (35) שקידוש החודש אינו אלא ביום.
36 כיוון שקביעת המועדים תלויה בהם, צריך שיתאמת
להם הדבר יותר מבשאר החדשים.

16 יא. כָּל מְקוֹם שֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִין מְגִיעִין, הָיוּ עוֹשִׂין
17 אֶת הַמוֹעֲדוֹת יוֹם טוֹב אֶחָד כְּפִתּוּב בַּתּוֹרָה;
18 וּבְמִקְוֹמוֹת הָרְחוֹקִים, שְׁאֵין הַשְּׁלוּחִים מְגִיעִין
19 אֲלֵיהֶם, הָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסֶּפֶק³⁷, לְפִי
20 שְׂאִינָם יוֹדְעִים יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ
21 אִי זֶה יוֹם הוּא.

37 והם נקראים "שני ימים טובים של גלויות".

22 יב. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ מְגִיעִין אֲלֵיהֶם שְׁלוּחֵי נִסָּן,
23 וְלֹא הָיוּ מְגִיעִין לָהֶן שְׁלוּחֵי תְּשֻׁרָה,³⁸ וּמִן הַדִּין הֵינָּה
24 שֶׁיִּעָשׂוּ פֶסַח יוֹם אֶחָד, שְׁהֵרִי הִגִּיעוּ לָהֶן שְׁלוּחֵין
25 וַיִּדְּעוּ בְּאֵי זֶה יוֹם נִקְבַּע רֵאשׁ חֹדֶשׁ, וַיַּעֲשׂוּ יוֹם טוֹב
26 שֶׁל חַג הַסִּבּוֹת שְׁנֵי יָמִים, שְׁהֵרִי לֹא הִגִּיעוּ אֲלֵיהֶן
27 הַשְּׁלוּחִין; וּכְדִי שֶׁלֹּא לַחֲלָק בְּמוֹעֲדוֹת הַתְּקִינוּ
28 חֻקִּים, שֶׁכָּל מְקוֹם שְׁאֵין שְׁלוּחֵי תְּשֻׁרָה מְגִיעִין שָׁם
29 עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים³⁹, אֲפִלּוּ יוֹם טוֹב שֶׁל עֲצָרָת⁴⁰.

38 משום ששלוחי תשרי אינם מהלכים בראש השנה וביום
הכפורים. (39) "גזירה ניסן אטו תשרי", שאם יעשו פסח
יום אחד, יעשו גם סוכות יום אחד, שלא על פי השלוחים,
ופעמים יטעו. (40) חג השבועות. אף-על-פי שאינו תלוי
בקידוש ראש חודש סיוון אלא בספירת העומר.

1 הַיּוֹם סָמוּךְ לַשְּׁקִיעַת הַחֲמָה²¹ - מִקְבָּלִין עֲדוּתוֹ,
2 וּמִקְדָּשִׁין יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּלִבָּד.

18) שאף אם יבואו עדים אחר המנחה, לא יקבלו אותם.
19) ופירש רש"י שהמדובר בראש השנה, שמכיוון שעד
עכשיו נהגו בו בקדושה, שחששו שמא יבואו עדים
ויקדשוהו, גומרים יום זה בקדושה, אף-על-פי שכבר נתברר
שאינן היום יום טוב. (20) כי הסיבה לתקנה הקודמת -
הקלקול בקרבן - בוטלה. (21) כשישנה עדיין שהות
לקבלת עדים ולדרישה וחקירה, אבל אם ראוהו חברי
הבית-דין עצמם, שאין צורך בדרישה וחקירה, אפשר לקדש
את החודש אפילו בסוף היום ולא דווקא בסמוך לשקיעת
החמה.

3 ז. כְּשֶׁמַּעֲבִירִין בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ מִפְּנֵי שְׁלֹא בָּאוּ
4 עֲדִים כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים, הָיוּ עוֹלִין לְמְקוֹם מוֹכֵן
5 וְעוֹשִׂין בּוֹ סַעֲדָה בְיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, שֶׁהוּא רֵאשׁ
6 חֹדֶשׁ. וְאֵין עוֹלִין לְשֵׁם בְּלִילָה, אֲלֵא בְּנִשְׁפָּה קֹדֶם
7 עֲלוֹת הַשָּׁמֶשׁ²². וְאֵין עוֹלִין לְסַעֲדָה זֹו פְּחוֹת
8 מִעֲשָׂרָה. וְאֵין עוֹלִין לָהּ אֲלֵא בִּפְתַּח דָּגָן וְקִטְנִית,
9 וְאוֹכְלִין בָּעֵת הַסַּעֲדָה. וְזוֹ הִיא סַעֲדַת מִצְוָה שֶׁל
10 עֲבוּר הַחֹדֶשׁ הָאֻמּוּרָה בְּכָל מְקוֹם²³.

22) ומפרש רבנו שהכוונה לפני עלות השמש, וזהו בשעה
שלא יום גמור ולא לילה גמור. (23) ומטרת הסעודה -
לפרסם עיבור החודש מאחר שלא קדשוהו.

11 ח. בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מִקְדָּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ,
12 הָיוּ מַשִּׁיאִין מִשְׁוֹאוֹת²⁴ בְּרֵאשֵׁי הָהָרִים, כְּדִי שִׁיִּדְּעוּ
13 הָרְחוֹקִים. מִשְׁקָלָקְלוּ הַכּוֹתִים, שֶׁהָיוּ מַשִּׁיאִין
14 מִשְׁוֹאוֹת²⁵ כְּדִי לְהַטְעוֹת אֶת הָעָם²⁶, הַתְּקִינוּ שֶׁיְּהִי
15 שְׁלוּחִים יוֹצְאִין²⁷ וּמוֹדִיעִין לְרַבִּים. וּשְׁלוּחִים אֵלוּ
16 אֵינָן מְחַלְלִין לֹא אֶת יוֹם טוֹב וְלֹא אֶת יוֹם הַכּוֹפּוּרִים,
17 וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁבִּתְּ²⁸; שְׁאֵין מְחַלְלִין אֶת הַשִּׁבְתָּה
18 לְקִימוֹ, אֲלֵא לְקִדְּשׁוּ בְּלִבָּד²⁹.

24) מדליקים אבוקות אש ביום שלושים בערב (ליל היום
השלושים ואחד), ואז ידעו הרחוקים, שיום השלושים היה
ראש-חודש. ואם לא נראו המשואות, ידעו שהחודש שעבר
מעובר. (25) במקרה שעברו בית-דין את החודש ולא
השיאו משואות, השיאו הם [=הכותים] משואות בהריהם.
26) שהעם יחשוב שהחודש חסר. (27) ובטלו את
המשואות. ובירושלמי אמרו, שרבי הוא שביטלן.
28) חילול שבת חמור מחילול יום-הכפורים; זה [=שבת]
בסקילה וזה [=יום הכפורים] בכרת. (29) כלומר, לעדי
החודש המקדשים את החודש מותר לחלל את השבת, אבל
לא לשלוחים שהם רק מקיימים ומודיעים שהחודש כבר
קודש.

19 ט. עַל שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים הָיוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין: עַל נִסָּן
20 - מִפְּנֵי הַפֶּסַח, וְעַל אָב - מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית, וְעַל אֱלוּל
21 - מִפְּנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדִי שִׁיִּשְׁבּוּ מִצַּפִּין בְּיוֹם
22 שְׁלֹשִׁים לְאֱלוּל³⁰; אִם נִדְּעָ לָהֶם³¹ שֶׁקָּדְשׁוּ בֵּית דִּין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש ריא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באו עדי ראייה, שאין מקבלים עדותם, ומשאירים את החודש מעובר, אם יש צורך בכך. (54) והשנה סדורה: חודש אחד חסר וחודש אחד מלא, ואין מקום לעבר חודש נוסף לאיזה צורך שהוא. (55) "ואין מאיימין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו".

31 יח. יראה לי, שאין מחלקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החידשים חוץ מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שכבר נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות; אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החודש⁵⁶ - מקבלין עדותם⁵⁷, ואין מאימין עליהן כלל; שאין מאימין על עדים, שהעידו על החודש שראוהו בזמנו, כדי לעברו.

56 שעדיין קביעת המועדים תלויה בהם. (57) ומקדשים החודש ביום השליש.

32 יט. אבל מאימין על עדים שנתקלקלה עדותם, והרי הדבר נוטה וגנאי שלא תתקיים העדות ויתעבר החודש, מאימין עליהן כדי שתתקיים העדות ויתקיים החודש בזמנו. וכן אם באו עדים להזם את העדים שראוהו בזמנו קדם שקדשוהו בית דין⁵⁸ - הרי אלו מאימין על המזמין עד שלא תתקיים התזמנה⁵⁹ ויתקדש החודש בזמנו.

58 כי אם נמצאו זוממין אחרי שקדשוהו בית דין, הרי זה מקודש.

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ח

פרק רביעי

1 כלל בו דיני עיבור השנה, ועל מה מעברין אותה, ושאין מעברין אותה מר"ח ניסן, ואין מעברין בשנת רעבון ובשנת השמיטה.

39 א. שנה מעברת היא שנה שמוסיפין בה חודש. ואין מוסיפין לעולם אלא אדר², ועושין אותה שנה שני אדרין: אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חודש זה?³ מפני זמן האביב, כדי שיהא הפסח באותו זמן; שנאמר: שמור את חודש האביב⁴ - שהיה חודש זה⁵ בזמן האביב, ולולא הוספת החודש הזה - הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים⁶.

2 ר"ה ז, א. וסנהדרין יב, א. ולמדו זאת במכילתא (בא פרשה ב) מקידוש החודש: "מה חודש אין תוספת עיבורו אלא בסוף, אף שנה אין תוספת עיבורה אלא בסוף" (בחודש האחרון הוא אדר). (3) כלומר, למה צריך לעבר את השנה? (4) וגומר "ועשית פסח". (5) של פסח. (6) ראה למעלה פ"א ה"ב.

ב. על שלשה סימנים מעברין את השנה: על

1 יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני
2 ימים. ששלוחי תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי -
3 מפני שהוא יום טוב, ולא בעשרי בו - מפני שהוא
4 יום פפור.

5 יד. אין השלוחין צריכין להיתן שנים, אלא אפלו
6 אחד נאמן. ולא שליח בלבד, אלא אפלו תגר⁴¹
7 משאר העם, שבא בדרך ואמר: אני שמעתי מפי
8 בית דין שקדשו את החודש ביום פלוני - נאמן⁴²,
9 ומתקנין את המועדות על פיו; שדבר זה דבר העשוי
10 להגלות⁴³, ועד אחד בשר⁴⁴ נאמן עליו.

41 וכל. (42) "בא אחד מסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החודש - נאמן". (43) ובדבר העשוי להגלות אין אדם משקר. (44) ואף על פי שב"עדות אשה" (להעיד לאשה שמת בעלה), נאמנים אפילו פסולים לעדות, מטעם זה, שהוא עשוי להגלות - שם יש טעם נוסף: "שלא תישאר עגונה".

11 טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים,
12 והשימו בנשף ועברו את החודש, כמו שבארנו
13 בפרק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים
14 רחוקים⁴⁵ והעידו שראו את החודש בזמנו, שהוא
15 ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החודש - מאימין
16 עליהן איום גדול, ומטריפים אותם⁴⁶ בשאלות,
17 ומטריחין עליהן בדיקות⁴⁷, ומדקדקין בעדותם⁴⁸,
18 ומשתדלין בית דין שלא יקדשו חודש זה, הואיל
19 ויצא שמו מעבר⁴⁹.

45 ממקום רחוק. (46) מבלבלים את דעתם. (47) שאלות צדירות בלתי חשובות. (48) בשאלות הנוגעות לעדות גופא. (49) שנתפרסם כמעובר.

20 טז. ואם עמדו העדים בעדותם⁵⁰, ונמצאת מכונת, ויהי העדים אנשים ידועים ונבונים⁵¹ ונתקרה
22 העדות פראוי - מקדשין אותו, וחוזרין ומזנין
23 לאותו החודש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח
24 בלילו⁵².

50 וכל האיומים לא השפיעו. (51) וכל השאלות לא בלבלו את דעתם. (52) כן היא משמעות המלה "מאיימין", מאיימין עליהם ומבלבלים אותם שלא יעידו, אבל אם לא נתבלבלו מקבלים עדותם.

25 יז. ואם הצרכו בית דין להניח חודש זה מעבר,
26 כשהיה קדם שיבואו העדים אלו - מניחין. וזה הוא
27 שנאמר: מעברין את החודש לצורך⁵³. ויש מן
28 החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה, ואומר:
29 לעולם אין מעברין את החודש לצורך⁵⁴; הואיל ובאו
30 עדים - מקדשין, ואין מאימין עליהם⁵⁵.

53 וגם בזה פירש רבנו כשהחודש כבר נתעבר, ואחר כך

12 שְׁיִהְיֶה הָאָבִיב מְצוּי¹⁵ לְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ עֹמֶר הַתְּנוּפָה
13 בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן¹⁶, וְכִדִּי שְׁיִהְיוּ הַפְּרוֹת צוֹמְחִין
14 בְּדֶרֶךְ כָּל זְמַן הָאָבִיב.

(11) כלומר, עדיין לא התבשלה השעורה. השווה "אביב קלוי באש" (ויקרא ב, יד), ועי' מנחות פד, א. אבל "זמן האביב", כלומר תקופת ניסן באה בזמנה לפני טז בניסן, ועי' במפרש. (12) מתאחר לבוא. (13) מאיזו סיבה שהיא, אף-על-פי שכבר הגיעה תקופת ניסן. (14) סנהדרין יא, ב. (15) כלומר, בשתים משלוש הארצות הנזכרות להלן. (16) ויקרא כג, טו.

ד. וְעַל שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הָיוּ סוֹמְכִין בְּאָבִיב¹⁷: עַל אֶרֶץ יְהוּדָה, וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְעַל הַגָּלִיל. וְאִם הִגִּיעַ הָאָבִיב בְּשָׁתִי אֲרָצוֹת מֵאֵלוּ, וּבִאֲחַת לֹא הִגִּיעַ - אֵין מְעַבְרִין; וְאִם הִגִּיעַ בִּאֲחַת מֵהֶן, וְלֹא הִגִּיעַ בְּשָׁתִים - מְעַבְרִין, אִם עֲדִין לֹא צָמְחוּ פְּרוֹת הָאֵילָן¹⁸. וְאֵלוּ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהֵן הַעֲקָר שֶׁמְעַבְרִין בְּשִׁבְלָן, כִּדִּי שְׁיִהְיוּ הַשָּׂנִים שְׁנֵי הַחֲמָה¹⁹.

(17) סנהדרין יא, ב. (18) שהרי דרושים שני הסימנים: (א) לא הגיע האביב בשתים מתוך שלוש הארצות; (ב) לא צמחו פירות האילן, ראה למעלה ה"ג. (19) כל שלושת הדברים קשורים בחמה, וכל עיקר העיבור בא לשם השוואת שנות הלבנה עם שנות החמה. ראה למעלה פ"א ה"א וה"ב.

ה. וַיֵּשׁ שֵׁם דְּבָרִים אֲחֵרִים, שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְעַבְרִין בְּשִׁבְלָן²⁰ מִפְּנֵי הַצֶּרֶךְ, וְאֵלוּ הֵן: מִפְּנֵי הַדְּרָכִים שֶׁאֵינָן מִתְקַנְיִן, וְאֵין הָעָם יְכוֹלִין לַעֲלוֹת²¹ - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׂנָה עַד שֶׁיִּפְסְקוּ הַגִּשְׁמִים וַיִּתְקַנוּ הַדְּרָכִים. וּמִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים שֶׁנֶּהְרָסוּ, וְנִמְצְאוּ הַנְּהָרוֹת מִפְּסִיקִין וּמוֹנְעִין אֶת הָעָם²², וּמִסְתַּכְּנִים בְּעֶצְמָן וּמֵתִים²³ - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׂנָה עַד שֶׁיִּתְקַנוּ הַגִּשְׁמִים. וּמִפְּנֵי תַנְהָרֵי פְסָחִים שֶׁאֲבָדוּ בַּגִּשְׁמִים, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם לַעֲלוֹת אֶת פְּסָחֵיהֶם - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׂנָה עַד שֶׁיִּכְנֹס הַתְּנוּפָה וַיִּיבְשׁוּ²⁴. וּמִפְּנֵי גְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל²⁵ שֶׁנֶּעְקְרוּ מִמְּקוֹמָן²⁶ וְעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַם - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׂנָה, כִּדִּי שְׁיִהְיֶה לָהֶם פְּנָאִי לְהִגִּיעַ.

(20) שם יא, א. ומעברים אפילו על אחד מהם ('תוספות' שם, ד"ה מפני). (21) לרגל. (22) מלעלות לרגל. (23) אלה שאינם נמנעים, ועולים לרגל. (24) של חרס היו, ויבשו אותם בשמש, ועיין תענית יט, א. (25) בני הגולה. ובגלל תושבי ארץ ישראל לא היה צורך לעבר, משום שהזמן בין ראש-חודש לפסח, הספיק להם להגיע לירושלים, אפילו לאלה שגרו במקום הרחוק ביותר מירושלים (עי' ש' 'תוספות' ד"ה ומפני). (26) על מנת לעלות לירושלים. "ומנין שמעברין את השנה על הגלויות שגלו ועדיין לא הגיעו? תלמוד-לומר: בני ישראל מועדי, עשה מועדות, שיעשו כל ישראל" ('תורת כהנים', אמור פ"ט; 'ירושלמי' סנהדרין פ"א, ה"ב).

1 הַתְּנוּפָה⁸, וְעַל הָאָבִיב, וְעַל פְּרוֹת הָאֵילָן. כִּי צָד? 2 בֵּית דִּין מִחֻשְׁבִּין יוֹדְעִין, אִם תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן 3 בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן אוֹ אַחֵר זְמַן זֶה - מְעַבְרִין אוֹתָהּ 4 הַשָּׂנָה, וְנִעֲשֶׂוּ אוֹתוֹ נִיסָן אֲדָר שְׁנִי, כִּדִּי שְׁיִהְיֶה 5 הַפֶּסַח בְּזְמַן הָאָבִיב⁹. וְעַל סִימָן זֶה סוֹמְכִין וּמְעַבְרִין, 6 וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְסִימָן אַחֵר¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

מטרתה של שנת העיבור היא להשוות את שנת הלבנה לשנת החמה ואינו רק גדר ודין בפסח "כדי שיהיה הפסח בחודש האביב" אלא שנוגע גם לחשבון השנים שיהיו שני חמה.

והעניין בעבודת האדם: החמה היא משפיע והלבנה מקבל - "סיהרא לית לה מגרמה כלום" ומקבלת את אורה מהחמה. והנה בכל יהודי ישנם שני העניינים, משפיע ומקבל, ולדוגמא בקבלת עול בכללות עניני התורה ומצוותיה הרי הוא מקבל, ובמצות הצדקה הרי הוא נותן. והעבודה היא להשוות שנת החמה ללבנה היינו שתמיד יש להיות בשתי הבחינות כאחת, ולדוגמא: אל יאמר אדם הרי אני עכשיו בזמן התפילה - מקבל - ואיני יכול להיות משפיע באותו זמן ולתת צדקה לעני הבא לבקשני בזמן התפילה, אלא שבכל רגע ורגע צריך יהודי להיות בשני בעניינים יחד מקבל וגם משפיע.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן מא)

(7) סנהדרין יא, ב. (8) בשנת החמה, ישנן ארבע תקופות: תקופת ניסן - התחלת האביב "היא השעה והחלק שתכנס בו השמש בראש מזל טלה" (להלן פ"ט, ה"ג); תקופת תמוז - התחלת הקיץ, "היות השמש בראש מזל סרטן" (שם); תקופת תשרי - התחלת הסתיו, "היות השמש בראש מזל מאזנים" (שם); תקופת טבת - התחלת החורף "היות השמש בראש מזל גדי" (שם). (9) כלומר, לאחר שהגיעה תקופת ניסן, וזו נקבעת על-ידי מהלך השמש. (10) ראש השנה כא, א: "שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא, כד חזית (כשתראה) דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן, עברה לה היא שתא ולא תחוש לה, דכתיב שמור את חודש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן". ומכאן שמה שאמר רבן שמעון בן גמליאל בברייתא בסנהדרין יא, ב: "על התקופה" - כוונתו שעל התקופה לבדה מעברין, ובגמרא שם נסתפקו בביאור דברי רשב"ג ('מאיר' עמ' 36, 37). וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר פ"ח שמעברין על התקופה לבדה ואין צורך בסימן נוסף ('אור שמח'). ועיין השגת רמ"ה 'תוספות' ר"ה שם ד"ה עברה.

7 ג. וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעַ הָאָבִיב¹¹, 8 אֲלֹא עֲדִין אֶפְלָל¹² הוּא, וְלֹא צָמְחוּ פְּרוֹת הָאֵילָן¹³ 9 שֶׁדֶּרֶךְ לַצִּמָּח בְּזְמַן הַפֶּסַח - סוֹמְכִין עַל שְׁנֵי סִימָנִין 10 אֵלוּ וּמְעַבְרִין אֶת הַשָּׂנָה¹⁴. וְאִף עַל פִּי שְׁהַתְּקוּפָה 11 קָדָם לְשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן - הֲרִי הֵן מְעַבְרִין, כִּדִּי

שָׁנִים: לֹא נִשְׁבַּח וְלֹא נִרְאָה אִם צְרִיכָה עֲבוּר אִם
לְאוֹ⁴⁶, וְאֶחָד אָמַר: נִשְׁבַּח וְנִבְדֵּק - בְּטֵל יָחִיד
בְּמַעֲוֵטוֹ⁴⁷. אָמְרוּ שָׁנִים: נִשְׁבַּח וְנִרְאָה, וְאֶחָד אָמַר:
לֹא נִשְׁבַּח - מוֹסִיפִין עוֹד שָׁנִים מִן הַמְּזֻמָּנִים,
וְנוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִין בְּדִבְרָם⁴⁸.

(40) סנהדרין י', ב"א, א. כלומר מזומנים מבערב למחר -
שהעיבור הוא ביום (להלן ה"ב). (41) הוא הנשיא,
כדלהלן ה"ב. (42) ע"י ה"ב. (43) שם יא, א. (44) כרבן
שמעון בן גמליאל (סנהדרין ב.). (45) כלומר, אלה
שנסמכו. (46) שדעתם היא שאינה צריכה עיבור.
(47) ואין צורך לדון בשאלת העיבור. (48) אם צריכה עיבור
או לא.

י. שָׁנִים אֹמְרִים: צְרִיכָה עֲבוּר, וְשִׁלְשָׁה אֹמְרִין:
אֵינָה צְרִיכָה - בְּטֵלוּ שָׁנִים בְּמַעֲוֵטָן⁴⁹. שִׁלְשָׁה
אֹמְרִין: צְרִיכָה עֲבוּר, וְשָׁנִים אֹמְרִין: אֵינָה צְרִיכָה
עֲבוּר - מוֹסִיפִין שָׁנִים מִן הַמְּזֻמָּנִין לָהּ, וְנוֹשְׂאִין
וְנוֹתְנִין, וְגוֹמְרִין בְּשִׁבְעָה⁵⁰. אִם גָּמְרוּ כָּלָם לַעֲבֹר אוֹ
שֶׁלֹּא לַעֲבֹר - עוֹשִׂין כְּמוֹ שֶׁגָּמְרוּ; וְאִם נִחְלְקוּ -
הוֹלְכִים אַחֵר הָרִבִּי⁵¹ בֵּין לַעֲבֹר בֵּין שֶׁלֹּא לַעֲבֹר.
וְצִרְיָן שֶׁיֵּהָא רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא רֹאשׁ
יְשִׁיבָה שֶׁל אֶחָד וְשִׁבְעִים, מְפַלֵּל הַשִּׁבְעָה, וְאִם גָּמְרוּ
בְּשִׁלְשָׁה לַעֲבֹר - הָרִי זֶה מַעֲבֶרֶת⁵²; וְהוּא, שֶׁיֵּהָא
הַנָּשִׂיא עִמָּהּ אוֹ שִׁירְצָה⁵³. וְכַעֲבוּר הַשָּׁנָה מִתְחִילִין
מִן הַצֵּד⁵⁴, וְלִקְדוֹשׁ הַחֹדֶשׁ מִתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל⁵⁵.

(49) ועומדים והולכים להם. (50) "שאין המנין פחות
משבעה" (שם י:). (51) "אחרי רבים להטות" (שמות כג,
ב). (52) שם ב, א. (53) שם יא, א. (54) מן הקטן
שבדיינים. הוא מתחיל ואומר: "הרי השנה מקודשת
בעיבורה" ("ירושלמי" ראש השנה, פ"ב ה"ה; סנהדרין פ"א,
ה"ב). ואין מתחילים מן הגדול, שמא יסמכו השאר על
דעתו ולא יראו עצמם כדאים לחלוק עליו, כמו שאמרו
בדיני נפשות (פ"י מהל' סנהדרין ה"ו). (55) "ראש בית-דין
אומר מקודש" (ראש השנה כד, א. "ירושלמי" שם).

יא. אִין מוֹשִׁיבִין לַעֲבוּר הַשָּׁנָה לֹא מֶלֶךְ וְלֹא כֹהֵן
גָּדוֹל⁵⁶. מֶלֶךְ - מִפְּנֵי חִילּוּתוֹ וּמִלְחָמוֹתָיו, שְׁמָא
דַּעְתּוֹ נוֹטָה בְּשִׁבְלֵן לַעֲבֹר אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲבֹר⁵⁷; וְכֵהֵן
גָּדוֹל - מִפְּנֵי הַצֵּה⁵⁸, שְׁמָא לֹא תִהְיֶה דַּעְתּוֹ נוֹטָה
לַעֲבֹר, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹא תִשְׁרִי בִּימֵי הַקֶּר, וְהוּא טוֹבֵל
בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים חֹמֶשׁ טְבִילוֹת⁵⁹.

(56) סנהדרין יח, ב. (57) מפני חיילותיו, שמחלק להם
סכום קצוב לשנה, דעתו נוטה לעבר. ומפני מלחמותיו,
שישנם כאלה הפטורים שנה מלצאת לצבא - חתנים בשנה
ראשונה לנישואיהם - דעתו נוטה שלא לעבר (ראה ברש"י
לסנהדרין שם, ובהגהות הגאון האדר"ת לרמב"ם).
(58) סנהדרין, שם. (59) יומא לב, א.

יב. הִיָּה רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, וְהוּא הַנִּקְרָא נָשִׂיא,

ו. אֲבָל אִין מַעֲבְרִין הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַשִּׁלְג וְלֹא מִפְּנֵי
הַצֵּה²⁷, וְלֹא מִפְּנֵי גְלוּת יִשְׂרָאֵל שְׁעִדִּין לֹא נַעֲקְרוּ
מִמְקוֹמָם, וְלֹא מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה²⁸; כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רַב
הַקֹּהֶל אוֹ רַב הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים²⁹ - אִין מַעֲבְרִין אֶת
הַשָּׁנָה כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם פְּנָאִי לְטַהֵר וְיַעֲשׂוּ בְּטַהֲרָה,
אֲלֹא יַעֲשׂוּ בְּטְמֵאָה³⁰. וְאִם עֲבָרוּ אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי
הַטְּמֵאָה³¹ - הָרִי זֶה מַעֲבֶרֶת³².

(27) כי בגלל דברים אלה אין איש נמנע מלעלות לירושלים
(רש"י בסנהדרין שם). (28) שם יב, א. (29) טומאת מת.
וכלה אפר הפרה ואינם יכולים להטהר עכשיו (כן פירש
רבינו בפירושו לתלמוד, מסכת סנהדרין, בשם רב האי,
הביאו המפרש). (30) שרק יחיד טמא נדחה לפסח שני,
אבל ציבור טמא אינו נדחה, אלא עושים את הפסח בזמנו
בטומאה (פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א). (31) מפני הטומאה
לחוד. (32) סנהדרין יב, ב. "מפני שהטומאה לא הותרה
בציבור, אלא באיסורה עומדת ודחוייה היא עתה מפני
הדחק" (רמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש ה"ו). ועי'
בסוגיית הגמרא בסנהדרין שם.

ז. יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין מַעֲבְרִין בְּשִׁבְלֵן כָּלִל³³, אֲבָל
עוֹשִׂין אוֹתָן סַעֲד³⁴ לְשָׁנָה שְׁצִרִיכָה עֲבוּר מִפְּנֵי
הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי הָאֲבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן. וְאִלוּ הֵן³⁵:
מִפְּנֵי הַגְּדִיִּים וְהַטְּלָאִים שְׁעִדִּין לֹא נוֹלְדוּ אוֹ שֶׁהֵן
מַעֲט, וּמִפְּנֵי הַגּוֹזְלוֹת שֶׁלֹּא פָּרְחוּ. אִין מַעֲבְרִין
בְּשִׁבְלֵן אֵלוּ, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ הַגְּדִיִּים וְהַטְּלָאִים מְצוּיִין
לְפָסְחִים, וְהַגּוֹזְלוֹת מְצוּיִין לְרִאֵיהֶם³⁶ אוֹ לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
בְּקָרְבָן הַעוֹף³⁷; אֲבָל עוֹשִׂין אוֹתָן סַעֲד לְשָׁנָה.

(33) אפילו כשסימנים אלה מזדמנים ביחד. (34) להסביר
את הצורך בחודש העיבור, למען לא יהיה הדבר קשה על
הציבור (עי' 'מאירי'). (35) שם יא, א. (36) עולת ראייה
שמביאים בשלש הרגלים, והיא באה גם מעוף, עי' הל'
חגיגה פ"א, ה"א. 'ראיה' על שם הפסוק "...ולא יראה את
פני ה' ריקם..." (דברים טז, טז). (37) כגון יולדות (ויקרא
יב, ח), והיו משהות את הבאת קרבנן עד הרגל.

ח. בִּיצֵד עוֹשִׂין אוֹתָן סַעֲד לְשָׁנָה? אֹמְרִין: שָׁנָה זֹאת
צְרִיכָה עֲבוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה שְׁמִשְׁכָּה³⁸, אוֹ מִפְּנֵי
הָאֲבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ³⁹, וְעוֹד שֶׁהַגְּדִיִּים
קִטְנִים וְהַגּוֹזְלוֹת רַבִּים.

(38) שמעברין עליה לבד (למעלה ה"ב). (39) שמעברין על
שני סימנים אלו (למעלה ה"ג).

ט. אִין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֲלֹא בְּמְזֻמָּנִין לָהּ⁴⁰.
בִּיצֵד? יֹאמַר רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁴¹ לְפָלוּנִי וּפְלוּנִי
מִן הַסְּנֵה־דִרִּין: הֵיוּ מְזֻמָּנִין לְמָקוֹם פְּלוּנִי, שְׁנֵה־שָׁב⁴²
וְנִרְאָה וְנָדַע אִם שָׁנָה זֹאת צְרִיכָה עֲבוּר אוֹ אֵינָה
צְרִיכָה; וְאוֹתָן שֶׁהִזְמִינוּ בְּלִבָּד הֵן שְׁמַעֲבְרִין אוֹתָהּ⁴³.
וּבְכִמָּה מַעֲבְרִין אוֹתָהּ? מִתְחִילִין⁴⁴ בְּשִׁלְשָׁה דִּבְרִין
מְפַלֵּל סְנֵה־דִרִּי גְדוֹלָה מְמִי שְׁסֻמְכוּ אוֹתָן⁴⁵. אָמְרוּ

1 בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה⁶⁰ - אֵין מַעֲבְרִין אוֹתָהּ אֲלָא עַל תְּנַאי
2 אִם יִרְצֶה הַנָּשִׂיא. כָּא וְרָצָה - הָרִי זֶה מַעֲבֶרֶת, לֹא
3 רָצָה - אֵינָה מַעֲבֶרֶת⁶¹. וְאֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֲלָא
4 בְּאֶרֶץ יְהוּדָה⁶², שֶׁהַשְּׂכִינָה בְּתוֹכָהּ⁶³, שֶׁנֶּאֱמַר: לְשִׁכְנֹה
5 תִּדְרָשׁוּ; וְאִם עֲבֹרָהּ בְּגִלְלִל - מַעֲבֶרֶת. וְאֵין מַעֲבְרִין
6 אֲלָא בְּיוֹם; וְאִם עֲבֹרָהּ בְּלִילָה - אֵינָה מַעֲבֶרֶת⁶⁴.

טו. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה רַעֲבוּן⁷²; שֶׁהֶפֶל
רָצִים לְבֵית הַגְּרָנוֹת לְאָכֹל וּלְחֵיוֹת, וְאִי אֶפְשָׁר
לְהוֹסִיף לָהֶן זְמַן לְאִסּוּר הַחֹדֶשׁ⁷³. וְאֵין מַעֲבְרִין
בְּשָׁבִיעִית⁷⁴; שֶׁיֵּד הַכֹּל שׁוֹלֵט עַל הַסְּפִיחִין⁷⁵, וְלֹא
יִמָּצְאוּ לְקִרְבָּן הָעֹמֵר וּשְׂתֵי הַלֶּחֶם⁷⁶. וְרִגְלִין הֵיוּ
לְעֹבֵר בְּעֶרֶב שָׁבִיעִית⁷⁷.

(60) ולא יספיק להגיע עד סוף אדר. (61) סנהדרין יא, א.
(62) שם יא, ב. (63) בבית המקדש שבירושלים.
(64) סנהדרין, שם. דין עיבור השנה כדין עיבור החודש.
השווה למעלה פ"ב, ה"ח.

יג. יֵשׁ לְבֵית דִּין לַחֲשֹׁב וּלְקַבֵּעַ וּלְיַדַּע אִי זֶה שָׁנָה
תְּהִיָּה מַעֲבֶרֶת כָּכָל עַת שִׁירְצָהּ, אֲפִלּוּ לְכַמָּה שָׁנִים.
אָבֵל אֵין אוֹמְרִין: שָׁנָה פְּלוֹנִית מַעֲבֶרֶת; אֲלָא אַחֵר
רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא שְׁאוֹמֵר: שָׁנָה זֹה מַעֲבֶרֶת⁶⁵. וְדָבָר
זֶה - מִפְּנֵי הַדְּחָק⁶⁶; אָבֵל שְׁלֹא בִּשְׁעַת הַדְּחָק - אֵין
מוֹדִיעִין שֶׁהִיא מַעֲבֶרֶת, אֲלָא בְּאֶדֶר הוּא שְׁאוֹמֵר:
שָׁנָה זֹה מַעֲבֶרֶת, וְחֹדֶשׁ הַכָּא אֵינוֹ נִסָּן אֲלָא אֶדֶר
שָׁנִי. אָמְרוּ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה: שָׁנָה זֹה שֶׁתִּפְגַּס
מַעֲבֶרֶת - אֵינָה מַעֲבֶרֶת בְּאִמְרָה זֹאת⁶⁷.

טז. יִרְאֶה לִי, שָׁנָה שְׁאוֹמֵר חֲכָמִים: אֵין מַעֲבְרִין
בְּשָׁנָה רַעֲבוּן וּבְשָׁבִיעִית - שְׁלֹא יַעֲבֹרוּ בָּהֶם מִפְּנֵי
צָרָה הַדְּרָכִים וְהַנְּשָׂאִים וְכִיּוּצָא בָּהֶם⁷⁸; אָבֵל אִם
הִיָּתָה הַשָּׁנָה רְאוּיָה לְהַתְּעַבֵּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי
הָאֵבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן - מַעֲבְרִין לְעוֹלָם כָּכָל זְמַן⁷⁹.

(65) "אין מעברים את השנה לפני ראש השנה... אבל מפני
הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד" (שם יב, א).
לפני ראש השנה אין מודיעים, משום שעד הפסח עלולים
לשכוח, ויבואו לזלזל בחכם (רש"י שם, ד"ה אין מעברין).
(66) כגון שיש חשש, שהשלטון הזר ימנע את העיבור בזמנו
(רש"י, שם). (67) סנהדרין, שם.

78) ראה למעלה ה"ה. ובדפוס רומי ר"מ, קושטא וויניציה,
הגירסה: מפני "הצורך", והמלים "והדרכים והנשאים
וכיוצא בהם" - אינן. והשווה להלן פ"ה, ה"א. (79) אפילו
בשנת בצורת ואפילו בשביעית, כי שלושת הסימנים האלה
הם העיקר, שבגללם מעברים את השנה (למעלה ה"ד).
וראיה לכך, ממה שעובר ר"ש בן יהוצדק בשנה השביעית
(סנהדרין כו.), ועל כרחנו שזה היה מפני שלשה דברים אלו,
וראה ב'תוספות' שם ד"ה לעבר ('אור שמח'). וראה בהשגת
הרמ"ה.

יז. כְּשֶׁמַּעֲבְרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה, כּוֹתְבִין אֲגָרוֹת
לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הָרְחוּקִים וּמוֹדִיעִים אוֹתָן שֶׁעֲבֹרָהּ,
וּמִפְּנֵי מָה עֲבָרוּ. וְעַל לְשׁוֹן הַנָּשִׂיא נִכְתְּבוּ⁸⁰, וְאוֹמֵר
לָהֶן: יִיָּדַע לָכֶם, שֶׁהַסְּפִיחִי אֵין וְחִבְרֵי הוֹסְפָנוּ עַל
שָׁנָה זֹה כֶּף וְכָף. רָצִי - תִּשְׁעֶה וְנִשְׁרִים יוֹם⁸¹, רָצִי
שְׁלֹשִׁים יוֹם; שֶׁחֹדֶשׁ הָעֹבֵר הָרְשׁוּת לְבֵית דִּין
לְהוֹסִיפוֹ מִלֵּא אוֹ חֶסֶר⁸² לְאֲנָשִׁים הָרְחוּקִים
שֶׁמוֹדִיעִין אוֹתָם⁸³, אָבֵל הֵם⁸⁴ - לְפִי הָרְאִיָּה הֵם
עוֹשִׂים, אִם מִלֵּא אִם חֶסֶר.

24 מַעֲבְרִין, שְׁאֵין מַעֲבְרִין בְּנִסָּן.

(68) שם יב, ב. (69) "החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) -
"זה ניסן, ואין אחר ניסן" (שם). אם קבעו אותו ניסן,
אי-אפשר לעשותו אדר ולדחות את ניסן לחודש הבא.
(70) כי כל זמן שלא באו עדים ולא קידשו, אין זה ניסן אלא
אדר (שם). (71) כדעת רב נחמן, שם. ואף שעל-ידי
הקידוש התברר שיום השלושים באמת ראוי להיות ראש-
חודש ניסן, בכל זאת נשאר העיבור בתוקפו, ויום השלושים
נעשה לראש-חודש אדר שני. ואף-על-פי שמוטב היה לעבר
חודש אדר ולעשות יום שלשים ואחד לראש-חודש אדר
שני, ואז היה עיבור השנה כשר מלכתחילה, בכל זאת
מקדשים את החודש, כיון שבאו עדי ראיה, ועי' להלן פ"ח
ה"א, ועי' 'אור שמח'.

(80) כלומר, בשמו. (81) ראש השנה יט, ב. וסנהדרין יא,
א. (82) כרב פפא. וראה למעלה פ"א הערה י. (83) אף-
על-פי שעכשיו אין יודעים עדיין, אם חודש העיבור יהיה
מלא או חסר. (84) בארץ ישראל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ב ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש רטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) יבאר בו שקביעות החודש ועיבור השנה אינם אלא בסנהדרין. ונמשך לדין יום טוב שני של גלויות.

א. פל מ'ה שאמרנו מקביעות ראש חדש על הראי'ה² ועבור השנה מפני הזמן³ או מפני הצרף⁴, אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל, או בית דין הסמוכים בארץ ישראל⁵ שנתנו להן הסנהדרין רשות⁶; שפך נאמר למשה ואהרן: החדש הזה לכם ראש חדשים, ומפי השמועה⁷ למדו איש מאיש ממשה רבנו, שפך הוא פרוש הדבר: עדות זו תהיה מסורה לכם⁸ וכל העומד אחריכם במקומכם. אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל - אין קובעין חדשים ואין מעבירין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום⁹.

(2) למעלה פ"א. (3) למעלה פ"ד, ה"ב. (4) שם ה"ה. (5) כן הוא במכילתא (בא פרשה ב): "רבי יאשיה אומר, מנין שאין מעבירין את השנה אלא בבית-דין הגדול שבירושלים, תלמוד-לומר: ראשון הוא לכם". וכן הוא ב'ספר המצוות' מ"ע קנג, וב'חינוך' מצוה ד]. (6) שהרי שנינו (סנהדרין ב.) "עיבור החודש בשלשה, עיבור השנה בשלושה". ועל כרחנו שזהו ברשות הסנהדרין. (7) מפי הקבלה, כי אין זה יוצא מתוך פשט הפסוק. (8) ראש השנה כב, א. (9) עי' להלן פ"ו.

ב. ודבר זה הלכה למשה מסיני¹⁰ הוא: שבזמן שיש סנהדרין - קובעין על פי הראי'ה¹¹, ובזמן שאין שם סנהדרין - קובעין על פי החשבון הזה שאנו מחשבין בו היום, ואין נזקקין לראי'ה, אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראי'ה, או קדם לו ביום או אחריו ביום. וזה שיהיה לאחר הראי'ה ביום - פלא הוא, ובאצרות שהן למערב ארץ ישראל¹².

(10) "שארין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו, ואי אפשר להוציאו בדרך מדרכי הסברה" (הקדמת רבינו לפירוש המשנה). (11) כי ברוב המקרים יום הקביעה, הוא קודם ליום הראי'ה, או יום הקביעה הוא יום הראי'ה. (12) ששם קודמת הראי'ה לראיית בני ארץ-ישראל, עי' להלן פ"ח ה"ג.

ג. ומאימתי התחילו כל ישראל¹³ לחשב בחשבון זה? מסוף חכמי הגמרא, בעת שחזרה ארץ ישראל, ולא נשאר שם בית דין קבוע. אבל בימי חכמי משנה, וכן בימי חכמי הגמרא עד ימי אבני ורבא¹⁴ - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין.

(13) אפילו בחוץ-לארץ, אף-על-פי שאין קובעים חדשים בחו"ל (ועיין להלן ה"א). (14) בימי רבא היה עדיין בית-דין שקידש את החודש (עי' ראש השנה כא.).

ד. פשהיתה סנהדרין כימת והיו קובעין על הראי'ה, היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי תשרי עושין ימים טובים יום אחד בלבד; וישאר המקומות הרחוקות, שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהם, היו עושים שני ימים מספק¹⁵, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החדש.

(15) אף-על-פי שהגיעו אליהם שלוחי ניסן - כיון שלא הגיעו שלוחי תשרי (שהולכים פחות, מפני ראש השנה ויום הכיפורים), עושים שני ימים אפילו בפסח (למעלה פ"ג ה"ב והי"ג).

ה. בזמן הזה, שאין שם סנהדרין, ובית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה - היה מן הדין, שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחד בלבד, אפלו המקומות הרחוקות שבחוצה לארץ, כמו בני ארץ ישראל, שהפל על חשבון אחד סומכין וקובעין; אבל תקנת חכמים הוא, שיהיו במנהג אבותיהם שבידיהם¹⁶.

(16) שלחו מתם: "הזהרו במנהג אבותיכם בידכם" (ביצה ד:). שמא תגזור המלכות גזירות על ישראל, ומתוך כך ישכחו את החשבון (שם). [וראה בפ"ו מהל' יום-טוב הי"ד, ובפ"ו מהל' תלמוד תורה הי"ד אות יא, ובלחם-משנה שם].

ו. לפיכך: כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו, פשהיו השלוחין יוצאין - יעשו שני ימים, ואפלו בזמן הזה, כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על הראי'ה; ובני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד במנהגן, שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא, יום טוב שני שאנו עושין בגלויות בזמן הזה - מדברי סופרים, שתקנו דבר זה.

ז. יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על הראי'ה, היו רב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש, שאין השלוחין יוצאין ביום טוב.

ח. ולא עוד, אלא אפלו בירושלים עצמה, שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים; שאם לא באו העידים כל יום שלשים - נוהגין היו באותו היום שמצפין לעידים¹⁷ קדש ולמחר קדש¹⁸. והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפלו בזמן הראי'ה, התקינו שיהיו עושין אפלו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעין על החשבון. הנה למדת, שאפלו יום טוב שני של ראש השנה בזמן הזה - מדברי סופרים¹⁹.

(26) יש אשר שלוחי תשרי אינם יכולים ללכת ארבעה ימים: שתי שבתות ור"ה ויום הכיפורים, ומהלכם אינו אלא עשרה ימים בלבד. ויש אשר יכולים ללכת אחד עשר יום, כגון אם ר"ה חל בשבת. אבל שלוחי כל תשרי ותשרי אינם מגיעים, אלא למרחק שאינו עולה על מהלך עשרה ימים. (27) שוודאי הגיעו אליהם השלוחים. (28) שדוד כבשה וצירפה לא"י ונקראת כיבוש יחיד, ואין דינה כארץ ישראל לכל דבר (ראה פ"א מהל' תרומות הי"ג). (29) שלא כבשוה עולי בבל, ואינה בתחום ארץ ישראל (ראה גיטין ב. ו'תוספות' שם ד"ה ואשקלון, וירושלמי' שביעית פ"ה ה"א). [נצ"ע שכאן משמע שדינה כסוריא, ולהלן בפ"א מהל' תרומות ה"ט כתב רבינו שדינה כחזן לארץ].

יב. מקום שפינו ובין ירושלים עשרה ימים או פחות מעשרה, והוא סורי או חוצה לארץ, ואין להם מנהג; או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה - עושין שני ימים פמנהג רב העולם. וכל יום טוב שני - מדברי סופרים, ואפלו יום טוב שני של ראש השנה, שהכל עושין אותו בזמן הזה.³⁰

(30) ראה למעלה ה"ח.

יג. זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו, ואומרים שראש חדש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני - לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין מעבירין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ³¹, ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם. וזה שאנו מחשבין - לגלות הדבר בלבד הוא, פיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הן סומכין, אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל אי זה יום הוא, וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש או יום טוב, לא מפני חשבון שאנו מחשבין.

(31) ברכות סג, א. משום שנאמר (ישעיה ב, ג): "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ח

פרק נשי

(1) קיבוץ החמה והירח בדקדוק.

א. בזמן שעושין על הראיה, היו מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה², בדרך שהאסטגנינין עושין, כדי לידע אם יראה הירח או לא יראה. ותחלת אותו החשבון - הוא החשבון שמחשבין אותו בקרוב, ויודעין שעת קבוצן בלא דקדוק, אלא במהלכם האמצעי³ - הוא הנקרא מולד; ועקרי החשבון - שמחשבין בזמן

(17) כגון, אם לפי חשבונם אפשר שיראה הירח בזמנו, כלומר ביום השלושים (למעלה פ"א, ה"ו). (18) שאף-על-פי שהתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו מקבלים עדות החודש כל היום (ראש השנה ל:) - אם לא באו, נוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש (ביצה ה, ב לפי גירסת ר"ח, ועי' שם ב'תוספות'). (19) מאותו טעם של "מנהג אבותינו בדינו".

ט. אין עשית יום טוב אחד תלויה בקריבת המקום. פיצד? אם יהיה מקום פינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות, שבוודאי אפשר שיגיעו להן שלוחין - אין אומרים, שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד; שמי יאמר לנו שהיו השלוחים יוצאין למקום זה, שפא לא היו שלוחים יוצאין למקום זה, מפני שלא היו שם ישראל²⁰, ואחר שחזרו לקבץ על החשבון ישובו שם ישראלים שהן חבין לעשות שני ימים²¹; או מפני שהיה חרום בדרך, בדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי המשנה²²; או מפני שהיו הפותים מונעין את השלוחין לעבר ביניהן²³.

(20) ומעולם לא נהגו בו יום-טוב אחד כמקום שהגיעו אליו השלוחין. (21) כמנהג רוב העולם, עיין להלן הי"ב. (22) עי' בבא-בבא לז. במשנה ובגמרא שם. (23) עי' ראש השנה כב, א. ובמשנה וברש"י שם.

י. ואלו היה הדבר תלוי בקריבת המקום, היו כל בני מצרים עושין יום אחד²⁴; שהרי אפשר שיגיעו להן שלוחי תשרי²⁵, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא מהלך שמונה ימים או פחות. וכן רב סוריא. הא למדת, שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב.

(24) ראה להלן סוף הלכה יא, שיש מקומות במצרים שנהגו מעולם לעשות יום אחד. (25) עי' 'תוספתא' פאה פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 23) וכתובות ריש פ"ג.

יא. נמצא, עקר דבר זה על דרך זו פך הוא: כל מקום שיש פינו ובין ירושלים מהלך יתר על עשרה ימים גמורים - עושין שני ימים לעולם, פמנהגם מקדם; שאין שלוחי כל תשרי ותשרי²⁶ מגיעין אלא למקום שפינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות. וכל מקום שפינו לבין ירושלים מהלך עשרה ימים בשנה או פחות, שאפשר שהיו שלוחין מגיעין אליו - רואים: אם אותו המקום מארץ ישראל, שהיו בה ישראל בשעת הראיה בכבוש שני, כגון אושא ושפרעם ולזו ויבנה ונב וטבריא וכיוצא בהן - עושין יום אחד בלבד²⁷; ואם אותו המקום מסוריא²⁸, כגון צור ודמשק ואשקלון²⁹ וכיוצא בהן, או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן - עושין פמנהג אבותיהן שפיהיה: אם יום אחד - יום אחד, ואם שני ימים - שני ימים.

- 1 שְׁאִין שֵׁם בֵּית דִּין שֶׁיִּקְבְּעוּ בּוֹ עַל הָרְאִיָּה, וְהוּא
- 2 חֲשׁוֹבֵן שְׁאֵנוּ מַחֲשָׁבִין הַיּוֹם - הוּא הַנִּקְרָא עֲבוּר.
- 3 (2) וְזֶהוּ הַקִּיבוּץ הָאֲמִיתִי. (3) וְזֶהוּ הַקִּיבוּץ הָאֲמִצְעִי.
- 4 הַסֵּנְהֶדְרִין חִשְׁבָה קֹדֶם אֶת הַקִּיבוּץ הָאֲמִצְעִי, וּמִמֶּנּוּ הִגִּיעָה
- 5 לַקִּיבוּץ הָאֲמִיתִי.
- 6 ב. הַיּוֹם וְהַלֵּילָה - אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת בְּכָל זְמַן:
- 7 שְׁתֵּים עָשָׂר בַּיּוֹם, וְשְׁתֵּים עָשָׂר בַּלַּיְלָה. (4) וְהַשָּׁעָה
- 8 מִחֻלְקֵת לְאֶלֶף וּשְׁמוֹנִים חֻלְקִים. וְלָמָּה חֻלְקוּ הַשָּׁעָה
- 9 לְמִנּוּן זֶה? לְפִי שְׁמִנּוֹן זֶה יֵשׁ בּוֹ חֲצִי וּרְבִיעֵ
- 10 וּשְׁמִינִית, וּשְׁלִישׁ וּשְׁתּוֹת וְתִשְׁרַע, וְחֲמֵשׁ וְעֶשְׂוֹר.
- 11 וְהִרְבֵּה חֻלְקִים יֵשׁ לְכָל אֱלוֹ הַשָּׁמוֹת.⁶
- 12 (4) לְעִנְיִן חֲשׁוֹבֵן הַמוֹלֵד חוֹשְׁבִים תָּמִיד אֶת הַיּוֹם לְשֵׁתִים-
עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וְגַם הַלֵּילָה לְשֵׁתִים-עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת, וְאִין
מִתְחַשְּׁבִים בְּתַקּוּפוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁבֵּהֶן הַיּוֹם לְפַעֲמִים יוֹתֵר
מִשְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וּלְפַעֲמִים פָּחוֹת מִשְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת.
שָׁעָה הִיא חֶחֶלֶק הָעֶשְׂרִים וְאַרְבַּעָה מִן הַיּוֹם וְהַלֵּילָה בִּיחַד,
אֹן בִּלְשׁוֹן הַקְּדֻמוֹנִים - חֶחֶלֶק הָעֶשְׂרִים וְאַרְבַּעָה שֶׁל הַזְּמַן
הַדְּרוּשׁ לְסִיבּוּב אֶחָד שֶׁל הַגִּלְגָּל הַיּוֹמִי. (5) וְלֹא הִשְׁתַּמְשׁוּ
בַּחֲלוּקָה הַמְּקוּבֵּלֶת בְּאַסְטְרוֹנוֹמִיָּה, הֵינּוּ שָׁעָה אֶחָת = שְׁשִׁים
דְּקוֹת. (6) הַמִּסְפֵּר 1080 מִתְחַלֵּק לְמַכְפּוֹלוֹת 3x9; 6x9, מֵה
שְׁאִין כֵּן הַמִּסְפֵּר 360.
- 13 ג. מִשְׁתַּקְבֵּץ הַיָּרֵחַ וְהַחֲמָה לְפִי חֲשׁוֹבֵן זֶה, עַד
- 14 שֶׁיִּתְקַבְּצוּ פַּעַם שְׁנֵיָה בְּמַהֲלָכָם הָאֲמִצְעִי - תִּשְׁעָה
- 15 וְעֶשְׂרִים יוֹם, וְשְׁתֵּים עָשָׂר שָׁעוֹת מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים
- 16 מִתְחַלֵּת לַיְלָו, וְשָׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים חֻלְקִים
- 17 מִשְׁעַת שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה. וְזֶה הוּא הַזְּמַן שֶׁבִּין כָּל מוֹלֵד
- 18 וּמוֹלֵד⁷, וְזֶה הוּא חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה.
- 19 (7) בֵּין קִיבוּץ אֶחָד לַמִּשְׁנָהוּ.
- 20 ד. שְׁנָה שֶׁל לְבָנָה - אִם תִּהְיֶה שְׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ
- 21 מִחֲדָשִׁים אֱלוֹ, יִהְיֶה כָּלֵלָה: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת יוֹם,
- 22 וְאַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים יוֹם, וּשְׁמוֹנֵה שָׁעוֹת, וּשְׁמוֹנֵה
- 23 מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשָׁבַעִים חֻלְקִים; וְאִם תִּהְיֶה מְעַבְּרָת,
- 24 וְתִהְיֶה הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֲדָשׁ, יִהְיֶה כָּלֵלָה: שְׁלֹשׁ
- 25 מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹם, וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת,
- 26 וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה וּשְׁמוֹנִים חֻלְקִים⁸. וּשְׁנַת הַחֲמָה
- 27 הִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמֵשָׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת.
- 28 נִמְצָא, תּוֹסֶפֶת שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְבָּנָה: עָשָׂרָה
- 29 יָמִים, וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת, וּמֵאוֹתִים וְאַרְבָּעָה
- 30 חֻלְקִים.
- 31 (8) בַּחֲשׁוֹבֵן זֶה נִחְשַׁב הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלוּשָׁה עֶשֶׂר כ"ט יוֹם, י"ב
- 32 שָׁעוֹת וְתִשְׁעִים ג חֻלְקִים בְּהַתָּאם לַחֲשׁוֹבֵן הַנ"ל.
- 33 ה. כְּשֶׁתְּשַׁלֵּיף יָמִי חֲדָשׁ הַלְבָּנָה שְׁבַעָה שְׁבַעָה, שֶׁהֵן
- 34 יָמִי הַשְּׁבַעָה, וְשָׁאֵר: יוֹם אֶחָד, וְשְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁעוֹת
- 35 וְשָׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים חֻלְקִים. סִימָן לָהֶם:
- 36 אִי"ב תִּשְׁעִים ג. וְזֶה הִיא שְׁאֵרִית חֲדָשׁ הַלְבָּנָה. וְכֵן
- 37 וְכֵן כְּשֶׁיִּהְיֶה עִמָּךְ יָדוּעַ מוֹלֵד חֲדָשׁ מִן הַחֲדָשִׁים,
- 38 וְתוֹסִיף עָלָיו אִי"ב תִּשְׁעִים ג - יֵצֵא מוֹלֵד שְׁאֲחֵרִיו,
- 39 וְתִדַּע בָּאִי זֶה יוֹם מִיָּמֵי הַשְּׁבַעָה וּבָאִי זֶה שָׁעָה וּבְכֻמָּה
- 40 חֻלְקִים יִהְיֶה.
- 41 ז. כִּיצַד? הֲרֵי שֶׁיִּהְיֶה מוֹלֵד נִסָּן בְּאַחַד בְּשַׁבָּת,
- 42 בְּחֲמֵשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, וּמֵאַה וְשָׁבַעָה חֻלְקִים - סִימָן
- 43 לָהֶם: אהק"ז - כְּשֶׁתוֹסִיף עָלָיו¹¹ שְׁאֵרִית חֲדָשׁ
- 44 הַלְבָּנָה, וְהוּא אִי"ב תִּשְׁעִים ג - יֵצֵא מוֹלֵד אֶיִר בְּלִיל
- 45 שְׁלִישִׁי, חֲמֵשׁ שָׁעוֹת בְּלִילָה, וְתִשְׁעָה מֵאוֹת חֻלְקִים.
- 46 סִימָן לָהֶם: ג"ה תת"ק. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם,
- 47 חֲדָשׁ אַחֵר חֲדָשׁ.
- 48 (11) וּכְשֶׁתְּחַסֵּיר מִמֶּנּוּ שְׁאֵרִית זֶה, יֵצֵא לָךְ מוֹלֵד הַחֹדֶשׁ
- 49 שֶׁלִּפְנֵינוּ.
- 50 ח. וְכֵן כְּשֶׁיִּהְיֶה עִמָּךְ יָדוּעַ מוֹלֵד שְׁנָה זֶה, וְתוֹסִיף
- 51 שְׁאֵרִיתָה עַל יָמֵי הַמוֹלֵד - אִם פְּשׁוּטָה הִיא, שְׁאֵרִית
- 52 הַפְּשׁוּטָה; וְאִם מְעַבְּרָת הִיא, שְׁאֵרִית מְעַבְּרָת - יֵצֵא
- 53 לָךְ מוֹלֵד שְׁנָה שְׁלֹאֲחֵרֶיהָ. וְכֵן שְׁנָה אַחֵר שְׁנָה, עַד
- 54 סוֹף הָעוֹלָם. וְהַמוֹלֵד הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּתְחַלֵּל, הוּא
- 55 מוֹלֵד שֶׁהִיָּה בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יִצְרֵה, וְהוּא הִיָּה
- 56 בְּלִיל שְׁנִי, חֲמֵשׁ שָׁעוֹת בְּלִילָה, וּמֵאוֹתִים וְאַרְבָּעָה
- 57 חֻלְקִים. סִימָן לָהֶם: בִּהר"ד. וּמִמֶּנּוּ הוּא תִּתְחַלֵּת
- 58 הַחֲשׁוֹבֵן.
- 59 ט. בְּכָל הַחֲשׁוֹבוֹנוֹת הָאֵלוֹ שֶׁתִּדַּע מֶהֵן הַמוֹלֵד,
- 60 כְּשֶׁתוֹסִיף שְׁאֵרִית עִם שְׁאֵרִית, כְּשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן
- 61 הַחֻלְקִים אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים - תְּשַׁלֵּיף שָׁעָה אֶחָת וְתוֹסִיף
- 62 אוֹתוֹ לְמִנּוֹן הַשָּׁעוֹת, וְכֶשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַשָּׁעוֹת אַרְבַּע
- 63 וְעֶשְׂרִים - תְּשַׁלֵּיף יוֹם וְתוֹסִיף מִמֶּנּוּ לְמִנּוֹן הַיָּמִים,
- 64 וְכֶשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַיָּמִים יוֹתֵר עַל שְׁבַעָה - תְּשַׁלֵּיף
- 65 שְׁבַעָה מִן הַמִּנּוֹן וְתִנָּחַץ הַשָּׁאֵר; שְׁאִין אֲנוּ מַחֲשָׁבִין
- 66 לִידַע מִנּוֹן הַיָּמִים, אֲלֹא לִידַע בָּאִי זֶה יוֹם מִיָּמֵי
- 67 הַשְּׁבַעָה וּבָאִי זֶה שָׁעָה וְאִי זֶה חֶחֶלֶק יִהְיֶה הַמוֹלֵד.
- 68 י. כָּל תִּשְׁעָה עָשָׂרָה שְׁנָה, שֶׁיִּהְיֶה מִהֵן שְׁבַע שָׁנִים
- 69 מְעַבְּרוֹת וְשְׁתֵּים עָשָׂרָה פְּשׁוּטוֹת, נִקְרָא מְחֻזָּר.
- 70 וְלָמָּה סִמְכֵנוּ עַל מִנּוֹן זֶה? שֶׁבִּזְמַן שֶׁאַתָּה מְקַבֵּץ

42 השעות והחלקים הוא מולד שנה הפאה שתראה
43 לידע מולדה.

44 טו. מולד השנה שיצא בחשבון זה הוא מולד ראש
45 חדש תשרי, וכשתוסיף עליו אי"ב תשצ"ג - יצא
46 מולד מרחשון, וכשתוסיף על מרחשון אי"ב
47 תשצ"ג - יצא מולד כסלו, וכן לכל חדש וחדש זה
48 אחר זה, עד סוף העולם.

יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ח

פרק שביעי

(1 קביעת ראש חודש תשרי.

49 א. אין קובעין לעולם ראש חדש תשרי לפי חשבון
50 זה, לא באחד בשבת³ ולא ברביעי בשבת ולא בערב
51 שבת. וסימן להם: אד"ו. אלא פשיהיה מולד תשרי
52 באחד משלושה ימים האלו - קובעין ראש חדש ביום
53 שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד באחד בשבת -
54 קובעין ראש חדש תשרי יום שני, ואם היה המולד
55 ברביעי - קובעין ראש חדש יום חמישי, ואם היה
56 המולד בששי - קובעין ראש חדש בשביעי⁵.

(2 שמוסיפים אי"ב תשצ"ג על מולד אלול שלפניו. (3 עי'
סוכה מג, ב. (4 עי' ראש השנה כ, א. (5 את הטעם
לדחיה זו, שאין קובעים ראש-חודש תשרי בימי אד"ו,
תמצא להלן בהלכה ז).

57 ב. וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה
58 מחצי היום⁶ - קובעין ראש חדש ביום שלאחריו.
59 כיצד? הרי שהיה המולד ביום שני בשש שעות
60 ביום או יתר על שש שעות - קובעין ראש חדש
61 בשלישי; ואם יהיה המולד קדם חצי היום, אפלו
62 בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום המולד
63 עצמו⁷. והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.

(6 וזהו הנקרא "מולד זקן". (7 "נולד קודם חצות, בידוע
שנראה סמוך לשקיעת החמה. לא נולד קודם חצות, בידוע
שלא נראה סמוך לשקיעת החמה" (ראש השנה כ:). בתוך
שש השעות הראשונות אחר המולד, אין חרמש של הירח
חדש נראה, מפני שהוא קטן מדי. אחר שש שעות, אפשר
שיראה כבר בארץ ישראל. אם נולד קודם חצות, אפשר
שיראה הירח עוד ביום המולד. משום כך קובעים ראש
החודש באותו יום המולד עצמו. אם נולד אחר חצות, יראה
רק בליל יום הבא, ומשום כך קובעים ראש חודש ביום
שלאחריו.

64 ג. פשיהיה המולד בחצי היום או אחר חצות,
65 וידחה ליום שלאחריו, אם יהיה יום שלאחריו מימי
66 אד"ו - הרי זה נדחה לשלאחריו⁸, ויהיה ראש
67 החדש קבוע בשלישי מיום המולד. כיצד? הרי

1 מגנן ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מעברות,
2 ושעותיהן וחלקיהן, ותשליך כל אלף ושמונים
3 חלקים - שעה, וכל ארבע ועשרים שעות - יום,
4 ותוסיף למגנן הימים - תמצא הכל תשע עשרה שנה
5 משני החמה, שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה
6 וששים יום ושש שעות בשנה, ולא ישאר ממגנן ימי
7 החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת
8 וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים. סימן להם:
9 אתפ"ה.

10 יא. נמצא במחזור שהוא כזה, החדשים כלם חדשי
11 הלבנה, והשנים שני החמה. והשבע שנים
12 המעברות שכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה,
13 הם: שנה שלישית מן המחזור, וששית, ושמינית,
14 ושנת אחת עשרה, ושנת ארבע עשרה, ושנת שבע
15 עשרה, ושנת תשע עשרה. סימן להם: גו"ח י"א
16 י"ד י"ז י"ט.

17 יב. כשתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה
18 הפשוטות, שהיא ד"ח תתע"ו, ושארית כל שנה
19 משבע שנים המעברות, שהיא הכ"א תקפ"ט,
20 ותשליך הכל שבעה שבעה - ישאר: שני ימים,
21 ושש עשרה שעות, וחמש מאות וחמשה ותשעים
22 חלקים. סימן להם: ב"ו תקצ"ה. וזה הוא שארית
23 המחזור.

24 יג. פשיהיה לך ידוע מולד תחלת מחזור, ותוסיף
25 עליו ב"ו תקצ"ה - יצא לך תחלת המחזור
26 שלאחריו. וכן מולד כל מחזור ומחזור, עד סוף
27 העולם. וכבר אמרנו, שמולד תחלת המחזור
28 הראשון היה לבהר"ד. ומולד השנה הוא מולד
29 תשרי של אותה השנה¹².

(12 כשהרמב"ם משתמש במלים "מולד השנה", כוונתו
למולד חודש תשרי של אותה שנה.

30 יד. ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה ושנה שתראה,
31 ומולד כל חדש וחדש שתראה, משנים שעברו או
32 משנים שעתידים לבוא. כיצד? תקח שני יצירה
33 שעברו וגמרו, ותעשה אותם מחזורין של תשע
34 עשרה תשע עשרה שנה, עד תשרי של אותה השנה
35 - ותדע מגנן המחזורין שעברו, ומגנן השנים שעברו
36 ממחזור שעדיין לא נשלם. ותקח לכל מחזור
37 ומחזור ב"ו תקצ"ה, ולכל שנה ושנה פשוטה
38 משני המחזור שלא נשלם - ד"ח תתע"ו, ולכל
39 שנה מעברת - הכ"א תקפ"ט, ותקבץ הכל, ותשליך
40 החלקים - שעות, ותשליך השעות - ימים, והימים
41 תשליכם שבעה שבעה, והנשאר מן הימים ומן

17 ו. הִיָּה מוֹלֵד הַשָּׁנָה הַפְּשׁוּטָה, שְׁאִמְרָנוּ שְׁתַּדְּחָהּ
18 לַחֲמִישִׁי, פָּחוֹת חֶלֶק אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁיֵּצֵא סִמְנָה ג"ט
19 ר"ג או פָּחוֹת מִזֶּה - קוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּשָׁלִישִׁי. וְכֵן אִם
20 הִיָּה מוֹלֵד מוֹצָאֵי הָעֶבֶר בְּיוֹם שְׁנֵי פָּחוֹת חֶלֶק, כְּגוֹן
21 שֶׁהִיָּה סִמְנָה בִּט"ו תַּקֵּפ"ח או פָּחוֹת מִזֶּה - קוֹבְעִין
22 אוֹתָהּ בְּשָׁנִי¹³. נִמְצָא דֶּרֶךְ קְבִיעַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי
23 לְפִי הַשְּׁבֹן זֶה כִּף הוּא: תִּחְשַׁב וְתִדַּע הַמוֹלֵד, בְּאִי
24 זֶה יוֹם יִהְיֶה, וּבִכְמָה שָׁעוֹת מִן הַיּוֹם או מִן הַלֵּילָה,
25 וּבִכְמָה חֲלָקִים מִן הַשָּׁעָה. וַיּוֹם הַמוֹלֵד הוּא יוֹם
26 הַקְּבִיעָה לְעוֹלָם, אֲלֵא אִם כֵּן הִיָּה בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת או
27 בְּרִבְעִי או בְּעֶרֶב שַׁבָּת, או אִם הִיָּה הַמוֹלֵד בְּחֻצוֹת
28 הַיּוֹם או אַחֵר חֻצוֹת, או אִם הִיָּה בִּר"ד חֲלָקִים
29 מִשָּׁעָה עֲשִׁירִית מִלֵּיל שְׁלִישִׁי או יוֹתֵר עַל זֶה, וְהִיתָה
30 שָׁנָה פְּשׁוּטָה, או שֶׁהִיָּה הַמוֹלֵד בְּתַקֵּפ"ט חֲלָקִים
31 מִשָּׁעָה רְבִיעִית מִיּוֹם שְׁנִי, וְהִיתָה הַשָּׁנָה פְּשׁוּטָה
32 שְׁאִחֵר הַמַּעֲבֶרֶת; שְׁאִם יֵאָרֶע בְּאֶחָד מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים
33 הָאֵלּוּ - אִין קוֹבְעִין בְּיוֹם הַמוֹלֵד, אֲלֵא בְּיוֹם
34 שְׁלֹאחֲרֵי או שְׁלֹאחֵר אֲחֵרִי¹⁴, כְּדֶרֶךְ שְׁבָאֲרָנוּ.

13 משום שמולד תשרי של השנה הבאה לא יהיה מולד זקן, שהלא יצא בשבת לפני חצי היום. על כן אם מולד השנה הפשוטה הוא ג"ט ר"ג או פחות מזה, נקבע את ראש השנה ביום המולד, ביום השלישי. בין שני ראשי השנים יהיו שלושה ימים (מיום ג' עד יום שבת), ובשנה פשוטה זה אפשרי. אם מולד מוצאי העיבור ביום שני פחות חלק, אז מולד השנה המעוברת שלפניה לא היה מולד זקן. הוא חל ביום השלישי לפני חצות, ויום המולד היה ראש השנה. על כן נוכל לקבוע את ראש השנה הפשוטה שלאחר המעוברת ביום השני. בין שני ר"ה יהיו חמשה ימים (בין יום ג' לבין יום ב'). 14) אם יום שלאחריו הוא אד"ו.

35 ז. וּמִפְּנֵי מָה אִין קוֹבְעִין בְּחֻצוֹת זֶה בְּיָמֵי אד"ו?¹⁵
36 לְפִי שֶׁהַחֻצוֹת הֵנָּה הוּא לְקַבֹּץ הַיָּרֵחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ
37 בְּהַלּוּכָה הָאֲמֻצָּעִי, לֹא בְּמָקוֹם הָאֲמִתִּי, כְּמוֹ
38 שֶׁהוֹדְעָנוּ¹⁵, לְפִיכָף עָשׂוּ יוֹם קְבִיעָה וַיּוֹם דִּחָה, כְּדִי
39 לְפַגֵּעַ בְּיוֹם קְבוֹץ הָאֲמִתִּי. כִּיצַד? בְּשָׁלִישִׁי קוֹבְעִין,
40 בְּרִבְעִי דוֹחִין, בְּחִמִּישִׁי קוֹבְעִין בְּשִׁשִּׁי דוֹחִין, בְּשַׁבָּת
41 קוֹבְעִין, אֶחָד בְּשַׁבָּת דוֹחִין, בְּשָׁנִי קוֹבְעִין¹⁶.

15) עי' למעלה פ"ו, ה"א. 16) הנימוק לדחיית אד"ו בתלמוד הוא, שלא תבאנה שתי קדושות רצופות זו אחר זו, מפני כבוד המתים שלא יסריחו (אם ראש השנה יהיה ביום ד', אז יחול יום הכיפורים ביום ו'. אם ראש השנה יהיה ביום ו', אז יחול יום הכיפורים ביום א') או מפני שמחת יום-טוב או שבת בירקות טריים (אם ראש השנה יחול ביום ו', אז גם סוכות יחול ביום ו' או אם ר"ה חל ביום א', עי' ר"ה כ.). אם ראש השנה יחול ביום א', אז יום הערבה יהיה בשבת, ולא יוכלו לקיים מצוות חיבוט הערבות (סוכה מג.). הרמב"ם הבין כנראה - וכך הבין גם רבינו חננאל - (עי' פירוש רבינו חננאל לראש השנה כ.), שנימוק זה איננו

1 שֶׁהִיָּה הַמוֹלֵד בְּשַׁבָּת בְּחֻצוֹת, סִמְנָ: זי"ח⁹ - קוֹבְעִין
2 רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּשָׁנָה שְׁמוֹלֵדָה כִּזֶּה בְּשָׁנִי בְּשַׁבָּת. וְכֵן
3 אִם הִיָּה הַמוֹלֵד בְּשָׁלִישִׁי בְּחֻצוֹת או אַחֵר חֻצוֹת -
4 קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּחִמִּישִׁי בְּשַׁבָּת.

(8) בדפוס ויניציא, וכן בכת"י תימני, הגירסה היא: נדחה "לשל אחר אחריו", והשווה לשון הרמב"ם סוף ה"ו. (9) כלומר יום ז' - שבת, י"ח שעות. את השעות סופרים מהערב. חצות היום הוא שמונה-עשרה שעות מתחילת הערב.

5 ד. מוֹלֵד תִּשְׁרִי שֶׁיֵּצֵא בְּחֻצוֹת זֶה¹⁰ בְּלֵיל שְׁלִישִׁי,
6 בְּתִשְׁעֵי שָׁעוֹת בְּלֵילָה, וּמֵאֲתַיִם וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים
7 מִשָּׁעָה עֲשִׁירִית - סִמְנָה: ג"ט ר"ד - או יוֹתֵר עַל
8 זֶה, אִם הִיָּה שָׁנָה פְּשׁוּטָה - דוֹחִין אֶת רֹאשׁ
9 הַחֹדֶשׁ¹¹, וְאִין קוֹבְעִים אוֹתוֹ בְּשָׁלִישִׁי בְּשָׁנָה זו, אֲלֵא
10 בְּחִמִּישִׁי בְּשַׁבָּת.

(10) עי' הלכה א', הערה א'. (11) שארית שנה פשוטה היא ד"ח תתע"ו (פ"ו, ה"ה). אם נקבע את ראש השנה ביום המולד, כלומר ביום השלישי, או ראש השנה הבאה יצא בשבת בחצי היום. 3 ימים, 9 שעות, 204 חלקים + 4 ימים, 8 שעות, 876 חלקים = 7 ימים, 181 שעות. בגלל מולד זקן ואד"ו נצטרך לדחותו ליום שני. ההפרש בין ר"ה אחד למשנהו, יהיה איפוא חמשה ימים (חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו). בשנה פשוטה, זה בלתי אפשרי, משום שבין ראש שנה אחת (פשוטה) לראש שנה שניה יש לא פחות משני ימים, ולא יותר מארבעה ימים (עי' להלן פ"ח, ה"ז). משום כך, אם מולד תשרי הוא ג"ט ר"ד, דוחים את הקביעה ליום החמישי (בגלל אד"ו). ההפרש בין שתי הקביעות הוא שלושה ימים בלבד, וזה אפשרי.

11 ה. וְכֵן אִם יֵצֵא מוֹלֵד תִּשְׁרִי בְּיוֹם שְׁנִי, בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת
12 בְּיוֹם, וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים מִשָּׁעָה
13 רְבִיעִית - סִמְנָה בִּט"ו תַּקֵּפ"ט - או יוֹתֵר עַל כֵּן, אִם
14 הִיתָה אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מוֹצָאֵי הַמַּעֲבֶרֶת, שֶׁהִיָּה הַשָּׁנָה
15 הַסְּמוּכָה לָהּ שְׁעֶבְרָה מַעֲבֶרֶת - אִין קוֹבְעִין רֹאשׁ
16 הַחֹדֶשׁ בְּשָׁנִי בְּשָׁנָה זו, אֲלֵא בְּשָׁלִישִׁי¹².

(12) שארית שנה מעוברת היא: ה' כ"א, תקפ"ט (לעיל פ"ו, ה"ה). אם המולד של תשרי הסמוך לשנה מעוברת שלפניו הוא ב' ט"ו תקפ"ט, אז מולד תשרי של אותה השנה המעוברת היה ביום השלישי בחצי היום, ובגלל מולד זקן ואד"ו נדחה ליום חמישי. אם נקבע ראש-חודש תשרי של שנה זו שלאחר השנה המעוברת ביום המולד שלו, היינו ב', ט"ו, תקפ"ט, אז בין שני ראשי שנה אלה יהיו שלושה ימים בלבד, זה בלתי-אפשרי, משום שבין ראש שנה מעוברת ולבין ראש השנה שלאחריה יש לא פחות מארבעה ימים ולא יותר מששה ימים (עי' להלן פ"ח, ה"ח). על כן דוחים את קביעת ראש-חודש תשרי, שמולדו ב', ט"ו, תקפ"ט ליום השלישי, כדי שבין שני ראשי שנים יהיה לכל הפחות הפרש של ארבעה ימים.

רכ שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ט"ו ניסן – ספר זמנים – הלכות קידוש החודש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

5) בשנה פשוטה - שבעה חסרים וחמשה מלאים. בשנה מעוברת - שבעה חסרים וששה מלאים, משום שאדר ראשון תמיד מלא (עי' ה"ה). 6) בשנה פשוטה - שבעה מלאים וחמשה חסרים. בשנה מעוברת - שמונה מלאים וחמשה חסרים (משום שסכום יתרות תשצ"ג חלקים שבכל חודש וחודש, אינו עולה בדיוק לעודף המלאים על החסרים, יש צורך להגדיל אחר-כך את מספר החסרים על המלאים).

ד. יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה. אם היה החדש שעבר חסר - יהיה יום שלשים ראש חדש הבא, ואם יהיה החדש שעבר מלא - יהיה יום שלשים ראש חדש, הואיל ומקצתו ראש החדש, ויהיה תשלום החדש המלא שעבר, ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש הבא, וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה⁸. ולפיכך עושין ראשי החדשים בחשבון זה⁹, חדש אחד יום אחד בלבד וחדש אחד שני ימים.

7) חציו השני של יום השלושים. 8) דין שני הימים, יום השלושים ויום השלושים ואחד, כדין ראש-חודש, אלא שספירת ימי החודש הבא מתחילה מן יום השלושים ואחד כיום ראשון של החודש. יום השלושים שייך לחודש שעבר. 9) מה שאינו כן כשמקדשים את החודש על פי הראיה. חודש שהוא לפי קביעתנו מלא, יכול על פי הראיה להיות חסר, וכן להיפך.

ה. סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה¹⁰ כך הוא: תשרי לעולם מלא¹¹, וטבת לעולם חסר, ומטבת ואילך - אחד מלא ואחד חסר, על הסדר. כיצד? טבת חסר, שבט מלא; אדר חסר, ניסן מלא; אייר חסר, סיון מלא; תמוז חסר, אב מלא; אלול חסר. ובשנה המעוברת - אדר ראשון מלא¹², ואדר שני חסר¹³.

10) עי' הערה קודמת. 11) מכיון שיותר מחצי (י"ב שעות ותשצ"ג חלקים) של יום ל' שייך לתשרי, זקפו את כל יום ל' על חשבון תשרי. את החודש הבא עשו כ"ט יום (חסר), כלומר כחצי יום פחות מאורכו האמיתי של חודש הלבנה, כדי לאזן את כחצי היום שהוסיפו על החודש הקודם (על חודש מרחשון, עי' ה"ו). 12) הוא חודש העיבור. עודפי שנות החמה על שנות הלבנה מצטרפים כמעט בכל שנות העיבור ליותר מחודש הלבנה (עי' למעלה פ"ו, הי"א). משום כך, כנראה, עושים את אדר א' - חודש העיבור - שלושים יום (ועי' ראש השנה יט: ו'תוספות' שם ד"ה אדר). 13) "אדר הסמוך לניסן לעולם חסר" (ר"ה יט:).

ו. נשארו שני החדשים, שהן מרחשון וכסלו. פעמים יהיו שניהם מלאים, ופעמים יהיו שניהם חסרים, ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו מלא¹⁴. וישנה שיהיה בה שני חדשים אלו מלאים, היא שנקראו החדשים שלמים; וישנה שיהיה בה שני חדשים אלו חסרים, נקראו החדשים חסרין; וישנה

עיקר. הטעם האמיתי, כבוד מתים או שמחת יום-טוב הם סעד בלבד לדחיה, דוגמת טלאים וגדיים, שהם משמשים סעד בלבד בעיבור השנה (עי' למעלה פ"ד, ה"ז). בגלל הסעד של כבוד מתים או ירקות טריים לשבת או ליום-טוב, קבעו דווקא את ימי אדר לדחיה.

ח. ועקר שאר הארבע דחיות¹⁷ אלו הוא זה העקר שאמרנו, שהחשבון הזה במהלך אמצעי¹⁸. וראיה לדבר: שהמולד יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי¹⁹, פעמים רבות לא יראה ירח בליל חמישי ולא בליל ששי, מפלל שלא נתקבצו השמש והירח קבוצין אמתי אלא בחמישי.

17) כלומר, הדחיות מפני מולד זקן, גטר"ד, בט"ו תקפ"ט שנשארו מארבע הדחיות. 18) עי' למעלה פ"ו, ה"א. העיקרון בכל ארבע הדחיות הוא אסטרונומי, עדי שהמולד האמצעי יפגע ביום הקיבוץ האמיתי. 19) נקט דוגמה של מולד תשרי שחל בגטר"ד, ובגלל אדר"ו נדחה מיום ד' ליום ה'.

יום ש"ק ט"ו ניסן ה'תשע"ח

פרק שמיני

1) ימי חדשי הלבנה.

א. חדשה של לבנה - תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים, כמו שבארנו². ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום, עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא³; שנאמר: עד חדש ימים. מפי השמועה למדו, שימים אתה מחשב לחדש, ואי אתה מחשב שעות⁴.

2) למעלה פ"ו, ה"ג. 3) כלומר, חציו האחד של יום השלושים מחודש שעבר, וחציו השני מן החודש הבא. 4) מגילה ה, א.

ב. לפיכך עושין חדשי הלבנה, מהן חדש חסר ומהם חדש מלא. חדש חסר - תשעה ועשרים יום בלבד, ואף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות; וחדש מלא - משלשים יום, ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות. כדי שלא לחשב שעות בחדש, אלא ימים שלמים.

ג. אלו היה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד, היו פל השנים חדש מלא וחדש חסר, ויהיו ימי שנת הלבנה שלש מאות וארבעה וחמשים, ששה חדשים חסרים וששה חדשים מלאים. אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יותר על חצי היום, יתקבצו מהן שעות וימים, עד שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יותר על המלאים⁵, ובמקצת השנים חדשים מלאים יותר על החסרים⁶.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ט"ו ניסן – ספר זמנים – הלכות קידוש החודש רכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

באמת בשנת כתיבת הספר, וכפי שנרמז בתחילת ההלכה במלים "שנה זו".

1 שְׁהִיָּה בַּהּ מִרְחֻשׁוֹן חֹסֶר וְכִסְלוֹ מְלֵא, נִקְרָאוּ חֲדָשֶׁיהָ
2 כְּסֻדְרָן¹⁵.

י. יֵשׁ שָׁם סִמְנֵינִי שֶׁתִּסְמָךְ עֲלֵיהֶם, כְּדֵי שְׁלֹא תִטָּעַה
28 בְּחֻשְׁבוֹן סְדוּר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, וְהֵן בְּנוֹיִין עַל עֲקָרֵי זֶה
29 הַחֻשְׁבוֹן וְהַקְבִּיעוֹת וְהַדְחִיּוֹת שֶׁבְּאַרְנוּ דְּרָכָם. וְאֵלּוּ
30 הֵן: כָּל שָׁנָה שֶׁהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּהּ בְּשָׁלִישִׁי -
31 תִּהְיֶה לְעוֹלָם כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, בֵּין פְּשׁוּטָה בֵּין
32 מְעַבְרָת¹⁹; וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּשַׁנִּי -
33 לֹא תִהְיֶה כְּסֻדְרָן לְעוֹלָם, בֵּין בְּפִשּׁוּטָה בֵּין
34 בְּמְעַבְרָת²⁰; וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֻמִּישִׁי: אִם
35 פְּשׁוּטָה הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה חֲדָשֶׁיהָ חֹסְרִים לְפִי
36 חֻשְׁבוֹן זֶה, וְאִם מְעַבְרָת הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה
37 חֲדָשֶׁיהָ כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה²¹.
38

1. שנה פשוטה. אם הקביעה היא ביום השלישי, אז המולד המוקדם ביותר מוכרח להיות ב', ט"ו, תקפ"ט (אם קדמה לה שנה מעוברת, ע"י פ"ז ה"ה) והמאוחר ביותר ג', ט"ג (כי במקרה של גט"ד הקביעה נדחית, ע"י למעלה פ"ז ה"ד). אם נוסף את שארית שנה פשוטה, כלומר ד"ח, תתע"ז (ע"י למעלה פ"ז ה"ה), נקבל מולד של ראש השנה הבאה בשבת לפני חצות. הקביעה תהיה איפוא ביום השבת. בין יום שלישי ולבין יום השבת, לאחר ניכוי ימי הקביעה, ישארו שלושה ימים. חדשי השנה הם כסדרם. 2. שנה מעוברת. אם הקביעה היא ביום ג', אז המולד המוקדם ביותר הוא חצות יום שני (מולד זקן), והמולד המאוחר ביותר הוא יום ג', ה' שעות ביום ותתרע"ט חלקים (כי אם המולד בחצי יום ג', נדחית הקביעה בגלל מולד זקן, ע"י למעלה פ"ז ה"ב). אם נוסף למולד ה', כ"א, תקפ"ט - שארית שנה מעוברת - (ע"י למעלה פ"ז ה"ה), יהיה מולד השנה הבאה, במקרה של המולד המוקדם, ביום ראשון, ובגלל אד"ו ידחה ליום השני, ובמקרה של המולד המאוחר - ביום השני לפני חצות, ויום המולד יהיה יום הקביעה. בין שני ראשי השנה, בלי ימי הקביעה, יהיו חמשה ימים, כלומר חדשי השנה הם כסדרם (ע"י ה"ח). 1. (20) שנה פשוטה. ר"ה היה בשבת. המולד המוקדם ביותר הוא יום חמישי בחצי היום (אז נדחית הקביעה לשבת, בגלל מולד זקן ואד"ו) והמאוחר ביותר בשבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסף שארית שנה פשוטה, יחול ר"ה הבא במקרה האחד ביום השלישי, ובמקרה השני - ביום החמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים וארבעה ימים. בשני המקרים אין חדשי השנה כסדרם. נניח שר"ה היה ביום שני. המולד המוקדם ביותר הוא שבת חצי היום. המולד המאוחר ביותר הוא יום שני בחצי היום פחות חלק, אם השנה שקדמה לה לא היתה מעוברת; ב' ט"ו תקפ"ח - אם השנה שקדמה לה היתה מעוברת (ב' ט"ו תקפ"ט במוצאי מעוברת דוחים את הקביעה, ע"י פ"ז ה"ה). אם נוסף שארית השנה למולד המוקדם, יצא המולד הבא ביום חמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים, כלומר חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסף את השארית ליתר שני המולדות, יחול מולד ר"ה הבא ביום השבת. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. 2. שנה מעוברת. ר"ה היה בשבת. גבולות המולד

(14) הסיבה לשינויים אלה, מבוארת למעלה בהלכה ג'. למטרה זו בחרו בתחילת השנה, בחדשים חשון וכסלו. בתשרי לא רצו לנגוע, והשאירו אותו קבוע לתמיד מפני החגים שבו (וע"י ערכין ט'). (15) או "שנה סדורה", ע"י להלן פרק יב.

3 ז. דָּרָךְ יָדִיעַת הַשָּׁנָה אִם חֲדָשֶׁיהָ מְלֵאִים אוֹ חֹסְרִין
4 אוֹ כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, כִּף הוּא: תִּדַּע תַּחֲלָה יוֹם
5 שֶׁנִּקְבַּע בוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוּר חֲדָשֶׁיהָ,
6 כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּפָרָק שְׁבִיעִי, וְתִדַּע יוֹם שֶׁיִּקְבַּע בוֹ
7 רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹאחֲרֶיהָ, וְתַחֲשַׁב מִנְּזַן הַיָּמִים
8 שֶׁבִּינְיָהּ, חוּץ מִיּוֹם הַקְבִּיעָה שֶׁל זוֹ וְשֶׁל זוֹ; אִם
9 תִּמְצָא בִּינְיָהּ שְׁנֵי יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה חֹסְרִין,
10 וְאִם תִּמְצָא בִּינְיָהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים - יִהְיֶה כְּסֻדְרָן, וְאִם
11 תִּמְצָא בִּינְיָהּ אַרְבָּעָה יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה
12 שְׁלֵמִים¹⁶.

1. שנה שחדשיה חסרים, יש בה 353 ימים. אם מנכים את יום הקביעה שלה, נשארים 352 יום, שהם 50 שבועות ושני ימים. 2. שנה סדורה, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 353 יום, שהם 50 שבועות ושלושה ימים. 3. שנה שחדשיה שלמים, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 354 יום, שהם 50 שבועות וארבעה ימים.

13 ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיָּתָה הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה
14 לִידַע סְדוּר חֲדָשֶׁיהָ פְּשׁוּטָה; אֲכַל אִם הִיָּתָה מְעַבְרָת:
15 אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קְבִיעָתָהּ וּבֵין יוֹם קְבִיעַת שָׁנָה
16 שְׁלֹאחֲרֶיהָ אַרְבָּעָה יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשֵׁי אוֹתָהּ שָׁנָה
17 הַמְעַבְרָת חֹסְרִים, וְאִם תִּמְצָא בִּינְיָהּ חֻמִּישָׁה יָמִים -
18 יִהְיֶה כְּסֻדְרָן, וְאִם תִּמְצָא בִּינְיָהּ שְׁשָׁה - יִהְיֶה
19 שְׁלֵמִים¹⁷.

(17) בשנה מעוברת, מוסיפים שני ימים לסימן של שנה פשוטה. במקום שנים, שלושה וארבעה ימים בפשוטה - באים ארבעה, חמשה וששה ימים במעוברת. הסיבה לכך נעוצה בחודש העיבור הנוסף, שהוא תמיד מלא (ע"י למעלה ה"ה). שלושים יום הם ארבעה שבועות ועוד שני ימים.

20 ט. מִיָּצֵד? הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לִידַע סְדוּר חֲדָשֵׁי שָׁנָה זוֹ, וְהִיָּה
21 רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֻמִּישִׁי, וְהִיא פְּשׁוּטָה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
22 שְׁלֹאחֲרֶיהָ בְּשַׁנִּי בְּשַׁבָּת, נִמְצָא בִּינְיָהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים -
23 יִדַּעְנָה שֶׁשָּׁנָה זוֹ חֲדָשֶׁיהָ כְּסֻדְרָן¹⁸. וְאֵלּוּ הֵיָּה רֹאשׁ
24 הַשָּׁנָה שְׁלֹאחֲרֶיהָ בְּשָׁלִישִׁי - הִיָּה חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה זוֹ
25 שְׁלֵמִים. וְאֵלּוּ הֵיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁנִּי זוֹ בְּשַׁבָּת, וּבְשָׁנָה
26 שְׁלֹאחֲרֶיהָ בְּשָׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת - הִיָּה חֲדָשֵׁי שָׁנָה זוֹ חֹסְרִין.
27 וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תַּחֲשַׁב לְשָׁנָה הַמְעַבְרָת, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(18) בהלכה ז' ובהלכה ח' פתח הרמב"ם בדוגמה של שנה שחדשיה חסרים, וכאן בשנה שחדשיה כסדרם, כפי שהיתה

הם: יום ה' בחצי היום - שבת בחצי היום פחות חלק. אם
נוסיף שארית שנה מעוברת (ה', כ"א, תקפ"ט) למולד
המוקדם, יצא מולד ר"ה הבא ביום הרביעי. בגלל אד"ו
נדחת הקביעה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ארבעה
ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסיף את השארית
הנ"ל למולד המאוחר, יצא המולד של השנה הבאה ביום
הששי, ובגלל אד"ו נדחת הקביעה ליום השבת. בין שני
ר"ה יש ששה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. נניח שר"ה
היה ביום השני. גבולות המולד הם: שבת בחצי היום - יום
ב' חצי היום פחות חלק. מולד ר"ה הבא יהיה במקרה
האחד יום ששי, והקביעה תידחה ליום השבת, ובמקרה
השני ביום א', והקביעה תידחה ליום ב'. פעם יש בין שני
ר"ה ארבעה ימים, ופעם - ששה ימים. בשני המקרים חדשי
השנה אינם כסדרם. 1. (21) שנה פשוטה. אם ר"ה
בחמישי, אז גבולות המולד הם: גטר"ד - ה' בחצי היום
פחות חלק. מולד השנה הבאה במקרה האחד יהיה שבת

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה נז. נו. נח.

הַמַּצֹּה הַנִּזְכָּר — הוּא הַצּוּר שֶׁנִּצְטָרְנוּ עַל שְׂחִיטַת
פֶּסַח שְׁנֵי (בִּרְדִּי אִיר) לְמִי שֶׁנִּמְנַע מִמֶּנּוּ פֶּסַח רִאשׁוֹן, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין
הַעֲרִיבִים יַעֲשֶׂה אֹתוֹ" (במדבר ט, יא). גַּם כָּאן רָאִי לְמַקְשָׁה
שֶׁיִּקְשֶׁה בְּדִבְרֵי וַיֹּאמֶר לִי: מִדּוּעַ תִּמְנָה פֶּסַח שְׁנֵי זֶה
סוֹתֵר מִזֶּה שֶׁהִקְדַּמְתָּ בְּכָלל הַשְּׂבִיעִי בְּאַמְרָךְ, שֶׁהַלְכוֹת
הַמַּצֹּה אֵינָן נִמְנֹת בְּפָנֶי עֲצֻמָּן? יֵדַע הַמַּקְשָׁה קִשְׁיָא זֶה,
שֶׁכָּבֶד נִחְלָקוּ חֻכְמִים בְּפֶסַח שְׁנֵי, אִם הוּא הַמַּקְשֶׁה דִּינִי
הָרִאשׁוֹן אוֹ שֶׁהוּא צוּרִי מִיָּחָד בְּעֲצֻמוֹ. וּפְסָק הִתְלַכָּה,
שֶׁהוּא צוּרִי מִיָּחָד בְּעֲצֻמוֹ — וְלִפְיָךְ רָאִי לְמִנּוּתוֹ בְּפָנֶי
עֲצֻמוֹ. וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (צג). אָמְרוּ: "חֵיב כֶּרֶת עַל
הָרִאשׁוֹן וְחֵיב כֶּרֶת עַל הַשְּׁנִי — דְּבָרֵי רַבִּי; רַבִּי נֶתָן
אוֹמֵר: חֵיב כֶּרֶת עַל הָרִאשׁוֹן וּפְטוּר עַל הַשְּׁנִי; רַבִּי חֲנִנְיָה
בֶּן-עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵף עַל הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת אֶלָּא-
אִם-כֵּן לֹא עָשָׂה שְׁנֵי". אַחֲרֵיכֶּן שָׁאֵל הַתְּלֻמוּד וְאָמַר:
"בְּמֵאֵי קָא מַפְלְגִי? רַבִּי סָבַר: שְׁנֵי זָנָל בְּפָנֶי עֲצֻמוֹ הוּא,
וְרַבִּי נֶתָן סָבַר: שְׁנֵי תַשְׁלוּמִין לְרִאשׁוֹן הוּא". הֵנָּה נִתְבָּאֵר
מִזֶּה שֶׁרְמִזְנוּ עָלָיו. וְשֵׁם נֶאֱמַר: "הַלֶּכֶף הַזֶּה יִבְזֶה וּיִבְזֶה —
כְּלוּמֵר לֹא הִקְרִיב פֶּסַח רִאשׁוֹן וְלֹא פֶּסַח שְׁנִי בְּדוֹדוֹן —
דְּבָרֵי הַכֹּל חֵיב; שֶׁגַּג בְּזָה וּבְזָה — דְּבָרֵי הַכֹּל פְּטוּר;
הַזֶּה בְּרִאשׁוֹן וְשֶׁגַּג בְּשְׁנֵי — לְרַבִּי וְרַבִּי נֶתָן חֵיב, וְלְרַבִּי
חֲנִנְיָה בֶּן-עֲקִיבָא פְטוּר". וְכֵן גַּם כֵּן אִם הַזֶּה בְּרִאשׁוֹן
וְהַקְרִיב בְּשְׁנֵי — הוּא חֵיב לְרֵעֵת רַבִּי, לְפִי שְׁאִין אֲצִלוֹ
הַשְּׁנֵי תַשְׁלוּמִין לְרִאשׁוֹן; וְהִתְלַכָּה בְּכָל-זֶה כְּרַבִּי. וּמַצֹּה
זוֹ אֵין הַנֶּשִׁים חֵיבוֹת בָּהּ, לְפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם (פסחים צא);
שֶׁאִשָּׁה בְּשְׁנֵי רְשׁוּת. וּכְכֵן נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מַצֹּה זוֹ
בִּגְמָרָא פְּסָחִים (צב).

הַמִּצְוָה הַנִּזְכָּר — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לֵאכֹל כָּבֶשׂ הַפֶּסַח
בְּלֵיל ט"ו בְּנִסָּן כְּפִי תִנְאוּי הַנִּזְכָּרִים, וְהֵם: שֶׁיֵּהָא צֵלִי,
וְשֶׁיֵּאכֹל בְּבֵית אֶחָד, וְשֶׁיֵּאכֹל עִם מִצֵּה וּמְרוֹר, וְהוּא אָמַר
יִתְעַלֶּה: "וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צֵלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת
עַל־מִרְרִים יֵאכְלֻהוּ" (שְׁמוֹת יב, ח). וְאוּלַּי יִקָּשֶׁה עָלַי
מִקָּשָׁה וְיֹאמַר: מִדּוּעַ אֲתָה מוֹנֶה אֲכִילַת פֶּסַח וּמִצֵּה
וּמְרוֹר כְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵינְךָ מוֹנֶה אוֹתָן כְּשֶׁלֹּשׁ, מֵאַחֵר
שֶׁאֲכִילַת מִצֵּה מִצְוָה וְאֲכִילַת מְרוֹר מִצְוָה וְאֲכִילַת בָּשָׂר
הַפֶּסַח מִצְוָה? אָז אֶמַר: זֶה שֶׁאֲכִילַת מִצֵּה מִצְוָה בְּפָנַי
עֲצֻמָּה — הִרְיֵהוּ נִכּוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר (מִצּוֹת עֲשֵׂה קִנְחָה); וְכֵן
נִכּוֹן שֶׁאֲכִילַת בָּשָׂר הַפֶּסַח מִצְוָה כְּמוֹ שֶׁהוֹפְרָנוּ; אָבֵל
הַמְרוֹר הִרִי הוּא טָפֵל לֵאכִילַת הַפֶּסַח וְאֵין לְמִנּוּתוֹ מִצְוָה
בְּפָנַי עֲצֻמָּה. הִרְאֵיהִ לְכָף: שֶׁבָּשָׂר הַפֶּסַח נֶאֱכָל לְקִיּוּם
הַמִּצְוָה, בֵּין שֶׁשׁ מְרוֹר וּבֵין שְׁאִין מְרוֹר; אָבֵל הַמְרוֹר
אֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלָא עִם בָּשָׂר הַפֶּסַח, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר יִתְעַלֶּה:
"עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאכְלֻהוּ" (בַּמִּדְבָּר ט, יא). וְאֵלוֹ אָבֵל
מְרוֹר בְּלִי בָּשָׂר — לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם בְּהֶחֱלֵט, וְלֹא נֹאמַר
שֶׁשִּׁים מִצְוָה אַחַת, הִיא אֲכִילַת מְרוֹר. וְלִשּׁוֹן הַמִּכְלָתָא
(פִּרְשֵׁת בֵּא): "צֵלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מִרְרִים יֵאכְלֻהוּ" —
מְגִיד הַכְּתוּב, שֶׁמִּצְוֹת פֶּסַח צֵלִי, מִצֵּה וּמְרוֹר. כְּלוּמַר:
שֶׁהַמִּצְוָה הִיא כְּלֻוּתָם. וְשֵׁם נֶאֱמַר: "מִנֵּין אֲתָה אוֹמֵר,
שֶׁאִם אֵין לָהֶם מִצֵּה וּמְרוֹר הֵם יוֹצֵאִין יְדֵי חוֹבָתָם בַּפֶּסַח?
תִּלְמֹד לֹאמַר יֵאכְלֻהוּ", כְּלוּמַר הַבָּשָׂר לְבָדוֹ. "כֹּל כֶּשֶׂם
שֶׁאִם אֵין לָהֶם מִצֵּה וּמְרוֹר הֵם יוֹצֵאִין יְדֵי חוֹבָתָן בַּפֶּסַח,
כֶּף אִם אֵין לָהֶם פֶּסַח, יוֹצֵאִין יְדֵי חוֹבָתָם בְּמִצֵּה וּמְרוֹר?
הִרִי אֲתָה דָן: הוּאִיל וְהַפֶּסַח מִצּוֹת עֲשֵׂה וּמִצֵּה וּמְרוֹר
מִצּוֹת עֲשֵׂה, אִם לְמִדַּת שֶׁאִם אֵין לָהֶם מִצֵּה וּמְרוֹר הֵם
יוֹצֵאִין יְדֵי חוֹבָתָם בַּפֶּסַח, כֶּף אִם אֵין לָהֶם פֶּסַח יוֹצֵאִין
יְדֵי חוֹבָתָם בְּמִצֵּה וּמְרוֹר? תִּלְמֹד לֹאמַר: יֵאכְלֻהוּ". וְשֵׁם

1 המצוה הקכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלהאכיל
2 את הפסח לישראל שנשפתמד, והוא אמרו יתעלה: "כל-
3 בן-גבר לא-יאכל בו" (שם, מג). אמר המתרגם ("אונקלוס")
4 על-פי הקבלה: כל-בן ישראל דישתמד. ולשון
5 המכלתא: "כל-בן-גבר — זה ישראל משמד שעבר
6 עבודה זרה".

7 המצוה הקכ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהאכיל לגר
8 תושב (בן נח שקיבל על-עצמו ו' המצוות) מן הפסח, והוא
9 אמרו יתעלה: "תושב ושכיר לא-יאכל בו" (שם, מה).

10 המצוה הקכ"ז — האזהרה שהזהר הערל מלאכול
11 הפסח, והוא אמרו: "וכל-ערל לא-יאכל בו" (שם, מח);
12 והאוכלו ערל — לוקה.

13 המצוה הקכ"א — האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם
14 מעצמות קרבן פסח, והוא אמרו: "ויעצם לא-תשברו-בו"
15 (שם, מו); והשובר עצם מעצמיו — לוקה. ובפרש אפרו
16 (פסחים פד): "השובר את-העצם בפסח טהור — הרי זה
17 לוקה".

18 המצוה הקכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם
19 מעצמות פסח שני גם כן, והוא אמרו יתעלה בו: "ויעצם
20 לא תשברו בו" (במדבר ט, יב); והשובר בו — גם הוא
21 חייב מלקות. ובגמרא פסחים (פה). אמרו: "כשהוא אומר
22 'ויעצם לא-תשברו בו' בפסח שני, שאין תלמוד לומר
23 (אינו בא רק למשמעות הפשוטה כי זאת כבר ידענו); ששבר
24 נאמר (שיש לנהוג בפסח שני), ככל-חקת הפסח (הראשון)
25 (שם) — האני (ומה שיש בכל זאת ללמוד מכאן ש:) אֶחָד
26 עצם שיש בו מוח (השמן שבתוך העצמות) ואֶחָד עצם שאין
27 בו מוח". וכבר נתבאר דיני שבירת העצם בפרק ז'
28 מפסחים (פג).

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קיז. קיט. קיח.

מצות עשה נג. נב.

1 המצוה הקי"ז — האזהרה שהזהרנו מלהותיר דבר
2 מבשר הפסח למחרת היום, כלומר ליום חמשה עשר,
3 והוא אמרו: "ולא-תותירו ממנו עד-בקר" (ויקרא יב, י).
4 וכבר בארנו (מצות עשה צא) שלאו זה הוא לא שנתק
5 לעשה (מתבטל על-ידי קיום העשה), לפי שאמר: "והנתר
6 ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שם). ובמכלתא אמרו:
7 "והנתר ממנו" — בא הכתוב לתן עשה על לא-תעשה,
8 לומר: שאין לוקין עליו.

9 המצוה הקי"ט — האזהרה שהזהרנו גם כן
10 מלהשאיר דבר מבשר פסח שני (הנקרב ב"ד באייר על-ידי
11 מי שהיה אנוס בפסח ראשון) עד בקר, והוא אמרו עליו:

1 נאמר: "יאכלו — מכאן אמרו: הפסח נאכל אכילת
2 שבע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני
3 זה מבשר החגיגה), ואין מצה ומרור נאכלים אכילת
4 שבע" (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע
5 —) לפי שעקר המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר:
6 "ואכלו את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר
7 הפסח וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי
8 שהבינו והראיה הברורה בזה הוא היסוד שאמר
9 התלמוד, והוא אמרם (פסחים כב): "מרור בזמן הזה
10 דרבנן", לפי שמן-התורה אין חובה לאכלו בפני עצמו
11 אלא נאכל עם בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפרשת,
12 שהוא מטפלי המצוה, לא שאכילתו מצוה בפני עצמה.
13 וגם דיני מצוה זו מבארים במסכת פסחים.

14 המצוה הנ"ח — הצווי שנצטוונו לאכול בשר פסח
15 שני בליל ט"ו באייר על מצה ומרור, והוא אמרו יתעלה
16 גם על זה: "על-מצות ומררים יאכלו" (שם). וגם דיני
17 מצוה זו נתבאר בפסחים (צה). וברור, שאינו חובה
18 לנשים, כי כשם ששחיטתו אינה חובה להן — כמו
19 שביארנו (מצות עשה נז) — כך [גם לא] אכילתו בלי ספק.

יום שני י" ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.

קכו. קכז. קכא. קכב.

1 המצוה הקכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול קרבן
2 הפסח מבשל או נא (מבושל לחצאין), אלא צלי בלבד,
3 והוא אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל"
4 (שמות יב, ט). וכבר נתבאר לך בכלל התשיעי ממאמר זה,
5 שהעובר על לאו זה — לוקה.

6 המצוה הקכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהוציא כלום
7 מבשר הפסח מן-המקום שנתקבצו החבורה (החברים
8 הנמנים על ה'פסח") לאכלו, והוא אמרו יתעלה: "לא-
9 תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה" (שם, מז). ולשון
10 המכלתא: "חוצה" — חוץ למקום אכילתו. והדבר
11 היוצא ממנו אסור לאכלו והוא במדרגת טרפה (שהיא
12 בעלת חומרות יתרות). ובגמרא פסחים (פה). אמרו:
13 "המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה, אף-על-פי שהוא
14 בלא-תעשה — טהור (אף שרבנן גזרו על פסולי קדשים כמו
15 פיגול ונותר שיטמאו את הידים), והאוכלו הרי זה בלא-
16 תעשה". ושם (פה). אמרו: "המוציא בשר פסח מחבורה
17 לחבורה — אינו חייב עד שיעניח (במקום שנמצאת החבורה
18 השניה או מחוץ לבית, ואינה מספיקה עקירה בלבד, שהרי)
19 'הוצאה' פתובה בו (ב'פסח'. ודינו שווה למקום נוסף שכתוב
20 לשון זה): כשפכת", ואם הניח אז יתחייב מלקות. וכבר
21 נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ז' מפסחים.

הראשון שאליו נרמז במצוה זו — הוא: שיקריבו קרבן
שלמים על-כל-פנים, ושלמים אלו נוספים על שלמי
חגיגה, והם נקראים בתלמוד (חגיגה ז): שלמי שמחה.
ועל הקרבת שלמים אלו, אומרים: "נשים חייבות
בשמחה". וכבר אמר הפתוח: "ונבחת שלמים ואכלת
שם ושמחת לפני ה'" (שם כז, ז). וכבר נתבאר גם דיני
מצוה זו ב[מסכת] חגיגה. ובכלל אמרו "ושמחת בחגך"
מה-שאמרו עוד, והוא אמרם (שם ח): "שמח בכל-מיני
שמחה", מזה: אכילת הבשר בחגים, ושתית היין,
ולבישת בגדים חדשים, וחלוק פרות ומיני מתיקה
לקטנים ולנשים, והשחוק בכלי זמר וברקוד במקדש
לבד (דוקא שם, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש), והיא
שמחת בית-השואבה — וכל-זה נכנס בכלל אמרו
"ושמחת בחגך". והחמור שבהם — הוא חייב שתית
היין וינא, ביין שהוא מיוחד לשמחה. ולשון גמרא
פסחים (קט): "חייב אדם לשמח בנו ובני ביתו ברגל.
במה משמחם? ביין". ושם אמרו: "מניא רבי יהודה בן
בתיא אומר: בזמן שפית המקדש קים אין שמחה אלא
בבשר, שנאמר: ונבחת שלמים ואכלת שם ושמחת.
עכשו אין שמחה אלא ביין, שנאמר: ויין ישמח לבב-
אנוש" (תהלים קד, טו). ואמרו עוד: "אנשים בראוי להם
(בדבר המשמח במיוחד) ונשים בראוי להם". ולשון
התורה הוא, שנתחייב לכלל בשמחה זו הענים והחלוישים
והגרים, אמר יתעלה: "והגר והיתום והאלמנה" (דברים
טז, יד).

המצוה הקנו"ו — האזהרה שהזהרנו מלעלות לרגל
בלי שיהא עמנו קרבן להקריבו שם, והוא אמרו יתעלה:
"ולא-יבאו פני ריקם" (שמות כג, טו), אלא על-כל-פנים
יהיו עמו עולה ושלמים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במסכת חגיגה, ולא זה אין הנשים חייבות בו.

המצוה הרכ"ט — האזהרה שהזהרנו מלעזוב
את-הלויים ולהתעלם מהם מלחמת מתנותיהם בשלמות
ומלשמחם ברגל, והוא אמרו: "השמר לך פן-תעזוב
את-הלוי כל-ימך" (דברים יב, יט). ולשון ספרי (פרשת
ראה שם): "השמר — בלא-תעשה, פן-תעזוב — בלא-
תעשה".

המצוה הט"ז — הצווי ששנצטוינו להקהיל את העם
כלו בשני של סכות של כל-מוצאי שמטה ושיקראו כמה
פסוקים ממשנה תורה לפניהם, והוא אמרו יתעלה:
"הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגו'" (שם לא, יב)
— וזו היא מצות הקהל. ובתחלת קדושין (לד) כשאמרו:
"כל-מצות עשה שהצונו גרמה (שתלויים בתנאי הזמן) נשים
פטורות", הקשו בתלמוד ואמרו: "והרי 'הקהל' דמצות
עשה שהצונו גרמה, ונשים חייבות?!" והסב בסוף הענין:
"אין למדין מן-הכללות" (כי בכלל כלל יש גם יוצא מן הכלל

1 "לא-ישאירו ממנו עד-בקר" (במדבר ט, יב). וגם זה נתק
2 לעשה קראשון.

המצוה הקי"ח — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר
מבשר החגיגה הקרבה ביום ארבעה עשר, כמו שנתבאר
בפרק ו' מפסחים (עא), ליום השלישי (להקרב), אלא
תאכל במשך שני הימים. והוא אמרו: "ולא-ילין מן-
הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר" (דברים טז,
ד). וכא הפרוש המקבל בפסוק זה כך: "לא-ילין
מן-הבשר וגו'" — בחגיגה הפאה עם הפסח הכתוב
מדבר שתאכל לשני ימים. יכול ליום אחד? כשהוא
אומר: "לבקר" — לבקרו של שני. ועליה אמר יתעלה:
"ונבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר" (שם ב). והנותר
מחגיגה זו של ארבעה עשר ליום השלישי — ישורף
באש לפי שהוא בכלל נותר — ולפיכך אין לוקין עליו.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: חגיגת י"ד בלבה,
בכמה מקומות מפסחת פסחים (עא). ומסכת חגיגה (דח).

המצוה הנ"ג — הצווי ששנצטוינו על הראיה, והוא
אמרו יתעלה: "שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך
את-פני ה' אלהיך" (דברים טז, טז). וענין מצוה זו, שיעלה
האדם עם כל-בן זכר שיש לו, שאפשר לו להלך לבדו
— יעלהו למקדש ויקריב קרבן עולה כשיעלה. והקרבן
הזה שמקריב בעלותו — הוא הנקרא עלת ראיה. וכבר
הקדמנו והזכרנו אמרם (חגיגה ו): "שלוש מצות נצטוו
ישאל ברגל: חגיגה, ראיה ושמחה". וכבר נתבאר גם
דיני מצוה זו. כלומר, מצות ראיה, במסכת חגיגה (ד).
וגם זו אין הנשים חייבות בה.

המצוה הנ"ב — הצווי ששנצטוינו לעלות לרגל
למקדש שלוש פעמים בשנה, והוא אמרו יתעלה: "שלוש
רגלים תחג לי בשנה" (שמות כג, יד). וכבר נתבאר בפתוח,
שהעליה הזאת היא שיעלה עם קרבן להקריבו. וכבר
נכפל צווי זה כמה פעמים. ולשון ספרי (דברים טז, יא):
"שלוש מצות נהגות ברגל, ואלי הן: חגיגה וראיה
ושמחה". וכן גם אמרו בגמרא חגיגה (ו): "שלוש מצות
נצטוו ישאל ברגל: חגיגה, ראיה ושמחה". וענין חגיגה
זו — שיקריב קרבן שלמים, ואין הנשים חייבות בה.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת חגיגה.

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ח
מצות עשה נד. מצות לא תעשה נו.
רכט.

מצות עשה טז. עט.

המצוה הנ"ד — הצווי ששנצטוינו בשמחה ברגלים,
והוא אמרו יתעלה: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד), והיא
המצוה השלישית משלוש מצות הנהגות ברגל. והענין

בכור כֶּשֶׁב אוֹ-בְכוֹר עַד לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם" (במדבר יח, 41
 יז). אֲבָל מִתֵּר לְמִכְרוֹ כִּמּוֹ שְׁנֵתִבְאָר בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת
 (לא-לב). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (סוף פרשת בחוקותי): "בְּבָכוֹר הוּא
 44 אוֹמֵר "לֹא תִפְדֶּה" — אֲבָל נִמְכָּר הוּא."

יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ח מצות עשה עח.

הַמִּצְוָה הַע"ח — הַצּוּי שְׁנֵצְטוּיֵינוּ לְהַפְרִישׁ מֵעֶשֶׂר
 מִכָּל-שִׁינֹלָד לָנוּ בְּכָל-שָׁנָה מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה, שְׁנִקְרִיב
 חֲלֵבָה וְדָמָה (של בהמת המעשר) וְנֵאכַל אֲנַחְנוּ שְׁאֵרִיתָהּ
 בִּירוּשָׁלַיִם. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכָל-מֵעֶשֶׂר בְּקָר וְצֹאֵן
 כָּל אֲשֶׁר-יֵעֶבֶר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לַה'" (ויקרא כז, לב) — וְזֶהוּ מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה. וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק אַחֲרוֹן מִבְּכוֹרוֹת (כג). וְשֵׁם נִתְבָּאָר,
 שְׁמִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת גַּם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ וְשֵׁלָא בְּפִנֵּי הַבֵּית —
 וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל בְּגוּרָה דְּרַבְנָן, (שכיוון שכדי לאכלו
 בּוֹמֵן הוּא עַל הָאָדָם לְהַמְתִּין שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם חֲשֹׁשׁוֹ חו"ל) שְׁמָא
 (מתוך שלא יוכל אדם להמתין בל-כך) יִאָּכַל שְׁלָא בְּמוֹם —
 שְׁהָרִי אֵין לָנוּ מִקְדָּשׁ (שבמקדש אפשר להתיר אכילתו גם
 שֵׁלָא בְּמוֹם עַל-יְדֵי הַקְּרַבּוֹת) — אָמְרוּ: "אֵינּוּ נוֹהֵג אֲלָא
 בְּפִנֵּי הַבֵּית"; וְכִשְׁיָהּ הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי — נוֹהֵג בְּאֶרֶץ
 59 וּבַחוּצָה לְאֶרֶץ.

יום ש"ק ט"ו ניסן ה'תשע"ח מצות לא תעשה קט. מצות עשה סט.

הַמִּצְוָה הַק"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּמַכּוֹר מֵעֶשֶׂר
 בְּהֵמָה בְּאִיזָה אִפֵּן שִׁיְהִיָּה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּמֵעֶשֶׂר
 בְּהֵמָה: "לֹא יִגָּאֵל" (ויקרא כז, לג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם):
 "בְּמֵעֶשֶׂר הוּא אוֹמֵר: "לֹא יִגָּאֵל" — וְאֵינּוּ נִמְכָּר לֹא חֵי
 וְלֹא שְׁחוּט, לֹא תָמִים וְלֹא בַּעַל מוֹם". וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 מִצְוָה זוֹ עִם שְׁלִפְנִיָּה בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (לא): וּבְרִישׁ מִסְכַּת
 66 מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי (פרק א משנה ב).

הַמִּצְוָה הַס"ט — הַצּוּי שְׁנֵצְטוּיֵינוּ שִׁיְקָרִיב כָּל-מִי
 שֶׁשָּׁגַג בְּחֵטָא מִן-הַחֲטָאִים הַגְּדוֹלִים הַיְדוּעִים קֶרְבֵּן חֲטָאֵת
 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם-נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם
 הָאֶרֶץ" (שם ד, כז). וְזוֹ הִיא חֲטָאֵת קְבוּעָה, כְּלוּמֵר שֶׁהִיא
 לְעוֹלָם חֲטָאֵת בְּהֵמָה. וְכָכָר בְּאֶרְנוּ, שֶׁהַעֲבֹרוֹת שְׁחִיבִים עַל
 שְׁגָגָתָן חֲטָאֵת זוֹ, הֵן שְׁחִיבִים עַל וְדוֹנֵן פֶּרֶת, בְּתֵנָאִי
 שְׁתִּיָּהּ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וְיִהְיֶה בָּהּ מֵעֶשֶׂה (פעולה פיזית),
 כִּמּוֹ שְׁנֵתִבְאָר בְּתַחֲלַת כְּרִיתוֹת. הַלְכוֹת מִצְוָה זוֹ פְּלָה כְּכָר
 נִתְבָּאָרוּ בְּמִסְכַּת הוֹרִיּוֹת (ח). וּבְכִרְתוֹת (יט). וּבְכִמְהָ מִקּוֹמוֹת
 76 בְּשִׁבְתָּ (סט). וּשְׁבוּעוֹת (כד). וּזְבָחִים.

ומצות הקהל יצאה מהכלל של כל מצות .. שהזמן כו"ו). וְכָכָר
 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, רְצוּנֵי לִזְמַר אֵיךְ יִקְרָא, וּמִי יִקְרָא,
 3 וּמֵה-יִקְרָא — בַּפֶּרֶק ז' בְּמִסְכַּת סוּטָה (מא).

הַמִּצְוָה הַע"ט — הַצּוּי שְׁנֵצְטוּיֵינוּ בְּקִדּוּשׁ בְּכוֹרוֹת,
 כְּלוּמֵר לְהַפְרִישׁם וּלְהַבְדִּילָם לַמֶּה-שְּׁחוּבָה לַעֲשׂוֹת בָּהֶם,
 6 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "קֹדֶשׁ-לִי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם
 בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְבִהֶמָּה" (שמות יג, ב). וְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה
 8 הוּא שְׁבִהֶמָּה זוֹ הִיא בְּקָר וְצֹאֵן וּמִין הַחֲמוֹר בְּלָכָר. צוּי
 9 זֶה נִכְפַּל בְּבָכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְהִיא הַמִּצְוָה שֶׁאֲנַחְנוּ
 10 מְדַבְּרִים בָּהּ עַתָּה. אָמְרָ יִתְעַלֶּה: "כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד
 11 בְּבָקָרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טו, יט).
 12 וְדִין בְּכוֹר זֶה שֶׁל בְּהֵמָה טְהוֹרָה הוּא: שִׁינֵּתָן לַכֹּהֲנִים,
 13 מִקְרִיבִים חֲלִבּוֹ וְדָמָו וְאוֹכְלִים שְׂאֵר בְּשׂוֹר. וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ
 14 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת. וְנִתְבָּאָר בְּסוּף
 15 מִסְכַּת חֲלָה (פרק ד משנה א), שְׁאֵין מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת אֲלָא
 16 בְּאֶרֶץ. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה, דברים יד, כג): "כֹּל יֵהָא
 17 אֲדָם מֵעַלָּה בְּכוֹרוֹת מַחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ — תִּלְמִיד
 18 לִזְמַר: וְאֲכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֶשֶׂר דָּגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ
 19 וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ וְצֹאֲנֶךָ (שם יד, כג) — מִמֶּקוֹם
 20 שְׁאֵתָהּ מְבִיא מֵעֶשֶׂר דָּגָן (ארץ ישראל בלבד), אֵתָהּ מְבִיא
 21 בְּכוֹרוֹת; מַחוּצָה לְאֶרֶץ שְׁאֵין אֵתָהּ מְבִיא מֵעֶשֶׂר דָּגָן, אִי
 22 אֵתָהּ מְבִיא בְּכוֹרוֹת". הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִצְוָה זוֹ אֵינָהּ
 23 נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאֶרֶץ; אֲבָל בְּכוֹר חוּצָה לְאֶרֶץ אֵינּוּ קָרִב, אִף
 24 קְדוּשׁ הוּא (שֶׁאִסּוּר לֵאכֹלוֹ כְּלִיזִמָּן שְׂרָאִי לְהַקְרִיבָהּ, וּיִמְתִּין
 25 שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם, כִּי עֲלִיוֹ) לְהִקָּאֵל בְּמוֹמוֹ (וּדִינִים אֵלוֹ, הֵן בֶּאֱרֵץ
 26 יִשְׂרָאֵל וְהֵן בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, הֵרִי הֵם) בֵּין שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי
 27 וּבֵין שֶׁהוּא כִּמּוֹ בְּזִמְנָנוּ זֶה, כִּמּוֹ מֵעֶשֶׂר דָּגָן. וְאֵין הַלּוּיִם
 28 חִיבִים בְּמִצְוָה זוֹ.

יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ח מצות לא תעשה קמד. קח.

הַמִּצְוָה הַקמ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּאָכּוֹל
 30 אֶת-הַבְּכוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם אִם הוּא תָמִים, וְהוּא אָמְרוּ:
 31 "לֹא תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ וְכו' וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ" (דברים יב,
 32 יז). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "וּבְכֹרֶת" — זֶה
 33 הַבְּכוֹר, לֹא בֹא הַתּוֹב לְלַמֵּד אֲלָא לְזֹר שְׁאֲכַל בְּכוֹר בֵּין
 34 לִפְנֵי וְרִיקָת דָּמִים, שְׁעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ
 35 שְׁלָאוּ זֶה כּוֹלֵל שְׁנֵי עֲנִינִים: אֲזַהְרָה לְזֹר שְׁלָא יֵאכַל בְּכוֹר
 36 תָּמִים וְגַם אֲזַהְרָה לַכֹּהֵן עַל אֲכִילָתוֹ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם.
 37 וּבְשִׁנֵּי הַעֲנִינִים הַדִּין תְּלוּי בְּבָכוֹר תָּמִים; וְהַעוֹבֵר עַל לֹא
 38 זֶה — לִזְהָה.

הַמִּצְוָה הַק"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּפִדּוֹת בְּכוֹר
 40 בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִף בְּכוֹר-שׂוֹר אוֹ

ישעיה פרק נט יא-יז

יא נהמה כדבים פלנו וכיונים הגה נהגה נקנה למשפט ואין לישועה רחקה ממנו: יב פירבו פשענו נגדך וחטאותינו ענתה בנו פישענו אתנו ועונותינו ידענום: יג פשע וכחש ביהוה ונסוג מאחר אלהינו דברי עשק וסרה הרו והנו מלב דברי עשק: יד והפג אחר משפט וצדקה מרחוק תעמוד פרישלה ברחוב אמת ונכחה לא תוכל לבוא: (ט) וותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל וירא יהוה וירע בעיניו פיראין משפט: טו וירא פיראין איש וישתומם פי אין מפגיע ותושע לו זרעו וצדקתו היא סמכתהו: יז וילבש צדקה פשרון וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט כמעיל קנאה:

רש"י

על הרעה לעמו רואה כי אין איש צדיק לעמוד בפרץ: וישתומם. ויחרש לראות אם יש מפגיע בעדם ואין מפגיע וישתומם ל' אדם העומד ותוהא ושותק בתמהונו ותי"ו וישתומם כתי"ו של משתולל ושניהם כאן משמשות לשון מתפעל וכן דרך התיבה שיסודה הראשון ש"ן או סמ"ך כשהיא נהפכת ללשון מתפעל נתפעל ויתפעל בא התי"ו באמצע אותיות שורש התיבה, נמצא וישתומם לשון שמו שמים (ירמיה ב) משמים בתוכם (יחזקאל ג) נשמו אחרונים (איוב יח) ל' תמהון: ותושע לו זרעו. וינקם מאויביו: וצדקתו. סמכתהו. הוא להשיאו ולאמץ ידיו בנקמתו ואע"פ שאין אנחנו הגונים להושיע: (יז) קנאה. אינפרימנט בלע"ז לקנאות לשמו הגדול:

(יא) הגה נהגה. לשון יללה: (יג) דבר עשק. כמו לדבר עשק: הורו והורו. לירות ולהוציא הורו לשון ירה בים (שמות טו) ד"א הורו והורו הרב והתלמיד שם המקור (סא"א) והורו כאשר הוגה מן המסילה (שמואל ב כ) הגו סיגים מכסף (משלי כה): (יד) והוסג אחר משפט. נקמתנו מאויביו שהיא תלויה בהקב"ה וצדקתו עומדת מרחוק למה כי כשלה אמת ברחובותינו וכיון שהאמת כשלה מארץ אף משמי' אין הצדק והמשפט באין: (טו) משתולל. מוחזק שוטה על הבריות כמו (מיכה א) אלכה שולל והוא מגזרת שוגג דמתרגמינן שלו וכן (ש"ב י) על השל: וירע בעיניו כי אין משפט. לפיכך הביא עליהם הפורענות: (טז) וירא כי אין איש. ועתה בהנחמו

מצודת ציון

(יא) נהמה. מלשון המייה: כדובים. שם חיה: הגה נהגה. ענין צפצוף היונים כמו אהגה כיונה (לעיל לח): (יב) ענתה. העידה כמו לא תענה (שמות כ): (יג) ונסוג. מענין החזרה לאחור כמו הנסוגים מאחרי ה' (צפניה א): וסרה. ענין עיוות ומרד כמו כי דבר סרה (דברים יג): הרו. מלשון הוראה ולימוד: והגו. ענין הוצאה כמו הגו רשע (משלי כה): (יד) והוסג. ענין החזרה לאחור: כשלה. ענין תשות וחלישות הכח כמו והיה הנכשל בהם (זכריה יב): ונכחה. ענין דבר יושר וראוי כמו בארץ נכוחות יעול (לעיל כו): (טו) נעדרת. ענין חסרון כמו איש לא נעדר (לעיל מ): משתולל. ענין שוטה וסכל כמו מוליך יועצים שולל (איוב יב): (טז) וישתומם. ענין תמהון כמו משמים בתוכם (יחזקאל ג) ואחז במשל מאדם העומד בתמהון ומתבונן בדבר: מפגיע. ענין תפלה ובקשה כמו ויצו עליו כמפגיע (איוב לו): (יז) כשריון. הוא ענין מלבוש עשוי מברזל ולובשים בו במלחמה להציל מהכאת חרב וחנית וכן ושריון קשקשים (ש"א יז): כובע. הראש. שם כלי מגן על הראש כמו וכובע נחושת על ראשו (שם): נקם. מלשון נקמה: תלבושת. מלשון לבוש ושני התו"ן נוספין כתי"ן של תפארת שהוא מלשון פאר: ויעטו. ענין עטיפה כמו כבד יעטה (תהלים קט): כמעיל. שם מלבוש מה: קנאה. ענין נקמה כמו בקנאו את קנאתי (במדבר כה):

מצודת דוד

(יא) נהמה. מרוב הצרות נהמה כלולו כדובים וכיונים המהגים: נקוה למשפט. שיעשה משפט בהעכו"ם לנקום נקמתנו: ואין. אין משפט: לישועה. נקוה לישועה והנה רחקה ממנו ולא באה: (יב) כי רבו. מה שפשענו נגדך רבו מאד: וחטאתינו. כ"א מהחטאים העידה בנו לקטרג עלינו: אתנו. ר"ל עדיין לא עזבנום: ידענום. ידועים הם לנו ומכירים בהם ולא בלא דעת עשינו אותם: (יג) פשוט. דרכנו לפשוט בה' ולכחש בהשגחתו ולחזור לאחור מאחר אלהינו לבל נקבל מצותיו: דבר עושק. ולדבר דברי עושק וסרה: הורו והורו. כ"א מורה ומלמד ומוציא מלב דברי עשק: (יד) והוסג. ובעבור זה המשפט הראוי לעשות באומות הוסג אחור ולא נעשה והצדקה שהבטיח לנו המקום תעמוד מרחוק ולא באה: כי כשלה. על כי האמת נכשלה ונחלשה ברחוב במקום פרסום רב לכן לא תוכל לבוא מן השמים דבר נכוחה הוא המשפט להאומות וצדקה לנו: (טו) נעדרת. הולכת ונחסרת: משתולל. מוחזק הוא בעיני הבריות לשוטה וסכל: וירא ה'. את מעשיהם וירע בעיניו כי אין דבר נעשה במשפט הראוי: (טז) וירא. וכאשר יראה שאין בהם איש כשר והגון להיות נגאלין בזכותו: וישתומם. וכאשר יעמוד בתמהון ויתבונן שאין בהם מי מפגיע ומתפלל על הגאולה: ותושע. זרוע ה' תושע לו להביא הגאולה מבלי זכות ומבלי מפגיע: וצדקתו. מדת הצדקה תסמך אותו לעשות לפניו משורת הדין:

(יז) וילבש. לפי שיושיע את ישראל ויעשה עמהם צדקה ויעשה נקם באומות לזה אמר בו לשון הנופל בגבור היורד במלחמה: כשריון. כדרך גבור הלוכש שריון: בראשו. ישים בראשו כדרך הגבור המשים בראשו כובע נחושת: בגדי נקם. ר"ל יעשה נקמה בעכו"ם: תלבושת. להיות לו למלבוש: ויעט. יעטוף קנאה כמעיל המעטיפ את הלוכש:

איוב פרק מא א-ט

א הִנֵּנִי תַחֲלִיתוֹ נִכְזָבָה הִנֵּם אֶל־מֵרָאיוּ יוֹטֵל: ב לֹא־אֶכּוֹר כִּי יַעֲוֹרְנוּ וּמִי הוּא לִפְנֵי יִתְעַצֵּב: ג מִי הַקְדִּימִנִי וְאַשְׁלֵם תַּחַת פְּלִי־הַשָּׁמַיִם לִי־הוּא: ד (לא) לֹא־אֶחְרִישׁ בְּדִי וּדְבַר־גְּבוּרֹת וְחִין עֲרַפּוֹ: ה מִי־גִלָּה פָּנַי לְבוֹשׁוֹ בְּכַפֵּל רִסְנוֹ מִי יָבֹא: ו דִּלְתִּי פָנָיו מִי פִתַּח סִבִּיבוֹת שְׁנֵי אֵימָה: ז גְּאוּה אֶפִּיקִי מִגְּנִיִּם סָגוֹר חוֹתֵם צָר: ח אֶחָד בְּאֶחָד יִגָּשׁוּ וְרוּחַ לֹא־יָבֹא בִּינֵיהֶם: ט אִישׁ־בְּאֶחֱיוֹ יִדְבֹּקוּ יִתְלַכְדּוּ וְלֹא יִתְפָּרְדּוּ:

רש"י

פארות: (ה) מי גלה פני לבושו. חזור על הראשונות לדבר על לויתן מי יוכל לגלות קשקשות שהן בכפל רסנו, בכפל שפתיו כשהן פתוחות מי הוא אשר יכנס שם, בכפל הן השפתים שהן כפולות אחת למעלה ואחת למטה שאין בריה רשאה ליכנס שם מפני אימתו: (ו) דלתי פניו. הן השפתים כשהוא סוגר פיו מי יוכל לפותחן: סביבות שניו אימה. אשר מפני פחדו ואימתו אין בריה יכולה להתקרב לשניו: (ז) גאוה אפיקי מגניים. גאוה גדולה יש לו בחוזק מגניו הן קשקשים שעליו המגינים עליו כמגן: סגור. הוא חותם שרינו שהוא צר וסגור ועצום שכל קשקש' וקשקשת דבוקה בו ואדוקה לחברתה שאין בריה יכולה להכותו בין הדבקים וזהו שנא' אחד באחד יגשו שכולן מוגשות ותכופות זו לזו: (ט) יתלכדו ולא יתפרדו. עדיין כופל לשונו שנלכדות ונאחדות כל אחת ואחת בחברתה שלא תהיינה מתפרדות זו מזו:

(א) הן תוחלתו נכזבה. הן אם תוחלתו נכזבה שלא יהא בו כח להלחם ולזוז ממקומו: הוגם אל מראיו יוטל. אם גם אל מראית פניו יוטל ויושלך אדם לעמוד לפניו להסתכל בו מפני אימתו: (ב) לא אכור כי יעורנו. אין אכור גבור ועריץ אשר יעירנו משנתו ויעורנו ממקומו להקימו: ומי הוא וגו'. אשר יתיצב ויעמוד לפני אשר אני עושה את כל אלה: (ג) מי הקדימני. ומי הוא אשר הקדים פני בהקבלתו לעבדני ולשמור מצותי ואשלם לו שכרו: תחת כל השמים לי הוא. כל אשר בשמים לי הוא ובידי לפרוע לו שכרו ופעולתו ומעבדו: (ד) לא אחריש בדיו. לא אחריש על בניו של צדיק שהלך לפני בתמים ולבניו ישתלמו שכר טוב אביהם וימצאו טובה בזכותו: ודבר גבורות וחין ערכו. ודבר גבורותיו אשר נתגבר לעשות הטוב והישר ותחינת סדורו של צדיק אשלם שכרו גם לבניו אחריו: בדיו. ענפיו והם בניו כמו (יחזקאל יז) ותעש בדים ותשלח

מצודת ציון

(א) יוטל. יושלך: (ב) יעורנו. מל' התעוררות: (ד) בדיו. אבריו וכן יאכל בדי עורו (לעיל יח) והוא מושאל מבדי האילן: ודבר גבורות. וענין גבורות כמו על דבר פעור (במדבר כה): וחין. כמו וחין היות לדוד ניר (מ"א יא) והוא כמו נר: ערכו. מל' ערך ושומא: (ה) פני לבושו. הלבוש הנראה לעין יקרא פני וכן אל מול פניו (שמות כח): רסנו. והוא הדבר ההושם בפי הסוס להטותו הדרך ע"י כמו במתג ורסן (תהלים לב): (ז) אפיקי. ענין חווק כמו אפיקי נחושה (לעיל ז): חותם. ענין סתימה כמו כי חתום הוא (ישעיה כט): צר. דחוק: (ח) ורוח. כן יקרא האויר וכן שאפה רוח (ירמיה ב): (ט) איש באחיהו. כן יאמר בדברים השווים וכן מקבילות הלולאות אשה אל אחותה (שמות כז): יתפרדו. מל' פירוד והפרשה:

מצודת דוד

(א) הן תוחלתו. הנה תקות הלהם עמדו תכזב ותשקר בו כי תקותו נאבדה: הוגם. יש תמיהות שהן קיימות וכן ואם שרה הבת תשעים שנה תלד (בראשית יז) ור"ל הנה גם אל מראית פניו יושלך האדם מעמוד נגדו כי אימתו רבה ואין א"כ ילחם עוד עמדו: (ב) לא אכור. לא ימצא מי שיהיה אכור על עצמו לעכור בשרו שיעורר עמו מלחמה כי הלא יאבד עצמו לדעת: ומי הוא. ואם אין מי לעמוד למולו א"כ מי הוא אשר יתיצב לפני למחות מה בידי והוא חוזר למעלה לומר אם היית צדיק באמת כאשר יאות הייתי משלם לך גמול כי אין מי ימחה בידי: (ג) מי הקדימני. ר"ל אף כי אין מי אשר הקדים לעשות צדק עד לא גמלתיו הטובה כי מי עשה מזוזה לפתחו עד לא נתתי לו בית וכן הכל והואיל וכן שאין למי עלי לגמלו עוד טוב מ"מ אשלם עוד גמול בחסדי ואין מי ימחה בידי כי כל

אשר תחת כל השמים שלי הוא וכולם נכנעים עלי וכאומר הנה גם לך הייתי משיב גמול אם היית צדיק גמור בשלימות רב: (ד) לא אחריש. כאומר הנה במה שספתי לך יש בהם די להשיב על מאמרך ועכ"ז לא אשתוק מלספר לך עוד ממפעלות הלויתן מתכונות איבריו וענין הגבורות אשר בו וחין ערכו מול שאר הנבראים למען תשכיל יותר מגדולת רוממותי: (ה) מי גלה. מי יערב לבו לגשת אליו לגלות מלבושו הנראה לעין והוא לבוש הקשקשים אשר הוא ממעל ללבוש העור: בכפל רסנו. ר"ל בשפתיו הכפולים זה על זה מקום ישימו שם הרסן על הסוס ואמר בל' שאלה ומליצה: (ו) דלתי פניו. מי יפתח דלתי פניו הם שפתיו העשויים לסגור ולפתוח כדלתי הפתח ואמר בלשון שאלה מי יפתח שפתיו לשום שם הרסן כאשר ישימו בסוס כי הלא סביבות פניו יש אימה ומי יקרב אליו: (ז) גאוה. ר"ל יוכל להתגאות עם חווק המגינים אשר עליו הם הקשקשים שהמה לו למגן: סגור. כל קשקשת סגור ודבוק בעורו סתימה דחוקה שאין לזוז ממקומו: (ח) אחד. קשקשת אחד נגש ודבוק בחבירו עד לא יבוא האויר ביניהם: (ט) איש. כל אחד דבוק בחבירו והמה לכודים ונאחזים זה בזה ולא יתפרדו וכפל הדבר פעמים ושלש לגודל הדיבוק ולהפלת המליצה:

ד הכל נאמנים להעידה, חוץ מחמותה, ובת חמותה, ויבמתה, ובת בעלה. מה בין גט למיתה? שהתפת מוכיה. עד אומר: מת, ונשאת; ובא אחר ואמר: לא מת – הרי זו לא תצא. עד אומר: מת, ושנים אומרים: לא מת, אף על פי ששנאת – תצא. שנים אומרים: מת, ועד אומר: לא מת, אף על פי שלא נשאת – תנשא.

ה אחת אומרת: מת, ואחת אומרת: לא מת; זו שאומרת: מת – תנשא ותטל כתבתה, וזו שאומרת: לא מת – לא תנשא ולא תטל כתבתה. אחת אומרת: מת, ואחת אומרת: נהרג; רבי מאיר אומר: הואיל ומכחישות זו את זו – הרי אלו לא ינשאו. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: הואיל זו וזו מודות שאין קים – ינשאו.

פירוש ברטנורא

ד חוץ מחמותה. טעמא דכולהו, מפני ששונאות אותה ומתכוונות לקלקלה. חמותה שונאתה, שאומרת בלבה זאת תאכל כל עמלי. בת חמותה אומרת זאת תירש כל עמל אבי ואמי. יבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה. בת בעלה אומרת זאת באה במקום אמי ותאכל כל עמלה: מה בין גט למיתה. דאמרין אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא גיטה: שהכתב מוכיח. דסמכין עיקרא על הגמ. ואע"ג דעלייהו נמי סמכין שצריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם: עד אחד אומר מת ונישאת. לאו דוקא נישאת, אלא התירוה להנשא אע"פ שלא נישאת, ואחר כך בא עד אחד ואומר לא מת, לא תצא מהתירה הראשון: עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת. כגון שהם פסולי עדות. ואשמועינן הואיל והאמינה תורה עד אחד אין כאן תורת עדות, וכי היכי דחד חשיב, פסולי עדות נמי חשיב, הלכך הלך אחר רוב דעות, בין כשרים בין פסולים: שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת וכו'. הא קמ"ל, דאולינן אחר רוב דעות בפסולי עדות, בין לקולא בין לחומרא:

ה אחת אומרת מת. שתי צדות הבאות ממדינת הים, אחת אומרת מת בעלי ואחת אומרת לא מת: ר"מ אומר הואיל ומכחישות כו'. ולית הלכתא כוותיה:

משניות מבוארות – קהתי

יוס ראשו

באור משנה ד

כבר הזכרנו, שמתיירים את האשה להינשא על פי עד אחד, שהעיד לה על מיתת בעלה. משנתנו באה ללמד, שאפילו אשה ואפילו קרובה משפחה נאמנה להעיד לה על כך, חוץ מחמש נשים המנויות במשנה, שדרכן לשנוא אותה, ויש חשש שמא הן מתכוונות לקלקלה, שתינשא לאחר ותיאסר על בעלה.

הכל נאמנים להעידה – להעיד לאשה על מיתת בעלה, כדי להתירה להינשא, חוץ מחמותה – אמו של בעלה, ובת חמותה – אחות בעלה, וצרתה – אשתו ואחירת של בעלה, ויבמתה – אשת אחיו של בעלה, ובת בעלה – מאשה אחרת; חמש נשים אלו דרכן לשנוא אותה, ויש לחשוש שמא הן מתכוונות לקלקלה, שתינשא לאחר ותהא אסורה לבעלה, הלכך אינן נאמנות להעיד לה שמת בעלה.

רש"י ומפרשים אחרים מבארים סיבת שנאתן של אלו, שכן חמותה אומרת בלבה: זאת תאכל כל יגיעי ועמלי; וכן בת חמותה אומרת: זאת תירש כל עמל אבי ואמי; צרתה – כדרך הנשים של בעל אחד שהן צוררות זו את זו; יבמתה יראה, שמא סופה להיות צרתה; ובת בעלה אומרת: זאת באה במקום אמי והיא תאכל כל עמלה. מה בין גט למיתה – שכן במסכת גיטין שנינו (ב, ז): "אף הנשים שאינן נאמנות לומר 'מת בעלה', נאמנות להביא את גיטה", ומה טעם נאמנות הן על הגט? שהכתב מוכיח – שהגט שבידיהן מוכיח על הגירושין, ואין אנו סומכים על עדותן בלבד. עד אומר: מת – בא אחד והעיד לאשה שמת בעלה, ונשאת – על פי עדותו; ובא אחר ואמר: לא מת – שהכחיש את העד הראשון, הרי זו לא תצא – בגמרא מבואר, שמה ששנינו במשנתנו "ונישאת", אין הכוונה דווקא כשנישאה כבר, אלא שהתירוה בית דין להינשא על פי העד שהעיד על מיתת בעלה, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שלא נישאה עדיין, ובא עד ואמר לה: "לא מת", הרי זו לא תצא מהתירה הראשון, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי הוא במקום שניים, ואין העד הבא אחריה יכול להכחישו, שאין דבריו של אחד במקום שניים. ברם, אם בא העד האחר קודם שהתירוה בית דין להינשא, אסורה היא להינשא, שכל שלא סמכו בית דין על עדותו של הראשון, אינו נחשב כשניים, והרי כאן שני עדים המכחישים זה את זה. ויש מפרשים, שמה ששנינו, שאם בית דין התירוה להינשא על פי העד הראשון, ובא אחר ואמר "לא מת", לא תצא מהתירה הראשון, היינו בדיעבד, שנישאה לאחר שבא העד השני, שהואיל והתירוה מקודם,

לא תצא, אבל לכתחילה לא תינשא משום לזות שפתים (וחסופות רבי עקיבא איגור). עד אחד אומר: מת, ושנים אומרים: לא מת, אף על פי ששנאת, תצא – חייבת היא להתגרש, שבטל האחד מפני השניים. בגמרא מבואר שמדובר כאן בפסולי עדות, כגון נשים או עבדים וכיוצא בהם, ובאה המשנה להשמיענו, שאף בפסולי עדות הולכים אחר רוב דעות. ברם, אם העד האחד היה כשר והשניים היו פסולי עדות, כל שהותרה בתחילה על פי עדותו של האחד להינשא, לא תצא מהתירה הראשון, לפי שבכגון זה נחשבים כל הפסולים כעד אחד, והרי זה כדיון ששנינו למעלה, שאם עד אחד אומר: "מת", ואחר כך בא אחר ואומר: "לא מת", לא תצא. שנים אומרים: מת, ועד אחד אומר: לא מת, אף על פי שלא נשאת – שעדיין לא נישאה בשעה שבא האחד ואמר שלא מת, תנשא – מותרת היא להינשא; וכבר בארנו למעלה (לפי הגמרא), שמדובר כאן בפסולי עדות, ובאה משנתנו להשמיע שהולכים אחר רוב דעות בפסולי עדות בין לקולא בין לחומרא.

באור משנה ה

אחת אומרת: מת, ואחת אומרת: לא מת – מי שהיו לו שתי נשים, והלך עמהן למדינת הים, וחזרו משם שתי הנשים ואחת מהן אומרת: "מת בעלי", ואחת אומרת: "לא מת", זו שאומרת: מת, תנשא ותטל כתבתה – ואין הכחשת צרתה כלום, שהרי שנינו במשנה הקודמת, שצרתה, אינה נאמנת להעידה, וכשם שאינה נאמנת עליה לומר שמת בעלה, כך אינה נאמנת עליה לומר שלא מת (המאיר). וזו שאומרת: לא מת, לא תנשא ולא תטל כתבתה – שנאמנת היא לגבי עצמה. בגמרא מבואר, שאפילו חזרה בה אחר כך ונתנה אמתלא לדבריה, שלא התכוונה במה שאמרה שלא מת אלא לצער את חברתה, מכל מקום אסורה היא להינשא, ואינה נוטלת כתובתה. אחת אומרת: מת, ואחת אומרת: נהרג – אם אחת משתי הצרות אומרת, שמת הבעל, ואחת אומרת שהוא נהרג, רבי מאיר אומר: הואיל ומכחישות זו את זו, הרי אלו לא ינשאו – בגמרא מבואר, שרבי מאיר חולק גם על הרישא, שאם אחת אומרת "מת" ואחת אומרת "לא מת", הרי אלו לא ינשאו, אלא שמשנתנו נקטה דבריו בסיפא לרבותא, שאף על פי ששתיהן מודות שאינו קיים, מכל מקום הואיל והן מכחישות זו את זו באופן מיתתו, אסורות הן להינשא. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: הואיל זו וזו

עַד אֹמֶר: מֵת, וְעַד אֹמֶר: לֹא מֵת; אִשָּׁה אֹמֶרֶת: מֵת, וְאִשָּׁה אֹמֶרֶת: לֹא מֵת – הָרִי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא.
וְהָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבִעְלָהּ לְמִדֵּינַת הָיִם, וּבָאָה וְאָמְרָה: מֵת בְּעָלִי – תִנָּשֵׂא וְתִטָּל בְּתַבְתָּהּ; וְצִרְתָּה אֲסוּרָה;
הֵיחָד בֵּת יִשְׂרָאֵל לִכְהֵן – תֹּאכַל בְּתֵרוֹמָהּ; דְּבָרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֶר: אֵין זוֹ דֶּרֶךְ מוֹצִיאֶתָה מִיַּדִּי
עֲבָרָה, עַד שֶׁתֵּהָא אֲסוּרָה לְנִשְׂא, וְאֲסוּרָה מְלֹאכָוֹל בְּתֵרוֹמָה.
ז אֹמְרָה: מֵת בְּעָלִי וְאַחֵר כֶּךָ מֵת חָמִי – תִנָּשֵׂא וְתִטָּל בְּתַבְתָּהּ, וְחִמּוּתָהּ אֲסוּרָה; הֵיחָד בֵּת יִשְׂרָאֵל לִכְהֵן –
תֹּאכַל בְּתֵרוֹמָהּ; דְּבָרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֶר: אֵין זוֹ דֶּרֶךְ מוֹצִיאֶתָה מִיַּדִּי עֲבָרָה, עַד שֶׁתֵּהָא אֲסוּרָה
לְנִשְׂא, וְאֲסוּרָה לֹאכָוֹל בְּתֵרוֹמָהּ. קִדָּשׁ אַחַת מִחֻמְשׁ נָשִׁים, וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ קִדָּשׁ, כָּל אַחַת אֹמֶרֶת: אוֹתִי קִדָּשׁ
– נוֹתֵן גֹּט לְכָל אַחַת וְאַחַת, וּמִנִּיחַ בְּתַבָּהּ בִּינִיחָהּ, וּמִסְתַּלֵּק; דְּבָרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֶר: אֵין זוֹ דֶּרֶךְ

פירוש ברטנורא

ו היתה בת ישראל לכהן, אם היתה צרתה בת ישראל לכהן, תאכל בתרומה בחזקת שבעלה קיים, ואינה חוששת לעדות צרתה, שהואיל ואינה נאמנת להשיאה אינה נאמנת לפוסלה. וכן הלכה:

ז אמרה מת בעלי ואחרי מתי חמי. חמותה אסורה, שאין כלה מעידה על חמותה. ואע"ג דאמרה ברישא מת בעלי דתו אינה כלתה והויא נכרית, אפילו הכי לא מתימנת: היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. ובהא נמי הלכה כר' טרפון. אבל בקידוש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזה מהן קידש, וכן גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל, בתרומתו הלכה כר"ע:

משניות מבוארות – קהתי

אסורה לנשא, ואסורה מלאכול בתרומה – כלומר שלדעת רבי עקיבא מחמירים בה מספק בשני הדברים: אסורה היא להינשא, שמת בעלה חי, ואסורה היא באכילת תרומה, שמת הוא מת. והלכה כרבי טרפון (גמרא; רמב"ם).

באור משנה ז

אמרה: מת בעלי ואחר כך מת חמי – כגון האשה שהלכה היא ובעלה וחמיה למדינת הים, ובאה ואמרה, שמת שם בעלה ואחר כך מת שם חמיה, תנשא ותטל בתבתה – שנאמנת היא לגבי עצמה, כמו שבארנו במשנה הקודמת, וחמיותה אסורה – להינשא, שאין כלה נאמנת להעיד לחמותה להתייר, כשם שחמותה אינה נאמנת להעיד לה, כמו ששינונו לעיל (משנה ד), לפי ששונאות הן זו את זו; ואף על פי שאמרה תחילה "מת בעלי", ולפי דבריה אין היא עכשיו כלתה, מכל מקום אינה נאמנת עליה. היתה בת ישראל לכהן – תאכל בתרומה – בחזקת שבעלה קיים; דברי רבי טרפון – כמו שבארנו טעמו במשנה הקודמת. רבי עקיבא אומר: אין זו דרך מוציאתה מידי עברה, עד שתהא אסורה לנשא, ואסורה לאכול בתרומה – שהולכים בה לחומרה, ולענין נישואין אין כלתה נאמנת עליה, אבל לענין תרומה חוששים לעדותה. קדש אחת מחמש נשים, ואין יודע איזו קדש – איזו מהן קידש, שכן כל אחת אומרת: אוֹתִי קִדָּשׁ – והוא אינו רוצה לישא את כולן, נוֹתֵן גֹּט לְכָל אַחַת וְאַחַת – שכל אחת מהן היא ספק אשתו, ומיניח בתבה ביניהן – כלומר שמוניח בבית דין כסף של כתובה אשה אחת בשבילן ("ותוספות יוס' טובי"). ומסתלק – מהן; דברי רבי טרפון – שלדעת רבי טרפון אינו חייב ליתן כתובה לכל אחת ואחת, אלא זו שתביא ראיה שהיא אשתו הרי היא תקבל את כסף הכתובה שמוניח בבית דין. יש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שכתב כתובה לזו שקידש, ואבדה הכתובה, וכל אחת אומרת: "אני היא שקידשתי וכתבת לי כתובה ואבדה הכתובה", שכן ארוסה אין לה כתובה אלא אם כן כתב לה (רמב"ם). ויש סוברים, שאף אם התנה סתם בענין הכתובה, אף על פי שלא כתב לה, חייב ליתן לה כתובתה (והאב"ד). רבי עקיבא אומר: אין זו דרך מוציאתה מידי עברה, עד שיתן גט וכתבה לכל אחת ואחת – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שקידש בביאה, שעבר בזה על איסור מדרבנן, שכן חכמים תיקנו שיקדש אדם את האשה בתחילה בכסף או בשטר ולא בביאה, כמו שמוכח (ויבמות נב, א) שרב היה מלקה מי שהיה מקדש בביאה לכתחילה, הלכך חולק רבי עקיבא על

מודות שאין הבעל קיים, ינשא – שתיחה, שאין זו הכחשה לענין נישואיהן. וכן הלכה (רמב"ם הל' גירושין יב, כד). עד אומר: מת – עד אחד מעיד לאשה שמת בעלה, יעד אחר אומר: לא מת; או אשה אחת אומרת: מת, ואשה אחרת אומרת: לא מת – הואיל ובא העד השני קודם שהתירוה להינשא על סמך עדותו של הראשון, או כגון שבאו בבת אחת, הרי זו לא תנשא – אסורה היא להינשא משום ספק. בגמרא מבואר שמה ששינונו בסיפא: "ואשה אומרת לא מת", אפילו צרתה במשמע, וסתם משנתנו כרבי מאיר הסובר, שאם הצרות מכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשא, כמו שהבאנו לעיל (גמרא ודש"י). ברם, יש דעה אחרת בגמרא, שאם צרה אחת אומרת שמת הבעל ואחת אומרת שלא מת, אף רבי מאיר מודה, שהאומרת "מת" תינשא, שכשם שאין צרה נאמנת להעיד על חברתה שמת הבעל כך אינה נאמנת להעיד עליה שלא מת, ונמצא שאין כאן הכחשה. אבל כשהן מכחישות זו את זו, שאחת אומרת "מת" ואחת אומרת "נהרג", בכגון זה סובר רבי מאיר שעדותן בטלה. וכותב הרמ"ם, שההלכה היא כדעה זו, ומה ששינונו בסיפא: אשה אומרת "מת" ואשה אומרת "לא מת", היינו באשה זרה ולא בצרתה, הלכך לדברי הכל אסורה היא להינשא.

יום שני

באור משנה ו

האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים – והיתה לה צרה, היינו אשה אחרת של בעלה, שנשארה בבית, ובאה – האשה ממדינת הים לבדה, ואמרה: מת בעלי – שם, במדינת הים, תנשא – מתירים לה להינשא על פי עדות עצמה, ותטל בתבתה – וכבר בארנו שמשום תקנת עגונות הקילו חכמים להאמין לה, שכן חזקה על אשה שאינה רוצה לקלקל עצמה ולאסור עצמה על בעלה הראשון ועל זה; וכיון שהתירוה להינשא, הרי היא גובה את כסף כתובתה; וצרתה אסורה – להינשא, שאין מתירים את צרתה על פי עדותה, כמו ששינונו לעיל (משנה ד); ואף על פי שהיא עצמה עושה מעשה ונישאת, מכל מקום חוששים שמה היא מתכוונת לקלקל את צרתה משום "תמות נפש עם פלשתים" (גמרא). היתה בת ישראל לכהן – תאכל בתרומה – בחזקת שבעלה קיים; דברי רבי טרפון – שסובר רבי טרפון: הואיל ואינה נאמנת להשיא את צרתה, אינה נאמנת אף לפסלה מאכילת תרומה. רבי עקיבא אומר: אין זו דרך מוציאתה מידי עברה, עד שתהא בדרך זו (שתאכל בתרומה) תצא הצרה מידי עברה, עד שתהא

מוציאתו מידי עברה, עד שיתן גט וכתבה לכל אחת ואחת. גול אחד מחמשה, ואין יודע מאיזה גול, כל אחד אומר: אותי גול – מניח גולה ביניהן ומסתלק; דברי רבי טרפון, רבי עקיבא אומר: אין זו דרך מוציאתו מידי עברה, עד שישלם גולה לכל אחד ואחד.

ח האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובנה עמהם; ובאה ואמרה: מת בעלי, ואחר כך מת בני – נאמנת. מת בני ואחר כך מת בעלי – אינה נאמנת. וחוששים לדבריה, וחולצת ולא מתניבת.

ט נתן לי בן במדינת הים, ואמרה: מת בני ואחר כך מת בעלי – נאמנת; מת בעלי ואחר כך מת בני – אינה נאמנת. וחוששים לדבריה, וחולצת ולא מתניבת.

י נתן לי יבם במדינת הים, אמרה: מת בעלי ואחר כך מת יבמי, יבמי ואחר כך בעלי – נאמנת. הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים, אמרה: מת בעלי ואחר כך מת יבמי, יבמי ואחר כך בעלי – אינה נאמנת. שאין האשה נאמנת לומר: מת יבמי שתנשא, ולא: מתה אחותי, שתפגם לביתו. ואין האיש נאמן לומר: מת אחי, פירוש ברטנורא

ח מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת. הואיל והיה לה בן ולא היתה בחזקת זקוקה ליבם כשיצאה, השתא נמי כי אמרה מת בעלי ואח"כ מת בני שאין בה זיקת יבם, מהימנא. ואם באה להנשא לשוק, חוששים לדבריה, דשוותה לנפשה חתיכה דאיסורא לעלמא, וחולצת ולא מתניבת:

ט ניתן לי במדינת הים. ומת בני ואחר כך מת בעלי, דלא מפיק נפשה מחזקה קמייתא, שאומרת עדיין היא צריכה ליבם, נאמנת ומותרת להתייבם: אינה נאמנת. להנשא לשוק בלא חליצה, דכי הימנא רבנן לאשה, גבי בעלה הימנא, משום דייקא ומנסבה, אבל לאפוקי נפשה מיבם לא הימנא, משום דומין דסניא ליה: וחוששין לדבריה. דאפקא נפשה מיבם, וחולצת ולא מתניבת:

י ניתן לי יבם במדינת הים. שילדה חמותה במדינת הים, והיא הלכה בחזקת שאין לה יבם: מת בעלי ואח"כ מת יבמי וכו'. דתרווייהו קא שריא נפשה

משניות מבוארות – קהתי

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (הואיל ומפיה בלבד נודע לנו שנוול לה בן). נאמנת היא בדבריה שהוא מת לפני בעלה. אבל אם אמרה: מת בעלי ואחר כך מת בני – ומותרת אני להינשא לכל אדם, אינה נאמנת – להפקיע עצמה מזיקת ייבום, מאחר שתחילה היתה מוחזקת שתהא זקוקה לייבום, וחוששים לדבריה – שאסרה את עצמה על היבם, וחולצת ולא מתניבת – שהואיל ואינה נאמנת, הרי היא חולצת כדי להפקיעה מזיקת ייבום, אבל אינה מתניבת משום שחוששים לדבריה.

יום רביעי

באור משנה י

משנה זו ממשיכה באשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, והיא באה ללמד בכגון שלא היה לה יבם כשהלכה למדינת הים, ולפי עדותה נולד שם בן לחמותה.

נתן לי יבם במדינת הים – הלכה היא ובעלה למדינת הים ולא היה לה יבם, ובאה ואמרה: "ניתן לי יבם במדינת הים". כלומר שנוול שם בן לחמותה, ואחר כך אמרה: מת בעלי ואחר כך מת יבמי, או שאמרה: מת יבמי ואחר כך מת בעלי – ומותרת אני להינשא לכל אדם, נאמנת – שהרי הלכה למדינת הים בחזקת שאין לה יבם, והואיל ואינה מוציאה את עצמה בדבריה מחזקה זו לפיכך היא נאמנת, ומותרת להינשא לכל אדם, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (הואיל ומפיה בלבד נודע לנו שהיה לה יבם, לפיכך נאמנת היא בדבריה שהוא מת). הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים, וכשבאה משם אמרה: מת בעלי ואחר כך מת יבמי או שאמרה: מת יבמי ואחר כך מת בעלי – ומותרת אני להינשא לכל אדם, אינה נאמנת – שהואיל והלך עמה גם יבמה למדינת הים, והיתה בחזקת זקוקה לייבום לאחר מיתת בעלה, אינה נאמנת בדבריה להפקיע עצמה מחזקה, שאין האשה נאמנת לומר: מת יבמי שתנשא – לאחר בלא חליצה, שדווקא לגבי בעלה הקילו חכמים להאמין לה, משום שחזקה עליה שלא תינשא עד שתחקור היטב בדבר מיתת בעלה, שאין היא רוצה לקלקל עצמה שתיאסר אחר כך על בעלה הראשון ועל זה ותפסיד כתובתה, ויהיו בניה ממורים, כדין אשת איש שנישאה לאחר, אבל לגבי יבמה לא האמינו לה, שלפעמים היא שונאתו, ויש לחשוש שמא היא רוצה להוציא עצמה מזיקתו; ולא: מתה אחותי – ואינה נאמנת לומר "מתה אחותי", שתפגם לביתו – של בעל אחותה, שהואיל ואינה מקלקלת עצמה בנישואיה עם בעל

רבי טרפון וסובר שקונסים אותו שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת. אבל אם קידש בכסף או בשטר, אף רבי עקיבא מודה שמניח כתובה ביניהן ומסתלק. וכן הלכה. גול אחד מחמשה – אנשים, ואין יודע מאיזה גול – והוא רוצה להשיב את הגזילה, אבל כל אחד אומר: אותי גול, מניח גולה ביניהן – כמו שבארנו בענין הכתובה, שמניח את הגזילה בבית דין עד שיתברר מי הוא הנגול ביניהן. ומסתלק – מהן: דברי רבי טרפון. רבי עקיבא אומר: אין זו דרך מוציאתו מידי עברה – של גול, עד שישלם גולה לכל אחד ואחד – שרק בדרך זו ישיב בודאי את הגזילה לאותו אדם שגול אותה ממנו. והלכה כרבי עקיבא.

יום שלישי

באור משנה ח

האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובנה עמהם; ובאה – לבדה ממדינת הים, ואמרה: מת בעלי, ואחר כך מת בני – ומותרת אני להינשא לכל אדם, נאמנת – הואיל והיה לה בן כשהלכה למדינת הים, והיתה בחזקת היתר להינשא לכל אדם לאחר מיתת בעלה, אף עכשיו כשבאה ואמרה: "מת בעלי ואחר כך מת בני", ונמצא לפי דבריה שבחזקה הראשונה היא עומדת, שאין עליה זיקת יבם, הרייה נאמנת. אבל אם אמרה: מת בני ואחר כך מת בעלי – וזקוקה אני לייבום, אינה נאמנת – הואיל והיא מפקיעה את עצמה מחזקה הראשונה, אינה נאמנת להתייבם, שיש לחשוש שמא עיניה נתנה ביבם, וחוששים לדבריה – שלא תינשא לאחר עד שתחלוץ, שהרי בדבריה אסרה את עצמה על כל אדם משום זיקת ייבום, וחולצת ולא מתניבת – מהטעם שבארנו.

באור משנה ט

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא דנה באשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ולא היה להם בן.

נתן לי בן במדינת הים – הלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה שילדה שם בן, ואחר כך הוסיפה ואמרה: מת בני ואחר כך מת בעלי – וזקוקה אני לייבום, נאמנת – להתייבם, שהואיל ולא היה לה בן כשהלכה למדינת הים, והיתה מוחזקת שתהא זקוקה לייבום אם ימות בעלה, הרי אף עכשיו אינה מוציאה את עצמה בדבריה מחזקה הראשונה, ולפיכך נאמנת היא, ומותרת להתייבם,

שְׂיִיבָם אִשְׁתּוֹ, וְלֹא: מִתָּה אִשְׁתִּי, שְׂיִיבָא אֶת אַחֲוָתָהּ.

פ ר ק ש ש ה ע ש ר

א האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך – לא תנשא, ולא תתיבם, עד שתדע שגמא מעברת היא צרתה. היתה לה חמות – אינה חוששת. יצתה מלאה – חוששת; רבי יהושע אומר: אינה חוששת.

ב שתי יבמות, זו אומרת: מת בעלי, וזו אומרת: מת בעלי – זו אסורה מפני בעלה של זו, וזו אסורה מפני בעלה של זו. לזו עדים, ולזו אין עדים, את שיש לה עדים – אסורה, ואת שאין לה עדים – מתרת. לזו בנים ולזו אין בנים, את שיש לה בנים – מתרת, ואת שאין לה בנים – אסורה. נתיבמו, ומתו היבמין –

פירוש ברטנורא

לשוק, נאמנת ומותרת לשוק בחקתה הראשונה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

טז א האשה. לא תנשא. הואיל ובלא בנים יצא בעלה: ולא תתיבם. שגמא ילדה צרתה. וא"ת תחלוץ ואח"כ תנשא לשוק כמה נפשך. תירצו בנמרא, משום דחלוצה פסולה לכהונה, ואם תחלוץ וימצא אחר כך שילדה צרתה ולד של קיימא וחליצתה אינה כלום, צריכים להכריז עליה שהיא כשרה לכהונה ולא נפסלה מחמת אותה חליצה. ומי שנמצא בשעת חליצתה ולא נמצא בשעה שהכריזו על החליצה דלא כלום היא ולא נפסלה לכהונה על ידי כשיראה אותה נשואה אחר כך לכהן יאמר שחלוצה מותרת לכהן: היתה לה חמות. במדינת הים: אינה חוששת. שגמא ניתן לה יבם. אע"ג דחיישנין לעיל שגמא ילדה צרה, התם הוא דכל מה ילדה צרה בין זכר בין נקבה מפיץ לה להיאך מיבם, אבל חמות דאי נמי ילדה לא זקוק לה להיאך אלא א"כ ילדה זכר, איכא למימר שגמא הפילה, ואם תמצא לומר לא הפילה שגמא נקבה היתה: יצתה מלאה. מעוברת: חוששת. שגמא ניתן לה יבם. ואין הלכה כר' יהושע דאמר אינה חוששת:

ב שתי יבמות. נשי שני אחים: מפני בעלה של זו. שגמא הוא חי וזקוקה לו, ואע"פ שאשתו אומרת מת, אינה נאמנת להתיר זו לשוק על פיה, שאין יבמה מעידה לחברתה: לזו עדים. שמת בעלה, ולזו אין לה עדים: זו שיש לה עדים אסורה. לינשא לשוק, מפני יבמה שאין עדים שמת: וזו שאין לה עדים מותרת. שהרי בשביל בעלה אינה נאסרת שהיא נאמנת לומר מת בעלי, ובשביל יבמה נמי לא מתסרא שהרי באו עדים שמת: לזו בנים ולזו אין בנים. ואין עדים לא לזו ולא לזו, את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה: נתיבמו. שהיו להן כאן שני יבמין ונתיבמו ומתו היבמים, אסורות להנשא לשוק, זו מפני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו. אע"פ שהיו שתיהן נשואות ליבמיהן בחזקת שמתו בעליהן, על פי עצמן נישאו.

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ב

שְׂתֵי יָבָמוֹת – נשיהם של שני אחים, ראובן ושמעון, שבאו ממדינת הים, זו אומרת: מת בעלי, וזו אומרת: מת בעלי – כל אחת מהן באה ואמרה, שמת בעלה (בלא בנים), זו אסורה מפני בעלה של זו, וזו אסורה מפני בעלה של זו – כל אחת מהן אסורה להינשא לאחרים מפני בעלה של חברתה, שחוששים שגמא הוא חי, והרי היא זקוקה לו לייבום; ואף על פי שאשתו אומרת שמת, אין היא נאמנת להתיר את זו לאחרים, שאין היבמה נאמנת להעיד לחברתה (ענין לעיל טז. ד). לזו עדים – שמת בעלה, ולזו אין עדים – אלא שהיא אומרת: "מת בעלי", כגון שלאשתו של ראובן יש עדים ולאשתו של שמעון אין עדים: את שיש לה עדים – זו שיש לה עדים, היינו אשתו של ראובן, אסורה – להינשא לאחרים, שגמא יבמה (שמעון) חי, שהרי אין עדים שמת, ועדות יבמתה (אשתו של שמעון) אינה מועילה להפקיעה מזיקתה, שאין היבמה מעידה לחברתה; ואת שאין לה עדים – וזו שאין לה עדים, היינו אשתו של שמעון, מתרת – לאחרים, שהרי מפני בעלה אינה נאסרת, שנאמנת היא לומר: "מת בעלי", ואף מפני יבמה אינה נאסרת, שהרי עדים מעידים על מיתת יבמה. יש סוברים, שאפילו עד אחד מועיל בזה (רמב"ם הל' ייבום ג. ח). לזו בנים ולזו אין בנים – לאשתו של ראובן יש בנים ממנו, ולאשתו של שמעון אין בנים, וכל אחת אומרת: "מת בעלי", ואין עדים לא לזו ולא לזו, את שיש לה בנים – אשתו של ראובן, מתרת – להינשא, שהרי אין בה זיקה שתצטרך בשבילה לעדות יבמתה, ואת שאין לה בנים – אשתו של שמעון, אסורה – להינשא לאחרים, שחוששים שגמא ראובן חי, והרי היא זקוקה לו לייבום, ואין מתירים אותה על פי עדות יבמתה. נתיבמו – שתי יבמות שבאו ממדינת הים, וכל אחת מהן אומרת: "מת בעלי", ואין להן לא עדים ולא בנים, ונתיבמו ליבמים הנמצאים כאן, כמו ששינוי (לעיל טו, א); האשה שאמרה: "מת בעלי", תתיבם, ומתו היבמין – בלא בנים, אסורות להנשא – כל אחת מהן אסורה להינשא

אחותה, הרי היא נישאת לו מבלי לחקור הרבה על מיתת אחותה. ואין האיש נאמן לומר: מת אחי, שייבם אשתו – שחוששים שגמא עינו נתן בה, ולא: ממה אשתי – וכן אין האיש נאמן לומר: "מתה אשתי", שייבא את אחותה – מאותו חשש שהזכרנו לעיל. הרמב"ם כותב הטעם, שלא האמינו חכמים עד אחד אלא משום התרת עגונה (הל' ייבום ג, יא), ומהטעם שהבאנו לעיל, משום שחזקה על אשת איש שאינה נישאת לאחר עד שמתברר לה היטב שמת בעלה (יחוטפות יוס טוב; ברטנורא), או בכגון ששינוי לעיל, משום ש"הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

באור משנה א

האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים – שהיתה לבעלה עוד אשה, והוא הלך עמה למדינת הים, ולא היו לו בנים כשהלך מכאן, ובאו ואמרו לה: מת בעליך, לא תנשא – שהואיל ולא היו בנים לבעלה כשהלך למדינת הים, הרי היא בחזקת זקוקה לייבום, ולא תתיבם, עד שתדע שגמא מעברת היא צרתה – ותלד ולד של קיימא ותיאסר להתייבם, או שגמא לא יאה הולד של קיימא ותיאסר להינשא לאחר. בנמרא מבואר, שאף לחלוץ לה אסור, משום שחלוצה פסולה לכהונה, ואם תחלוץ וימצא אחר כך שילדה צרתה ולד של קיימא וחליצתה אינה כלום, יאה צורך להכריז שהיא כשרה לכהונה ולא נפסלה מחמת אותה החליצה, ויש חשש שגמא ידע אדם שחלצה ולא נפסלה מחמת אותה החליצה, ויש חשש שגמא ידע אדם שחלצה ולא ישמע את ההכרזה על החליצה שאינה כלום, וכשיראה אותה אחר כך נשואה לכהן, יאמר שחלוצה מותרת לכהן. ברם, אם היתה מתחילה פסולה לכהן, כגון שהיתה גרושה, מותר לחלוץ לה. היתה לה חמות – כלומר האשה שמת בעלה בלא בנים ובלא אחים, היתה לה חמות במדינת הים, אינה חוששת – שגמא ילדה חמותה בן והיא זקוקה לו לייבום. יצתה מלאה – יצאה חמותה מכאן כשהיא מעוברת, חוששת – שגמא ילדה חמותה בן, והיא זקוקה לו לייבום; רבי יהושע אומר: אינה חוששת – לפי שיש כאן שני ספקות, שגמא לא ילדה חמותה אלא הפילה, ואם תמצא לומר ילדה, שגמא נקבה ילדה. ואין הלכה כרבי יהושע.

אסורות להנשא. רבי אלעזר אומר: הואיל והתרו ליבמין, התרו לכל אדם.

ג אין מעידין אלא על פרוצוף הפנים עם החטם, אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו. אין מעידין אלא עד שתצא נפשו, ואפלו ראוהו מגיד, וצלו, והחיה אוכלת בו. אין מעידין אלא עד שלשה ימים. רבי יהודה בן בבא אומר: לא כל האדם, ולא כל המקומות, ולא כל השעות שוין.

ד נפל למים, בין שיש להן סוף, בין שאין להן סוף – אשתו אסורה. אמר רבי מאיר: מעשה באחד שנפל לבור הגדול, ועלה לאחר שלשה ימים. אמר רבי יוסי: מעשה בסומא שירד לטבול במערה, וירד מושכו אחריו, ושהו כדי שתצא נפשו והשיאו נשותיהם. ושוב מעשה בעסאי, באחד ששלשלוהו לים, ולא עלה בידם אלא

פירוש ברטנורא

והיו נאמנות שהאשה שאמרה מת בעלי תתיבם, אבל עכשו שתחינה נשואות לשוק לא. שאם ינשאו לשוק נמצא עדותה של זו מועיל לו ואין היבמות מעידות זו לזו: הואיל והתרו ליבמין. בחזקת שמתו בעליהן, הותרו לינשא לשוק, דתו לא חיישנן שמא הם בחיים. ואין הלכה כרבי אלעזר:

ג פרוצוף פנים עם החוטם. אם לא ראהו בפרצוף פניו, או שניטל חוטמו, אין מעידין להשיא את אשתו, שמא אינו הוא: מגוייד. מנותח. כמו גורד אילנא (דנאל ד' י"א): או חיה אוכלת בו. דוקא במקום שאין נפשו יוצאה, אבל במקום שנפשו יוצאה, מעיד עליו שהוא מת: אין מעידין אלא עד ג' ימים. אם לא ראוהו עד לאחר שלשה ימים למיתתו אין מעידין עליו, דחיישנן שמא נשתנו מראית פניו ואינו זה שהם סבורים: ר' יהודה בן בבא אומר לא כל אדם וכו'. יש לך אדם שממחר להנפת, כגון אדם שמן. ויש מקום שאדם ממחר להסריח ולהשתנות בו כגון מקום חמה. ויש לך שעה שהעולם חם ואדם ממחר להסריח ולהשתנות, והכל לפי האדם והמקום והשעה בין לקולא בין לחומרא. ואין הלכה כר' יהודה:

ד מים שיש להם סוף שניאים כל ארבע רוחות שסביב המים. ומים שאין להם סוף, שאין אדם יכול לראותם כל סביבו. ורבי מאיר לא מפליג בין מים שאין להם סוף למים שיש להם סוף. אבל חכמים פליגי בברייתא, ואמר, מים שיש להם סוף אשתו מותרת אם שהה שם שיעור שאי אפשר שחיה כשיעור זה בתוך המים, ומים שאין להם סוף אשתו אסורה דשמן לאחר שעלה משם יצא והלך לו, כדאמר רבי יוסי במתניתין, והלכה בחכמים: ועלה לאחר שלשה ימים. דס"ל לר' מאיר אדם חי בתוך המים ימים רבים, ומש"ה אפילו במים שיש להם סוף דאי נפק חיה חיו ליה, חייש דילמא נפק בתר ימים רבים ולא חיו ליה. ורבי יוסי פליג עליה ואמר מעשה בסומא שירד לטבול במערה וכו', ומערה מים שיש להם סוף, ושהו עד שתצא נפשו והשיאו את

משניות מבוארות – קהתי

בתוך שלושה ימים למיתתו, אבל לאחר שלושה ימים אין עדותם כלום, לפי שמראה פניו של המת משתנה לאחר שלושה ימים. רבי יהודה בן בבא אומר: לא כל האדם, ולא כל המקומות, ולא כל השעות שוין – שיש אדם שמשנתה מהר לאחר מותו, כגון אדם שמן, ויש מקום, שהמת ממחר להשתנות בו, כגון במקום חם, ויש שעה שממחר המת להשתנות, כגון בצהרי יום קיץ, והכל לפי האדם ולפי המקום ולפי השעה, בין לקולא בין לחומרא. ואין הלכה כרבי יהודה בן בבא.

י ו ש י

באור משנה ד

נפל אדם למים – שראוהו טובע בהם, בין שיש להן סוף – שעומד אדם ורואה סופם של המים מארבע רוחותיהם, בין שאין להן סוף – שאין אדם רואה את סופם מכל סביבם, אשתו אסורה – להינשא, שמא עלה מן המים והוא חי. בברייתא בגמרא מובא, שאלו דברי רבי מאיר, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים, שאם נפל למים שיש להם סוף, אשתו מותרת להינשא. אמר רבי מאיר: מעשה באחד שנפל לבור הגדול, ועלה לאחר שלשה ימים – רבי מאיר בא לחזק את דבריו על ידי מעשה זה המוכיח שפעמים אדם חי במים כמה ימים, והלכך אפילו נפל למים שיש להם סוף, אשתו אסורה, אף על פי ששהו שם כדי שיעור זמן שסתם טובע מת בו במים, ולא ראוהו שעלה, שכן חוששים שמא עלה לאחר ימים ולא ראוהו. אמר רבי יוסי: מעשה בסומא שירד לטבול במערה – במקוה שבמערה, שהם מים שיש להם סוף, וירד מושכו אחריו – מוליכו של הסומא, אחריו – אחריו הסומא, וטבעו שניהם שם, ושהו כדי שתצא נפשו – שיעור זמן כדי יציאת נפשו של הטובעים, והשיאו נשותיהם – והתירו חכמים לנשותיהם של הסומא ושל מושכו להינשא. ומכאן שהטובע במים שיש להם סוף אשתו מותרת להינשא. ושוב מעשה בעסאי – שם מקום, באחד ששלשלוהו לים – שהורידוהו לים בחבלים, ולא עלה בידם אלא רגלו – כשהעלוהו מן הים לא הוציאו אלא את רגלו; אמרו

מפני בעלה של חברתה, שחוששים שמא הוא חי, ודוקקה לו לייבום, והרי אין יבמות מעידות זו לזו. ואף על פי שהיו שתייהן נשואות ליבמיהן בחזקת שמתו בעליהן, מכל מקום לא נתייבמו אלא על פי עדות עצמן, אבל עכשו הרי אי אפשר להתיר כל אחת מהן לאחרים אלא על סמך עדות יבמתה, ואין היבמה מעידה לחברתה. רבי אלעזר אומר: הואיל והתרו ליבמין – שנתייבמו להן בחזקת שמתו בעליהן, התרו לכל אדם – ששוב אין חוששים שמא בעליהן הם בחיים. ואין הלכה כרבי אלעזר. ברם, אם מתו היבמים שנתייבמו להם, והיו להם בנים, או אם נתגרשו מיבמיהן, אף תנא קמא מודה שמתות הן לכל אדם, שאף אם יש לנו חשש לגבי כל אחת מהן, שבעל חברתה קיים, הרי עכשו אסורה לו (מגיד משנה על חרמב"ם הל' ייבום טז; יתוספות יוס ט"ב).

באור משנה ג

מכאן ועד סוף מסכתנו עוסקות המשניות בדני עדות מיתה.

אין מעידין – על האדם שמת, כדי להתיר את אשתו להינשא, אלא על פרוצוף הפנים עם החטם – שראו את פרוצוף של המת עם חוטמו, אבל אם לא ראו את פרוצוף או שניטל חוטמו, אין מעידים עליו, שמא אחר הוא, שאין אדם ניכר אלא בפרצוף עם חוטמו; יש מפרשים שפרצוף הפנים היינו הלחיים, ואין משגיחים לא על העינים ולא על הפה (עיין יתוספות יוס ט"ב). ובברייתא בגמרא הוסיפו גם פדחת (מחצו). כלומר שאין מעידים על האדם שמת אלא אם כן ראו את פדחתו ולחיו וחוטמו, אף על פי שיש סימנין בגופו – היינו סימנים שאינם מובהקים, כגון קטן או ארוך או בעל גוון מסוים, אין מעידים עליו, ובכליו – בבגדיו, אפילו סימנים מובהקים, שחוששים שמא שאולים היו. ברם, בסימנים המובהקים שבגופו, כגון שחסר לו אחד מאבריו, מעידים עליו. אין מעידין – על האדם שמת, אלא עד שתצא נפשו – ולא כשראוהו גוסס, ואפלו ראוהו מגיד – מנותח, וצלו – או תלוי על העץ, והחיה אוכלת בו – או שהחיה דורסתו ואוכלתו, ודווקא במקום שבגופו שאין נפשו יוצאה; בכל אלו אין מעידים עליו שמת עד שיראו שיצאה נשמתו. אין מעידין – על האדם שמת, אלא עד שלשה ימים – שהכירוהו

רָגְלוּ; אָמְרוּ חֲכָמִים: מִן הָאֶרְפוּכָה וְלִמְעָלָה – תִּנְשָׂא, מִן הָאֶרְפוּכָה וְלִמְטָה – לֹא תִנְשָׂא.

ה אָפְלוּ שְׁמַע מִן הַנָּשִׁים אוֹמְרוֹת: מִת אִישׁ פְּלוֹנִי – דִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָפְלוּ שְׁמַע מִן הַתִּינוּקוֹת אוֹמְרִים: הָרִי אֲנוּ הוֹלְכִין לְסִפּוֹד וְלִקְבוֹר אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי. בֵּין שֶׁהוּא מִתְפָּנֵן וּבֵין שֶׁאִינוּ מִתְפָּנֵן. רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּבֹא אוֹמֵר: בִּישְׂרָאֵל – עַד שֶׁיֵּהָא מִתְפָּנֵן; וּבִגְוִי, אִם הָיָה מִתְפָּנֵן – אֵין עֲדוּתוֹ עֲדוּת.

ו מְעִידִין לְאוֹר הַנֵּר וְלְאוֹר הַלֶּבְנָה, וּמְשִׁיאִין עַל פִּי בֵּת קוֹל. מַעֲשֶׂה בְּאָחָד שֶׁעָמַד עַל רֹאשׁ הַהָר וְאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי בֵּן פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי מֵת – הִלְכוּ וְלֹא מָצְאוּ שָׁם אָדָם, וְהִשְׁיִאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה בְּצִלְמָן בְּאָחָד שֶׁאָמַר: אֲנִי, אִישׁ פְּלוֹנִי בֵּן אִישׁ פְּלוֹנִי, נִשְׁכְּנִי נָחֵשׁ, וְהָרִי אֲנִי מֵת – וְהִלְכוּ וְלֹא הִפְרִיחוּ, וְהִשְׁיִאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ.

ז אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁיִּדְרְתִּי לְנִהְרְדְעָא לְעֵבֶר הַשְּׁנֵי, מְצֵאתִי נַחְמִיָּה אִישׁ בֵּית דָּלִי, אָמַר לִי: שְׁמַעְתִּי שְׂאִין מְשִׁיאִין אֶת הָאִשָּׁה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּי עַד אָחָד, אֲלֹא רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּבֹא. וְנוֹמִיתִי לוֹ: בֵּן הַדְּבָרִים. אָמַר לִי: אָמַר לָהֶם מְשָׁמִי: אֲתֵם יוֹדְעִים שֶׁהַמְדִּינָה מְשַׁבֶּשֶׁת בְּגִיסוֹת, מְקַבְּלִי מִרְבֵּן גְּמִילָאֵל הַזֶּקֶן, שְׁמִישְׁיָאִין אֶת הָאִשָּׁה

פירוש ברטנורא

נשותיהן: מן הארפוכה ולמטה. הואיל ויכול לחיות, לא תינשא, שמה יצא ולא ראוהו, דמים שאין להם סוף הן: ה אפילו שמע מן הנשים. שאין מתכוונות להעיד, יכול לילך להעיד להשיא את אשתו: הרי אנו הולכים לספוד ולקבור את איש פלוני. בנמרא מוקי שצריך שיאמרו אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני. וצריך נמי שישמע אותם מספרים מעניני ההספד, כך וכך רבנן הוו התם, כך וכך ספדי הוו התם, מפני שדרך תינוקות לשחק ולהעלות שמות ושמה נמלה או חנב קברו ומכנים אותו בשם איש פלוני: ו ומשיאים על פי בת קול. [אם] שמעו קול צווחת פלוני מת: בצלמון. שם מקום: ז ונומיתִי לוֹ. אמרתי לוֹ: בן הדברים. שכל חבריו חולקים עליו: משובשת בגיטות. ואיני יכול לילך אצלכם להעיד מה ששמעתי אלא אמור להם אתה

משניות מבוארות – קהתי

כשרה, ואין משיאים על פיו אלא אם אינו מתכוון להעיד, ורק מסיח לפי תומו הוא; וכנגד עדות הגוי אומר רבי יהודה בן בבא שבישראל אפילו הוא מתכוון להעיד עדותו כשרה (ר"ח אלבק בהשלמות לפירוש).

שבת קודש

באור משנה ו

מְעִידִין לְאוֹר הַנֵּר וְלְאוֹר הַלֶּבְנָה – אפילו לא ראו את המת ביום, אלא לאור הנר בלילה או לאור הלבנה, מעידים עליו שמת. ומְשִׁיאִין עַל פִּי בֵּת קוֹל – אם שמעו קול מרחק: "פלוני מת", אף על פי שלא ראו את האדם שהשמיע את הקול הזה (דש"י; ברטנורא, ועיין "תוספות יום טוב"), כמפורש במעשה המובא לקמן; ויש מפרשים, שכונת המשנה היא: אף על פי שלא שמעו את הקול עצמו אלא קול הברה בלבד (הד' שפלוני מת "תפארת ישראלי"), מתירים לאשתו להינשא. מַעֲשֶׂה בְּאָחָד שֶׁעָמַד עַל רֹאשׁ הַהָר וְאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי בֵּן פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי מֵת, הִלְכוּ וְלֹא מָצְאוּ שָׁם אָדָם, וְהִשְׁיִאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ – של פלוני על פי הקול ששמעו. וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה בְּצִלְמָן – עיר בגליל התחתון, בְּאָחָד שֶׁאָמַר: אֲנִי, אִישׁ פְּלוֹנִי בֵּן אִישׁ פְּלוֹנִי, מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי ("תוספות יום טוב") נִשְׁכְּנִי נָחֵשׁ, וְהָרִי אֲנִי מֵת, וְהִלְכוּ – אליו ומצאוהו מת, וְלֹא הִפְרִיחוּ – לפי שנשתנו פניו, וְהִשְׁיִאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ – על סמך הדברים ששמעו ממנו.

באור משנה ז

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁיִּדְרְתִּי לְנִהְרְדְעָא לְעֵבֶר הַשְּׁנֵי – היינו בשעת השמד, שגזרה מלכות רומי שלא לעבר השנים בארץ ישראל, מְצֵאתִי נַחְמִיָּה אִישׁ בֵּית דָּלִי – שם מקום, אָמַר לִי: שְׁמַעְתִּי שְׂאִין מְשִׁיאִין אֶת הָאִשָּׁה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּי עַד אָחָד, אֲלֹא רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּבֹא – שלדעת רבי יהודה בן בבא בלבד משיאים את האשה על פי עד אחד, כמו ששובא במסכת עדיות (ו, א): "רבי יהודה בן בבא העיד... שמשאין את האשה על פי עד אחד", אבל חכמים חולקים עליו. וְנוֹמִיתִי לוֹ – ואמרתי לנחמיה איש בית דלי (ונומיתִי כמו נאומית, מלשון "נאום" – "תוספות יום טוב"): בֵּן הַדְּבָרִים – נכונים הדברים, שכל החכמים חולקים על רבי יהודה בן בבא. אָמַר לִי: אָמַר לָהֶם מְשָׁמִי: אֲתֵם יוֹדְעִים שֶׁהַמְדִּינָה מְשַׁבֶּשֶׁת בְּגִיסוֹת – בחיילות האויב, ומשום סכנת

חֲכָמִים: מִן הָאֶרְפוּכָה וְלִמְעָלָה – אם נקטעה הרגל למעלה מן הברך, תִּנְשָׂא – שאפילו עלה מן הים ולא ראוהו, לא יוכל לחיות לפי שנעשה טריפה. במפרשים מבואר, שלא תינשא אלא לאחר שנים עשר חודש, לפי שידוע שטריפה אינה חיה שנים עשר חודש (ירושלמי: "מגיד משנה" בשם הרמב"ן והרשב"א; ועיין "תוספות יום טוב"); מִן הָאֶרְפוּכָה וְלִמְטָה – אם הרגל הקטועה היתה מן הברך ולמטה, לֹא תִנְשָׂא – שלא נעשה טריפה ויכול הוא לחיות, ושמה עלה מן הים ולא ראוהו, שהרי מים שאין להם סוף הם, הלכך אסורה היא להינשא.

באור משנה ה

אָפְלוּ שְׁמַע – אדם, מִן הַנָּשִׁים – שהיו משוחחות בינן לבין עצמן, שֶׁהָן אוֹמְרוֹת: מִת אִישׁ פְּלוֹנִי – אף אם לא התכוונו להעיד, דִּין – כלומר יכול הוא לילך לבית דין ולהעיד על פיהן שפלוני מת, כדי להתיר את אשתו להינשא. וכבר בארנו, שהקילו חכמים בעדות זו, משום תקנת עגונות, שכן חזקה על האשה שלא תינשא עד שתחקור היטב בדבר מיתת בעלה, כדי שלא תקלקל עצמה אחר כך. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָפְלוּ שְׁמַע מִן הַתִּינוּקוֹת אוֹמְרִים: הָרִי אֲנוּ הוֹלְכִין לְסִפּוֹד וְלִקְבוֹר אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי – בגמרא מבואר, שכונת המשנה היא, שהתינוקות אומרים: "הרינו באים (עכשיו) מלספוד ומלקבור את איש פלוני", וצריך גם שישמע אותם מספרים פרטים על ההספד והקבורה, כגון פלוני ופלוני הספידוהו, כך וכך עשו במטתו וכדומה, שבכגון זה יכול הוא להעיד על פיהם שפלוני מת, כדי להתיר את אשתו להינשא. בֵּין שֶׁהוּא מִתְפָּנֵן וּבֵין שֶׁאִינוּ מִתְפָּנֵן – כלומר האומר שמת איש פלוני, בין שהוא מתכוון להעיד, בין שאינו מתכוון להעיד, אלא שמסיח הוא לפי תומו, עדותו כשרה כדי להתיר על פיו את אשתו של פלוני להינשא. רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּבֹא אוֹמֵר: בִּישְׂרָאֵל – ישראל האומר שמת איש פלוני, אין משיאים את אשתו של פלוני על פיו, עַד שֶׁיֵּהָא מִתְפָּנֵן – לשם עדות. וּבִגְוִי – גוי האומר, שפלוני מת, אִם הָיָה מִתְפָּנֵן – להעיד, אֵין עֲדוּתוֹ יְעִידוֹת – ואין משיאים על פיו אלא כשהוא מסיח לפי תומו.

יש גורסים בדברי רבי יהודה בן בבא: בישראל אף על פי שהוא מתכוון (הרי"ף; הרא"ש), וכן הגירסה גם בנוסח המשנה שבגמרא. ופירוש הדברים, שרבי יהודה בן בבא בא בעיקר להשמיענו, שגוי המעיד שפלוני מת אין עדותו

על פי עד אחד. וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל, שמח לדברי ואמר: מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא. מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל, שנהרגו הרוגים בתל ארזא, והשיא רבן גמליאל הזקן נשותיהם על פי עד אחד; והחזקו להיות משיאין על פי עד אחד. והחזקו להיות משיאין עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה, מפי שפחה. רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים: אין משיאין את האשה על פי עד אחד. רבי עקיבא אומר: לא על פי אשה, ולא על פי עבד, ולא על פי שפחה, ולא על פי קרובים. אמרו לו: מעשה בבני לוי שהלכו לצער עיר התמרים, וחלה אחד מהם בדרך, והביאוהו בפנדק, ובחזרתם אמרו לפנדקית: איזה חברנו? אמרה להם: מת וקברתיו – והשיאו את אשתו. אמרו לו: ולא תהא כהנת בפנדקית? אמר להם: לכשתהא פנדקית נאמנת; הפנדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו, וספר תורה שהיה בידו.

ס ל י ק מ ס כ ת י ב מ ו ת

פירוש ברטנורא

זה העדות בשמי: ר' אליעזר ור' יהושע אומרים בו ור"ע אומר בו. ולית הלכתא כח מוניהו. אלא הלכה משיאים על פי אשה ועל פי קרובים חוץ מחמש נשים דתנן במתניתין, ועד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כשר לעדות אשה: לא תהא כהנת בפנדקית. כלומר מיוחסת לא תהא נאמנת בפנדקית גויה, בתמיה, ואם האמינו הפנדקית גויה מסיחה לפי תומה, כל שכן שיאמינו באשה ישראלית: לכשתהא פנדקית נאמנת. כלומר שגם הפנדקית אינה נאמנת:

משניות מבוארות – קהתי

שהשארנו כאן? אמרה להם: מת וקברתיו, והשיאו את אשתו – על סמך דבריה של הפנדקית, שהיתה מסיחה לפי תומה; מכאן אמרו לו – חכמים לרבי עקיבא: ולא תהא כהנת בפנדקית – כלום לא תהא נאמנת הכהנת, כלומר האשה המיוחסת, כאותה הפנדקית שהאמינה חכמים? כלומר שאם האמינו חכמים לפנדקית הגויה מתוך שהיתה מסיחה לפי תומה, כל שכן שיאמינו לאשה ישראלית. אמר להם: לכשתהא פנדקית נאמנת – כלומר שאף הפנדקית אינה נאמנת, אלא שבאותו מעשה הפנדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו – של חברים, וספר תורה שהיה בידו – והרי שלא האמינו חכמים לפנדקית אלא משום שהיתה מסיחה לפי תומה, ואף הוציאה להם את חפציו. ויש מפרשים: לכשתהא כפונדקית נאמנת – לכשתהא עדות כל אשה כעדותה של אותה פונדקית, תהא נאמנת, שהרי הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וכו', ועל ראיות אלו סמכו חכמים ולא על עדותה (רש"י בשם ס"א). מכל מקום הלכה היא שמשיאים את האשה על פי עד אחד; ואפילו אשה ואפילו קרובים (חוץ מחמש נשים שנימנו לעיל טו, ד), ועד מפי עד, מפי אשה, מפי עבד, מפי שפחה, נאמנים לומר שמת פלוני כדי להחיר את אשתו להינשא. שכן הקלו חכמים בעדות זו משום תקנת עגונות, כמו שבארנו הטעם במקומות אחדים במסכתנו.

הדרכים איני יכול לילך לארץ ישראל ולהעיד לפני החכמים שם, מקבלי מרבן גמליאל הזקן, שמשיאין את האשה על פי עד אחד – ועדות זו תמסור להם בשמי. וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל – שביבנה, שמח לדברי ואמר: מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא – שיש עוד תנא המעיד כשמועתו. מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל, שנהרגו הרוגים בתל ארזא, והשיא רבן גמליאל הזקן נשותיהם על פי עד אחד; והחזקו – נתקבלה אצלם ההלכה, להיות משיאין על פי עד אחד. והחזקו להיות משיאין עד מפי עד – על פי עד שהוא בעצמו לא ראה שמת אלא שמע מפי חברו שהעיד כך, מפי עבד, מפי אשה, מפי שפחה – ואפילו שמע מפי עבד או מפי אשה או מפי שפחה, אף על פי שפסולים הם לעדות. רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים: אין משיאין את האשה על פי עד אחד – ואפילו הוא כשר, אלא צריכים לשני עדים כשרים. רבי עקיבא אומר: לא על פי אשה, ולא על פי עבד, ולא על פי שפחה, ולא על פי קרובים – אבל מודה רבי עקיבא שמשיאים על פי עד אחד כשר. אמרו לו – חכמים לרבי עקיבא: מעשה בבני לוי שהלכו לצער עיר התמרים, וחלה אחד מהם בדרך, והביאוהו בפנדק – באכסניה, והשירוהו שם, ובחזרתם מצוה, אמרו לפנדקית – שהיתה גויה (גמרא): איזה חברנו –

אגרות קודש

ב"ה, י"ט ניסן, תשכ"א

בורקלין.

שלום וברכה!

אחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו, בו כותב אודות האברך...שי, ושאלת אביו בהנוגע להנהגתו

עם בנו הנ"ל.

מובן שאין להתרשם ממה שהוא אומר, שבאם לא יניחו להפיק זממו הרע ר"ל יעשה וכו' כי אם להסבירו שאדברבה שבאם ח"ו יפיק זממו הרע הרי זה הורג עצמו בחיי עולם הבא וגם בחיי עולם הזה, וגם את זו שעל ידה באה התקלה וכידוע דברי חכמינו ז"ל בזה. אלא שצריך לדבר עם הנ"ל בדברים היוצאים מן הלב פעם אחר פעם, וכן לבקש ידידי האברך שגם הם ישפיעו עליו כל אחד באופן המתאים.

המשך בעמוד הבא

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ועירא דמן חבריא — צעיר שבישיבה. והאי דקרי ליה הכי — משום דאושעיא אחרינא הוה התם. **מעני העדה** — זקנים, מאירי עיני העם. **בזמן שענייה יפות אין כל גופה וכו'** — דודאי כל גופה יפה. **אין ענייה יפות כו'** — הואיל והנהו דבי נשיאה דהוו "עניי העדה" רשעים — דלת העם אין צריכין לבדוק מה מעשיהם, לכך לא משגחו בהו מן שמים. **אתו עבדי דריש גלותא וקא מצערו ליה** — לאושעיא. **אמרו ליה בני מתא** — לעבדי דבי נשיאה. **מצער לן** — מחרף ומגדף אותנו. **נחית קמיה** — לפני התיבה. **נשא** — כמו נשב. **בקוסמא דחיקא** — בכפר דחוק, שיש בו עניות ביותר. **פירא דבוורי** — מחילות של דגים. **כל מאן דפשע** — דלא בעי מיקרי משחדינא ליה כו'. **ומסדרינא ליה ומפייסינא ליה** — מתקנן כסדר.

דף כא ע"א: מעשה נוסף בענין זה: **דבי נשיאה גזר תעניתא** על עצירת גשמים, **ולא אתא מיטרא** - ולא הועילה התענית שירדו גשמים. **תנא להו אושעיא ועירא דמן חבריא** - שנה להם אושעיא הצעיר שבישיבה, נאמר (במדבר טו כד) **והיה אם מעני העדה נעשתה לשננה**, 'עני העדה' הם זקניה שמאירים עיני העם. ודרשו **משל לכלה שהיא בבית אביה**, ואין מכירים בה אם גופה יפה או לא, **כל זמן שענייה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה**, שודאי יפה הוא, אך אם ענייה מרומזת ואינם יפות, **כל גופה צריכה בדיקה**, שעניי האדם מראות על כולו. והנמשל, שאם עניי העדה רשעים, אין פשוטי העם צריכים בדיקה. ורמז להם שלא נענו, כיון שהם עניי העדה, ואם הם רשעים ודאי שאר העם כך ולכך לא נענו מן השמים. **אתו עבדיה** - באו עבדי בית הנשיא ורמזו ליה **סודרא בצואריה וקא מצערו ליה** - זורקו סודר בצווארו וציעורוהו [בכעין חניקה]. **אמרו (ליה) [להו] בני מאתיה** - בני עירו של אושעיא לעבדי הנשיא, **שבקיה** - עזבוהו, **דהא נמי מצער לן** - שהרי גם אותנו הוא מחרף ומצער, אך **בין דחוינן דכל מיליה** - כיון שרואים אנו שכל מעשיו לשום שמים להחזירנו בתשובה, **לא אמרי ליה מיד ושבקין ליה** - איננו אומרים לו דבר, ואנו עוזבים אותו, **ואתון נמי שבקוהו**, ואף אתם עזבוהו שכוונתו לטובה לעורכם לתשובה.

מעשים על חכמים שנענו בזכות מצוה מסוימת: **רבי גזר תעניתא** על עצירת גשמים, **ולא אתא מיטרא. נחית קמיה** - ירד לפני התיבה להיות שליח ציבור אדם ששמו **אילפא**, **ואמרי לה** - ויש אומרים ששמו **רבי אילפי**. **ואמר בתפילתו משיב הרוח ומיד נשא זיקא** - נשבה רוח, ואמר **מזריד הגשם ומיד אתא מיטרא. אמר ליה רבי, מאי עובדך** - מה מעשיך שבזכותם זכית להענות מיד בתפילתך. **אמר ליה, דיירנא בקוסמא דחיקא** - אני דר בכפר שהעניות בו גדולה, **דלית ביה חמרא לקידושא ואבדלתא** - שאין בו יין לקידוש והבדלה, **ומרחנא ואתינא** - ואני טורח ומביא לשם **חמרא לקידושא ואבדלתא**, **ומפיקנא להו ידי חובתייהו** - ומוציא אני את בני הכפר ידי חובתם בקידוש ובהבדלה.

מעשה נוסף כעין זה: **רב איקלע ליההוא אתרא** - הזדמן למקום אחד שהיתה שם עצירת גשמים, **גזר תעניתא, ולא אתא מיטרא. נחית קמיה שליחא דצבורא** - ירד לפני התיבה אדם אחד להיות שליח הציבור, **ואמר משיב הרוח, ומיד נשב זיקא, ואמר מזריד הגשם ואתא מיטרא. אמר ליה, מאי עובדך** שזכית לכך. **אמר ליה, מיקרי דרדקי** - מלמד תינוקות **אנא, ומקרינא לבני עניי עתירי** - ומלמד אני את בני העניים כמו את בני העשירים בלא הבדל, **וכל דלא אפשר ליה** - וכל שאינו יכול לשלם לי על כך **לא שקלינא מיניה מיד** - איני לוקח ממנו דבר. **ואית לי פירא דבוורי** - ויש לי בריכה של דגים, **וכל מאן דפשע** - כל מי מן התינוקות שמתרשל ואינו רוצה ללמוד, **משחדינא ליה מינייהו** - משחד אני אותו מדגים אלו, **ומסדרינן ליה ומפייסין ליה** - ומסדרם לו ומפייסו בכך, **עד דאתי וקרי** - עד שחוזר ולומד. מעשה שבא מטר מצער החכם: **רב נחמן גזר תעניתא וכעא רחמי, ולא אתא מיטרא**. משנוכח בכך **אמר לבני עירו, שקלוה לנחמן כלומר**, קחוני **תבומי מן גודא לארעא** - והשליכוני מן הכותל לארץ, שכיון שאין משגיחים בתפילתי, אין לי צורך בעולם. **חלש דעתיה** - הצטער רב נחמן, **ואז אתא מיטרא**.

המשך מעמוד הקודם

כיוון שלפעמים חכי קרובות, קורה כהאמור עם הבנים מפני שהאבות אינם שלמים ביראת ה' ובקיום מצותיו, יש להסביר את זה להורים על מנת שמכאן ולהבא יתנהגו בחייהם היום יומים מתאים להוראות תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי עליהן נאמר וחי בהם.

ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה הנ"ל כן יבשר טוב בזה.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

רלו עבודה זרה דף סט עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים ראשון)

לגוי שהיה מְפָלֵג – שמתרחק ממנו, אם עבר זמן בכדי שישתום –
שהגוי ינקב בה חור, ויִסְתָּם, ויִגָּב – ותיבש הסתימה, נאסר היין.
רָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אין היין נאסר אלא אם כן עבר
זמן בכדי שישתום את כל מגופת הַחֲבִית, ויִגָּב – ויעשה מגופה
אחרת חדשה, ותיִגָּב – ותתייבש.
המשנה מביאה אופן נוסף שנחלקו בו: וכן הַמִּנִּית עוֹבֵד בּוֹכֵבִים
בַּחֲנוּת, ויש בחנות יין של ישראל, אֵיךְ עַל פִּי שְׁהִישְׂרָאֵל יִצְא
מהחנות ויִנְכָּם אֵלֶיהָ, ואינו שוהה כל הזמן בחנות, מוֹתֵר הֵיין, וְאִם
הוֹדִיעוּ הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְפָלֵג – שמתרחק ממנו, אם עבר זמן בכדי
שישתום – שהגוי ינקב בה חור, ויִסְתָּם, ויִגָּב, נאסר היין. רָבִן שְׁמַעוֹן
בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אין היין נאסר אלא אם כן עבר זמן בכדי
שישתום את כל מגופת הַחֲבִית, ויִגָּב – ויעשה מגופה אחרת חדשה,
ותיִגָּב – ותתייבש.
המשנה מביאה דין נוסף בענין זה: הִיָּה הַגִּי אֹכֵל עֶמֶס – עם
הישראל עַל הַשּׁוֹלֶחֶן, וְהֵנִיחַ לִגְיָן – כדים עַל הַשּׁוֹלֶחֶן וְלִגְיָן עַל
הַדּוֹלֶבֶק – שולחן שעומד בצד השולחן שאוכלים עליו, שעליו
מניחים צרכי הסעודה וְהֵנִיחוּ – והישראל השאיר שם את הגוי,
וְיָצָא, מִה שְׁהִיָּה עַל הַשּׁוֹלֶחֶן אִסּוּר, מפני שהגוי אינו חושש לגעת,
שאומר לעצמו, הרי ישראל זה זימנני לאכול ולשתות, ובודאי
אינו מקפיד על נגיעתו. ומה שְׁהִיָּה עַל הַדּוֹלֶבֶק מוֹתֵר, מפני שאינו
מיועד לסעודה זו, ומכיון שחושש בכל רגע שיחזור הישראל, על
כן אין חשש שנגע בהם. וְאִם אִמֵּר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לַגִּי הֵי מוֹזֵג וְשׁוֹתָהּ,
כלומר שהתיר לו במפורש למוזג לעצמו, אף שלא אמר לו שיכול
למוזג גם מהדולבקי, מכל מקום אֵיךְ הֵיין שְׁעַל הַדּוֹלֶבֶק אִסּוּר, מפני
שהישראל חיזק את ידו במה שנתן לו רשות על מקצת היין,
ומשום כך יש חשש שהוסיף הגוי מדעתו, ונגע בכולם. ומפרשת
המשנה מה אסור באופן זה: הַחֲבִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת שִׁבְבִית אִסּוּרוֹת,
אולם החביות הַסְּתוּמוֹת מוֹתֵרוֹת, ולא נאסרות אלא אם כן עבר
זמן בכדי שישתום את כל מגופת החבית, ויִגָּב – ויעשה מגופה
אחרת חדשה, ותיִגָּב – ותתייבש.

גמרא

התבאר במשנה, שאם היה היין בחזקת המשתמר ואין חשש שנגע
בו הגוי, היין מותר. שואלת הגמרא: הִכִּי דָמִי – איך מדובר שהיין
בַּחֲזָקָה הַמְּשִׁתֵּמֶר? משיבה הגמרא: בַּדְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, הִרִי שְׁהִי
חֲמִירָא וְפּוֹעֲלֵי שֶׁהם עמי הארץ, מְעַנִּין מְהֵרָה – נושאים דבר
טוהר, אִפִּילוּ הַפְּלִי – הרחיק מהן יותר מְלִיל, מְהֵרָתִי מְהֵרָתִי
וְאִם אִמֵּר לָהֶן הִבְעַל הַבֵּית, לָכוּ לִפְנֵי, וְאִנִּי בָּא אֲחֵיבָם – אינני בא
תיכף, אלא אבוא מאוחר יותר, בֵּין שְׁנֵתֵּעֲלֶמָה עֵינִי מִהֶם – מיד
כאשר אינו רואה אותם, מְהֵרָתִי מְמַאֵת, וזהו הביאור בדברי
המשנה 'בחזקת המשתמר', שכל עוד לא הרחיק מהם מִל, הרי זה
בחזקת המשתמר.
הגמרא דנה בביאור הברייתא. מקשה הגמרא: מָאי שְׁנָא רִישָׁא
וּמָאי שְׁנָא סִפָּא, והלא שנינו בברייתא 'טעונין', דהיינו שהם
נושאים שהם נוגעים בטהרות, מדוע שנינו ברישא שטהורות.
מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַב יִצְחָק, בְּרִישָׁא טְהוֹרוֹת מְשׁוּם שְׁמִדוּבָר
בְּאוֹפֶן שְׁהִיָּה מִסָּהֵר את חֲמִירָא וְפּוֹעֲלֵי לָבֶה, על ידי שהטבילין
במקוה, וממילא אם נגעו בטהרות אינם מטמאים אותן.
מקשה הגמרא: אִי הִכִּי סִפָּא נָמִי – אם כך מדובר, שפועליו
טְהוֹרִים, אם כן יש לטהר גם בדין השני שאמר להם לכו ואני בא
אחריכם, ומדוע אמרה הברייתא על אופן זה שטהרותיו טמאות,
מתרצת הגמרא: הטעם בסיפא הוא משום שאין עם הַאֲרִץ מְקַפֵּיד
עַל מִנֵּעַ חֲבִירוֹ – העם הארץ לא שומר שאנשים אחרים לא יגעו
בטהרות, ומכיון שהבעל הבית לא היה עם החמרים, חוששים
שלא לא השגיחו כהוגן, ואנשים אחרים טמאים נגעו בטהרות.
מקשה הגמרא: אִי הִכִּי – אם חוששים שמה אחרים נגעו בטהרות,
אִפִּילוּ רִישָׁא נָמִי יִנָּמֵר הִכִּי – גם בדין הראשון יש לחשוש למגע
אנשים אחרים, ומדוע טהרותיו טהורות.
מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַבָּא,

נָפַל הַעֲבֵכָר לָגוּ חֶלֶא – לתוך חומץ, מָאי – האם נאסר החומץ, כיון
שנבלע בו טעם מהעכבר, או שלא נאסר, כיון שטעמו של העכבר
פגום, וכדלעיל. והסברא לאוסרו אף שטעמו פגום, היא משום
שיש לומר שהחומץ טעמו חזק ואין פוגמו טעם זה. אִמֵּר לִיה רַב
הֵלֵל לְרַב אֲשֵׁי, הֵיָּה עוֹבֵדָא בִּי ו-אִירַע כֵּן אַצֵּל רַב כְּהָנָא, שנפל
עכבר לחומץ, וְאִמֵּר רַב כְּהָנָא את החומץ, ויש לפשוט מהוראתו
את ספק בני הישיבה, שאכן עכבר אוסר את החומץ שאליו נפל,
ואין זה נותן טעם לפגם. אִמֵּר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב הֵלֵל, אין לפשוט
מהוראה זו את הספק האמור, שלא משום הטעם הנפלט מהעכבר
אסר רב כהנא את החומץ אלא משום שְׁהֵוָא ו-אותו עכבר שנפל
לחומץ, אִימְרִישְׁתִּי אִימְרִישְׁתִּי – נרקב ונשחת עד שנחתך ונחלק
לחתיכות דקות וקטנות, וכיון שאיסור אכילת שרצים הוא אפילו
אינם אלא בגודל כעדשה שהוא קטן מאד, על כן אסרו רב כהנא
מחשש שהשותה את החומץ יבלע מממשות העכבר. ואין להוכיח
מבאן לאסור את החומץ באופן שהעכבר נותר שלם והוציאואו מן
החומץ, ורק טעמו נפלט אליו ונבלע בו.
הגמרא מביאה כמה דעות בענין זה, ופוסקת את ההלכה: רַבִּינָא
כָּבֵר לְשַׁעֲרֵי – לשער את העכבר שבחומץ, בְּמָאָה יָחַד, שאם יש
בחומץ פי מאה מגודל העכבר ושיחידיו הם מאה ואחד, יש להתיר
את החומץ. וסובר רבינא שהעכבר נותן טעם רב בחומץ, ואין
להתירו בששים אלא במאה ואחד, ומה שהתיר בשיעור זה משום
שְׁאִמֵּר שְׁוֹאֵי לֹא נָרַע ו-אין חמור! איסורו אִסּוּר וְהַתְּרוּכָה ששיעורה
באחד ומאה, דָּתָנּ בַּמִּשְׁנָה (תרומות פ"ד מ"ז), הַתְּרוּכָה שנתערבה
בחולין עוֹלָה ו-מתבטלת! בְּמָאָה וּמָאָה, שאם יש בחולין פי מאה
ממנה, הרי היא בטלה. אִמֵּר לִיה רַב תַּחְלִיפָא בְּרִי נִינְא לְרַבִּינָא, אם
אתה חושש שטעמו של העכבר רב בחומץ, דִּלְמָא – שמא בַּחֲבִלִין
שֶׁל תְּרוּכָה שהונח בקדירה של חולין דָּמִי ו-דומה הוא, דִּלְמָא בְּמִל
שְׁמַעֲיָהוּ – שאין בטל טעמו, שאפילו יש בתבשיל שבקדירה פי
מאה ויותר מהתבלין, אינו בטל, ושמן ואף העכבר יהיה דינו כן.
רַב אַחָא שְׁעַר בַּעֲבֵר שֶׁנִּתְעַבַּר בְּחֶלֶא ו-בחומץ, בְּחִמְשִׁין, שביד
אם יש בחומץ פי חמשים מהעכבר, שאם יהיה בו שיעור זה תירי
את החומץ. ומה ששיער כן, משום שלדעתו כיון שהחומץ טעמו
חזק, די אם יש בו חמשים כנגד העכבר, ששוב לא יתן בו העכבר
טעם כלל.
רַב שְׁמוּאֵל בְּרִיה רַבִּי אִיקָא שְׁעַר בְּשִׁירָא ו-בשיכר בְּשִׁיתִין –
בששים, ככל איסורים, שדעתו היא שהעכבר משיבא בשכר.
מסיקה הגמרא: וְהִלְכָּתָּא – ההלכה היא שְׁאִידִי וְאִידִי – בין בשכר
ובין בחומץ, יש לשער בְּשִׁיתִין, שאם אין בהם ששים נגד העכבר,
אסורים, משום שהעכבר נותן בהם טעם לשבח, אבל אם יש בהם
ששים נגדו, מותרים, שאז בטל טעמו, וככל נותני הטעם ששיעורם
בששים ולא יותר, וְכֵן כָּל אִיפְּסוּרִין שֶׁנִּתְעַבְּרוּ שהתערבו בדיתר מין
בשאניו מינו, בטלים הם בששים.

משנה

עוֹבֵד בּוֹכֵבִים שְׁהִיָּה מְעַבֵּיר עִם יִשְׂרָאֵל כְּדִי יִין (של ישראל) מְקַקֵּם
לְמָקוֹם, והתרחק הישראל ונשאר הגוי לבד עם היין, אִם הִיָּה הֵיין
בַּחֲזָקָה הַמְּשִׁתֵּמֶר – בחזקת שמור מנגיעת גוי, כגון שלא הודיע
הישראל לגוי שהוא מתרחק, היין מוֹתֵר, משום שהגוי יודע
שהישראל מקפיד על נגיעתו ביין, וירא שהישראל יבוא בכל רגע,
לפיכך אין חשש שנגע בו הגוי. אולם אִם הוֹדִיעוּ הַיִּשְׂרָאֵל לגוי
שְׁהוּא מְפָלֵג – שמתרחק ממנו, אם עבר זמן בכדי שישתום – שהגוי
ינקב בה חור, ויִסְתָּם את הנקב בטיט, ותיִגָּב – ותתייבש הסתימה,
נאסר היין. רָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אין היין נאסר אלא
אם כן עבר זמן ארוך יותר, והיינו בכדי שישתום את כל מגופת
ו-מכסה הַחֲבִית, ויִגָּב – ויעשה מגופה אחרת חדשה, ותיִגָּב –
ותתייבש.
המשנה מביאה אופן נוסף שנחלקו בו: וכן הַמִּנִּית וִינֵי בְּקִרְדָּן –
בעגלה או בַּסִּפָּתָה עם הגוי, וְהֵלֵךְ לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל בְּקִסְפֵּי־דָא – לדרך
שְׁקֵדָה, אף אם לבסוף נִכְנָם לְמִדְרֵיָהּ – לעיר וְרִחִין, כלומר ששהה
שם ברחיצה, היין מוֹתֵר, מכיון שהגוי לא ידע שהישראל ישהה
שם זמן רב, ולכן הוא ירא ליגע ביין. אולם אִם הוֹדִיעוּ הַיִּשְׂרָאֵל

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סט עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלז רש"י תוספות

נפל לנו חלא מאי – מי אמרינן: הדומען טעמו קשה, ואין השקן מפיגו לתת בו טעם. אימרושמי אימיטט – לחתיכות דקות קטנות, ושרץ איסורו בכעדרשה כטומאתו, ודישיקן דלמא בולע חתיכות שרץ בהדי חומץ. בחמשין – כיון דחומץ טעמו קשה לא בעי שתיק לבטוליה, דאפילו בחמשין לא ידוב ביה טעמו. הכי נרסין; וכן כל איסור שבתורה –

נָפַל לָגוֹ חֶלֶא, מֵאִי? אָמַר לִיָּה רַב הִילָל לָרֵב אִשִּׁי:
הָיָה עוֹבְדָא בִּי רַב כְּהֵנָא, וְאַסֵּר רַב כְּהֵנָא. אָמַר לִיָּה:
הִוּוּ אִימְרָטוּסִי אִימְרָטוּסִי, רַבִּינָא סָבַר לְשַׁעְרֵי כְּמֵאָה
וְחָד, אָמַר: לֹא גָרַע מִתְרוּמָה, דִּתְנִין: תְּרוּמָה עוֹלָה
בְּאַחַד וּמֵאָה. אָמַר לִיָּה רַב תַּחְלִיפָא בַּר גִּיָּא לְרַבִּינָא:
דְּלֵמָא כְּתִבְלִין שֶׁל תְּרוּמָה בְּקִדְרִיהָ דְּמִי, דְּלֹא כְּמִיל
מַעֲמִייהוּ! רַב אַחֵיא שִׁיעָר בְּחֵלָא בְּחִמְשִׁין, רַב שְׁמוּאֵל
בְּרִיהּ דְּרַב אִיקָא שִׁיעָר בְּשִׁכְרָא בְּשִׁיתִין. וְהִלַּכְתָּא:
אִידִי וְאִידִי בְּשִׁיתִין, וְכֵן כָּל אִיפּוּרִין שְׁבַתְתּוּרָה. **מִשְׁנָה**
נִכְרִי שֶׁהָיָה מַעֲבִיר עִם יִשְׂרָאֵל כְּדִי יִזְנֶה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם,
אִם הָיָה בְּחֻקַּת הַמִּשְׁטָמֹר - מוֹתֵר, אִם הוֹדִיעֻ שְׁהוּא
מַפְלִיג - כְּדִי שִׁישְׁתּוֹם וְיִסְתּוֹם וְיִגּוֹב; רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדִי שִׁיפְתָּה אֶת הַחֲבִית וְיִגּוֹף וְתִיגּוֹב.
הַמְצִיחַ יִזְנֶה בְּקֶרֶן אוֹ בְּסַפִּינָה, וְהִלָּךְ לוֹ בְּקַפְגְּדִירָא
נִכְנֵם לְמִדְיָנָה וְרַחֲץ - מוֹתֵר, אִם הוֹדִיעֻ שְׁהוּא מַפְלִיג
- כְּדִי שִׁישְׁתּוֹם וְיִסְתּוֹם וְיִגּוֹב; רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר: כְּדִי שִׁיפְתָּה אֶת הַחֲבִית וְיִגּוֹף וְתִיגּוֹב. הַמְצִיחַ
נִכְרִי בְּחֻנּוֹת, אֵף עַל פִּי שִׁינָא וְנִכְנֵם - מוֹתֵר, וְאִם
הוֹדִיעֻ שְׁהוּא מַפְלִיג - כְּדִי שִׁישְׁתּוֹם וְיִסְתּוֹם וְיִגּוֹב;
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדִי שִׁיפְתָּה אֶת הַחֲבִית
וְיִגּוֹף וְתִיגּוֹב. הִיָּה אוֹכֵל עֶמֶף עַל הַשּׁוּלְחָן, וְהִנִּיחַ לְגִינִין
עַל הַשּׁוּלְחָן וְלָגִין עַל הַדּוּלְבָקִי וְהִנִּיחוֹ וְיָצָא - מָה שֶׁעַל
הַשּׁוּלְחָן אֲסוּר, שֶׁעַל הַדּוּלְבָקִי מוֹתֵר; וְאִם אָמַר לוֹ:
”הָיִי מִזֵּג וְשׁוֹתָה” אֵף שֶׁעַל הַדּוּלְבָקִי אֲסוּר. חֲבִית
פְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת, סְתוּמוֹת - מוֹתֵרוֹת, כְּדִי שִׁיפְתָּה
וְיִגּוֹף וְתִיגּוֹב. **גְּמָרָא** הִכִּי דְּמִי “בְּחֻקַּת הַמִּשְׁטָמֹר?”
כִּדְתֵּנָא: הִרִי שְׁהִי חֲפְרִי וּפּוֹעֲלֵי טַעוּנִין מְתוּרוֹת,
אִפְּלוּ הַפְּלִיג מִהֵן יוֹתֵר מִמּוֹל - מְתוּרוֹתֵי מְתוּרוֹת; וְאִם
אָמַר לָהֶן: ”לָכוּ וְאִנִּי בָּא אֲחֵרִיקִם”, כִּיּוֹן שְׁנַתְעַלְמָה
עֵינֵי מַהִם - מְתוּרוֹתֵי מַמּאוֹת. מֵאִי שְׁנָא רִישָׁא וּמֵאִי

31 שָׁנָא סִיפָא? אָמַר רַב יִצְחָק: רִישָׁא, בְּמַסְתֵּר חֲמִרֵי וּפְנֵלֵי לֶבָד. - אִי הָכִי, סִיפָא נִמְיֹ - אִין
32 עִם הָאָרֶץ מִקְפִּיד עַל מִנְעַ חֲבִירוֹ. - אִי הָכִי, אֲפִילוּ רִישָׁא נִמְיֹ יִקְמָא הָכִי! אָמַר רַבָּא:

דבך בשאר שרצים פגם מותר, אי משום דאשכח קמבשח. ואם תאמר: וליפושט ליה טעמיה דרב מנהדיא דפרק קמא דחולין (ח, ב): הושתט בסכין של גויס, רב אמר: קולף, ושמאל אמר: מדיה, ואף על גב דסתם כלי גויס אינם בני יומן, דהשתא הוי לפגמו ויש לומר: הדהם מיירי בידוע שנשתמשו בו ביום. אי נמי, התיט טעמא משום שמונית דאיסור הדנדב בדופני הסכין שהוא בעין, והוי לשבח גם כשאינו כן יומן. ואם תאמר: מאי קאמר בהאי 'לא ידענא אי אשכח' במשכח, ליעטמיה קפילא ארמאיה ויש לומר: דשמוא עבברא בשכירא מחוקק את השכר ומחמצה, והשתא כשתחוקק השכר אין ידוע אם מחמת השכר עצמו. ויקומא לן כרבא דאמר: נותן טעם לפגם מותר אף בשרצים. ונפקא מינה, דכשאני בת יומן וכיצרנו בו מותר אף בשרצים. **איבעיא** להו נפל מה חלא כן, וואם תאמר: מאי שנא משאר איסורין כמו בשכירא? ויש לומר: משום דחלא חזק מאד ואגב חורפיה נותן טעם לשבח כמו גבי חילתיה, או דלמא מעט השרץ נגד המשקה ואם כן אין לנו לאסור כל כך, ולכך היה שואל מה יהיה ממנו. **ההוא** אימרטטי אימרטט – יש לתמוה: עכשיו היהא אנו אובלים דבש דבורים? והלא רגלי הדבורים מעורבים בדבש. ואף על גב דהוי פגם, מכל מקום השרץ עצמו דאיפגם מיתסר לכולי עלמא! לכן נראה לרבינו תם: דהאי רגלי הדבורים כיון דעצמות בעלמא נינהו מותרים, דהא העצמות שטורים דתנן במסכת (טהרות פ"א) וידיים פרק ד משנה ו': עצמות החמור טהורות, ורגלי הדבורים עצמות החמור. והלא דאמרינן: אברין אין להם שיעור אפילו פחות מכוית מן המת ופחות מכעדשה מן השרץ – היינו לענין טומאה, וכגון דאיכא בשר עליה. והלא רבא הכי שטורין, ולענין אכילה שפיר דמי. **סבר** לשעורי במנא ואחד אמר לא גרע מתרומה כן: תימא: נהי תרומה נינהו, כשהוא בקדרה דברר כל קטלה בששים כדאמר פרק 'גיד הנשה' (חולין כ, א): כשהו בשלש בא תרומה לא יבשל בה חולין, ואם בשל בנותן טעם! ויש לומר, דסבירא ליה: כיון שטעמו חזק בשכר יש לדמותו לתרומה לדבר יבש. ואם תאמר: אמאי לא בטל באחד ומאתים כמו ערלה וכלאי הכרם? ויש לומר: דשאני התיט משום דהווי איסור הנאה, אבל לא ליפגן מיניה שרצים דשרי בהנאה, אלא תרומה שרי בהנאה. **כתבלין** ופפליא דלא בטיל טעמייהו – לא בששים ולא במנא, שהרי מעט תבלין נותן טעם בקדרה גדולה. אבל אין לומר דלא בטיל כלל, דהא בהדי נותן טעם חשבין ליה ולא בהדי איסורין במשחו, כדאמר לעיל (סו, א): תבלין של משח – שמות אסור ומצטרף לו. **שיער** – כחלל בשרץ – תימא: מאי רב דבחלא לא אשבח כל כך כמו בשכירא. **אירי** – פירוש: בשכירא וחלא בשיתין. בשאר איסורים. **היכי** דמי בחוקת המשמער כדנתיא הרי שהיו חמירין בו – דמתוקמא בבא דוקתני סיפא: ואם הודיעו שהוא מפלג – מכלל דרישא בלא הודיעו שמפלג, והיינו חזקת וישא דהני: בחוקת המשמער היינו שנימור חשיב טפי מלא הודיעו שמפלג, מדנהי 'בחוקת' ומכללא דסיפא שמעניין ליה. אלא דהאי בא לומר שאף לא הודיעו שמפלג יש לחוש בדבר של כגון שיוכל לבא עליו דרך עקלתון. **מאי** שנא רישא ומאי שנא סיפא – פירוש: דרישא מפליג ליה כל שרי, כדנתיא: אם תהיו בחוקת המשמער מותר, והיינו כשלא הודיעו שהפליג בכל שעה, ולכך פריך דאין לחלק. ומכל מקום קשה: דלוקמא בחביות ולא תקשי מידי, דהא יופרך מרישא לסיפא. אלא הוה ליה למיפרך מרישא מיניה וביה בהדיא: מאי טעמא דרישא ולם מיירי בחביות, מיהו בפתוחות שקל ליגע בהן, לכך לא מצי לשנויי בלא הודיעו שהפליג, תחתיות. ואם תאמר: אכתי לוקמא בסתומות כמו מנתיתין ולא תקשה רישא לסיפא! ויש אף בסתומות – הא בעינן כדי שישתום ויסתום ויגוב אף בהודעה שהפליג. כדקתני במנתיתין.

רלח עבודה וזה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

היה אוכל עמו על השולחן כו' - תימה: דעל כרחק מיירי בלא הודיעו שמפליג, מדרשי על הדולבק, ואם כן כי אמר ליה נמי "הוי מזוג ושותה" אמאי אסור? ויש לומר: דמכל מקום, כיון שהחזיק ידו למזוג ולשתות לא מירתת כלל. וכן על השולחן מהאי טעמא אסור. וכן בספא, דקתני: חביות סתומות כדי שיפתח וישתום וישתום ויגוב – אסורות. ואף על גב דנתפס עליו

בבב על דיוקן, ואמר לקמן (ע, א) דנתפס עליו כגנב מותר, מכל מקום הכא שגאי שאמר לו "הוי מזוג ושותה" ולכן לא מירתת כל כך כיון שהחזיק ידיו למזוג ולשתות. רבן שמעון בן גמליאל הוא דלא ידע מאי קאמרי רבנן - ואם תאמר: ולימא רבי יוחנן דפליגי בשל (סיד ובשל) טיט, ויהא רבן שמעון בן גמליאל כבשמינא? ויש לומר: דגמריא גמרי ליה הכי. והאידינא דקים לן ברבי אליעזר ולא חייש לזווא - ופירש רש"י: כרבן שמעון בן גמליאל דלא חייש לשתומא. תרייהו צריכי, הא דקים לן ברבי אליעזר, וקים לן כרבן שמעון בן גמליאל. דאי קיימא לן ברבי אליעזר לבד ולא כרבן שמעון בן גמליאל, הוה אמינא: דנהי דלא חייש לזווא, דהיינו שסיר כל המגופה ויעשה אחרת תחתיה ברבי אליעזר דאמר לא טרח ומזיק, מכל מקום איכא למיחש לשתומא דליכא זווא. ואי קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל לבד, הוה אמינא דנהי דלא חיישין לשתומא מכל מקום איכא למיחש לזווא, שסיר כל המגופה ויעשה אחרת תחתיה, שווד קל יותר לעשות מסתמיה שאין בו טורח. והלכך נקט תרתייהו: כרבן שמעון בן גמליאל וברבי אליעזר. מאי טעמא דא מותבין חמרא משום שייכא - רש"י גריס "שייכא" בכ"ף. משום דהיין נמשך ויצא דרך שם. ובערוך גריס "שיכא" בבית, על שם בראז קטנה שסותמין אותו בה, כמו "שיכא דכשורא" (סנהדרין ב, א). והוא נקב קטן שעושין להריח ריח היין דרך שם, וקורין לו שותיאל. ומכאן משמע דמגופת חבית לבד דהי חותם אחד, מדקאמר: ודוקא משום שייכא לא מותבין חמרא ביד גוים, שנע מינה דהוי חותם אחד. תימנת החבית כמו שהיא מגופה בטיט, וכן משמע לעיל בסוגיא ד"אין מעמידין" (לא, א) דקאמר: אננא פסומא דהיביתא שריקא דחמרא דהי חותם בתוך חותם, משמע: הא שריקא לחוד דהי חותם אחד. אבל רבינו יצחק בן יהודה שלח לרש"י: דוקא לחביות שלחם שהיו של חרס סגי בחותם אחד שעל פי החבית, אבל בחביות שלנו שהם מנסרים מחוברים זה לזה, אי כף יש חותם אחד על פי החבית - מכל מקום יש לחוש שגמ

יתחב הגוי חודו של סכין בין הנסרין או בין השוליים, או אפילו באמצע הנסר עצמו, ולחוציא היין דרך שם ולתחוב הכוס נגד הנקב. ומיהו נראה לרבינו יצחק שאין לחלץ בין החביות שלנו לחביות שלחם, שדרי לא מצינו שהקדיש התלמוד, אפילו מאן דדייש לשתומא לא חייש אלא לנקיבה דמגופת החביות, אבל לנקיבה דרופני החבית לא חיישין. וליכא למימר דהיינו דוקא במגופה שהיתה של טיט היה יכול לעשות הנקב, אבל לא בשל חרס. דהא מגופה איירי במגופה של חרס. אלא דאי היינו טעמא - דלא חיישין לקלקול לרופני החביות, הוא הדין בחביות שלנו מותר לשלוח יין בחותם אחד על פי החבית. ודוקא כשחורח ורואהו ומכיר את החותם, אבל אם שלחו לחבירו הוא אינו חוזר ורואהו צריך חותם בתוך חותם. ומיהו, אם שולח כתב ידו והודיע לחבירו ענין החותם סגי בכך כמו בהכרת החותם, דהיינו מרתת מכתב כאילו היה הוא חוזר ורואהו ומכיר, וכן משמע לעיל. ואם על גב דקים לן ברבי אליעזר דסגי בחותם אחד, מכל מקום בעינן חותם חותם, משום דקשיא לן דרב אדרב כדפירשתי לעיל פרק "אין מעמידין" (שם דבור המתחיל "דאמר"). וכן משמע נמי בברייתא דקתני פרק "אין מעמידין" (שם עמוד ב): השולח יין ביד בוחי, ושל ציר ושל מורייס ביד גוי, אם מכיר חותמו וסתמו מותר, ואם לאו - אסור - אלמא בעינן הכרת חותם. ואף על גב דרבינו תם מוקי לה לעיל כרבנן, מדלא נקט יין גבי גוי כדפירשתי לעיל, מכל מקום מדרבנן בציר ומורייס שנמע לרבי אליעזר ביין, והא ציר ומורייס לרבנן קתני בדרך ברייתא דסגי בחותם אחד ואפילו הכי בעי הכרת חותם - הוא הדין נמי יין לרבי אליעזר, דאף על גב דסגי בחותם אחד מכל מקום בעינן הכרת חותם. ועוד יש ליישב בברייתא ברבי אליעזר כדפירשתי לעיל לפירוש רש"י. הלכך שמענין מינה דאף לרבי אליעזר בעינן הכרת חותם. מיהו, מדקאמר הכא שבמעתין דקיימא לן ברבי אליעזר דלא חייש לזווא, משמע לישנא דלא חיישין לזווא כלל, דסגי בחותם אחד אפילו בלא חוזר ומכיר, ודואי לא טרח ומזיק כלל. ואם מנהג העולם היה בשכבר לשלוח יין בחותם אחד בלא חוזר ומכיר. ואף על גב דלרב דאי בעינן הכרת חותם כדפירשתי לעיל פרק "אין מעמידין" (שם דבור המתחיל "דאמר"), דגם לא לן כן קשה דרב אדרב, מכל מקום לא קיימא לן בהא כרב, אלא קים לן בסתמא דתלמודא דשמעתין כדפירשתי. וברייתא דלעיל נמי דציר ומורייס שבחבתי, ולא אסרה הברייתא אפילו בלא הכרת חותם, דהא דקתני בברייתא: אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו - אסור - אינו רוצה לומר אם לאו שהלך הישראל ראשון לחבירו דאסור, אלא הכי קאמר: ואם לאו - שהלך לראותו ולא הבין שהוא כמו שעשאו, או שכח היאך חתמו ואינו יודע אם הוא כמו שחתמו אם לאו - אסור, ואו הוא גרוע טפי מאילו לא הלך כלל לראותו, שהרי עתה שרואהו ואינו מבין אם הוא כמו שעשאו יש הוכחה קצת שזיפו הגוי. אבל דואי, אם לא הלך ואינו רואהו כלל הישראל ראשון אחרי שחתמו, אלא שהישראל שני מצאנו

כבא לכו דרך עקלתון - כשבעל הבית יכול לבא דרך עקלתון, דמירתת השתא אתי. דאי תנא נכרי - נכרי שהיה מעביר כדי יין, ועביר מאי דבעי - ואפילו לא הודיעו שהפליג ליתר. מחלוקת בשל סיד - במגופה של סיד שהיא לבנה הוא דחיישי רבנן לשתומא, דכין דלבן הוא - לא מינכר בין חדש לישן, אבל של טיט - שהוא שחור בתחלתו, ואף על פי שהוא נגוב אינו מלבין עד יום או יומים - דברי הכל לא חיישין לשתומא, דמינכרא שתימת החור כשאר המגופה, ואינו אסור עד שישחא כדי שיפתח ויגוף מגופה חדשה ותנגוב. והלא שתופו ניכר - אם היה נוקב חור הרי הוא ניכר. בין מלמעלה - שזה חדש והמגופה ישנה. בין מלמטה - כשיפתח ישראל את המגופה יראה מתחתיה אותה סתימה. לפי שלמעלה מירד הגוי וחדשוח סתמו, אבל למטה לא יכול למר, וניכר. אלא אי אסרת בשל סיד - קאמרי רבנן - הא לא ידע שתופו מלמעלה, והדיכ קתני "בין מלמעלה בין מלמטה"? חללים - מתמלא הנקב מלמטה כלמעלה, חללים = סלדירי בלעז. פשיטא - דתנא סתם לן כוותיה, ורבא מתניתין אתא לאשמעינן: מהו דתיכא? - רבא בבא דיהא אוכל עמו על השולחן? סיפא דמילתיה דרבן שמעון, דהוא קתני לה. והכי קתני מתניתין: רבן שמעון אומר כדי שיפתח ויגוף ותגיב היה אוכל עמו כו', ולא סתמא דהא, קא משמע לן רבא דסתמא דהא. והשתא דקבעין הלכתא ברבן שמעון דלא חייש לשתומא - לנקיבת חור שהוא בלא טורח, משום דמינכר, ולפתחת חבית כולה נמי דחייש לה רבן שמעון לא קיימא לן כוותיה, דהאי זווא דטירחא הוא, ואנן קבעין ב"אין מעמידין" (עבודה זרה לא, א) הלכה ברבי אליעזר דלא חייש לזווא דחותם אחד, האידינא אמאי לא מותבין חביות סתומות ביד גוים? משום שייכא נקב דק מאר, שהוא במגופת חבית לחדות ריח היין ויצא, ויש לחוש שמא יקדח שם במקצת ויטעום מן היין. יצרא

ויצא - מה שעל השולחן אסור, מה שעל הדולבקין מותר. ואם אמר לו: "הוי מזוג ושותה" - אף שעל הדולבקין אסור; חביות פתוחות - אסורות, סתומות - מותרות, כדי שישפתי ויגוף ותגיב. - פשיטא! - מהו דתיכא פולח רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, קא משמע לן. וכי מאחר דקיימא לן פוותריה דרבן שמעון בן גמליאל דלא חייש לשתומא, והלכתא פוותריה דרבי אליעזר דלא חייש לזווא, האידנא מאי טעמא לא מותבין חמרא ביד גוים? - משום שייכא. אמר רבא: זונה גויה, וישראל מוסבין אצלה - חמרא שרי, נהי דתקיף להו יצרא דעבירה, יצרא

יתחב הגוי חודו של סכין בין הנסרין או בין השוליים, או אפילו באמצע הנסר עצמו, ולחוציא היין דרך שם ולתחוב הכוס נגד הנקב. ומיהו נראה לרבינו יצחק שאין לחלץ בין החביות שלנו לחביות שלחם, שדרי לא מצינו שהקדיש התלמוד, אפילו מאן דדייש לשתומא לא חייש אלא לנקיבה דמגופת החביות, אבל לנקיבה דרופני החבית לא חיישין. וליכא למימר דהיינו דוקא במגופה שהיתה של טיט היה יכול לעשות הנקב, אבל לא בשל חרס. דהא מגופה איירי במגופה של חרס. אלא דאי היינו טעמא - דלא חיישין לקלקול לרופני החביות, הוא הדין בחביות שלנו מותר לשלוח יין בחותם אחד על פי החבית. ודוקא כשחורח ורואהו ומכיר את החותם, אבל אם שלחו לחבירו הוא אינו חוזר ורואהו צריך חותם בתוך חותם. ומיהו, אם שולח כתב ידו והודיע לחבירו ענין החותם סגי בכך כמו בהכרת החותם, דהיינו מרתת מכתב כאילו היה הוא חוזר ורואהו ומכיר, וכן משמע לעיל. ואם על גב דקים לן ברבי אליעזר דסגי בחותם אחד, מכל מקום בעינן חותם חותם, משום דקשיא לן דרב אדרב כדפירשתי לעיל פרק "אין מעמידין" (שם דבור המתחיל "דאמר"). וכן משמע נמי בברייתא דקתני פרק "אין מעמידין" (שם עמוד ב): השולח יין ביד בוחי, ושל ציר ושל מורייס ביד גוי, אם מכיר חותמו וסתמו מותר, ואם לאו - אסור - אלמא בעינן הכרת חותם. ואף על גב דרבינו תם מוקי לה לעיל כרבנן, מדלא נקט יין גבי גוי כדפירשתי לעיל, מכל מקום מדרבנן בציר ומורייס שנמע לרבי אליעזר ביין, והא ציר ומורייס לרבנן קתני בדרך ברייתא דסגי בחותם אחד ואפילו הכי בעי הכרת חותם - הוא הדין נמי יין לרבי אליעזר, דאף על גב דסגי בחותם אחד מכל מקום בעינן הכרת חותם. ועוד יש ליישב בברייתא ברבי אליעזר כדפירשתי לעיל לפירוש רש"י. הלכך שמענין מינה דאף לרבי אליעזר בעינן הכרת חותם. מיהו, מדקאמר הכא שבמעתין דקיימא לן ברבי אליעזר דלא חייש לזווא, משמע לישנא דלא חיישין לזווא כלל, דסגי בחותם אחד אפילו בלא חוזר ומכיר, ודואי לא טרח ומזיק כלל. ואם מנהג העולם היה בשכבר לשלוח יין בחותם אחד בלא חוזר ומכיר. ואף על גב דלרב דאי בעינן הכרת חותם כדפירשתי לעיל פרק "אין מעמידין" (שם דבור המתחיל "דאמר"), דגם לא לן כן קשה דרב אדרב, מכל מקום לא קיימא לן בהא כרב, אלא קים לן בסתמא דתלמודא דשמעתין כדפירשתי. וברייתא דלעיל נמי דציר ומורייס שבחבתי, ולא אסרה הברייתא אפילו בלא הכרת חותם, דהא דקתני בברייתא: אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו - אסור - אינו רוצה לומר אם לאו שהלך הישראל ראשון לחבירו דאסור, אלא הכי קאמר: ואם לאו - שהלך לראותו ולא הבין שהוא כמו שעשאו, או שכח היאך חתמו ואינו יודע אם הוא כמו שחתמו אם לאו - אסור, ואו הוא גרוע טפי מאילו לא הלך כלל לראותו, שהרי עתה שרואהו ואינו מבין אם הוא כמו שעשאו יש הוכחה קצת שזיפו הגוי. אבל דואי, אם לא הלך ואינו רואהו כלל הישראל ראשון אחרי שחתמו, אלא שהישראל שני מצאנו

עבודה זרה דף סט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים ראשון) רלט

בדין הראשון מדובר ב**בא לָהֶם** – באופן שבעל הבית יכול לבוא אליהם בדרך עקלתון – כלומר לא בדרך הישרה אלא מן הצד, ומכיון שהם יראים שיבוא אינם מניחים לחבריהם לטמא את הסתרות.

מקשה הגמרא: **אי הָכִי** – אם מדובר בדרך עקלתון, **סִיפּא נָמִי** – גם בדין השני יש לומר כן ומדוע טהרותיו טמאות. מתרצת הגמרא: שמפניו **דְּאָמַר לָהֶם לְכוּ לִפְנֵי וְאֵנִי בָּא אַחֲרֵיכֶם**, והיינו שבא אחריהם מאחור יותר, **סְמָכָא דְּעֵתֵיהּוּ** – הם בטוחים בעצמם, שבכל הבית אכן לא יראה מעשיהם, ומניחים לחבריהם לטמא את הסתרות. שנינו במשנתנו (לעיל ע"א): עובד כוכבים שהיה מעביר עם ישראל כדי יין וכו', **הַמֵּנִיחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּהִנּוּתוֹ כּוֹ', הַמֵּנִיחַ יֵינוּ בְּקֶרְנוֹ אוֹ בְּסִפִּינָה כּוֹ'**.

הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה להביא כמה דוגמאות על אותו ענין: **וְצָרִיכָא** – צריכה המשנה להשמיענו את כל האופנים הללו. משום **דְּאֵי תָנָא** – אם היתה שונה רק עובד כוכבים שהיה מעביר כדי יין, היינו אומרים שדווקא שם הגוי ירא לגעת ביין, משום דְּבָרֵי הַגּוֹי דְּלִמָּא אֵתִי וְהוּי לִיה – אולי יבוא בעל הבית ויראה אותו, ולכן אין חשש שנגע והיין מותר, **אֲבָל בְּמִנְיַח יֵין בְּקֶרְנוֹ אוֹ בְּסִפִּינָה עִם הַגּוֹי, אִמָּא** – הייתי אומר שאין הגוי ירא לגעת, משום דְּבָרֵי הַגּוֹי לֵה לְפִינֵיהּ – שהגוי מרחיק את הספינה, וְעָבִיד מֵאִי דְּבָעִי – ועושה מה שרוצה, ובאופן זה יאסר היין אפילו אם לא הודיעו שמפליג. **וְאֵי תָנָא** רק את המניח יין בְּקֶרְנוֹ אוֹ בְּסִפִּינָה, היינו אומרים שדווקא שם הגוי ירא לגעת, משום דְּבָרֵי הַגּוֹי דְּלִמָּא אֵתִי בְּאִוְרֵיהּ אַחֲרֵיתִי – אולי יבוא בעל הבית בדרך אחרת, וְאֵי אֲנִיחָא וְהוּי לִי – ויעמוד על מקום גבוה שבשפת הים, ויראה אותי מרחוק, ולכן היין מותר. **אֲבָל בְּדִין הַשְּׁלִישִׁי שְׁהֵנִיחַ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּהִנּוּתוֹ וְהִישְׁרָאֵל יִצְא ונכנס, אִמָּא** – הייתי אומר שאין הגוי ירא לגעת, משום דְּאִחִיד לֵה לְבָבָא – שהגוי סוגר את הפתח וְעָבִיד בְּלִי דְּבָעִי – ועושה כל מה שרוצה, ובאופן זה נאסור את היין, **קָא מְשַׁמַּע לָן** – לכך משמיעה לנו המשנה שאין חוששים לכך, והיין מותר ואם לא הודיעו שמפליג.

הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו רבן שמעון בן גמליאל וחכמים במשנתנו: **אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמְחַלְקֵת שֶׁל חֲכָמִים וְרַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא בְּמִגּוּפָה שֶׁל סִיד, שֶׁהוּא לִבָּן כֶּבֶר בַּתְּחִילָה, וְלֹא נִיכָר מִקּוֹם הַסְתִּימָה, אֲבָל בְּמִגּוּפָה שֶׁל מִיטָה, שֶׁבֹאֵפֶן זֶה גַם אֶת הַסְתִּימָה עוֹשֶׂה מִטֵּט, שֶׁהוּא בְּגוּזֵן שְׁחוֹר בַּתְּחִילָתוֹ וּמִבְּלִין רַק לֵאחֹר יוֹם אוֹ יוֹמִים, וּמִמִּילָא אֵין לַחֲשׁוֹשׁ לְנִקְיַת הַחֲבִית שֶׁהִי הַגּוֹי יִרָא כִּי הַסְתִּימָה תְּהִיָּה נִיכָרָה, בּוֹז בְּבִירֵי הַבֵּל – גַּם חֲכָמִים סוֹבְרִים שֶׁאֵין הֵייוֹן נֹאסֵר, אֲלֵא אִם כֵּן שֶׁהָא בְּבִירֵי שִׁפְתָּתָא אֶת כֹּל הַמִּגּוּפָה וְיִגְזֹף – ויעשה מגופה חדשה וְיִגְזֹב – ותתייבש.**

מקשה הגמרא על רבי יוחנן: מיתבי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, **אָמַר רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְחֲכָמִים**, כיצד אתם אומרים שיש לחוש לניקית המגופה, וְהֵלֵא אִם הַגּוֹי הִיָּה נֹקֵב חוֹר בְּמִגּוּפָה (היה (סתמו) [שתמו]) – סימן פתיחת המגופה ניכר, בֵּין מְלַמְעָלָה – מהחלק החיצוני של המגופה ולפי שהוא בגוון אחר, וּבֵין מְלַמְעָלָה – מהחלק הפנימי, שכאשר יפתח הישראל את המגופה הוא יראה את הסתימה ולפי שאי אפשר להשוות הסתימה מבפנים. **אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְטָא** – ומובן הדבר אם נאמר ששִׁשְׁלִי מִיטָה מְחַלְקֵת, היינו דְּקִינֵי – שזוהו מה שאמר רבן שמעון בן גמליאל, ש(סתמו) [שתמו]) – סימן פתיחת המגופה ניכר בֵּין מְלַמְעָלָה וּבֵין מְלַמְעָלָה, משום שבטיט ניכר ההבדל בין הסתימה לשאר המגופה, גם מלמעלה, **וְלֵאָא אִי אֲמַרְתָּ שֶׁבִּשְׁלִי מִיטָה מְחַלְקֵת, בְּשִׁלְטָא** – מובן מה שאמר שְׁלִמָּא דִּיעֵי – שניכר מבפנים, משום שאינו יכול להשוות הסתימה מבפנים מכיון שהחבית סגורה, **וְלֵאָא מְלַמְעָלָה הָא לֹא דִיעֵי** – הרי לא ניכרת הסתימה, שהרי יכול להשוות את הסתימה עם שאר המגופה, וכן צבע הסתימה לבן כשאר המגופה. אם כן על כרחך שדברי רבן שמעון בן גמליאל הם על מגופה של טיט ולא של סיד.

מתרצת הגמרא: לעולם דברי רבי יוחנן נכונים, שבטיט מודים חכמים לרבן שמעון בן גמליאל, אלא שרבן שמעון בן גמליאל הוא

דְּלֵא דִיעֵי מֵאִי קְאָמְרִי רַבֵּן – הוא בעצמו לא ידע מה בדיוק אמרו חכמים, וְהָכִי קְאָמְרִי לָהּ – וכך אמר להם, **אִי בְּשִׁל מִיטָה קְאָמְרִיתוּ** – אם אמרתם את דינכם [שהשיעור הוא כדי פתיחת חור] במגופה של טיט, הרי (סתמו) [שתמו]) – סימן פתיחת המגופה ניכר בֵּין מְלַמְעָלָה וּבֵין מְלַמְעָלָה, **וְאִי בְּשִׁל סִיד קְאָמְרִיתוּ** – אם במגופה של סיד אמרתם את דינכם, **נְהִי דְּמְלַמְעָלָה לֹא דִיעֵי** – אמנם מלמעלה לא ניכר שנפתחה המגופה, אבל מְלַמְעָלָה מִיָּהָא דִיעֵי – מצידה הפנימי של המגופה ניכר שנפתחה, ומחמת כן הגוי ירא לזייף, נמצא שאין ראייה מהברייתא לענין מה נחלקו, ולא קשה מהברייתא על רבי יוחנן.

הגמרא מבארת את טעמם של חכמים, ומיישבת בכך את קושיית רבן שמעון בן גמליאל בברייתא על שיטתם. אומרת הגמרא: וְרַבֵּן וְשֵׁלֵא סִמְכוּ עַל כֵּךְ שִׁפְתִּיתָא חוֹר נִיכָרָת מִלְמַטְהָ, סְבֵרָה, בֵּין מְלַמְעָלָה לֹא דִיעֵי – כיון שמבחוץ חור ניכרת הפתיחה, **לֹא מְסִיק אַדְרֵעִיתָא וִירָאָה וְהוּי לִי** – הגוי לא מעלה בדעתו שהישראל יהפוך את המגופה ויראה את הסתימה. **אִי נָמִי** – ביאור נוסף, לכך שרבנן לא סמכו על כך שהפתיחה ניכרת מלמטה, משום דְּיִמְנִין דְּחָלִים – לפעמים מתמלא הנקב מלמטה כמו מלמעלה, ואינו ניכר.

הגמרא מביאה את ההלכה במחלוקת חכמים ורבן שמעון בן גמליאל שבמשנתנו: **אָמַר רַבָּא, הָלָכָה בְּרַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהִשְׁוִיָּה הוּא בְּבִירֵי שִׁפְתָּתָא אֶת כֹּל מִגּוּפַת הַחֲבִית, וְלֹא רַק נֹקֵב קֶטַן, הוֹאִיל וְתָנִן סְתָמָא בְּיוֹתֵיהּ** – שכן מוכח מן שנינו בדבריו בתם, **וְלֵבִי לְהִבָּא אֶת הַדִּיעָה הַמְחַלְקֵת, וְתָנִן** – ששנינו בסוף משנתנו, **הִנֵּה אוֹכֵל עַל הַשּׁוּלְחָן עֹמֵד, וְהֵנִיחַ לִגְזֵי עַל הַשּׁוּלְחָן וְלִגְזֵי עַל הַדּוּלְבָקִי וְהֵנִיחַ וְיָצָא, מָה שֶׁעַל הַשּׁוּלְחָן אֲסוּר, וְמָה שֶׁעַל הַדּוּלְבָקִי מוֹתֵר, וְאִם אָמַר לֹא הָיָה מְזוּג וְשׁוּתָהּ, אָף הֵיין שֶׁעַל הַדּוּלְבָקִי אֲסוּר, וְדוּקָא הַחֲבִית הַפְּתוּחָה אֲסוּרָה, אֲבָל הַחֲבִית הַסְּתוּמָה מוֹתֵרָה, וְלֹא נֹאסְרוֹת אֲלֵא אִם כֵּן עֵבֶר זָמַן בְּבִירֵי שִׁפְתָּתָא אֶת כֹּל מִגּוּפַת הַחֲבִית, וְיִגְזֹף** – ויעשה מגופה אחרת חדשה, וְתִינּוֹב – ותתייבש. ומכך שהמשנה נקטה בדין זה רק את דעת רבן שמעון בן גמליאל, שהשיעור בכדי שפיתח את כל מגופת החבית, משמע שהלכה כמותו.

מקשה הגמרא על רבא: **פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא שאם התנא סתם כדברי רבן שמעון בן גמליאל, הלכה כמותו, ומה מחדש לנו רבא, וכי רבא בא להשמיע לנו שכך שנינו במשנה. מתרצת הגמרא: **מְהוּ דְּתִיבָא** – שמה תאמר, **בּוֹלָה** – שאת כל המשנה רבן שמעון בן גמליאל קִינֵי לָהּ – שנה אותה, כלומר שמה שכתוב במשנה 'היה אוכל עמו וכו', **הֵלֵא הוּא הַמְשִׁיךְ דְּבִירֵי יוֹם שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** בעצמו, ואינם שניים כסתם משנה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** – לכך משמיענו רבא שאין הדבר כן, אלא מה שכתוב 'היה אוכל עמו וכו' סתם משנה היא, וממילא יש לדייק מסתם משנה זו שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

מקשה הגמרא: **וְכִי מֵאֲחֵר דְּקִינֵימָא לָן בְּיוֹתֵיהּ** – מכיון שנפסק להלכה כשיטתו דרבן שמעון בן גמליאל דְּלֹא תִיֵּשׁ לְשִׁתּוּמָא – שלא חושש לניקית חור קטן שאין בו טירחה, משום שהדבר ניכר, וְכֵן הִלְכָתָא בְּיוֹתֵיהּ – ההלכה כשיטתו דרבי אליעזר ומבואר לעיל (ל"א) דְּלֵא תִיֵּשׁ לְיוֹיפָא – שאינו חושש לזייף כאשר יש חותם אחד, ויש טירחה לזייף. אם כן יש להקשות, **הֲאִידִנָּא** – כעת, בומן הזה, **מֵאִי מְעָמָא לֹא מוֹתְבִינֵן חֲמֵרָא** – מדוע לא מניחים חביות יין סתומות בחותם אחד בִּיר עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אלא אנו מצריכים חותם בתוך חותם, הרי אין לחשוש לא לפתיחת נקב, ולא לפתיחת כל המגופה.

מתרצת הגמרא: שהיום חוששים מְשׁוּם שְׁיִיבָא – שיש נקב דק מאוד במגופת החבית כדי שריח היין ייצא, וחוששים שהגוי יקדח שם מעט, ויבוא לטעום מהיין.

הגמרא מביאה עוד דינים בשם רבא, בענין החשש למגע גוי: **אָמַר רַבָּא, זִוְנָה עוֹבֵרָת בּוֹכְבִים, וְהוּי יִשְׂרָאֵל מְסִבִּין אַעְלָה כִּדִּי לַחְטָאוֹ עֵימָה בְּזוּזָה, חֲמֵרָא שְׂרִי** – יינם מותר אפילו בשתייה. ששמירת הישראל מועילה ליה, ואין לומר שמכיון שאינם מקפידים על הזנות גם לא הקפידו על הניסוך, משום דְּהִנֵּי דְּתַקִּיף לָהּ יִצְרָאֵל דְּעֵבִירָה – אמנם יצר הזנות התגבר עליהם,

מעשה נוסף: ההוא ישראלי ועובד בוכבים דהו יתיבי בארמא – שהיו
 יושבים בספינה בערב שבת, שמע ישראל קל שיפורי דבי שימשי –
 שמע את קול השופר של ערב שבת המכריז על כניסת שבת, נפק
 ואול – יצא מהספינה והלך, והניח את הגוי לבדו עם יינו. אמר רבא,
 חמרא שרי – היין מותר, משום דמימר אמר – הגוי אומר לעצמו,
 השתא מדבר ליה לחמריה – כעת יזכר הישראלי בינו, והדר אתי –
 ויחזור ויבוא לכאן, ועל כן ירא לנסך.
 ממשיך רבא ואומר: ואי משום שבתא – ואם תאמר שאין הגוי
 חושש שהישראל יחזור, משום שאסור בשבת להיכנס לספינה, אין
 לומר כן, דהאמר (רבא, אמר) לי איסור גיורא – גר, ושמו היה
 'איסור', כי הוינן בארמיות – כאשר היינו גויים, אמרינן יהודאי לא
 קנארי שבתא – היינו רגילים לומר שהיהודים לא שומרים את
 השבת במקום הפסד, דאי קנארי שבתא – שהרי אם היו שומרים
 את השבת, פשה פשי קא משתכחי בשוקא – כמה ארנקים היו
 צריכים להימצא בשוק בשבת, משכחי ישראל שבא בדרך ונכנסה
 השבת ויש עליו ארנק, היה צריך לזרוקו. אמנם באמת טעות היתה
 בידינו, (ולא ידענא – ולא ידענו שמותר ליהודים לקחת את
 ארנקם), משום דסבירא לן – שהלכה פרבי יצחק, דאמר רבי יצחק,
 המוציא כוס בשבת, מוליכו – הולך עמו פחות פחות מארבע אמות,
 כלומר שעומד לנחל כל פחות מארבע אמות, ועל ידי כך נמצא
 שאינו עוקר את הכוס ארבע אמות שלמות. נמצאנו למדים
 מדברי איסור גיורא, שהגוי חושש משום הפסד הישראל יחזור
 אפילו בשבת, ולכן היין מותר.
 מעשה נוסף: ההוא אמרי – מעשה בארבי דההו נהים במעצרתא –
 שהיה נוהם בגת, שמע העובד בוכבים את נהימת הארבי, משא ביני
 דני – והתחבא בין החביות. אמר רבא, חמרא שרי – היין מותר,
 משום דמימר אמר – הגוי אומר כי היכי דמישא אגא – כמו שאני
 מתחבאתי, אימישא נמי ישראל אחורי – כן מתחבא אף הישראל
 מאחורי, קא חוי לי – והוא רואה אותי.
 מעשה נוסף: הנהו נבבי דסלקי לפומבדיתא – מעשה בגנבים שעלו
 ובאו לפומבדיתא, ופתחו חביתא מוכא – הרבה חביות. אמר רבא,
 חמרא שרי – היין מותר, ומבאר הגמרא: מאי טעמא – מהו הטעם
 שהיין מותר, משום דרובא נבבי ישראל ניהו – שרוב הגנבים
 בפומבדיתא הם מישראל, ואין לחשוש לניסוך היין.
 הגמרא מביאה שכן פסק שמואל במעשה כזה, ומבאר טעמו:
 הנה עובדא בנהרדעי – מעשה היה בנהרדעי, שבאו גנבים ופתחו
 חביות של יין (ושם אין רוב הגנבים ישראלים), ואמר שמואל,
 חמרא שרי – היין מותר.
 מבררת הגמרא: קמאן – כשיטת מי פסק שמואל לחתיר, האם זה
 משום שסבר, פרבי אליעזר, דאמר ספק ביאה טהור, כלומר שאם
 יש ספק אם נכנס למקום טומאה הרי הוא טהור, וכמו כן בסוגייתנו
 שלא ידוע אם הגוי נכנס או לא, מספק היין מותר. הגמרא מביאה
 את דברי רבי אליעזר: דתנן – ששינו (סדרות פ"ז מה), 'הנכנס לבקעה
 ו-מקום של הרבה שדות הסמוכות זו לזו בימות הגשמים שהקרקע
 זרועה ואנשים לא נכנסים לשם, וממילא דינה כרשות היחיד
 וספק טומאה ברשות היחיד טמא, ופומא – וידוע לנו שיש
 טומאה בשדה פלוגית – באחת השדות שבאותה בקעה, ואמר
 הנכנס, הלכתי במקום חלו – בבקעה זו, ואיני יודע אם נכנסתי
 לאותה שדה אם לא נכנסתי, רבי אליעזר מטהר, וחכמים משמאין.
 שהיה רבי אליעזר אומר (ושם במשנה ד), ספק ביאה – אם יש לו
 ספק אם בכלל נכנס לאותה שדה, הרי הוא טהור, אולם בספק מקו
 – אם בודאי נכנס לשדה שהטומאה בה, אלא שיש לו ספק אם נגע
 בטומאה או לא, הרי הוא טמא. וכמו כן בסוגייתנו הרי זה ספק
 ביאה, שיש ספק אם נכנסו הגנבים לבית או לא, ולפיכך מותר.
 משיבה הגמרא: לא – אין הכרח ששמואל סבר כרבי אליעזר,
 משום דשאני התם – שונה הדין בגנבים שנכנסו לבית, דפין דאיקא
 דפתחי לשום קמאן – מכיון שיש גנבים שפותחים את החביות כדי
 לבדוק אם יש בה ממון, ואם לא מוצאים בה ממון הם עוזבים
 אותה ולא מנסכים, כי הם טרודים בגניבה, ממילא הנה ליה ספק
 ספיקא – יש כאן שתי ספיקות, ספק אחד אם הגנב היה ישראל או
 גוי, ואף אם הגנב היה גוי יש ספק נוסף אם הוא נגע ביין או לא,
 ובאופן זה שיש 'ספק ספיקא' כולם מודים שמותר.

אולם יצא דין נפק לא תפקו להו – היצר של איסור יין נסך לא
 התחזק אצלם, ולא יניחו לה לנסך, אבל זונה ושראליה, ועובדי
 בוכבים מסובין, שגויים באו לזנות עם הישראלית, חמרא – היין
 שהיה שם אסור אפילו בהנאה. מבררת הגמרא: מאי טעמא – מדוע
 היין אסור. משיבה הגמרא: הואיל וזילה עליוהו – מכיון שהזונה
 הישראלית מזולזלת היא אצל הגויים, בתרייהו נירא – נגרת
 אחריהם, ומניחה להם לנסך כרצונם, על אף שאין לה יצר לזה.
 הגמרא מביאה כמה מעשיות, שיש בהם פסק של רבא, אודות יין
 המונח בבית עם גוי: ההוא ביתא דההו יתיב ביה חמרא דישראל –
 מעשה בבית שהיה מונח בו יין של ישראל, על – נכנס עובד
 בוכבים, אחריה לרשא באפיה – וסגר הדלת בפניו, והיה פועל ברשא
 – אך היה סדק בדלת, ולאחר מכן, אישתכח עובד בוכבים דקאי
 ביני דני – נמצא שהגוי עומד בין החביות. אמר רבא, כל דלחרי
 פועל – כל היין שעמד מול הסדק, שרי – מותר אפילו בשבת,
 משום שהגוי ירא שהישראל יראה אותו דרך הסדק, אבל דהאי
 ניקא והאי ניקא – היין שעמד בצדדים ולא מול הסדק, חוששים
 שנגע בו ואסור אפילו בהנאה. ומדובר באופן שהיה לגוי חלק ביין,
 ואינו נתפס כגנב על כניסתו.
 מעשה נוסף: ההוא חמרא דישראל – מעשה בין של ישראל דההו
 יתיב בביתא – שהיה מונח בבית דההו דיר – שהיה גר שם ישראל
 בקומה העליונה, ועובד בוכבים בקומה התחתונה. והיין היה מונח
 בקומה התחתונה, והישראל ראוהו מהקומה העליונה. שיעור
 הישראל והגוי קל תיגרא – קול מריבה, נפק – ויצאו החוצה.
 לאחר מכן קדים אתא – הקדים ונכנס העובד בוכבים לבית, אחריה
 לרשא באפיה – וסגר את הדלת בפניו. אמר רבא, חמרא שרי – היין
 מותר, משום דמימר אמר – הגוי אומר כי היכי דקדים אחאי אגא –
 כמו שאני הקדמתי לבוא, קדים ואגא ישראל ויתיב בעליונה – כן
 יתכן שהקדים הישראל ועלה לקומה העליונה, וקא חוי לי – והוא
 רואה אותי.
 מעשה נוסף: ההוא אישפיוא דההו יתיב ביה חמרא דישראל –
 מעשה באכסניא שהיה מונח בה יין של ישראל, אישתכח – ונמצא
 עובד בוכבים דההו יתיב בי דני – שהיה יושב בין החביות. אמר
 רבא, אם נתפס עליו פננב, כלומר שהגוי חלש וירא משופטי העיר,
 וידוע שאם יראהו, יחשב בכך לגנב, ויענש על כך, שרי – היין
 מותר. ואי לא – ואם הגוי לא ירא, אסור – היין אסור, משום
 שבודאי נגע.
 מעשה נוסף: ההוא ביתא דההו יתיב ביה חמרא – מעשה בבית
 שהיה מונח בו יין של ישראל, אישתכח – ונמצא עובד בוכבים
 דההו קאים בי דני – שהיה עומד בין החביות. אמר רבא, אי אית
 ליה לאישתמושי – אם יש ביד הגוי להשתמש ולומר סיבה אחרת
 שלכך נכנס לבית, חמרא אסור – היין אסור, מכיון שהגוי לא ירא
 להיכנס ולנסך. ואי לא – ואם אין ביד הגוי להשתמש, חמרא שרי –
 היין מותר, מכיון שהוא בהול בכניסתו וירא לגעת ביין.
 מקשה הגמרא על רבא: מיתיבי – הקשו בני הישיבה, שנינו
 בברייתא, יין של ישראל שהיה בפונדק בשעה שהיה שם גוי, ונגעל
 הפונדק ונתייחד הגוי עם היין, או שאמר לו הישראל לגוי עמוד
 מבחוץ ושמוד על היין, היין אסור, משום שחוששים שמכיון שאמר
 לו לשמוד הגוי סומך בדעתו שהישראל מתרחק ממנו ולא ירא
 להיכנס ולנסך. מדייקת הגמרא: מאי לאו – האם לא מדובר אף על
 גב דלית ליה לאישתמושי – אפילו באופן שהגוי לא יכול להשתמש
 ולומר סיבה שלכך נכנס לבית, ומבואר בברייתא שאסור. וקשה
 על רבא, שאמר שאם אין הגוי יכול להשתמש היין מותר. מתרצת
 הגמרא: לא מדובר באופן שאינו יכול להשתמש, אלא מדובר
 באופן דאית ליה לאישתמושי – שיש ביד הגוי להשתמש, ולכן היין
 נאסר.
 מעשה נוסף: ההוא ישראל ועובד בוכבים דהו יתיבי וקא שתי
 חמרא – שישבו ושתי יין, שמע הישראל קל צלוי בי כנישתא – קול
 תפילה בבית הכנסת, קם ואול – הלך לבית הכנסת, והשאיר את
 הגוי עם היין. אמר רבא, חמרא שרי – היין מותר, משום דמימר אמר
 – הגוי אומר לעצמו בכל רגע, השתא מדבר ליה לחמריה – כעת
 יזכר הישראלי בינו והדר אתי – ויחזור ויבוא לכאן, ועל כן ירא
 לנסך.

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף ע עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רמא רש"י תוספות

וְיִצְחָק דִּיין נֶפֶךְ לֹא תִקְוָה לָהּ – לְנִסְכּוּכָהּ בְּתִרְיִיחָהּ גִּירָא – וְשִׁבְקָהּ לָהּ לְנִסְכּוּכָהּ.
וְלִדְלַחָהּ בִּינְיָאן שְׂרִי – אֶף בְּשִׁתְיָהּ, דְּמִירְתָּהּ וְלֹא נִגְעַ, דְּהֵאָּהּ גִּיטָא וְהֵאָּהּ גִּיטָא אִמְכּוּר.
– אֶף בְּתַבְנָאָהּ, וְשִׁאֲרָן תַּחֲסַף עַל בְּנִיטוּתָהּ כְּגַבּ סַעֲקִין, שׁוּדָה לֹא חִלְקָהּ בֵּינָן, דְּאִי
תַּחֲסַפְסַף עָלֶיהָ כְּגַבּ כּוֹלִיָּה שְׂרִי, וְזִיתָא דְּגִירָסָהּ הִוּוּ בִּינְיָנִי בְּרִשָּׁא – חֹרֹרִין וְסֻדְקִין וּבִקְעִין,

יִצְרָא דִּינוּ נִסְדָּךְ לֹא תִקְוֶה לָהּ. זֹהֵנָה יִשְׂרָאֵלִית וְגוֹיִם
מְסוּבִין - חֲמֶרָא אֲסוּר, מֵאִי טַעְמָא? הוּאֵל וְיִלְה
עֲלֵיהוֹ, בְּתַרְיֵיהוּ גִירָדָא. הֵהוּא בִּיתָא דְהוּה יְתִיב בִּיה
חֲמֶרָא דִּישְׂרָאֵל, עַל גּוֹי, אַחֲרָה לְרִשָּׁא בִּאֲפִיָה. וְהוּה
בִּיזָעָא בְּרִשָּׁא, אִישְׁתַּפַּח גּוֹי דְקָא בִּינֵי דִּינוּ. אָמַר
רְבָא: כָּל דְּלַחְדֵי בִיזָעָא - שְׂרִי, דְּהֵאִי גִיסָא וְהֵאִי
גִיסָא - אָסוּר. הֵהוּא חֲמֶרָא דִּישְׂרָאֵל דְּהוּה יְתִיב
בְּבִיתָא דְּהוּה דִּיזִיר יִשְׂרָאֵל בְּעֲלִינָהּ וְגוֹי בְּתַחֲתוּנָה.
שְׁמַעוּ קַל תִּיגְרָא, נִפְקִי, קְדִים אַתָּא גּוֹי אַחֲרָה לְרִשָּׁא
בִּאֲפִיָה. אָמַר רְבָא: חֲמֶרָא שְׂרִי, מִימֹר אָמַר: כִּי חִיבִי
דְּקְדִים אַתָּא אֲנָא, קְדִים וְאַתָּא יִשְׂרָאֵל וְיְתִיב בְּעֲלִינָה
וְקָא חֲזִי לִי. הֵהוּא אֲשַׁפְּזָא דְּהוּה יְתִיב בִּיה חֲמֶרָא
דִּישְׂרָאֵל, אִישְׁתַּפַּח גּוֹי דְּהוּה יְתִיב בִּי דִּינוּ. אָמַר רְבָא:
אִם נִתְפַּס עָלְיוּ כְּגַב - שְׂרִי, וְאִי לֹא - אָסִיר. הֵהוּא
בִּיתָא דְּהוּה יְתִיב בִּיה חֲמֶרָא, אִישְׁתַּפַּח גּוֹי דְּהוּה
קָאִים בִּי דִּינוּ. אָמַר רְבָא: אִי אוֹת לִיה לְאִישְׁתַּמּוּטִי
- חֲמֶרָא אָסִיר, וְאִי לֹא - חֲמֶרָא שְׂרִי. מִיתִיבִי: נִנְעַל
הַפּוֹנֵדֶק, אִזְ שְׁאֲמֹר לוֹ: "שְׁמֹר" - אָסוּר; מֵאִי לֹאוּ
אִף עַל גַּב דְּלִית לִיה לְאִישְׁתַּמּוּטִי? - לֹא, בְּדֹאֵית
לִיה לְאִישְׁתַּמּוּטִי. הֵהוּא יִשְׂרָאֵל וְגוֹי דְּהוּוּ יְתִיבִי וְקָא
שְׁתֹּו חֲמֶרָא, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל קַל צִלּוּיִי בִי כְּנִישְׁתָּא. קָם
וְאוּל. אָמַר רְבָא: חֲמֶרָא שְׂרִי, מִימֹר אָמַר: הִשְׁתָּא
מִדְּכַר לִיה לְחִמְרִיה וְהִדְר אַתִּי. הֵהוּא יִשְׂרָאֵל וְגוֹי
דְּהוּוּ יְתִיבִי בְּאַרְבָּא, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל קַל שִׁפּוּרִי דְּבִי
שִׁמְשִׁי, נִפֵּק וְאוּל. אָמַר רְבָא: חֲמֶרָא שְׂרִי, מִימֹר
אָמַר: הִשְׁתָּא מִדְּכַר לִיה לְחִמְרִיה וְהִדְר אַתִּי; וְאִי
מִשּׁוּם שְׁבִתָּא - הָאֲמַר רְבָא, אָמַר לִי אִיסוּר גִּירָא:
כִּי הִיוּנִי בְּאַרְמְזִיתִין אֲמַרִּינוּ: יְהוּדָאִי לֹא מִנְטְרִי שְׁבִתָּא,
דָּאִי מִנְטְרִי שְׁבִתָּא - כְּמָה פִּיסִי קָא מִשְׁתַּכְּחִי בְּשׁוּקָא.
וְלֹא יִדְעָנָא דְּסִבְרָא לֵן כְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק:
הַמוּצָא פִּיס בְּשִׁבְתָּ - מוֹלִיכֹו פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע
אַמּוּת. הֵהוּא אֲרִיָּא דְּהוּה נְהִים כְּעַצְרָתָא, שְׁמַע גּוֹי
מִשָּׂא בִּינֵי דִּינוּ. אָמַר רְבָא: חֲמֶרָא שְׂרִי, מִימֹר אָמַר:
כִּי חִיבִי דְּמִשְׁנָא אֲנָא, אִישְׁמָשָׂא נְמוּ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי
וְקָא חֲזִי לִי. הֵנָּהוּ גַּבִּי דְּסַלְקִי לְפוּמְבִּדְתָּא וְנִתְחַוּוּ

36 הכייתא טובא. אמר רבא: חמרא שרי, מאי טעמא? רובא גנבי ישראל גיהנו. הוה עובדא
37 בנהרדעי, ואמר שמואל: חמרא שרי. כמאן? רבבי אליעזר. דאמר: ספק ביאה - טהור, דתנן:
38 הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית, ואמר: הלכתי במקום הקל ואיני יודע
39 אם נכנסתי לאותה שדה אם לא נכנסתי, רבי אליעזר אומר: ספק ביאה - טהור, ספק
40 מגע - מטא! לא, שאני חתם, כיון דאיכא דפתחי לשום ממונא, הוה ליה ספק ספקא.

הקט'א

היה דוקא כיון דפתחו טובא. ואית דלא גרס "טובא" וגרס ליה בסמוך, וכיון דאיכא דפתחי לשום ממנא.

הק"א

1 חתום ומותר בדפרישית, דלא חיישין כלל לכתחילה לעשות כתב חתום או לחור
2 ולהכירו כדמשמע לפי הפשט. ומכל מקום נכון להחמיר לכתחלה, אך בדיעבד אין
3 להפסיד, כיון דאיכא חתום אפילו בלא כתב ומכירו בדפרישית. ומיהו אין נכון אם אין
4 אותו חתום אחד מאותיות כי אם מגופות טיט בדפרישית, דמגופת טיט חשיבא חתום
5 אחד - או ודאי אינו מותר בלא כתב או הכרה,
6 אלא אם כן ראה השני שנשלח לו היין קודם
7 לכן את היין, שהכלי נתברר ועתה הוא עתה את
8 הכלי בטביעת עין, ואפילו אינו מכיר בחותם
9 לפי שלא היה חתום באותה שעה, דאם לא כן,
10 נהי דלא חיישין לחופא מכל מקום מנין לנו
11 שהוא אותו חבית של יין ששלח לו חבירו? שמא
12 החליפו הגוי חבית אחר שהיה בו יין במגופה
13 בטיט, שגם בציור יין הגרים פגמים שמגופים
14 בטיט. כמו כן כיון שידעה נסתם לעגרי ונקב
15 קטן שקורין שושפריאל בלעז בדקאמר לתלמודא
16 משום שייכא, אבל כשהוא חתום באותיות אין
17 לחוש לכל זה. ודאי האותיות לא עשאו כי אם
18 ישראל. ומכל מקום אין לסמוך על המגופה של
19 טיט, אך נכון הדבר לסתום פי חבית ולתת עזר
20 הסתימה קבוע במסמורה, ולכתוב אותיות חתום
21 על העזר וחוצין על דופני קרשי החבית, שאם
22 יגביה גוי העזר לא ידע ליישוב בכתחלה. ולתת
23 חשוק שקורין צרקל"א סביב העגולים במקום
24 שמתחברים אל דופני החבית ולקובעו שם
25 במסמרים, מפני העזרות התחובה שם סביב
26 שוליו, שלא יוכל הגוי להוציא יין דרך שם
27 ולתוחכן אחרי כן במקומן הראשון. וכן הברזות,
28 לתתן ולקובע עליהם עזר במסמרים, או יקבעו
29 נסרים לבסות כל השולים והחבורה. בסיגנון זה
30 פירש רבינו ברוך על החתימה בפסק. ומיהו
31 נראה שכל זה אינו כי אם לכתחלה, אבל
32 בדיעבד מני בחתימת פי החבית לבד, כיון דלא
33 חיישין לדברי רבינו יצחק בן יהודה בדפרישית
34 לעיל, דאף בהסרת העזרות ירא הוא פן יתקלקל
35 החבית שהוא יין ונתן מים תחת הסתורין. מיהו אין
36 לאסור גם זה בדיעבד, ומכל מקום טוב להחמיר
37 בדברי רבינו ברוך הואיל ונפק מפמזיה, ועוד,
38 דפירש רבינו ברוך שצריך שישלח כתב עם
39 החתום או שיחזור ולראותו. ופירש רבינו
40 שמואל בן מאיר בשם רש"י, דכל מה שאנו
41 אוסרים בהודיע שהפליג, היינו דוקא כשיש
42 לחוש שזמן יין גבש יין ונתן מים תחת הסתורין או
43 החליץ טוב ברע, אבל מקום שאין לחוש לכך,
44 כגון במקום מעבר בני אדם אפילו הם גוים,
45 דמרתת הגוי לגנוב, אף על גב דהודיעו שהפליג
46 מותר, ולא חיישין שמא נגע כיון שהגוים במונן
47 הזה אינם בני נסיון, כך פירש רבינו שמואל בן
48 מאיר. מיהו נראה וזו הדיינו דוקא בחבית או
49 בררדורים שאין להם רך פתח קטן למעלה, אבל
50 יגיתא או קנקן ובוס שיש בו יין ופתחו רחבה, כל
51 הוא ליגע בהם ורגילות ליגע בהן דרך מתעסק,
52 לא. **שמע** ישראל קל צלויי ודוקא היין שעל
53 הדולבקי שרי, כדתנן במביתנין. ורבא קא שמע
54 לן דקל צלויי בלא הודיעו שמפליג דמי. אי נמי,
55 שאפילו על השולחן מותר, ובדלא אמר לו "הוי
56 מזוג ושותה". **פתחו** חביתא טובא, הא לאו
57 דוקא טובא כיון דחליטין בישראל, אבל בסמוך

ההיא רביתא דרות נקטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי – פירש הקונטרס: דוקא
תניוקת, שאינה יודעת בטיב ניסוך ולא טרחה ליגע, אבל נערה גדולה לא תלינן
לקולא. מיהו לא מצינו חלוק זה בשום מקום. לכן נראה דלאו דוקא רביתא. הוא הדין גדולה.
אלא דעובדא הכי הוה. ומיהו לפירוש הקונטרס לא נפקא מניה מידר עבשי, דגם הגדולים

אינם בקיאים בטיב ניסוך. **אומר** מנגבה רביתא
קלטתה – ולא נגעה ביה, אלא מן הארץ קלטתה.
אבל אי שקלתה מעל גבי היין – יאסר מטעם
נצוק. מיהו יש בפרסם ישנים: שקלתה, ואפילו
הכי שרי משום דיאנה בקיאה בטיב ניסוך ולא
מסרה נפשה למנגע כפירוש הקונטרס, אבל
נגדולה כיון דנקיטא אופיא איכא למיחש.
הוא פלמוסא דסליק לנהדרעא פתחו רביתא
טובא אמר רבי חייא בר אבא עובדא דהה בינה
דרי יוחנן ושרא ולא ידענא אי משום דקסבר
כרבי אליעזר כו' ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא
– דהויא גוים ניהו. ואף על גב דגבי גבאי דלעיל
אמרין דהוי ספק ביאה, ספק אם הם גוים או אם
הם ישראלים – הני מילי גבאים, דיש מהם שהם
ישראל, אבל פלמוסא סתם גוים הם, דאי הוה
ישראל אמר רבי יוחנן ושרא, ומולא גויע שמע
מינה שהם גוים, ואם כן ספק מגע הוא, ועל כרחך
לא מטהר רבי אליעזר אלא בספק ביאה אבל ספק
מגע נמאז ומשני: כיון דפתחי טובא, ספק אדעתא
דממונא ספק אדעתא דשתיה פתחי. ופירש
הקונטרס: דפתחו יותר מכדי שתיה, מוכחא
מילתא דאדעתא דממונא פתחו ובגבוייהו
טרדי, כך פירש הקונטרס לפי שיטתו דלעיל.
ופירושו דרוק. ועוד קשה, דמאי שנא גבי גבאי
דאמר ספק ישראל ניהו, וגבי פלמוסא אמר דאי
גוים ניהו, אם כן הוה ליה לתלמודא לפרש! לכן
פירש רבינו תם לפי שיטתו דלעיל שפיר, דרבי
אליעזר מטהר משום ספק ספקא, והכי פירש
הבא: ספק ביאה ספק מגע הוא. פירוש: נהי דהוי
ספק אם הפלמוסא הם גוים או ישראל כמו
בגבאים, מכל מקום אם הם גוים ודאי נגעי וליכא
רק חרא ספקא, דלא דמי להדיא דגבאים דלעיל
דאמרין דהוי ספק מגע אם נגעו אם לאו – והיינו
משום דסתם גבאים אדעתא דממונא אתו, אבל
פלמוסא סתם באים לאכול ולשתות כדאמר פרק
שני דביצה (א, כא) ושחטנו להם עגל והאכלנום
השקום, ואם כן הוי ספק מגע משום דליכא אלא
חרא ספקא, ובחרא ספקא לא אמר רבי אליעזר!
ומשני: כיון דפתחו טובא יותר מכדי שתיה אימור
אדעתא דממונא פתחו, ואם כן הוי ספק ספקא:
ספק גוים או ישראל, ואם מצינו למור שהם גוים –
שמן פתחו לשם ממונא ולא אדעתא דרשתיה, כיון
דאיכא טובא. **לא** מסרה לה אלא שמירת מפתח
– ולא סמכא אדעתא ליכנס, דנתפסת כנגב.
מכאן, שאם תפס המושל את היהודי והניח
שמירת גוים בביתו ונמסר להם כל המפתחות אף
שלא יין, אם אין אוכלים ושוחים ממה שבבית
הישראל – היין מותר, ואם אוכלים בבית – אסור.

ואמנם, אם מצאן הישראל כמו שהניחם מלאים – כשרים, דכוחיה אשכחן גבי בגדי לענין טומאה שאם מצאן כמו שהניחם טהורים, ואמרין עלה: וכן בין נסך. ואולי בשמפושין אותו בכל
מקום ובקרקע ובבתלים את מטמניו ישראל גוה היין אסור, לפי שגם לתוך חביות הכניסו קנה ארוך לחפש בו. אכן אם היה לישראל סימן וחבור במגופה מותר, דאם הסירוהו לחפש בה לא היו
מחזיקין אותה, דהא לא מיריתי מישראל כלל. **פתוחות** אסורות – משמע אפילו טובא, ולא אמרין אדעתא דממונא פתחו כדאמרין לעיל גבי פלמוסא. והיינו משום דפלמוסא באים
לגבות מס המלך וארגונא, ולכן איכא למימר דאדעתא דממונא פתחו, אבל בולשת אינם באים כי אם דוקא לאכול ולשתות.

ורמנדי

ההיא רביתא דאישתתב דרות בי דני ורות נקטא
אופיא בידה. אמר רבא: **חמרא שרי, אימור מנגבה**
דחביתא שקלתיה; ואף על גב דליכא תו, אימור
אתרמנו אתרמי לה. ההוא פלמוסא דסליק לנהדרעא,
פתחו רביתא טובא. כי אתא רב דימי אמר: **עובדא**
הוה קמיה דרבי אלעזר, ושרא. ולא ידענא, אי משום
דסבר לה כרבי אליעזר דאמר: **ספק ביאה – טהור,**
אי משום דסבר: **רובא דאילו בהרי פלמוסא – ישראל**
ניהו. – אי הכי, האי ספק ביאה, ספק מגע הוא! – כיון
דמפתחי טובא, אימא אדעתא דממונא פתחו, וכספק
ביאה דמי. ההיא מסוביתא דמסרה לה איקלדיא
מפתחה לגויה. אמר רבי יצחק אמר רבי אלעזר: **עובדא**
הוה בי מדרשא, ואמר: **לא מסרה לה אלא שמירת**
מפתח בלבד. אמר אביי, **אף אגן נמי תנינא: המוסר**
מפתחות לעם הארץ – טהרותי טהורות, לפי שלא
מסר לו אלא שמירת מפתח בלבד; השתא טהרותי
טהורות, יין נסך מיבעיא? למימרא: **דטהרות אלימי**
מיין נסך? – אי, דאיחמר: **חצר שחלקה במסיפם**
– אמר רב: **טהרותי טמאות, ובגוי אינו עושה יין**
נסך; ורבי יוחנן אמר: **אף טהרותי טהורות. מיתיבי:**
הפנימית של חבר והחיצונה של עם הארץ, אותו חבר
שומט שם פירות ומניח שם כלים, ואף על פי שידו
של עם הארץ מגעת לשם; קשיא לרב! – אמר לך
רב: שאני התם, שנתפס עליו כנגב. תא שמע, רבן
שמעון בן גמליאל אומר: **גגו של חבר למעלה מנגגו**
של עם הארץ, אותו חבר שומט שם פירות ומניח
שם כלים, ובלבד שלא תהא ידו של עם הארץ מגעת
לשם; קשיא לרבי יוחנן! – אמר לך רבי יוחנן: **שאיני**
התם, דאית ליה לאישתמוטי, מימר אמר: **אימצורי קא**
ממצרא. תא שמע: **גגו של חבר בצד גגו של עם הארץ,**
אותו חבר שומט שם פירות ומניח שם כלים, ואף על
פי שידו של עם הארץ מגעת לשם; קשיא לרב! –
אמר לך רב: **לאו איפא רבי שמעון בן גמליאל דקאי**
בנותי? אגא דאמרי כרבי שמעון בן גמליאל. משנה
בולשת שזכנכה לעיר, בשעת שלום – חביות פתוחות
אסורות, כתומות מותרות; בשעת מלחמה – אלו ואלו מותרות, לפי שאין פנאי לנסף. גמרא
ורמניה:

רביתא – תינוקת גויה. **אופיא** = אשקמוא של יין. **אימר מנגבה דחביתא שקלתה** – דוקא
רביתא, דיאנה יודעת בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למנגע, אבל גדולה מכי חזין
דנקיטא אופיא לא תלינן לקולא. **אף על גב דליכא תו** – שאין שם אופיא עור, ואיכא
למימר. הא ודאי בגו חביתא שקלתה. **אימר איתרי** – דרך אופיא הוא דהויא התם.
פלמוסא = ראש הגייס, שר צבא. **ולא ידענא** –
אי שרא משום ספק גוי ספק ישראל, וכרבי
אליעזר דאמר ספק ביאה טהור. ולקמיה פריך:
הא לאו ספק ביאה הוא, דהויא גויה היו ישראל
ניהו – ואולינן בתר רובא, דליכא ספקא. כיון
דמפתחי טובא – הרבה יותר מכדי צורך
שתייתו, מוכחא מילתא דאדעתא דממונא
פתחו ובגבוייהו טרדי, דמי לבולשת
שנכסה לעיר בשעת מלחמה, דקתני מותנין;
אלו ואלו מותרות. הלכך, אף על גב דספק מגע
הוא, כיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה
דמי. **מסוביתא** = מוכרת יין בחנות, כמו: "זולל
וטובא" (דברים כא), "סבאך מחול במים"
(ישעיהו א). **אקלדיא** = מפתח. שמירת מפתחות
– ולא סמכא דעתה ליכנס, ונתפסה כנגב. יין
נכך מיבעיא – בגיחוחא ומסיעה לרב דימי.
למימרא דטהרות אלימי מיין נסך – מדנקט לה
בלשון קל וחומר. שחלקה במסיפם – מחיצה
נמוכה. עם הארץ מצד זה וחבר שטור טהרות
מצד זה. אינו עושה יין נסך – דנתפס עליו
כנגב, אלאמא טהרות אלימי. מיתיבי – שני
חצירות זו לפנים מזו, הפנימית של חבר.
וחיצונה – הפתוחה לרשות הרבים, של עם
הארץ, דאין לו לעם הארץ דריסת הרגל על
הפנימית. שופח שם – בפנימית. אבל אי הוי
איפכא, דחיצונה של חבר, כיון דהוי לעם
הארץ דריסת הרגל בחיצונה – אין חבר שוחט
שם פירותיו. מכל מקום קשיא לרב, דקתני: אף
על פי שידו של עם הארץ מגעת לשם. התם
משום דנתפס עליו כנגב – דמה לו בפנימית.
אבל חלוקה, דכחצר אחד דמי, כי עייל ידיה לא
מתפס כנגב. **אמצרי דגג קמצרנא**, אני מכוין
למדת בנין שאני רוצה למדוד, לכך הושטתי
את ידי. לשון אחר מתשובת הגאונים: מתמוגג
אני, אשטנדליצר בלעז, וגרסין: אימצודי קא
ממצרנא. **בצד** גגו שאינו גבוה ממנו, וליכא
למימר "מתמוגג אני" כשמושיט ידו שם. **אנא**
דאמרי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר לעיל:
ובלבד שלא תהא ידו של עם הארץ מגעת שם.
ולרב לא שאני ליה בין שגב חבר למעלה בין
שהוא שוה לו. **משנה** בולשת חזל, על שם
שחפשיין וחותרין קרי לזו בולשת,
כדמתרגמינן "ויחפשי" ובלש.
כריקם

ורמניה

ורמנדי

שנתפס בכך כגנב. ורבי יוחנן אמר, אף מקורתי מזהירות. ומדברי
 רב, שעל אותו אופן, פסק שהטהרות טמאות ואילו היין מותר,
 מוכח שטהרות חמורות מין נסך.
 הגמרא עוברת לדון במחלוקת רב ורבי יוחנן לענין טהרות.
 ומקשה על רב: מיתבי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, שתי
 חצרות זו לפנין מזו, החצר הפנימית של חצר, והחצר החיצונה
 הפתוחה לרשות הרבים של עם הארץ, ואין העם הארץ עובר
 בפנימית, אותו חצר שומע שם – בחצר הפנימית פירות טהורים,
 ומניח שם פלים טהורים, ואף על פי שידו של עם הארץ מגעת לשם
 – אף שיכול להושיט ידו לחצר הפנימית מכל מקום לא חששו
 לכך. קשיא לרב – קשה מכאן על רב שחשש שהעם הארץ יעבור
 את מחיצת המסיפס ויטמא את הטהרות. מתרצת הגמרא: אמר לך
 רב, שאני התם – שם בברייתא הדין שונה, משום שנתפס עליו כגנב
 נראה כגנב אם יושיט ידו לחצר הפנימית, כיון שאין לו שום
 שייכות אליה, ולכן אין לחשוש שיטמא את הטהרות, אבל באופן
 שמחלק את החצר במסיפס שעדיין הכל נראה כחצר אחת, אינו
 נתפס כל כך כגנב אם מושיט ידו לפנימית, ולכן יש חשש
 שיטמאם.
 הגמרא מביאה ראייה לרב, ומקשה על רבי יוחנן: תא שמע, שנינו
 בברייתא (תוספתא טהרות פ"ט ה"ו), רבן שמעון בן גמליאל אומר, גזו של
 החצר למעלה מגזו של עם הארץ, אותו חצר שומע שם פירות
 טהורים, ומניח שם פלים טהורים, ובכלל שם תהא ידו של עם
 הארץ מגעת לשם. משמע שאם ידו של עם הארץ יכולה להגיע
 לשם חוששים שיטמא אותם, ומכאן קשיא לרבי יוחנן, שרבי יוחנן
 אמר שאם חילק את החצר במסיפס טהרותיו טהורות, ולא
 חוששים שטמא יושיט ידו ויטמא את הטהרות. מתרצת הגמרא:
 אמר לך רבי יוחנן, שאני התם – שם בברייתא הדין שונה, שאין
 העם הארץ ירא להושיט ידו ולטמא את הטהרות, משום דאית ליה
 לאשתמוצי – יש לו אפשרות להשתמש ולתרוץ מדוע הושיט את
 ידו לשטחו של הישראל, דמימר אמר – שיכול לומר אימציור קא
 מציצא – מודד אני את גבולותי הגג לצורך בנין, לפיכך הושיטתי
 את ידי. ובאופן זה מודה רבי יוחנן שחוששים, וטהרותיו טמאות.
 אך באופן שמחלק את החצר במסיפס, טהרותיו טהורות ולא
 חוששים שיגע, משום שאינו יכול להשתמש ולתרוץ מדוע הושיט
 את ידו לשטחו של הישראל.
 הגמרא מביאה ראייה לרבי יוחנן, ומקשה על רב: תא שמע, שנינו
 בברייתא (שם), גזו של חצר בצד גזו של עם הארץ, ואינו גבוה ממנו,
 אותו חצר שומע שם פירות, ומניח שם פלים, ואף על פי שידו של
 עם הארץ מגעת לשם. ומכאן קשיא לרב, שרב אמר שאם חילק את
 החצר במסיפס טהרותיו טמאות, ואילו בברייתא מבואר שאפילו
 אם ידו של העם הארץ מגיעה לרשותו, יכול לשטוח טהרותיו.
 מתרצת הגמרא: אמר לך רב, לא איכא – האם אין את שיטת רבן
 שמעון בן גמליאל (והמובא לעיל) קפאי פוית – הסובר כמותי, שהרי
 רבן שמעון בן גמליאל סובר שבאופן שגגו של החצר למעלה מגגו
 של העם הארץ, מותר לחבר להניח שם את חצירו במסיפס
 אלא דאמרי – אני שאמרתי שבאופן שחילק את חצירו במסיפס
 טהרותיו טמאות, סובר ברבן שמעון בן גמליאל, ולשיטתי אין
 חילוק בין אם הגגות שוים או שאחד גבוה ודלא כרבי יוחנן
 שחילק בזה).

משנה

משנתינו דנה באופן שיש חשש נגיעה על ידי צבא המלך: בולשת
 – קבוצת חיילים שנקבחה – (שנכנסו) לעיר והיה בעיר חבית של יין,
 אם נכנסו בשעת שלום, שאין באים לקחת שלל, אלא שיש להם
 רשות לאכול ולשתות משל בני העיר, ההכיות הפתוחות אסורות
 אפילו בהנאה, משום שחוששים שנגעו בהם. אבל החביות
 הפתומות מותרות אפילו בשתייה, משום שבדאי לא נגעו בהם,
 שאם היו נוגעים לא היו טורחים לסותמן. ואם נכנסו בשעת
 מלחמה, אלו ואלו – החביות הפתוחות והסתומות מותרות, לפי
 שאין לחיילים פנאי לנפק.

מעשה נוסף שבא לפני רבא: התיא רביא – מעשה בתינוקת גויה,
 דאישתבחה דתו בי דני – שנמצא שהיתה בין החביות, והתן נקיטא
 אופיא בידה – והיתה לוקחת את קצף היין בידה. אמר רבא, חמרא
 שרי – היין מותר, משום דאמר – שיש לנו לומר מנקה דחביתא
 שנקליתא – שהיא לקחה את הקצף מגב החבית, ולא מתוך החבית.
 ואף על גב דליכא תו – ואפילו שעכשיו אין עוד קצף בגב החבית,
 לא אומרים שהה יוכיח שגם קודם לכן לא היה שם קצף, ובדאי
 להקצף שלקחה היה בתוך החבית ונאסר את היין, משום דאימר –
 שיש לנו לומר, אתרמוי איתרמי לה – שהודמן לה קצף על גב
 החבית, ולקחה את כולה, ולכן עתה לא נותר שם קצף.
 הגמרא מביאה מעשה שהסתפק רב דימי כיצד לפסוק בו: ההוא
 פולמוסא – מעשה בשר הצבא דסליק לנהרדעא – שעלה לנהרדעא
 עם חייליו, והחיילים פתחו דחביתא טובא – הרבה חביות, והסתפקו
 החכמים האם נאסר היין. בי אהא רב דימי – כשבא רב דימי מארץ
 ישראל לבבל, אמר, עובדא הוה קמיה דרבי אלעזר – מעשה כזה
 הגיע לפני רבי אלעזר בארץ ישראל, ושרא, והתיר את היין, ולא
 ידענא – ואינו יודע אי – אם רבי אלעזר התיר את היין משום דסבר
 לה כרבי אלעזר (והמובא לעיל (ע"א)), דאמר ספק ביאה – שאם יש
 ספק לאדם אם בכלל נכנס למקום טומאה, הרי הוא טהור, וכמו כן
 במעשה שבא לפני רבי אלעזר היה ספק אם החיילים היו גויים או
 ישראלים, ולכן התיר את היין, וגם במעשה של נהרדעא יש
 להתיר שמא לא היו גויים, או משום דסבר, רובא דאולי כהני
 פולמוסא ניבאלי – או משום שרוב החיילים שהיו במעשה
 שבא לפניו, היו ישראלים, והתיר ב'דאי' משום רוב ולא משום
 'ספק ביאה' ואם כן במעשה בנהרדעא יש לאסור משום שלא היו
 רוב חיילי הפולמוס ישראלים.

מקשה הגמרא על הצד שהיה לרב דימי להתיר משום ספק ביאה:
 (אי הכי) האי ספק ביאה – וכי המקרה שהיה בנהרדעא הוא ספק
 ביאה, והרי ספק מנע הוא, שהרי ודאי שחילי הפולמוס היו גויים,
 והספק הוא רק אם הם נגעו או לא, ואינו דומה למעשה שבא לפני
 רבי אלעזר ששם היה ידוע שחלק מהחיילים היו ישראלים.
 מתרצת הגמרא: כיון דמפתחי טובא – מכיון שבמעשה של
 נהרדעא הם פתחו הרבה חביות, יותר מהנצרך לשתייה, אלא
 דאיתא דממונא פתחו – יש לנו לומר שפתחו את החביות על דעת
 לגנוב ממון המוחבא בחביות, וטורדים הם בגניבה ולא בניסוך,
 ולכן אף שודאי היו גויים, בספק ביאה דמי, שרבי אלעזר מתיר
 בו.

הגמרא מביאה מעשה נוסף: התיא מסוביתא – מעשה במוכרת יין
 בחנות, דמקרה לה איקלדא מפתחה – שמסרה את מפתח החנות
 לעובדת בוכבים שתשמור עליו, ולא קיבלה רשות להיכנס, דהיינו
 שאם תיכנס היא תיתפס כגנב, והסתפקו החכמים האם נאסר היין.
 אמר רבי יצחק, אמר רבי אלעזר, עובדא הוה כי מדרשא – מעשה
 כזה הובא לפני החכמים בבית המדרש, ואמרו שהיין מותר, משום
 שהמוכרת לא מקרה לה את המפתח אלא לצורך שמירת המפתח
 בלבד ולא את שמירת הבית, ולכן אין חשש שתיכנס, לפי שנתפסת
 על כך כגנב.

מביא אביי סיוע לסברא זו: אמר אביי, אף אנן נמי תנינא – גם אנו
 שנינו כן במשנה בטהרות (פ"ט מ"א), חבר (החבר שומר את פירותיו
 בטהרה, והעם הארץ אינו שומר) המוסר את מפתחות ביתו לעם
 הארץ, מקורתי – (פירותיו הטהורים) מזהירות, לפי שלא מוסר לו
 אלא את שמירת המפתח בלבד, ולא את שמירת הבית. התיא
 מקורתי מזהירות – ועכשיו שמועילה סברא זו לטהרות, יין נפק
 מיבעיא – האם צריך לומר שסברא זו תועיל לגבי יין נסך, כלומר
 קל וחומר הוא, ובדאי שיש להתיר את היין מחמת סברא זו.
 תמדה הגמרא: למימרא – האם ניתן לומר דמקרה אולי – החשש
 בהם חזק מין נסך, שכן משמע מדברי אביי שאמר יין נסך
 מביעא, כלומר שאם בטהרות לא חוששים כל שכן ביון נסך שלא
 יחששו. משיבה הגמרא: אין – אכן החשש בטהרות גדול מביין
 נסך, דאיתמר – שכן נאמר בבית המדרש, חצר השייכת לחבר
 ולעם הארץ, שחלקה במסיפס – במחיצה נמוכה, אמר רב, מקורתי
 של החבר ממואית, ובעובד בוכבים אינו עושה יין נסך, שאין
 לחשוש שהגוי עבר את מחיצת המסיפס וניסך את היין, משום

גמרא

התבאר במשנה (לעיל ע), שחיללים הנכנסים לעיר בשעת מלחמה אין להם פנאי לנסך: וְרִמְיָנְהִי – וקשה על כך סתירה ממשנה, ששינו (כתובות כו, ב), עִיר שֶׁבְּבִשּׁוּהָ בְּרָקוּם – חיל מצור כבש אותה, ונכנסו החיילים לתוכה, כָּל בְּהֵמוֹת – נשות כהנים שֶׁבְּתוֹכָהּ, פְּסוּלוֹת לבעליהן, משום שחוששים שמא נאנסו. ומבואר, שאף בשעת מלחמה יש להם פנאי, ואילו במשנתנו מבואר שבשעת המלחמה אין להם פנאי. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב מְרִי, אֲבָן לִנְפֶּה אֵין לַהֶם פְּנָאִי, לפי שטרודים במלחמה ויצר הניסוך לא מתגבר עליהם, אך לְבָעוּל יֵשׁ לַהֶם פְּנָאִי, לפי שיצר הבעילה מתגבר עליהם.

משנה

משנתנו דנה בפועלים שקיבלו יין נסך בשכרן, האם מותר להם לבקש מהנכרי להחליפו בדמים: הָאֻמְנִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁלַח לָהֶם הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים חֲבִית שֶׁל יֵין נֶסֶךְ בְּשֶׁכֶּרְן – תמורת עבודתם, מותר להם לומר לגוי, אל תתן לנו את החבית אלא תן לנו אֶת דְּמֵיהָ של החבית, ואין זה נחשב לדמי יין נסך שאסור בהנאה, משום שעדיין לא קנו אותה ממנו, והוא חייב להם מעות תמורת עבודתם. אולם מַעַת שֶׁנִּכְנְסָה הַחֲבִית לְרִשּׁוּתָּן – שהתרצו בקבלתה וזכו בה, אָסוּר להם לומר כן.

גמרא

הגמרא מביאה אופנים נוספים בענין זה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מוֹתֵר לְאִדָּם הַחֲיִיב לִיתֵן יֵין לַמֶּלֶךְ בְּחוּב הָאֲרֻנוּהָ, לומר לעובד בּוֹכְבִּים 'צֵא וְהָפֵס עָלַי מִנֵּת הַמֶּלֶךְ' – פייס את המלך ופרע בשבילי את הארנונה, ואני אשלם לך, ואף שנותן הגוי למלך יין נסך, אין זה נחשב שהישראל נחנה מדיין נסך (ובכך שנפרע חובו על דיו), מפני שהגוי לא נתן את היין בשליחות ישראל, שהרי היה יכול לפייסו גם במעות. מקשה הגמרא על דברי רבי: מִיִּתְיָבִי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, אֵל יֹאמַר אָדָם לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים עוֹל תַּחְתִּי לְעוֹצֵר – כנס במקומי לפייס את שוטר המלך ולתת לו יין במקומי. וקשה על רב שאמר שמוותר לומר 'צֵא וְהָפֵס עָלַי מִנֵּת הַמֶּלֶךְ', מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב, עוֹל תַּחְתִּי לְעוֹצֵר קְאָמְרַת – וכי אתה מקשה עלי מאופן זה, הֲאֵל לֹא דְמֵיָא – הרי דברי אינם דומים לאופן זה, אֵלָּא דומים הם לָהֶם – לדין זה (המוזכר בהמשך הברייתא), ששינו שם אָבֵל אוֹמֵר לוֹ לְגוֹי מִלְּמִנִּי מִן הָעוֹצֵר – הצל אותי מן השוטר, כלומר שיש אפשרות נוספת להציל, כגון על ידי ממון, ולכן מה שנותן יין אינו בשליחות ישראל, אלא מעצמו עושה כן, ורק באופן זה אמר רב שמוותר, אבל באופן שאומר לו 'עול תחת לעוצר', דהיינו שאומר לו לעמוד ממש במקומו, וכל מה שעושה הרי זה בשליחותו וכאילו הישראל בעצמו עושה, בזה גם רב מודה שאסור.

משנה

ישראל שהתנסך יינו, אסור לו למכרו אפילו לגוי, ואם מכר דמיו

אסורים בהנאה. ולכן כאשר ישראל מוכר יין לגוי, צריך להזהר שהגוי לא יגע ביין לפני הקנין, שמא יתנסך היין ושוב יהיה אסור למכרו. מבארת המשנה אימתי חל הקנין: יִשְׂרָאֵל הַמּוֹכֵר יֵינוּ לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, אִם פָּסַק עַד שְׁלֹא קָדַר – סיכם עמו את סכום התשלום ורק אחר כך משך הגוי את היין, דְּמִיּוֹ מוֹתְרִין, משום שלאחר שסיכמו על סכום התשלום, דעתו של הגוי מסכמת עם הקנין, ורוצה הוא שתועיל משיכתו בכלי, לזכות ביין שבתוכו, ונמצא שכאשר יגע ביין וינסכו, הרי הוא כבר קנוי לו ואת של עצמו הוא מנסך, והתשלום שמשלם אחר כך, אינו דמי יין נסך, אלא פרעון חוב דמי היין שהתחייב בשעת המשיכה, ובאותה שעה עדיין היין לא התנסך. אולם אם קָדַר עַד שְׁלֹא פָּסַק, דהיינו שלפני שסיכמו את המחיר, משך הגוי את היין, דְּמִיּוֹ אָסוּרִין, משום שעדיין אין דעתו של הגוי שלימה עם הקנין (שמא הישראל יבקש סכום גבוה), ואינו רוצה שמשכיחו תזכה לו, ונמצא שכאשר נוגע ביין ומנסכו, עדיין היין של הישראל, וברשות הישראל התנסך, ומעתה אסור לו לקבל עבורו תשלום.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת האם משיכה בגוי קונה, ובהמשך הסוגיא (להלן ע"ב) תוכיח ממשנתנו כאחת השיטות. אָמַר אֲמִימַר, מְשִׁיכָה בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים קוֹנֶה, אפילו קודם מתן המעות. תֵּדַע – והוכחה לכך, דְּהֵינּוּ פְּרָסָא מְשַׁדְּרִי (דורונות) לְהָדְרִי – שהפריסים שולחים מתנה זה לזה, וְלֹא הָדְרִי בָּהוּ – ואינם חוזרים בהם, והיינו משום שנקנתה המתנה במשיכה. מביאה הגמרא שרב אשי חולק: רַב אֲשִׁי אָמַר, (לעולם אִמָּא לך – באמת יש לומר) מְשִׁיכָה בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֵינָה קוֹנֶה, ואילו היו רוצים הפריסים לחזור בהם אחר נתינת המתנה, היו יכולים לחזור בהם, וְהָאִי דְּלֹא הָדְרִי בָּהוּ – ומה שאינם חוזרים בהם, הוא משום דְּרָמוֹת רִחָא הוּא דְּנִקְיָטָא לָהוּ – גטות הרוח היא שאוחזות בהם, ומפני כבודם אינם חוזרים בהם. מבאר רב אשי את המקור לשיטתו: אָמַר רַב אֲשִׁי, מָנָא אֲמִינָא לָהּ – מנין למדתי לומר דין זה, מְדָאמַר לָהּ רַב לְהִנְהוּ סְבוּיָתָא – ממה שאמר רב למוכרי היין, כִּי בְּיִלְיִתּוֹ הַמָּרָא – כאשר תמדדו יין לעובדי בּוֹכְבִּים, שִׁקְלוּ זוּזֵי מִינְיָהוּ – תחילה טלו מהם את מעות התשלום, וְהָדְרִי בְּיִלְיָן לָהּ – ואחר כך תמדדו ותתנו להם למושכו. וְאִי לֹא נִקְיָטוּ בְּהִדְיָהוּ זוּזֵי – ואם העובדי כוכבים לא הביאו עמם מעות, אוּזְיָפוּנָהוּ – תנו להם הלואה, וְהָדְרִי שִׁקְלוּ מִינְיָהוּ – ואחר כך טלו מהם את המעות כתשלום עבור היין, כִּי הִיכִי דְּתִיתָיו הִלְוָה נְפִיָּהוּ – כדי שהמעות יהיו אצלם בתורת הלואה, וכאשר ישלמו את המעות לאחר זמן, יהיה זה פירעון ההלואה, ולא התשלום תמורת היין. דָּאִי לֹא עֲבָדִיתּוּ הִכִּי – שאם לא תעשו כן, אלא תמדדו להם את היין קודם נטילת המעות, כִּי קָא תְּוִי יֵין נֶסֶךְ בְּרִשּׁוּתֵיכוֹ קָא הָיוּ – כאשר היין יתנסך הוא יהיה עדיין ברשותכם, וְכִי שִׁקְלִיתוּ – וכשתטלו מהם את התשלום, דְּמִי יֵין נֶסֶךְ קָא שִׁקְלִיתוּ – נמצא שאתם נוטלים דמי יין נסך. ומדייק רב אשי: וְאִי סְלָקָא דְּעֵתָךְ – ואם היה עולה בדעתך שמשִׁיכָה בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים קוֹנֶה, אם כן

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, תשי"ג

... במענה על שאלתו אודות ברכת החמה, הנה בדעתי וכדעת רוב המכריע של האחרונים, לברכה בעזה"י ובנוסף - עושה מעשה בראשית (ולא עושה בראשית) כיון שכן הוא דעת רבינו הזקן בענין ברכת הרעמים וכמ"ש בברכת הנהנין.

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עא עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמ"ה רש"י

1 ברכום – מתרגומין "מצור" – ברכומין. כל בחנות – הנמצאות בתוכה פסולות לבעליהן,
2 דאשת כהן אסורה אף באונס אבל אשת ישראל לא. הא הבא דשעת מלחמה היא, וקתני
3 אסורות, דיש פנאי לבעול לנסך אין פנאי – דיצר הניסוך לא תקיף לה, וטרורין
4 במלחמה. לבעול יש פנאי – דתקיף להו יצרייהו. משנה מותר לומר לו תן לנו את
5 דמיה – דהא לא קנו לה, והוא אינו חייב לכן

6 אלא מעות, ותניא לעיל (סד, א): ישראל שנשרה
7 בגוי מנה, מבר עבודה זרה והביא לו, יין נסך
8 והביא לו – מותר. גמרא צא והפס עלי מנת
9 המלך ארטגא שהיו נותנין מתבואותיהן
10 ומבמנותיהן עישור, וישראל זה שחייב לתת
11 למלך יין – מותר לומר לגוי הפס עלי. אף על גב
12 דקא ידיב האי יין גין נסך וקתני ישראל הוא
13 פרעיה דמיה, כיון דהוה מצי לסלוק לשליטא
14 דמלכא איהו, כי ידיב איהו לו נסך לאו
15 שלוחיה דישאל הוא. עול תחתי לעוצר =
16 היכנס במקומי להפסי את השוטר, כמו: "זה
17 יעצור בעמי" (שמואל א ט). לישנא אחרינא:
18 לשון ארץ, שממונה על ארצות יין ושמן של
19 מלך לגבות ולאצור. עול תחתי קאפרת – כיון
20 דאמר ליה "עול תחתי" הוי משמעי: הוי במקומי,
21 וכל מאי דיהיב ליה גוי הוי כאילו ידיביה ישראל.
22 דהא במקומו הוא. הא – דרב יהודה, לא דמיא
23 אלא לסיפא. אבל אומר לו מלמני מן העוצר –
24 דאפשר לסלוקיה בווי, הלכך למיתב ליה חמרא
25 לאו שלוחיה הוא. משנה המוכר יינו לנכרי –
26 פסק עמו מעות עד שלא מרד דמיו מותרין.
27 מפרש בגמרא טעמא. איכא דמוקי לו משום
28 משיכה בגוי קנה, הלכך כשמודד היינו משיכה,
29 וקנייה גוי מיד, דהוה ליה לישראל וזוי גבי דגוי
30 בהלואה, ויין נסך לא הוי עד דנגע ביה. מרד עד
31 שלא פסק דמיו אכורין – דגוי לא קנייה
32 במשיכה, דכיון דלא פסק דמיו לא סמכה
33 דעתיה, הלכך כי נגע ביה הוי יין נסך דישאל.
34 ואיכא דמוקי לה כשהקדים לו גוי מעות
35 לישראל, ובגמרא מפרש לה. גמרא משיכה
36 בגוי קונה – אף על גב דלא ידוב גוי דמי
37 לישראל – משיך מיניה קנייה, וכן ישראל מגוי. פירשני = דורן. ולא הדרי בהו –
38 לשולחין, אלאמא במשיכה קנינהו המקבלין. לישנא אחרינא מתשובת הגאונים: פרדשני –
39 מי שיש לו כור חישין למכור פוסק דמים ללוקה, והולך לביתו ומשגר לו קב חישין לראות
40 כמה לו יפות, ואם מנעב הלוקח אותו קב אצלו ומתקיים המקח, ואם אינו חפץ בן
41 מחזור. רב אשי אמר אינה קונה – אלא במתן מעות קנו. דרשות רוחא = גסות. סבייתא
42 = מוכרי יין.

מרדשכה

כוותיה בהאי, אלא קיימא לן באמימר דאמר: משיכה בגוי קונה. דסבירא ליה כרבי יוחנן בדפרישתי, והלכה כרבי יוחנן לגבי רבי שמעון בן לקיש. ופלוטגא היא דרבי יוחנן פרק "חזקת" (בבא מציעא מז, ב), רבי יוחנן סבר מעות קונות דבר תורה, ואם כן לדידיה דרשנין: "לעמיתך" בבסק ולגוי במשיכה, ורבי שמעון בן לקיש סבר משיכה מפורשת מן התורה בישראל, ואם כן דרשנין: "לעמיתך" במשיכה ולגוי בבסק, ורבי מוכח בבכורות, והלכך משיכה בגוי קונה כרבי יוחנן. ואף על גב דרבא קאמר הנהם וברק "החולץ" אינו חוזר אלא הנוה קונה רבי שמעון בן לקיש – לא משום דסבירא ליה לרבא כרבי שמעון בן לקיש. אבל מכל מקום לא קשיא לרבי יוחנן, דרבי יוחנן דחי להו שפיר בדפרישתי הנהם. ותוע דרבי הוה בדפרישתי, דלא משום דרבא סבר כרבי שמעון בן לקיש קאמר הכי, שהרי רבא גופיה פסיק פרק "החולץ" (יבמות לו, א) כרבי שמעון בן לקיש לגבי רבי יוחנן בתלת, וחשיב להו הנהם, אבל בעלמא בכל המקומות הלכה כרבי יוחנן, ואם היה סובר רבא כרבי שמעון בן לקיש בהדיא דמשיכה מפורשת מן התורה – אם כן הוה ליה למחשביה הנהם. וליכא למימר דלא חש למחשביה משום דמתניתין מסייע ליה לרבי שמעון בן לקיש, דהא בחגי תלת דקדושים הנהם איכא דחגי כוותיה דרבי שמעון בן לקיש ואפילו הכי קדושים לה הנהם. אלא דאי סבר כרבי יוחנן בהדיא דמעות קונות בישראל, אם כן לגוי במשיכה כדפרישתי. אם כן המקנה בהמה לגוי כדי לפטרה מן הבכורה צריך שימשכנה הגוי ובכך סגי בלא כסף. מיהו רש"י פירש דמשיכה אינה קונה בגוי אלא כסף, דאין הלכה כרבי יוחנן אלא כרבי שמעון בן לקיש משום דרבא סבירא ליה כוותיה פרק "חזקת" מדקאמר: קרא ומתניתין מסייע ליה לרבי שמעון בן לקיש, וכי תמא: אם כן אמאי לא חשיב להו כרבי יוחנן? בחי' הנהו תלת צריך לומר: משום דרבא "חזקת" משיכה קונה קאמר ליה רבי שמעון בן לקיש פרק שני בשמיה דרבי אשעיא, וברק "החולץ" אינו חוזר אלא הנוה קונה רבי שמעון בן לקיש משמיה דנפשיה, דהכי נמי לא קא חשיב מילתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דפרק "השוחט" (חולין כט, ב), משום דמשמיה דלוי סבא אמרה רבי שמעון בן לקיש. והרצאה לחוש לדברי רש"י ורבינו תם, המקנה בהמה לגוי לפטרה מן הבכורה צריך שיתן הגוי כסף וגם משיכת הגוי בסמיטא או לרשותו של גוי שהוא שלו, ואם אין לו רשות לגוי – מקנה לו הישראל חדר בביתו והגוי ינעול ויפתה, דבהכי קני ליה לרשות, כדאמר בגיטין פרק "הורק" (עו, ב): ותיחדו ותפתה, ואחר כך ימשוך הגוי בהמה לאתרו חדר. ובבכורות פרק קמא (ג, א) פליגי אמוראי מה צריך שיקנה הגוי מן הבהמה, איכא מאן דאמר שצריך שיקנה דבר שעושה אותה טרפה, ואיכא מאן דאמר אפילו אונו. ונראה להחמיר ולהקנות לגוי דבר שעושה אותה טרפה, כגון הריאה והראש, מן הבהמה או מן העובר כשהיא מעוברת. אמנם אין צריך שיתן הגוי מעות, שהה הראש הריאה, אלא סגי שיקנם כדפרישתי. ואף על פי ששהו יותר כפלים אפילו אין לחוש משום בישול מקח, שאנן סדיו שהישראל גמר ואקני לגוי כדי להפטר מן הבתמה. שיקילו = שיקלו וזוי מינייהו וחדרי כילו להו כי לא יסלקא דעתך מפרסיה בגוי קונה מדרשמה בגוי קנייה בו לא צריכא דבייל וקמינ דגוי – פירוש: אבל לעולם משיכה בגוי קונה, כדפרישתי. והקשה רבינו תם: כיון דמשיכה בגוי קונה, אם כן מעות אינם קונות, ואם כן מה גמיר מועיל המעות שהיו נותנים מתחלה? מכל מקום הוי יין נסך ברשותו של ישראל מיד שנגע בו, ועדיין אינו של גוי עד שימשכנו כיון דמשיכה קונה ולא מעות, ומיד שנגע בו הגוי נעשה יין נסך ברשות ישראל

1 ורמיניהו: עיר שפכשוה פרקים – כל בהנות שפכתה
2 פסולות! אמר רב מרי: לנסך אין פנאי, לבעול יש
3 פנאי. משנה האומנין של ישראל ששלח להם נכרי
4 חבית של יין נסך בשכרן – מותר לומר: "תן לנו
5 את דמיה", משפננסה לרשותן – אסור. גמרא
6 אמר רב יהודה אמר רב: מותר לאדם לומר לגוי:
7 "צא והפס עלי מנת המלך". מיתבי: אל יאמר
8 אדם לגוי: "עול תחתי לעוצר"! אמר ליה רב:
9 "עול תחתי לעוצר" קאמר? הא לא דמיא אלא
10 להא, אבל אומר לו: "מלמני מן העוצר". משנה
11 המוכר יינו לנכרי, פסק עד שלא מרד – דמיו
12 מותרין, מרד עד שלא פסק – דמיו אסורין. גמרא
13 אמר אמימר: משיכה בגוי קונה; תרע, דהני פרסאי
14 משרדי פרדשני להדרי ולא הדרי בהו. רב אשי אמר,
15 לעולם אימא לך: משיכה בגוי אינה קונה, והאי
16 דלא הדרי בהו – דרבות רוחא הוא דנקיטא להו.
17 אמר רב אשי: מנא אמינא לה? מרדאמר להו רב
18 להנהו סבוייתא: פי פייילתו חמרא לגוים – שקלו
19 וזוי מינייהו ותרד פייילן להו. ואי לא נקטו בהדיהו
20 וזוי, אוזיפנהו ותרד שקילו מינייהו, פי היכי דתהייו
21 להואה גפיהו. דאי לא עבדיתו הכי, פי קא הוי יין
22 נסך – פרשותייכו קא הוי, וכי שקילתו – דמי יין נסך
23 קא שקילתו; ואי סלקא דעתך משיכה בגוי קונה,
מרדשכה

1 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
2 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
3 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
4 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
5 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
6 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
7 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
8 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
9 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
10 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
11 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
12 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
13 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
14 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
15 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
16 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
17 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
18 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
19 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
20 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
21 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
22 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
23 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
24 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
25 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
26 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
27 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
28 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
29 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
30 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
31 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
32 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
33 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
34 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
35 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
36 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
37 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
38 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
39 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
40 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
41 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
42 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
43 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
44 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
45 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
46 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
47 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
48 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
49 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
50 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
51 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
52 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
53 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
54 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
55 נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
56 אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא
57 דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקום וממכר. ואומר רבינו
58 יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, הני מילי כגון דאיכא כספא, אבל
59 במציאה ומתנה דליכא כספא – כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. רב אשי,
60 אמר משיכה בגוי אינה קונה – לא לדידיה בעלמא קאמר רב אשי הכי, אלא לפי תמיה,
61 כדמוכח במסכת בכורות פרק שני (ג, ב), דקאמר רב אשי: מדרישא משיכה אינה קונה סיפא
נמי משיכה אינה קונה, אלאמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב
אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו תם, דאף על גב דרב אשי בתרא הוה – לית הלכתא

רמז עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) – תוספות

ישראל, והמעות שבדי ישראל נעשו למפרע דמי יין נסך! ואין לומר שהגויים היו נתונים להם המעות במתנה, דאטו בשופטני עסיקנין? ואומר רבינו יצחק: שבשעת נתינת הדמים היו אומרים להם הגוים: אנו מקנים לכם המעות מעבשיו וזיין ידיה שלנו מעבשיו, והגוים היו מאמינים אותם טוב ולא היו יריאים פן יגזלו, ואף על פי שלא בא לידם עדיין.

אי נמי יש לומר, דסבר האי דרדו דקניא משיכה
או מעות בגוי, ודרשי הכי: "לעמיתך" במשיכה,
הא לנו או בזה או בהא. ולית ליה הא דאמר
בבבורות (יג, א): מדישראל בחדא גוי נמי בחדא.
ואם תאמר: ולמה לא למדם להדיח כלי הגוים
או למדור בבלי ישראל? ויש לומר: דבכך יש
לסעות כמה פעמים. אבל בלקיחת מעות קודם
לא יבא לסעות, כיון שהיה מנהגם כן. **שמע**
מנה נצוק תבור – ואם תאמר: ולמא לחו רב
לסביותא לקטפי קטופ, ובכי האי גונא שרי גם
אי נצוק תבור, כדקאמר לקמן (עב, ב) ויש לומר:
לפי שהיו מוכרים יין הרבה היה להם טורח גדול
לקט, **הבא** בנאי עסקין דאיבא עכבת יין
אפומא דכחנתא – תימה: לביטול חקורא ופורתא
בשמיש: יש לומר: דמין במינו הוא, וקסבר דלא
בטיל. ושיך להלן אחרי דיה מידיו **ואי** סעני
דעתך משיכה בגוי קונה אמאי יחזור – ואם
תאמר: ואלא מאי, מעות קונות? אם כן אימא
סיפא: אם משנתן מעות משך ויליך הגנא לים
המלח – ולמה לי משך כיון דמעות קונות? דכי
האי גונא פריך בבבורות (שם, א): ואי סלקא
דעתך מעות קונות למא ויש לומר: דבין
מקשה הכא ובין מקשה התם כפי למימור דבעין
בגוי תרתי, משיכה ובסך, והכי קאמר הכא: ואי
סלקא דעתך משיכה לחודה קונה בלא מעות,
אמאי יחזור? ותרם נמי הכי קאמר: אי סלקא
דעתך מעות לחודיהו קונה אמאי יחזור? ואם
תאמר: ומאי טעמא דמקשה דבעין לומר תרתי?
והי דודיש: משום דרדשי: "לעמיתך" – בחדא,
במשיכה או בבסך לכל חד כדאית ליה, ולגוי
– עד דאיכא תרתי, משיכה ובסך, **מיד** הוא
טעמא אלא לרב כו' – ואם תאמר: קשיא דרב
אדרב, דהבא מוקי אליבא דרב דמשיכה קונה
בגוי, ובפרק "הזהב" (בבא מציעא מז, א) משמע
דסבירא ליה כרבי שמעון בן לקיש דמשיכה קונה
בישראל לא בגוי, גבי הדיא דמיתיה ותתם נתנה
לכלן, ואמר רב עלה: דוקא בלן דלא מיחסרא
משיכה, אבל ספר לא מעל עד דמשך, אלמא
קסבר דמשיכה קונה בישראל – אם כן אינה קונה
בגוי, ומינה מסייע התם לרבי שמעון בן לקיש,
ואם כן קשה דרב אדרבו! מיהו יש ספרים דרדשי:
לעיל: "אמר רב דאמריה", אבל לא נראה,
מדאמר הכא: מיד הוא טעמא אלא לרב האמר
רב הלכה כו', דעל כרחך היינו רב דאמר לקמן
סוף פירקא הכי, דמיתיה רבי יוחנן אבתריה,
ואם כן לעיל נמי בעובדא דסביותא רסטינן רב
ולא רבא, וקשה דרב אדרבו! ויש לומר: דההוא
דכלן מיירי לכלן גוי, ולכך קאמר רב: דוקא בלן,
אבל ספר יין לא עד דמשך, דמשיכה בגוי קונה
כדאמר רב הכא. והכי נמי צריך לאוקמי לרבי
יוחנן דהתם כדפירשתי שם. ותלמודא דמיתיה נמי
סייעתא לרבי שמעון בן לקיש התם פרק "הזהב"
(שם) היינו לפי הפשט דמשמע דמיתיה בישראל.

מדימשיכה גוי קנייה, יין נסך לא היו עד דנגע ביה!
– אי דקא פיייל ורמי למנא דיישראל – הכי נמי;
לא צריכא, דקא פיייל ורמי למנא דגוי. – סוף סוף
פי מוטא לאורא דמנא קנייה, יין נסך לא היו עד
דמטי לארעיתיה דמנא; שמע מנה: נצוק תבור?
– לא, אי דנגיקט ליה גוי לכלי בידיה – הכי נמי;
לא צריכא דמנה אארעא. ותיקני ליה פליו; שמעת
מנה: פליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח?
– לא, לעולם אימא לך: קנה לוקח, והכא במאי
עסקינן – בגון דאיכא עכבת יין אפומיה דכחנתא,
דקמא קמא אינסיד ליה. וכמאן? דלא פרבן שמעון
בן גמליאל, דאי רבן שמעון בן גמליאל, האמר:
ימכר פולו לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו! – מיד
הוא טעמא אלא לרב, האמר רב: הלכה פרבן
שמעון בן גמליאל חכית בחכית, אבל לא יין ביין.
מיתיה: תלוקה גרומאות מן הגוים ומצא פה
עבודה זרה, אם עד שלא נתן מעות משך – יחזיר,
אם משנתן מעות משך ויליך לים המלח; אי סלקא
דעתך משיכה בגוי קונה, אמאי יחזור? אמר אביי:
משום דמיתיהו פי מקח טעות. אמר רבא: רישא
מקח טעות, סיפא לאו מקח טעות? אלא אמר
רבא: רישא וסיפא מקח טעות, ורישא דלא יהיב
וזוי לא מיתיהו פעבודה זרה ביד ישראל, סיפא
דיהיב וזוי מיתיהו פעבודה זרה ביד ישראל. אמר
ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, תא
שמע: המוכר יינו לנכר, פסק עד שלא מדר דמיו
מותרין, ואי אמרת משיכה בגוי אינה קונה, אמאי
דמיו מותרין? הכא במאי עסקינן דאקדים ליה
דינר. אי הכי, אימא סיפא: מדר עד שלא פסק
דמיו אסורין, ואי דקדים ליה דינר, אמאי דמיו
אסורין? אמר ליה: ולדידך דאמרת משיכה בגוי
קונה, אמאי רישא דמיו מותרין וסיפא דמיו
אסורין? אלא מאי אית לך למימר: פסק סמכא
דעתיה, לא פסק – לא סמכא דעתיה; לדידי נמי,
אף על גב דקדים ליה דינר, פסק – סמכא דעתיה,
לא פסק לא סמכא דעתיה. אמר ליה רבינא לרב
אשי: תא שמע, דאמר רבי חייה בר אבא אמר
רבי יוחנן: בן נח נהרג על פחות משה פרוטה,
ולא ניתן להישבון; ואי אמרת משיכה בגוי אינה
קונה, אמאי נהרג? משום דצעריה ליישראל.

ומאי

מדמשיכה גוי – במדה, קנייה, ואף על גב דלא יהב וזוי, והוה ליה זוי הולאה גביה מקמי
דניהו יין נסך, דהא לא היו נסך עד שנגע ביה, ואפילו אי לא שקלי וזוי מנייהו שפיר
דמי. **בבא דמי** – דין שבכלי אסור, והוה יין נסך מקמי משיכה. **מדמטי לאוריא דמנא** –
דגוי, קנייה גוי בהגבהה. **שפעת מיצה כו'** – ואנן איבעיי איבעיא לן ביהמוכר את
הספינה? (בבא בתרא פה, ב) **עכבת יין** – אוגנים
יש בבלי של גוי, שמתעבב היין על פיו כטיפה
או כשני טיפין מקמי דנימטי חמרא דיישראל
באורא דמנא דגוי, ומיתסר בהדיא טיפת יין
שעל פיו. **דכוונתא** = פך, קטנה מחבית, כדאמר
במועד קטן (יב, א): ופתין כוונתא ואנן ופתין
חביתא במועד. **בכאן** – הא דאמר רב למישקל
דמי ברישא מקמי דניתסר בהדיא עכבה, דלא
כרבן שמעון בן גמליאל – דקתני מתניתין: יין
נסך שנפל לבור כולו אסור, רבן שמעון בן
גמליאל אומר: ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי יין
נסך שבו. אלמא משום תערובת יין נסך לא
מיתסר בהנאה חמרא דיישראל, ואנן קים לך כל
מקום ששנה רבן שמעון במשנתו הלכה כמותו!
מיד הוא **מעמא אלא** לרב – דך קושיא למאן
רמית ליה: אלא לרב דאמר דמיתיה למישקל
דמי ברישא. לדידיה לא תרימיה, דאידהו אמר
בהדיא דאין הלכה כרבן שמעון, **אלא** בחכית
שנתערב בחכיות אחרות – דשקל דח מנייהו
ושדי לנדה, ואינן שרי בהנאה. אבל לא יין ביין
– דכי תתערב יין נסך ביי כשר – כולו אסור. ואי
קשיא: אביי ורבא היכי מיתרצי אתקפתיה
דאמימר, דהא אינהו הוו קשישי סנייה טובא לא
תיקשי, דהא במסכת בבורות (יג, ב) תרציניהו
אביי ורבא לתנן שינוי אליבא דרבי יוחנן,
דאליביה קאמר אמרימר לשמעתיה, וקבעה
בעיל תלמודא כאן אמילתיה דאמימר. **גרומאות**
= שברי כספים. יחזיר – דלא קנייה, ולא מדיחבי
לבערה, ויליך לים המלח – דכיון דלא מצוי
לאהדוריה ולמשקל דמי. **מקח טעות** – הויה
משיכה בטעות, דלא אדעתא דעבודה זרה ובן.
סיפא לאו מקח טעות – בתמינה, ואף על גב
דיהיב דמי לשקלינהו מיתיה עכבורה זרה – לבי
הדר שקל וזוי – מיתיה כמאן דמובן לעבודה זרה
דמי. **פסק עד שלא מדר דמיו** אסור, דגביה
קנייה גוי במשיכה וקמו וזוי בחלואה גביה, יין
נסך לא היו עד דנגע ביה. **שחקיים לו דינר** –
שנתן לו מעותיו קודם לכן. **שחקיים לו** – ונתן
לו מעות יותר מכדי דמי היין, עד שיפסוק
הדמים יחזיר לו ישראל את המותר. **אמאי** –
דמיו אסורין. ולדידך דאמרת – טעמא דרישא
משום דמשיכה קונה, סיפא נמי אמאי דמיו
אסורין? **סכמא** דעתיה – למקני במשיכה. **לא**
פסק – קודם משיכה, לא סמכא דעתיה
למקנייה במשיכה, שמא ירבה לו בדמיו. בן נח
– שגול את ישראל פחות משה פרוטה, אף על
גב דגבי ישראל לאו ממונא הוא, דמחלי עליה
גב גבי ממונא הוא, ובן נח נצטה על הגול
בסתורין (נח, א), ואותרהו שלחן זו היא מיתתו
ואין צריכא התרואה. והמשך בעמוד הבא.

ולא

בן נח נהרג על פחות משה פרוטה – ובן נח מצווה על הגול, ואוהרתו זו מיתתו, ולא ניתן להשבון. ודוקא ישראל דבר מחילה הוא, אבל גוי לאו רב מחילין הוא. ורש"י
פירש דלא ניתן להשבון משום דקם ליה ברבנה מיניה. ולא נראה, דאם כן לא יתחייב גוי לשלם גולו בשום ענין. **ואי** סלקא דעתך משיכה בגוי אינה קונה אמאי נהרג –
פירוש: הא לא קנייה, וכל היבא דאיתיה ברשותיה דיישראל הוא. וקשה: דהא ישראל נמי לא קנה הגולה להיות שלו, ואפילו הכי קנייה להתחייב באונסין החיוב דשיך ביה,
והכי נמי יש לנו לומר בבן נח שקנאו להתחייב בה מיתה, דהיינו החיוב דשיך בה! ויש לומר: דודאי אי גול שוה פרוטה, דהוי ממונא לגבי ישראל וחסירו – אית לן למימר
כדפירשתי. אבל פחות משה פרוטה, שלא חסר הישראל דלאו ממונא הוא, וגם ממון הגוי לא נתרבה שוהי לא קנאה – משום הכי פריך אמאי נהרג. ומשני צערא דיישראל.
ומאי

60 שרב לשיטתו, היה צריך להזהירם ליטול מעות קודם שיתעבר
61 היין, בין נסך הנמצא בשפת הכלי.
62 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת אמימר ורב אשי: מִיתֵיבִי – הקשו בני
63 השיבה על אמימר הסובר שמשביכה קונה, שנינו בברייתא, הַלּוֹקֶה
64 וְרוֹמָאֹת – הקונה חתיכות כסף מן הַעֲוָדִי בּוֹכְבִּים, וְיִמְצָא בָהֶן
65 חתיכה של עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים, אִם עַד שְׁלֹא יִתֵּן מְעוֹת מִשֶּׁשׁ – משך
66 לפני ששילם, יִחְזֹר את העבודה זרה לגוי, משום שעדיין לא קנאה
67 ולא התחייב לבעדה. אֲךָ אִם מִשְׁנֵת מְעוֹת מִשֶּׁשׁ – שילם ואחר כך
68 משך, יוֹלֵד אותה לִים הַמֶּלֶךְ, מכיון שאינו יכול לחזור בו לאחר
69 שמשך, ועבודה זרה של ישראל אסורה לעולם. מדייקת הגמרא:
70 וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מְשִׁיכָה עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים קוֹנָה, אֲמַאי יִחְזֹר וּבִאֲפֻן
71 הראשון, הרי כבר משך ישראל וקנאה במשיכה, אלא ודאי
72 שמשביכה אינה קונה לבדה.
73 דוחה אבִי את ההוכחה: אֲמַר אֲבִי, הטעם שמחזיר הוא מְשֻׁשׁ
74 דְּמִיתוּי כִּי מִקַּח מְעוֹת, שהרי ישראל לא רצה לקנות עבודה זרה,
75 וקנין בטעות אינו קנין.
76 רבא מקשה על אבִי, ומיישב את הקושיא באופן אחר: אֲמַר רַבָּא,
77 וְכִי רִישָׁא מִקַּח מְעוֹת, וְסִיפָא לֹא מִקַּח מְעוֹת, ומדוע שם אינו מחזיר
78 משום מקח טעות. אֲמַר רַבָּא, רִישָׁא וְסִיפָא, בשניהם הקנין לא
79 חל משום מִקַּח מְעוֹת, וְרִישָׁא דְּלֹא יִהְיֶה זֶוּי – אלא שברישא שמשך
80 קודם ששילם, עדיין לא נראה שנגמרה המכירה ולא מִיתֵיבִי. אין
81 הדבר נראה כְּעֻבְדָּת בּוֹכְבִּים בִּדְ רִישָׁא, אולם בְּסִיפָא דְּיִהְיֶה זֶוּי
82 – שכבר נתן את הכסף לגוי, סימנו על סכום התשלום קודם המשיכה,
83 בִּדְ רִישָׁא, ואם יחזיר אותה לגוי, והגוי יחזיר תמורתה את
84 המעות, נראה הדבר כאילו ישראל מוכר עבודה זרה לגוי,
85 ומשום כך אסור, ואמרו שיוליך לים המלך.
86 הגמרא מביאה ראייה שמשביכה בגוי קונה, ובכך מקשה על רב
87 אשי: אֲמַר לִיה מַר קְשִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב חֲסָדָא לְרַב אֲשִׁי, תָּא שְׁמַע –
88 בא ושמע ראייה ממשתננו (לעיל ע"א), הַמּוֹכֵר יִינוּ לְעֻבְדִּי בּוֹכְבִּים,
89 אִם פֶּסֶק עַד שְׁלֹא מָדַר – סימנו על סכום התשלום קודם המשיכה,
90 דְּמִינוּ מוֹתְרִין, וְאִי אֲמַרְתּ מְשִׁיכָה עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים אִינָה קוֹנָה, אֲמַאי
91 דְּמִינוּ מוֹתְרִין, הרי הגוי עדיין לא קנה, ואם כן היין התנסך ביד
92 הישראל. מתרץ רב אשי: הֵכָא בְּמִאי עֲסָקִין דְּאֶקְדִּים לִיה דִּינָר –
93 במשתננו מדובר שהגוי הקדים ונתן מעות לישראל קודם
94 הפסיקה והמדידה, ומיד מאותה שעה היין נקנה לגוי בקנין כסף,
95 וכשמשוכו ומנסכו הרי הוא כבר ברשותו.
96 מקשה הגמרא: אִי הִכִּי – אם מדובר שהקדים לו דינר, אֲמַר סִיפָא,
97 מָדַר עַד שְׁלֹא פֶּסֶק – משך קודם שסימנו על סכום התשלום, דְּמִינוּ
98 אֲסוּרִין, וְאִי מְדוּבָר דְּקָדִים לִיה דִּינָר, אֲמַאי דְּמִינוּ אֲסוּרִין, והלא היין
99 נקנה לגוי בקנין כסף עוד קודם המשיכה, ונמצא שהתנסך ברשות
100 הגוי.
101 רב אשי מתרץ על הקושיא, אך תחילה מוכיח שגם אמימר חייב
102 לסבור תירוץ זה: אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְמַר קְשִׁישָׁא, וְלִיְיָ דְּאֶמַרְתּ
103 – ולשיטתך שאתה מבאר ברישא, שדמיו מותרים משום שמשביכה
104 בְּעֻבְדִּי בּוֹכְבִּים קוֹנָה, גם בסיפא החשש ניסוך הוא רק לאחר
105 וְסִיפָא דְּמִינוּ אֲסוּרִין, הרי גם בסיפא החשש ניסוך הוא רק לאחר
106 המשיכה. ונמצא שהתנסך ברשות הגוי, אֲמַר מַאי אֵית לָךְ לְמִימָר
107 – אלא מה יש לך לומר כדי לבאר את החילוק בין הרישא לסיפא,
108 שברישא משום שפֶּסֶק – שסימנו את סכום התשלום, סָמְכָא
109 דַּעְתֵּיהּ – רוצה שתועיל המשיכה לעשות קנין כיון שדעתו שלימה
110 עם הקנין, אבל בסיפא שְׁלֹא פֶּסֶק – שעדיין לא סימנו את סכום
111 התשלום, לֹא סָמְכָא דַּעְתֵּיהּ שתועיל המשיכה, לפי שאין דעתו
112 שלימה עם הקנין משום שחושש שזאם הישראל ירבה במחיר הקנין,
113 ולכן לא מועילה המשיכה לקנות, ונמצא שהיין התנסך ביד
114 הישראל, ולפיכך דמיו אסורין. מסיים רב אשי את תירוצו: וכשם
115 שלשיטתך צריך לתרץ כך, לְדִידִי נָמִי – גם לשיטתי שביארתי את
116 המשנה בהקדים לו דינר, יש לחלק, שאף על גב דְּקָדִים לִיה דִּינָר,
117 מכל מקום הדבר תלוי, שאם פֶּסֶק את סכום הדמים סָמְכָא דַּעְתֵּיהּ
118 שיועיל הדינר לקנין כסף, אבל אם לֹא פֶּסֶק, לֹא סָמְכָא דַּעְתֵּיהּ

1 מְדַמְשָׁקָה – משעה שמשביכה העובד בּוֹכְבִּים קְנִינָה – קנה את היין
2 ומיד התחייב בתשלום, ואילו יִין נֶפֶד לֹא הָיָה עַד דְּנָנַע בֵּיתָה, ואם כן
3 מדוע צריך ישראל ליקח תחילה מעות מהגוי. ומכך שהזהירים
4 רב על כך, משמע שמשביכה בגוי אינה קונה, אלא מעות, וחשש
5 רב שקודם שישלמו יגעו בין וינסכודו.
6 דוחה הגמרא: אִי דָקָא בְּיָל וְרָמִי לְמַנָּה דִּישְׁרָאֵל – אם המוכר היה
7 מודד ומטיל את היין לכלי של ישראל, הִכִּי נָמִי – אכן היתה מכאן
8 ראייה, אבל באמת לֹא צְרִיכָא – לא הוצרך רב להזהירם אלא
9 לאופן דָקָא בְּיָל וְרָמִי לְמַנָּה דַּעְוָד בּוֹכְבִּים – שהמוכר מודד ומזוג
10 לכלי של הגוי, שיש בתוכו שאריות של יין נסך, שבאופן זה היין
11 נאסר מיד כשמתערב בשאריות (ועוד לפני המשיכה), ועל כן צויה
12 להם שתחילה יזכו בדמים.
13 מקשה הגמרא: סוף סוף כִּי מָטָא לְאֹרְחָא דְּמַנָּה – כאשר מגיע היין
14 לאויר הכלי קְנִינָה – הגוי קונה אותו בקנין הגבהה, ואילו יִין נֶפֶד
15 לֹא הָיָה עַד דְּרָמִי לְאִרְעִיתָה דְּמַנָּה – אינו מתנסך עד שמגיע
16 לתחתית הכלי ומתערב עם היין נסך שנמצא שם, ואם כן נמצא
17 שמתנסך ברשות הגוי ומדוע הוצרך רב להזהירם, וכדי ליישב זאת
18 נצטרך לומר שהקילוח המחבר בין היין שבכלי ליין שמחוץ לכלי
19 אסור, האמנם שְׁמַע מִינָה – נובח מכאן שניצוק חֲבוֹר – שקילוח
20 היין דינו כמחומר ואסור את היין שעדיין מחוץ לכלי.
21 משיבה הגמרא: לֹא – אין הוכחה לכך, שאכן אִי – אם היה מדובר
22 בְּדִקְרָא לִיה עֻבְדִּי בּוֹכְבִּים לְבִלִּי בְּרִינָה – שהגוי מחזיק את חבית
23 בידו והיין נשפך לחבית זו, הִכִּי נָמִי – אכן היה אפשר להוכיח כי
24 אבל באמת לֹא צְרִיכָא – לא הוצרך רב להזהירם אלא לאופן דְּמַנָּה
25 אֲאָרְעָא – שהחבית מונחת על הקרקע ואין הגוי מחזיקה, וממילא
26 אין היין נקנה לגוי בהגבהה בעודו באויר הכלי, ולכן אף אם נאמר
27 שניצוק אינו חיבור, מכל מקום היין נאסר לפני הקנין, שהרי נאסר
28 מיד כאשר התערב עם היין שבכלי, ונקנה לגוי רק לאחר שינוח
29 בכלי.
30 שואלת הגמרא: וְתִקְנִי לִיה בְּלִי, כלומר, יש דין שאויר רשותו של
31 אדם זוכה לו, ומאחר שהכלי שייך לגוי, נמצא שזוכה הגוי בין
32 בעודו באויר הכלי, עוד קודם שגיע לתחתית הכלי ויתנסך, וכדי
33 ליישב זאת נצטרך לומר שאין אויר הכלי של הגוי זוכה לו כשהוא
34 ברשות המוכר, האמנם שְׁמַע מִינָה – נובל להוכיח מכאן שבלִי
35 שֶׁל לֹקֶה הַמוֹנְחִים בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר, והניח שם המוכר סחורה כדי
36 להקנותה ללוקח, לֹא קָנָה לֹקֶה. והרי קשה לומר כן, משום
37 שהגמרא (ב"ב פה) מסתפקת בכך.
38 משיבה הגמרא: לֹא – אין להוכיח כן, אלא לעולם אֲמַר לָךְ –
39 באמת יתכן לומר שכליו של לוקח ברשות מוכר קָנָה לֹקֶה, וְהִכָּא
40 בְּמִאי עֲסָקִין – וכאן בדברי רב במה מדובר, כְּגוֹן דְּאִיכָּא עֲבָתָה יִין
41 אֲפוּמִיָּה דְּכוּזְנָתָא – מקום בשפת הכלי של הגוי, שמתעכב שם היין
42 לפני שנופל לאויר הכלי, ושם היה שאריות יין נסך, ונמצא דְּקָמָא
43 קָמָא אִינְסוּף לִיה – שכל טיפה וטיפה ששופכים לכלי, תחילה
44 נהיית יין נסך, ורק אחר כך נכנסת לאויר הכלי וזוכה בה הגוי.
45 נמצא עתה, שרב חשש לדמי תערובת יין נסך. מקשה על כך
46 הגמרא: וּבְמִימָא – ובשיטת מי סובר רב, והרי הוא דְּלֹא בְּרָבִן שְׁמַעוֹן
47 בְּן גְּמִלְאֵל, דְּאִי בְּרָבִן שְׁמַעוֹן בְּן גְּמִלְאֵל, הָאִמֵּר בַּמִּשְׁנָה לְהֵלֵךְ (עד.),
48 שִׁינִי נֶסֶךְ שֶׁנֶּפֶל לִינִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יִמְכֹּר בּוֹלֵי – ימכור הישראל את
49 כל תערובת היין לְעֻבְדִּי בּוֹכְבִּים, והדמים מותרים, חוץ מְדִמִּי יִין
50 נֶפֶד, וְהִינֵנוּ מִשׁוּם שֶׁתַּעֲרֹבֵת יִין נֶסֶךְ מוֹתֵרֵת בְּהִנָּה. והכלל
51 הוא שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום שמוכרת שיטתו
52 במשנה.
53 מתרצת הגמרא: מִיָּד הוּא מַעְמָא אֲמַר לְרַב – הרי כל מה
54 שהוצרכנו להעמיד שהיין מתנסך בתערובת היה רק לדעת רב,
55 לומר שאין הוכחה מדבריו שמשביכה אינה קונה, הָאִמֵּר רַב – והרי
56 רב אמר שְׁהִלָּה בְּרָבִן שְׁמַעוֹן בְּן גְּמִלְאֵל רַק בְּחִבִּית בְּחִבִּית – בחבית
57 של יין נסך שהתערבה בחביות כשרות, שבאופן זה ימכור את
58 כולם חוץ מחבית אחת (ושיליכה לנדה), אֲמַר לֹא הִלְכָה כְּמוֹתוֹ
59 בֵּינָן שֶׁהִתְעַרְבַּ בֵּינָן, אלא באופן זה כל היין נאסר. ולפי זה מובן,

או שנשאו את הפירות על כתפיהם, ורצה למכור את הפירות
לחבירו, אם קָשָׁה הקונה את חֲמִירָיו – (מנהיגי החמורים) וּפְעֻלָּיו –
או פועליו של המוכר, והתבואה עדיין על גבם, וְהַכְנִינָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ
לקנותו, בֵּין אִם פֶּסֶק עַד שְׁלֹא קָרַד – שפסקו את סכום התשלום,
אך עדיין לא מדד את הפירות לכליו של הקונה, וּבֵין אִם קָרַד –
הניח את הפירות בכליו של הקונה עַד שְׁלֹא פֶּסֶק – אך עדיין לא
פסקו את סכום התשלום, וְאִם קָנָה, ולפיכך, שְׁנִינָן – המוכר והקונה
יכולין לְחֹזֵר קָנָה מהקנין. וטעם הדבר חלוק בין האופנים, באופן
שפסק ועדיין לא עשו מדידה, פשוט שלא קנה שהרי המשיכה
שמשיך את הפועלים לא מועילה, משום שאין משיכה מועילה
בבני אדם אלא צריך למשוך את הפירות עצמם, וכן אינה מועילה
לפירות, לפי שאין הפירות נחשבים מונחים ברשות הקונה שהרי
הם על גבי הפועלים של המוכר. ובאופן שמדד קודם פסיקה,
הטעם שלא קנה הוא משום שאין גמירות דעת שיועיל הקנין,
שהרי חושש הקונה שגמירות יבקש מחיר יקר יותר. אולם אם
פָּרְקָן – פרק את הפירות מעל החמורים והפועלים, וְהַכְנִינָן הקונה
או המוכר לְתוֹךְ בֵּיתוֹ של הקונה, אם פֶּסֶק עַד שְׁלֹא – ועדיין לא
קָרַד, אֵין שְׁנִינָן יְבֻלִין לְחֹזֵר קָנָה, מכיון שלאחר הפסיקה מועיל
מה שהפירות בחצר הלוקה, כדי לקנותם, ואין עיכוב במה שלא
מדד והפירות עדיין בכלים של המוכר. אך אם קָרַד – העביר את
הפירות מהכלים של המוכר לכלים של הקונה, עַד שְׁלֹא פֶּסֶק –
ועדיין לא סיכמו את סכום התשלום, לא חל הקנין וְשְׁנִינָן יְבֻלִין
לְחֹזֵר קָנָה, משום שקודם פסיקה לא יכול לחול שום קנין, והוא
הדין במעשה הנוכח, אף שעשו קנין על הקרקע, כיון שלא פסקו
דמים לא מועיל הקנין, וכדברי אביי.

הגמרא מביאה מעשה נוסף, כעין המעשה הקודם: הוּא גִבְרָא
דְּאָמַר לִיה לְחִבְרִיה – מעשה באדם שאמר לחבירו, אֵין מְזַבְּנָנָא לָהּ
לְהָא אֲרֻעָא – אם אמכור קרקע זו, מְזַבְּנָנָא לָהּ – אמכור אותה לך
בְּמִתָּא זֵוִין, ועשה עמו קנין על כך. ולאחר מכן, אֵל – הלך בעל
הקרקע וּבִגְנָה לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – ומכרה לאדם אחר בְּמִתָּא זֵוִין
זו. אָמַר רַב פְּהֵלָא, קָנָה קָנָא – הראשון קנה את הקרקע ולא השני,
משום שפסק עמו את סכום המקד, וגם עשו קנין על כך, וקנין
אחרי הפסיקה מועיל.

מִתְקַרְף לָהּ – הקשה על כך רב יַעֲקֹב מִנְהַר פְּקוֹד, מדוע קנה
הראשון, וְהָיָא – אדם זה (המוכר) זֵוִין אֲנָסוּהוּ – הכסף שהוסיף
השני על מחיר הקרקע, הוא שאנס אותו למכור את הקרקע,
ולעולם בלא זה לא היה בדעתו למכור, וכל מה שאמר לראשון
שימכור לו, כוונתו הייתה אם ימכור למרצונו שוויה, אבל כאן
כביכול אינו מוכרה מרצונו אלא אנוס הוא למכור, ועל אופן זה
לא חל קניינו של הראשון. מסיקה הגמרא: וְהִלְכְתָּא – וההלכה
היא כְּרַב יַעֲקֹב מִנְהַר פְּקוֹד, שקנה השני.

הגמרא מביאה דינים נוספים בענין ההתחייבות לגבי סכום המקד:
אָמַר לִיה המוכר לקונה, אמכור לך את הקרקע בְּדִשְׁיִימִ בְּתִלְתָּא'
– כפי איך שישומו את שווייה שלושה אנשים (ועשו על כך קנין).
אין צריך שכל השלושה יסיכמו לשומה, אלא אֶפְּלִי תְּרִי מִנּוּ תִלְתָּא'
– אפילו אם רק שני דיינים מתוך שלושה יסיכמו על ערך הקרקע,
הולכים לפי שומתם. והטעם לדין זה, הוא משום שכאשר אדם
מזכיר 'שומה' ומזכיר 'שלושה', מסתבר שכוונתו לשומת בית דין,
ובדיינים לעולם ההכרעה היא על פי הרוב, ולא צריך ששלושתם
יסיכמו לאותו דבר.

אבל אם אמר המוכר לקונה, אמכור לך את הקרקע בְּדִשְׁיִימִ
בְּתִלְתָּא' – כפי איך שיאמרו שלושה אנשים, בזה לא חל הקנין עַד
דְּאָמַר בְּתִלְתָּא' – עד שיסיכמו שלושתם במה שוויה. לפי שכלשון
זו לא משמע שהתכוון שיאמרו בתורת דיינים (שהולכים בהם
אחרי הרוב), אלא לאמירתם שלשתם בדווקא התכוון, ולכן רק אם
יגידו שלשתם את אותה שומה ימכור כשומתם.

וכן אם אמר המוכר לקונה אמכור לך את הקרקע בְּדִשְׁיִימִ
בְּאֶרְבַּעָה' – כפי איך שישומו את שווייה ארבעה אנשים, לא חל

וְאֵין – ומה הביאור במה שאמר רבי יוחנן שִׁלָּא נִיתָן לְהִישָׁבוּ,
היינו דְּאֵינוּ בְּתוֹרַת הִישָׁבוֹן – שלא שייך בו השבה, מאחר שהגוי
לא קנאו כלל, ובכל מקום שיהיה הרי הוא של הישראל.
מקשה הגמרא: אֵין קָבִי – אם כך הוא, שהגוי נהרג משום שהוא
ציער את הישראל, אֵין אֵין סָפָא – אמור את סוף דברי רבי יוחנן,
ומשם הדבר קשה, כֵּן חֲבִירוֹ של הגוי, וְנִסְתָּלָה מִמֶּנּוּ לשם גזילה,
הרי הוא נִהְרַג עָלֶיהָ. בְּשִׁלְמָא דִּישָׁא – זה מובן ברישא של דברי רבי
יוחנן, שנהרג משום דְּצִעְרִיהּ לְיִשְׂרָאֵל, אֵלָּא בְּסִפָּא – אבל בסיפא
של דברי רבי יוחנן, לא מובן מדוע נהרג, וכי אֵין קָבִי – מה השני
עשה, הרי אינו מצער את הישראל יותר ממה שציערו הראשון.
נמצא שאי אפשר לבאר שכן נח שגול נהרג משום צער הישראל,
אֵלָּא שְׁמַע מִיָּנָה – לכאורה מוכח מהדין של רבי יוחנן, כדברי
אמימר שְׁמִיכָה פְּעוּבָה בּוֹכְבִים קוֹנָה, ולכן בן נח נהרג אפילו
בפחות משהו פרוטה, ולכן גם הגוי השני נהרג, משום שכשמשך
גם הוא קנאה ונחשב לגנב. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּנָה – אכן יש
להוכיח כן, שמשיכה בגוי קונה.

הגמרא מביאה מעשה, ופושטת את הדין ממשתנתו (לעיל עא):
הוּא גִבְרָא דְּאָמַר לִיה לְחִבְרִיה – מעשה באדם שאמר לחבירו, אֵין
מְזַבְּנָנָא לָהּ לְהָא אֲרֻעָא – אם אמכור קרקע זו, לָךְ מְזַבְּנָנָא לָהּ –
לך אמכור אותה, ועשו קנין על כך בקרקע. ולאחר מכן, אֵל –
הלך בעל הקרקע, וּבִגְנָה לְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – ומכרה לאדם אחר.
אָמַר רַב יוֹפָה, קָנָה קָנָא – הראשון קנה את הקרקע, לפי שהוא
עשה בה קנין, לפני השני, ועתה שגילה המוכר בדעתו שרוצה
למכרה, חל קניינו של הראשון.

אביי מקשה על רב יוסף, וחולק עליו: אָמַר לִיה אֲבִי לַרְב יוֹסֵף,
מדוע הראשון קנה את הקרקע, וְהָא לֹא פֶּסֶק – והרי לא סיכמו על
סכום התשלום, ובאופן זה הכלל הוא שלא חל הקנין שעשו על
כך, משום שחושש הקונה שמא יבקש המוכר מחיר יקר. וּמִנָּה
הִתְקַרָּא – ומנין אתה אומר כלל זה, דְּכָל הִתְקַרָּא – שכל מקום שלא
פֶּסֶק לֹא קָנָה. דִּתְנֵן במשתנתו (לעיל עא), יִשְׂרָאֵל הַמּוֹכֵר יֵינּוּ לְעוֹבֵד
בּוֹכְבִים, אם פֶּסֶק עַד שְׁלֹא קָרַד – סיכם עמו את סכום התשלום
קודם משיכה, דְּמִי מוֹתְרִין, משום שהגוי קונה את היין במשיכה,
ומיד מתחייב בתשלום, ורק אחר כך נוגע ביין ומנסכו, נמצא
שהתשלום אינו עובר יין נסך, אולם אם קָרַד עַד שְׁלֹא פֶּסֶק –
שמשיך את היין ורק אחר כך סיכמו על סכום התשלום, דְּמִי
אֲסוּרִין, והיינו משום שהמשיכה לא מועילה לעשות קנין קודם
הפסיקה, ולאחר המשיכה כאשר הגוי נוגע ביין ומנסכו, עדיין היין
ברשות הישראל, ומעתה אסור לו לטול דמיו. הרי מבואר, שאין
הקונה גומר בדעתו שהקנין יחול, קודם פסיקה דמים.

מבררת הגמרא: מֵאֵין הָיָא עָלָהּ – מה ההלכה למעשה באופן זה.
תמזהה הגמרא: ומה השאלה 'מֵאֵין הָיָא עָלָהּ', והרי ההלכה בזה
כְּדִקְדָּאִינָן – כמו שאמרנו, שמוכח ממשתנתו כדעת אביי, שאין
הקנין מועיל קודם פסיקה דמים.

מבארת הגמרא את דבריה: אמנם במשתנתו מבואר כן, אך אין
להוכיח מהמשנה לכל מקום משום, דְּלִשְׁמָא חוּמְרָא דִּינִין נֶסֶךְ שְׁאֵינִי
– אולי משום חומרת איסור יין נסך (שהוא משום איסור עבודה
זרה) הדין שונה, שהחמירו חכמים לומר שלא יועיל הקנין קודם
פסיקה ואסרו את דמי היין, אבל בקנין הקרקע יתכן שהפסיקה
אינה מעכבת את הקנין. ומכיון שיש מקום לחלק כך, לפיכך
מבררת הגמרא מה הכרעת הדין בזה.

הגמרא מביאה ראייה מבריתא, לפשוט את הספק, האם בשאר
דברים הפסיקה מעכבת את הקנין: תָּא שְׁמַע – בוא ושמע ראייה
שקנין אינו מועיל קודם פסיקה. דְּאָמַר רַב אֲדִי בִר אֲבִין, עוֹבְדָא הוּא
בִּי רַב חֲסָדָא – מעשה היה בבית מדרשו של רב חסדא שנשאל על
דין זה, אם מועיל קנין אפילו שלא פסק, וְרַב חֲסָדָא בִּי רַב הוּנָא –
ורב חסדא הלך לבית מדרשו של רב הונא לעיין שניהם בדבר,
וּפְשָׁטִיהּ – ורב הונא פשט לו מִהָא (דתנן) [דְּתַנְיָא] – ממה ששנינו
בבריתא, לגבי אדם שפועליו היו מביאים פירותיו על גבי החמור,

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמט רש"י תוספות

ולא ניתן להישבון – ולא מחייב לאהדרה להאי ישראל, דהא מחיל עליה. אמאי נהני –
הא לא קניא להך גזילה, וכל היכא דאיתא של ישראל היא! ומשנה: האי דנהרג – משום
צעריה דישאל. ועד כאן שייך לעמוד הקודם. ומאי לא ניתן להישבון – הא לא שייך
ביה הישבון, דכיון דגוי לא קנייה דישאל היא! אינה בתורת הישבון – כלומר, הכי נמי
קאמר: אינה בתורת שום גזילה דגוי, דכל היכא

ומאי "לא ניתן להישבון"? דאינו בתורת הישבון. –
אי הכי, אימא סיפא: בא חבירו ונטלה ממנו – נהרג
עליה; בשלמא רישא – משום דצעריה דישאל, אלא
סיפא – מאי עביד? אלא שמע מינה: משיכה בגוי
קונה, שמע מינה. והוא גברא דאמר ליה לחבריה:
"אי מזביננא לה להא ארעא – לך מזביננא לה", אול
זבנה לאיניש אחרינא, אמר רב יוסף: קנה קפא. אמר
ליה אביי: והא לא פסק! ומנא תימרא דכל היכא

דלא פסק לא קנה? דתנן: המוכר יינו לנכרי, פסק עד שלא מדר – דמיו מותרין, מדר עד
שלא פסק – דמיו אסורין. מאי הוי עלה? – מאי הוי עלה? פדאמרינן! – דלמא חומרא
דיין נסד שאני. – תא שמע, דאמר רב אידי בר אבין: עובדא הוה בי רב חסדא, ורב חסדא
בי רב הונא, ופשמיה מהא דתנן: מושד חמרי ופועלי וזבנין לתוך ביתו, בין פסק עד
שלא מדר ובין מדר עד שלא פסק – לא קנה, ושניהן יכולין לחזור בהן; פרקן והכניסן
לתוך ביתו, פסק עד שלא מדר – אין שניהן יכולין לחזור בהן, מדר עד שלא פסק –
שניהן יכולין לחזור בהן. והוא גברא דאמר ליה לחבריה: "אי מזביננא לה להא ארעא –
מזביננא לך במאה זוזי", אול זבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין. אמר רב כהנא: קנה
קפא. מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד: האי זוזי אנסוהו! והלכתא פרב יעקב מנהר פקוד.
אמר ליה: "כדשיימי בתלתא" – אפילו תרי מגו תלתא, "כדאמרי בתלתא" – עד דאמרי
בתלתא, "כדשיימי בארבעה" – עד דאמרי בארבעה, וכל שכן היכא דאמר ליה: "כדאמרי
בארבעה". אמר ליה: "כדשיימי בתלתא", ואתו תלתא ושמונה, ואמר ליה אידי: ליתו תלתא
אחריני דקים להו מפי – אמר רב פפא: דינא הוא דמעבב. מתקיף לה רב הונא פריה דרב
יהושע: מומאי דהני קים להו מפי? דלמא הני קים להו מפי! והלכתא פרב הונא פריה
דרב יהושע. משנה נטל את המשפך ומדר לתוך צלוחיתו של נכרי, וחזר ומדר לתוך
צלוחיתו של ישראל, אם יש בו עכבת יין – אסור. המערה מפלי אל פלי, את שעירה
ממנו – מותר, ואת שעירה לתוכו – אסור. גמרא תנן התם: הנצוק והקטפרס ומשקה
טופח – אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, האשבון – חיבור לטומאה ולטהרה. אמר
רב הונא: נצוק וקטפרס ומשקה טופח – חיבור לענין יין נסד. אמר ליה רב נחמן לרב
הונא: מנא לך הא? אילימא מדתנן: הנצוק והקטפרס ומשקה טופח – אינו חיבור לא
לטומאה ולא לטהרה; לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור, הא לענין יין נסד הוי
חיבור. אימא סיפא: האשבון – חיבור לטומאה ולטהרה; לטומאה ולטהרה הוא דהוי
חיבור, הא לענין יין נסד לא הוי חיבור! אלא מהא ליכא למשמע מינה. תנן: נטל
את המשפך ומדר לתוך צלוחיתו של נכרי, וחזר ומדר לתוך צלוחיתו של ישראל,
אם

נחת, ולאמירת שלשתן נחבון. כדשיימי בארבעה – כיון דנחת לדעתה, להרבות דעות יותר מכדי בית דין – ודאי לאו לתורת דיין נחת, ולא אוליין בטר רובא עד דאמריין כוליה, דאי
חולקין מאי אתונו ליה דעות. משנה משפך טריטור, מלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב קצר. ומושיבין אותו על פי צלוחית של לוקחין שפידן צר, ושופכין היין מן המידה לתוכו, והוא
יורד לתוך הצלוחית. אם יש בו – בשולי המשפך. עכבת יין – מקום שמתעכבת שם טיפת יין. אסור – לפי שנשאר שם מן היין שמדר לתוך צלוחיתו של גוי. ובגמרא מפרש הוהא עכבת
יין דמשפך במאי מיתסרא. המערה מפלי אל כלי את שעירה ממנו מותר – ובגמרא מפרש בגוי המערה. ואיצטרך לאשמעיתן את שעירה לתוכו אסור – משום כחו, והעלין מותר –
דאי גזר רבנן בכחו למיסר הוהא דגאי. גמרא הנצוק = קלוח ציור הבא מלמעלה למטה בוקיפה כמרום של גגין. קטפרס = מים הבאין מלמעלה למטה דרך מדרון של תל גבוה
וזקן. ומשקה טופח – ואין בו טופח על מנת להטפין, שאם טפח בהן בידו לא יעלה בה משקה שיוכל להטפין דבר אחר. אינו חיבור לא לטומאה – אם משקין תלושין הן, ונגע טמא
בתחתון העלין טהור. וכן לענין משקה טופח, אפילו במקום חלק משקה מכאן ומכאן ומשקה טופח באמצע, ונגע טמא במשקה – משקין שמכאן ומכאן טהורין, ואף על פי שמחורבין
לו, ולא לפהרה – גממית שאין בה ארבעים טאה, ונצוק או קטפרס או משקה טופח מחבר לגממית זו מקוה שלם – אינה חיבור, והטובל בגממית לא עלתה לו טבילה. האשבון ביקוע,
ארץ מליחה שנתבקעה ונקו שם מים – חיבור לטומאה ולטהרה. ליון נכך – שהמערה מפלי בשר ליון נכך – נאסר אף מה שבכלי העלין דרך נצוק.

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י תוספות

אם יש בו עבדת יין אסור – ואם תאמר: למה לי עבדת יין? תיפוק ליה משום משפך גופיה, דאמר לקמן (עד, ב) בדעי ניוגוב ותיירץ רבינו תם: דלקמן מיירי במשפך של חרס דבלע טפי, והבא בשל עץ דלא בלע כולי האי, ושוב חזר בו רבינו תם, ופירש: דהבא והתם בשל עץ, אלא דלקמן מיירי בשל עץ שמיחוד לתשמישו של גוי ובלע טפי, ולכך בעי ניוגוב, אבל הבא מיירי שהמשפך של ישראל ולכך לא בעי ניוגוב, דלפי שעה לא גזרו ביה רבנן, ומשום הכי נקט דוקא שיש בו עבדת יין, אף על גב דלקמן (שם) קאמר גבי קנקנים דלפי שעה גזרו בהו רבנן – התם כדמפרש טעמא: משום דמכניסין לקיום, אבל גז' ומוחץ ומשפך שאין מכניסין לקיום לא בלעי כולי האי. **פחסתו** צלוחיתו תפשוט לך – ואם תאמר: פשטא דאסור כיון דפחסתו צלוחיתו! ויש לומר: דאשמועינן חידושו, דאף על פי שאין היין נשאר כלל במשפך אפילו הכי אסור. **כחו** של גוי דרבנן ביהוה דלבראי גזרו רבנן דלגזאי לא גזרו – מבאן שאם היה היין כשר בתוך כלי אחר, ונטל את הכלי מבחוץ וטפח מן היין לחוץ ולא נגע ביין – מה שנפל חוץ לכלי אסור, אבל מה שבתוך הכלי מותר כדאמרינן הכא, דלגזאי לא גזרו רבנן. **אמר** להו רב חסדא להנחו סביתא כי בייליתו חמרא לגוים מקטפי קטופי – פירש רש"י: שיפסוק ראש העלין של נצוק מבלי של ישראל קודם שיגיע ראש התחתון לכליו של גוי, דאם הגיע ראש התחתון לכליו של גוי קודם שיפסוק ראש העלין מבלי של ישראל – הו לא מהני קטוף, דנצוק חיבור, ופסק רש"י כרב הונא דאמר נצוק חיבור, מדסבר רב חסדא הכא כוחתיה, ומעשה רב. אבל רבינו תם פסק דנצוק אינו חיבור, ואף על גב דרב חסדא סבירא ליה דנצוק חיבור, מכל מקום הא רב ששת דבתרא הוא טפי אמר דנצוק אינו חיבור, מדמוקי מתניתין בגוי המערה לעיל, וכן מר זוטרא דבתראה הוא אמר לקמן קנישקין שריא, וקנישקין חשיבי נצוק אף על גב דאנין עולה אלא על ידי מציצה, דדמי לגישתא ובת גישתא דחשיב ליה לקמן נצוק, מדפרוך תלמודא עליה: שמע מינה נצוק חיבור, אלמא גבי גישתא אף על גב דאין היין עולה אלא על ידי מציצה ואין סופו להתערב מאליו כשאר נצוק אפילו הכי חשיב ליה נצוק, הוא הדין נמי קנישקין, ועוד, מדתני רבי חיאי "כשפחסתו צלוחיתו, אלמא דקסבר דנצוק אינו חיבור, ואף על גב דקאמר: נצוק חיבוי לך, לא הוי אלא דחוק ותירוצא בעלמא, ועוד מביא רבינו תם ראיא דנצוק אינו חיבור, מדפרוך תלמודא בכל דוכתי: שמע מינה נצוק חיבור, משמע דקשה לתלמודא לאסור בנצוק, ועוד, דרב הונא דייק דנצוק חיבור מזההיה דהנצוק והקטפוס ומשקה טופח כו', ודייק רב הונא מינה: לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור הא לענין יין נסך הוי חיבור, ולענין משקה טופח על ברוך אין דיוק זה אמת, דהא בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה ס, ב) משמע דלענין יין נסך בעינן טופח על מנת להטפח, גבי ההוא גבי דאשתא במעצרתא כו' אמר רב אשי: אי איבא טופח להטפח כו', וכי היכי דאין הדיוק אמת לענין משקה טופח כדפירשתי – הוא הדין לענין נצוק נמי אינו אמת, דהא בהדי הדדי תני להו, ועוד, מדבעי לעיל (ב, ג) גבי מלתא דרב הונא דגרונת: שמע מינה נצוק חיבור – מאי קבעי? הא רב הונא דאמר בשמעתין נצוק חיבור! אלא שמע מינה דרב הונא חזר ביה, והשתא במקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי רבינו תם להחירי מגע על ידי נצוק, אבל בהפסד מועט יכול להחמיר כדברי רש"י, אמנם אם משך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך, אם יש חביתו ששים מן היין שבכלי שיש בו נסך – ודאי מותר אפילו למאן דאמר נצוק חיבור, דהא לא גרע חיבורו על ידי נצוק מאילו מאילו היה כולו מעורב בחבית, שהיה אז בטיל בששים כסתם יינם, כמו שפירש רבינו תם. ונצוק דמיתסר היכי דמי? כגון שהיה היין מקלח מן החבית ובא הגוי ונגע בקילוח שהוא הנצוק – כי האי מיתסר למאן דאמר נצוק חיבור, ומכל מקום היכא שיש הפסד מרובה סמכין אפסך רבינו תם. **אמר** להו רבא לשפוכאי כי שפכיתו חמרא לגוים לא ליקרב גוי ולסייע בהדיכוי, וכן מר זוטרא דבתראה הוא אמר לקמן קנישקין שריא, וקנישקין חשיבי נצוק אף על גב דאנין עולה אלא על ידי מציצה, דדמי לגישתא ובת גישתא דחשיב ליה לקמן נצוק, מדפרוך תלמודא עליה: שמע מינה נצוק חיבור, אלמא גבי גישתא אף על גב דאין היין עולה אלא על ידי מציצה ואין סופו להתערב מאליו כשאר נצוק אפילו הכי חשיב ליה נצוק, הוא הדין נמי קנישקין, ועוד, מדתני רבי חיאי "כשפחסתו צלוחיתו, אלמא דקסבר דנצוק אינו חיבור, ואף על גב דקאמר: נצוק חיבוי לך, לא הוי אלא דחוק ותירוצא בעלמא, ועוד מביא רבינו תם ראיא דנצוק אינו חיבור, מדפרוך תלמודא בכל דוכתי: שמע מינה נצוק חיבור, משמע דקשה לתלמודא לאסור בנצוק, ועוד, דרב הונא דייק דנצוק חיבור מזההיה דהנצוק והקטפוס ומשקה טופח כו', ודייק רב הונא מינה: לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור הא לענין יין נסך הוי חיבור, ולענין משקה טופח על ברוך אין דיוק זה אמת, דהא בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה ס, ב) משמע דלענין יין נסך בעינן טופח על מנת להטפח, גבי ההוא גבי דאשתא במעצרתא כו' אמר רב אשי: אי איבא טופח להטפח כו', וכי היכי דאין הדיוק אמת לענין משקה טופח כדפירשתי – הוא הדין לענין נצוק נמי אינו אמת, דהא בהדי הדדי תני להו, ועוד, מדבעי לעיל (ב, ג) גבי מלתא דרב הונא דגרונת: שמע מינה נצוק חיבור – מאי קבעי? הא רב הונא דאמר בשמעתין נצוק חיבור! אלא שמע מינה דרב הונא חזר ביה, והשתא במקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי רבינו תם להחירי מגע על ידי נצוק, אבל בהפסד מועט יכול להחמיר כדברי רש"י, אמנם אם משך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך, אם יש חביתו ששים מן היין שבכלי שיש בו נסך – ודאי מותר אפילו למאן דאמר נצוק חיבור, דהא לא גרע חיבורו על ידי נצוק מאילו מאילו היה כולו מעורב בחבית, שהיה אז בטיל בששים כסתם יינם, כמו שפירש רבינו תם. ונצוק דמיתסר היכי דמי? כגון שהיה היין מקלח מן החבית ובא הגוי ונגע בקילוח שהוא הנצוק – כי האי מיתסר למאן דאמר נצוק חיבור, ומכל מקום היכא שיש הפסד מרובה סמכין אפסך רבינו תם. **אמר** להו רבא לשפוכאי כי שפכיתו חמרא לגוים לא ליקרב גוי ולסייע בהדיכוי כו' – והלכך יש להחזיר בישראל שופך יין מחבית לכלי אחר, שלא יסייע הגוי אלא אם כן ישראל אחר שמסייע הרבה עמו, וכשהיין מקלח מן הגיגית או מן החבית בעגלה לחץ הכובא, והגוי מנגיח בה העגלה כדי שיקלח היין יפה יפה – זה היה מעשה ולא היה רבינו יצחק רוצה לומר לא איסור ולא היתר, ומכל מקום נראה, דכיון דבלאו הכי נמי אין מקלח, ולא הורעיל מעשה הגוי אלא שעל ידי כך הוא מקלח יותר יפה – אם כן מותר, דהוי מסייע שאין בו ממש, אבל יש לזיחר כשנשאר היין בכובא והגוי מטה בכובא בסיוע נער קטן ישראל, דהוי מסייע שאין בו ממש כדאמרן.

אם יש בו עבדת יין אסור – דמשפך במאי איתסר? הא לא נגע משפך ביין נסך משירד לתוך הצלוחית! אלא **בנצוק** – שחיבר יין שבמשפך ליין שבקרקעיתו של צלוחית, תני רבי חיאי – במתניתיה לרף מתניתא ומסיף בה, **שפחסתו צלוחיתו** – והכי קתני לה: נטל המשפך ומרד לתוך צלוחית של גוי וזרי פחסתו צלוחיתו, וחזר ומרד לתוך צלוחית של ישראל, אם יש בו עבדת יין – אסור, דכיון שנתמלאת צלוחיתו עד שפחס היין בשולי המשפך, שנתחבר ממש יין שבמשפך ליין נסך, ומקשינן: כיון דרף חיאי מתניתין היא, וקתני שפחסתו צלוחיתו, הא לאו הכי שרי – תפשוט דנצוק אינו חיבור, ומשני: **לא שפחסתו צלוחיתו תפשוט לך דאסור** – והיא גופה איצטריכא לאשמועינן, דלא תימא: הא נמי דמיא לנצוק ולא תיתסר, אבל נצוק חיבוי לך, ומהכא לא דייק בה היתרא, דהא גופא איצטריך, המערה מפלי אל בלי – סלקא דעתיה בישראל עסקין, דמפסוקי פסוקי – קודם שירד הקילוח לתוך כלי הגוי יפסוק ראש הנצוק מבלי העלין, דהשתא ליכא חיבור מידי, אבל דביני ביני דמיא לנצוק ולא תיתסר, אבל נצוק חיבוי לשותותו, והכי נמי מתנית לבור, ומה שסביר יין נסך, **הוא לא גזרו רבנן** – והלכה כרב ששת, שאין אדם חלוק עליו, ואם שפך גוי ומן הכלי מותר מה שנשאר בכלי, **קטופי** – שיפסוק ראש העלין של נצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי הגוי, ואי נגע מקמי דליפסוק ראש העלין וז' לא מהני קטוף, דאיתסר לה בנצוק, דסבירא ליה: נצוק חיבור, וכן הלכה. **נפצי נפצי** – יעמדו מרחוק ויורקו היין לכליו של גוי, כי היכי דלא יהיה נצוק, **שפוכאי** – פועלץ ישראל, הרגילים לערוך יין מבלי אל כלי, ושדית ליה עלויה – שמא ינחיו את כל הכלי שמעריץ ממנו ביד הגוי, והוא יערה לבדו, ומיתסר התחתון, **נישתא ובת נישתא** – היינו "דיופי" דגרס בעירובין (קד, א), חותבין שני קנים בשיפוע ומדביקין ראשיהן למלמלה, ושניהן פנוין למטה (כזה), ומנחין אחד מן הראשין בחבית מליאה עד שמגיע לשוליה, וראש קנה השני נותן בפיו, ומורץ מעט עד שעולה היין וטפטט מפיו, ומנחין חבית ריקנית כנגד הקילוח, ויין עולה מאילו כולו מחבית לחבית, **אנח ידיה אנשיתא** – נגע בראש זה המקלח, לבלוי חמרא – אפילו מה שבכלי הראשון, **אנשיתא ובת נישתא נירי** – שהרי מאילו עולה, והוא ליה כנוגע בחבית ממש, דהוא לא בחבית אריכתא, קנישקין – כלי רחב, ויש לו שני קצין או שלשה יוצאין מצידו ונמשכין ועולין כנגד גובהו, וכשנותנין יין בפיו מתמלאין כל הקנים ויכולין כמה בני אדם לשתות בו ביחד, וכאן קורין לו קרוגל"א מפני שמוקף קנים במחלות הללו, (קנישקין) (שריא) ושרין לשתות בה ישראל וגוי ביחד, שכל זמן שזה מורץ אין יין שנוגע בפי גוי חזר למטה, והני מילי דקדם ופסק ישראל כו', **מישנה**

אם יש בו עבדת יין אסור; **הא עבדת יין במאי קא מתפסא, לאו בנצוק? שמע מינה: נצוק חיבור! תני רבי חיאי: שפחסתו צלוחיתו. אבל לא פחסתו צלוחיתו מאי? לא, תפשוט דנצוק אינו חיבור! – לא, פחסתו צלוחיתו תפשוט לך דאסור, נצוק חיבוי. תא שמע: המערה מפלי לכלי, את שמע מינה: נצוק חיבור. הא דביני ביני אסור, שפכיתו נמי ליתסר! – הא לא קשיא, דקא מקפין קטופי; מפלי מקום נצוק חיבור! – ולמשמיה, אימא סיפא: את שעירה לתוכו הוא דאסור, הא דביני ביני שרי! אלא, מהא ליכא למשמע מינה. תא שמע: המערה מחבית לבור, קילוח היורד מושפת חבית למטה – אסור! תרגמה רב ששת: בגוי המערה, דאתי מבחוץ. אי גוי המערה, אפילו גזא דחביתא נמי מתפסא! כח דגוי מדרבנן הוא דאסור, ההוא דנפסך לבראי גזרו ביה רבנן, ההוא דלגזאי – לא גזרו ביה רבנן. אמר להו רב חסדא להנהו סביתא: פי קייליתו חמרא לגוים – קטופי קטופי, אי נמי נפצי נפצי. אמר להו רבא להנהו שפוכאי: פי שפכיתו חמרא, לא ליקרב גוי לסייע בהדיכוי, דלמא משתליתו ושריתו ליה עליה, וקאיתו מבחוץ ואסור. ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא, אתא גוי אנח ידיה אנשיתא, אסריה רבא לכוליה חמרא. אמר ליה רב פפא לרבא, ואמרי לה רב אדא בר מתנה לרבא, ואמרי לה רבינא לרבא: במאי? בנצוק, שמעת מינה: נצוק חיבור? שאני התם, דכולי חמרא אנשיתא ובת גישתא גרי, אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן: קנישקין שרי. והני מילי דקדים פסק ישראל, אבל קדם פסק גוי לא, רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלוחתא, שריא להו למשתא בקנישקין.**

איבא

עבודה זרה דף עב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רנא

החבית נאסר. מתרצת הגמרא: **בַּחַּ עֵינֵיכֶם בּוֹכִימִים מְדַבְּרִינָם הוּא**
דְּאִסְרִי, – כל מה שיש המתנענע מכח הגוי נאסר, הוא רק גזירה
 מדרבנן, ורק ב**ההוא דְּנֶפֶס לְבָרָא** – ביין שיוצא מחוץ לכלי, גזרו
 ב**ית רבנן** שיאסר, אך **ההוא דְּלִגְנָא** – אותו היין שנשאר בתוך הכלי,
 לא גזרו ב**ית רבנן** שיאסר.
 הגמרא מביאה את אזהרת רב חסדא למוכרי היין, וממנה למדים
 שסבר ניצוק חיבור: **אִמְרֵי רַב חֲסִידָא לְהִנְהוּ סְבִירָא** – למוכרי
 היין, ב**י כִּי־לִיתוּ חֲסִידָא** – כשתמדדו יין למכור לְעוֹבְדֵי בּוֹכִימִים,
קָטְפִי קָטְפִי – תקטעו את הקילוח. וטעמו של רב חסדא, הוא
 משום שסבר שניצוק חיבור, ואם לא יעשו כן, יאסר כל היין
 שבכלי המדידה מחמת היין שבכלי של הגוי. **אִי נָמִי** – או גם
 אפשר, שתעשו באופן אחר שלא יהיה כלל ניצוק, דְּנֶפֶסִי נְפֻצִי –
 שלא תערו בדרך שפיכה, אלא תעמדו מרחוק ותורקו את היין אל
 הכלי של הגוי, וכך לא יהיה חיבור של ניצוק.
 הגמרא מביאה את אזהרת רבא לפועלים השופכים את היין
 לכלים: **אִמְרֵי רַבָּא לְהִנְהוּ שְׂפּוֹכָא** – לאותם פועלים ישראלים
 הרגילים לשפוך יין מכלי לכלי, ב**י שְׂפִיכִיתוּ חֲסִידָא** – כאשר אתם
 שופכים את היין, היזהרו שלא לִיקְרֹב – שלא יתקרב עוֹבֵד בּוֹכִימִים
 לְסִיעַ בְּתֵרֵיבוֹ – לעזור לכם בשפיכה, דְּלָמָּא מְשַׁתְּלִיתוּ – שמא
 תשכחו וְשִׁדְתִּי לֵיהּ עֵלְיָה – ותעזבו את הכלי בידי הגוי, וְקָאִיתִי
 מִבָּחִי – והיין יגיע מכחו לכלי השני, וְאִסְרִי – ובכך יאסר היין
 שבכלי התחתון.
 הגמרא מביאה מעשה שבא לפני רבא, ומביאה ראייה מכך לדין
 ניצוק ביין נסך: **הָהוּא נִבְרָא דְּאִסְרִי חֲסִידָא** – מעשה באדם שהעלה
 ו-העביר) יין מחבית לחבית, בְּגִישְׁתָּא וּבֵת גִּישְׁתָּא – בשני קנים
 המחברים, ומכניס קנה אחד אל החבית המלאה, ומוציא בקנה
 השני להעלות יין אל תוך הקנה, ולאחר שמתמלא הקנה יין, מסלק
 פיו, והיין ממשיך לקלח מאליו, ומניחים כלי תחת הקילוח ובאופן
 שהיין שנאסף בכלי השני אינו נוגע בקנה המקלח. וְאִתָּא – בא
 עוֹבֵד בּוֹכִימִים, אֵנָּה יְדִידָא אֲגִישְׁתָּא – הניח את ידו בפי הקנה המקלח.
אֲסִירָה רַבָּא לְכֻלִּיהּ חֲסִידָא – פסק רבא שכל היין אסור בהנאה, בין
 היין שבכלי השני, ובין היין שבכלי הראשון. מוכיחה הגמרא
 ממעשה זה שניצוק חיבור: **אִמְרֵי רַבָּא לֵיהּ רַב פֶּסָא לְרַבָּא, וְאִמְרֵי לֵיהּ –**
וְיֵשׁ אֲוִמְרִים שֶׁרַב אֲדָא בֵּר מִתְּנָה אֲמֵר לְרַבָּא, וְאִמְרֵי לֵיהּ – וְיֵשׁ
אֲוִמְרִים שֶׁרַבִּינָא אֲמֵר לְרַבָּא, בְּמָא – מחמת מה נאסר היין שבכלי
 הראשון, האם בְּנִצְרוֹק, שהרי הגוי נגע בראש המקלח והיין שם היה
 מחובר על ידי הקילוח שבתוך הגישתא אל היין שבכלי הראשון.
 וְשִׁמְעַת מִינָּה – יהיה מוכח מכאן שניצוק חיבור.
 דוחה הגמרא: **שְׂאֵנִי הָתֵם** – שונה הדין של גישתא מכל ניצוק,
 משום דְּכֻלִּי חֲסִידָא – כל היין שבכלי הראשון אֲגִישְׁתָּא וּבֵת גִּישְׁתָּא
 נִירִי – נגזר ועולה מאליו אל הגישתא ובת גישתא, ועל כן אנו
 דנים את הגישתא כחלק מהחבית, שהכל חבית אחת ארוכה,
 ונמצא שהגוי נגע ממש ביין שבחבית, ולא מחמת ניצוק נאסר.
 הגמרא מביאה דין נוסף האמור בכלי שיש בו קנה שמוציאים
 דרכו את היין: **אִמְרֵי מֵר וְזוֹמְרָא בְּרִיהּ דְּרַב נַחֲמָן, גְּנִישְׁקִינִי – כלי**
 שיוציאים מצדדיו כמה קנים, הנמשכים ועולים בגובה הכלי,
 וכשנותנים יין בכלי מתמלאים אף קנים אלו ביין, ויכולים כמה בני
 אדם לשתות ביחד מהדין, על ידי מציצה דרך הקנים, שְׂרִי – מותר
 לישראל לשתות בו ביחד עם גוי, משום שבזמן המציצה אין היין
 שבפי הגוי יורד בחזרה לכלי. וְהִנֵּי מִילֵי – ודין זה לא נאמר אלא
 באופן דְּקָדִים פֶּסֶק יִשְׂרָאֵל – שהישראל הקדים ופסק לשתות קודם
 שפסק הגוי לשתות, אֲכָל אִם קָדָם וְפֶסֶק הָעוֹבֵד בּוֹכִימִים לשתות
 קודם הישראל, לא נאמר דין זה, מפני שבאשר הגוי מפסיק
 לשתות, מיד חוזר לכלי יין שנגע בפיו, ואוסר את היין שבכלי.
 הגמרא מביאה מעשה מענין זה: **רַבָּה בֵּר רַב הוּנָא, אִיקְלַע לְבִי רִישׁ**
לְלוּתָא – הוזמן לביתו של ראש הגולה, שְׂרָא לֵיהּ לְמִשְׁתָּא – והתיר
 לבני ביתו של ראש הגלות, לשתות בְּקִישְׁקִינִי, ולא חשש לאיסור
 יין נסך.

אִם יֵשׁ בּוֹ – במשפך עֲכָכַת יֵין – מקום שמתעכבת שם טיפת יין,
 היין שבצלוחית הישראל אֲסוּר, ולכאורה, הָא עֲכָכַת יֵין בְּמָא קָא
 מְתַקְרָא – הטיפה עצמה שהתעכבה במשפך מחמת מה נאסרה
 והרי לא נגעה ביין נסך שבצלוחית הגוי, לָא בְּנִצְרוֹק – האם לא
 מחמת שהיתה מחוברת על ידי הקילוח ליין שבצלוחית של הגוי,
 ואם כן, שְׂמַע מִינָּה – מוכח מכאן שניצוק הוא חיבור לענין יין נסך.
 דוחה הגמרא: אין הכרח לומר שהיין שבמשפך נאסר בניצוק, שכן
 אפשר לומר שמדובר בדְּתֵנִי רַבִּי חִינָא – כמו ששנה רבי חייא
 ובריייתא שלו משנה זו, שהוסיף בה שמדובר באופן שְׂפִיכִיתוּ
 צְלוּחִיתוּ – שהצלוחית של הגוי התמלאה, עד כדי שנגע היין
 שבתוכה, בתוך המשפך, נמצא שהטיפה שבעכבת יין, אסורה לא
 רק משום ניצוק אלא משום שנגעה ממש ביין נסך, ולפי זה אין
 ממשנתינו ראייה לענין ניצוק.
 שואלת הגמרא: אֲכָל לָא מְתַקְרָא צְלוּחִיתוּ מָא, כלומר, לדברי רבי
 חייא שהעמיד בפחסתו צלוחיתו מה יהיה הדין באופן שהיין לא
 עלה בצלוחית, ונגיעתו ביין שבמשפך היתה רק על ידי ניצוק,
 האמנם לא נאסר היין שבמשפך, אם כן, מעתה תִּפְשׁוּט – תוכיח,
 דְּנִצְרוֹק אֵינוֹ חִיבּוּר, ויהיה קשה על רב הונא שאמר שניצוק הוא
 חיבור ביין נסך.
 מיישבת הגמרא: לָא – באמת אין הכרח לדייק מכאן לדין ניצוק
 ביין נסך, אלא רק שפחסתו צְלוּחִיתוּ תִּפְשׁוּט לָךְ דְּאִסְרִי, ונבאר, שרבי
 חייא בא לחדש, שפחסתו צלוחיתו הוא יותר חמור מניצוק, ואין
 ספק שהוא אסור, אבל דין נצוק ביין נסך, דְּתֵנִי חִיבּוּר – תשאר בו
 בספק, האם רבי חייא סבר שהוא מותר ולכן לא העמיד באופן זה,
 או שהסתפק בזה, ולכן לא רצה להעמיד באופן זה.
 מביאה הגמרא ראייה נוספת ממשנתינו: **תָּא שְׂמַע, שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה**
(לעיל ע"א), הַמְעַרָּה – יִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹפֵךְ יֵין מִכְלִי שְׁלוֹ, לְכָלִי שֵׁשׁ בּוֹ יֵין
נֶסֶךְ, אֵת – היין שנשאר בכלי שְׂמַעְרָה מְנֻנָּה, מוֹתֵר. מדייקת הגמרא:
שרק מה שנשאר בכלי שלו מותר, הָא דְּתֵנִי בִּינִי – היין שבקילוח
שבין שני הכלים, אֲסוּר, ואם כן, שְׂמַע מִינָּה נִצְרוֹק חִיבּוּר.
 מקשה הגמרא: **אִי נִצְרוֹק חִיבּוּר, אֲפִילוּ הֵינּוּ דְּגִזְיָה דְּמָא – שבתוך**
הכלי של הישראל נָמִי לִיתָסֵר – גם צריך להאסר, שהרי הקילוח
נוגע בכל היין שבתוך הכלי שממנו שופך. מתרצת הגמרא: הָא לָא
קָשְׂיָא – זו אינה קושיא, משום שיש לומר דְּמָא מְקַטְיָף קָטְפִי –
שקוטע את הקילוח, על ידי ששופך מעט מעט, באופן שלא יחבר
הקילוח בין היין נסך לבין הכלי שלו. ממשיכה הגמרא ואומרת:
שאף שמדובר שמקטף קטופי, מְכָל מְקוּם יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שְׂנִצְרוֹק חִיבּוּר,
שהרי כאמור, מדייקת שבתוך דְּתֵנִי וּבִינִי וְשֵׁבִי שני הכלים
נאסר, ועל כרחק שהוא משום שהוא מחובר בניצוק ליין נסך.
 דוחה הגמרא את הראייה: וְלִמְעַקְמָהּ – ולשיתתך, שדייקת שרק מה
 שבתוך החבית מותר אבל מה שבין הכלים אסור, אם כן אִמְרָא
 סִיפָא, 'את שעירה לתוכו אסור', ויש לדייק אֵת – היין שְׂעִירָה
 לְתוֹכּוֹ – לתוך הכלי השני הוּא דְּאִסְרִי, הָא דְּתֵנִי בִּינִי שְׂרִי – מותר,
 ומכאן נוכיח שניצוק אינו חיבור. מסיקה הגמרא: אֲלָא מִכִּיּוֹן
 שנמצא שיש סתירה מהירשא לסיפא בדיוק זה, על כרחק שִׁמְרָא
 – ממשנה זו, לִיכָא לְמִשְׁמַע מִינָּה – אין לדייק מה דין היין שביני
 וביני.
 הגמרא מביאה ראייה מבריייתא לדין ניצוק ביין נסך: **תָּא שְׂמַע,**
 שנינו בבריייתא. הַמְעַרָּה יֵין מְתַכֵּת לְבוֹר שֵׁשׁ בּוֹ יֵין נֶסֶךְ, הַקִּילּוֹחַ
 הַיּוֹרֵד מִשְׁפַּת הַחֲבִית וְלִמְשָׁה, אֲסוּר. והיינו, משום שהוא מחובר ליין
 נסך שבבור, ומוכח שניצוק חיבור.
 דוחה הגמרא: תִּתְּנָמָה ו-העמיד וביאר) רַב שִׁשְׁתָּא את הבריייתא,
 שלא מדובר בישראל המערה, אלא מדובר בְּעוֹבֵד בּוֹכִימִים
 הַמְעַרָּה, ונאסר הקילוח לא משום ניצוק, אלא משום דְּאִתִּי מְבַחוּ –
 שהקילוח בא מכוחו של הגוי, וגזרו חכמים לאסור יין שניצוק מכח
 הגוי. מקשה הגמרא: **אִי – אם מדובר בעוֹבֵד בּוֹכִימִים הַמְעַרָּה, אם**
כן אֲפִילוּ גֵזָא דְּחִבְיָתָא – גם מה שבתוך החבית נָמִי מְתַסֵר – גם
צריך להיאסר, שהרי הגוי מסיט ומנענע את החבית בשעת
השפיכה, ומדוע שנינו בבריייתא שרק הקילוח היורד משפת

1 **איבא דאמרי** – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, דכה בר רב
2 **הוה גופיה** – בעצמו אישתי בקנישקנין – שתה בכלי זה, ולא חשש
3 לאיסור.

משנה

4 המשנה מלמדת את דינו של יין נסך שנתערב ביינות או במים
5 אחרים: **יין נסך אסור בהנאה**, ואוסר את תערובתו ושאם נתערב
6 באחרים נאסר הכל **בכל שהוא** – על ידי משהו ממנו שנתערב
7 בה. דין זה הוא גם במים שנתנסכו לעבודה זרה.
8 כיצד, אם נתערב יין ביו, ואחד מהם יין נסך והשני יין של היתר,
9 וכן אם נתערבו מים במים, שנתערבו זה בזה מים שנתנסכו
10 לעבודה זרה עם מים אחרים, שאלו הן תערובות של מין במינו,
11 נאסרת התערובת **בכל שהוא** מהאיסור, שאפילו מעט יין נסך אוסר
12 יין של היתר בכמות גדולה מאוד, וכן מעט מים שנתנסכו לעבודה
13 זרה אוסרים כמות גדולה מאוד של מים של היתר, שאין היין נסך
14 והמים מתבטלים כאשר הם מעורבים במינם. אולם אם נתערב יין
15 במים וכן אם נתערבו מים ביו, ואחד מהם איסור והאחר היתר,
16 שזו תערובת של מין בשאינו מינו, אוסרים הם את התערובת רק
17 בשיעור של נותן טעם מהם המעורב בה, כלומר, שאם טעם היין
18 או המים האסורים מורגש בתערובת, הרי היא אסורה, ואם אינו
19 מורגש, כגון שיש בדחיתר פי ששים מהאיסור, מותרת.
20 זה הכלל, אם נתערבו איסור והיתר מין במינו, כגון יין ביין או מים
21 במים, נאסרת התערובת **במשוהו** מן האיסור המעורב בה, ואם
22 נתערבו איסור והיתר מין שלא במינו, כגון יין במים או מים ביין,
23 נאסרת התערובת **בנותן טעם** של איסור המעורב בדחיתר.

גמרא

24 הגמרא תבאר את פרטי הדינים שבמשנה.
25 הגמרא מביאה שמועה בשם רבי יוחנן אודות תערובת יין נסך: **כי**
26 **אתא** – כאשר באו רב יוחנן מארץ ישראל לבבל, אמר בשם רבי
27 **יוחנן**, המערה – השופרין יין נסך מחבית לבד המלא יין של היתר,
28 אפילו הוא שופר ממנה לתוכו במשך כל היום בולו עד שהיין נסך
29 שבבור כבר רב מאוד, שכבר אין בהיתר רוב כנגדו, ראשון ראשון
30 – כל מעט ומעט של יין נסך הנופל לבד, כגון ברוב יין ההיתר
31 שבבור, ואין יין נסך אוסר במשהו אלא כל הנופל ממנו מתבטל
32 ואינו, וממילא גם אם נפל יין רב אינו מצטרף לשיעור האוסר כיון
33 שנתבטל ואינו, ונמצא שהיין נסך הפך להיתר ומותר בהנאה.
34 מדברי רב דימי יש ללמוד שני דינים: א. שאין יין נסך אוסר במינו
35 במשהו, אלא כאשר נפל ההיתר אליו, ולא כאשר הוא נפל אל
36 ההיתר שאז הוא מתבטל. ב. שיון נסך הנופל להיתר, לא רק שהוא
37 מתבטל אלא שאפילו נפל ממנו עוד ועוד אין כל היין נסך
38 שבתערובת חוזר ומצטרף לשיעור האוסר, כיון שכבר נתבטל
39 ואינו.
40 הגמרא דנה אם דברי רב דימי אינם נסתרים ממשנתנו: תנן, יין נסך
41 אסור ואוסר בכל שהוא. מקשה הגמרא: מאי לאו – האם אין מדובר
42 דקא נפיל איסורא, היין נסך, לנן התמיה – לתוך יין ההיתר, ונאמר
43 על כך במשנה שהתערובת אסורה משום משהו יין נסך שבה, ואין
44 אומרים שראשון ראשון הנופל בטל ביין ההיתר, ושלא כדברי רב
45 דימי שהתיר באופן זה. מתרצת הגמרא: לא, מדובר דקא נפיל
46 התמיה לנן איסורא, ובאופן זה ההיתר הוא זה שאומרים עליו
47 ראשון ראשון בטל, ועל כן אפילו נפל היתר רב מאוד לתוך
48 האיסור, עד שהיה בדחיתר רוב נגד האיסור, אף על פי כן אין הוא
49 מותר, שכל מעט ומעט של היתר שנפל לבד נתבטל באיסור והפך
50 להיות כמותו, וההיתר המתבטל מצטרף אל האיסור לאסור את
51 ההיתר הנופל לאחר מכן.
52 תא שמע רביה אחרת מדברי משנתנו, המוכיחה שלא כדברי רב
53 דימי, יין במים, שזו תערובת של מין בשאינו מינו, בנותן טעם.

54 מקשה הגמרא: מאי לאו דקא נפיל תמיה דאיסורא לנן התמיה,
55 ונאמר על כך שאם היין נותן טעם במים כל התערובת אסורה,
56 ואין אומרים שראשון ראשון מן היין הנופל במים של ההיתר
57 מתבטל בהם ומותר ושוב אינו מצטרף לשיעור נתינת טעם, ושלא
58 כדברי רב דימי האומר שכיון שנתבטל שוב אינו מצטרף. מתרצת
59 הגמרא: לא, דקא נפיל תמיה דאיסורא לנן התמיה – מים
60 שנתנסכו לעבודה זרה, ומה שמבואר במשנה יין במים בנותן
61 טעם, כוונת הדברים היא שכל שנפל יין של היתר למים של
62 איסור, נאסר הכל, שהרי נתבטל ראשון ראשון מן היין שנפל כיון
63 שהמים האסורים נתנו בו טעם והפך להיות כמותם עד שתפול
64 בבת אחת כמות גדולה של יין שאין המים נותנים בה טעם,
65 שבאופן זה אין היין מתבטל.
66 מקשה הגמרא: ומדדנא – ונמנה שהרישא, האומרת יין במים וכו'
67 בנותן טעם, עוסקת במיה דאיסורא, וקתני בסיפא, מים ביו בנותן
68 טעם, והיינו לפי זה מים של איסור שנפלו ליין של היתר, שאם הם
69 נותנים טעם ביין הרי הם אוסרים אותו, ואין אומרים שראשון
70 ראשון שנפל מהם ליין נתבטל ואינו, ושלא כדברי רב דימי.
71 מתרצת הגמרא: אמר רב רבי יוחנן ליישב שאלה זו, בולו בנותן
72 מדברת בהיתר לנן איסורא, ורישא שנאמר בה יין במים וכו'
73 בנותן טעם, מדובר בה דקא נפיל תמיה דאיסורא לנן התמיה,
74 וכוונת המשנה לשלול יין היתר שנפל למים של איסור, נאסר,
75 עד שיפול בבת אחת שיעור רב מאוד שאינו מתבטל. ובסיפא,
76 שנאמר בה מים ביין בנותן טעם, מדובר בה דקא נפיל תמיה
77 דהיתר לנן תמיה דאיסורא, וגם כאן הדין הוא כמו ברישא, שהכל
78 נאסר עד שיפול מים רבים בבת אחת בשיעור רב מאוד שאינם
79 מתבטלים.
80 שמועה נוספת בשם רבי יוחנן, החולקת על דברי רב דימי משמו:
81 **כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן**, המערה – השופרין יין נסך
82 מצרצור – פן קצין לבד המלא יין של היתר, אפילו הוא שופר
83 ממנו לבד במשך כל היום בולו עד שהיין נסך שבבור כבר רב
84 מאוד, ראשון ראשון – כל מעט ומעט של יין נסך הנופל לבד, כגון
85 ברוב יין ההיתר שבבור, ואין היין נסך אוסר במשהו וגם אינו אוסר
86 בנותן טעם, משום שהוא בטל ואינו והפך להיתר ומותר בהנאה.
87 ואין דין זה אמור אלא דקא נפיל בשופר מצרצור קצין, ולא נפיש
88 עמודיה – שאין שקילוח גדול, והנופל לבד הוא מעט מעט
89 ומתבטל, אכל בשופר מחבית, דנפיש עמודיה – שהקילוח היוצא
90 ממנה לבד הוא גדול, לא נאמר שראשון ראשון בטל, שכיון
91 שקילוח גדול הוא, אינו מתבטל, והיין אוסר את תערובתו במשהו,
92 כאמור במשנה, ושלא כדברי רב דימי.
93 על שיטה זו, אין להקשות מן המשנה שממנה עולה לכאורה שאין
94 אומרים ראשון ראשון בטל, וכפי שהקשו על דברי רב דימי, לפי
95 שהמשנה מדברת ביין או מים שנפלו מחבית, ואילו לרב יצחק בר
96 יוסף אין אומרים ראשון ראשון בטל אלא בנפל מצרצור בלבד.
97 שמועה אחרת בשם רבי יוחנן, אודות תערובת יין נסך במינו
98 ובשאינו מינו כאחד: **כי אתא רבין אמר רבי יוחנן**, יין נסך שנפיל
99 לבד מלא יין של היתר, ונאסר כל היין, כאמור במשנה שיון נסך
100 אוסר במינו במשהו, ולאחר מכן נפיל שם גם קיתון – כליו של מים
101 של היתר, שיש בו פי ששים מהיין נסך אך לא מכל היין שבבור,
102 רואין את יין ההיתר כאילו אינו קיים, ונמצא שהשאר, דהיינו יין
103 האיסור, המים של ההיתר שנפלו לבד רבין קצין – מרובים הם
104 ממנו, שהם פי ששים ממנו, והם מכפלין אותו. ואין אומרים שכיון
105 שנפל יין האיסור לבד ונאסר כל היין, נהפך הכל להיות יין של
106 איסור, וצריך שיהיה במים שיעור בכדי לבטל גם את יין ההיתר,
107 אלא מחשיבים כאיסור רק את היין נסך עצמו, וכיון שיש במים
108 שיעור לבטלו, הרי הוא מתבטל.
109 אף רבין אינו סובר כרב דימי, שהרי אמר שלולי שנפל קיתון המים
110 היה נאסר כל היין שבבור, וכל מה שהתיר אין זה אלא מפני המים
111

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רנ"ג רש"י תוספות

משנה וּמִים בְּמִים כ' – מִים שֶׁנִּשְׁתַּסְּכוּ לְעִבּוּדָה זָרָה נִפְלוּ בְּמִים דְּהִיּוֹת. **גְּמָרָא**
ראשון ראשון – שֶׁנֶּפֶל, בְּטִיל בֵּין כֶּשֶׁר שֶׁבָּבַר וּמוֹתֵר בְּהִנָּא. וְהָאֵי דִקְתָּנִי לִקְמָן
(עד, א): יין נֶסֶךְ שֶׁנֶּפֶל בְּבוֹר כּוֹלֵא אֶסְרוּ, מִזְּקִי לֵה כִּשְׁנֶפֶל חֲבִיתִי גְדוּלָה וְשִׁבְרָה
נִפְּל כּוֹלֵא אַחֲדוּ. לָנוּ הִיּוֹתִירָא – וְלֹא אֶמְרִינָן קָמָא קָמָא אֶמְרִינָן דִּלִּי בְּרוּב. הִיּוֹתִירָא לָנוּ
אסורא – דְּבִטְלָא קָמָא דְּהִיּוֹתִירָא לִיָּה.

הכי גרסינן יין במים בתות טעם. מאי לאו
חמרא דאיסורא לנו מיא דהיתירא - וקתני:
מזי יהיב טעמא בחמרא מתחתיו הכי גרסינן;
לא חמרא דהיתירא בנו מיא דאיסורא
ואשמעינן דכל כמה דיהבי מיא טעמא
בחמרא איחסר עט שויבטל טעם דליא טעם
המים, ובגון דנפיל כוליה כחדא. דלא אפשר
למיא דאיסורא לבטיל. הכי גרסינן ומודישא
מיא דאיסורא סיפא נמי מיא דאיסורא וקתני
סיפא מים בין בתות טעם, אלמא איסורא
בנו דהיתירא אף על גב דרובא דהיתירא
לא אמרינן קמא קמא בטל. אמר לך רב
דימי כולה מתניתין היתירא בנו מיא - איסורא -
ורישא מיא דאיסורא, וסיפא מיא דהיתירא.
ואין הלכה כרב דימי, שהרי בא רב יצחק
והחמיר, בא רבין והחמיר, ולקמן פסקינן: יין
נסך במינו במשחו. "צרצור קטן גרסינן, והוא
כף קטן. וערוברין לגבי בגדים בפרק אחרון
(ק, ב) גרסינן: "צלצול קטן, שהוא קשר של
משי. רואין את ההיתר כאלו אינו - ולא
אמרין: הרי נאסר כל היין ורבה היין על
המים, הוא הוי חמרא רובא. אלא באיסור
שנפל גידא משערין, ואיכא מיא רובא.
אלמא פליג רבין אדרב דימי, ואשמעינן דמיא
הוא דמבטל חמרא. אבל חמרא לא מבטל
חמרא תחלה - קודם יין נסך, וכי נפל יין
נסך אשכוחה מיא ובטולה. מצא מין את
מינו - לבסוף, וניעור, כלומר נתחוק וניתוסף
איסורו ורבה יין על המים. ולשון "ניעור" -
וכריזה ד' "כאשי אשר יעור משנתו", כמו
ה"עניור בלילה" וכו'. אמר פרק ג משנה ד'
וכל הייבא להני "מצא מין את מינו אוכל"
היינו פירושו. ויש שמפרשין "וניעור" - נער
מתורתו ראשונה ונדבק בחבירו ותחוק. ואם
כן "ניער" מיבעי ליה. ואיכא דפתי - להא
דב שמואל בר יהודה אמתניתין. מאן דפתני
לא אמתניתין לא בעי תחלה - ואפילו נפל
קיתון לבסוף סבירא ליה דמבטלין מים את
האיסור. ושמן דפתני אמילתיה דרבין בעי
תחלה - דאי לא תחלה אתא לאשמועינן,
מאי קמשמע לך? הא רבין נמי הכי קאמר!
הגרילו

דַּמְתָּנִי לָהּ אֲדַרְבֵּין פְּעִי תַּחֲלָה. אִיתְמַר: יוֹן נֶסֶךְ שֶׁנֶּפֶל לְבוֹר וְנֶפֶל שֶׁם קִיתוֹן שֶׁל מִים,

איכה דאמרי רבה בר רב הונא גופיה אישתי בקישיקין - תימה: היאך היה שותה
בקישיקין, נהי דלא הוי חיבור, מכל מקום היה לו לחוש דלמא פסיק קדים ברישא
גווי ופירש רבינו חננאל, דלא מיירי עם הגוי, אלא שזהו שותה עם ישראל בקישיקין.
וזאת תאמר: אם כן מאי קא משמע לן? ישי לומר: לא משמע לן דאמר במסכת בבא
משום סדוקה, דאשכחיה ממואי דאמר במסכת שבת

לשחות בקישקין בזמן הזה פרק "במה אשה"
 (שבת סב, ב.) יין ביין ומים במים במשוה -
 פירש רבינו חסד. דרוקא יין נסך ממש שנתנסך
 לעבודה זרה הוא דהוי במשוה, אבל סתם יינם
 בששים. וכן מגע גוי במים מיירי במים שידוע
 שנתנסכו לעבודה זרה, דאי בסתם מים ליכא
 איסור. וכוונתו תנין יין שידוע שנתנסך לעבודה
 זרה, אבל סתם יינם הוי בששים אפילו מין במינו,
 כמו כל איסורין שבתורה. וההיא דאגרדמים
 גוי, דקאמר עלה בתוספתא שטיפת יין אוסרת
 במשוה, אף על גב דלא הוה דאי נסך - איכא
 למימר דאתאי רבוי ייחודה דאמר: מין במינו
 אפילו באהל לא בטיל אפילו בשאר איסורין.
 ועוד אומר רבינו יצחק, דאפילו אם נפטר לומר
 דסתם יינם במשוה, אפילו הכי הוי סתם יינם בזמן
 הזה בששים. דרוקא בימי התנאים והאמוראים
 שהיו בקאים ונהגים בטיב עבודה זרה, דאז שייכא
 ניסוך, והחמירו בסתם יינם לאוסר כמו יין נסך,
 ממש. הלכך לענין ביטול כשאר איסורין דמי,
 ובטל בששים כמו שאר איסורין. **ב** אי חזק רב
 דימי אמר רבי יוחנן המערה יין נסך מחבית לבז
 אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל - פירוש:
 אפילו מתרבה היין נסך לבסוף, מכל מקום אמרינן
 ראשון ראשון בטל. משמע הכא דרב דימי סבר
 קמא קמא בטיל. ותנינן: דבבבבבבב פרק "הלוקה"
 (כב, א) אמרינן: הלוקה ציר בעמ הארץ משקין
 במים וטחור, ממה נפשך: אי רובא מיא נינוו -
 הא עביד ליה השקד, ואי רובא ציר - ציר לא
 בר קבולי טומאה היא. פירוש: ומיעוט מיא דאית
 ליה בטלי, דציר הוא רוב. ומסיק עלה: לא שנו
 אלא לטבול בון פתה, אבל לקדירה לא, דמצא
 מין את מינו וניעור, ולא אמר קמא קמא בטל.
 ורב דימי קאמר לה לאה שבעתהא תהבו ועוד
 קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, דבשמעתין אמר
 רבי יוחנן: ראשון ראשון בטל, ובגדרים (נו, ב)
 אמר רבי יוחנן: גידולין של תרומה שגדלו ורב
 גידוליו על עקר - אסור אפילו לבז לאוכלן
 משום טבל, ולא אמרינן ראשון ראשון בטיל!
 ויש לומר: דבשמעתין נמי דקאמר ראשון ראשון
 בטיל - היינו עד שולאן פיל שם כל כך מן
 היין נסך בין הכל שלא ידא בהיתר ששים, אבל
 אם נפל כל כך מן הנסך לסירוגין בין הכל שאין
 בהיתר ששים כדי לבטלו - אסור, משום דמצא
 מין את מינו וניעור. ותדע שכן הוא, דאי לא
 תימא דהכי, וכי אם היה אדם מעט חלב בקדירה
 של הלחם, רובו מעט בסירוגין עד שנתרבה החלב

לבסוף כל כך שהיה בו בנותן טעם לקרידה, וכי תעלה על דעתך שהוא מותר משום קמא קמא בטיל? אלא ודאי לא אמרין קמא קמא בטיל כיון שיש כל כך מן האיסור לבסוף
שהוא נותן טעם. ואם תאמר: כיון דעד ששים קאמר בדפרישית. אם כן מה חידוש הוא זה, לאשמועינן שיהא בטל עד ששים? ויש לומר: דאחא לאשמועינן, דאף על גב דקתני
מתניתין אין כיון בשמה – דלא מיירי באיסורא לנו היתירא, אלא מיירי בהיתירא לנו איסורא. ואם תאמר: ולפירוש ש"י, דפירש קמא קמא בטיל אפילו אין בו ששים – הא אמרין
במתניתין (ער, א) אין נסך שנפל לבורו? ויש לומר: דנפל בפעם אחת בקילחא אחד, דלא אמר קמא קמא בטיל, אבל הכא שנפל טיפה אחר טיפה – מותר, משום דאמר: קמא קמא
בטיל. **תא** שמעו יין במים בנותן טעם מאי לא דקפיל תמרא דאיסורא קמא? וקאמר דלא אמרין קמא קמא בטיל, וקשיא לרבי יוחנן, ואם תאמר: ומאי קשיא?
האמרין לעיל דלא אמרין קמא קמא בטיל כי לא עד ששים, ואם כן שפיר קאמר דאסור בנותן טעם, דהיינו כי ליכא ששים ויש לומר, דהכי פריך: מאי לא דקפיל לנו קשיא?
ומדאא סתם מיירי באיסורא לנו היתירא – רשא נמי דקתני אין כיון בשמה מיירי בבחאי? גונא, דנפל איסורא לנו היתירא. וקתני: וקשיא לרבי ימא ברבי לוי יוחנן, **ורוקא**
צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודיה לא – פירש רבינו יצחק, דהוא הדין בר דימי דאמר בחבית – דוקא נקט חבית, אבל יגית דנפיש עמודיה טפי מחבית
לא אמר קמא קמא בטיל. **ורואין** דהיתר כאילו אינו בר – רבין אתא לאפלוגי אדרב דימי, דאשמועינן דוקא מיא מבטלי תמרא, אבל תמרא לא מבטל תמרא. ופירש הקונטרס
דאין הלכה כרב דימי, שהרי אחר רב דימי בא רב יצחק דתמרי, ובא רבין דתמרי. ולא נראה טעם זה, דאדרבה היה לנו לפסוק בשל פוסרים כדברי רמב"ל, והיינו כרב דימי
דמיקל טפי מכולהו. מכל מקום נראה דהלכה כרבין ולא כרב דימי, ולא מטעמיה דרש"י, אלא משום דרבין בר סמכא חזק דכאיתא ביבמות פרק "הבא על ימתי" (סד, ב),
"חמורא חזקה"

רנ"ד עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) – תוספות

חזקיה אמר הגדילו באיסור אסור – פירש רש"י: כגון היין של היתר בבור ואחר כך נפל עליו יין נסך, דמצא מין את מינו וניעור. ולא שנא כי נפלו מים תחלה לא שנא לבסוף. ולא אמרין רואין את ההיתר כאילו אינו והשאיר מים רבין עליו ומבטלין אותו, אלא היין מתחבר למינו ונעשה הכל יין נסך, והשתא אין במים שיעור לבטלו.

הגדילו בהיתר – כגון שהיין נסך היה בבור ונפל שם קיתון של מים, וכשנפל עליו היין של היתר כבר נתבטל יין נסך, במים, שהמים רבין עליו בהיתר לבדו ונתבטלו, ומשנתבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניעור. ורבי יוחנן, הגדילו באיסור נמי מותר, דלא אמר מצא מין את מינו וניעור, והוא שנפלו מים תחלה כפירוש רש"י. וקשיא, דדוחק הוא, דהבי משמע לישנא. כמו שהוא לדעיל דקאמר: המערה יין נסך מחבית לבור כו' לכן נראה לי: הגדילו המים באיסור – כלומר, בשעה שנפלו מים לבור היה כבר מעורב היין נסך ביין של היתר – אסור, דלא אמר רואין ההיתר כאילו אינו כו' כיון שכבר נאסר. הגדילו בהיתר – כגון שנפל מים של היתר תחלה בבור ואחר כך יין של איסור – הכל מותר כיון שבטל, דהיינו שלא היה כבר נאסר. ורבי יוחנן אמר: הגדילו נמי באיסור, בין שנפלו מים תחלה בין לבסוף מותר, דאית ליה "רואין", שני כוסות – תימא: למא לי סלק את מינו? אפילו מינו דין של חולין יסייע לבטל, דהא רבי יוחנן לית ליה במינו במשהו אלא טבל ויין נסך, ותרומה נמי עולה במנא ואחד, אלמא דבטל במיניה: ויש לומר: דהבא מיירי בדליכא מאה ואחד, ולכן אינו מבטל. חוץ מטבל ויין נסך – והוא היין דמים במים במשהו. **טבל** מאי טעמא דכחיתורו כן איסור – מה היתירו במשהו כשמואל, דאמר שמואל: חטה אחת פוטרת את הכרי, וכי הכי דכל שהוא חשוב להיתר – חשוב נמי לאסור. ותימא: דהבא משמע דטעמא דטבל במשהו דכחיתורו כן איסור, ויבדילשמי קאמר דטעמא משום דטבל יש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף באלף בטל, כגון טבל ושבועית ומעשר והקדש כשהן במינן, אבל שלא במינן בנותן טעם. והשתא תרי טעמי למא לי ויש לומר: דצריכי תרתייהו, דאי ליכא אלא חד טעמא דיש לו מתירין, הוי אמינא: דוקא דיכא דהבעלים בעיר, דאז יש לו מתירין שהבעלים יכולים להפריש, אבל אי ליכא בעיר, אף על גב דיכול לילך במקום שהבעלים שם, מכל מקום כיון שיש לו טורח והוצאה הוי כשאין לו מתירין, כמו שפירש רבינו חם בפרק "הזהב" (בבא מציעא נג, א) דלא מיקרי יש לו מתירין אלא בלא טורח וציאה, הלכך אצטריך טעמא דהבא משום דכחיתורו כן איסור. ואי ליכא אלא טעמא דהבא, הוי אמינא דלא הוי במשהו אלא טבל גמור דכחיתורו במשהו כדשמואל, אבל מעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר, דהיתירו לא הוי במשהו, דהא מעשר מן המעשר בעי אפרושי, הוי אמינא דאיסורו לא הוי במשהו, לכך אצטריך טעמא דירושלמי דיש לו מתירין. אלו

אמר חזקיה: הגדילו באיסור – אסור, הגדילו בהיתר – מותר; ורבי יוחנן אמר: אפילו הגדילו באיסור – מותר. אמר ליה רבי ירמיה לרבי יורא: לימא, חזקיה ורבי יוחנן בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קמפלגי, דתנן: שאזר של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמצו – רבי אליעזר אומר: אחר אחרון אני בא, וחכמים אומרים: בין שנפל איסור בתחלה ובין בסוף, אינו אסור עד שהיה בו כדי להחמיץ? – ותסברא? והאמר אביי: לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור, אבל לא קדם וסילק את האיסור – אסור; חזקיה דאמר כמאן? אלא, הכא ברואין קמפלגי, לחזקיה לית ליה רואין, לרבי יוחנן אית ליה. – וכו' אית ליה לרבי יוחנן רואין? והא בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן: שני כוסות, אחד של חולין ואחד של תרומה, ומוזג ועירבן זה בזה, מהו? ולא פשט ליה? – מעיקרא לא פשט ליה, לבסוף פשט ליה. אתמר נמי: אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: שני כוסות, אחד של חולין ואחד של תרומה, ומוזג ועירבן זה בזה – רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאיר מים רבין עליו ומבטלין אותו. "זה הכלל: מין במינו – במשהו, שלא במינו – בנותן טעם". רב ושמואל דאמרי תרתייהו: כל איסורין שבתורה, במינן – במשהו, שלא במינן – בנותן טעם; "זה הכלל" לאתווי מאי? לאתווי כל איסורין שבתורה. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרתייהו: כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן – בנותן טעם, חוץ מן המבטל ויין נסך, במינן – במשהו, ושללא במינן – בנותן טעם; ו"זה הכלל" – לאתווי טבל. תניא פוותיה דרב ושמואל, תניא פוותיה דרבי יוחנן וריש לקיש. תניא פוותיה דרב ושמואל: כל איסורין שבתורה, במינן – במשהו, שלא במינן – בנותן טעם. תניא פוותיה דרבי יוחנן וריש לקיש: כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן – בנותן טעם, חוץ מן המבטל ויין נסך, במינן – במשהו, שלא במינן – בנותן טעם. בשלמא יין נסך, משום חוקמא דעבודה זרה, אלא טבל מאי טעמא? – בהיתירו כך איסור, דאמר שמואל: חטה אחת פוטרת את הכרי, ותניא נמי הכי, במה אמרו: טבל איסור בכל שיהא? במינו, שלא במינו – בנותן טעם.

משנה

הגדילו – המים והיין באיסור, שנפל יין נסך בסוף והגדילו – אסור. ולא אמרין: רואין את ההיתר כאילו אינו, אלא יין נסך מתחבר למינו ואין המים רבין עליו, וכל שכן אם נפלו מים בסוף, כדאמרן לעיל. הגדילו בהיתר – שנפל יין היתר בסוף – כבר בטל יין נסך במים, שהמים רבו עליו בהיתרו לבדו, ומשבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניעור. ורבי יוחנן אמר אפילו הגדילו באיסור – הואיל ומים נפלו תחלה, לא אמרין: מצא מין את מינו. אמר ליה רבי ירמיה לרבי יורא כו' – רבי ירמיה לא הוה קים ליה בטעמיהו, וסבר דטעמיה דחזקיה משום דאחר אחרון אני בא כרבי אליעזר, הלכך נפל יין נסך בסוף – אסור, נפל כשר בסוף – מותר. ורבי יוחנן כרבנן, דאמר: עד שיהא באיסור לבדו כדי לבטל את המים, אבל היתר לא יצטרף עמו לבטל את המים ולאסור. לא שנו – לרבי אליעזר, דאם נפלה היתר בסוף – מותר, אלא שקדם וסילק את האיסור – ולא נשלם היעור אפילו על ידי צירוף. אבל לא קדם וסילקו – נצטרף היתר לאיסור לחשלים את היעור. חזקיה דאמר כמאן – אי כרבי אליעזר קאמר, אפילו הגדילו בהיתר – אסור, דהבא ליכא למימר קדם וסילקו. ואי כרבנן, אפילו הגדילו באיסור – מותר, דהא אמרין: אפילו נפל איסור בסוף – אינו אסור! אלא – גבי פלוגתא דשאר איכא למימר חזקיה ורבי יוחנן תרתייהו אי כרבי אליעזר אי כרבנן, דטעמא דהבא ודההא לא דמי. דשאר היינו טעמא דלא בטל – משום דמתקן לכולהו, ואיסוריה לא במשהו, ורבי אליעזר ורבנן בזה וזה גורם פליגי. ביין נסך – במינו איסורו במשהו ושלא במינו בנותן טעם, ופלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן משום מינו ושאינו מינו. וברואין קמפלגי – חזקיה סבר: לא אמרין רואין את מינו כאילו אינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו. אלא כיון דין כשר קודם ליין נסך, ויין נסך הוה רבה על המים, כי נפל יין נסך – מצא מין את מינו וניעור. אבל כי נפל נסך ברישא – בטל ליה במים, דמים היו טפי עליה, וכי הדר נפל כשר שרי, דמשבטל יין נסך לא אמרין חוזר וניעור. ורבי יוחנן – סבר: כיון דנפל נסך למינו ושאינו מינו – רואין את מינו כאילו אינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו. ומוזג – במים לפי חב דהיך, ויש במים שבשניהם כדי לבטל את התרומה ברוב. פה – מי אמרין: רואין של חולין כאילו אינו, והמים רבים על התרומה. או דלמא מצא מין את מינו וניעור, ורבה היין על המים? זה הכלל – דמתניתין. דמשום יין נסך לא יאצטריך, דהא תנא ליה: יין במינו במשהו ויין במים בנותן טעם, אלא לאיתווי שאר איסורין אתא. כל נותן טעם במינו בששים משערין כדאמרין בשחיטת חולין (נח, א), חוץ מן המבטל ויין נסך – לקמן מפרש טעמא. חטה אחת פוטרת הכרי – מתרומה, דהא לא אתפרש שיעורא דידה, אלא "ראשית דגן" כתיב, ואפילו כל דהו, ורבנן הוא דאמרי: עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים. במה אמרו טבל איסורו במשהו במינו – אמרו, אבל שלא במינו בנותן טעם. משום דבמינו איכא למימר בהיתירו כן איסורו, אבל בשלא במינו ליכא למימר הכי, אלמא טעמא משום הכי הוא. משנה

עבודה זרה דף עג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רנה

אסור, ועל כן דעתו היא, וכפי שפירשה אב"י, שאם היו שאור
התרומה ושאור החולין יחדיו בעת סיום ההחמצה ונמצא
ששניהם גרמו אותה, שהיא אסורה, ורק אם נסתלק כבר שאור
התרומה ונשלם ההיזמין על ידי שאור החולין, היא מותרת, ודעת
חכמים ש'זה וזה גורם מותר', ועל כן לא נאסרה העיסה אלא אם
ההחמצה נגרמה מכח האיסור לבדו. ואילו נידון 'זה וזה גורם' אינו
שייך לסוגייתנו כלל שמדובר בה בתערובת בלבד, ואין האיסור
וההיתר מתקנים או משלימים דבר אחר שדנו בו מה דינו.
מסיקה הגמרא: **אֵלָא הָכָא** – [כאן] בתערובת יין איסור עם מים ויין
המותרים, בדין 'רואין' האמור, והא 'כִּי מִינָהּ' – [הלא שאל] רבי אפי
מריב יוחנן, שני בוסות יין, אחד יין של חולין ואחד יין של תרומה,
ומזגן במים, כפי שרגילים ביין חזק שמערבים אותו במים, ושיעור
המים המעורבים הוא כפי כח היין, ולאחר מכן עירבן ונתן את יין
כוס זה בכוס זה, ויש עתה במים שיעור מספיק כדי לבטל את יין
התרומה לבדו, אבל אין בהם שיעור בכדי לבטל את כל היין,
התרומה והחולין, מהו הדין בזה, האם אומרים שרואים את יין
החולין כאילו אינו, והמים רבים על יין התרומה ומבטלים אותו,
והתערובת מותרת גם לזרים, או אומרים שמצא מין את מנתו,
כלומר יין התרומה את יין החולין, ואסרו לזרים, ועתה צריך
שיהיה במים שיעור ביטול כנגד שני הינות, וכיון שאין בהם
שיעור זה אסור הכל. **וְלֹא פָשַׁט** – [הכריע] ליה רבי יוחנן לרבי אסי
את הספק. ומוכח שלא היה ברור לו אם אומרים 'רואין',
מתרצת הגמרא: יש לומר שמעיקרא – [מלכתחילה] לא פָּשַׁט ליה,
אולם לבסוף הכריע בדעתו שאומרים 'רואין' ופָּשַׁט ליה להיתר,
ודבריו לעיל, שאם הגדילו באיסור מותר משום שאומרים 'רואין',
נאמרו אחר שפשט לו כן.
הגמרא מביאה ראייה לתירוץ זה: **אֲתָמֶר נָמִי, אֲמַר רַבִּי אֲמִי אֲמַר**
רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמַר לֵה שְׂאֹמֶר רַבִּי אֲסִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי בִּסּוֹת יִין,
אֶחָד יִין שְׁל חוּלִין וְאֶחָד יִין שְׁל תְּרוּמָה, וּמִזְגָן, וְעִרְבָן זֶה בִּזְוָה, רֹאִין
אֶת הַהֵיתֵר וְיִין הַחוּלִין כְּאִילוֹ אֵינוֹ, וְהָשָׂא, וְהוּא יִין הַתְּרוּמָה,
הַמִּים הַמְעוּרָבִים רַבִּין עֲלֵיו וּמִכְסִּילִין אוֹתָהּ. וְמוֹכַח מִשְׁמוּעָה זֹו שְׁחוֹר
רַבִּי יוֹחָנָן וּפְשַׁט אֶת סִפְקוֹ שֶׁל רַבִּי אֲסִי, וְעַל כֵּן אָמַר גַּם כֵּאן שֶׁאִם
הִגְדִּילוּ בַּשּׁוֹר סוֹבֵר מוֹתֵר.
שנינו במשנה: **זֶה הַכֵּל לְדִינֵי תַּעְרוּבֹת יִין נֹסֵךְ בְּהֵיתֵר, אִם נִתְעַרַּב**
מִן בְּמִינוֹ, נִאֲסַרְתָּ הַתַּעְרוּבֹת בְּמִשְׁהוּ מִן הָאִיסוּר הַמְעוּרָב בָּהּ, וְאִם
נִתְעַרַּב מִיִּן שְׂלֹא בְּמִינוֹ, נִאֲסַרְתָּ הַתַּעְרוּבֹת בְּנוֹתֵן מִעֵם שֶׁל אִיסוּר
הַמְעוּרָב בָּהּ.
כלל זה כבר נתפרש בתוך דברי המשנה שלפני כן, ועל כרחק
שבא לרבות איסורים אחרים, מלבד יין נסך, שגם הם דינם כן.
הגמרא מביאה שתי דעות אילו איסורים נתרבו בזה: דעה אחת:
רב ושמואל דאמרי תרין ויין – שאמרו שניהם, כל איסורין שבתורה
במין בְּמִשְׁהוּ, שְׂלֹא בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן מִעֵם, ולדבריהם **זֶה הַכֵּל**
שאמרה המשנה, **לֵאחֲזֵי מֵאָה** – מה הוא בא לרבות, **לֵאחֲזֵי כֹל**
האיסורין שבתורה, שאף הם דינם כיון נסך, וכאמור.
דעה שנייה: רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרין ויין, כל איסורין
שבתורה, בין במין ובין שְׂלֹא בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן מִעֵם, חוץ מִכְסִּילִין ויין נסך
שבמין בְּמִשְׁהוּ, שאף הוא כיון נסך אסור את תערובתו במינו במשנה.
לֵאחֲזֵי מֵאָה, שאף הוא כיון נסך אסור את תערובתו במינו במשנה.
הגמרא מביאה ברייתות החולקות ביניהן במחלוקת זו שבין רב
ושמואל עם רבי יוחנן וריש לקיש: תניא בברייתא אחת בְּנוֹתִיהָ
– [כדעתם] דרב ושמואל, ותניא בברייתא אחרת בְּנוֹתִיהָ – [כדעתם]
דרבי יוחנן וריש לקיש. תניא בְּנוֹתִיהָ דרב ושמואל, כל איסורין
שבתורה, במין בְּמִשְׁהוּ, שְׂלֹא בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן מִעֵם. תניא בְּנוֹתִיהָ דרבי

אֲמַר הִזְקִיף, חִילוֹק יֵשׁ בְּדַבָּר, אִם הִגְדִּילוּ – [התרבו] המעורבים
בתערובת, בין האיסור, שמתחילה היו בבור המים והיין המותרים
ורק לבסוף נפל לתוכם היין האסור והיין נסך, אסור הכל, שהיין
נסך מתחבר למינו ואסורו ואין המים יכולים לבטלם אלא אם כן
יש בהם שיעור רב כל כך שאין בכל היין, האסור והמותר, כח לתת
טעם במים, והיינו שיש במים פי ששים נגד כל היין, וכל זה שלא
דבריו רבין ורב שמואל בר יהודה לעיל שהתירו בנפל קיתון של
מים, שבוה אין להתיר כלל. אולם אם המעורבים בתערובת
הגדילו בין ההיתר, דהיינו שמתחילה היו בבור היין נסך עם המים
והמים היו פי ששים מהיין נסך ולא נתן בהם טעם, ואחר כך נפל
לתוכם יין ההיתר, מותר הכל, לפי שכבר נתבטל היין נסך במים,
וכיון שבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניעור כשנפל לתוכו יין ההיתר.
וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, אֵפִילוֹ אִם הַמְעוּרָבִים בַּתַּעְרוּבֹת הִגְדִּילוּ בֵּין
הָאִיסוּר, שְׁהֵיִן נֹסֵךְ הוּא שֹׁנֵפֶל לְבִסּוֹף, גַּם בְּאוֹפֵן זֶה הַכֵּל מוֹתֵר,
שְׂכִינִן שְׁחָמִים נִפְלוּ תַּחֲלִילָה, מִיֵּד שֹׁנֵפֶל הֵיִין נֹסֵךְ רֹאִים אֶת אֵת
הַהֵיתֵר כְּאִילוֹ אֵינוֹ וְהֵיִין נֹסֵךְ מִתְבַּטֵּל בְּמִים, וְכַדְבְּרֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר
יְהוּדָה [לפי הלשון הראשונה בדבריו] בשמו (לעיל ע"א).
רבי ירמיה הביין את טעם מחלוקתם באופן אחר: **אֲמַר לִיה רַבִּי**
יְרֵמְיָה לְרַבִּי יוֹזֵא, לִימָא – האם נאמר שחוקיה ורבי יוחנן בְּפִלּוֹתָא
– [במחלוקת] דרבי אליעזר ורבנן בְּמִשְׁכָּל – [החלוקה] דתנן במשנה
(ערלה פ"ב מ"א), **שְׂאֹר שֶׁל חוּלִין וְשֶׁל תְּרוּמָה שְׁנֵינֵיהֶם לְתוֹךְ**
הַעֵיפָה – [הבצק], **כִּי בְּשֹׁאֵר זֶה דִּי כְּדִי לְחַמֵּץ אֶת הָעֵיסָה, וְלֹא**
בְּשֹׁאֵר זֶה דִּי כְּדִי לְחַמֵּץ אֶת הָעֵיסָה, וְנִצְטָקֵי שְׁנֵינֵיהֶם וְחִמְצוּ אוֹתָהּ,
וְנִמְצָא שֶׁנִּתְחַמְצָה גַּם מִכַּח שְׂאֹר הַתְּרוּמָה, אֲלֵא שְׂלֹא מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ,
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אֲחֵר שְׂאֹר אֲחֵרִין שֹׁנֵפֶל אֲנִי בָּא לְדוֹן אֶת דִּין
הָעֵיסָה, שֶׁאִם נִפֵּל שְׂאֹר הַחוּלִין לְבִסּוֹף, הִרִי הִיא מוֹתֵרֶת לְזָרִים
וְשֹׁאִינִם כְּהֵינִם, וְאִם נִפֵּל שְׂאֹר הַתְּרוּמָה לְבִסּוֹף דִּינָה כְּדִין תְּרוּמָה
וְאִסוּרָה לְזָרִים. וְחֻכְמִים אֲמָרִים, בֵּין שְׁנֵי שְׂאֹר הָאִיסוּר, דְּהֵיִינוּ
שְׂאֹר הַתְּרוּמָה, בְּתַחֲלָה, קוֹדֵם שְׂאֹר הַחוּלִין, וְכֵן שֹׁנֵפֶל שְׂאֹר
הָאִיסוּר בְּפֹה, אַחֵר שְׂאֹר הָעֵיסָה, הַבֶּצֶק אֵינוֹ אֲסוּר לְזָרִים עַד
שִׁיחָא בּוֹ, בְּשֹׁאֵר הַתְּרוּמָה, שִׁיעוֹר הַמִּסְפִּיק כְּדִי לְחַמֵּץ לְבַדּוֹ, אֶךְ
בְּאוֹפֵן שֶׁאִין בּוֹ שִׁיעוֹר זֶה, הוּאִיל וְאִם הִיה נֹפֵל לְבַדּוֹ לֹא הִיה יֹכִיל
לְחַמְמִין, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶת הָעֵיסָה כֻּלָּל. וְסֹבֵר רַבִּי יְרֵמְיָה שֶׁמַּחְלֹקֶת
חֻקִּיהָ וְרַבִּי יוֹחָנָן הִיא מַחְלֹקֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים, שְׁחֻקִּיהָ
שְׂאֹר שֶׁהַכֵּל תְּלוּי מִה נִפֵּל לְבִסּוֹף, אִם יִין נֹסֵךְ אוֹ יִין הֵיתֵר, סוֹבֵר
כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁתִּלָּה אֶת דִּין הָעֵיסָה בְּשֹׁאֵר שֹׁנֵפֶל אַחֲרוֹן, וְרַבִּי
יוֹחָנָן שֶׁאִם שְׂכִין אִם נִפֵּל יִין נֹסֵךְ בַּתְּחִילָה וְכֵן אִם נִפֵּל לְבִסּוֹף
לְעוֹלָם הוּא מִתְבַּטֵּל, סוֹבֵר כְּחֻכְמִים שְׂאֹמְרוֹ שְׂשֹׁאֵר הַתְּרוּמָה אֵינוֹ
אוֹסֵר בֵּין בִּנְפֵּל בַּתְּחִילָה וְכֵן בִּנְפֵּל לְבִסּוֹף.
הגמרא מקשה על רבי ירמיה: אמר לו רבי יוֹזֵא, וְתִסְבְּרָא – וכי
סבור אתה לומר כן, וְהָאֲמַר – [והלא אמר] אֲנִי על אותה משנה,
לֹא שְׁנֵי בִּמְשֻׁנָּה בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאֹר אַחֲרוֹן אֵנִי בֹא, וְאִם נִפֵּל
שְׂאֹר הַחוּלִין אַחֲרוֹן שְׁהָעֵיסָה מוֹתֵרֶת לְזָרִים, אֵלָא כְּשִׁקְרָא וְסִילָק
אֶת שְׂאֹר הָאִיסוּר קוֹדֵם שְׁהוּחֻמְצָה הָעֵיסָה, וְלֹא הִשְׁתַּתֵּף שְׂאֹר
הַתְּרוּמָה בְּהַשְׁלֵמַת הַחֻמְצָה כֻּלָּל, אֲבָל אִם לֹא קִדְּם וְסִילָק אֶת
שְׂאֹר הָאִיסוּר קוֹדֵם שְׁהוּחֻמְצָה, הַבֶּצֶק אֲסוּר לְזָרִים. וּמַעֲתָה, אִם
נִאֲמַר שֶׁהִנִּידוֹן בֵּין נֹסֵךְ וְיִין הֵיתֵר וּמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ תְּלוּי בְּנִידוֹן
שְׂאֹר שֶׁל חוּלִין וְשְׂאֹר שֶׁל תְּרוּמָה שֹׁנֵפֶל לְעֵיסָה, אִם כֵּן הִזְקִיף
דְּאֲמַר הַגְדִּילוּ בְּאִיסוּר אִסוּר הַגְדִּילוּ בְּדִיתֵר מוֹתֵר, כְּמָאן – כאילו
דעה אמר את דבריו, שֶׁלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֵפִילוֹ הִגְדִּילוּ בְּהֵיתֵר יֵשׁ
לֵאסוּר, כִּינִן שְׁהֵיִן נֹסֵךְ נוֹתֵר גַּם לְבִסּוֹף וְלֹא נִסְתַּלַּק, וְלַחֲכָמִים
אֵפִילוֹ הִגְדִּילוּ בְּאִיסוּר יֵשׁ לְהֵיתֵר כְּעַם שְׁבַעֲעֵיסָה הָאֲמוּרָה הַתִּירוּרָה
אֵפִילוֹ נִפֵּל שְׂאֹר הַתְּרוּמָה לְבִסּוֹף. וְעַל כִּרְחָךְ שֶׁאִין שִׁיכּוֹת בֵּין
הַדְּבָרִים, שְׁמֵה שְׂשֹׁאֵר אוֹסֵר אֶת הָעֵיסָה אִין זֶה מִשּׁוּם שְׁהָא
נִחְשָׁב 'מִשְׁהוּ' אִיסוּר, אֲלֵא שְׂכִינִן שְׁהוּא מַחְמִיץ אֶת כֻּלָּ הָעֵיסָה
נִחְשָׁב שִׁישׁ בּוֹ שִׁיעוֹר חָשׁוּב, וּמַחְלֹקֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים הִיא
בְּדִין 'זֶה וְזֶה גוֹרֵם', דְּהֵיִינוּ דְּבַר שֶׁנִּגְרַם מֵאִיסוּר וְהֵיתֵר כֹּאחֵד, אִם
דִּינוֹ כְּאִיסוּר אוֹ דִּינוֹ כְּהֵיתֵר, שְׁדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שִׁזֵּה וְזֶה גוֹרֵם

משנה

שם התנא כמה דברים שאוסרים את תערובתם מפני חשיבותם, ואמר התנא הָרָאוּ לְעֶרְלָה, עֶרְלָה – פירות האילן שנשנו שם ששייך בהם איסור ערלה, הרי הם אוסרים את תערובתם משום ערלה, וְהָרָאוּ לְכָלֵּי הַכֶּרֶם, כָּלֵּי הַכֶּרֶם – ואלו ששייך בהם איסור כלאי הכרם, אוסרים את תערובתם משום כלאי הכרם, ומכין שהתנא שנה אגוזי פרך ורימוני בדין לא היה צריך לחזור ולשנותם. מקשה הגמרא: וְלִיתֵּנִי – שישנה התנא בְּכָרוֹת שֶׁל בְּעַל הַבֵּית שֶׁהֵם גדולים וחשובים, לְעֵנֵן חֲמֵץ בֶּסֶס – שאם נתערב כיכר חמץ בכיכרות אחרות, אוסרם בכל שהן, שאף הם דבר שבמנין ואיסורי הנאה. מתרצת הגמרא: מֵאַן שְׂמֵעַת דְּאִמְרַי לִיה – מיהו זה ששמעת שאמר שכיכרות נחשבות לדבר חשוב, רַבִּי עֲקִיבָא, הָא תֵּנָּה לִיה הָתֵם – הרי הוא כבר שנה זאת במשנה בערלה (שם), שמבואר שם שלחכמים יש ששה דברים שאינם בטלים מחמת חשיבותם, וְרַבִּי עֲקִיבָא מוֹסִיף אֵף בְּכָרוֹת שֶׁל בְּעַל הַבֵּית, שאף הם נחשבים דבר חשוב ואינם בטלים. ומכין שכבר נשנה שם, לא הוצרך התנא לשנות שוב משנה זו. שנינו בסיום המשנה: הָרִי אֵלּוֹ אֶסְרוּן וְאֶסְרוּן בכל שהוא. הגמרא מבררת מדוע התנא כפל דבר זה. שואלת הגמרא: לְמַעוּטֵי מָאִי – מה מיעט התנא בזה ששנה שוב שרק אלו אוסרים בכל שהוא. משיבה הגמרא: לְמַעוּטֵי דְּכָר שְׂבֻמֵּי וְלֵאמֹר אִיסוּרֵי הִנָּה, כגון חתיכת נבילה שמותר בהנאה ונמכר במנין, שאינה אוסרת את תערובתה. אִי נִמְי לְמַעוּטֵי דְּכָר שֶׁהוּא אִיסוּרֵי הִנָּה וְלֵאמֹר דְּכָר שְׂבֻמֵּי, כפרוסת חמץ בפסח שאינה אוסרת את תערובתה בכל שהיא.

משנה

משנתנו דנה בין נסך שנשפך ליין היתר, מה דינו: יין נסך שֶׁנִּשְׁפַּל לְבוֹר שֶׁהוּא בו יין היתר, בּוֹלוֹ אִסוּר בְּהִנָּה, שייך נסך אוסר בכל שהוא. רַבִּי שְׂמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, תערובת יין נסך אינה אוסרת בהנאה את יינו של ישראל, אלא אִמְכַּר בּוֹלוֹ לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, ונטול מהגוי מעות עבור כל היין שבבור, חוץ מְדַמֵּי יין נסך שֶׁבוֹ – חוץ מהכסף ששזה היין נסך שנפל לבור, שאותו אינו נטול מהגוי שלא לזנות מיין נסך.

גמרא

הגמרא מבררת כמו מי ההלכה: אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּין שְׂמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שמוכרו לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו. וזה רק באופן שהתערבה חֲבִית בְּחִית – חבית יין נסך בהרבה חביות אחרות, אֲבָל לֹא יוֹן בִּינֵן, שכשהתערב יין ביין, כל היין אסור בהנאה. ושמא אָמַר, אִפְּסִילוֹ אם נתערב יין בייין, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שנמכר לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו. וְכֵן אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאִפְּסִילוֹ יוֹן בִּינֵן הִלְכָה כרבן שמעון בן גמליאל. וְכֵן אָמַר רַבִּי שְׂמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בַּר נָתַן אָמַר רַבִּי חִנְיָא, אִפְּסִילוֹ יוֹן בִּינֵן. וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אָבוּה אִפְּסִילוֹ יוֹן בִּינֵן. אָמַר רַב נַחֲמָן, הִלְכָה לְמַעֲשֵׂהָ, יוֹן נֶסֶךְ – שידוע שהגוי ניסך לעבודה זרה, אם נתערב יוֹן בִּינֵן, אִסוּר כולו בהנאה. ואם התערבה חֲבִית בְּחִית מוֹתֵר, וימכרו כולו לגוי חוץ מדמי יין נסך. אבל בְּסֵתֵם יוֹן של גוי, שלא ידוע אם התנסך לעבודה זרה, אִפְּסִילוֹ יוֹן בִּינֵן, מוֹתֵר בהנאה, וימכר לגוי חוץ מדמי יין האיסור.

גמרא

משנתנו מונה דברים שאוסרים בהנאה, ואוסרים את מה שהתערבו בו: אֵלּוֹ שְׂאִסוּרֵין וְאֶסְרוּן בְּכָל שְׂהוֹ – שאם נפל אחד מאלו לאלף אחרים כמותו, אוסר את כולם. יוֹן נֶסֶךְ – שאם התערבה חבית באלף חביות, כולן אסורות. וְעֹבֵד בּוֹכְבִּים – צורה שעבדה והתערבה באלף צורות אחרות, כולן אסורות. וְעוֹרוֹת לְבוֹבִין – עור שחתכוהו כנגד הלב להוציא את לב הבהמה להקטירו לעבודה זרה, והתערב באחרים אוסר את כולם. וְשׁוֹר הַנֶּסְקָל – שור שהרג אדם ונגמר דינו לסקילה, אם התערב בשוורים אחרים כולם אסורים. וְעֵגְלָה עֲרוּפָה – עגלה שערפו אותה נחל על שנמצא מת מושלך בדרך ולא נודע מי הרגה, אם התערבה באחרות, כולן אסורות. וְצִיפּוֹרִי מְצוּרָע – הציפורים שהצמזרע צריך להקריב ביום טהרתו, אם התערבה אחת מאלו בציפורים אחרות, כולן אסורות. וְשֶׁעַר נִזְוֵר – שהנזיר מגלח ביום שגמר למנות את ימי נזירותו, ואסור בהנאה, אם נתערבה גזית שערו בגזיות של שאר שערות, כולן אסורות. וְפֶטֶר חֲמֹר – בכורו של החמור שצריך לפדותו בשוה, וכל שלא נפדה אסור בהנאה, אם התערב בחמורים אחרים, אסורים בהנאה. וְכֶשֶׁר חֶלְבִּי – חתיכת בשר שהתבשלה בחלב ונאסרה בהנאה, אם חזרה והתערבה באלף חתיכות, אוסרת את כולן. וְשֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָזָל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, שאוסר את תערובתו. וְחֹלִין שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּעֻקְרָה – אם שחט בהמת חולין בעזרה, נאסרת בהנאה, ואם בישל חתיכה חשובה ממנה והתערבה באחרות כולן אסורות. הָרִי כֻלּוֹ אֵלּוֹ אֶסְרוּן, וְאֶסְרוּן בְּכָל שְׂהוֹ.

הגמרא מבררת מה הטעם בכל השנויים במשנתנו. מבררת הגמרא: תֵּנָּה מָאִי קִתְּשִׁיב – התנא במשנה, איזה סוג דברים הוא חישוב במשנתנו, אִי דְּכָר שְׂבֻמֵּי קִתְּשִׁיב – אם הוא חישוב את הדברים שדרכם להמכר במנין מפני חשיבותם, אם כך יקשה, לִיתֵּנִי נִמְי חֲתִיכוֹת נְבִילָה – היה לתנא לשנות גם חתיכות נבילה שאם יתערבו באחרות, יאסרו אותם, כי גם חתיכות נבילה נמכרות במנין ואסורות באכילה. וְאִי אִיסוּרֵי הִנָּה קָא חֲשִׁיב – ואם התנא חישוב דברים שאסורים בהנאה, שמכין שאסורים בהנאה הם חמורים לאסור את תערובתם, יקשה, לִיתֵּנִי נִמְי חֲמֵץ בֶּסֶס – היה לו לתנא לשנות גם שאם התערבה פרוסת חמץ בפסח באלף אחרות כולן אסורות. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אָבָה, וְאִיתִּימָא רַבִּי יוֹחָנָן נִפְחָא, הָאִי תֵּנָּה תִּרְתִּי אִית לִיה – התנא הזה סבר שמכין שיש שתי מעלות לחשיבות, אוסרים את תערובתם, והיינו שהם דְּכָר שְׂבֻמֵּי, וגם אִיסוּרֵי הִנָּה. אבל פרוסת חמץ שהתערבה בפרוסות היתר, הואיל ואין דרכה למנות, בטילה ברוב, וחתיכת נבילה, אף שנמכרת במנין, כיון שמותרת בהנאה בטלה ברוב. הגמרא מקשה שיש עוד דברים שנמכרים במנין ואסורים בהנאה. מקשה הגמרא: וְלִיתֵּנִי אֲנָזִי פֶּדֶר וְרִימוֹנֵי בֶּדֶן – שישנה התנא גם אגוזים הבאים מ'פרך', ורימונים הבאים מ'בדן', שאם הם אסורים מחמת שהם ערלה או כלאים, והתערבו באחרים אוסרים את תערובתם בכל שהן, דְּכָר שְׂבֻמֵּי וְאִיסוּרֵי הִנָּה הוּא – שאף אלו נמכרים במנין ואסורים בהנאה. מתרצת הגמרא: הָא תֵּנָּה לִיה הָתֵם – התנא כבר שנה דברים אלו שם, במשנה בערלה (פ"ג מ"ז), שמנה

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' ב

לְהִישָׁבוֹ – ואין הגוי מחוייב להשיב את הגזילה, מפני שהישראל מוחל עליה. וְאִי אִמְרַת מְשִׁיבָה בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים אִינָה קוֹנָה, אִמְאִי נִהְרֵג, הרי ממה שמשך את הגזילה לא קנאה, ונמצא שעדיין היא שייכת לישראל. משיב רב אשי: מִשּׁוֹם דְּצִעְרִית לְיִשְׂרָאֵל – מכיון שהוא ציער את הישראל הנגזל,

שיועיל הדינר לקנין, כיון שחושש שמא ירבה הישראל במחזיר, ונמצא שהיין מתנסך ביד הישראל. הגמרא מביאה ראייה נוספת שמשכיכה בגוי קונה, ובכך מקשה על רב אשי: אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אַשִּׁי, הָא שְׂמַע, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אָבָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בֶּן נָח נִהְרֵג עַל כֶּךָ שְׂגוֹל פְּחוֹת מִשּׁוֹת פְּרוּטָה, מִשּׁוֹם שֶׁלַּגְבִּי גוֹי גַם פְּחוֹת מִשּׁוֹה פְּרוּטָה הוּא מְמוּן, וְלֹא יִתֵּן

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רנז
רש"י
תוספות

משנה אלו אסורין ואסורין בכל שוה – כל מקום שנתערבו שם – אפילו אחד
באלף לא בטיל, ואסורין את כולן, יין נסך – חבית באלף חביות. ועבודה זרה –
צורה שעבודה, ונתערבה באלף צורות שאינן עבודה זרה. ועורות לבוכין – דהווי נמי
איסורי הנאה כדאמרן ב"אין מעמידין" (עבודה זרה כט, ב). וציפורי מצורע וחולין

שנחשבו בעזרה – איסורי הנאה הן, ובמסכת
קדושין (נו, א) מפרש להו. ושער נזיר – דאיסורי
הנאה הוא, דכתיב (במדבר ו') "נתנו על האש
אשר תחת זבח השלמים". ושער חמור – דאסור
בהנאה כל זמן שלא נפדה. [וכשר בחלב] –
חתיכת בשר שנתבשלה בחלב, ונאסרה בנותן
טעם, וחזרה ונתערבה באלף חתיכות – אסרת
כולן בהנאה. והאי תנא סבר: בשר בחלב איסור
הנאה, מפלוגתא היא ביב"ח הבשר" בשו"ת
חולין (קטו, א). ויש שלמדים ממשנתו דבשר
בחלב במשהו, וסבורין דהאי "בכל שדו" דקתני
– כגון טיפת חלב שנפלה לקדירה או חתיכת
בשר קטנה שנפלה לקדירה, ואפילו אין בה נותן
טעם. וטעות הוא בידם, דהא מפרשין בגמרא
דתנא דבר שבמנין קתני, כגון חתיכה בחתיכות,
משום דדרבין לימנות חשיב ולא בטיל. ואי בבשר
שנתערב טעמו בחלב כמיידי, או בטיפת חלב
שנפל לקדירה (ובשר) – מי הוי דבר שבמנין?
ועוד, הא אוקימנא כל איסורין שבתורה שלא
במינו בנותן טעם, ואפילו לרב ושמואל דאמרי
במשהו – בשלא במינו מודו, ובכולה שחיטת
חולין אמרינן: בשר בחלב בנותן טעם. ושער נזיר
– דבר הנמכר במנין הוא, כמה גזיות בסלע,
ועושין מהן שקין. **גמרא** אי דבר שבמנין
קחשיב – משום דדרבו לימנות לא בטיל, ואפילו
לאו איסור הנאה, נחשוב נמי חתיכות וביילה
תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה –
דאיכא תרתי לחשיבותא, דחשיב איסור ידידו –
הוא דלא בטיל. אבל חמין, פרוסה בפסח הואיל
ואין דרכו למנות בטיל, ומשליך אחד מהן לנדר
והשאר נותן לכלבו. וחתיכת נבילה, אף על גב
דדבר שבמנין הוא, כיון דלאו איסור הנאה הוא
בטלה ברובא, וחזא שדי לכלבים ואיך שרו
באכילה. **אנווי פדך** – מקום, וכן רימוני בדין.
אם של ערלה לא של כלאי הדרס הן, ונתערבו
באלף – כולן ידלק. **הא תנא** ליה התם –
בסדר זרעים, ומיית ליה ב"ביצה שנולדה" (ג, ב).
וביבמות ב"הערל" (פא, ב). וליתני ככרות של
בעל הבית – לענין חמין בפסח, דדבר שבמנין
הוא ואיסורי הנאה חבית בחבית – דשקיל חזא ושדי בנחרא ואיך נשתרו בהנאה,
אין יין שנתערב ביין – כולו אסור בהנאה. הלכה למעשה – להורות על הבעשה. יין
נסך – ממש, חבית בחבית מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית, אבל יין ביין – כולו
אסור בהנאה. סתם יין **אפילו** יין ביין מותר – בהנאה, חוץ מדמי אותו יין. וכן הלכה.

משנה

משנה אלו אסורין ואסורין בכל שוה: יין נסך,
ועבודה זרה, ועורות לבוכין, ושור הנסקל, ועגלה
ערופה, וציפורי מצורע, ושער נזיר, ופטר חמור, וכשר
בחלב, ושעיר המזבח, וחולין ששחטו בעזרה –
הרי אלו אסורין ואסורין בכל שוה. גמרא תנא
מאי קחשיב? אי דבר שבמנין קחשיב – ליתני
נמי חתיכות וביילה, אי איסורי הנאה קא חשיב
– ליתני נמי חמין בפסח! אמר רבי חייה בר
אבא, ואיתקיא רבי יצחק נפחא: האי תנא
תרתי אית ליה, דבר שבמנין ואיסורי הנאה.
– וליתני אנווי פדך ורימוני בדין, דדבר שבמנין
ואיסורי הנאה הוא! – הא תנא ליה התם: הראוי
לערלה – ערלה, הראוי לכלאי הפרים – כלאי הפרים.
– וליתני ככרות של בעל הבית לענין חמין בפסח!
– מאן שמעית דאמר לה? רבי עקיבא: הא תנא ליה
התם: רבי עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית.
"הרי אלו". למעוטי מאי? למעוטי דבר שבמנין ולא
איסורי הנאה. אי נמי, למעוטי איסור הנאה ולא דבר
שבמנין. משנה יין נסך ששפל לבזר – פולא אסור
בהנאה; רבן שמעון בן גמליאל אומר: יפכר פולא
לגזי חוץ מדמי יין נסך שבו. גמרא אמר רב:
הלכה פרבן שמעון בן גמליאל חבית בחביות,
אבל לא יין ביין, ושמואל אומר: אפילו יין ביין,
וכן אמר רבה בר בר חנה אומר רבי יוחנן: אפילו
יין ביין. וכן אמר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי
חנינא: אפילו יין ביין. וכן אמר רב נחמן אומר
רבה בר אבובא: אפילו יין ביין. אומר רב נחמן,
הלכה למעשה: יין נסך – יין ביין אסור, חבית
בחבית – מותר; סתם יין – אפילו יין ביין מותר.

משנה

אלו אסורין ואסורין בכל שוה יין נסך – פירש הקונטרס: מיירי בחבית יין נסך שנתערב
באלף חביות, כדאמרין לקמן בגמרא דדבר שבמנין קחשיב. ועבודה זרה – צורת
עבודה זרה שנתערבה באלף צורות, ובשר בחלב – חתיכת בשר שנתבשלה בחלב
ונאסרה בנותן טעם, וחזרה ונתערבה באלף חתיכות דהווי – אסורות כלם. והאי תנא
סבר דבשר בחלב אסור בהנאה, כדמוכח בגמרא
דהאי תנא אינו קחשיב רק דאיכא תרתי איסורי
הנאה דבר שבמנין, ופלוגתא היא בפרק "כל
הבשר" (חולין קטו, א) אי אסור בהנאה אי לא.
רבתיי של רש"י רוצין לפסוק מתוך משנתו
דהכא. דבשר בחלב נאסר במשהו, ומפרשים
ד"אסורין בכל שוה" דקתני מתניתין היינו טיפת
חלב שנפלה על חתיכת בשר גדולה אף על
גב וליכא טעמא, אי נמי חתיכת בשר קטנה
שנפלה בקדירה מלאה חלב אף על גב דלא דיב
טעמא. וטעות הוא בידם, דהא מפרש בגמרא
דלא מיירי מתניתין אלא בדבר שבמנין כגון
חתיכה בחתיכות, ומשום דהוי דרבן לימנות
לא בטיל. ואי בטיפת חלב מיירי, או בחתיכת
בשר קטנה – הא לא הוי דבר שבמנין, ועוד,
הא אסקין (עבודה זרה עג, ב) כל איסורין
שבתורה בנותן טעם, ואפילו רב ושמואל דאמרי:
מין במינו במשהו, בשלא במינו מודו, ועוד,
דבכולה שמיטתא וטיפת חלב ד"כל הבשר" מיירי
בדאי דבשר בחלב בנותן טעם. **הא** תנא ליה
התם דראוי לערלה ערלה כו' – ואם תאמר:
לעיל נמי דפריך: וליתני חתיכת נבילה, היה לו
לתרץ משום דהיי תנא ליה במסכת חולין פרק
"גיד הנשה" (עו, ב). דתנן: חתיכה של נבלה
שנתערבה באלף כולן אסורות! ויש לומר: דודאי
גבי חתיכת נבילה לייכא לשניי הכי, דאף על גב
דתנא ליה התם בחולין, מכל מקום הדר איבעי
ליה למתנייה חבא מדקתני בשר בחלב. וליכא
למיימר משום דהוי איסור הנאה לא בטלה אף
על גב שאין בה חשיבות, שהרי ערלה (ובכלאים)
ובכלאי הדרס איסורי הנאה גניחו, ואפילו חיי
אמרינן: יעלו באחד מדבריהם. ועוד איכא למימר,
בחתיכה חשובה כי יהוי דחולין, אלמא הדר
תני ליה אף על גב דבשר תנא ליה התם, ולכן
הוה פריך: וליתני חתיכה של נבילה. ואם תאמר:
ויין נסך דקתני לה במתניתין, על כרחך מיירי
בחביות סתומות, כיון דתרתי אית ליה, ואם כן אמאי תנייה הכא? הא כבר תנא ליה
התם במסכת ערלה (פרק ג משנה ז) דקתני: וחביות סתומות! וצריך לומר, דאיצטריך
לאשמועינן חומרא אפילו בסתם יינם, אף על פי שהוא מדבריהם. ועוד איכא למימר,
דיין נסך חבא במכילתין עיקר הוא למתנייה – לכך תנייה אף על פי ששנה כבר במקומות
אחרים כהאי גוונא. אבל שאר דברים שאינו שונה אותן כאן כי אם אנב גררא דיין נסך
– שם אינו אמר שלא חש לשנות אותם השניים במקום אחר. **למעוטי** דבר שבמנין
דהוי דבר שבמנין, אף על גב דלא הוי איסורי הנאה. וקשיא: דאם כן הוה ליה לתלמודא לאתויי מתניתין דהתם ולמפריכה מנייה אדהיא דהכא לכך נראה לי: "למעוטי" דקאמר חבא
דיינו דלא חשיב חבא דבר שבמנין ולא איסורי הנאה, שלא ירד לשנות רק חבא דאיכא תרתי. וכדאי גוונא איכא פרק קמא דבבא קמא (ה, א) למעוטי מסור ומגבל, דהוי נמי
פירושו שלא ירד לשנותם אף על גב דמתייב עלייהו. **א** נמי למעוטי איסורי הנאה כו' – הכא הוי דרבי למעוטי איסורי הנאה דלא הוי במשהו, אלא בטל כיון דלא הוי דבר שבמנין,
כדפריש לקמן. וקשה: השתא לא הוי למעוטי דיספא דומיא דלמעוטי דרישא, דרישא היינו שלא ירד לשנות דבר שבמנין ולא איסורי הנאה, אבל מכל מקום אמת הוא דהוי במשהו,
וסיפא אמר דאתא למעוטי דלא הוי במשהו כלל כדפרישית! ושמן יש ליישב: "למעוטי" דיספא נמי דהיינו שלא ירד לשנותו, אבל מכל מקום אמת הוא דאיכא איסורא דהוי במשהו,
כגון חמין בפסח שאסור בהנאה, והוי במשהו אפילו בלא חשיבות דבר שבמנין, דהא אפילו תערובת דחמין בעלמא הוי במשהו. והשתא נראה, ד"למעוטי" דרישא ודיספא מנעט הך
שני דברים שהקשה התלמוד מהם, חתיכת נבילה חמין בפסח. מיהו, הא לא מתוקמא אלא לרב דאמר (בפסחים כט, ב) חמין במשהו. **אמר** רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בחבית
דאמר ימכר כולו לגזי כו' – ואם תאמר: וכי פליג רבן שמעון בן גמליאל אסתם מתניתין, דקתני יין נסך במשהו, ואוקמינן בחבית בין החביות, וקאמר במשהו! ויש לומר: דרבן שמעון בן
גמליאל מוקף לה לענין שלא יוכל למכור כל אחד ואחד לבדו, לפי שאינו בטל למיחו דין נסך היתר על דיטול. אבל כל התערובות (בחד) דהוי יוכל למכור חוץ מדמי חבית שבו.

הגה

רנה עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

הגת והמחז והמשפך בו – ושל עץ ושל אבן מנגבן, וזהו טהרות. כשאנים מוזהבים מידי, ולקמן מוקמין בדרך גוי. ואם תאמר: והא רבא אמר לעיל גבי מתניתין: בדרך בה גוי סגי לה בהדחה בעלמא! ויש לומר: דמתניתין דלעיל מיירי בגת של ישראל שדרך בה גוי לפי שעה. אבל הכא מיירי בשל גוי דבליעא טובא, לפי שהרבה פעמים דרך בה גוי.

ואם תאמר: אם כן, היכי פריך בסמוך מתניתין דקתני דסגי בניגוב במזופפין. לך ברייתא דקתני בה: ואם הווי מזופפין אסורין, ומאי קשיא? הא אוקימנא מתניתין בשל ישראל וברייתא בשל גוים כדפרישית ויש לומר: דבמזופפין אין לחלק בין של גוים לשל ישראל, לפי שהופת מבליע בשעה מועטת. דהוה שיעא – פירש הרב רבינו פטר: כלי שנקב בו ונתסם בזפת אינו חמור ככלי מזופף, כדמחזיר בו אפילו לפי שעה לפי שמבליע לקיים, ולא חשום דבליע, ולכך רצה רב להחזיר גת של אבן וזפתה דהוה שיעא ולא חש לבליעת זפת. ואם כן, סתימת זפת הכלי שאין עשוי לקיים – סגי ליה בהדחה ככלי עצמו, או ניגוב אם הוא כלי שצריך ניגוב. ולפי דהו, דמשפך שלנו שמזופפין מעט סביב הדורל – סגי להו בניגוב כמו המשפך עצמו. מיהו בכלים מוזהבים יש להחמיר, שרגילים ומצוים. דרש"ב נעוה ארתחו – פירוש: הגעילו הגתיות הגדולים. מכאן אומר רבינו תם דעירוי ככלי ראשון, מדאמר הכא דעל ידי עירוי מפליט היין הבלוע בגת. דעל בדרך על ידי עירוי קאמר הכא, שהרי הגת גדולה וכבידה שאין יכולין לתתה לתוך יורה מרותחת כדי להגעילה, אלא על בדרך על ידי עירוי קאמר. והשתא, כיון דהוה ככלי ראשון, אם כן הני כלים שנאסרו על ידי כלי ראשון – סגי להו בהגעלה על ידי עירוי. אבל רבינו שמואל בן מאיר חולק על רבינו תם, ואומר דעירוי ככלי שני הוא לגמרי. והא דמשמע הכא דגת סגי לה בעירוי – שאני יין נסך דתשמישו על ידי צנן, ועיקר דברי רבינו שמואל בן מאיר ורבינו תם במסכת שבת פרק "כירה" (מב, א): האי אלפס והקדרה שהעבירין מרותחין, ושם תאריכו. ומסקנא דמילתא. פירש רבינו ברוך דמילתא דעירוי תליא בפלוגתא דרב ושמואל דפרק "כיצד צולין" בפסחים (עו, א) דפלגי א דתתא גבר אי עילאא גבר, וקימאי לן במאן דאמר תתא גבר. מיהו, גו עילאא מבשל ומבליע כדי קליפה, דאדמוקרי ליה בלע כדאמרין פרק "כיצד צולין", הלכך עירוי אינו לא ככלי ראשון ולא ככלי שני לגמרי, אלא מבשל ומבליע הוא כדי קליפה ולא יותר. ואם כן, כלים שנאסרו על ידי כלי ראשון שהם בלועים מעבר לעבר – לא סגי בעירוי, שהרי העירוי אינו מפליט אלא כדי קליפה, ולא יותר. והני קערות שהם בלועות על ידי עירוי, היה נראה כמו כן דסגי להו בעירוי להגעילן. וכן פירשתי בסדר ביעור תמץ בקרובץ שבת הגדול שסדר רבינו יוסף טוב עולם: (פסח) וסורין קדירות אין צריך לפלחא בו וקערות מותרות כי שקיל מדורא עליהו לאנתא. ומיהו אין הלכה כן, אלא צריך להגעילן ככלי ראשון, משום דפעמים שתחתון

הקערות בתוך הכלי ראשון ותוך יורה מרותחת. והשתא דפירשתי עירוי אינו לא מבליע ולא מפליט רק כדי קליפה, אם כן הני חביות של גוים סגי להו בעירוי, דומיא דגת דקאמר הכא: "נעוה ארתחו". ואם היה מנסך ונגר וקולפן במלקט וברחיטין ומסיר וקליפה של צד היין – סגי בהכי בלא עירוי, דהא כי נעביד להו עירוי אינו מפליט עירוי כי אם כדי קליפה בו. **רבא** כי משדר להו גולפי להרפניא סחוף להו אפומיחו וחתיים להו אבירצייו – שמעינן מהבא דישאלא השולח חביות וריקניות בבית גוי או מעיר לעיר כדי לתקן, צריך לחזמן מבפנים בגחלת או באבן רכה שהיא כאבן סיד, כדי שיהא ניכר אם הגוי נתן לתוכן יין. מיהו יש לדחות, דדוקא לידידו שהיו חביות שלהם קטנים ונחמים לתת לתוכן יין ולערוthem מיד, אבל חביות שלנו שהם גדולים ואינם נוחים לתת לתוכן יין ולערוthem מיד – אין לחוש וואן צריך לחזמן. ומכל מקום טוב להחמיר.

משנה גת של אבן שזפתה גוי – מנגבה והיא מהורה; ושל עץ – רבי אומר: ינגב, וחכמים אומרים: יקלוף את הזפת; ושל חרס, אף על פי שקלוף את הזפת – הרי זו אסורה. **גמרא** אמר רבא: דוקא זפתה, אבל דרך בה – לא. פשיטא, "זפתה" תנן! – מהו דתימא: הוא הדין אפילו דרך בה, והאי דקתני "זפתה" – אורחא דמילתא קתני, קא משמע לן. אימא דאמרי, אמר רבא: דוקא זפתה, אבל דרך בה – לא סגי לה בניגוב. פשיטא, "זפתה" תנן! – מהו דתימא: הוא הדין דאפילו דרך בה, והאי דקתני "זפתה" – אורחא דמילתא קתני, קא משמע לן: דוקא זפתה, אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב. פי ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא, אמר ליה: הב לי גברא דרפי לי מעצרתאי. אמר ליה לרב: זיל בהדיה, וחזי דלא מצוהת עלי פי מדרשא. אזל חזייה דהוה שיעא מפני, אמר: הא ודאי בניגוב סגי לה. בהדי דקא אזיל ואתה, הוה פילא מתותיה וחוה דהוה מלא חמרא, אמר: הא לא סגי לה בניגוב אלא בקילוף, והיינו דאמר לי חביבי: חזי דלא מצוהת עלי פי מדרשא. תנו רבנן: הגת והמחז והמשפך של גוים – רבי מתיר בניגוב, וחכמים אסרין. ומודה רבי בקנקנים של גוים שהן אסורין, ומה הפרש בין זה לזה? זה מכניסו בקנים וזה אין מכניסו בקנים; ושל עץ ושל אבן – ינגב, ואם היו מזופפין – אסורין. והתנן: גת של אבן שזפתה גוי – מנגבה והיא מהורה! מתניתין – דלא דרך בה, ברייתא דדרך בה. אמר מר: הגת והמחז והמשפך של גוים רבי מתיר בניגוב, וחכמים אסרין. והאנן תנן: של חרס, אף על פי שקלוף את הזפת הרי זו אסורה! אמר רבא: סיפא דמתניתין אתאן לרנן. דרש רבא: נעוה ארתחו. רבא פי הוה משדר גולפי להרפניא, סחוף להו אפומיחו וחתיים להו אבירצייו, קסבר: כל דבר שמכניסו לקיים, אפילו לפי שעה – גזרו ביה רבנן. במה מנגבין? רב אמר: במים, רבה בר רב הנה אמר: באפר. רב אמר במים, במים ולא באפר? רבה בר רב הנה אמר באפר, באפר ולא במים? אלא רב

ולא באפר – בתמיה, מי מקרי בניגוב? רב

עירוי דהא כי נעביד להו עירוי אינו מפליט עירוי כי אם כדי קליפה בו. **רבא** כי משדר להו גולפי להרפניא סחוף להו אפומיחו וחתיים להו אבירצייו – שמעינן מהבא דישאלא השולח חביות וריקניות בבית גוי או מעיר לעיר כדי לתקן, צריך לחזמן מבפנים בגחלת או באבן רכה שהיא כאבן סיד, כדי שיהא ניכר אם הגוי נתן לתוכן יין. מיהו יש לדחות, דדוקא לידידו שהיו חביות שלהם קטנים ונחמים לתת לתוכן יין ולערוthem מיד, אבל חביות שלנו שהם גדולים ואינם נוחים לתת לתוכן יין ולערוthem מיד – אין לחוש וואן צריך לחזמן. ומכל מקום טוב להחמיר.

עבודה זרה דף עד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רנט

משנה

משנתנו דנה איך מכשירים 'גת' ו-מקום שדורכים בו את הענבים ועושים מהם יין, שהגוי זיפת אותה ונתן בה מיינו: **גַּת שֶׁל אֶבֶן** – מקום שדורכים בו את הענבים, העשוי מאבן, שזיפתה עובד כוכבים – שזיפתה אותה עובד כוכבים בופת, ודרכם היה לשפוך מעט יין על הזפת להעביר את עשן הזפת, ונבלע בזפת מעט מהיין, אם בא ישראל להשתמש בגת מנגבה, והיא מהורה וגת של עץ שזיפתה עובד כוכבים, רבי אומר, נגבה, וכדין גת של אבן, והכמים אומרים, אין די בניגוב, כיון שבגת של עץ שמים יותר זפת, וגם הזפת שעל העץ בולעת יותר יין, אלא יקלוף את הזפת ואחר כך ינגב. וגת של חרס, אף על פי שקלוף את הזפת, הרי זו אסורה, מפני שהחרס עצמו בולע מהיין, ולא רק הזפת.

גמרא

הגמרא דנה איך מכשירים גת שאינה מזופפת לאחר שדרך בה הגוי ענבים: **אמר רבא**, מה ששנינו שצריך ניגוב בגת של אבן, היינו דוקא אם זיפתה, אבל אם רק דרך בה הגוי ענבים, ולא זיפתה קודם לכן, לא – אין צריך ניגוב, אלא די בהדחת הגת.

תמזהה הגמרא: **פשיטא**, הרי זיפתה תנן במשנה, ומשמע שאם דרך בה ענבים בלא זפת, אינה צריכה ניגוב. משיבה הגמרא: מהו דתימא – הית יכול לומר, שבאמת הוא הדין אפילו אם רק דרך בה הגוי צריכה ניגוב, והאי דקתני – והטעם שנקטה המשנה לשון זיפתה, אורחא דמלתא קתני – שנה התנא את דרך בני אדם, שדרכם לתת יין בגת בשעה שמזופתים אותה, ואין כוונתו למעט אופן שהגוי דרך בה, קא משמע לן – לכן השמיענו רבא שאין הדבר כן, אלא כוונת התנא למעט שרק כשמופת צריך ניגוב, אבל אם דרך העובד כוכבים בגת שאינה מזופפת, די להכשירה בהדחה.

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רבא: **איבא דאמרי** – יש שאמרו שמעיה זו בלשון אחרת, **אמר רבא**, מה ששנינו שגת של אבן שזיפתה עובד כוכבים נכשרת על ידי ניגוב, דוקא זיפתה, אבל אם דרך בה ענבים בגת מזופפת, לא סגי לה בניגוב – לא די להכשירה בניגוב, אלא צריך לקלוף מעט מהזפת, משום שנכנס יין בחריצי הזפת.

תמזהה הגמרא: **פשיטא**, זיפתה תנן במשנה, ומשמע שרק אם זיפתה העובד כוכבים מועיל לה ניגוב, אבל אם דרך בה יין לאחר שזיפתה, אין מועיל לה ניגוב. משיבה הגמרא: מהו דתימא – הית יכול לומר שהוא הדין אפילו אם דרך בה הגוי די לה בניגוב, והאי דקתני זיפתה אורחא דמלתא קתני – ונקט התנא לשון זה, כיון שכך הית הדרך, שנותנים יין בגת בשעה שמזופתים אותה, ואין כוונתו למעט אופן שהגוי דרך בה, קא משמע לן רבא שאין הדבר כן, אלא דוקא זיפתה דיה בניגוב, אבל דרך בה הגוי לא סגי לה בניגוב – לא די לה בניגוב, אלא צריכה קילוף.

הגמרא מביאה מעשה שמתבאר בו כדברי רבא בלשון השניה, שאם דרך הגוי בגת מזופפת צריך קילוף של הזפת: כי הווא דאמא לקמיה דרבי חייא – כמעשה שהיה באדם שגוי זיפת לו את גיתו, ובא לפני רבי חייא. אמר ליה אותו אדם לרבי חייא, הב לי נכרא דרבי לי מצטרפא – תן לי אדם היודע לטוה את הגת שלי, אמר ליה רבי חייא לרבי, זיל בנהיה – לך עם אדם זה, והוי דלא מצוהת עלי בי מדרשא – וראה לומר לו דרך טובה להכשיר את גיתו, ואל תגרום שיפסד יינו ויבוא לצעוק עלי בבית המדרש. וזיל חיייה דהוה שיעא טפי – הלך עמו רב, וראה שהגת חלקה ביותר, אמר רב, הא ודאי בניגוב סגי לה – ודאי שגת זו דיה בניגוב. מכיון שהגוי לא דרך בה, בנהיה דקא אזיל ואתי – תוך כדי שהיה רב מהלך שם, הווא פילא מתותיה – ראה חריצים תחת האבן, והווא דהוה סלא חמרא – וראה שאותם חריצים מלאים יין, חור בו רב ואמר, הא לא סגי לה בניגוב – לגת זו ודאי לא די בניגוב, אלא יש צורך בקילוף, כיון שודאי הגוי דרך בה ולכן נכנס בחריצי האבן יין של הגוי. לאחר שהורה כן, אמר רב, והיינו דאמר לי תיבי – וזו היתה כוונת רבי חייא דודי, שאמר לי, הוי דלא מצוהת עלי בי מדרשא – ראה לומר לו דרך טובה להכשיר את הגת, ואל תגרום שיבוא לצעוק עלי בבית

המדרש. שאם הייתי פוסק לו שדי בניגוב, והיה דורך שם ענבים לאחר הניגוב, היה מפסיד את יינו. הגמרא מביאה ברייתא שמבארת איך מטהרים כלי גויים: תנו רבנן, הנת – כלי שדורכים בו ענבים, והמחין – כלי שמרצינים בו יין מהבור לחבית, והמשפך – ששופכים דרכו יין מכלי לכלי, של עובדי כוכבים, העשויים מחרס ואינם מזופפים, רבי מתייר להשתמש בכלים הללו בניגוב – לאחר שניגבם, והכמים אומרים, ומדחי רבי קנקנים של יין של עובדי כוכבים, ואינם מרצינים, וזפתו אותם הן אסורין, מבררת הברייתא: ולדעת רבי, מה הפרש בין זה לזה – מה החילוק בין קנקנים, האסורים, לבין כלים אחרים המותרים בניגוב. משיבה הברייתא: זה מכניס בקנים – בקנקנים, נותן העובד כוכבים את היין כדי שיתקיימו שם זמן מרובה, ולכן אסורים, וזה אין מכניס בקנים – אבל גת ומחין ומשפך אינו נותן בהם יין אלא לזמן קצר, ולכן דיים בניגוב. דין נוסף: ואם היו הכלים הללו ו-גת ומחין ומשפך של עץ ושל אבן, ואינם מזופפים, נגב. מסיימת הברייתא: ובכל הכלים הללו, אם היו מזופפים, אסורין, עד שיקלוף את הזפת שנבלע בו יין. הגמרא מקשה סתירה בין הברייתא למשנתנו. מקשה הגמרא: והתנן במשנתנו, גת של אבן שזיפתה עובד כוכבים, מנגבה והיא מהורה, ואילו בברייתא מבואר שגת של אבן מזופפת, אסורה לדברי הכל. ועוד קשה, שבמשנתנו מבואר שלדעת רבי בגת של עץ ינגב, ואילו בברייתא משמע שגת של עץ מזופפת אסורה אפילו לרבי, שהרי לא חלק בזה. מתרצת הגמרא: המשנה והברייתא אינן עוסקות באותו אופן, אלא מתנינן – במשנתנו מדובר דלא דרך בה הגוי ענבים, ולכן בגת של אבן לדברי הכל די בניגוב, ובשל עץ סובר רבי שניגב, ואילו בברייתא מדובר דדרך בה הגוי ענבים, וכיון שנכנס יין בחריצי הזפת, אפילו גת של אבן אסורה עד שיקלוף. הגמרא מקשה סתירה נוספת בין המשנה לברייתא: אמר מר בברייתא, הנת והמחין והמשפך של עובדי כוכבים, העשויים מחרס, רבי מתייר בניגוב, משום שאינם מזופפים, והכמים אומרים, וקשה, האנן תנן – הרי שנינו במשנתנו, גת של חרס, אף על פי שקלוף את הזפת, הרי זו אסורה, והטעם משום שהחרס עצמו בולע מהיין, וזהו שלא כדברי רבי שסובר שכל הכלים הללו שעשויים מחרס, נטהרים בניגוב. מתרצת הגמרא: אמר רבא, סיפא דמתניתין אתאן לרבנן – הסיפא של משנתנו אינה כשית רבי, אלא כשית חכמים החולקים עליו בברייתא, וסוברים שהגת אסורה. הגמרא מביאה תנאי נוסף בהכשרת הגיתות: דרש רבא, נעוה אריתו – הרתיחו את הגת שנלקחה מגוי, כלומר, גת של עץ או אבן המזופפת, ודרכו בה, שהתבאר בברייתא לעיל שלדברי הכל היא אסורה עד שיקלוף, אם רצונו להשתמש בה מיד, יגיעילנה ברותחים. הגמרא מביאה חומרא שנהג רבא כששלח קנקנים ביד גוי: רבא, כי הוה משדר גולפי להרפנא – כאשר רבא היה שולח ביד גוי קנקנים ריקים למקום שזמו 'הרפנא', היה נותן אותם בתוך שק, ושחף להו אפוחיהו – והיה הופך את הקנקנים על שפתם, והחית להו אפוחיהו – וכשהיה קושר את השק היה קושר מעל שולי הקנקן, וכך היה הקנקן נתון בשני חותמות. מבארת הגמרא את טעמו: קסבר רבא שכל דבר ו-כלי שמכניסו לקנים – שמכניסים בו את היין לזמן רב, אפילו שאינו מוסר את הכלי ביד גוי אלא לפי שעה – לזמן מעט, כמו כאן שנתנו ביד גוי רק להעבירו ממקום למקום, נזרו ביה רבנן שיהא דינו כיון עצמו, וצריך שני חותמות, כדי שלא יהיה רגיל להשהות את כלי היין לזמן רב אצל הגוי. שנינו במשנה שגוי שזיפת גת של אבן צריכה ניגוב להטהר, הגמרא מבארת מהו הניגוב. מבררת הגמרא: בפה מנגב, משיבה הגמרא: רב אמר, במים. רבה בר בר חנה אמר, באפר. תמזהה הגמרא: וכי רב שאמר במים, התכוון לומר שרק במים ולא באפר, והרי בלי אפר אינו נקרא ניגוב. וכן רבה בר בר חנה שאמר שמנגבם באפר, וכי התכוון לומר שבאפר ולא במים, והרי אינו נחשב ניגוב ללא מים. משיבה הגמרא: אלא

56 ודי בכך כדי לטהרם.
57 הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא ומבררת במה נחלקו התנאים.
58 מקשה הגמרא: הרי הזמן שיש מנת לגת ומבר לכד הוא שנים עשר
59 חודש, ואם כן דברי רבן שמעון בן גמליאל תינינו – הם כדברי תנא
60 קמא, ובמה נחלקו. מתרצת הגמרא: איכא פליגי – החילוק
61 ביניהם הוא בחורפי ואפלי – באופן שהיה זמן מועט בין גת לגת,
62 כגון שהענבים הקדימו להתבשל, ויכלו להביא אותם כבר לגת
63 מוקדם, או כשהענבים אחרו להתבשל ונמצא שהזמן עד הגת
64 השניה היה זמן רב יותר. שבאופנים אלו לפי שיטת תנא קמא צריך
65 שנים עשר חודש, ולרבן שמעון בן גמליאל צריך להמתין עד זמן
66 הגיתות הבא.
67 הגמרא חוזרת להביא את המשך דברי הברייתא: רבי יוסי אומר,
68 הרוצה לטקחן מיד – הרוצה לטהר עקלים של שיפה ושל גמי, בלי
69 להמתין שנים עשר חודש או מנת לגת. מנעילן פנים רותחין, או
70 חולקן במי זיתים – מבשלים במים שהתבשלו בהם זיתים. רבן
71 שמעון בן גמליאל משום רבי יוסי אומר, אם רוצה לטהרם מיד,
72 מניחן תחת צינור שממיו מקלחין, או מנעילן שממיו רותפין –
73 שוטפים, והמים הזורמים יטהרו אותן. מבארת הברייתא: וכך זמן
74 צריך להניחם תחת הצינור או במעין, ענינה, ולהלן יבואר מהו
75 שיעור עונה.
76 מסיימת הברייתא: בדרה שאמרו בין נסך, כך אמרו בטהרות – כדין
77 טיהור הגת מיין נסך, כך גם מטהרים גת טמאה.
78 תמאה הגמרא: כלפי לייא – להיכן פונה דבר זה, כלומר, הלא
79 ההיפך הוא הנכון, שהרי בטהרות קיימין – הברייתא ששנינו לעיל
80 נאמרה לענין טהרת גת טמאה. משיבה הגמרא: אלא כך יש לגרוס
81 בברייתא, בדרה שאמרו בטהרות, כך אמרו בין נסך – כך גם
82 מכשירים גת הנלקח מגוי, שלא יהיה יין נסך. ומכאן השיב רבי
83 אבהו תשובה לשואליו, שכן היא הדרך לרוצה לטהר את
84 העקלים מיין נסך.
85 שואלת הגמרא: וכך הוא שיעור עונה שאמר רבן שמעון בן
86 גמליאל. משיבה הגמרא: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן,
87 או יום או לילה. רבי חנא שאנית, ואמרי לה – ויש שאמרו זאת בשם
88 רבי חנא בר שאנית, אמר רבא בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, שיעור
89 עונה הוא, חצי יום וחצי לילה.
90 אמר רב שמואל בר יצחק, ולא פליגי – אמוראים אלו אינם חלוקים
91 ששיעור עונה הוא שנים עשרה שעות שלמות, אלא קא – שיעור
92 יום או לילה היינו בתקופת ניסן ותרשי, שומני היום והלילה שוים,
93 ויום או לילה הם שנים עשרה שעות, וקא – שיעור חצי יום וחצי
94 לילה היינו בתקופת תמוז ושבט, שהימים והלילות אינם שוים,
95 ולכן צריך חצי יום וחצי לילה כדי שיחד יהיו שנים עשרה שעות.
96 הגמרא מבררת איך מכשירים כלים נוספים שמשתמשים בהם ליין
97 גוים: אמר רב יהודה, הני רוקני דארמא – משמרות של גוים, כעין
98 שקים שמניחים בהם שמרים להוציא מהם יין, אם הם דמויא –
99 עשויים משער אדם, מדיחן במים, וזהו הכשרם, לפי שאינם
100 בולעים הרבה. ואם הם דעמרא – עשויים מצמר, מנבבן באפר
101 ומים. ודכיתנא – ואם עשויים מפשתן, מישנן – אינו משתמש בהם
102 שנים עשר חודש, משום שהפשתן בולע יותר מצמר. ואי איכא
103 קמרי – ואם יש קשרים בשקים אלו, שרי להו – צריך להתירם
104 קודם שמכשירם, כדי שיצא היין שנכנס לשם.
105 הגמרא מבארת איך מכשירים סלים שהשתמש בהם גוי: הני דקול
106 ותלאתא דארמא – אותם סלים ומסננות העשויות מענפים,
107 שמסננים בהם יין, השייכים לגוי, דחייבי בתבלי דצורי – אם הם
108 תפורים בצורי דקל, נצרים קלופים, מדיחן במים ובכך מטהרם, לפי
109 שאינם בולעים.

1 רב אמר שמנגב במים, והוא הדין לאפר – שצריך לנגב באפר
2 אחריהם. ורבה בר בר חנה אמר לאפר, והוא הדין למים – שצריך
3 לשטוף במים אחרי האפר.
4 מבארת הגמרא: ואף שרב אמר שיש להקדים את המים ואילו רבה
5 בר בר חנה אמר שיש להקדים את האפר, לא פליגי – לא נחלקו,
6 אלא קא ברייתא והא ברייתא – בגת שעדיין היה בה מעט
7 לחלוות יין, צריך קודם לשפוף באפר עד שתהא הגת נגובה,
8 ואחר כך לשטוף במים. ובגת יבשה, קודם נותן בה מים ואחר כך
9 אפר, ומשפשא.
10 הגמרא דנה כמה פעמים צריך לנגב במים ואפר: אימור – נאמר
11 בבית המדרש, כי רב משמיה דרב אמרי – בבית מדרשו של רב
12 אמרו בשם רב, שמספר הפעמים שצריך לנגב את הגת שדרך בה
13 הגוי, הוא תלת, תלת – שנים ושלוש. בגת יבשה צריך שתי
14 פעמים, פעם אחת במים ופעם שניה באפר, ובגת שיש בה
15 לחלוות יין צריך שלש פעמים, אפר ומים ואפר. ושמואל אמר
16 שמספר הפעמים שצריך לנגב את הגת שהגוי דרך בה הוא תלת,
17 ארבע – שלש וארבע, בגת רטובה צריך שלש פעמים, אפר ומים
18 ואפר כדברי רב, ובגת יבשה צריך ארבע פעמים, מים ואפר ומים
19 ואפר.
20 הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת רב ושמואל: בסורא מתנו
21 קבי – בסורא שנו את מחלוקת רב ושמואל כמו שלמדנו לעיל.
22 ובפומבדיתא מתנו – שנו כך, כי רב אמרי משמיה דרב – בבית
23 מדרשו של רב אמרו בשם רב, שמספר הפעמים שצריך לנגב את
24 הגת הוא תלת ארבע – בגת יבשה צריך שלש פעמים, מים ואפר
25 ומים, ובגת רטובה צריך ארבע פעמים, אפר ומים ואפר ומים.
26 ושמואל אמר שמספר הפעמים שצריך לנגב את הגת הוא ארבע
27 וקמיש – בגת רטובה צריך ארבע פעמים, אפר ומים ואפר ומים
28 כדברי רב. אך בגת יבשה צריך חמש, מים ואפר, מים ואפר, ומים.
29 ולא פליגי – ואין מחלוקת בין מה ששנו בסורא לבין מה ששנו
30 בפומבדיתא, אלא מר קא חשיב מרא בתרא, ומר לא חשיב מרא
31 בתרא – בסורא לא חישבו את המים הניתנים לאחר נתינת האפר,
32 ולכן מנו בשיטת רב רק שנים ושלוש ובשיטת שמואל שלש
33 וארבע, אבל בפומבדיתא מנו גם את המים הניתנים לאחר האפר,
34 ולכן מנו בשיטת רב שלש וארבע ובשיטת שמואל ארבע וחמש.
35 הגמרא מבררת איך מכשירים את הכלים שהשתמש בהם הגוי
36 בגת: קעו מיניה מדיחיה אבהו – שאלו בני הישיבה את רבי אבהו, הני
37 גויי דארמא – מין חבלים המכונים 'גורג', שהיו קושרים בהם את
38 הענבים בעת דריכתם ליין שלא יתפורו מכובד הקורה, שהשתמש
39 בהם הגוי לצורך יינו, מרא – איך מכשירים אותם.
40 אמר להו רבי אבהו, תניניה – שנינו זאת בברייתא, הרי שהיו גתיו
41 ובית פדיו – מקומות שעושים בהם יין ושמן, מראין, והיו בלועים
42 בהם יין או שמן טמאים, ובקש לעשותן בטהרה – ורצה לטהרם כדי
43 שיוכל לעשות בהם יין ושמן בטהרה, ולא יטמאו מהמשקים
44 הטמאים הבלועים בהם, תדיחין – לוחות גדולים, כמין דלת,
45 שנותנים על הענבים לטוחם, ותעדישין – הגת עצמה שנותנים בה
46 את הענבים, והלולבין – המטאטא שאוספים בו את הענבים
47 המתפורים, מדיחן במים, ובכך נטהרו. והענין – אותם חבלים
48 שקושרים בהם את הענבים המכונים 'גורג', אם הם של גזרין ושל
49 בצביון – עשויים מענפים או מקנבוס, מנבבן במים ואפר, משום
50 שהם בולעים יותר מהדין של הגוי. ואם הם של שיפה ושל גמי –
51 עשויים מדבר הנקרא 'גומא' או מגמי, מישנן שנים עשר חודש,
52 כלומר אינו משתמש בהם שנים עשר חודש, שיהיו 'שנים', ומה
53 ששתמש לאחר מכאן, יהיה טהור. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
54 כדי לטהר עקלים אלו, מניחן ואינו משתמש בהם מנת לגת ומבר
55 לבד – מזמן זה של הגיתות והבדים עד זמן הגיתות והבדים הבא,

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף עה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רסא רש"י תוספות

רב אמר מים – תחלה, והוא הדין שצריך אפר אחריה. ורבה בר בר חנה אמר: באפר תחלה, והוא הדין שצריך מים אחריהם. **ברביבטא** – שיש בה לחלוחית יין, נותן אפר תחלה לשפשף עד שתהא נגובה, ואחר כך מים. **ביבשתא** – מים תחלה ואחר כך אפר, ומשפשף. **תרתי תלת** – ברביבטא תרתי – אפר ומים, ביבשתא תלת – מים ואפר ומים. **תלת וארבע** – תלת ברביבטא – אפר ומים ואפר, ואף על פי

רב אמר: במים, והוא הדין לאפר; רבה בר בר חנה אמר: לאפר, והוא הדין למים; ולא פליגי:
הא ברביבטא, הא ביבשתא. איחמור, בי רב משמיה דרב אמר: תרתי תלת, ושמואל אמר: תלת ארבע.
בסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו, בי רב אמר:
משמיה דרב: תלת ארבע, ושמואל אמר: ארבע חמש. ולא פליגי: מר קא חשיב מיא בתראי, ומר לא קחשיב מיא בתראי. ענו מיניה מרבי אבהו:
הני גורגי דארמא, מאי? אמר להו רבי אבהו, תניתוה: הרי שהיו גתיו וביתו בדיו טמאין, ובקש לעשותן בטרהר – הדפין והעדשין והלולבין מדיחין, והעקלן של נצרין ושל בצבובין מנבבין, ושל שיפה ושל גמי מישנן שנים עשר חדש; רבן שמעון בן גמליאל אומר: מניחין מנת לנת ומכרד לבר. היינו תנא קמא! – איפא בנייהו חורפי ואפלי. רבי יוסי אומר: הרוצה לטהרן מיד – מגעילן ברותחין או חולטן במי ויתים; רבן שמעון בן גמליאל משום רבי יוסי אומר: מניחין תחת צינור שממיו מקלחין או במעון שממיו רודפין, וכמה? עונה; כדרך שאמרו בין נסך, כך אמרו בטרהרות. – כלפי לייא? בטרהרות קיימינן! – אלא: כדרך שאמרו בטרהרות, כך אמרו בין נסך. כמה עונה? אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: או יום או לילה. רבי תנא שאניה, ואמרי לה רבי תנא בר שאניה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: חצי יום וחצי לילה. אמר רבי שמואל בר יצחק, ולא פליגי: הא בתקופת ניסן ותשרי, הא בתקופת תמוז וטבת. אמר רב יהודה: הני ריווקי דארמא, דמויא – מדיחין, דעמרא – מנבבין, דכיתנא – מישנן, ואי איפא קמרי שרי להו. הני דקולי וחלאתא דארמא, דחיטי בחבלי דצורי – מדיחין

דצבתא

בי רב משמיה דרב אמרי תרתי תלת ושמואל אמר תלת ארבע – פירש הקונטרס לשון ראשון: רב אמר תרתי תלת, ברביבטא תרתי – אפר מים, תלת ביבשתא – מים אפר ומים. ושמואל אמר תלת ארבע, תלת ברביבטא – אפר מים ואפר, ואף על פי שנותן מים להעביר האפר, מיא בתראי לא קחשיב. ארבע ביבשתא – מים ואפר מים ואפר, וכמו כן מיא בתראי לא קחשיב. בסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו: רב אמר תלת ארבע, תלת ברביבטא – אפר מים אפר, ארבע ביבשתא – מים אפר מים אפר. ושמואל אמר ארבע וחמש, ארבע ברביבטא – אפר מים אפר מים, חמש ביבשתא. ולא פליגי רב ושמואל ללישנא דפומבדיתא, אלא דמר קחשיב מיא בתראי בר, והקשה בקונטרס: ללישנא דסורא, כיון דפליגי רב ושמואל, דלרב סני בחד אפר בתרווידו לשמואל בעינן תרי זימני אפר, מאי שנא דבדרב חשיב מיא בתראי, ובדשמואל לא חשיב מיא בתראי? בשלמא ללישנא דפומבדיתא לא פליגי אלא במחשב מיא בתראי! לכך נראה לרש"י בענין אחר שפירש אביו: רב אמר תרתי תלת, תרתי ביבשתא – מים ואפר, תלת ברביבטא – אפר מים אפר. ושמואל אמר תלת ברביבטא – כרב, ארבע ביבשתא – מים אפר מים אפר. בפומבדיתא מתנו: רב אמר תלת ביבשתא – מים אפר מים, ארבע ברביבטא – אפר מים אפר מים. ושמואל אמר ברביבטא כרב וחמש ביבשתא, ולא פליגי סורא ופומבדיתא, וגם זה לא נראה, דאם כן הויה סברתן הפוכה דרב ושמואל, שחרי רב מיקל ביבשתא יותר מרביבטא, ושמואל מיקל ברביבטא יותר מביבשתא. לכך נראה לרבינו יצחק בענין אחר, והכי פירושו: רב אמר תרתי תלת, ביבשתא תרתי – מים אפר, ברביבטא תלת – אפר מים אפר. ושמואל אמר תלת ארבע, תלת ביבשתא וארבע ברביבטא, שמואל בא להוסיף ולפרש מיא בתראי, בין ברביבטא בין ביבשתא. בפומבדיתא מתנו: רב אמר תלת ארבע כפירוש ראשון שבקונטרס, תלת ברביבטא – אפר מים אפר, ביבשתא ארבע – מים אפר מים אפר. שמואל אמר ארבע חמש, ארבע ברביבטא וחמש ביבשתא. בא להוסיף ולפרש מיא בתראי בתרווידו. ולא פליגי רב ושמואל, בין ללישנא דסורא בין ללישנא דפומבדיתא, אלא דרב לא חשיב מיא בתראי ושמואל חשיב מיא בתראי. דכיתנא

רב אמר מים – תחלה, והוא הדין שצריך אפר אחריה. ורבה בר בר חנה אמר: באפר תחלה, והוא הדין שצריך מים אחריהם. **ברביבטא** – שיש בה לחלוחית יין, נותן אפר תחלה לשפשף עד שתהא נגובה, ואחר כך מים. **ביבשתא** – מים תחלה ואחר כך אפר, ומשפשף. **תרתי תלת** – ברביבטא תרתי – אפר ומים, ביבשתא תלת – מים ואפר ומים. **תלת וארבע** – תלת ברביבטא – אפר ומים ואפר, ואף על פי שחורר ונותן מים להעביר האפר – הנהו מים לא קא חשיב, דלאו לשום נגיבה אלא לנקותו מן האפר. וארבע ביבשתא – מים אפר ומים ואפר, ומים בתראי לא חשיבא. רב לא בעי אפר אלא חדא זימנא, ושמואל בעי אפר תרי זימני, בין ברביבטא בין ביבשתא. **בפומבדיתא מתנו** – לרב תלת וארבע כדפרישתי, ולשמואל ארבע ברביבטא וחמש ביבשתא, דקחשיב מיא בתראי. **ולא פליגי** – רב ושמואל להאי לישנא דפומבדיתא, אלא לרב לא חשיב מיא בתראי, ושמואל חשיב מיא בתראי. ואית דמפרשי: ולא פליגי (ה"ב) והני לישני דסורא ודפומבדיתא, אלא דסורא לא חשיב מיא בתראי ודפומבדיתא חשיב להו, אבל רב ושמואל פליגי. והכי פירושו דמלתא: תרתי תלת, תרתי ביבשתא – מים ואפר, תלת ברביבטא – אפר ומים ואפר. ושמואל אמר: תלת ברביבטא כדקאמרת, אבל ביבשתא ארבע – מים ואפר מים ואפר, דבכולהו בעינן אפר תרי זימני. ובפומבדיתא מתנו לרב תלת וארבע, ביבשתא תלת – מים ואפר מים. והיינו נמי כדסורא, אלא דהני קא חשיב מיא בתראי. וברביבטא ארבע – אפר ומים אפר ומים. ולשמואל ברביבטא ארבע כדקאמרת, אבל ביבשתא חמש – מים ואפר ומים ואפר ומים, דביבשתא נמי בעי תרי זימני אפר, ולא פליגי הכך דסורא ודפומבדיתא בר. אבל רב ושמואל פליגי ביבשתא, בין בדסורא בין דפומבדיתא, דרב לא בעי בה אפר אלא חד זימנא, ושמואל בעי תרי זימני. לשון אבא מורי מנוחת כבוד, והוא נראה בעיני. והראשון לשון מורי, וקשיא לי בגוה: מכדי ללישנא דסורא רב ושמואל מיפלג פליגי, מאי שנא דבדרב חשיב מיא בתראי, ובדשמואל לא חשיב מיא בתראי? לשמואל ארבע וחמש איבעי ליה למיתני בשלמא לפומבדיתא, אף על גב דבדרב לא חשיב ובדשמואל חשיב – ניהא. משום דפלותגיהו דרב ושמואל ליתא אלא במחשב מים בתראי. אלא ללישנא דסורא דסוף סוף פליגי, קשיא לי. גורגי = עקלים, ובלעז ריבוס"י, ובורכין אותן סביבות התפוח שלא יתפורו הענבים מכובד הקורה. ורב האי פירש עקלים השנונית כאן כגון "ועקל בית הבר", עשין כמין קופה מסורגת במצודה, ואחרי חסידות הויתים נותן הגפת באותו עקל, ומניח עליו ומכבידו להוציא חמשה נשאר. הני גורגי דארמא כיצד מנבבין? הדין? הן העשוק כמין דלת, ונותנן על התפוח. הלולבין = טאטיטא, אשקיפא שמכבד בה הענבים המתפורין לאוסף. והעדרים – היינו גת עצמה שקורין מייט. מדיחין – במים. ועל משנה זו יש לסמוך שאין צריך אפר לנת, מדפשיט מינה רבי אבהו ולא אמרין: זו אינה משנה, דקתני בה דסגי לגת בהדחה, ומתניתין דקתני דבעי נוגב, שמע מינה קמא בה רבנן בתראי ופשטי וזלכתא כותיה. העקלים של נצרים = שבטים. ושל בצבובין = קבוס, בלעי טפי, ובעי נוגב באפר ומים. ושל שיפא – פירי. ושל גמי = יונק, בלעי טובא. חריפי ואפלי – מנת לנת, פעמים שחן יותר משנים עשר חדש דאפלי, ופעמים שחן פחות כגון בחריפי. הכי גרסינן בתוספתא: חולטן ברותחין או מולגן במי ויתים. דרך לבשל ויתים להיות וכן להוציא שומנן, חולטן, אשקלייר בלעז, כמו "לחלוט ולאשישה" (ספסח לו ב). רורדין = ריבד"ש, שופטין. וכמה – מניחין שם? עונה, ולקמן מפרש כמה עונה. **בתקופת ניסן ותשרי** – שהיום והלילה שוין – או יום או לילה, ותקופת תמוז וטבת שאין יום ולילה שוין – חצי יום וחצי לילה, דשתים עשרה שעות שלמות בעינן. ריווקי = משמרת, כמין שקין שנותנין בהן שמים להוציא את יין, ריפוא – של שער אדם, ולא בלעי טובא. **כיתנא** – בלעי טפי מעמרא. חלתא = כוורת של שבטים שמשננין בהן יין. **בחבלי דצורי** = חבלים של צורי דקל, דצבתא

דכיתנא מיישנ – אומר רבינו תם: דמפות וסדינן שלנו ששרו בין נסך אין צריך ליישנן, מדלא קאמר כל כלי פשתן סתם, אלא הני כלים שמנו חכמים שהיו בקאין דוקא בבליעתן. ואין לחלק בין יין נסך שהוא צונן ובין שאר איסור רוחה שנפל על המפות – הכל יש להתייר בבבוס כלי שני, כי דאי ידע שעל ידי בבוס גדול שחובטין כמה וכמה פעמים אי אפשר שלא יצא האיסור. ושמן יש

לחלק בין איסור שנדבק לשאינו נדבק כל כך, כמו שמחלק בפרק "התערובת" (ובחים עט, ב). **הסבין** שפה והיא טהורה – בגמרא מוקי לה לחתוך בה צונן. ולא דמי לסבין ששחת בה טרפה דסגי בקינות אבליותא פרק קמא דחולין (ח, ב), דשאי סבין של גוים שבלוע שמנונית טובא. אבל סבין ששחת בה טריפה מחמת הדר דשריק – אין השמנונית נבלע. **מים** שהנדה טובלת – אף על גב דרבינו טגי להטיל מתיקין וצניניות מדאורייתא – היינו טבילת טומאה, אבל טבילת כלי מדין חידוש הוא ובעי ארבעים סאה. **והלכתא** כסופו – היינו כלים שמתחפין באבר מבפנים. אבל אם מחופין מבחוץ, וכן כלי עץ המחושקן סביב ברזל מבחוץ, אפילו למאן דאמר הכל חולק אחר המעמיד – אין צריכין טבילה, כיון דאין משתמשין בהן דרך המתכת, וכדי טעודה האמורים בפרשה היינו שמשמשין בהן. **אבל** שאולין לא – אומר רבינו שמואל: ישראל ששאל כלי מישראל חבירו שקנה מגוי – צריך טבילה, כיון שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל ראשון. **אי** משום דקסבר משכנתא כוביני – וכיון דלא איפשטא מטבילין למשכנתא בלא ברכה, ואם יש לו כלי שקנה מגוי הנו מחויב טבילה – יטביל זה עמו ויברך על שניהם. והנותן כלי לאומן גוי לתקן, ואפילו למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי – אין צריך טבילה, כיון דאין שמו עליה, דלא הוי כמעשה שהיה שהיו הכלים של מדין. והמזכיר כלי לגוי וחוץ ללקח ממנו – צריך טבילה כיון שנקרא על שם גוי. אבל המשמש כלי לגוי וחור ופרה – אין צריך טבילה. אף על גב דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כוביני, לענין הא דאי פשיטא דלא הוי כוביני. **מגעיל** ומטבילין וכן טהורין – לאו דוקא מגעיל ואחר כך יטביל, אלא אפילו מטביל ברישא, דרך טבילה אינה חדשים טומאה וליהוי כטביל ושרי ביה. דאפילו חדשים צריכין טבילה. ותנן גמ': סבין – שפה והיא טהורה, אף על גב דלא טהרה לגמרי, שהרי צריכה גיעול לחתוך רוחה, אפילו הכי מטביל לחתוך בה צונן. והא דתני בביריתא מגעילין ברישא – משום דחמירא מפני האיסור. **ובולן** שנשתמש בהן – למאן דתני מותר נקט שפיר "עד שלא יטביל", אבל מאן דתני אסור – אין לאסור אם נשתמש בו קודם טבילה. מיהו איכא למימר דגזור אסור קודם הגעלה וליבון.

בת

דצבתא – לנגב, **דכיתנא** – מיישנ, **ואי אית פהו קיטרי שרי להו**. **איתמר**: עם הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות – רבי ורבי חייא, חד אמר: אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הנת פולה טהורה; וחד אמר: כל הנת פולה נמו טמאה. **ולמאן דאמר**: אשכול וכל סביבותיו טמאים וכל הנת פולה טהורה, מאי שנא מהא דתנן: שרץ שנמצא בפרחים – אינו מטמא אלא מקום כגון, ואם היה משקין מהלך – הכל טמא? – התם לא מפסק ולא מדי, הכא מפסקי אשכולות. אורו ליה רבנן לרבי ירמיה, ואמרי לה לבריה דרבי ירמיה, דרבבי האומר: אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הנת פולה טהורה. **משנה** הלוקח כלי תשמיש מן הגוים, את שדרבו להטביל – ויטביל, להגעיל – יגעיל, ללבן באור – ילבן באור. השפוד והאספלא – מלבנן באור. הפסין – שפה והיא טהורה. **גמרא** תנא: וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה. מנהגי מיילי? אמר רבא, דאמר קרא: "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו", הוסיף לך הפתוב טהרה אחרת. תני בר קפרא: מתוך ששנאמר "במי נדה" – שומע אני שצריך הוואה שלישי ושביעי? תלמוד לומר: "אך", חלק; אם כן, מה תלמוד לומר: "במי נדה"? מים שנדה טובלת בהן, הוי אומר: ארבעים סאה. ואיצטרך למיכתב "וטהר", ואיצטרך למיכתב "במי נדה"; אי כתב "וטהר", הוה אמינא: "וטהר" כל דהו – כתב רחמנא "במי נדה", ואי כתב רחמנא "במי נדה", הוה אמינא: הערב שמש נדה – כתב רחמנא "וטהר", לאלתר. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: אפילו פלים חדשים במשמע, דהא ישנים וליבן פחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה. מתקוף לה רב ששת: אי הכי, אפילו זוזא דסרבלא נמי! אמר ליה: פלי סעודה אמורין בפרשה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: לא שנו אלא בלקוחין וכמעשה שהיה, אבל שאולין לא. רב יצחק בר יוסף וכן מנא דמרדא מנאי, סבר להטבילה, אמר ליה יהוא מרבנן ורבי יעקב שמייה: לדידי מפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן – פלי מתכות אמורין בפרשה. אמר רב אשי: הני פלי וכוכות, הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, פכלי מתכות דמו. קוניא – פליגי בה רב

בת

אחא ורבינא, חד אמר: פתחלתו, וחד אמר: כסופו. והלכתא: כסופו. איבעיא להו: משפנתא פוכיני דמיא, אי משום דחזו לגוי דרעתיה לשקועיה. תנו רבנן: הלוקח כלי תשמיש מן הגוים, דברים שלא נשתמש בהן – מטבילין והן טהורין; דברים שנשתמש בהן על ידי צונן, כגון פוסות וקתוניות וצלוחיות – מדיחין ומטבילין והם טהורין; דברים שנשתמש בהן על ידי חמין, כגון היורות הקוקקמוסון ומחמי חמין – מגעילין ומטבילין והן טהורין; דברים שנשתמש בהן על ידי האור, כגון השפודין והאספלאות – מלבנן ומטבילין והן טהורין. וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושללא יגעיל ושללא ילבן – תני תרדא: אסור, ותנאי אידך: מותר! לא קשיא, הא כמאן דאמר: נותן טעם לפגם – אסור, הא כמאן דאמר: נותן טעם לפגם – מותר. ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, יגעילי גוים דאסר רחמנא היכי משפחת לה? אמר רב חייא בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה

בת

בהם, צריך להכשירו גם על ידי האש. ותיבת 'וטהר' מיותרת, 56
וממנה למדים שהוסיף לך הכתוב, שגם לאחר שהכשירו באש, 57
צריך עוד תהיה אחרת, והיינו להטבילו. 58
הגמרא מבארת שאין צריך להיות על הכלים ביום השלישי 59
והשיעור: תני [ו-שנה] בר קפרא, מתוך ששאלו (שם) בהמשך הפסוק 60
'אך כמי נדה יתחטא', שומע אני – יכול אני לפרש שכוונת התורה 61
לומר, שצריך תהיה על הכלי ביום השלישי וביום השביעי, כדין כלי 62
שנטמא בטומאת מת, שמים שמזים על טמאי מתים, קרויים 'מי 63
נדה'. תלמוד לומר – אמרה התורה 'אך', ומתיבה זו למדים שהלך 64
– מיעט הכתוב בדין הכשר כלי מדין שלא יהיה ממש כמו כלי 65
הטמא בטומאת מת, ולא צריך בהם הזאת שלישי ושביעי. אם כן 66
שאין צריך הזאה, מה תלמוד לומר – מה מלמדנו הכתוב, שאמר 67
'כמי נדה', שפירושו 'מי הזאה', והלא אין צריך הזאה. אלא באה 68
התורה לומר, שצריך לטבול את הכלי במים כאשר נדה מוגבלת 69
בה, והיו אומר – דרינו במקוה של ארבעים סאה. 70
רבי ביאר לעיל שלמדים דין טבילה בכלי הנקנה מגוי, מהפסוק 71
'וטהר', ואילו בר קפרא ביאר שלמדים זאת מהפסוק 'במי נדה', 72
הגמרא מבארת מדוע צריך את שני הפסוקים: ואיצטרף למכתב 73
'וטהר', ואיצטרף למכתב 'כמי נדה', משום דאי כתב רב 'וטהר', 74
היה אמינא – הייתי יכול לומר, 'וטהר' כל דהו – שדי במקצת 75
טהרה, דהיינו להטביל את הכלי במקוה חסר, לכך כתב רחמנא, 76
'כמי נדה', לומר שצריך ארבעים סאה כמים שנדה טובלת בהם. 77
ואי כתב רחמנא 'כמי נדה' ללמדנו שצריך טבילה בנדה, הוה 78
אמינא – הייתי יכול לומר שצריך גם הערב שמש בנדה – שאין 79
הכלי נטהר עד שתשקע השמש של יום הטבילה, כמו נדה שאינה 80
נטהרת לאכול בתרומה עד שתשקע השמש של יום הטבילה, לכך 81
כתב רחמנא 'וטהר', ללמדנו שהכלי נטהר לאלתר – מיד לאחר 82
שנטבל. 83
הגמרא מבארת שלא רק כלים ישנים צריכים טבילה, אלא גם 84
כלים חדשים טעונים טבילה: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוחי, 85
אפילו כלים חדשים שנקנו מגוי במשעמ – כלולים הם במשמעות 86
הפסוק, וצריכים טבילה. דהא ישנים וליבן בחדשים דמו – שהרי 87
כלים ישנים לאחר ליבונם, הרי הם ככלים חדשים שלא בלוע בהם 88
מבישולי הגוי, ואפילו הכי קעי [ו-צריכים] טבילה, ומעתה יש 89
ללמוד מפסוק זה, שגם כלים חדשים ממש, צריכים טבילה. 90
מתקין לה רב ששת – הקשה רב ששת על דברי רבה בר אבוחי, 91
מכך שגם כלים חדשים טעונים טבילה, מוכח שאין הטבילה משום 92
בליעות האיסור, אלא גזירת הכתוב היא לטבול כלי הנקנה מגוי, 93
אי הכי – אם כן, אפילו וזו דפסקא נמי – אפילו מספריים שגוזזים 94
בהם בגדי צמר, נחייבם בטבילה. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב 95
נחמן לרב ששת, כלי סעודה אמונין בפרשה – בפרשת מדין מדובר 96
רק לגבי כלים של צורכי סעודה ולא בשאר כלים, ולכך אין לחייב 97
בטבילה את שאר הכלים הנקנים מגוי. 98
הגמרא מבארת שהשואל כלי מגוי אין צריך להטבילו: אמר רב 99
נחמן אמר רבה בר אבוחי, לא שנו אלא בקלחין – לא נשנה דין 100
טבילת כלים, אלא בקנויים מגוי, ובמקשה שהיה – וכמו המעשה 101
במדין שנעשו הכלים של ישראל לגמרי במלחמה, אצל בכלים 102
שאולין, לא נאמר דין טבילה. 103
הגמרא דנה על כלים העשויים מאדמה אם צריכים טבילה. 104
מביאה הגמרא מעשה: רב יצחק בר יוסף, וכן מנא דמריא מעובד, 105
בוקרים – קנה מגוי כלי העשוי מאדמה מעורבת בגללי בהמה, 106
וסבר להמבילה – חשב להצריכה טבילה. אמר ליה הוהא מרברן 107
ורבי יעקב שמיה – אמר לו אחד החכמים ששמו היה רבי יעקב, 108
לרדי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – אני שמעתי מרבי יוחנן, שרק 109
כלי מתכות אמונין בפרשה של כלי מדין, ועל כן כלי העשוי 110
מאדמה וגללי בהמה אינו חייב בטבילה. 111
הגמרא מבארת שאף כלי זכוכית טעונים טבילה: אמר רב אשי, הני 112
כלי זכוכית הואיל ובי נשתפרו יש להן תקנה – כיון שאם נשברו 113

דצבתא – ואם הם תפורים במין גמי, צריך לנבון, כיון שהם בולעים 1
מהין, ובכך מכשירים. ודיכנתא – ואם הם תפורים בפשתן, מישין 2
– אינו משתמש בהם שנים עשר חודש. ואי אית דהו קיפרי – ואם 3
יש קשרים באותם סלים ומסנות, שרי להו – צריך לפתוח את 4
הקשרים לפני שמנגבם, כיון שהיו נבלע בקשרים. 5
הגמרא מביאה מחלוקת בענין טמא שנגע באשכול הנמצא בגת, 6
אם מטמא את כל הגת: איתמר, עם הארץ, שגורו עליו חכמים 7
טומאה, שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות, והם מוטלים ביין, רבי 8
ורבי חייא נחלקו בדבר, חד אמר – אחד מהם סובר, שאשכול וכל 9
האשכולות שסביבותיו טמאין, ואילו כל הגת כולה שאינה נוגעת 10
באשכול זה, פהורה. וחד אמר – ואחד מהם סובר שכל הגת כולה 11
נמי [ו-גם] כן טמאה, ואף מה שאינו נוגע באשכול זה. 12
הגמרא מבארת מדוע מצאנו במקום אחר, שמשמאים רק את 13
מקום נגיעת הטומאה. מקשה הגמרא: ולמאן דאמר שאשכול וכל 14
סביבותיו טמאים וכל הגת כולה פהורה, יקשה, מאי שנא מהא דתנן 15
– במה שונה דין זה מהדין ששונינו במשנה (טהרות פ"ח מ"ח), שצריך 16
שנמצא ברחיים שטוחנים בהם את הזיתים קודם נתינתם לבית הבר, 17
אינו טמא אלא מקום מנעו, אבל במה שלא נגע אינו מטמא. ואם 18
היה (משקין) [משקה] מחלה – שפור ברייזום, ונגע השרץ במשקה, 19
הכל טמא, גם מה שלא נגע בו השרץ. ומדוע בעם הארץ שנגע 20
באשכול אחד, לא מטמאים את כל מה שנמצא בגת, אף שיש 21
חיבור של היין שם. 22
מתרצת הגמרא: תם, לגבי זיתים, לא מפסק ולא מירי – אין 23
אשכולות שיפסקו בין מה שהשרץ נגע לשאר הדברים, ולכך 24
הכל מתחבר על ידי המשקה ונטמא, אבל הקא, לענין עם הארץ 25
שנגע באשכול, מפסקי אשכולות – יש את האשכולות האחרים 26
שהם מפסיקים בין האשכול שהעם הארץ נגע בו לשאר הגת, 27
ולכך כל הגת אינה נטמאת. 28
הגמרא מביאה את פסק ההלכה בעם הארץ שנגע באשכול אחד: 29
אורי ליה – הורו רבנן לרבי ירמיה, ואמרי לה לרבי דרבי ירמיה – 30
יש אומרים שדורו כן לבנו של רבי ירמיה, שהדין הוא בדרבי 31
האומר אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הגת כולה פהורה. 32

משנה

משנתנו עוסקת בכלים הנקנים מגוי, ומבארת שיש לטבולם, 34
ופעמים שטעונים הכשרה, ומפרטת את אופני ההכשרה: הלוך 35
כלי תשמיש – כלים המשמשים לסעודה מן העוקרי בוכבים, את 36
שדרבו להמביל – כלי הראוי להכשירו על ידי טבילה, דהיינו שאין 37
בו בליעת איסור לפי שתשמישו על ידי צונן, ומביל – יטבילנו 38
במקוה ודיו. כלי שדרבו להנעיל – שראוי להכשירו על ידי הגעלה 39
במים רותחים, כגון, קדירות של מתכת שתשמישם על ידי בישול, 40
ינעיל. כלי שדרבו ללבן באור – שראוי להכשירו על ידי שמכניסו 41
אל תוך האש ממש, ולבן באור – צריך להכשירו על ידי ליבון. על 42
כן, השפיר – ברול שתוחבים בו בשר לצליה, והאספקלא – רשת 43
מברזל שצולים עליה בשר, מלבנן באור. 44
המשנה מבארת כיצד מכשירים את הסכין הנקנה מגוי: תפסין, 45
שפה – משחיה על גבי אבן של נפחים, והוה פהורה – כשרה 46
להשתמש בה. 47

גמרא

הגמרא מבארת שכל הכלים הנקנים מגוי צריכים גם טבילה 49
במקוה. אומרת הגמרא: תנא – שנה התנא בברייתא, וכוון – גם 50
הכלים שצריכים הגעלה או ליבון, מלבד זאת, צריכין טבילה 51
בארבעים סאה. מבררת הגמרא: מנהגי מילי – מהיכן למדנו דברים 52
אלו. משיבה הגמרא: אמר רבא, דאמר קרא לגבי הכלים שלקחו 53
ממדין במלחמה, 'כל דבר ראש, ראש ראש, תעבירו כאש, וטהר' 54
(במדבר ל"א) – כל דבר שתשמישו על ידי אש, ככלים שמבשלים 55

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

ימ. ואין צריך לומר¹⁸⁷ שמתר לצאת בספוג וחתוכות בגדים דקים ישינים¹⁸⁷ שעל המפה שהן מרפאים
 אותה והרי הן לו כתכשיט וכן בקלפות שום ובצל¹⁸⁸ ועלי גפנים¹⁸⁸ ושאר עלים המרפאים¹⁸⁹ וכלבד
 שלא יתנם על גבי המפה בתחלה בשבת אף-על-פי שאינו רוצה לצאת בהם לרשות הרבים לפי שגורו
 חקמים על כל דבר המרפא שלא ליתנו בתחלה בשבת משום שלא יבא לשחוק סמנים בשבת כמו שיתבאר
 בסימן שכ"ח¹⁹⁰ אבל אם היה עליה מערב שבת ונפלה מעליה בשבת שמתר להחזירה עליה כמו שיתבאר
 שם מתר להחזירה אפילו ברשות הרבים כמו שמתר להחזיר ללבוש מלבושים שנפלו מעליו ברשות הרבים
 וכן רמיה¹⁹¹ וכיוצא בה¹⁹² שנפלה ממפתה ולא הגיע לארץ אלא נפלה על גבי בלי שמתר להחזיר על גבי
 מפתו כמו שיתבאר שם מתר להחזיר אפילו ברשות הרבים:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
 ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כלי, סעיף יח

ביאורי הלכה

סז] ואין צריך לומר - גם הדברים שהוזכרו בסעיף
 הקודם שיוצאים בהם מותרים משום שהם להגנת הגוף
 (מסריטות), וכל-שכן שיוצאים בדברים המרפאים
 ממש, שבנוסף לגדר 'מלבוש' יש להם דין 'תכשיט'¹⁸⁶.
 סח] שום ובצל - השתמשו בהן כדי לרכך את נפחות
 המכה.

סמ] ועלי גפנים - שהן מסירין את הרושם של המכה¹⁸⁸.
 ע] רמיה - פיסת בד שמרוח עליה משחה כדי ליתן על
 גבי המכה¹⁹¹.
 עא] וכיוצא בה - היינו כל דבר שיש בו חשש 'ממרח',
 אבל שאר הדברים שנזכרו בתחלת הסעיף מותר
 להחזיר אפילו נפלו על הארץ¹⁹².

צינונים והוספות

והוא הדין כל עלין שהן מרפאין ואם נתנם עליה מבעוד יום
 והסירים מעליה משחשכה אפילו במזיד מותר להחזירה.
 (190) סעיף א: אסור לעשות... שום רפואה בשבת... משום
 גזרה שמא ישחוק סמנים לממרח, כשיהיה מותר לעסוק
 ברפואות בשבת ויתחייב משום טוחן.
 (191) פירוש המשנה לרמב"ם מסכת עירובין פרק י.
 (192) ראה תהל"ד ס"ק יא שהקשה על השו"ע בזה מדוע
 אין לצאת בקליפות שום וכו' במקרה שמכתו מוכחת עליו
 וכבר נתנה מבעוד יום, אמנם לשו"ע לא קשה מידי,
 שבאמת לא חוששים להוצאה, אלא לממרח שנאסר ברטיה
 בלבד.
 ואולי אפשר לדחוק שכן הוא הפשט גם בשו"ע.

(186) ושלם כ'ביאור הלכה' ד"ה 'יוצאים' שהבין בדעת
 הטושו"ע שרק דבר המרפא נחשב כמלבוש. וראה תהלה
 לדוד ס"ק יב שהבין כ'ביאור הלכה' והקשה על זה.
 (187) עד"ז בסי' שכח סכ"ט: מותר ליתן על גבי המכה
 ספוג וחתוכות בגדים יבשים אם הם חדשים מפני שאינן
 לרפואה אלא כדי שלא יסרטו בגדיו את המכה אבל לא
 חתוכות בגדים ישנים שהן מרפאות, במה דברים אמורים
 כשלא היו מעולם על המכה אבל אם היו כבר על המכה
 שוב אינן מרפאות אף על פי שהן ישנות ומותר ליתנו על
 גבי מכה בשבת.
 (188) פני משה (על הירושלמי) פ"ו סוף ה"ב.
 (189) עד"ז בסי' שכח ס"ל: נותנין עלה על גבי המכה
 בשבת שאינו אלא כמשמרה חוץ מעלי גפנים שהם לרפואה

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום-הכיפורים - לפי לוח "רב יומי"

טו יש נוהגין לעמוד על רגליהם כל היום וכל הלילה
 דהיינו כל זמן שהם ניעורים בלילה אין יושבין אבל
 מכל מקום צריכין לישן בלילה כדי שיוכלו להתפלל ביום
 בכוונה ולא יתנמנמו בתפלתם:
 טז ואם נחלשו יכולים לסמוך לשום דבר ומי שעמד פעם
 אחת כל יום הכיפורים והיה בדעתו לנהוג כן לעולם
 אם רוצה לשנות מנהגו צריך התרה כמו נדר כמ"ש ביו"ד
 סי' רט"ו:

יז הנשים אין להם לעמוד כל יום הכיפורים לפי שאין
 תועלת בעמידתם שעיקר טעם העמידה הוא כדי להיות
 דוגמת המלאכים שנקראים עומדים וזה אין שייך בנשים
 כמ"ש בסי' תר"י:

יח אע"פ שבכל השנה אסור לישן בבית הכנסת מכל
 מקום בליל יום הכיפורים נוהגין לישן בבית הכנסת
 לפי שאומרים שם שירות ותשבחות רוב הלילה ויש ישינים
 שם כדי לשמור את הנרות ואין כאן חשש איסור כיון שהוא

הכיפורים שהוא מן התורה וענוש כרת החמירו יותר וחששו
אף לדבר שאינו מצוי:

ה ויש נוהגין לברך על הכוס ולהטעים ממנו לתינוק
הנימול שבקטן כזה אין לגזור שמא ישתה אף לכשיגדל
ואע"פ שכל כוס של ברכה צריך להטעים ממנו לקטן שהגיע
לכלל חינוך ברכות כמ"ש בס"י רס"ט ותקנ"ט מכל מקום
כוס של מילה שהברכה נתקנה בשביל תינוק הנימול לכן די
כשנותנים לו לשותות ומכל מקום צריך לזהר שיתנו לו
לשותות קצת מהכוס מלבד מה שנותנים לפיו כשאומר
בדמיון חיי:

ך ויש נוהגים שמברכים על הכוס ומטעימים לתינוקות כמו
בתשעה באב ואע"פ שאין לנהוג כן לכתחלה ביום
הכיפורים מטעם שנתבאר למעלה מכל מקום אין למחות
ביד הנוהגין היתר:

ץ במוסף אומר הש"ץ סדר העבודה לפי שעיקר עבודת כהן
גדול ביום הכיפורים היתה בקרבנות המוספים שבאמצע
הקרבנות היה עובד כל עבודת היום האמורים בפרשת אחרי
מות:

ח עשרה פעמים היה כהן גדול מזכיר את השם המפורש
ככתבו ביום הכיפורים ג' פעמים בווידי ראשון אנה ה'
חטאתי כו' אנה ה' כפר כו' לפני ה' תטהרו וכן ג' פעמים
בווידי שני וכן ג' פעמים בווידי שלישי ופעם אחת
בגורלות כשאמר לה' חטאת.

וכל מקום שהכהן גדול היה מזכיר שם המפורש אנו אומרים
השם ואין אומרים אדני כמו בכל תפלותינו כדי שלא יהא
נראה שגם הכהן גדול היה אומר בכינוי אדנות כמו שאנו
אומרים לפיכך אנו אומרים השם סתם ברמז להורות שהכהן
גדול היה מזכיר כאן שם המפורש חוץ מן לפני ה' תטהרו
שאנו אומרים בכינוי שם אדנות לפי שאין אנו באין בכאן
לומר איך היה הכהן גדול מזכיר את השם אלא כוונתנו
לקרות הפסוק כמו שדרכנו לקרות בתורה דהיינו בכינוי
אדנות.

וכן כשאנו אומרים לה' חטאת אנו אומרים בכינוי אדנות
כמו שדרכנו לקרות בתורה שנאמר בתורה אשר עלה עליו
הגורל לה' ועשהו חטאת ומכל מקום כיון שבתורה אנו
קורין קצת בשינוי ממה שאומרים ביום הכיפורים שהרי
ביום הכיפורים אין אומרים תיבת ועשהו לכן נכון לעשות
על צד היותר טוב ולומר להשם חטאת:

ט אבל כשאומרים הבקשה של כהן גדול דהיינו יהי רצון
מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו כו' ועל אנשי השרון
הוא אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו כו'
אומרים כל האזכרות שבה בכינוי אדנות שגם הכהן גדול
היה אומר כאן בכינוי אדנות:

י ואע"פ שכוונתנו באמירת בקשה זו לספר היאך היה
הכהן גדול מבקש אף על פי כן אין כאן הזכרת שם
שמים לבטלה כיון שגם כוונתנו הוא להתפלל על עצמינו

צורך בית הכנסת כמו שנתבאר בסימן קנ"א אך יזהרו לישן
במערב רחוק מן הארון או בבית הכנסת של נשים אם אין
שם נשים אבל אותם שאינם רוצים לומר שם שירות
ותשבחות לא ישנו כלל בבית הכנסת והחזנים המתפללים
ביום לא יעורו כל הלילה לפי שמפסידים את קולם כשאינם
ישנים בלילה ואפילו כל אדם טוב לו שלא יעור כל הלילה
כמ"ש למעלה.

וטוב לומר קודם השינה ד' מזמורים הראשונים של תהלים
שהם שמירה לקרי וגם טוב לזהר שלא יעטוף את עצמו
בכרים וכסתות שלא יבא לידי חימום ועכ"פ יזהר שלא
לכסות רגליו זכר לדבר ותגל מרגלותיו של בועז שלא יבא
לידי חימום:

חלק ד סימן תריס סדר ליל יום הכיפורים:

א טוב שלא להאריך בתפלת שחרית כדי למהר בענין
שיוכל להתפלל מוסף קודם ו' שעות ומחצה ואם האריך
החזן יותר מדאי ואי אפשר שלא יאחרו מוסף עד לאחר ו'
שעות ומחצה יש לדלג סליחות ואבינו מלכנו כדי להתחיל
תפלת מוסף קודם שיגיע זמן תפלת המנחה דהיינו ו' שעות
ומחצה שאז מן הדין צריך להתפלל מנחה תחלה כמ"ש
בס"י רפ"ו.

ומכל מקום אם אירע שאיחרו להתפלל מוסף עד ו' שעות
ומחצה אעפ"כ יתפללו מוסף תחלה קודם מנחה מטעם
שנתבאר שם ע"ש:

ב טוב לומר מעט סליחות בנחת מהרבה במרוצה:

חלק ד סימן תרכ מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית וכו' ב' טעמים:

א מוציאים שני ספרים וקורים בראשון ששה אנשים
בפרשת אחרי מות עד ויעש כאשר צוה ה' ואם חל
בשבת קורין שבעה ומפטיר קורא בספר שני בפנחס ובעשור
לחודש ומפטיר בישעיה ואמר סלו סלו עד כי פי ה' דבר
לפי שבפרשה זו נתבאר ענין תשובה ותענית:

ב בברכות הפטרה אין חותמין ברוך אתה ה' מלך מוחל
וסולח אלא יאמר ודברך אמת וקיים לעד ברוך אתה ה'
מלך על כל הארץ מקדש כו':

ג אם יש מילה ביום הכיפורים מלין בין קריאת התורה
למוסף ואחר המילה אומרים אשרי ויש נוהגין למול
אחר אשרי ואם הוא במקום שמלין התינוק בביתו ולא בבית
הכנסת אין מלין עד חזרת ספרי תורה להיכל משום שהוא
בזיון ספר תורה להניחו ולצאת לחוץ ואחר המילה חוזרין
לבית הכנסת ואומרים קדיש שלפני תפלת מוסף:

ד ואחר המילה יש נוהגין לברך ברכת המילה בלא כוס
לפי שאי אפשר לטעום ממנו וגם אין מטעימים לתינוק
גזירה שמא יהיה התינוק רגיל בשתיה זו של מצוה ויורה
היתר לעצמו לשותות מכוס של ברכה אף לכשיגדל ואע"פ
שבתשעה באב מטעימים לתינוק ואין חוששין לכך מפני
שהוא דבר שאינו מצוי כמ"ש בס"י תקנ"ט מכל מקום ביום

45 מוסף למנחה מפסיקין בקריאת התורה לפיכך אין צריך
46 להפסיק עוד באשרי ובא לציון ויש לנו למהר תפלת המנחה
47 בכל מה דאפשר:

48 ג. אין אומרים ואני תפלתי אפילו אם חל להיות בשבת לפי
49 שבכל השבתות אומרים אותו לשבח ישראל שאע"פ
50 שאכלו ושתו אף על פי כן הם קורין בתורה ומתפללין אחר
51 כך משא"כ אומות העולם שאוכלין ושותין ופוחזין אבל
52 ביום הכיפורים אין שייך זה:

53 ד. ומוציאין ספר תורה וקורין שלשה אנשים בפרשת עריות
54 עד סוף הפרשה שמי שיש עבירה בידו יפרוש מהן לפי
55 שהעריות עבירה מצויה שנפשו של אדם מחמתה ויצרו
56 תוקפו והשלישי מפטיר ביונה לפי שיש בו כח התשובה
57 ושאין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה ונוהגים לסיים
58 ההפטרות במיכה מי אל כמוך כו'.

59 ואחר ההפטרות נוהגין במדינות אלו שלא לברך רק שלש
60 ברכות אבל אין אומרים על התורה ועל העבודה לפי שכבר
61 נגמרה עבודת היום קודם המנחה.

62 ונוהגים במדינות אלו שאין אומרים צדקתך כשחל בשבת
63 לפי שכתוב בו משפטין תהום רבה ואין אנו מבקשין משפט
64 ביום הכיפורים אלא רחמים ולפנים משורת הדין כעין
65 שנאמר ואל תבא במשפט כו'.

66 ה. אם השעה דחוקה ידלגו אבינו מלכנו כדי להתחיל
67 נעילה בזמנה שיתבאר בסי' תרכ"ג:

68 ו. אע"פ שאין נשיאת כפים במנחה ביום הכיפורים כמ"ש
69 בסי' קכ"ט ע"ש אעפ"כ יאמר הש"ץ ברכת כהנים ושום
70 שלום מטעם שנתבאר שם ע"ש:

חלק ד סימן תרכב סדר תפלת מנחה ובר' טעיפים:

71 א. במקומות שאומרים אשרי ובא לציון קודם תפלת מנחה
72 צריכים לחזור ולומר אשרי קודם תפלת נעילה כדי
73 להפסיק בין מנחה לנעילה מטעם שנתבאר בסי' ק"ח וק"ה:

74 ב. התחלת זמן תפלת נעילה הוא כשהחמה בראש האילנות
75 דהיינו קרוב להתחלת השקיעה ונמשך זמנה עד סמוך
76 לצאת הכוכבים לפיכך צריך הש"ץ לקצר בסליחות ופיוטים
77 שבאמצע התפלה וגם אין לו למשוך בתפלת נעילה כל
78 תיבה ותיבה כדרך שמושך בשאר תפלות כדי שיגמור קודם
79 צאת הכוכבים לפי שתפלה זו היא בתענית ציבור כנגד
80 נעילת שערי היכל שבמקדש שהיה ביום אחר הדלקת נרות
81 של בין הערבים כעבד הרוצה לצאת מן המלך ומקודם
82 שיצא הוא מבקש פרס ומנת המלך ויוצא ונועל השער
83 אחריו:

84 ג. אבל יש אומרים שיכולין להאריך ולהמשיך בתפלת
85 נעילה גם בלילה ואע"פ שהוא אחר נעילת שערי היכל
86 לפי שלא תקנו כלל להתפלל תפלה זו בעת נעילת שערי
87 היכל ומה שנקרא תפלת נעילה היינו לפי שמתפללין אותה
88 בסוף היום והיא גמר תפלות של היום ומתפללין אותה
89 סמוך לנעילת שערי שמים שנועלין אותם בגמר התפלות:

1 שהרי אנו מוסיפין בה כמה בקשות שלא היה הכהן גדול
2 אומרם כלל כמו שתעלנו בשמחה לארצנו וכיוצא בזה:

3 יא. ובכל שלשת ויידוים אלו אומרים בתחלה אנה [שם]
4 וכו' ואח"כ אנה בשם כפר נא כו' שכשמבקש רחמים
5 על הכפרה יש לומר אנה בשם כלומר שהקב"ה יושיע ע"י
6 שם העצם שהוא רחמים גמורים (בלי תערובות דין כלל):

7 יב. ונוהגין ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם כו'
8 וגם בעלינו לשבח אבל הש"ץ אסור לו לעקור ממקומו
9 בשעת התפלה ולילך לאחוריו כדי ליפול על פניו ויש
10 למחות ביד העושים כן ונוהגין שהש"ץ עומד בתחלה רחוק
11 קצת מן התיבה בענין שלא יצטרך לעקור רגליו כדי ליפול
12 על פניו:

13 יג. סדר הוידוים חטאתי עויתי פשעתי לפי שהחטאים הם
14 השגגות ועונות הם הזדונות כלומר העבירות שעשה
15 אותם במזיד שידע שאסור לעשותן ועשה אותם להנאתו
16 ופשעים הם המרדים כלומר שעושה להכעיס ולא בשביל
17 הנאתו וצריך להתוודות תחלה על הקל ואח"כ על החמור:

18 יד. ונוהגין להזכיר נשמות ביום הכיפורים ונודרים צדקה
19 בעבורם לפי שהמתים יש להם ג"כ כפרה ביום
20 הכיפורים ועל כן הוא נקרא כיפורים לשון רבים לחיים
21 ולמתים וכשנודרים צדקה בעבורם מועיל להם לכפר בעדם
22 לפי שהקב"ה בוחן לבות ויודע שאלו היו בחיים היו גם כן
23 נותנים צדקה אבל אם נודר צדקה בעבור מי שהיה רשע אין
24 מועיל לו כלום:

25 טו. המצטער על מיתת בני אהרן ומוריד דמעות עליהם
26 ביום הכיפורים מוחלים עונותיו ובניו אינם מתים
27 בחייו:

28 טז. ומצוה ללמוד ביום הכיפורים משניות יומא כדי
29 שתעלה האמירה במקום הקרבה גם בגמרא סוף יומא
30 מאמרים המדברים במעלות התשובה:

31 זז. ואין לתלמיד חכם לעסוק בתורה ולהשמיט את עצמו
32 מלהתפלל התפלות והסליחות והבקשות עם הציבור:

חלק ד סימן תרכב סדר קריאת התורה ומילה ביום כיפור:

33 א. אין אומרים אין כאלהינו אחר תפלת מוסף כמו
34 שאומרים בשאר שבת ויו"ט לפי שעיקרו לא נתקן אלא
35 כנגד ברכות אמצעות של תפלת שמונה עשרה שאין אומרים
36 אותן בשבת ויו"ט אבל ביום הכיפורים כבר אמרו פיוטים
37 שיש בהם הזכרות ברכות אלו כגון אהללך כו' אבל פיתום
38 הקטורת אע"פ שגם היא נזכרה בעבודה מכל מקום פרטי
39 סממני הקטורת לא הוזכרו שם ולכן יש לאומרם אחר תפלת
40 מוסף:

41 ב. יש מקומות נוהגים לומר אשרי ובא לציון קודם תפלת
42 המנחה כמו בכל שבת ויו"ט אבל במדינות אלו אין
43 אומרים אשרי ובא לציון עד קודם נעילה כדי להפסיק בין
44 תפלת מנחה לנעילה באמירת אשרי ובא לציון אבל בין

אבל במדינות אלו אין נוהגין כן אלא אין הכהנים עולין
לדוכן כלל בנעילה לפי שמאריכין בסליחות ופזמונים עד
הלילה ואין נשיאת כפים בלילה אבל מכל מקום אומר
הש"ץ אלקינו ואלקי אבותינו ברכנו כו' אע"פ שהוא לילה
שבזה אין קפידא כל כך כיון שתפלה זו ראויה לנשיאת
כפים שהרי התחלת זמנה היא מבעוד יום:

ו לאחר התפלה אומרים אבינו מלכנו אפילו כשחל בשבת
ואפילו עדיין הוא יום ואף על פי שבכל היום אין
אומרים אבינו מלכנו כשהוא שבת מכל מקום עכשיו יש
לאומרו לפי שעכשיו הוא גמר החתימה ואנו צריכין לבקשת
רחמים ואם לא עכשיו אימתי:

י בסוף הסליחות אומרים שמע ישראל פעם אחת ושלש
פעמים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואח"כ
אומרים שבע פעמים ה' הוא האלהים ללוות השכינה
שתעלה ותסתלק עכשיו למעלה משבעה רקיעים שבעת
התפלה היתה השכינה שרויה בינינו ועכשיו תעלה
למקומה:

יא ואומרים קדיש שלם ואח"כ תוקעין תקיעה אחת ויש
נוהגין לתקוע תשר"ת.

ואע"פ שעדיין לא הבדילו בתפלה אעפ"כ אין כאן איסור
כלל כיון שהתקיעה אינה מלאכה כלל ואין בה אפילו משום
שבות גמור כמ"ש בסי' תקפ"ח] ולא אסרו בשבת ויום טוב
אלא משום עובדין דחול כמו שנתבאר שם לפיכך יש להתיר
תקיעה זו אפילו בין השמשות אם כבר גמרו תפלת נעילה
(ועיין בסי' שמ"ב):

יב] וטעם תקיעה זו היא סימן לסילוק שכינה למעלה
כמו שהיה במתן תורה שכשעלתה השכינה נאמר
במשוך היוכל וכו' ונאמר עלה אלהים בתרועה כו' ועוד יש
טעם בתקיעה זו להראות שהוא יום טוב ולהרבות בסעודה
מפני שאין יום טוב זה מפורסם עשו בו תקנה לפרסמו לכן
יפקדו איש את רעהו בצאתו מבית הכנסת כדרך שאומרים
בשבת ויום טוב:

חלק ד סימן תרכג סדר תפלת נעילה:

ד ואע"פ שהעיקר כסברא הראשונה מכל מקום עכשיו
שנוהגין כסברא האחרונה אין למחות בידם ומכל מקום
צריכין להתחיל בעוד היום גדול וגם יזהרו לומר חרוז היום
יפנה כו' קודם הערב שמש דאם לא כן הוא דובר שקרים
לפני ה':

ה ואומרים במקום כתבנו חתמנו ובמקום וכתוב וחתום
ובמקום ונכתב ונחתם:

ו ואם הוא שבת מזכיר של שבת בתפלה זו כדרך שמזכיר
בשאר תפלות היום שהרי עדיין יום שבת הוא ואפילו
אותם הממשיכים תפלה זו בלילה מכל מקום כיון שהתחילו
מבעוד יום צריך להזכיר של שבת (כמ"ש בסי' קפ"ח).

אבל בווידיי שלאחר התפלה אין מזכירין בו של שבת כיון
שכבר סיים ברכת שבת (דהיינו אתה בחרתנו שחותמין
מקדש השבת) ולא מצינו הזכרה אחר סיום הברכה כמ"ש
בסי' תכ"ה ע"ש.

במה דברים אמורים ביחיד אבל הש"ץ כיון שאומר הווידיי
בתוך התפלה צריך להזכיר של שבת באתה הבדלת אנוש
כו' כדרך שמזכיר בו של יום הכיפורים שהרי ברכת אתה
בחרתנו היא מיוחדת לשבת וליום הכיפורים שהרי מזכיר
בה של שבת בתחלה ותתן לנו את יום השבת הזה וכו'
ובסוף חותם מקדש השבת כו' ומכל מקום אם לא הזכיר
של שבת בתוך הווידיי אין מחזירין אותו כיון שהזכירו
בתוך התפלה אבל אם לא הזכיר של שבת כלל אפילו בתוך
התפלה מחזירין אותו בין יחיד בין ש"ץ:

ז במקום שאומרים כתר במוסף אומרים ג"כ בנעילה
ובמקומות שאומרים נעריצץ במוסף אומרים ג"כ
בנעילה:

ח נושאים כפים בנעילה ולפי נשיאת כפים הוקשה
לעבודה כמ"ש בסי' קכ"ח ועבודה אינה אלא ביום
לפיכך צריך הש"ץ למהר בתפלת נעילה ולדלג הסליחות
אם אין שהות ביום בענין שתהא נשיאת כפים ביום קודם
צאת הכוכבים.

'לקוטי תורה' חג הפסח – הפרשה החסידית

"ששת ימים תאכל מצות" [א]

אף הענין, דכאן אין הפוננה להזהיר על אזהרת
אכילת מצה, אלא על שביום זה – "עצרת כו". אף מה
שהקדים "ששת ימים תאכל מצות" משמעות הכתוב
הוא, דעל ידי זה ש"ששת ימים תאכל מצות", על ידי זה
יזהיר אחר כך "וביום השביעי עצרת כו". ולהבין מהו

"ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת להזהיר
אלקין וגו'" (דברים טו, ח):
וצריך להבין אומרו יתברך: "ששת ימים תאכל
מצות", והלא לעיל מיינה אמר (שם, א): "שבעת ימים
תאכל עליו מצות"?

1. (נאמר בפסח תק"ע בברדיטשוב, ובפ"ש פנחס בליאדי בבואו מברדיטשוב).

ואם כן, הִיָּה ב' בחינות מצָה: הא', מה שכתוב "בְּעֶרְבֹךָ תֹאכְלוּ מִצֶּת", שהיא מצָה דְּקוּדִים חֲצוֹת, והיא מצת חֶסֶד וי"ו. והב', מה שכתוב "וַיֹּאפֹךָ כִּי מִצּוֹת כִּי", והוא המצָה שְׁאֵחֶר חֲצוֹת, והוא מלא בוי"ו, דהיינו אחר "שִׁנְגֵּלָה עֲלֵיהֶם כִּי".

ועל כן אמר בהגדה: "מצָה זו שָׁאֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֻקָּתָ שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שִׁנְגֵּלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים כִּי", שהוא ענין מצות מלא בוי"ו, שהיה אחר חצות דוקא – דה"מ מצָה זו שָׁאֵנוּ אוֹכְלִים" הוא גם כן מבחינה זו. והיינו, מדכתיב "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת" – בוי"ו, שְׁמִיָּה מוֹכַח דְּ"מִצָּה זו שָׁאֵנוּ אוֹכְלִים" היא גם כן מבחינה ומדרגה זו, ולכן על ידי זה יומִשֵּׁךְ לְהִיּוֹת "וביום השביעי עֲצַרְתָּ כִּי".

ב וּלְהַבִּין כָּל זֶה, צָרִיךְ לְהַקְדִּים עֲנִין מַה שְׁכָתוּב (דברים ח, א): "כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם וְכוּ". דְּבִזְוָה מְתוּרָן הַקּוֹשִׁיָא: אִיךְ יֵשׁ בְּכַח הַמֶּאֱכָל לְהַחֲיוֹת אֶת הָאָדָם, הֲלֹא הַלֶּחֶם הוּא בְּחִינַת צוּמָה, וְהָאָדָם הוּא בְּחִינַת מְדַבֵּר, וְאִם כֵּן, אִיךְ יִחְיֶה הַצּוּמָה בְּחִינַת מְחִיָּה לְהַמְדַּבֵּר שְׁלֵמַעֲלָה מִמֶּנּוּ הִרְבָּה?

אֲלֹא "כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ" – מִצַּד עֲצֻמוֹת הַלֶּחֶם – "יִחְיֶה הָאָדָם", אֲלֹא "עַל כָּל מוֹצָא פִי הָיִידָה שְׁמִלּוּבָשׁ מִמֶּשׁ בְּהַלֶּחֶם, דִּהְיִינוּ מִמֶּאֱמָר "תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דִּשָּׂא"³ (בראשית א, יא), כִּי אוֹתוֹ דִּבֶּר ה' נִכְנַס בְּאוֹתוֹ הַמּוֹזֵן, וְהוּא זֶן וּמְחִיָּה אֶת הָאָדָם.

אך צריך להבין, דהלא גם באדם מלוּבָשׁ דִּבֶּר ה' מִמֶּאֱמָר "נִעֲשֶׂה אָדָם" (שם, כו), וְאִם כֵּן, לָמָּה יִקְבַּל חַיּוֹת מִהַלֶּחֶם שְׁמִלּוּבָשׁ בּוֹ מִמֶּאֱמָר "תִּדְשָׂא כִי"?

אך הענין הוא, על פי המבואר בכמה מקומות:

דבחינות דצ"ח שרשן הוא מבחינת עולם התהו, שְׁקֵדִים לְבַחֲיוֹת עוֹלָם הַתִּיקוֹן כִּי, אֲלֹא שִׁנְשִׁתְּלָשׁוּ בְּרִיבּוֹי הַמְּדַרְגּוֹת, וְעַל יְדֵי שִׁבְרֵת הַכִּלִּים, עַד שִׁיָּרְדוּ לַמִּטָּה מִטָּה וְנִתְהַוָּה מֵהֶם דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים.

והאדם שרשו מעולם התיקון, ועיקר בחינת עולם התיקון הוא בחינת חכמה דאצילות. ונקרא "המשכת מוחין", כִּי "בְּחֻכְמָה אֶתְבְּרִירוּ", וְהָאָדָם שֵׁשׁ בּוֹ נֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית, שֶׁרֶשׁ הַשְּׁתִּלְשׁוּתָהּ הוּא גַם כֵּן מִבְּחִינַת חֻכְמָה.

ושבירת הכלים שהיה בעולם התהו, הוא בבחינת ז'

ענין השייכות דאכילת מצָה שֵׁשֶׁת יָמִים – לְהִיּוֹת עַל יְדֵי זֶה "וביום השביעי עֲצַרְתָּ?"

ועוד: דהנה ענין "וביום השביעי עֲצַרְתָּ לְהִיּוֹה אֱלֹקֶיךָ", היינו לפי שבשביעי של פסח היה הנס דקריעת ים־סוף. והנה פסח מצרים היה חימוצו נהג רק יום אחד, ואם כן הרי וכו' לקריעת ים־סוף שלא על ידי אכילת מצָה כֹּל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים – וּמִדּוּעַ לְדוֹרוֹת נֶאֱמָר "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מִצּוֹת"?

וגם, דדוקא על ידי ש"שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת" – עַל יְדֵי זֶה הוּא שִׁיבְכֵלּוֹ לְבּוֹא לְהִיּוֹת "וביום השביעי עֲצַרְתָּ כִּי"?

וגם להבין, מה דבשביעי של פסח נאמר "עֲצַרְתָּ לְהִיּוֹה אֱלֹקֶיךָ" וּבְשִׁמְיִי עֲצַרְתָּ נֶאֱמָר "עֲצַרְתָּ תִּהְיֶה לָכֶם"?

גם להבין, מה שכתוב (שמות יב, לט): "וַיֹּאפֹךָ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאָו מִמִּצְרַיִם עוֹגוֹת מִצּוֹת, כִּי לֹא חֲמֵץ, כִּי גוֹרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלּוּ לְהִתְמַהֵמָה כִּי", דְּמִשְׁמַע שֶׁזֶהוּ נְתִינַת טַעַם לְמָה שֶׁאֵפּוֹ מִצּוֹת וְלֹא חֲמֵץ – לְפִי שֶׁ"גוֹרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם" וְלֹא הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ. וְזֶה תְּמוּנָה, דְּהָרִי נֶאֱסָר לָהֶם אֲכִילַת חֲמֵץ יוֹם הָאֶחָד עַל כָּל פְּנִיִּם, כִּדְאִיתָא בְּפִסְחֵיהֶם דף צ"ו, עמוד ב', וְאִם כֵּן, אִיךְ הָיוּ יוֹכֵלִים לֵאמֹר חֲמֵץ, עַד שֶׁצָּרִיךְ נְתִינַת טַעַם "כִּי גוֹרְשׁוֹ כִי"?

גם להבין, מה שאומרים בהגדה: "מצָה זו שָׁאֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֻקָּתָ שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד שִׁנְגֵּלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא וְגַאֲלָם" – וְהָרִי בְּלֹאוֹ הָכִי נִמְי כְּבָר נִצְטוּ (במדבר ט, יא): "עַל מִצּוֹת וּמִרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ"?

ועוד, דזה "שִׁנְגֵּלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים" הִיָּה אַחֵר חֲצוֹת לִילָה, וְצוּי "עַל מִצּוֹת וּמִרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ" הִיָּינוּ קוּדִם חֲצוֹת לִילָה, שֶׁ"הִפְסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלֹא עַד חֲצוֹת"?

וכן "מצָה זו שָׁאֵנוּ אוֹכְלִים" הוּא גַם כֵּן קוּדִם חֲצוֹת דּוֹקָא, וְאִם כֵּן אִיךְ הוּא "עַל שׁוֹם כִּי שִׁנְגֵּלָה כִי"?

והענין הוא: דהנה גבי "בְּעֶרְבֹךָ תֹּאכְלוּ מִצָּה" (שמות יב, יח) כתיב "מִצָּה" – חֶסֶד וי"ו, וְגַבִּי "וַיֹּאפֹךָ כִּי עוֹגוֹת מִצּוֹת" (שם, לט), כתיב "מִצּוֹת" – מֶלֶא בוי"ו. וְהִיָּינוּ, כִּי הָיִי"ו זֶהוּ הַהִמְשָׁכָה "שִׁנְגֵּלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים".

4. [וענין מה שנתבאר בפרשת בשלח, בדבור המתחיל "להבין ענין לחם מִשְׁנֶה" (תורה אור סה, ד)].

2. (וענין בזה וצא, דף קנ"ז, א'. וברצא מהימנא פרשת פנחס, דף רנ"א, ב').

3. וכן שנתבאר ב"לקוטי תורה" פרשת עקב.

שמים, הוא נכלל ב"אחד - ואהבת", ומוסיף כח
ההתבוננות והתפעלות האהבה לה, להיות ההתבוננות,
והדעת, והאהבה ויראה בתוקף והתקשרות - יותר מכח
נפש האלהית עצמה.

דהיינו מטעם הנ"ל, להיות שמלובש בהן בחינת רפ"ח
ניצוצין דתהו שלמעלה מבחינת התיקון, על כן ביכולתם
להוסיף עליו גם לבחינת חכמה ומדות שבנפש
האלהית, בקריאת שמע ותפלה ועסק התורה ומצות: :

ג ועל פי הקדמה הנ"ל יובן גם כן בענין מצות אכילת
מצה בחג הפסח:

דמבואר בזהר ויצא קנ"ז, ב': דכמו שבהשפלת
גשמיות, אין התינוק יודע ומשפיל כלום עד שטועם
לחם, וכמבואר הטעם למעלה, כך בצאת ישראל
ממצרים לא ידעו להשפיל גדולת ה' עד שאכלו מצה,
שהיא בחינת לחם, היוצא מן הארץ העליונה.

ש"על מוצא פי ה' הנמשך בלחם זה "יחיה האדם"
והנפש אלקית, לידע ולהכיר את "מי שאמר והיה
העולם". וכמו שנמשך חיות סתם לנפש השכלית מלחם
גשמי כנ"ל, כך נמשך מאכילת מצה בפסח חיות לדעת
הנפש האלקית.

והענין: כי החמץ הוא בחינת הגבהה והתנשאות -
שתופח ועולה ומגביה את עצמו, מה שאין כן מצה שאין
בה שום הגבהה. וכמו כן בעבודת ה': חמץ הוא בחינת
התנשאות וגסות הקליפה, מה שאין כן מצה - בחינת
שפלות והכנעה, בבחינת "בטל רצונך" (אבות ב, ד).

וזהו "כי יתחמץ לבבך" (תהלים עג, כא) - המשיל הלב הנוטה
להרשיע - לחמץ¹⁰, וכן בלשון רז"ל (בראש השנה דף ג', סוף
עמוד ב'): "כאן קודם שהחמץ¹¹ כאן לאחר שהחמץ", וכן
משלו היצר הרע לשאור ואמרו¹²: "מי מעכב? שאור
שבעיסה מעכבו". והיינו מפני שבחינת גסות הוא מקור
כל הנפילות לתאוות וכל מיני רע, ה' ישמרנו.

מדות. אמנם הם בחינת המדות שלמעלה מהחכמה
דאצילות, ונקרא (יורה ד, יא): "בהמה רבה"⁵. ולפי שלא
היה בהם בחינת ההתכללות, נשברו ונפלו. ונמצא, הן
למטה מהאדם, ולכן צריכים להתברר על ידי האדם
דוקא, כי "בחכמה אתברירו" כנ"ל.

אך לאחר שמתבררים, הם מחיים את האדם מצד
שרשן שהוא למעלה מהאדם. וזהו "כי על כל מוצא פי
ה' יחיה האדם", דהנה, פירוש "מוצא פי ה'" הוא,
המקור ושרש שמשם נמשכו להיות גילוי המאמרות
מפי ה', ובבחינת מקורן ושרשן הרי הלחם נלקח
מבחינה עליונה יותר כנ"ל.

וזהו הטעם שהמאמר "נעשה אדם" הוא האחרון
ב"עשרה מאמרות" - שהמאמרות "תדשא" ו"תוצא
הארץ כו'" (בראשית א, כד) כולם הם קודמים למאמר "נעשה
אדם" - והיינו מטעם הנ"ל, להיות ששרשן בעולם התהו
שקדם לעולם התיקון, ששם שרש האדם.

ולכן אמר רב נחמן: "והאי דלא אמרית לך באורתא
- דלא אכלי בישרא דתורא"⁶ (בבבא קמא דף ע"ב), שנמצא
מובן מזה, שהמאכל מוסיף חיות גם כן בכח החכמה
והשכל של האדם.

וכן אמרו רז"ל ש"אין התינוק יודע לקרות אבא עד
שיטעום טעם דגון", והיינו מטעם הנ"ל, להיות כי שרש
המאכלים הן למעלה בעולם התהו, שהוא למעלה
מהחכמה דתיקון, על כן יש בהם הכח והיכולת לחזק
ולהוסיף גם כן החכמה של האדם⁸.

וכמו כן הנה יובן בעבודת ה', שזהו ענין בירורים
דרפ"ח ניצוצין דתהו שמלובשים בדברים הגשמיים,
שמתבררים ועולים למעלה בבחינת התיקון - שרש נפש
האלקית.

והיינו, על ידי עבודת ה' בקריאת שמע ותפלה:
שבחינת כח וחיות שניתוסף בו על ידי האכילה לשם

8. [וענין מה שנתבאר על פסוק "ידבר משה אל ראשי המטות".]

9. (וכנודע מענין "והחיות נושאות כו". וכמו שנתבאר בפרשת יתרו
על פסוק "זכור את יום השבת לקדשו כו").

10. (דקאי בלשון חמץ שבתורה - מביא ראיה (גם) מלשון תורה: "יתחמץ
לבבך", אף שמשם אין הוכחה שגם בנוגע למעשה שיר לשון זה. אגרות קודש
חלק ל עמוד רעז).

11. (נעשה רשע - רש"י).

12. (ברכות יז, א רש"י: רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות
רצונך, ומי מעכב? ושאין אנו עושים רצונך) - שאור שבעיסה יצר הרע
שבכלבנו המחמיצנו).

5. [וענין ב"עץ חיים" שער ח', שהדעת דתהו נפל בשבירת
הכלים. וגם שבו תחתונות היה כלול גם כן כח המוחין
שבמדות כו', ולכן הנפש-הבהמית שבאדם, שגלקחה
מקליפת נוגה, משבירת הכלים, היא גם כן משפלת ומשגת
כו'.

וענין מה שנתבאר בפרשת מקץ, בדבור המתחיל "המגביהי לשבת כו"
(תורה אור לח, ב).

6. (זה שלא אמרתי לך בערב, ומשום שלא אכלתי בשר שור).

7. (ראה ברכות מ, א. "מתנות כהונה" לבראשית רבה פרשה ט"ו, ו. "מבוא
שערים", שער ה', חלק א', פרק י"ב בהגות צמח).

וכמו כן בענין אכילת מצוה דמצה, שנקרא בזהר
 "מיכלא דמהימנותא", שהאמונה היא ההכרה והדעת
 וההתקשרות בהקדוש ברוך הוא, וכל ישראל מאמינים
 ש"הוא לבדו הוא" כמו שהיה קודם שנברא העולם
 ממש, בדכתיב (מלאכי ג, ו): "אני ה'יה לא שניתיי"¹⁴.
 והמשכה זו היא מבחינת דעת-עליון, כי אין-סוף ברוך
 הוא הוא למעלה מהחכמה כי, ולכן נמשך ומתלבש
 בבחינת אמונה.

ולכך המצה היא "מיכלא דמהימנותא", שהרי הלחם
 שרשו מבחינה זו, כנ"ל מענין ידיעת התינוק להיות
 קורא אבא על ידי הלחם כי, אלא שזהו בהשפלת ענין
 עולם-הזה, שנמשך מהלחם גשמי הנמשך מארץ
 הגשמיות. אמנם בלחם דמצה בפסח נמשך ומתלבש
 הכח מבחינת ארץ עליונה ש"ממנה יצא לחם"¹⁵,
 הנמשך בחינה זו באלקות ממש, שידע לקרות את
 אבא שבשמים כי, בהתקשרות חזקה עד מיצוי הנפש כי,
 אף שאינו משיג בשכל והשגה ממש. וזהו בחינת ביטול.
 ומזה נמשך גם כן בחינת "בטל רצון", ובחינת שפלות,
 "ונפשי כעפר לכל תהיה", שזהו כח בחינת ארץ
 ש"ממנה יצא לחם"¹⁶.

ד והנה בחינת מצה זו צריכה שימור, כמו שכתוב (שמות
 יב, יז): "ושמרתם את המצות". דהיינו, לשמור מן
 החיצונים שלא לבוא לבחינת חימוץ, שהוא הגסות
 וההתנשאות. והיינו, להיותה בבחינת יראה-תתאה
 והתקשרות האמונה בלבד, למטה מן הטעם ודעת, על
 כן צריכה שימור. ועל כן נקרא "מצת" - חסר וי"ו,
 להיותו עדיין בבחינת קטנות.

גם "מצת" חסר וי"ו הוא מלשון "מצותא", כמו "מצה
 ומריבה", כדאיתא בזהר חלק ג', דף רנ"א, ב'¹⁷. שהמריבה
 הוא להיות ביטול היש והגסות, על דרך "לעולם ירגזו
 אדם יצר טוב על יצר הרע כי", ועל כן היתה קודם
 חצות.

מה שאין כן ענין המצה הב' הוא אחר חצות דוקא,
 אחר קרבן הפסח, אחר "שנגלה עליהם כי":

דהנה ענין הפסח הוא, מה שכתוב (שמות יב, כג): "ופסח
 ה'", שהוא ענין דילוג והמשכה שלא בסדר

והנה ידוע, דבגלות מצרים היו ישראל מקושרים
 מאד למטה, והיה שכלם ומדותם בבחינת המיצרים
 וגבולים - גשמיות העולם - הגורמים להיות יש ונפרד
 כי, ועיקר יציאת מצרים הוא על ידי "שנגלה עליהם
 מלך מלכי המלכים", שהוא בחינת אור אין-סוף ברוך
 הוא שלמעלה מסדר ההשתלשלות, שעל ידי זה נמשך
 בהם בחינת הביטול. ובמאמר: "ובמורא גדל" (דברים כו, ח)
 - "זו גילוי שכינה". ועל ידי ביטול ויראה-עילאה זו יצאו
 מפל המיצרים וגבולים, וכן יציאת מצרים בגשמיות כי,
 וזה היה אחר חצות לילה.

אמנם נצטוו תחלה באכילת מצה קודם חצות, כמו
 שכתוב "בערב תאכלו מצת", שהוא בחינת ביטול-רצון,
 והכנעה, ושפלות הנמשך מבחינת יראה-תתאה, שזה
 הוא ההכנה והכלי לבחינת הגילוי ויראה-עילאה
 הנמשך ונתגלה להם אחר חצות כי.

וגם נקרא המצה בזהר "מיכלא דמהימנותא",
 שהאמונה הוא גם כן בחינת ביטול, שמבטל שכל ואינו
 מבקש טעם, רק מאמין האמת באמונה הטהורה. ונמשך
 בחינה זו בנשמה על ידי מצות אכילת מצה. והוא על
 דרך שנזכר לעיל ממשל שהלחם מחיה את האדם.

והוא על דרך מה שאמרו רז"ל ש"אין התינוק יודע
 לקרות אבא עד שיטעום כי". דהנה, ידיעת התינוק
 להיות קורא אבא, שנמשך ונתחדש בו על ידי שטעם
 טעם לחם, אין ידיעה זו אצלו בבחינת הבנה וטעם ודעת
 גמור, שהרי אינו יודע איך הוא אביו, ולמה צריך לאהוב
 אותו, ועם כל זה הוא קורא אביו.

ונמצא, זו הקריאה הוא ההתקשרות שלו באביו שלא
 על ידי טעם ודעת המושג אצלו, כי אם בבחינת הכרה
 בלבד. והוא בחינת קטנות מאד, למטה מן הטעם ודעת.
 ומכל מקום ההתקשרות ההוא חזק מאד, עד שנפשו
 קשורה מאד בנפש אביו¹³.

והיינו, מפני שהדעת ההוא שנתחדש בתינוק על ידי
 טעם לחם - שרשו משרש הלחם, שהוא מעולם התהו,
 שהוא בחינה שלמעלה מהדעת המושג כנ"ל, למעלה
 מהחכמה כי, ולכן נמשך בבחינה שלמטה מהדעת
 המושג כי, ועל כן ההתקשרות חזק מאד.

13. ("נפשו קשורה בנפשו" בראשית מד, ל).

14. [עין בפרשת ואתחנן, בדבור המתחיל "וידעת היום", ביאור ענין דעת ואמונה].

15. ("ארץ ממנה יצא לחם" איוב כח, ח).

16. [ועיין מה שנתבאר על פסוק "וישב יעקב בארץ מגורי אביו".

ועיין מה שנתבאר על פסוק "ויגש אליו יהודה" מענין בחינת

ארץ, שבמחשבה ארץ קדמה אפילו לשמים, ולכן דוקא
 ממנה יצא לחם כי. הנ"ל]

17. (אמאי אתקריאת מצה? . . דמברחת לכל סטרין בישין . . מכל משכני
 קדושה, ועבדי מריבה וקטטה בהו, כמה דאת אמר (שמות יז, ט): "מסה ומריבה".
 על דא בתיב מצה. והא "מסה" בסמך איהו? אלא תרגומו ד"מסה" איהו
 "מצותא").

המלכים" שנגלה עליהם, שאין שם יניקה ואחיזה
לחיצונים, שהוא היש וזההתנשאות, שנקרא חמץ.

וזהו "ויאפו את הבצק כו' עוגות מצות, כי לא חמץ":
רוצה לומר, שלא בא לידי חימוץ. והיינו להיות "כי
גורשו ממצרים" - שאין שום אחיזה כלל למצרים
בבחינה זו "שנגלה עליהם כו'", ואם כן ממילא נמשך
מזה "כי לא חמץ כו'". ולכן אף שבהליכתם ממצרים עד
בואם לרעמסס, אף שהיה להם קפיצת הדרך, מכיל
מקום בצירוף עד שהציתו האש לאפות ודאי שהיה
הבצק יותר מכדי שיעור חימוץ, ועם כל זה "לא חמץ"
מטעם הנ"ל (ומתורץ בזה אחד מהקושיות דלעיל).

ועל כן נאמר כאן "מצות" - מלא בוי"ו: שהיו"ו הוא
המשכה הנמשך בהם מבחינת "מורא גדול" ויראה
עילאה. וכמו שאומרים בתפלה: "הנורא אל עליון" -
בתוספת וי"ו. מה שאין כן "הגדול הגבור" - בלא וי"ו.¹⁸
מה שאין כן בחינת יראה-תתאה נקרא עדיין "מצת" -
חסר וי"ו, ולכן היא צריכה שימור מהחיצונים. אבל
בחינת מצה הב' שנקראת מצות - מלא בוי"ו אינה
צריכה שימור.¹⁹ :

וזהה מעתה יש לבאר תירוץ הקושיא הנזכר לעיל: איך
אנו אומרים במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות לילה
שהוא "על שום שלא הספיק בצקת כו'", והרי זהו בחינת
ומדרגת המצה הב', שלא היתה אלא לאחר שנגלה כו',
דהיינו אחר חצות?
אף הענין הוא:

כי כל זה דוקא בזמן שהיו ישראל אז בגלות מצרים,
ולא היה להם תורה ומצות עדיין, על כן לא היה
ביכולתם לקבל בחינת הגילוי העצום דבחינת "מורא
גדול", ולהיות בהם בחינת ביטול ויראה-עילאה קודם
חצות. אלא קודם חצות היה רק בחינת "מצת" - חסר
וי"ו, דהיינו בחינת יראה-תתאה, "בטל רצונך", ועל ידי
זה דוקא היו יכולים לקבל בחינת הגילוי הנ"ל אחר
חצות, ועל ידי זה נמשך בהם בחינת "שלא הספיק בצקת
כו'".

אבל לאחר שקיבלו ישראל תורה ומצות בהר סיני,
והרי בכל השנה כולה גם קודם הפסח ממשיכים
המשכת אלקות על ידי תורה ומצות, על כן גם ב"מצה
זו שאנו אוכלים" קודם חצות, יכולים אנו ועל ידי קיום
התורה ומצות שקדם, כל השנה, לקבל בחינת גילוי שכינה

ההשתלשלות. וכמו שאומרים: "ובמורא גדול" - "זו
גילוי שכינה", שהוא בחינת אור איך-סוף ברוך-הוא
שלמעלה מעלה מהשתלשלות העולמות - שהיה מאיר
ומתגלה אז בנפשם האלקית.

וזהו "עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים" -
פירושו: "מלכי המלכים" הן ד' בחינות מלכות, שמאיר
בארבע עולמות אבי"ע, ו"מלך מלכי המלכים" הוא
בחינת מלכות-דאין-סוף, שלמעלה מעלה
מהשתלשלות ד' עולמות אבי"ע. וזהו בחינת "כריש
הורמנותא דמלכא" הנזכר בזהר בראשית, דף ט"ו. כן כתב בספר
"אשל אברהם" שם, שעל ידי בחינת הגילוי זה דוקא
"וגאלם". וכמו שאומרים: (שמות יב, יב): "ועברתי בארץ
מצרים" - "אני ולא מלאך".

ולכן נקרא גילוי זה "ובמורא גדול": כי יראה - לשון
נוקבא, זהו בחינת יראה-תתאה, הנמשך מבחינת
מלכות-דאבי"ע בכל עולם לפי ערכו. אכן "מורא גדול"
- לשון זכר, זהו בחינת יראה-עילאה, שהוא בחינת דכר,
ונמשך על ידי גילוי בחינת "מלך מלכי המלכים" כנ"ל.

וזהו ענין המצה הב' שאחר חצות:
דמצה הוא בחינת ביטול כנ"ל, אף מצה דקודם חצות
הוא בחינת יראה-תתאה, ואמונה כמו שנתלבשה
בבחינה שלמטה מהדעת המושג כנ"ל, וזהו בחינת "כי
נער ישראל כו'" (חושע יא, א); "חסד נעוריה כו'" (דמקדו ב, ב);
"וממצרים קראתי לבני כו'" (חושע שם), וכקריאת התינוק
אבא" כו'.

אבל בחינת הביטול דמצה זו שאחר חצות, היא
בחינת ביטול אמיתי ויראה-עילאה, שנמשך בחינת גילוי
מה שלמעלה מהדעת המושג שהאיר אז בנפשם, והיינו
מבחינת הגילוי איך-סוף שלמעלה מההשתלשלות,
שהאיר אז עליהם מלמעלה למטה בבחינת אתערותא
דלעילא, וזהו ענין "ובמורא גדול זו גילוי שכינה".

ועל כן בחינת מצה זו אין צריך שימור מחימוץ כלל,
שהוא בחינת הישות והגסות, מאחר שאין לחיצונים
בחינת אחיזה ויניקה כלל מבחינה זו, וכי יראה-עילאה
הוא אור-אבא שדוחה החיצונים, רק בחינת יראה-תתאה
צריכה שימור כו'.

וזהו ענין "שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ
עד שנגלה עליהם", שקאי על בחינה הב', דאין ביכולתו
להחמיץ כלל מפני עוצם הגילוי דבחינת "מלך מלכי

כשמות" (בראשית כו, יח) - מלא וי"ו וחסר וי"ו. עיין שם. ועיין מה
שנתבאר בפרישה נשא על פסוק "וישקך", "ויחונך" (כו').

18. [וכמו שנתבאר במקום אחר - בפרישה ואתחנן, בדבור המתחיל
"וידעת היום כו'"].

19. (ועיין מה שנתבאר ריש פרישה "וואלה תולדות", מענין "שמות

בחינת מלכות, שרשו מבחינת כתר, כי "נעוץ תחלתו
בסופן" כו²¹ :

ה ועתה צריך לבאר ענין שביעי של פסח, ואיך דעל
ידי "ששת ימים תאכלו מצות" תחלה, אזי דוקא "וביום
השביעי עצרת", שהוא ענין קריעת ים־סוף וכנ"ל.

דהנה, ענין ים ויבשה למעלה הן בחינת עלמא
דא־תפסא ועלמא־דא־תגליא. והוא על דרך משל - ים
וארץ למטה, ד"כל מה שיש ביבשה יש בים", אלא
שביבשה הם באתגליא, מה שאין בן בהים הם
בא־תפסא, לפי שהן מובלעין ומכוסים בתוך הים
שמכסה עליהם²².

וכמו כן למעלה, הנה בחינת מלכות־דא־צילות נקרא
ארץ, ונקרא גם בן ים.

והיינו, כי הנה הארת והמשכת המלכות, שנמשך
ומתלבשת בבי"ע להחיות העולמות מאין ליש, שהם
בחינת עלמין דא־תגלין, שנראים דבר נפרד ויש בפני
עצמו - נקרא בחינת זו ארץ, ועל זה נאמר "תדשא
הארץ כו" (בראשית א, יא), "תוצא הארץ נפש חיה" (שם, כד),
וכדפירש בזהר בכמה דוכתי²³.

והיינו, כמו שכתוב ב"אגרת הקודש" דבור המתחיל
"איהו וחיוהי": "שעיקר התהוות היש ודבר נפרד לגמרי
הוא ממלכות־דא־צילות שנעשה עתיק־דבריא, כי אין
מלך בלא עם" כו", מה שאין בן מבחינת המדות עצמן
דא־צילות. עיין שם.

והנה, המלכות היא מקבלת האור והשפע מאור
אין־סוף על ידי המדות דא־צילות, וממנה דוקא נמשך
אחר כך בבי"ע. כי בחינת אור אין־סוף כמו שמאיר
בבחינת המדות עליונים דא־צילות אי אפשר שיבא
בבחינת הגילוי תחלה בבי"ע, כי באצילות "איהו וחיוהי
וגרמוהי חד", שהחסד דא־צילות הוא בחינת אין־סוף
ממש. ואין ערוך כלל בחינת חסד דבריא שהוא בחינת
גבול, מחנה מיכאל - באהבה, לקבל ההשפעה
בהשתלשלות מבחינת חסד דא־צילות שבלי גבול²⁴, אם
לא על ידי שמתעלם תחלה אור החסד זה בבחינת
מלכות, וממנה יורד אחר כך השפע בבי"ע.

כי מדת מלכות הוא רוממות והתנשאות, כמו שכתוב
"והמתנשא מימות עולם". ודרך כלל, ההתנשאות הוא
הסתלקות שלא ירד החיות עליהם כל כך.

מבחינת "שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים" אחר חצות
כו.

וכמו שכתוב בזהר ויצא הנ"ל: "מצה בקדמיתא,
ולביתר - מצוה" - "בתוספת וא"ו". עיין שם. נמצא, בחינת
"מצוה" זהו מבחינת ומדרגת מצה הב', שהיא "מצות" -
מלא וי"ו.

והיינו, לפי שעל ידי קיום התורה ומצות נמשך בחינת
"תר"ף עמודי אור" דכתר־עליון, שהוא עצמו ענין
"שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו". ולכן, מה
שנמשך להם בחצות לילה, שהוא עת רצון, נמשך לנו
ב"מצה זו שאנו אוכלים" קודם חצות, והיינו מצד שיש
לנו תורה ומצות שהן הן עצמיות רצון העליון כו.

וזהו שאמר בהגדה: "מצה זו שאנו אוכלים על שום
מה?"

פירוש: דבשלמא בהיותם בגלות מצרים, שהיו
בבחינת גלות הקליפות וסתר־אחרא מאד, ולא היה
להם תורה ומצות - נצטוו באכילת מצה דקודם חצות
שהיא בחינת "מצת" - חסר וי"ו, כדי להיות להם זו
להכנה שעל ידי זה יוכלו לקבל אחר כך הגילוי גדול
הנ"ל. מה שאין בן אנו, שכבר ניתן לנו התורה ומצות²⁵
- אם בן מהו ענין אכילת מצה זו דקודם חצות דוקא?

ומשני: "על שום שלא הספיק כו" - פירוש: דאכילת
מצה שלנו, אף על פי שאנו אוכלים אותה לפני חצות
דוקא, מכל מקום אין הענין וההמשכה רק מבחינת
ומדרגת מצה הא' בלבד, אלא שנמשך בה גם בן
מבחינת ומדרגת המצה הב', שהיא בחינת הביטול
ו"מורא גדול", "עד שלא הספיק להחמיץ", והוא
מבחינת הגילוי "שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים
וגאלם", שהוא גילוי אור אין־סוף ברוך־הוא שלמעלה
מעלה מהשתלשלות, שגילוי והמשכה זו נמשך לנו
ב"מצה זו" גם בן, מטעם הנ"ל.

ואיך מרומזים ב' ההמשכות במצה אחת?

אף נודע, כי ההפרש בין חמץ למצה הוא רק באות
ה'. והנה ה' - מילוי שלה הוא גם בן אות ה'. ולכן
נקראת "המכפלה", כמו שנתבאר במקום אחר. וב' ההין
אלו המרומזים בה' אחת דמצה, הן בחינת ב' מדרגות
דמצה הנ"ל. כי המילוי הוא מבחינת ההעלם המוסתר
ונעלם תוך ה' עצמה, והעלם זה שבתוך ה', שהיא

20. והנה המצות הם "מצות המלך", ובקיומן מקיים "שום
תשים עליך מלך" (דברים יז, טו), והוא בחינת יראה־תתאה על
כל פנים. כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק מ"א. וכמו שנתבאר
במקום אחר - על פסוק "וידבר אלוקים כו", בדרוש חג השבועות.

21. ועיין מה שנתבאר על פסוק "ועתה יגדל נא פה אדך" כו":

כח הוא ענין גילוי ההעלם כו. עיין שם.

22. (ועיין בפרשת בשלח בדבור המתחיל "אז ישיר").

23. ועיין בפרשת שמעני, דף ל"ט, עמוד ב'.

24. וכמו שכתוב ב"אגרת הקדש" בענין "ואנכי עפר ואפר כו" עיין שם.

1 "וישם את היס לחרבה" (שם), שבחינת עלמא דאבתפסא
2 נעשה בחינת יבשה - שהוא בחינת גילוי ממש למטה.

3 וזהו ענין קריעת ים-סוף: דהיינו, שבחינת מלכות
4 דאצילות, שהיא מקבלת מים החכמה-עילאה
5 דאצילות, והיא סוף עולם האצילות, ובה מתעלמים
6 האורות של האצילות, ועל כן נקראת ים - ועל ידי
7 הגילוי מבחינת "קדמונו של עולם", שהיה מאיר אז
8 בבחינת מלכות, נעשה העלם היס-סוף לבחינת גילוי
9 ויבשה ממש. דהיינו, שעצמיות אורות האצילות היו אז
10 בבחינת הגילוי בבי"ע.

11 (ויוכן זה יותר, על פי מה שכתוב בזהר בראשית הנ"ל,
12 דבחינת "אחד" ובחינת "ועד" שבקריאת-שמע זהו ענין ים
13 ויבשה. וכמו שכתוב (בראשית א, ט): "יקוו המים [...] אל מקום
14 אחד כו", שהמלכות-דאצילות היא בחינת מקומו של אחד
15 כביכול²⁵.

16 וביאור הענין מוכן על פי מה שנתבאר על פסוק "וארא"²⁶:
17 שבאמת לגבי קודשא בריה-הוא מצד עצמותו ומהותו
18 יתברך לא שייך עליו מלת "אחד" כלל, שהרי הוא יחיד
19 ומיוחד, ו"הוא לבדו הוא", אלא במאמר רז"ל: "שהוא
20 אחד בשבעה רקיעים ובארץ, וד' רוחות העולם כו".

21 ולכן אתי שפיר שבחינה זו נקרא ים: שהברואים שבים
22 חיותם וקיומם הוא בתוך היס דוקא, וכך הוא בחינת עלמא
23 דאבתפסא - "דאינון מתידין באחד" - שכולם בטלים
24 במציאות במקורם כו, "הנה מקום אתי כו" (שמות ל, כא).

25 ובחינת "ועד" הוא "אחד בחלופי אתון", שהוא מקור
26 עלמא דאבתפסא, שגארה כאלו העולם הוא דבר ויש בפני
27 עצמו כו.

28 והנה, מהותו ועצמותו יתברך הוא בחינת יחיד. ועיין שם,
29 דעל ידי התורה נמשך בחינת יחיד ממש - בבחינת גילוי, ועל
30 זה נאמר "ושמי הויה לא נודעתי כו" (שמות ו, ג), והיינו מטעם
31 שכתוב במקום אחר, שהתורה נקראת (שמואל א' כד, יג) "משל
32 הקדמני" - בחינת "קדמונו של עולם" כו.

33 והנה בקריעת ים-סוף שנאמר גם כן: "ויולך ה' את היס
34 ברוח קדים כו", שהוא הגילוי מבחינת "קדמונו של עולם",
35 שהוא יחיד ומיוחד, ו"הוא לבדו הוא". לכן, על ידי גילוי זה
36 "הפך ים ליבשה" (תהלים סו, ו) - שבחינת "אחד" נמשך בבחינת

1 ולכן נקרא בחינת מלכות ים, להיות כמו שהים
2 מכסה ומעלים מה שבתוכו, כמו כן בחינת מלכות
3 מעלמת ומכסה על בחינת מדות העליונים דאצילות²⁵.
4 ולכן נקרא בחינה זו דמלכות עלמא דאבתפסא. אמנם
5 מה שמאיר ומתפשט ממנה לנבראים דבי"ע להיות
6 'עלמין דאבתפסא', הנה בחינה זו נקראת ארץ.

7 (וכן הוא בזהר בראשית דף י"ח, עמוד ב' - דב' בחינות אלו,
8 זהו ענין ב' פסוקים ראשונים דקריאת-שמע - "שמע ישראל",
9 ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"²⁶).

10 והנה, כל זה הוא דוקא כשהאור וההשפעה נמשך
11 בדרך וסדר ההשתלשלות, מאצילות לבי"ע, מבחינת
12 ממלא; שאז שייך בחינת ים ויבשה, עלמא דאבתפסא
13 ועלמא דאבתפסא. שכן היא הדרגת ההשתלשלות
14 העולמות, שאי אפשר שיבא האור וההשפעה
15 שבאצילות שהוא בבחינת איין-סוף - להתגלות בבי"ע,
16 נבראים ובעלי גבול, אם לא על ידי ההעלם בתחלה,
17 בחינת עלמא דאבתפסא; שהוא באמת נשאר בבחינת
18 אבתפסא והעלם, אלא רק הארה והמשכה לבד נמשך
19 מזה להיות מקור השפע לבי"ע - בחינת עלמא
20 דאבתפסא.

21 אמנם בליל שביעי של פסח, שהיה מאיר ומתגלה
22 הארה גדולה ועצומה - מלמעלה מסדר ההשתלשלות,
23 מבחינת איין-סוף ברוך-הוא עצמו השובב כל עלמין;

24 "השנה ומשנה כו"²⁷ - שאצילות ועשייה שוין ממש
25 לפניו, ו"כחשכה כאורה" ממש; שבחינת ההעלם והגילוי
26 שבסדר השתלשלות העולמות - עלמא דאבתפסא
27 ועלמא דאבתפסא שוין ממש לפניו, בין שבאמת אינו
28 בגדר עלמין כלל;

29 לכן על ידי ירידה והמשכה מבחינה זו נמשך לשנות
30 סדר ההשתלשלות לגמרי, שבחינת עלמא דאבתפסא
31 נעשה ממש בבחינת גילוי כמו עלמא דאבתפסא,
32 שכללות ההעלם עצמו בא לידי גילוי, ולא דרך הארה
33 והמשכה לבד²⁸.

34 וזהו "ויולך ה' את היס ברוח קדים עזה וגו'" (שמות יד,
35 כא) - פירוש: "רוח קדים" הוא המשכה מבחינת "קדמונו
36 של עולם", דהיינו מבחינת איין-סוף ברוך-הוא עצמו,
37 שאינו בגדר עלמין כלל. ועל ידי גילוי והמשכה זו -

25. (ועיין מה שנתבאר מענין "והים עליהם מלמעלה" (מלכים א' ז, כה)

- בפירוש בקל, על פסוק (במדבר כג, י) "מי מונה עפר יעקב".

26. ועיין ב"ספר של בינונים" חלק ב', פרק ז'.

27. (קטן וגדול).

28. עיין בתיקוני זהר תיקון מ"ב.

30. (תורה אור נה, ב).

וזהו "עצרת להויה אלקיך": כי "הויה" זהו בחינת יחודא-עילאה שנקרא "ים", וכמו שכתוב (דברים ו, ד): "הויה אחד"; ושם "אלקים" זהו בחינת מקור ההמשכה בבי"ע, שנקרא "בשה". ובשביעי של פסח הוא גילוי שלמעלה מב' הבחינות כנ"ל, ולכן הוא בחינת "עצרת לב' הבחינות" – "להויה אלקיך", ואזי מה שהיה נקרא "הויה", שהוא בחינת ים ועלמא דאתבסאי נעשה "אלהיך" – בבחינת אתגליא ממש.

(וזהו ענין "עצרת" – קליטה וכיווץ, שנתכווץ ונקרשו המים ונעשו "כמו נד" (שמות טו, ח. תהלים עה, יג), עד שנעשה בבחינת בשה – מצאתי כתוב. וצריך עיון).

והנה, הגם שבחשבון ספירת העומר הרי יום שביעי של פסח הוא בחינת יסוד ולא בחינת מלכות כנודע, היינו בבחינת חושבנא דעומר, שהוא העלאה מלמטה למעלה, ועל ידי ההעלאה והאתערותא דלתתא ממשיכים "היום יום כו". ועל כן, יום הראשון שהוא ענין הגילוי מלמעלה למטה, מאילוי וממילא, אין סופרים אותו ומתחילים מיום השני.

מה שאין כן לגבי בחינת ההמשכה שמלמעלה למטה, שנמשך ביום א' של פסח, (שהו עיקר בחינת חג הפסח – לשון דילוג – שהיא אתערותא דלעילא, ואילו ההמשכה שעל ידי חשבון ימי העומר עיקר ענינה הוא חג השבועות כו). הרי יום הא' דפסח הוא עיקר ההמשכה ראשונה, והוא בבחינת החסד, ואזי יום שביעי של פסח הוא בחינת מלכות.

אמנם בפסח מצרים, לפי שהיה אצלם משה ואהרן, וז' ענני הכבוד, על כן גם בלא אכילת מצה היו יכולים להמשיך מבחינת הגילוי שנגלה עליהם ביום א' – להמשיכו בכל הו' ימים, ועל כן לא היה חימוצו נוהג רק יום הא' בלבד. מה שאין כן עתה³¹.

ומעתה יובן גם כן מה שכתוב "עצרת להויה אלקיך", ובשמיני עצרת נאמר (במדבר כט, לה): "תהיה לכם" – ולמה לא נאמר כאן "לכם" גם כן?

ויובן זה בהקדים עוד ענין אחד, והוא: להבין הטעם שאין גומרים את ההלל בחג הפסח כי אם בב' ימים הראשונים – ומאי שנא מחג הסוכות שגומרים את ההלל בכל ימי החג?

ונודע מענין אמירת ההלל בחג – הוא ענין רוב השמחה והשבח על תוספת האור והגילוי שמאיר

גילוי ממש בבחינת "ועד", דהיינו גילוי יחודא-עילאה ממש ביחודא-תתאה³¹.

ועל דרך זה הוא ענין "אנשי יריחו שהיו בורכין את שמע, שהיו אומרים 'אחד – ואהבת' ולא היו מפסיקין לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'" (פסחים נה, ב), כי רצו שיומשך האהבה מבחינת "אחד" – יחודא-עילאה ממש. אלא שאין הלקה בדבריהם, כי זהו רק בחינת קריעת ים-סוף – שנמשך באתערותא דלעילא. והזכרת קריעת ים-סוף הוא ב"אמת ויציב" – שהוא אחר יציאת מצרים, דהיינו, לאחר שחותם בקריאת שמע (במדבר טו, מא): "אני הויה אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים כו", אזי דווקא מזכיר קריעת ים סוף ב"אמת ויציב".

וזהו "ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת": כי הנה קריעת ים-סוף היה בשביעי של פסח דוקא. כי ים-סוף הוא בחינת מלכות, שהוא בחינת יום השביעי. כנודע, דיום הראשון הוא בחינת חסד, ויום השביעי הוא בחינת מלכות. ואז נמשך ונתגלה בחינת "רוח קדים", כי "נעוץ סופן בתחלתן", "מראש ומקדם נסוכה".

אך גילוי זה הוא דוקא על ידי שמתחלה "ששת ימים תאכל מצות":

דהנה, ענין אכילת מצה מבואר למעלה, שהוא גם כן ענין המשכת אור איין-סוף שלמעלה מסדר ההשתלשלות, שהו ענין הדילוג – "שלא הספיק [..] להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו". ולכן על ידי אכילת מצה "ששת ימים", שהוא המשכת אור ה'סובב כל עלמין' בבחינת גילוי בכל הששה מדות – מבחינת חסד עד בחינת יסוד, אזי נמשך מזה "וביום השביעי", שהוא בחינת מלכות – "עצרת כו". דהיינו, שבחינת היותה בחינת ים והעלם נעשה בחינת בשה וגילוי.

(דהיינו על ידי "רוח קדים", שהוא המשכה מבחינת "קדמונו של עולם" שאינו בגדר עלמין כלל, אפילו להיות סובב כו, והוא אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא שעל ידי מעשה המצות. ולכן נאמר (שמות יד, ד): "ואתם תחרישון".

אלא שאף על פי כן המשכה זו היא דוקא על ידי שמתחלה "ששת ימים תאכל מצות", שהוא אתערותא דלתתא להמשיך אתערותא דלעילא, המשכה מבחינת 'סובב כל עלמין', רצון העליון, אזי על ידי זה ישרה ויומשך ההמשכה – מלמעלה מבחינת 'סובב כל עלמין'³²).

31. שנתבאר סוף דבור המתחיל "האזינו השמים", בענין (הושע יד, ו) "אֶהְיֶה כְּטָל כו".

32. (וכמו שנתבאר זה לעיל, בדבור המתחיל "מצה זו כו". עין שם).

31. (ועין מה שנתבאר על פסוק "כי תשמע בקול כו" לעשות ה'שך כו". עין שם).

32. כמו שנתבאר במקום אחר, בענין "פתח לי כו ואני אפתח לך כו". ועין מה שנתבאר ב"ביאור על פסוק 'אחרי ה' אלקיכם תלכו'. ומה

32 וְהַמְתַּגֵּלָה מִלְמַעְלָה. וְגַם פִּירוּשׁ "הַלֵּל" הוּא עֲנִין הַמְשַׁכֵּת
33 הָאוֹר וְהַגִּילוי – מִלְשׁוֹן "בְּהִלּוֹ גֵּרוֹ" (איזב כט, ג), וּכְמוֹ
34 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, דְּשֵׁנִי הַעֲנִינִים עוֹלִים בְּקִנְיָה אַחַד
35 – שֶׁעַל יְדֵי הַהֵלֵל וְהַשְׁבָּח מִמְּשִׁיכִים הַהֶאֱרָה וְהַגִּילוי כו'.
36 וְנוֹדַע שֶׁעִיקָר עֲנִין מִצּוֹת קְרִיאַת הַהֵלֵל הוּא
37 בְּשִׁגְמוּרִים אוֹתוֹ דּוֹקָא, שְׂאֵז נִקְרָא מִצּוּהָ, וּמִבְּרִיכִין עָלָיו
38 תַּחֲלָה לְדַבְּרֵי הַכֵּל: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו כו'". מִה שֶׁאֵין
39 בֵּן בְּשִׁקּוּרִין אוֹתוֹ בְּדִילוּג נִקְרָא רַק "מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם" –
40 בְּגִמְרָא (בְּתַעֲנִית כ"ח, ב'), וְאָמְרוּ רז"ל (שם): "הַלֵּל בְּרֹאשׁ־
41 חֹדֶשׁ לֹא דְאוֹרִייתָא", וְאֵם בֵּן אֵינוֹ מוֹבֵן הַטַּעַם כָּלל –
42 לְמַה אֵין גּוֹמְרִין אֶת הַהֵלֵל בְּיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח עַל כָּל
43 פְּנִים, שְׁבוּ הִיָּה הַגִּילוי הַגָּדוֹל מִלְמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
44 כו'?

45 אֵף הַעֲנִין הוּא:

46 דְּהִנֵּה "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"³⁴ הָיוּ עֲדִיין בְּבַחֲנִית
47 קִטְנוּת. שֶׁהָרִי לֹא קִבְּלוּ עֲדִיין תּוֹרָה וּמִצּוֹת עַד
48 שֶׁעֲמִידוֹאֲצֵל הָרִי סִינִי, וְעַל כֵּן נִקְרָאוּ בְּשֵׁם "נֶעֱר", כְּמוֹ
49 שֶׁכְּתוּב: "כִּי נֶעֱר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה" (בְּהוֹשֵׁעַ סִימָן י"א, א).
50 וְלִכֵּן אֵף שֶׁהִיָּה לָהֶם אֲזִי הַתַּגְלּוֹת נִסִּים גְּדוֹלִים וְעִצּוּמִים,
51 שֶׁהוּא עַל יְדֵי יִרְדָּה הָאֶרֶז גְּדוֹלָה וְעִצּוּמָה מֵאִין־סוֹף
52 בְּרוּךְ־הוּא ה' סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, אָמֵם לֹא הִיָּה הָאֶרֶז זֶה
53 מֵאִיר וּמִתְגַּלָּה בָּהֶם כִּי אֵם בְּתַכְלִית הַקִּטְנוּת³⁵.
54 וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל מֵאֶהְבֵת הָאֵב לִבְנוֹ שִׁישׁ בְּזֶה ב'
55 אֹפְנִים:

56 דְּהִינֵנוּ, כְּשֶׁהֵבֵן הוּא קִטָּן, אֲזִי הָאֶהְבָּה מֵהָאֵב אֵלָיו הִיא
57 בְּבַחֲנִית הַגִּילוי וְתוֹקָף בְּמֵאד, עַד שֶׁמַּחֲבָקוֹ וּמִנְשָׁקוֹ
58 וְנוֹשָׂאוֹ עַל זְרוּעוֹתָיו. אָמֵם, עִם כָּל זֶה אֵין הָאֶהְבָּה
59 מִתְגַּלָּה כָּל כֶּף בְּהֵבֵן הַקִּטָּן רַק בְּדַבְּרִים קִטְנִים, שֶׁהָרִי
60 אֵינוֹ מִבֵּין וּמִרְגִּישׁ עֲדִיין כָּל כֶּף הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים.

61 מִה שֶׁאֵין בֵּן כְּשֶׁהֵבֵן גְּדוֹל, דְּהֵגַם שְׂאֵז הָאֶהְבָּה מֵהָאֵב
62 אֵינוֹ נִרְאֶה וְנִגְלָה כָּל כֶּף לְהִיּוֹת מַחֲבָקוֹ וּמִנְשָׁקוֹ, עִם כָּל

וְהָאֵב הָאֵם מִלְמַעְלָה מִלְמַעְלָה. וְגַם פִּירוּשׁ "הַלֵּל" הוּא עֲנִין הַמְשַׁכֵּת
הָאוֹר וְהַגִּילוי – מִלְשׁוֹן "בְּהִלּוֹ גֵּרוֹ" (איזב כט, ג), וּכְמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, דְּשֵׁנִי הַעֲנִינִים עוֹלִים בְּקִנְיָה אַחַד
– שֶׁעַל יְדֵי הַהֵלֵל וְהַשְׁבָּח מִמְּשִׁיכִים הַהֶאֱרָה וְהַגִּילוי כו'.
וְנוֹדַע שֶׁעִיקָר עֲנִין מִצּוֹת קְרִיאַת הַהֵלֵל הוּא
בְּשִׁגְמוּרִים אוֹתוֹ דּוֹקָא, שְׂאֵז נִקְרָא מִצּוּהָ, וּמִבְּרִיכִין עָלָיו
תַּחֲלָה לְדַבְּרֵי הַכֵּל: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו כו'". מִה שֶׁאֵין
בֵּן בְּשִׁקּוּרִין אוֹתוֹ בְּדִילוּג נִקְרָא רַק "מִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם" –
בְּגִמְרָא (בְּתַעֲנִית כ"ח, ב'), וְאָמְרוּ רז"ל (שם): "הַלֵּל בְּרֹאשׁ־
חֹדֶשׁ לֹא דְאוֹרִייתָא", וְאֵם בֵּן אֵינוֹ מוֹבֵן הַטַּעַם כָּלל –
לְמַה אֵין גּוֹמְרִין אֶת הַהֵלֵל בְּיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח עַל כָּל
פְּנִים, שְׁבוּ הִיָּה הַגִּילוי הַגָּדוֹל מִלְמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
כו'?

אֵף הַעֲנִין הוּא:

דְּהִנֵּה "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"³⁴ הָיוּ עֲדִיין בְּבַחֲנִית
קִטְנוּת. שֶׁהָרִי לֹא קִבְּלוּ עֲדִיין תּוֹרָה וּמִצּוֹת עַד
שֶׁעֲמִידוֹאֲצֵל הָרִי סִינִי, וְעַל כֵּן נִקְרָאוּ בְּשֵׁם "נֶעֱר", כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב: "כִּי נֶעֱר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה" (בְּהוֹשֵׁעַ סִימָן י"א, א).
וְלִכֵּן אֵף שֶׁהִיָּה לָהֶם אֲזִי הַתַּגְלּוֹת נִסִּים גְּדוֹלִים וְעִצּוּמִים,
שֶׁהוּא עַל יְדֵי יִרְדָּה הָאֶרֶז גְּדוֹלָה וְעִצּוּמָה מֵאִין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא ה' סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, אָמֵם לֹא הִיָּה הָאֶרֶז זֶה
מֵאִיר וּמִתְגַּלָּה בָּהֶם כִּי אֵם בְּתַכְלִית הַקִּטְנוּת³⁵.
וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל מֵאֶהְבֵת הָאֵב לִבְנוֹ שִׁישׁ בְּזֶה ב'
אֹפְנִים:

דְּהִינֵנוּ, כְּשֶׁהֵבֵן הוּא קִטָּן, אֲזִי הָאֶהְבָּה מֵהָאֵב אֵלָיו הִיא
בְּבַחֲנִית הַגִּילוי וְתוֹקָף בְּמֵאד, עַד שֶׁמַּחֲבָקוֹ וּמִנְשָׁקוֹ
וְנוֹשָׂאוֹ עַל זְרוּעוֹתָיו. אָמֵם, עִם כָּל זֶה אֵין הָאֶהְבָּה
מִתְגַּלָּה כָּל כֶּף בְּהֵבֵן הַקִּטָּן רַק בְּדַבְּרִים קִטְנִים, שֶׁהָרִי
אֵינוֹ מִבֵּין וּמִרְגִּישׁ עֲדִיין כָּל כֶּף הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים.

מִה שֶׁאֵין בֵּן כְּשֶׁהֵבֵן גְּדוֹל, דְּהֵגַם שְׂאֵז הָאֶהְבָּה מֵהָאֵב
אֵינוֹ נִרְאֶה וְנִגְלָה כָּל כֶּף לְהִיּוֹת מַחֲבָקוֹ וּמִנְשָׁקוֹ, עִם כָּל

34. (תהלים קיד, א).

35. (ועיין ב"פרי עץ חיים" גבי כוונת שביעי של פסח, שנוכר קטנות כו', עיין שם. ולכאורה תמוה, איך הוא בחינת קטנות, והלא אדרבה האור והגילוי נמשך מבחינה שלמעלה מסדר ההשתלשלות, וכמו שכתוב בזהר "בעתיקא תליא"?

ולפי הנ"ל אתי שפיר, דבאמת הגילוי הוא מבחינה גבוהה מאד, אבל הגילוי להם הוא בבחינת קטנות – משעם הנ"ל, שהרי לא קיבלו עדיין תורה ומצוות, ולא היָה בהן עדיין שלימות, כמו שכתוב בזהר.

(ועיין בגמרא פֶּרֶק ח' דבבא קמא, דף צ"ב, סוף עמוד ב': "כד הוּינא זוטרי כו'").

ורש"י, "מנא הא מילתא דאמרי אינשי: 'כד הוּינא זוטרי' – לגברי (כשהיינו) קטנים היינו חשובים כגברים: השתא דקשישנא (עכשיו שהודקנו והגנו שפלים בתניקות) – לדרדקי?"

אמר ליה: מעיקרא כתיב (שמות יג, כא): 'זה' הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם, ולבסוף כתיב (שמות כג, כא): 'זה' אנכי שולח מלאך לפניך לשמרה בדרך'.

ועיין מענין "כי נער ישראל": ברבות כי תשא, סוף פרשה מ"ג. ובשיר השירים ובה בפסוק "אפריון עשה לו". ובהר חלק ב': סוף פרשה בא, דף מ"ג, עמוד א'. ונקלה, דף ר"ז, סוף עמוד א'. וב"מקדש מלך" שם. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "שימי כחותם", בענין הרצועות דתפילין של ראש).

15 הלל גמור – מלכות – פרצוף שלם. ויש הלל שאינו
16 גמור – חצי פרצוף, מחזה ולתתא. עד כאן לשונו.
17 והפרש זה הוא כענין מעלת בית ראשון על בית שני.
18 כמבואר בזהר חלק ב', שמות, דף ט', עמוד ב'. וב"מקדש מלך"
19 שם, עיין שם, שזהו כענין ה' עילאה וד' תתאה.
20 ועל דרך זה כתב ב"פרדס", ב"ערכי הכינויים" ערך הלל:
21 הלל גמור ושאנו גמור – יש שפירש, כי הגמור הוא
22 בסוד הבינה, ושאנו גמור בסוד המלכות. והנכון: הלל
23 גמור – לבנה במילואה, והלל שאנו גמור – בסוד
24 פרצת הלבנה. עד כאן לשונו.
25 ולפי מה שכתב בשם ה"מקדש מלך", שני הפירושים עולים
26 בקנה אחד: דהלל גמור זהו בשהמלכות מקבלת הארה גדולה,
27 עד שהיא במדרגת הבינה. כענין "לא זו מחבבה עד שקראת
28 אמי כי"³⁶.

1 – הרי, דחג השבועות הוא לגבי שבעת ימי הפסח דוגמת
2 שמיני עצרת לגבי שבעת ימי הסוכות. והיינו בנ"ל, שבפסח לא
3 נמשך הגילוי כל כך בבחינת 'לכם' עד חג השבועות שניתנה
4 בו תורה.
5 והנה בענין הלל פירש הרמ"ז פרשת אמור, דף צ"ו, תחלת
6 עמוד א':
7 שכן ההלל סודו להאיר במלכות, סוד אדני – גימטריא
8 הלל כו'. ולכן לא נאמר הלל גמור עד חג השבועות.
9 עד כאן לשונו.
10 וענין "להאיר בשם אד'", יש לומר, שיוכן ממנו שנתבאר
11 בדבור המתחיל "ועתה יגדל נא פה אד'", שזהו כענין "העונה
12 אמן יהא שמיה רבא מברך בכל פהו כו'". עיין שם.
13 ובספר "מאורי אור", אות ה', סימן י"ד כתב:
14 הלל נקרא המלכות, כי היא מזהלל תמיד להויה, ויש

ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "יגלה לן טעמיה", בענין "ביום
ההוא יהיה כי".

36. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שיר השירים",
בענין ב' הפירושים שבבחינת פלה – לשון "פלה שארי"
(תהלים עג, כו); ולשון "כלתה נפשי" (תהלים פד, ג) כו'.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

19 השתחווה יתר כנ"ל אמנם השתחווה זו באה מצד
20 הקירוב בהיותו משיג יתר בחי' גילוי אא"ס בגילוי
21 אחר גילוי וכל שנתגלה לו יותר יותר בא לבחי'
22 הביטול כמשל הנ"ל במשתחווה בהיכל המלך פנימה
23 כו' ונמצא גוף ההשתחווה הוא בחי' ריחוק ובא מצד
24 סיבת הקירוב בהשגתו והתפעלותו כו' אבל בחי'
25 השתחווה דיצחק היא בהיפך ממש דגוף ההשתחווה
26 הוא בחי' קירוב ובאה רק מסיבת הריחוק בתחלה
27 ונקרא השתחווה זו השתחווה מרחוק כמו וירא העם
28 וינועו ויעמדו מרחוק וכו"ג. ויובן זה בהקדים תחלה
29 שרש ענין התפעלות יראה ופחד יצחק שנוולדה מהשגה
30 והתבוננות באופן שהוא מוליד התפעלות כזאת שהוא
31 בחי' הריחוק ביראה מוכרח שהתבוננות היא באופן
32 הפכי מהתבוננות המוליד התפעלות הקירוב הנ"ל
33 והענין הוא דאותה ההשגה עצמה בגדולת א"ס אינה
34 בבחי' התפשטות אורו בירידה וגילוי למטה מטה עד
35 דלית אתר כו' אלא אדרבה בבחי' הפלאת והבדלת ערך
36 עצמותו ומהותו בהעלם אחר העלם למעלה מעלה עד

1 (יז) והנה יובן בחי' השתחווה וביטול שמחמת
2 הקירוב בתוס' ביאור מבחי' השתחווה
3 דיצחק בבחי' מדת היראה שהוא היפך השתחווה
4 דאברהם בחי' חסד כו' אך יש להקדים תחלה בשרש
5 ענין ההפרש בין בחי' התפעלות אה"ר דאברהם
6 להתפעלות יראה ופחד יצחק להיות ידוע דמהות
7 ההתפעלו' תלויים במהות ההתבוננות אחר שממנה
8 ומכחה נולדה מוכרח שהיה אופן ההשגה וההתבוננות
9 בענין שתוליד בחי' התפעלות כזאת והנה לפ"ז ודאי
10 שבחי' הקירוב שבהתפעלות אהבה דאברהם באה מכח
11 ההתבוננות המולידה שהוא בחי' השגה אלקית המורה
12 בחי' הקירוב לאלקי דוקא והוא כמו בבחי' גדולת ה'
13 בחי' התפשטות אא"ס שלגדולתו אין חקר עד למטה
14 מטה עד דלית אתר פנוי מיני ואין לך דבר חוץ ממנו
15 כי ממנו הכל כו' וכו"ג שכל כיוצא בזה מוליד בחי'
16 התפעלות האהבה והקירוב והדביקות בה' ואעפ"כ הרי
17 כל מה ששיג יותר בהפלאה גדול' ה' ישיג יותר גודל
18 הפלא' ערך הא"ס מערך הבע"ג עד שבא לכלל בחי'

44 הוא גם קצת יש ודבר בפ"ע ואינו מוצא מקום כלל
45 לנפשו וכל מה שמאריך יותר בעמקות השגה זו איך
46 שאין העולמות גם היותר עליוני' ערוך אל העצמות
47 בלי שיעור למעלה מעלה בעצמותו כנ"ל תגבר ביותר
48 התפעלות הנפש במרירות וריחוק עצום בעצמו מדוע
49 יתפוס מקום כו' מפני שההשגה הזאת כל שהיא
50 בעמקות יותר יותר היא מורה בחי' ריחוק הבדלת
51 והפלאות אא"ס מהעולמות עד שנעשה בנפשו רחוק
52 ביותר עד שבא לכלל השתחווה' וביטול במציאות כו'
53 וא"כ הרי יובן שהשתחווה' זאת מאחר שבאה רק מצד
54 הפלאות ריחוק ערך עצמות רוממות הא"ס ה"ז
55 משתחווה רק לפני רוממות העצמות מאחר שמזה בא
56 סיבת השתחווה' זאת והרי הוא אמיתת הקירוב
57 באמיתת עצמות הרוממות דא"ס ממש ויותר גבוה
58 במדרגה הרבה מבחי' הקירוב בהשתחווה' דאברהם
59 מקרוב שהרי עיקר סיבת ההשתחווה' דאברהם באה רק
60 מצד הקירוב ביותר שאין זה מצד בחי' עצמות
61 הרוממות רק מצד בחי' גילוי התפשטות אורו בקירוב
62 למטה ביותר ואע"פ שמשתחווה מקרוב מצד הקירוב
63 העצום הרי גם כל עיקר ענין הקירוב העצום אין זה
64 בחי' עצמות הא"ס ממש רק בחי' התקרבות שלו
65 בהתפשטותו למטה בלבד כו' משא"כ השתחווה'
66 דיצחק שהיא רק מצד עצמות הא"ס ממש והמופת ע"ז
67 הוא עוצם בחי' הביטול במציאות שיש יותר
68 בהשתחווה' דיצחק שהוא בבחי' שפלות עצומה מצד
69 הפלאות ערך עצמות הרוממות כו' משא"כ בהשתחווה'
70 שמצד קירוב העצום שאינו בבחי' ביטול ושפלו' כ"כ
71 אעפ"י שא' ואנכי עפר ואפר כי אין סיבת זה הביטול
72 רק מפני שלא יכיל כלי מוחו ולבו להכיל הקירוב
73 וגילוי העצום כו' ולא מצד רוממות העצמות לבד כו'
74 וד"ל. ויובן דבר זה יותר ממשל הנ"ל באוהב הנאמן
75 ההולך ומתקרב למלך עד שבבואו לפני המלך ממש
76 משתחוה לפני רגליו מקרוב והרי הסיבה להשתחווה'
77 זו מורכבת מב' דברים הא' גדולת המלך כשבא בהיכלו
78 כולו אומר כבוד והב' מה שהוא בא בקירוב ביות' שלא
79 יכול להכיל מצד ערך שפלותו מתבטל ומשתחוה אבל
80 מי שמתבונן ברוממות העצום' ונרתע לאחר הרחק
81 מאד מאד ומשתחוה שם מרחוק הרי זהו באמת קירוב
82 אמיתי יותר להיותו בא מהשגה האמיתית באמיתתו
83 של העצמות ולא מצד הקירוב כו' והשגה זאת
84 ברוממות ובגדולות עצמות המלך אמיתית יותר
85 והשתחווה' זו אף על פי שמחמת ריחוק היא באה הוא
86 בחי' קירוב האמיתי ביותר וד"ל:

1 אין קץ כמ"ש המלך המרום לבדו המתנשא כו' ואיך
2 דכולא קמיה כלא כו' וכל הקרוב קרוב אליו יותר כלא
3 כו' לפי שאא"ס עצמו הוא למעלה בעילוי אחר עילוי
4 עד אין קץ וכמ"ש הכל ירוממוך סלה בלי הפסק כמו
5 שאין סוף לבחי' התפשטותו למטה מטה בירידות עד
6 אין תכלית אשר ע"כ נק' בשם אין סוף כך הוא למעלה
7 מעלה בעצמותו עד אין קץ בעליות מאחר שאין לו
8 ראשית ותחלה כו' (וכמ"ש במ"א שזהו בחי' חו"ג
9 שבאא"ס למעלה בעליות הוא בבחי' הגבורה
10 בהסתלקות בעצמותו בלי שיעור למעלה ובחי' ירידתו
11 בלי שיעור באבי"ע למטה הוא בחי' החסדים) והנה
12 בחי' התבוננות כזאת שהיא בבחי' גבורות שהוא בחי'
13 ההסתלקות וההתנשאות דאא"ס בעצמו בלי שיעור
14 למעלה כנ"ל הוא המוליד בחי' התפעלות הריחוק
15 דיראה ופחד יצחק דהיינו כשמתבונן בעוצם הפלא'
16 עצמות אא"ס איך שהוא סדכ"ס ולית מאן דתפיס ביה
17 כלל עד רום המעלות כנ"ל א"כ מזה יפול לבבו בפחד
18 ורעדה גדולה לומר לנפשו איך אהיה יש ודבר לתפוס
19 מקום בפ"ע מאחר דכולא קמיה כלא כו' ויפול בבושה
20 וביטול מרחוק דוקא וה"ז כמשל מי שמשגי ורואה
21 בעומק התנשאות ורוממות המלך בעצמותו דוקא נרתע
22 והולך לו לאחריו לעמוד הרחק מאד מן המלך ומיצר
23 מאד בנפשו על היותו תופס מקום קצת בפני המלך
24 (בל"א ער האט קיין ארט ניט ביא זיך כו') ונסוג אחור
25 ביותר כל שרואה יותר רוממות המלך עד שמשתחווה
26 מרחוק דוקא ונמצא השתחווה' זאת באה דוקא מסיבת
27 הריחוק בעצמו תחלה וכמו וירא העם וינועו ויעמדו
28 מרחוק כו' וזהו היפך בחי' השתחווה' דאברהם שבאה
29 דוקא מצד הקירוב כנ"ל לפי שההשגה היא בגדולת
30 אא"ס למטה בקירוב כו' וד"ל. ונמצא דכמו שיש
31 בבחי' אהבה דאברהם קירוב וריחוק אבל הריחוק בא
32 אחר הקירוב וכך ביראה ופחד דיצחק יש קירוב וריחוק
33 אבל נהפוך הוא דהקירוב בא אחר הריחוק כי
34 ההשתחווה' שלו הוא הקירוב ואינו בא רק מסיב'
35 הריחוק בעצמו מצד ההשגה ברוממות העצמות כנ"ל
36 וד"ל. אך עדיין יש להבין למה נק' השתחווה' דיצחק
37 מרחוק בחי' הקירוב הלא מרחוק הוא משתחווה כו'.
38 והענין הוא דבאמת השתחווה' זו שמצד עוצם הריחוק
39 בתחלה כנ"ל הנה הוא אמיתת הקירוב והדיבוק
40 בעצמו' אא"ס בפנימיותו הרבה יותר מבחי' הקירוב
41 דאברהם בהשתחווה' שלו מקרוב כנ"ל דהנה מבואר
42 למעלה באופן ההשגה ברוממות העצמות בלי שיעור
43 למעלה כו' שמזה יולד התפעלות הריחוק בעצמו איך

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 **אין** עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש, כי הנה
2 איתא תלת דרגין מתקשראן דא בדא, ישראל
3 מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה, וכולא סתים
4 וגליא, ישראל סתים וגליא שזהו ענין יעקב וישראל,
5 ואורייתא סתים וגליא שזהו ענין תורה הנגלית וסתרי
6 תורה, וקוב"ה סתים וגליא שזהו ענין סובב וממלא.
- 7 **ולהבין** זה צ"ל מ"ש שקודם התפלה הנשמה בבחי'
8 מקיף, והענין הוא כמשארז"ל אסור ליתן
9 שלום לחבירו קודם התפילה כמ"ש חידלו לכם מן
10 האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא א"ת במה
11 אלא במה (בקמץ), וקודם התפילה הנשמה באפו
12 דווקא ואינו מתפשט בכל הגוף.

אין עומדין להתפלל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **ועפ"ז** יובן ג"כ ענין ג' דברים כללים שהי' בתרומת
2 המשכן זהב וכסף ונחשת שהם כנגד ג' בחי'
3 מצרף לכסף כור לזהב בוחן לבות כנ"ל בשם הזהר,
4 ובעבודה בנפש האדם הם בחי' תורה ועבודה וגמ"ח
5 שעליהם העולם עומד, כסף הוא בחי' אהבה הוא בחי'
6 גמ"ח, וזהב הוא בחי' העבודה, כי כשם שמהזהב
7 מנצץ ניצוצי' כן הו"ע ההעלא' שבתפלה שהיא כנגד
8 עמוד העבודה הוא בחי' העלאות הניצוצי' מלמטלמ"ע
9 כו' כמ"ש מזה במ"א, ונחושת הוא בעבודה בחי'
10 תורה, כי נחש"ת הוא ר"ת נובלות חכ' שלמעלה תורה,
11 ואם כי היא נובלות חכ', מ"מ ה"ה מחכ' שלמעלה
12 שלא ידע אנוש ערכה ואלקי' הבין דרכה כו' כמ"ש
13 באגה"ק בד"ה דוד זמירות קרית להו. וי"ל שנק' נחשת
14 ע"ש כי בחכ' אתברירו שמבררת בחי' חכ' שבלעו"ז
15 שנק' נחושת, שלכן נק' המברר ע"ש התלבשותו
16 במתברר כמשנ"ת במ"א מענין שהמברר בהכרח
17 שיתלבש במקום המתברר, ולכן הגם כי התורה בעצם
18 היא למעלה מזמן ומקום, שלכן כל העוסק בתורת
19 עולה כאלו הקריב עולה הגם כי כעת לא יש בהמ"ק
20 כו' כמ"ש מזה בלק"ת בד"ה בשעה שהקדימו, מ"מ
21 בהכרח שתתלבש במקום המתברר, וכמ"ש לע"ל ויז
- 22 נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי, כמ"ש מזה בד"ה
23 ולאחותו הבתולה, ועש"ז נק' התורה נחושת. וגם
24 התורה היא בחי' קנה האמצעי שבכף מאזני' שהקנה
25 הוא המברר המשקל, שהרי לפ"ע המשא של המשקל
26 שנותני' בכף האחת כן לפי ערך זה מגבי' הדבר הניתן
27 בכף השני', והמברר הדבר שהוא אמיתות זהו הקנה
28 שבאמצע כו', כן בג' דברים אלו לפ"ע המשכת החסד
29 בגמ"ח כן לפי ערך זה מתעלי' הניצוצי' בעמוד
30 העבודה, שלפ"ע ההמשכה במעלה"צ מבחי' קדש
31 העליון, שלכן מברכי' על כל מצוה אשר קדשנו
32 במצותיו, שקדשנו בקדש העליון ע"י שציונו מצותיו
33 ית', לפי ערך זה ממש מתעלים הניצוצות בעמוד
34 העבודה, והמברר הוא בחי' התורה שהיא הקנה
35 האמצעי כו', וז"ע בוחן לבות דא יעקב קו האמצעי
36 בריח התיכון כו' כמ"ש במ"א.
- 37 **ומעתה** יובן ענין מחצית השקל שהעשיר לא ירבה
38 והדל לא ימעיט מעשר, שהגם שהכוונה היא
39 גם על מארז"ל אין עני אלא בדעת, ואין עשיר אלא
40 בדעת מ"מ העשיר לא ירבה על עשיר והדל לא ימעיט
41 מעשר, ולכא' אינו מובן מפני מה ולמה ישתוו העני
42 והעשיר.

כי תשא את ראש בני

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

ואמרו לאחר שפירט את ג' סוגי התשובה - כל תשא
 עון שביטוי זה הוא ביטוי כולל שרומז הוא על בחינת
 המקיף שזהו ענין כל תשא עון, הביטוי "כל" הוא
 בחינת התכללות בו, והיינו שכל התשובות האלו הן
 בבח האור מקיף - דרגת הכתר שנמשך בכל המדרגות
 דבריאה יצירה עשיה בו.
 וידוע דמה שכתוב כל תשא עון קאי (הולך) על בחינת
 סובב ומקיף הכללי בו, - כלומר לאחר שפירט
 בפסוקים את ג' סוגי התשובות, שכל תשובה נמשכת
 ממקיף פרטי, רומז במילים "כל תשא עון" על המקיף
 הכללי שממנו נמשכו המקיפים הפרטיים, והוא
 שהמקיפים הפרטים הן בבחינת אחדות ממש בבחינת
 סובב ומקיף הכללי שהכל הוא מהות אחת ממש בו
 בנוכר לעיל, בענין השתלשלות הכתרים זה מזה,
 ולכן נמשך משם סליחת עוונות שזהו מבחינת המקיף
 דוקא - היכולת לסלוח על הפגמים שעשה האדם, הוא
 כאשר נמשך המקיף שמשלים את כל החסרונות, ובפרט
 מבחינת המקיף הכללי בו.
 וזהו סיכום הפירוש בפסוק, בתחילה אומר שובח ישראל
 עד ה' אלקיך והוא כנגד תשובה דבחינת נפש בו, אחר
 כך ממשיך קחו עמכם דברים ושוב בו, והוא כנגד
 תשובה דבחינת רוח בו, ומה שממשיך אחר כך אמרו
 אליו כל תשא עון הוא כנגד תשובה דבחינת נשמה בו,
 שכל זה הוא מבחינת המקיף, - כל ההתעוררות של
 התשובה, שאדם מתעורר ברצון לשוב אל ה', הוא על
 ידי בחינת המקיף המאיר בו, וזה נרמז במילים "כל
 תשא עון". וכל המקיפים הפרטיים הם בבחינת אחדות
 ממש בבחינת סובב ומקיף הכללי ונמשך משם להיות
 נושא עון - המחילה על העוונות בו.
 נמצא אם כן, כי כמו שיש את החיות המתלבשת ומחיה
 את העולם ויש את הכתר שלו - שהוא הרצון לברוא
 ולהאציל אותו, כן הוא בעבודת האדם -
 יש את המעשה בפועל שהאדם עושה (עולם העשיה)
 ויש את התעוררות הרצון של התשובה - לשנות ולתקן
 את המעשים (כתר דעשיה). וכן יש את העבודה של
 האהבה ויראה (עולם היצירה), ויש את התעוררות
 הרצון והתשובה לשנות ולתקן ענין זה (כתר דיצירה).
 וכן יש את העבודה בידיעת והשגת אלוקות (עולם

ועל פי מה שנתבאר לעיל בפרק הקודם חג' תשובות
 דנפש רוח נשמה מה ההבדלים ביניהם יובן מה שכתוב⁹⁶
 שובח ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוונך, קחו
 עמכם דברים ושובו אל הוי' בו - דבתחילת המאמר
 הקשה - "וצריך להבין מהו ענין קחו עמכם דברים אחר
 שכבר אומר שובח ישראל מהו עוד קחו עמכם דברים
 ושובו בו". ולמה גבי שובח ישראל אומר כי כשלת
 בעוונך ואחר כך אומר קחו עמכם דברים בו. גם מהו
 אמרו אמרו אליו כל תשא עון דמשמע מזה שיש עוד
 תשובה וצריך להבין מהו ענין תשובה זו בו".
 דחשיב (שמונה) כאן ג' תשובות הנוכרות לעיל, - כנגד
 נפש רוח ונשמה, דמה שכתוב שובח ישראל היא כנגד
 תשובה דנפש, ועל זה אמר שטעם התשובה הוא כי
 כשלת בעוונך - כפי שנתבאר בפרק הקודם שהתשובה
 של דרגת נפש, היא על העוונות, שהיא התשובה להיות
 סור מרע בפועל ממש בו.
 ומה שכתוב בפסוק שלאחר מכן - קחו עמכם דברים
 ושובו אל הוי' וכאן כבר לא מוזכר ענין של עוונות, היא
 תשובה דרוח, היינו תשובה על ענין המידות, דרבור
 הוא בחינת רוח וכמו שכתוב⁹⁷ ויהי האדם לנפש חיה
 ותרגם אונקלוס לרוח ממלא (מדברת) בו, ומכאן
 רואים שדיבור הוא בחינת רוח, והתשובה של בחינת
 רוח, נרמזת בפסוק זה במילים "קחו עמכם דברים" -
 דברים הוא ענין הדיבור, דתשובה זו אינו על עשיה
 בפועל ממש כי אם על העבודה דאהבה ויראה, ולכן
 אינו אומר בתשובה זו כי כשלת בו כפי שאמר בפסוק
 הקודם בקשר לדרגת הנפש, כי אם קחו עמכם דברים
 בו.
 ואחר כך אומר אמרו אליו כל תשא עון היא תשובה
 דנשמה, על העדר ההשגה, ואומר בזה אמרו אליו -
 שלשון זו רומזת על ענין ה'נשמה' מצד ב' טעמים:
 ראשית כל, להיות שזהו בבחינת קירוב שהרי יש בו
 ידיעת והשגת אלוקות בו, שהרי מדובר על מי שהוא
 שייך לדרגה הגבוהה ביותר של בחינת 'נשמה', וזה
 פירוש "אמרו אליו" שיש בו שייכות "אליו" ממש, וגם
 - טעם נוסף - דאמירה היא בלב⁹⁸ בשונה מ'דיבור'
 שהוא בפה, ולכן כשאומר "אמרו אליו" הוא כנגד
 בחינת מחשבה שקודמת לדיבור וזהו בחינת נשמה בו.

98. ראה לעיל פרק סט, בהנסמן שם.

96. הושע יד, ב - ג - התחלת ההפטרה דשבת שובה.

97. בראשית ב, ז.

בשכל, ובמו בכתר דעשיה יכול להיות הגדלה כמו
בכתר דאצילות (ובאמת יש בזה כח נעלם נעלה יותר),
השתלשלות הכתרים זה מזה, והשתלשלות היא
שנמשך ממהות למהות, ועל כן הכל באמת מהות אחת
בלי התחלקות.
ובחנובר לעיל פרק ע"ח יובן מה שכתוב שובה ישראל,
דכי כשלת היא תשובה דנפש, קחו עמכם דברים
תשובה דרוח ממללא, אמרו אליו תשובה דנשמה בחינת
מחשבה, וכל זה הוא בכת האור מקיף והו כל תשא עון.

שובה ישראל

בס"ד. שבת תשורה, תער"ג

הבריאה), ויש את התעוררות הרצון והתשובה לשנות
ולתקן ענין זה (כתר דבריאה). ושרש כל הרצונות האלו
(המקיפים הפרטיים) הוא מהרצון והמקיף הכללי, של
עצם הנשמה ממש.
קיצור.
ומכל מקום כל המקיפים הפרטים הכל מהות אחת הוא,
דבאור פנימי הרי בריאה יצירה עשיה מהות אחר, וגם
אם יהיה הגדלה בחכמה דעשיה הרי זה באין ערוך לגבי
אצילות ובמו שכל המעשי לגבי עצם,
מה שאין כן הרצון יכול להיות בתוקף במעשה כמו

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[ניסן ה'תש"ה]

מארץ ישראל לארצות הגלות ברצונם, ובני ישראל לא
יכנסו לארץ ישראל בכוחם.
ה' ברוך-הוא, שבגלל מעשי חטאים מסוימים העניש
אותנו וגירש אותנו מארץ אבותינו – כאשר נעשה
תשובה באמת, הוא ישלח לנו את הגואל צדק שיגאל
אותנו מכל ארצות הגלות ויביא את כל בני ישראל
לארץ ישראל.
בכוחות האישיים לא עושים דבר, כי ענין הגלות
והגאולה הוא סדר שמימי.
הגלות אינה ענין של רצון. בין אם רוצים ובין אם לא
רוצים, שום דבר לא עוזר ומוכרחים לקבל את עונש
הגלות.
גם ענין הגאולה אינו ענין של כוח, אי אפשר לקחת
אותו בכוחות האישיים, כמו שכתוב⁵ "לא בחיל ולא
בכוח, כי אם ברוחי אמר ה' צבאות".
לא על ידי אנשים רבים וכוח חזק יבנה המקדש בארץ
ישראל, אלא ברצון האלקי.
גלות וגאולה הם סדר רוחני, והעם הנבחר מוכרח
לבצע את הרצון האלקי בכל ארצות הגלות על-ידי
קיום תורה, מצוות ותשובה, שאז ה' ברוך-הוא ימלא
את הבטחתו לגאולה על-ידי משיח צדקנו.

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו
הוא יצא ממצרים, שנאמר² והגדת לבנך ביום ההוא
לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"³.
בכל זמן שיהיה, ובכל דור שיהיה, על כל יהודי לחוש
ש"עשה ה' לי בצאתי ממצרים", כי באמת ענין הגלות
והגאולה הוא ענין רוחני.
אף שגלות מצרים היא הגלות הראשונה, וגאולת
מצרים היא הגאולה הראשונה, הרי גלות וגאולת
מצרים הן הוכחה לשאר הגלויות והגאולות.
עד כדי כך שעל הגאולה הנוכחית, האחרונה והנצחית,
העתידה לבוא על ידי משיח צדקנו, כתוב⁴ "כימי
צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", כי כל ענין הגלות
והגאולה הוא ענין רוחני.
יעקב אבינו לא הלך למצרים ברצונו, ולא בכוחותיהם
יצאו בני ישראל ממצרים. ה' ברוך-הוא הביא את יעקב
אבינו עם שבעים הנפשות שלו למצרים על ידי מכירת
יוסף, וה' ברוך-הוא, על-ידי משה רבינו, הוציא את בני
ישראל ממצרים.
כך גם בגלות הנוכחית, האחרונה, ובגאולה האחרונה
והנצחית העתידה לבוא:
בני ישראל בדורו של רבי יוחנן בן-זכאי לא הלכו

(3) פסחים פרק י משנה ה.

(4) מיכה ז, טו.

(5) זכריה ד, ו.

(1) ראה את המאמר ד"ה בכל דור ודור הראשון (לעיל ע' 240)

[הערת כ"ק אדמו"ר].

(2) שמות יג, ח.

רימה את בני ישראל. הוא דיבר אל בני ישראל דיבורים
טובים כדי לברר כמה לבנים ניתן לייצר במאמץ הגדול
ביותר, ואז הוא הכריח את בני ישראל לעבד כזו כמות
של לבנים בכל יום ויום. זו הכוונה ש"הפה רך" גרם
ל"בפרך".
רבי שמואל בר נחמני אומר "בפרך" – שפרעה שבר
את בני ישראל בגשמיות וברוחניות, וזהו שכתוב¹²
"ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה".
בני ישראל בגלות מצרים, וכך גם בגלות האחרונה,
שבוים כל כך בגשמיות וממורמרים ברוחניות עד
שאינם מקבלים נחמה.
קיצור. מבאר שכל יהודי בכל דור ובכל עת צריך
לחוש כאילו הוא עצמו יצא מגלות מצרים. גלות
וגאולת מצרים מהוות הוכחה לכל הגלויות והגאולות
שהן סדר שמימי-רוחני. הגלות אינה ברצון האישי, זהו
עונש, והגאולה אינה בכוח האישי. הגלות האחרונה
המרה היא עונש, ועל-ידי תשובה ה' ברוך-הוא ישלח
את הגואל-צדק. כוונת הגלות היא שיבררו את ניצוצות
הקדושה. המרירות מהגלות מפריעה לנחמת הגאולה.

כשם שבגלות מצרים, ה' שלח את משה רבינו, הגואל
הראשון, לבצע את גאולת מצרים, על-ידי זעקת
התשובה של עם ישראל – כמו שכתוב⁶ "ונצעק אל ה'
וגו'" – כך גם עתה, על-ידי זעקת תשובה, ה'
ברוך-הוא ישלח את הגואל-צדק.
כל ענין הגלות והגאולה הוא ענין רוחני שבני ישראל
צריכים לבצע בעולם, כמאמר רז"ל⁷ שתכלית הגלות
היא כדי שיתוספו גרים בישראל.
בני ישראל צריכים לברר את ניצוצות הקדושה⁸,
ובירורי הניצוצות הם על-ידי העבודה הפרטית של כל
יהודי בפרט, כי לכל יהודי יש שליחות-נשמתית שעליו
לבצע בעולם.
זוהי המשמעות ש"בכל דור ודור חייב אדם לראות את
עצמו כאלו הוא יצא ממצרים"². יציאת מצרים
בגשמיות תלויה ביציאת מצרים הרוחנית.
על גלות מצרים כתוב⁹ "ויעבירו מצרים את בני ישראל
בפרך". המילה "בפרך" מתפרשת בגמרא¹⁰ בשני
פירושים:
רבי אליעזר מפרש "בפרך" – "בפה רך" – בדיבור
עדין, כמו שכתוב במדרש¹¹ איך פרעה מלך מצרים

ב.

מהותו יש לו היקף שכלי רחב ועמידה תקיפה, אבל
על-ידי ההגבלות הקשות והגסות של הנפש הבהמית,
הנפש האלקית –
נעשית מוגבלת וקטנה, ואפילו כאשר היא מתבוננת
ברעיון בהבנה אלקית, ההבנה לא משפיעה על הנפש
האלקית לתת לה כוח לצאת ממיצר הנפש הבהמית
כדי לעשות אחת משתי עבודות ה', עבודה של
אתכפיא או עבודה של אתהפכא, כי התכונות הגופניות
המולדות שלה טרם התעדנו, והגסות הגופנית מפריעה
להשפעה של ההבנה האלקית שהנפש האלקית
מתבוננת – שלא תכנס בפנימיות.
כמאמר הידוע¹⁷ "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא"
– כאשר גנב עומד על סף הפתח שהוא חתר, הוא
מבקש שה' יצליחו במלאכת הגניבה.
הוא מאמין בה' ובהשגחה הפרטית האלקית, שה' הוא
המפרנס את כל הברואים, והגנב מאמין שה' יכול
לגרום לו לאושר או להיפך, אבל האמונה שהוא מאמין

להבין את ענין הגלות והגאולה בעבודה הרוחנית:
כל הגלויות נקראות בשם מצרים, כי מצרים פירושו
מיצר וגבול¹³.
כתוב¹⁴ "וייצר ה' אלקים את האדם וגו'" – "וייצר
בשני יו"דים"¹⁵, בתרין יצרין, ביצר טוב וביצר הרע".
היצר הטוב לוקח את מזונו הרוחני מהנפש האלקית,
והיצר הרע לוקח את מזונו מהנפש הטבעית, שהיא
הנפש הבהמית.
הנפש הבהמית, עם התאוות והמושגים הבהמיים שלה
בעניני העולם, מצירה ומגבילה את הנפש האלקית
ומאפילה עליה, היא מְגַשֶּׁמֶת את מושגי הנפש
האלקית.
כאשר הנפש האלקית מתלבשת בנפש הבהמית כדי
לבאר לה הבנה אלקית, אזי הנפש הבהמית מתגברת¹⁶
ומקיפה את הנפש האלקית מכל צד, עד אשר הנפש
האלקית
– שהיא שכלית בעצם מהותה ומי שהוא שכלי בעצם

(12) שמות ו, ט.

(13) בראשית רבה, פרשה טז, ד.

(14) בראשית ב, ז.

(15) תרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק. זוהר חלק ג, מו ע"ב.

(16) תניא פרק כח.

(17) עין יעקב, ברכות סג, א [הערת כ"ק אדמו"ר].

(6) חוקת כ, טז. תבא כו, ז.

(7) פסחים פז ע"ב.

(8) תורה אור ו ע"א.

(9) שמות א, יג.

(10) סוטה יא, ע"ב.

(11) שמות רבה, פרשה ה, יח.

25 רעה ומבאר שמוכרחים להכרית אותה.
 26 השכל מלמד לא רק להרפא ממידות רעות, אלא גם
 27 איך אפשר להחליף מידה רעה למידה טובה.
 28 אדם בעל מהות רוצה שמידותיו תהיינה טובות, ואינו
 29 רוצה בשום אופן שתהיינה לו מידות רעות. האדם
 30 כאדם שונא שקר, גאווה, קנאה, רכילות, לשון הרע
 31 וכדומה, ומשתוקק למידות טובות, אבל דברים שונים,
 32 כמו תכונות גופניות וכן סביבה רעה, משפיעים על
 33 האדם מאוד לרעה, הם מחזקים את המידות הרעות
 34 ומחלישים את התשוקה האנושית המעודנת למידות
 35 טובות. לכן השכל נקרא אור¹⁹, כי הוא מאיר את
 36 המידות.
 37 זהו ענין הגלות והגאולה בעבודה. הנפש הבהמית היא
 38 גלות המגבילה אפילו את הנפש האלקית, וכאשר
 39 הנפש האלקית מעדנת את הנפש הטבעית זוהי גאולה.
 40 קיצור. מבאר את משמעות הגלות בעבודה. כל
 41 הגלויות נקראות מצרים, כי מצרים משמעו הגבלות.
 42 היצר הרע ניזון מהנפש הבהמית. היצר הטוב מהנפש
 43 האלקית. כאשר הנפש האלקית מבארת לנפש הטבעית
 44 הבנה אלקית, אזי הנפש הבהמית מתחזקת להאפיל על
 45 ההבנה, שתהיה כאמונה של גנב שאיננה משפיעה על
 46 המעשה. המידות הן על-פי התכונות הגופניות. השכל
 47 מאיר את המידות, מלמד איך להכרית את המידות
 48 הרעות ולקנות מידות טובות.

בכל דור ודור

1 בה' ובהשגחה פרטית, לא משפיעה עליו, והוא עושה
 2 דבר שהוא היפך רצון הבורא ברוך-הוא, כי היצר הרע
 3 של הגניבה מחשיך על הבנת האמונה.
 4 כן הוא לגבי ההבנה האלקית של הנפש האלקית,
 5 הנעשית מואפלת ומוגבלת על-ידי הנפש הבהמית, ואין
 6 לה את ההשפעה שצריכה להיות לה:
 7 לאמיתו של דבר, השכל מוכרח לפעול עידון גופני
 8 מסוים. תכונות גופניות באות לידי ביטוי על-ידי המידות,
 9 כפי שאנו רואים במוחש שמי שהתכונות הגופניות שלו
 10 עדינות, מידותיו עדינות, ומי שהתכונות הגופניות שלו
 11 גסות, גם מידותיו גסות ולעיתים גם מושחתות.
 12 בדרך כלל, עידון המידות הוא על-ידי השכל, כמו
 13 שכתוב¹⁸ "לפי שכלו יהולל איש". יופי מידותיו של
 14 אדם הוא בהתאם להבנתו. הנהגת המידות, בעדינות או
 15 בגסות, בטוב או ברע, היא לפי השכל שהאדם רוכש,
 16 כפי שאנו רואים שילד, ששכלו קטן, תשוקתו היא
 17 לדברים קטנים. אדם מבוגר משתוקק לדברים יותר
 18 גדולים, כי שכלו גדול יותר.
 19 כך גם אצל אנשים מבוגרים, ככל שהוא יותר בר-דעת,
 20 הוא יותר עדין בתפיסותיו ובמידותיו, כי השכל הוא
 21 האור שמאיר את המידות.
 22 השכל גורם לשים לב איזו מידה טובה, ומבאר שצריך
 23 לרצות מידה זו, והשכל מלמד איך ליישם את המידה
 24 הטובה. על דרך זה השכל גורם לשים לב איזו מידה

(19) ספר המאמרים תש"ג, ע' 44. תש"ד, ע' 22.

(18) משלי יב, ח. תניא פרק ו.

ספר השיחות - ה'ש"ת"תש"א בל"ה"ק

תלמידי מורנו הבעל שם טוב והרב המגיד, למדן מפורסם והיה עוסק בדרכי החסידות. מזמן לזמן היה הר' מאיר אייזיק בא לשובו של הגר"ב ומתוועדים יחד בדברי תורה. היות רבנו הזקן בן עשר שנים היה ר' מאיר אייזיק מדבר אתו בסוגיות הש"ס העמוקות ביותר והיה משתאה על אופן העומק והסידור של ידיעתו את הענינים.

הגר"ב שנזהר מאד שבנו הוד כ"ק רבנו הזקן לא ידע ממורנו הבעל שם טוב - כפקודת מורנו הבעל שם טוב, לא היה מרוצה כאשר הגאון ר' מאיר אייזיק דיבר אתו אודות הבעל שם טוב, וביקש אותו שלא ידבר על כך בפני בנו הילד.

בהגיע ראש חדש ניסן אמר הגר"ב לגאון ר' מאיר

א. מורנו הבעל שם טוב, רבנו המגיד ממזריטש והוד כ"ק אבינו הראשון רבנו הזקן והוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים שמרו בדיוק על דרכי ההנהגה של הרבנים ועוררו אותם להשיג בהשגחה גדולה בעריהם לקראת חג הפסח על בני ובנות קהילתם בכל הנוגע לעניני ההכנה לפסח - בכלים, הגעלה, טבילה, הכנת מים שלנו, אפיית מצה כו' וכו'.

ב. הגר"ב - הגאון ר' ברוך אביו של רבנו הזקן - היה מכובד מאד על תלמידי מורנו הבעל שם טוב ותלמידי הרב המגיד ממזריטש, ומזמן לזמן היו הרבה רבנים וחסידים באים לשובו של הר"ב ומתוועדים שם בתורה ועבודת החסידות.

הרב ר' מאיר אייזיק מהארקע היה אחד מקשישי

ועתיקות פועלות שלא איכפת מה שהשני אומר ואין
זה נוגע בהתקשרות לתורה ומצוות.
ז. כל יהודי, איש או אשה, בלי הבדל מקום
ומעמד, יש להם כוחות למסור נפשם על קדושת ה'.
זה הענין של קשיות - שלא להתפעל מאף אחד.
ח. כל בני ישראל יודעים שתורה היא נצחית בכל
מקום ובכל זמן, וכן בני ישראל עצמם הם נצחיים.
יש לדעת, שבכל מקום ובכל זמן, בכל מדינה
שנמצאים, הרי זה בהשגחת ה' וצריכים לפעול
משהו.
מי שמבדיל בין מדינה אחת למדינה אחרת ומוצא
פשרות והיתרים, ודאי הדבר שתולעת אוכלת בו.
ט. כל אחד צריך לדעת ולהסביר לאחרים,
שירידת הנשמה בגוף איננה דבר קטן, ועליו להשתדל
לפעול משהו, איזה פועל דבר בנוגע לעבודת ה',
בתורה ובמצוות.
י. כל בן תורה צריך להשתדל בסביבתו, שיפעל
משהו שם. אין זה מספיק מה שהוא הפריד עצמו
מלהיות מסובב מהסביבה שלו. צריך להיות פועל טוב
בסביבה ולכל לראש צריכים להיזהר מפשרות
והיתרים.
חסידים בכלל ובני תורה חסידיים בפרט ותלמידי
התמימים בפרטי פרטיות צריכים לפעול בעבודת ה'.
יא. כתוב¹ כפלח הרמון רקתך - אפילו ריקנין
שבך מלאים מצות כרמון². המקיף של עצמות
הנשמה, החבוקה ודבוקה באצילות העליון, נוקב
ויורד ב"אני" של כל יהודי.
יב. חסיד שעוסק בעבודת התפלה, יש לו "הנחה"
באהבת ה' ויראתו יתברך.
יג. לפני ארבעים-חמשים שנה, היה לילדים
שלמדו אצל מלמדים חסידיים, תענוג ביראת שמים
והיתה להם דרך ארץ בפני פרק תהלים לבבי.
יד. אה! ישנם געגועים לעיירה היהודית הקטנה,
ליהודים הפשוטים והתמימים, לאמן יהא שמיא רבא
ולהכרזת ה"אחד" של בעל העגלה והקצב, לבעל
המלאכה ולאיש השוק הפשוט.

שבועי של פסח בסעודת היום

אייזיק, שעליו - על הגרמ"א - לנסוע לביתו ולא
להסתמך על הרב שהשאיר אותו כממלא מקום עד
לשובו. כשהגאון ר' מאיר אייזיק שב לעירו, נתקל
בשערוריה, שכן ממלא מקומו טעה בדבר הלכה,
ובבואו - של הגאון ר' מאיר אייזיק - הציל את אנשי
העיר ממכשול.
ג. אצל הוד כ"ק רבנו הזקן היה חסיד, ר' יצחק
הרופא. את מתכון רפואותיו היה ר' יצחק מכין
ממצה שמורה כתושה שהוד כ"ק רבנו הזקן היה
שולח אליו ובה היה ר' יצחק הרופא מרפא חולים,
באמרו, שמצה השמורה ששלח לו הוד כ"ק רבנו
הזקן היא לא רק מיכלא דמהימנותא, אלא גם מיכלא
דאסותא לכל סוגי המחלות.
ד. על מרור צריכים לברך על אכילת מרור. מצות
אכילת מרור היא שצריכה להיות אכילה ולא בליעה.
יש ללעוס את המרור ואז מקיימים מצות אכילת
מרור.
ה. העוסקים בעבודת התפלה בדרכי החסידות,
שהעסק בעבודת התפלה הוא עיקר בעבודת
החסידים, יודעים שמצה ומרור בלשון העבודה
החסידית, התבוננות ומרירות, הן עיקר בעבודה בדרך
החסידים. כמאמר הידוע בין זקני החסידים מדור
דור, שכל ענין ההשכלה הוא, להבין שעיקר הברכה
וההצלחה הוא במדות בשני אופני הטוב: טוב לשמים
וטוב לבריות. שני אופני טוב אלה הם שלימות
אמיתית.
ו. משה רבנו, שהוא חכמה דאצילות, משבח את
בני ישראל בשבח של "עם קשה עורף". משה רבנו,
שהוא חכמה דאצילות בגילוי למטה בגופו ממש,
מעורר רחמי שמים על עם ישראל אחרי חטא העגל,
ובהתעוררות הרחמים שלו אומר משה רבנו לימוד
זכות על בני ישראל "כי עם קשה עורף הוא".
בני ישראל נקראים "אנשי איתן". שלש
משמעויות ל"איתן", איתן - חזק, איתן - קשה, איתן
- עתיק. שלש משמעויות אלו הן ענינים עיקריים
בעבודת ה'.
על יהודי להיות חזק, קשה ועתיק. חזק, קשיות

(1) שיר השירים ד, ג, ו, ז.

(2) ברכות נו, א. עירובין יט, א. סנהדרין לו, א. זח"ב ק, א. שהש"ר ד, ה. וראה בב"ר לב, טו.

אגרות קודש

בי"ה, י"ב סיון תרצ"א

ריגא

(ב) אשר קונה הטשעקים יבא בכסף מזומן אל בית הועד, והחשבון אתו יהי על אתר.

(ג) ארדרי הוצאות פרטיות, שיהיו חתומים עליהם הבא בכחי הררשיל"א שי, ועוד אחד מחברי שלחן הנשיאות.

מקוה אני אשר שלש התקנות הללו יביאו סדר יפה בהוצאה והכנסה של הכולל יצ"ו, והשי"ת יעזר להם בעבודתם עבודת-הקדש ויברך אותם בכל טוב ברו"ג.

והנני ידי"ע ש"ב מוקירו ומברכו.

יוסף יצחק

כבוד ידי"ע ש"ב הרה"ג המפורסם ונודע

לשם תהלה ותפארת בתוככי גאוני

יעקב, גזע תרשישים, הרה"ח אי"א

מוהר"ר שלמה יהודא ליב שליט"א

1 שלום וברכה!

2 שמחתי לשמע אשר בהתאם לסעיף ב, ג, ד, מאישור

3 שלחן-הנשיאות התקינו שלש תקנות, אשר הנני מאשרם

4 בזה:

5 (א) סדור ארדרים להכנסה כאלו שהיו להוצאה.

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ה וַיִּקְרַב אֶהֱרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ט וַיִּקְרְבוּ בָנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְעָעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: י וְאֶת־הַחֹלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶיֹּת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחַטָּאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ישראל) יא וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בָנֵי אֶהֱרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יג וְאֶת־הָעֵלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ד וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַהּ: טו וַיִּקְרַב אֶת קַרְבֵּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ כַּרְאשׁוֹ: טז וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש

ט וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ז וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לָךְ עֹגֶל בֶּן־בָּקָר לַחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי יְהוָה: ח וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר־עִזִּים לַחַטָּאת וְעֹגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ד וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם: ה וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶהֱל וַיִּקְרְבוּ כָל־הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיִּרְא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: (לוי) ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַרֵּב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בַּעֲדְךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קַרְבֵּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם

סוף זמן קידוש לבנה:
יום חמישי בערב, י"ג ניסן

לוח זמנים לשבוע חג הפסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:39	6:31	9:07	9:02	9:41	9:36	10:44	10:41	18:55	18:59	19:21	19:25	18:39	19:36
חיפה (ק)	6:38	6:30	9:05	9:00	9:40	9:35	10:43	10:40	18:58	19:02	19:21	19:26	18:31	19:36
ירושלים (ק)	6:37	6:29	9:05	9:00	9:39	9:34	10:43	10:39	18:59	19:03	19:20	19:24	18:22	19:34
תל אביב (ק)	6:39	6:31	9:07	9:02	9:41	9:36	10:44	10:41	18:56	19:00	19:22	19:26	18:39	19:36
ווסטריה, וינה (ק)	6:48	6:35	9:07	8:59	9:52	9:45	10:57	10:51	19:14	19:23	19:48	19:57	19:04	20:10
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:27	7:33	9:48	9:50	10:25	10:26	11:26	11:27	19:26	19:17	19:53	19:43	19:00	19:54
אוקראינה, אודסה (ק)	6:51	6:39	9:12	9:04	9:55	9:48	10:59	10:54	19:16	19:24	19:48	19:57	19:05	20:10
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:22	6:10	8:42	8:34	9:27	9:20	10:31	10:26	18:48	18:57	19:22	19:31	18:38	19:44
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	6:33	6:20	8:52	8:44	9:38	9:30	10:42	10:36	19:00	19:09	19:33	19:42	18:49	19:56
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:58	6:45	9:16	9:07	10:03	9:55	11:07	11:02	19:26	19:36	20:01	20:11	19:16	20:25
אוקראינה, קייב (ק)	6:50	6:37	9:08	8:59	9:55	9:48	11:00	10:54	19:19	19:28	19:54	20:04	19:09	20:18
איטליה, מילאנו (ק)	7:17	7:06	9:39	9:32	10:21	10:15	11:26	11:21	19:44	19:52	20:14	20:22	19:33	20:34
אקוואדור, קיטו (ח)	6:17	6:15	8:48	8:46	9:16	9:15	10:19	10:17	18:23	18:21	18:45	18:43	18:04	18:52
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:01	7:05	9:23	9:25	9:58	10:00	11:00	11:00	18:59	18:51	19:25	19:16	18:34	19:27
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:53	8:00	10:12	10:14	10:50	10:52	11:52	11:53	19:48	19:38	20:17	20:07	19:22	20:19
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:02	6:52	9:27	9:21	10:05	10:00	11:09	11:05	19:23	19:29	19:52	19:58	19:10	20:10
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:51	6:41	9:16	9:09	9:54	9:49	10:58	10:54	19:13	19:19	19:42	19:49	19:00	20:01
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:51	6:41	9:16	9:10	9:55	9:49	10:59	10:54	19:14	19:20	19:43	19:49	19:01	20:01
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:27	7:16	9:51	9:44	10:31	10:25	11:35	11:30	19:50	19:57	20:20	20:27	19:38	20:39
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:19	7:12	9:48	9:43	10:21	10:17	11:25	11:21	19:37	19:40	20:01	20:05	19:22	20:15
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:49	6:41	9:16	9:11	9:51	9:46	10:55	10:51	19:08	19:12	19:34	19:39	18:53	19:49
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:19	7:13	9:49	9:45	10:21	10:17	11:24	11:21	19:35	19:37	19:59	20:02	19:19	20:12
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:47	6:37	9:11	9:05	9:50	9:44	10:54	10:50	19:09	19:16	19:39	19:46	18:57	19:57
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:15	7:05	9:40	9:34	10:19	10:13	11:23	11:18	19:37	19:44	20:06	20:13	19:25	20:24
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:45	6:35	9:09	9:03	9:49	9:43	10:53	10:48	19:08	19:15	19:38	19:45	18:56	19:57
בוליביה, לה-פס (ח)	6:37	6:38	9:06	9:06	9:36	9:35	10:38	10:37	18:39	18:35	19:02	18:58	18:18	19:07
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:34	7:21	9:51	9:42	10:39	10:32	11:44	11:38	20:04	20:13	20:39	20:49	19:54	21:04
בלגיה, בריסל (ק)	7:34	7:21	9:52	9:43	10:40	10:32	11:44	11:39	20:04	20:13	20:39	20:49	19:54	21:03
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:12	6:15	8:39	8:39	9:10	9:11	10:12	10:12	18:17	18:11	18:37	18:31	17:54	18:40
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:00	6:02	8:27	8:28	8:58	8:59	10:00	10:00	18:01	17:55	18:25	18:19	17:38	18:28
בריטניה, לונדון (ק)	6:52	6:38	9:09	9:00	9:57	9:50	11:02	10:56	19:23	19:33	19:58	20:08	19:17	20:23
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:00	6:45	9:14	9:05	10:06	9:57	11:10	11:04	19:31	19:42	20:09	20:20	19:25	20:35
גרמניה, ברלין (ק)	6:58	6:44	9:13	9:04	10:03	9:55	11:08	11:02	19:30	19:40	20:05	20:16	19:20	20:31
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:18	7:05	9:36	9:27	10:23	10:15	11:27	11:22	19:46	19:56	20:21	20:31	19:36	20:45
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:13	6:16	8:39	8:40	9:11	9:12	10:13	10:13	18:19	18:13	18:38	18:31	17:56	18:41
הודו, מומבאי (ח)	6:39	6:34	9:09	9:06	9:40	9:36	10:43	10:40	18:51	18:52	19:14	19:16	18:34	19:25
הודו, פונה (ח)	6:35	6:30	9:06	9:02	9:36	9:32	10:39	10:36	18:47	18:48	19:10	19:11	18:30	19:21
הונגריה, בודפשט (ק)	6:37	6:25	8:57	8:50	9:42	9:35	10:46	10:41	19:03	19:12	19:36	19:45	18:52	19:58
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:56	5:46	8:20	8:14	8:59	8:53	10:03	9:59	18:18	18:24	18:47	18:54	18:05	19:05
יוון, אתונה (ק)	7:21	7:12	9:47	9:41	10:24	10:19	11:28	11:24	19:41	19:47	20:10	20:15	19:28	20:26
מולדובה, קישינב (ק)	6:58	6:46	9:19	9:11	10:03	9:56	11:07	11:02	19:24	19:32	19:57	20:05	19:13	20:18

לוח זמנים לשבוע חג הפסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:36	6:30	9:06	9:03	9:37	9:33	10:40	10:37	18:48	18:50	19:12	19:13	18:31	19:22
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:37	6:45	8:53	8:56	9:34	9:37	10:36	10:37	18:33	18:21	19:04	18:53	18:05	19:05
נפאל, קטמנדו (ח)	6:02	5:56	8:32	8:27	9:04	9:00	10:07	10:04	18:17	18:21	18:42	18:46	18:02	18:56
סין, בייג'ין (ח)	6:10	6:01	8:35	8:29	9:14	9:08	10:17	10:13	18:31	18:37	19:00	19:06	18:16	19:18
סינגפור, סינגפור (ח)	7:07	7:05	9:39	9:37	10:07	10:05	11:10	11:08	19:14	19:12	19:36	19:35	18:55	19:43
פולין, ורשא (ק)	6:27	6:13	8:43	8:34	9:33	9:25	10:37	10:32	18:58	19:08	19:34	19:45	18:48	20:00
פרו, לימה (ח)	6:12	6:13	8:42	8:41	9:11	9:10	10:14	10:12	18:16	18:12	18:38	18:34	17:55	18:43
צרפת, ליאון (ק)	7:35	7:23	9:56	9:49	10:39	10:32	11:43	11:38	20:00	20:07	20:31	20:40	19:48	20:52
צרפת, פריז (ק)	7:43	7:31	10:03	9:55	10:48	10:41	11:53	11:47	20:12	20:21	20:45	20:54	20:02	21:08
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:58	5:56	8:30	8:28	8:58	8:56	10:01	9:59	18:06	18:05	18:28	18:27	17:47	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	7:12	7:01	9:35	9:28	10:16	10:09	11:20	11:15	19:39	19:46	20:07	20:14	19:27	20:26
קנדה, מונטריאול (ק)	6:48	6:36	9:10	9:02	9:52	9:46	10:56	10:51	19:14	19:22	19:45	19:53	19:03	20:06
קפריסין, לרנקה (ק)	6:43	6:34	9:10	9:04	9:45	9:40	10:49	10:45	19:01	19:06	19:28	19:33	18:47	19:44
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:46	6:31	8:59	8:49	9:53	9:44	10:57	10:51	19:19	19:31	19:58	20:10	19:11	20:26
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:19	6:04	8:31	8:21	9:26	9:17	10:31	10:24	18:56	19:08	19:33	19:45	18:48	20:02
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:15	6:03	8:35	8:27	9:19	9:12	10:23	10:18	18:40	18:49	19:13	19:22	18:29	19:35
שווייץ, ציריך (ק)	7:19	7:07	9:40	9:32	10:24	10:17	11:28	11:23	19:50	19:58	20:18	20:27	19:39	20:40
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:19	6:15	8:50	8:47	9:20	9:17	10:23	10:20	18:29	18:30	18:52	18:53	18:12	19:02

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, ה'תשס"א
ברוקלין, נ. י.
שלום וברכה!

לקראת חג הפסח הממשמש ובא, הנני בזה לאחל לכת"ר שי' שיחוג את החג בכשרות ובשמחה עם כל ב"ב שי'. ויזכו להשפיע על כל סביבתם להיות מעלין בקדש במסילה העולה בית א-ל.

ובפרט בימי חג הפסח שאז היתה התחלת הגירות של עמנו, ובכל שנה ושנה במועדי השנה מתעוררים הענינים השייכים לזה, הנה בחג הפסח שהוא זמן חירותנו, חירות לא רק משעבוד גופני כ"א חירות מן היצה"ר וכו', הנה המוסר השכל של היום הוא להוסיף אומץ והשתדלות בענינים אלה. אשר לכן מצה נקראת מיכלא דאסוותא (זח"ב קפג, ב) והיא מחזקת את האמונה כ[מש]"כ שם דף מא, א.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הפסח, אשר בטח יענין את כת"ר שי'.

ויש להעיר במה שהעתיקתי בהקדמתי בענין אכילת מצה שבימי חג הפסח הגוף ניזון ממאכל המחזק את האמונה באלקות, ולהעיר לזה אשר גם קרבן פסח מחולק משאר הקרבנות דמקרי לאכילה קאתי - לאכילת בעלים דוקא ולא אכילת מזבח וכהנים.

בברכת חג כשר ושמח,

סדר מצות הדלקת נרות ליום ראשון ושני של פסח

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב שבת קודש – יום טוב הראשון של פסח

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בלילה השני של חג הפסח.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְיֵשׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הפסח

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה ניסן, ה'תש"א

ברוקלין

הרה"ג והרה"ח וו"א אי"א נוי"נ וכ"ו מהור"ר

אברהם חיים שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מערחה"פ. ובטח בינתים כבר קבל הקונטרס לפסח עם המכתב השייך אליו...

בברכה.

אגב, הנה זה מכבר מחיתי ומוחה גם עתה במנהג מוזר ביותר שבברכת גומל הנוכחים אינם עונים אמן על הברכה עצמה אלא משיבים מי שגמלך כו'. ונפלא הדבר שנתפשט המנהג כך, וכן ראיתי כמה פעמים בהבתי כנסיות שהתפללתי שם שאין עונים אמן.

תפלת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00621
25/03/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

